RADU TUDORAN



UN PORT LA RĂSĂRIT

RADU TUDORAN

UN PORT LA RĂSĂRIT

1941

PARTEA ÎNTÂI

În dimineața plecării, comandorul Maximov rămăsese pe chei, singur, puțin palid, puțin trist. Era îmbrăcat în mantaua lui neagră, cu mânecile largi, lungă până în pământ care îl învelea ca o plapumă. Când am ajuns la capul digului, înainte de a lua drumul cu vântul larg spre mare, am mai privit o dată în urmă și l-am văzut în același loc, nemișcat. Negurile dimineții îl învăluiau într-o umbră umedă și opacă. Mi-a făcut un semn prietenesc de despărțire, apoi, în clipa când digul l-a acoperit, a rămas cu mâna apăsată pe piept, gestul cu care își reprima tușea măruntă și uscată. Am mai văzut cum vântul rece îi scutura mânios pulpanele largi ale mantalei. Atunci, în timp ce întorceam cârma spre sud, mi-am amintit încă o dată vorbele lui, pe care uneori, mai târziu, în momente de răzvrătire le-am socotit maladive: „Gândește-te să pleci, nu să ajungi. Ultimul port e foarte departe sau foarte aproape; nu te gândi niciodată la el. Nu calcula niciodată sosirile; nu te supăra dacă te lasă vântul; când te oprești, nu lua prea mult în seamă bucuriile de la uscat, fiindcă ele îți lungesc drumul; fii gata să ridici pânzele în orice clipă. Se poate întâmpla să te prindă furtuna și să nu mai ajungi niciodată; nu te gândi: de ajuns este că ai plecat!”

Peste două ceasuri, strângeam pânzele în micul port al Bugazului. Nadia îmi ajuta să înfășor randa pe ghiu. O uimea și o încânta atât de mult această treabă, încât îmi părea rău că nu aveam mai multe pânze de strâns, ca să le strângem împreună.

— Îmi place marea, cât nu poți să-ți închipui, spunea. Aș vrea să mă fac marinar.

O găsisem rătăcind pe chei, cu picioarele goale în sandale albe, cu mâinile înfundate în buzunarele unui pardesiu gri, croit larg, ca un macferlan, care îi dădea o înfățișare băiețească. Apa, luată de vânt de pe crestele valurilor, îi stropea îmbrăcămintea și picioarele bronzate, dar părea că nu-i pasă.

Fiindcă nu se găsea nimeni în port să-mi ajute la acostare, îi zvârlisem parâma pe chei; acum e pe punte, încurcându-și cu tragere de inimă mâinile între ale mele, de parcă legătura aceasta de cânepă ne-ar fi unit de multă vreme.

O dimineață de iulie, cu cerul înalt și pal; vântul a măturat negurile, azvârlindu-le în mare, dincolo de linia vânătă a orizontului. În aerul foarte curat, peisajul se vede până departe, limpede, ca sub un clopot de sticlă:

spre apus Limanul, cenușiu, încă mânios, între malul românesc, înverzit cu sălcii scunde și cu stuf, și malul rusesc, retezat în nisip, pustiu și sterp. Spre răsărit marea e argintie în lumina dimineții; pe țărm se văd vile mici, albe, cu acoperișuri roșii pierdute sub salcâmi, iar deasupra, soarele strălucește victorios.

Am făcut ultimul nod; toate parâmele sunt întinse, să nu joace, ghiul e fixat la mijlocul punții, focul e strâns jos, pe strai; numai în vârful catargului, flamura violetă, triunghiulară, flutură în vânt.

Nadia s-a așezat pe colacul de parâme din prova, cu picioarele adunate dedesubt, în felul turcoaicelor de la Balcic, care așteaptă pictorii, ca pe pețitori; nu m-ar mira s-o cheme Aișhè. Și-a scos pardesiul mohorât; acum a pierdut aerul de ștrengar și pare speriată că mi-a venit în ajutor cu atâta îndrăzneală. Peste ochii negri, care adineaori luceau, neastâmpărați, pleoapele s-au lăsat lungi și grele; le-aș asemui cu niște obloane de serai, pentru că nu știu ce se ascunde sub ele.

— Mă cheamă Nadina, reîncepe după ce un timp tăcuse, timidă, îndrăznind în sfârșit să ridice din nou capul, deși de data asta mai sfioasă. Tata îmi spune Dada; mama are alte griji, nu se prea gândește la mine. Fratele meu mă poreclește Leanca, dar nu mi se potrivește; dumneata spune-mi Nadia, așa răspund mai ușor.

Iar după o clipă, șovăind, urmărindu-mă să vadă cât mă va dezamăgi:

— Nu sunt rusoaică, să știi; tata e de la Roman. Doar mama e de la Chișinău… Dar, nici ea nu-i rusoaică; îi spunem Luisa Antonovna numai așa, ca să glumim, fiindcă a făcut școala la Odesa și a învățat rusește.

Îmi ridic părul de pe frunte și o privesc, uimit. Nadia a întins un picior, urmând cu călcâiul sandalei dunga de smoală dintre două scânduri ale punții. Are o gleznă subțire, cu pielea atât de fină încât lasă să se vadă o mică arteră, pulsând dedesubt. Își ține mâinile una în alta, pe genunchii goi a căror linie rotundă și inocentă a scăpat de sub marginea rochiei. După o pauză în care și-a mai adunat curajul, cu privirea sub pleoape, ridică din nou capul; părul de culoarea aramei, îndulcit puțin de soare, îl poartă ridicat în creștet, prins cu un șiret alb, care îi face o pieptănătură nevinovată, nedându-i deloc aerul rafinat al japonezelor. Pe ceafa dezgolită, grațioasă, soarele își regăsește culoarea de bronz auriu a propriilor lui raze arzătoare. Câteva șuvițe buclate îi atârnă pe frunte, fără să-i întunece privirea.

— Mă plimb în port, fiindcă n-am ce face, spune, așteptând să-mi citească în ochi înțelegerea. Mama dă pasențe toată ziua, tata e la Chișinău,

cu Stan, dogul lui – am să ți-l arăt în fotografie; fratele meu e aici, la sanatoriu – nu poate să umble. Dacă vrei, am să te duc să-l vezi. Spune, în locul meu nu ți-ai lua lumea în cap?

Sub tonul ei nevinovat, întrebarea e prea gravă ca să-i pot răspunde. O privesc, din ce în ce mai uimit.

— Spune, nu ți-ai lua lumea în cap? repetă, căutându-mă pe sub gene, în lumina strălucitoare a soarelui.

Numai când vorbește, arătându-și dinții albi, se vede cât sunt de roșii buzele; altfel, culoarea arămie a obrazului ars de soare aruncă asupra lor o tentă care le face conturul vag, copilăresc. Din când în când și le umezește, și atunci gura ei capătă un luciu fascinant.

— Câți ani ai? o întreb deodată, fiindu-mi imposibil să-mi dau seama dacă este o adolescentă, sau abia o copilă.

Roșește puțin, își apleacă genele, sfioasă. Are șaptesprezece ani. După ce își mărturisește vârsta, nu știu de ce reținută, revine la tonul camaraderesc de mai înainte:

— Mi-am dat bacalaureatul; am terminat cu călugărițele. Tata spune să mă duc la Cambridge. Crezi că e bine? Face să plec așa departe?

Îmi vine să râd, dar tot atunci simt primul val de amărăciune. „Cambridge? mă întreb. Da, e la capătul lumii! De ce te întristează depărtările?”

Nadia se ridică și îmi apucă brațul atât de firesc, încât mi-e rușine că în prima clipă atingerea mâinii ei calde mi-a dat o tulburare nepermisă. Fără pardesiu, cu cordonul strâns pe mijloc care-i rotunjește șoldurile și-i subțiază talia, pare mai înaltă. Acum, sub bluză sânii i se văd vibrând, supli, liberi, transmițând pânzei toate semnele vieții lor bănuite dar impenetrabile. Gesturile ei se împletesc și ritmează ca ale unei dansatoare. E o armonie deplină în înfățișarea ei, în tot ce face și ce spune.

— Nu, e o prostie! N-am ce căuta la Cambridge; nu vreau să merg la universitate. Să nu-mi faci morală, ca tata.

Apoi, apucându-mi și mâna cealaltă și apropiindu-se până ce îi simt mirosul părului încins de soare:

— Nu vreau să mă duc la universitate, să nu mai vorbim despre asta. De unde vii? Sunt o bună camaradă, să știi, cred că o să ne împrietenim. Mi-ar plăcea să fiu marinar, e ceva care într-adevăr mi-ar plăcea; nu iubesc nimic mai mult decât marea. Rămâi toată vara aici?

Sub acest potop de vorbe îmi vine în minte chipul comandorului Maximov, așa cum l-am lăsat în zorii zilei pe chei, tușind încet, în mantaua lui neagră, bătută de vântul rece al dimineții; în cabină am hărțile pregătite de el, cărțile de navigație, cronometrul…

— Spune, rămâi toată vara aici? repetă Nadia, scuturându-mi mâinile, puțin nedumerită de tăcerea mea.

Cum au rămas întredeschise întrebător pe dinții sănătoși și albi, m-aș apleca acum peste buzele ei roșii și aș săruta-o cu o pornire în care s-ar topi, cu religiozitate și cu patimă, tristețea sfâșietoare a atâtor așteptări, a atâtor căutări. Un val de duioșie amară îmi îneacă sufletul; ochii mi se scufundă încet într-o apă rece, în care razele soarelui joacă, irizate, ca pe-o sticlă mată, nelăsând să se mai vadă imagini clare, ci doar umbre. Și în această apă se pierd, nu numai liniile decorului, ci și ale timpului. Nu știu ce anume, din mine, ceva care a fost de mult uitat, regăsesc lângă fata asta. E peste putință să-mi alung emoția. Iată, tremurând în ochi, neclar, catargul; iată flamura violetă, iată cerul, înalt și gol, iată soarele strălucind, iată orizontul vânăt. Și aud: valurile care se sparg în bordaj, și scripeții care pentru mine scârțâie melodios, și pescărușii care se întorc din larg țipând. Mă simt, rezemat de catarg și mă recunosc, așa cum m-aș recunoaște, la orice vârstă ar fi să renasc. Dar unde sunt aici? mă întreb, și ce rost are această escală? Cine este fata asta, care îmi strânge mâinile, ca unui prieten vechi? Despre ce câmp cosit îmi amintește mirosul părului ei încins de soare?

— Spune, rămâi toată vara aici?

Aș crede că o cunosc de undeva. Dacă aș fi avut o soră nu i-ar fi semănat?

Fiindcă nu-i răspund, se trage înapoi, nedumerită:

— Hei, unde te gândești?

*

Pe comandorul Maximov îl cunoscusem într-o toamnă rece când veneam, zgribulit, în orașul de pe Limanul Nistrului, să aduc motorul uzinei electrice a lui Igor Ronsky, cel mai ciudat bețiv din câți am văzut în viață. Eram la o societate de mașini ale cărei treburi nu mergeau prea bine și plictiseala afacerilor proaste o răsfrângeam pe nedrept asupra meseriei acesteia tehnice, aride, clădită pe cifre și pe calcule, care stabilea o mulțime de adevăruri despre materiale, despre randamentul lor, dar care nu putea să dezlege unele probleme simple, ale vieții.

În compartimentul strâmt și prăfuit, mirosind acru, a zgură și a fum de locomotivă, cum miros toate compartimentele de trenuri pe linii uitate, întâlnisem pe omul acesta înalt, foarte palid, cu pielea obrazului străvezie, și călătorisem o noapte întreagă, împreună. Se întorcea de la Timiș, după un concediu lung petrecut la sanatoriu. Era îmbrăcat cu o manta neagră, groasă, închisă până la gât, cu mâneci lungi, în care își ascundea mâinile, friguros. Avea părul alb, dar nu acesta era semnul bătrâneții și oboselii; poate nici nu era bătrân. Uneori ochii își pierdeau sclipirea, pleoapele cădeau, acoperindu-i pe jumătate; atunci părea sfârșit. Când își revenea, o undă nouă îi străbătea privirea de parcă i s-ar fi vărsat în sânge un balsam miraculos. Mai târziu am înțeles că își extrăgea din organism cu eforturi, continuu, resturile lui de energie. Atunci întinerea, scânteietor, plin de elanuri, contagios de optimist. Era unul din oamenii aceia fără vârstă, fiindcă bătrânețea li se vede numai când uită s-o ascundă.

O boală de plămâni îi uscase obrazul și-i făcuse privirea tăioasă, rece ca de gheață. În timpul revoluției, la Sevastopol, ca să nu-și rupă galoanele cum făceau ceilalți, sărise noaptea peste bord, înotase îmbrăcat până într-o margine uitată a portului și se salvase, fugind în larg, spre sud, pe un mic iaht cu pânze, care rămăsese nescufundat. Trei zile, fără apă și fără hrană, hărțuit de furtună, de sete și de foame, cu hainele îmbibate de apă, rătăcise pe mare, până ce vântul îl dusese într-un port românesc. Mult timp după această călătorie dramatică zăcuse în spitalul marinarilor, cu amândoi plămânii aprinși.

Bolnav și sfârșit, fără să se vadă, comandorul Maximov îndeplinea acum funcția administrativă de căpitan al micilor porturi de pe Liman. Își încheia astfel, decăzut, o carieră pe care o începuse eroic, traversând Pacificul cu un velier rusesc.

A fost singurul om din orașul acela cenușiu, cu care am legat prietenie. Mașinile uzinei veneau greu; adesea piesele nu erau cele prevăzute și trebuiau trimise înapoi, ca să mărească dezordinea unei întreprinderi parcă în curs de lichidare. Am petrecut acolo, așteptând, zilele nesfârșit de lungi ale unei toamne cu ploi sâcâitoare și o iarnă atât de cumplită, încât, multe nopți, până m-am deprins, am tremurat deznădăjduit, sub păturile reci. Pe urmă am luat obiceiul unor băuturi înspăimântătoare, mai tari decât gerul și am cunoscut prin ele o foarte păcătoasă fericire lumească.

*

În dimineața când am sosit acolo, după ce mi-am lăsat lucrurile la hotel, am plecat la uzină, într-o birjă cât o roabă, trasă de un cal slab și trist, ca și omul de pe capră. La sfârșitul drumului știam jumătate din necazurile orașului și birjarul făgăduia să-mi spună restul la înapoiere. N-a fost nevoie, fiindcă le-am aflat pe toate mai înainte, de la Ronsky. De altfel, pe birjar nici nu l-am mai văzut în ziua aceea: cei de la uzină nu s-au lăsat până nu mi-au dat să beau, atât încât nu știu cu ce birjar am plecat acasă.

Stăpânul uzinei era un om mititel, negru, cu fruntea pleșuvă și zbârcită, ca de maimuță, cu pântecul mare și cu picioarele subțiri. Aducea a gorilă, după înfățișare ca și după mișcări; în schimb ochii mari, adânci, cafenii, cu privirea blândă, aveau o căldură atât de omenească încât te înduioșau.

L-am găsit într-o încăpere mare, la biroul uzinei, stând răsturnat în spătarul scaunului, ținând mâinile încrucișate pe pântec, în spatele unei mese acoperite cu cristal, pe care nu se vedeau nici hârtii, nici dosare și nimic din ce se poate vedea pe birouri, ci doar o sticlă rotundă, cu gâtul lung, ca o piesă de laborator. Pe fundul ei băutura rămăsese de două degete, un lichid alb, atât de limpede, încât nu s-ar fi bănuit cât era de tare; alături aștepta un păhăruț cam opacizat, cum sunt paharele din care s-a sorbit multă vreme. M-am apropiat cu toată nevinovăția de această masă și de omul din spatele ei, am arătat planul și hârtiile trebuitoare, apoi, cum socoteam firesc, am cerut să fiu dus în uzină, ca să marchez liniile terasamentului, fără pierdere de timp.

Acum nu mi se mai pare ciudat că graba mea l-a făcut pe Ronsky să izbucnească în râs.

— Dragul meu, spuse după un timp, abia izbutind să-și stăpânească hohotele, meriți să te sărut, ca pe un înger cuminte și harnic, ce ești.

Îl priveam numai uimit, fiindcă altfel nici râsul, nici glasul lui, nu aveau nimic jignitor. Tot hohotind, Ronsky își săltă pântecele și ridicându-se de pe scaun alergă crăcănat la o ușă, în fund, apoi la alta, și încă la una, și le deschise pe rând.

— Veniți, veniți! strigă, bine dispus. Veniți să vă prezint pe inginerul de la București.

Câteva capete apărură în uși. Erau funcționarii uzinei: contabilul Păuca, moldovean de la Huși, înalt, slab, nehrănit. – mai târziu am aflat: strângea bani ca să-și cumpere un barcaz, să ducă grâu la Galați – însurat cu o armeancă din partea locului; apoi directorul tehnic, Walter, un neamț mare, roșu la față, foarte miop, cu ochii bulbucați sub lentilele ochelarilor; și alți

câțiva oameni pe care după aceea i-am văzut prea rar, ca să-i mai țin minte…

— Dumnealui este inginerul cel nou, spuse Ronsky, fără să lămurească încă pricina râsului. Dumnealui a sosit cu trenul de 9; aici are planurile…

Se opri și aruncă o privire în jur.

— Hei, Liuda! strigă, bătând puțin nemulțumit cu palma în masă. Unde ești? De ce nu vii cu toată lumea?

Câțiva pași șovăitori se auziră în odaia din fund și o fată palidă, apăru, nehotărâtă, în prag. Era prima femeie pe care o vedeam în orașul acesta cu rase amestecate, unde sângele încrucișat creează exemplare stranii. Am întors capul și am privit-o cu o curiozitate care lui Ronsky nu-i scăpă. Alunecă pe după birou și-mi spuse, în timp ce fata se apropia stânjenită:

— E nepoata mea; știe mașina de scris; Păuca o învață registrele.

Apoi la ureche apăsându-mi brațul cu cotul osos și chicotind, cu înțeles:

— Dacă îți place, nu-i nici o supărare că mi-e nepoată. Liuda, continuă tare, dumnealui este inginerul de la București. Cred că inginer ca el n-ai văzut tu încă.

Fata se opri, rușinată, și obrazul palid i se îmbujoră ușor. Când îndrăzni să ridice capul și să mă privească zăpăcită, ochii ei semănau cu ai unei sălbăticiuni încolțite. Chipul, nu frumos, avea o frăgezime atrăgătoare. În locul părului gălbui, lins pe creștet, o altă pieptănătură i-ar fi făcut pomeții mai puțin ascuțiți și atunci obrazul ar fi părut mai cald. Purta o bluză albastră, închisă până la gât, pe un piept aproape sterp. Sub șoldurile osoase, picioarele se desenau prin fustă, poate prea groase și prea scurte; mai târziu aveam să văd altele la fel, pe străzi, pe la colțuri, prin case, ca o caracteristică a locului; nu urâte: puțin prea pline și prea scurte, cu ciorapi groși, aspri, cu pantofi sărăcuți, picioare foarte femeiești totuși, și foarte generoase.

— Acum, că l-ați văzut cu toții, continuă Ronsky, cred că nu-i dați voie să se apuce de treabă, înainte de a ciocni un păhărel cu noi.

Și întorcându-se cu fața plină de bucurie spre mine, continuă:

— Dragul meu, trebuie să afli mai întâi frumoasele noastre obiceiuri; noi aici nu începem o treabă, până nu bem aldămașul. Că și dracu' face aldămaș, când ne înhață și ne duce în iad, pe lumea cealaltă. Așa, încaltea să știm de ce am trăit.

În felul acesta am cunoscut primii oameni din oraș. Ronsky porunci numaidecât să se aducă băutură. Mi se făcea o primire atât de neașteptată,

atât de caldă și de prietenoasă, încât era peste putință să nu mă zăpăcească. M-am pomenit ciocnind paharul, cu Ronsky, cu contabilul, cu Walter, cu Liuda și cu ceilalți, și după oameni am cunoscut băuturile lor, rachiurile înspăimântătoare, pe care ei le beau cu seninătate, cum ar bea apă de izvor.

După rachiuri se aduse, fără să bag de seamă cum se trecea de la una la alta, vin rece, de la gheață, pregătit dinainte încât aș fi putut crede că se așteptau să sosesc și erau nerăbdători să mă cinstească. Mai târziu am aflat că la Ronsky sticlele cu vin stăteau întruna gata să fie destupate, cum stau tunurile, la război, gata să tragă…

Și, pe negândite, de unde începusem să ciocnim în picioare, ca oamenii grăbiți, după un timp m-am văzut la un loc cu ceilalți, așezați în jurul biroului, pe care se grămădeau farfurii, sticle și pahare, cum se grămădesc hârtiile pe masă la un congres unde se pun la cale mari prietenii și afaceri.

— Noi avem aici obiceiuri rusești, spunea Ronsky, mestecând plin de fericire, ca și când sediul fericirii lui ar fi fost în fălci și în stomac; obiceiuri rusești, sănătoase. Rușii, dragul meu inginer, află de la mine, nu beau mult, ci des…

De la un timp am început să înțeleg ce înseamnă fericirea lor; mi s-a părut că ferestrele largi se luminează deodată, deși soarele n-avea cum să iasă din nori; în creier mi s-a lăsat o căldură dulce, și îndată am auzit în cap acordurile unei muzici vrăjite. Împins de un curaj necunoscut, am început să deșert paharele, cu tragerea de inimă a începătorului conștiincios.

— Ești omul nostru! striga, uimit Ronsky. Omul nostru! Strașnică școală ai urmat la București!

Am băut încă un pahar, și încă unul, pe urmă am lăsat mâna fierbinte, în poala Liudei.

— Acuma să începem cu adevărat aldămașul! am bâiguit, fără să recunosc nimic din mine.

Și-am mai auzit pe Ronsky aprobând, în hohote:

— De bună seamă, dragul meu; să fie aldămașul întreg!

După aceea cred că am alunecat cu capul greu pe umărul Liudei, în timp ce cu mâna încercam, dezgustător, să-i cuprind coapsele pe sub cămașa de pânză aspră. Aveam, cu toată beția, intuiția că nimeni nu mă dezaprobă.

*

M-am trezit în amurg, cu ochii umflați, cu fruntea asudată, în patul de la hotel, îngust și înalt. M-am dat anevoie jos și am alunecat până la ușă, împleticindu-mă, ca să strig pe cineva, pe sala pustie cu ecou de criptă. A

venit Grișa, hotelierul, tropăind; aducea de afară tot frigul și umezeala toamnei; camera s-a făcut deodată și mai rece.

Când i-am spus că frigul mă răpune, că nu pot îndura umezeala pereților neîncălziți, Grișa m-a privit, neîncrezător. Era pe la începutul lui noiembrie și acolo, până spre Crăciun, nu se făcea focul decât la spitale. L-am rugat să aducă un braț de lemne; apoi, neîndrăznind să fac ceva înainte de a simți căldura, m-am îndreptat spre fereastra peste care se lăsase pânza fumurie a amurgului de toamnă. În curtea hotelului, sub cerul vânăt și scund, căzut parcă pe acoperișurile caselor, în ploaia măruntă care tocmai începea să se cearnă, o femeie spăla rufe. Din albie se ridicau aburi albi, și vântul îi risipea într-o clipă.

Cum stătea aplecată cu spatele spre fereastră, picioarele femeii se vedeau albe, până la jumătatea coapsei; semănau cu ale Liudei: vânjoase, primitive, ca niște trunchiuri de arbori, crescute din pământul ud, și aveau, în linia lor groasă, o feminitate îndârjită, ca un semn permanent și neascuns al rostului lor lumesc. Mai târziu trebuia să înțeleg că picioarele spălătoresei făceau parte din peisaj, ca picioarele asemănătoare ale multor femei de acolo, și că funcția lor, întruna ațâțătoare, ca al unor organe destinate nu atât mersului cât dragostei, completa climatul locului.

După o oră, peretele, spre ușă, a început la sfârșit să se dezmorțească. Acolo, sobele se fac în zidurile caselor, la colțuri, pentru a se încălzi mai multe odăi deodată. Atunci am auzit zgomot pe sală, apoi în odaia de alături. Am deschis ușa, nedumerit. Coridorul era foarte întunecos, și în gura sobei jăraticul punea o culoare roșie atât de prietenoasă și promițătoare, încât mi-am simțit sufletul înduioșat, ca în unele seri de iarnă ale copilăriei, când îmi descifram un viitor foarte cald în flăcările adormite ale căminului.

Am zâmbit, puțin trist, puțin vesel: familia hotelierului se muta în camera vecină, să nu se piardă căldura zadarnic. Se întuneca; afară continua să plouă și femeia cu picioarele albe încă spăla rufele în albie.

*

A doua zi, dimineața, când am intrat în biroul uzinei, Ronsky tocmai dădea de dușcă păhărușul lui năclăit. Mi-a ieșit înainte, țopăind, săltându-și pântecul cu mâinile păroase, de gorilă:

— Dragul meu inginer, nici nu-ți închipui cât îmi pare de bine că te văd!

În timp ce mă așezam stânjenit, am văzut, pieziș, că ochii lui veseli mă cercetau curioși, căutând să-mi întâlnească privirea complice, ca pe a unei

mirese satisfăcute, după noaptea nunții. M-am încruntat.

— Nădăjduiesc că ai să bei un pahar cu mine, continuă Ronsky puțin contrariat de chipul meu acru.

— Mulțumesc, nu mai beau. Aș vrea să mă apuc de lucru.

Se aplecă peste masă, cu brațele date în lături și mă privi cu uimire, dar și cu un pic de plictiseală.

— De ce atâta grabă, dragul meu?

Aveam cu el un contract care ne obliga să-i punem motorul în funcțiune până la sfârșitul anului. Peste o săptămână, când urmau să sosească primele piese, vroiam să găsească terasamentul terminat, ca să se poată începe numaidecât montajul. Și Ronsky se arăta, totuși, foarte nedumerit de graba mea.

— Cine te zorește, dragul meu inginer? Nu vrei să mai răsuflăm puțin? spunea, cătând cu jind la sticla pântecoasă, de pe masă, pe care i-ar fi plăcut s-o deșertăm împreună.

La drept vorbind, uzina nici n-avea nevoie de motorul nostru. În oraș se folosea prea puțin lumina electrică; o bună parte dintre abonați aveau legăturile tăiate de multă vreme, fiindcă nu puteau, sau nu vroiau să plătească. Ei se întorceau fără șovăire la lampa cu petrol, poate ca să aibă simțământul izolării și al independenței. Firele electrice, care împânzeau străzile, intrând prin curți și prin case, legau într-un fel palpabil gospodăriile între ele, lăsând poate oamenilor impresia că în viața și în destinul lor este ceva comun. Seara, când se întuneca și uzina dădea drumul la lumină, oamenii știau că în toate casele se petrec aceleași fapte: mobilele negre ies deodată din întuneric, ochii surprinși clipesc, și toată lumea spune „Bună seara”. Ei se întorceau la lampa cu gaz, pe care puteau s-o ardă fiecare după capul lui.

Uzina își găsea un rost mai important la anumite sărbători, când se aprindeau lumini multe, pe la toate colțurile străzilor, prin parcuri, prin piețe, și ardeau toată noaptea, ba uneori rămâneau uitate și a doua zi, până la amiază, sau chiar până mai târziu.

— Mai bine să fii negustor de gaz, spunea Ronsky, chinuit de apropierea sticlei de pe masă, înfățișarea mea încruntată împiedicându-l să-și toarne în pahar. Negustor de gaz, da, zic și eu, poți să mai câștigi ceva. Cu uzina, nu merge. Noroc că eu nu umblu după bani; eu am alte socoteli.

Cu aceste cuvinte un zâmbet ciudat i se întipări pe fața cu pielea zbârcită, uscată, și în ochii lui mari și blânzi apăru deodată o lumină

drăcească.

— Eu am alte socoteli, socoteli care nu se scriu în registre. Nu trebuie să plătesc dări pentru ele; sunt socoteli numai pentru mine; cum s-ar spune, socoteli familiale, dragul meu inginer. Să nu-ți bați capul cu mine; nu e nevoie să mă pricepi. Când o fi gata motorul dumitale, o să facem o petrecere de pomină…

Acum, când nu mai înțelegeam nimic din vorbele lui, când îi vedeam doar zâmbetul drăcesc întipărit pe chipul de maimuță, mi se părea că pune la cale o mascaradă și mă silește să-i fiu complice.

— Nu înțeleg de ce ați comandat motorul? am întrebat, sperând că îmi va răspunde mai limpede. De ce, dacă nu aveți nevoie de el?

— Nimic nu-i zadarnic, dragul meu inginer, răspunse Ronsky, cu același zâmbet. Orice lucru făcut, rămâne bun făcut, și odată trebuie să fie de folos la ceva. Haide, mai bine să bem un păhărel, așa ne înțelegem. Dacă mi-ar spune cineva că tot ce am băut până astăzi nu folosește la nimic, ar însemna să mă împușc? După ce ai să mă cunoști, ai să te uiți altfel la mine. Jos în uzină este un loc, tocmai bun pentru motorul dumitale. Închipuie-ți că nu-mi plăcea locul gol; vreau să pun acolo un motor. De ce? Dar motorul poate merge și fără întrebări, dragul meu inginer! Ei doamne! Când chem în casa mea cincizeci de domni, cu doamnele lor și le dau să bea, până cad pe jos, câștig eu ceva? Haide, n-ai să refuzi tocmai dumneata!

L-am întrerupt din nou:

— Domnule Ronsky, contractul trebuie să-l respectăm; și nici nu vreau sa rămân prea mult aici.

Ochii lui se măriră, cu o uimire în care, egal, plutea dezamăgirea:

— Dar ce nu-ți place la noi? E un oraș minunat; avem tot ce poate dori un om: vin, strașnic, de la Șaba, nu vin, șampanie curată – nu l-ai gustat încă. Ești mâncăcios? Face Pancoff o păstrugă cu sos polonez, să n-o uiți toată viața. La el ai să găsești oricând și o olecuță de icre negre și stridii și homar, căci sunt și pe la noi unii care știu cum se mănâncă boierește. Vrei lucruri subțiri? Avem lichioruri franțuzești, să mulțumească pe toți înfumurații din lume. Ce-ți trebuie altceva? Avem cinematograf și grădină publică. Aici, jos, iarna se face patinaj; merită să te duci, căci n-ai să te plictisești. Se trăiește bine la noi, nu-ți fie teamă! Poate te gândești la dragoste, așa-i? La femei te gândești? Câte-ți dorește inima! Avem întâi cocoane și domnișoare, pe urmă fete din popor. De toate felurile, din cele înalte sau din cele scunde, grase sau subțiri, oacheșe și bălaie. De toate

neamurile, dragul meu: românce, armence, grecoaice, rusoaice și jidoavce. Tot nu-i de ajuns? Avem și franțuzoaice și nemțoaice, și turcoaice; până și chinezoaice.

Se opri deodată și se aplecă iarăși peste masă, privindu-mă atent:

— Spune, n-ai dat de niciuna? Nu-i nimic, diseară ai s-o găsești. O, nu trebuie s-o cauți, ascultă-mă pe mine!

Apoi, văzându-mă nehotărât:

— Ești mahmur astăzi; nu ți-a priit băutura noastră. Este și aici un secret, ai să-l înveți cu timpul. Trebuie să dai de vinul cu care te potrivești, și pe urmă lasă! Acum, ca să nu te mai plictisesc, du-te și te plimbă, ai destule de văzut. Treaba să o lăsăm pe mâine. Întreabă la cafenea de Nagavișka; el are să-ți arate tot ce vrei. Să-ți caute odaie, în oraș, să nu rămâi la hotel, că te bate Grișa la cap.

Când să închid ușa, l-am văzut prăvălindu-se deasupra mesei, ca să destupe sticla care-l chinuise atât. Zâmbetul lui drăcesc îi rămăsese întipărit pe figură, dar acum se lăsase peste el masca unei fericiri dumnezeiești.

*

Soarele de toamnă, cu razele puțin asprite de o ceață acum destrămată, s-a ridicat obosit pe cerul albastru și foarte înalt. În această zi, neașteptat de frumoasă după cea din ajun, orașul mi s-a părut mai mic, mai curat și mai luminos. Crisparea de ieri mi-a trecut și, umblând pe străzi, peste care copacii aplecați din curți își scuturau cu o grație tristă ultimele frunze galbene, amintirea beției dezgustătoare s-a șters, cum s-au șters urmele ploii de pe trotuar. Lumina calmă și dulce a toamnei, respirația suavă a naturii obosite, mă duceau atât de departe de întâmplările din ajun și de oamenii pe care-i văzusem, încât puteam începe să cunosc orașul și lumea de la început, ca și când aș fi sosit abia acum.

Azi, când mă gândesc în urmă, îmi amintesc dimineața aceea luminoasă și, cu toate că mai târziu au venit zile urâte și întâmplări triste, orașul nu mi se pare cenușiu; dar altfel se văd toate când le privești din depărtare.

Îmi amintesc că prin curți oamenii puneau flori, și le îngrijeau cu o stăruință ciudată față de sărăcia lor. Peste gardurile vechi, putrezite, se aplecau în stradă copaci verzi și ramuri de liliac, din care primăvara cădeau picuri suave de parfum, ca din pulverizatoare minuscule, cu miile. Pe drumul de la gară se înșirau tei uriași, care dădeau și umbră, și flori de leac. De la marginea orașului, în nisipul stepei, creșteau, pe răzoarele viței de vie,

caiși și piersici, trăgându-și seva din cine știe ce adâncuri binecuvântate, fiindcă rodeau cu o bogăție prodigioasă.

Dar toate aceste frumuseți nu se puteau vedea decât dacă le-ai fi privit de undeva de sus, sau din depărtare, cum le privesc astăzi. Acolo oamenii umblau cu ochii în pământ, cu gândul la nevoi și poate nu băgau de seamă câte culori înfloreau în jurul lor, sau le erau grefate definitiv pe retină și le vedeau fără să le mai simtă.

Uneori veneau ploi vijelioase, ori furtuni, aducând nori grei de nisip, din stepă. Îndată, lumea fugea de pe stradă, ușile și porțile se zăvoreau și se obloneau ferestrele cu o grabă înfrigurată. Vântul pătrundea prin răsuflători în poduri și umfla pe dedesubt tabla de pe acoperișuri, făcând-o să scoată țipete seci, ca niște semnale de alarmă. Atunci florile se chirceau speriate la pământ, copacii se piteau pe după garduri și străzile rămâneau pustii, numai uluci, ziduri și ferestre oblonite. Și atunci abia se vedeau tristețile orașului strivit între stepă și Liman.

Ciudată întindere de apă, Limanul! Uneori adormitor de blândă, alteori înfuriată năprasnic, în ea nu te poți încrede niciodată fără riscuri. Am privit-o, scurgându-se pe sub zidurile orașului, din toamna aceea cenușie, până în primăvară, când pe malul ei au înflorit primele albăstrele. Am văzut, în nenumăratele zile a două anotimpuri grele, bărcile negre ale pescarilor plecând în zori, ca să se înapoieze seara, aducând uneori coșurile pline, alteori goale, sau ca uneori să nu se mai înapoieze. Am căutat să înțeleg pricina ascunsă căreia se datora dorința de viață a acestor oameni necăjiți și am reușit uneori s-o citesc în privirile lor puțin înveselite de băutură, altfel prea puțin vorbitoare. Am respirat adesea, cu nesaț, mirosul de stuf și flori de baltă, adus din sus, dinspre gura Nistrului. Îmi amintesc cu nostalgie de unele nopți de mai târziu, nopți calde, luminate de lună și legănate în cântece de armonică îndepărtate.

Revăd acum malul Limanului de sus, de la Gura Roșie, până la mare, pas cu pas, cu toate cotiturile, cu toate așezările omenești, cu tot ce-am întâlnit în cale. Am în suflet farmecul fiecărui apus și al fiecărui răsărit, amintirea tuturor basmelor spuse de stuful legănat de vânt, a tuturor tristeților scuturate deasupra apei de sălciile plângătoare. Dar cum aș putea să uit ceva de acolo, neîntâlnit în altă parte?

Vara, un vaporaș alb străbate Limanul de două ori pe zi, de la un cap la altul. Face un drum de cincizeci de kilometri în patru ceasuri, așa încât dacă privești de pe punte ai destul timp să-ți întipărești în minte fiecare copac de

pe țărm, fiecare colibă, fiecare cuib de rațe sălbatice ascuns în stuf. Kilometri după kilometri, nesfârșite valuri de verdeață rămân în urmă legănate de vânt; privindu-le, uneori ochii ți se împăienjenesc și atunci, când nu-ți mai dai bine seama unde te afli te cuprinde teama de a nu pierde firul celeilalte vieți, de a nu aluneca la nesfârșit într-o lume alcătuită numai de apă și stuf. Uneori soarele arzător al verii ridică în aer o boare umedă și fierbinte și atunci, sub vălul acesta pâlpâitor, malul verde al Limanului pare un țărm de insulă îndepărtată, dintr-un ocean albastru, ecuatorial. În fața satelor de pescari, bărcile negre trase pe nisipul argintiu, cum le estompează depărtarea și boarea zilei de vară, par pirogi ale altor popoare; te-ai aștepta să vezi răsărind, de după pânza vegetației, triburile cu tam-tam-urile lor și cu strigăte războinice. Dar oamenii care vin pe mal abia se mișcă și în blânda lor toropeală nu flutură barem o batistă la trecerea vaporului.

Pe acest pământ, întâia piatră de cetate au pus-o, la jumătatea țărmului apusean, genovezii, tot atâta negustori cât vagabonzi pe ape. În jurul ei, un domn moldovean, evlavios și războinic, a mai ridicat două brâuri crenelate, pe care nu le-au răpus nici năvălitorii, nici vremea, nici valurile Limanului. Ele stau acolo de sute de ani, ca un semn de hotar în colțul cel mai de răsărit al țării.

Poate, cu grijile lui de astăzi, orașul a uitat istoria Cetății Albe, sau nu se mai gândește la ea. Peste străzile lui au căzut veri secetoase și ierni necrezut de aspre. Apoi în case a venit vântul de vest și a adus, în mijlocul sărăciei, preocupări lumești; s-au făcut baluri și sindrofii; oamenii, sătui de necazuri, s-au grăbit, când le-a stat în putință, să se bucure de părțile trandafirii ale vieții și au uitat că pe acolo au umblat odată pârcălabii lui Ștefan cel Mare.

La Cetate vin uneori fetele să se plimbe, seara, la ore destinate dragostei. Zidurile închid ochii crenelați și își dorm somnul, mai departe… Sunt nopți învelite în tăceri depline și profunde. În aer nu stăruie nici mirosul prafului de pușcă, nici zăngănitul din alte veacuri al iataganelor. Dintre ziduri, se ridică fără putere și fără convingere un minaret pe jumătate năruit. În nopțile cu lună, proiectat pe boltă, el pare o sentinelă rănită, veghind deasupra orașului, o ultimă clipă înainte să cadă.

Iar orașul, învelit într-o tăcere nevinovată, își continuă viața prin case, pe întuneric, sau prin pivnițe abia luminate, înăbușite în aburi de vin și fum de tutun; viață de dragoste și beție, în drum spre moarte.

*

Nagavișka, luptător de circ, decăzut, rus fără țară, vagabond internațional, apasă clanța ruginită și îmi face loc să intru. În poarta mare, înaltă, de lemn vopsit verde, închizând dincolo de stradă un domeniu și o viață necunoscută, este tăiată o altă poartă, mai mică, prin care intru, aplecându-mă, în grădina sălbatică, răvășită de toamnă. Firul șerpuit al potecuței e năpădit pe alocuri de iarbă; mai departe se deschide o mică bătătură. Casa se vede în dreapta, scundă, micuță și curată. În fața ei câțiva vișini aproape desfrunziți; la umbra lor rărită, o bancă de lemn, înnegrită de ploaie. În fundul curții, printre copaci se vede un puț cu roată, iar lângă gard un chioșc, din lemn de mesteacăn, de pe care pe alocurea cămașa albă a căzut, ca o poleială învechită.

— N-ai auzit dumneata, căcoane, de Pantera Neagră? Eu sunt acela, continuă Nagavișka să spună, în momentul când ajungem. La campionatele interbalcanice, de la Istambul, l-am făcut dublu-Nelson pe Selim Safi; n-a mai spus turcul nici pâs.

O liniște nefirească apasă ograda pustie; obloanele ferestrelor sunt închise. Peste gard, într-o curte îndepărtată, un steag mare flutură leneș, în vârful unui par strâmb.

Nagavișka știe însă treburile casei, cum le știe pe ale întregului oraș. Face câțiva pași și ciocăne la ușa din fund. După un timp, o fereastră mică se deschide în ușă și după gratiile care o cadrilează apare, temător, capul unei bătrâne. Vorbesc între ei ceva în șoaptă, pe rusește, pe urmă ferăstruica se închide la loc.

— Numaidecât, mă liniștește Nagavișka, apropiindu-se mulțumit. D-apoi știam eu bine: odaia e goală, tocmai ieri a plecat lăcătinientul.

Așadar, a stat un ofițer aici, îmi spun, și mă întreb ce l-o fi atras în mijlocul acestei grădini sălbatice.

— Sunt foarte mulți lăcătinienți în oraș, urmează rusul, după o clipă.

Nu poate să tacă mult timp, și e ciudat: pe aici, ceilalți, nu vorbesc prea mult. Dar el a umblat în lume, a avut de-a face cu alți oameni și a învățat altfel rosturile vieții. Simte că-l privesc pe furiș, de aceea, deodată își lasă umerii să-i atârne dezarticulați în jos, cu spinarea adusă și cu capul căzut într-o parte. Izbutește astfel să capete un aer de prostănac, ceea ce nu este în realitate; s-ar crede că-i e rușine să pară cuiva isteț. Cum stă în soare, în mijlocul bătăturii, înalt, cu spinarea lată, cu capul mare, osos, cu pumnii groși și cu privirea adormită, pare un bătrân cal de saca, așteptându-și cuminte în ham, stăpânul intrat la cârciumă să bea o cinzeacă. Însă continuă

să vorbească, fără să ridice privirea, scoțând vorbele tărăgănat, ca o mașină pe care cineva a uitat s-o oprească și trebuie să meargă până i se desface arcul:

— Sunt și călănei la noi; trei călănei și patru maiori, și mulți căpitani, și mulți sublăcătinienți, dar cei mai mulți sunt lăcătinienții. Așa mulți lăcătinienți sunt, căcoane, că nu mai ai loc de ei; și fac gălăgie peste tot, și dacă nu te dai la o parte, o pățești numaidecât, că sunt tare mânioși.

Femeia vine să ne deschidă ușa din față, la odaia unde a stat locotenentul. Pătrundem într-o săliță curată, cu un ochi de geam în curtea dinspre stradă, apoi într-o încăpere apăsată de un întuneric greu. Gazda își târșâie papucii până la fereastră și crapă puțin oblonul, cu teamă, ca și când lumina ar putea să supere pe cineva dinăuntru. Acum încăperea se vede, până în fund, mai mare decât te-ai fi așteptat. În față, un dulap uriaș acoperă jumătate din perete; lângă el o măsuță cu oglindă în ramă de nuc, sculptată. În colțul ei de jos, între lemn și sticlă, locotenentul a uitat fotografia unei fete; una grăsuță, îmbrăcată în pardesiu, cu gulerul ridicat, cu bască albă trasă pe ochi și cu gropițe în obraji. Nagavișka se apleacă s-o privească de aproape.

— Asta este Șura! mă informează apoi, ridicându-se, mulțumit că le știe pe toate.

Și ducându-și mâna osoasă la gură, o căinează, legănând cu amărăciune capul lui de cal:

— Ei, Șură, Șură, acu ți-a plecat lăcătinientul!

Amestecă accentul rusesc cu acela moldovenesc și astfel vorba lui devine într-un fel plângătoare.

— Ei, Șură, Șură! oftează, legănând capul, iacă ai rămas fără lăcătinient!

Sub fereastră stă strâmb un birou învelit cu hârtie albastră, iar lângă el, o etajeră prăfuită. În colțul celălalt, patul de fier, foarte înalt. Pe pereți câteva cromolitografii lucioase, în cadre mari de lemn aurit, iar din plafon atârnă abajurul becului electric, un clopot mare de foiță albastră, gofrată, pusă pe schelet de sârmă.

Mă îndrept spre pat și îl cercetez, fără tragere de inimă; e îngust, și înalt până la jumătatea peretelui. Nagavișka, înțelegându-mi gândul, îmi explică, sperând să mă resemnez:

— Așa sunt toate paturile pe aici.

Nu, peste putință! Într-un asemenea pat ar sta mulțumit numai un mort.

— Du-mă în altă parte!

Omul se trage înapoi, ascunzându-și dezamăgirea sub răbdarea lui de misit.

— Vai de mine! O odaie mai bună nu-i! Eu știu ce spun, că doară eu dau locuință la toată lumea care vine în oraș.

Mai privesc o dată în jur, apoi, prin crăpătura oblonului văd afară grădina largă, sălbatică, apăsată de tristețea dulce a toamnei.

— Bine! Să te duci în târg, să-mi cumperi un divan. Patul, spune-i babei să-l dea afară; nu pot dormi în el.

Nagavișka deschide mari, ochii lui de gloabă prostănacă.

— Un divan? face uimit. Vrei dumneata chiar un divan?

Pe urmă se întoarce spre bătrână și începe să-i spună ceva repede, în rusește. Ea pricepe târziu, după ce Nagavișka îi explică, de multe ori, cu vorbe și cu gesturi: divan, un divan.

— Dghivan? repetă ea, privindu-mă uimită, nevenindu-i să creadă.

Are o voce ascuțită, pe care numai vorba rusească o rotunjește puțin. Simt că am căzut între ei, ca o revoluție.

— Dghivan! face baba, de fiecare dată când el se oprește să răsufle. Dghivan?! și glasul i se înmoaie, de parcă vorbele misitului ar lovi-o în cap, amețind-o. Dghivan?!

— Da. Și pe perete, deasupra, să pună un covor; nu pot suferi zidul gol.

— Căvăor? întreabă femeia, ridicând ochii, cu teamă.

— Da, un covor. Pe urmă să deschideți fereastra și să faceți curățenie.

La ușă îmi aduc aminte că seara are să fie iarăși frig.

— Și să faceți foc în sobă!

Iată-l pe Nagavișka, stând plouat, cu umerii căzuți, semănând atât de bine, ca și adineauri, cu un cal obosit.

Amiaza călduță, de toamnă, cu lumina ei pălită puțin, cu atmosfera calmă, ca în pragul unui repaus dulce, îmi dă o mulțumire ciudată, pe care o simt cuprinzându-mi încet ființa; mi se pare că mă aflu în ușa unui sanatoriu unde m-am vindecat de o boală grea și acum plec să-mi încep convalescența.

— Hei! strig din prag, râzând, ce-mi stai așa prăpădit? Panteră Neagră ești dumneata, ori ce?

Nagavișka însă nu mai are nevoie să spună nimic; este biruit și câștigat de partea mea. Numai bătrâna iese după mine, neîncrezătoare, să mă mai întrebe o dată, cu glasul ei ascuțit, în timp ce mă îndrept spre poartă:

— Dghivan?

— Dghivan!
— Căvăor?
— Da, covor și foc și curățenie! Și să deschizi fereastra.
Lângă poartă mă opresc, uimit: două tufe de crizanteme albe înfloresc, de o parte și de alta a potecii. Tulpinile lor robuste dar grațioase îmi țin drumul. La venire nu le văzusem.

*

Într-o parte-i portul, în alta cherhanaua; la mijloc este orașul, pe o ridicătură de pământ care înaintează ca o peninsulă în Liman, înconjurată din trei părți de apă. În locul cel mai ieșit al acestui istm circular, sunt zidurile Cetății. De acolo străzile pornesc mănunchi, ca niște nervuri de evantai și după ce dau formă orașului se pierd în partea cealaltă, în câmpul nisipos, unde încep viile și caișii. Alte câteva străzi cad de-a curmezișul, mergând de la un țărm la altul. Aceea care leagă portul de cherhana, trecând prin mijlocul orașului, e strada principală. În lungul ei se înșiră casele oamenilor mai înstăriți, deși toate fără etaj, și prăvăliile cu ferestre mari. În centru, ea atinge pe o latură grădina publică, nu prea mare, cu flori, cu copaci mici și cu bănci de scândură vopsite verde. Nu departe de acolo e o piațetă, de unde pornește strada lungă, înspre gară și unde, la prânz și seara, lumea iese la plimbare. Acolo sunt și cele două restaurante mai mari, pline de glasuri înfierbântate și de acorduri muzicale; acolo se fac în fiecare seară chefuri de pomină, și din când în când se trage cu pistolul, în tavan sau în oglinzi.
Mai departe, străzile merg iarăși liniștite să se piardă în câmp, sau în Liman.
O după amiază întreagă străbat cu pasul rar aceste străzi curate. Casele sunt toate la fel, mărunte, ascunse după garduri, sub copacii desfrunziți și la ferestrele lor nu se vede nici o mișcare. Pare că oamenilor le e teamă să privească afară, în acest timp al după amiezii, când străzile sunt pustii.
Cobor în port, unde cheiurile părăsite se năruie; câteva șlepuri negre, înecate, spintecă fața liniștită a apei; un grănicer se plimbă alene pe mal. Pe ultimul chei, înspre Cetate, câțiva marinari fac instrucție; deasupra lor, pe un catarg flutură pavilionul tricolor.
O tristețe calmă se ridică din apa Limanului, pe care soarele, coborând înspre apus, o face să sticlească. În luciul ei zboară spre malul rusesc un stol de rațe sălbatice, nesocotind granița, dincolo de care trăiesc alți oameni.

După ce ele se pierd în zarea apăsată de pâclă, Limanul rămâne pustiu și marinarii, de pe chei, par uitați acolo, fără nici un rost în portul părăsit.

Urc malul, pe strada bolovănoasă, străbat iarăși orașul ca să cobor în partea cealaltă, înspre cherhana, unde pescarii și-au întins pe mal, să se usuce, sutele lor de plase. În aer stăruie un miros greu, de pește putrezit; vântul îl ia și-l împinge de-a lungul orașului, pe ulița largă a Soborului, cu case rare, de oameni săraci, în care locuiesc pescari. În praful ei, câțiva copii se joacă, fugărindu-se fără tragere de inimă, mai mult gânditori decât zburdalnici.

La câțiva pași, după casele mărunte, începe pădurea de stuf, subliniind malul circular al Limanului; toamna l-a făcut să pălească. În curând, când va fi galben, vor veni să-l taie și să-l strângă în snopi ca să-l aibă de băgat în foc, la iarnă. Acum vântul îl mai netezește odată, făcându-l să se aplece peste apă în valuri largi, înfiorate.

Se înserează și odată cu întunericul, nori cenușii se lasă deasupra orașului. De pe Liman se adună neguri umede, amenințătoare. Pe străzi, felinarele răzlețe par scăldate în ceață; când ajung acasă, ploaia măruntă de toamnă a început, ștergând cu țârâitul ei rece de pe acoperiș ultimele amintiri calde ale unei zile frumoase.

De sub clopotul de foiță din tavan, becul slab răspândește o lumină albăstrie, plină de umbre; acum cadrele de pe pereți capătă o altă viață; din tabloul cel mare, niște personaje în armuri, cu lăncile îndreptate spre cer, vor să coboare războinice în mijlocul odăii. Pe lumină se vede altceva: un praznic liniștit, pe iarbă, la marginea unei păduri. Copacii sunt sulițele, iar stacanele pe care gospodarii le dau peste cap, cu sete, seamănă cu niște coifuri lucioase.

În colțul camerei găsesc divanul, întocmai cum l-am dorit; bătrâna l-a îmbrăcat cu cearceafuri curate, cu miros de scrin învechit. Alături, zidul lipit cu soba de pe sală răspândește o dâră plăpândă de căldură care face deodată încăperea foarte prietenoasă. Alung orice gând negru și, rezemându-mă de peretele cald, încerc să regăsesc firul limpede al existenței mele, pe care sosirea în acest oraș l-a destrămat, răspândind în jur scamele, ca dintr-o vânturătoare. Mă văd la gară, în dimineața noroasă a sosirii, luându-mi rămas bun de la tovarășul de călătorie, comandorul Maximov. Caut un drum neted până aici, în această încăpere dar mă izbesc ca de pereții unui coridor îngust, întunecat de chipurile celorlalți oameni. Și-i văd, ca și când ar fi alături, spionându-mă, voind să nu le scape nimic

din ceea ce am de gând să fac. Îl văd pe Ronsky, maimuța pântecoasă, turnându-mi să beau; pe Liuda, stând pe scaun, supusă, în timp ce încerc să-i cuprind picioarele groase, pe sub fustă; pe Walter, cum bea paharul rânjind și mârâind: „N-avem nevoie de nici un motor nou”. Îl văd pe Grișa, hotelierul, intrând în cameră să-mi arate, plin de mândrie, epoleții auriți, de căpitan, pe care i-a purtat el însuși în armata țarului. Văd femeia cu picioarele albe, spălând rufe în ploaie: sunt picioarele Liudei, așa cum le-am cuprins pe sub fusta aspră.

Fiindcă e o seară liniștită, mă voi lepăda de amintirea obsedantă a acestor oameni; voi scoate din geamantan cartea de călătorie a lui Joshua Slocum, minunatul navigator solitar, pe care mi-a dăruit-o comandorul Maximov. Mă voi izola de toate întâmplările trecute și viitoare, ca temerarul marinar, care a ocolit cu mica lui corabie pământul, fără nici un însoțitor.

Dar, nu! Cartea căpitanului Slocum va aștepta acolo, în geamantan. Aici nu-i timp să rămâi cu tine singur; nu poți să te judeci, să te încurajezi, sau să te mustri; nu poți face nimic din ceea ce dorești, din ceea ce te juri să faci. Viața te cuprinde și te zgâlțâie cu o forță care îți turtește creierul în cap; apoi îți pune un pumn mare în bărbie și îți face vânt pe dușumele. De acolo de jos, lumea se vede altfel. Ia te uită?!

Cineva a ciocănit în oblon, de două ori, cu vârful degetelor, ca un semnal. În liniștea care urmează, mai grea, dulapul trosnește; pe urmă se aude apa picurând afară, pe burlan. Dincolo de ușă domnește întunericul ud al nopții de toamnă. Zgomotul misterios de la fereastră mă face să tresar. Nu știu nimic despre orașul acesta de frontieră, nu-mi cunosc vecinii, nu știu ce taine se ascund în bălăriile grădinii. Câteva clipe trec greu; pe urmă iarăși ciocănitul în oblon, încet, la fel ca prima dată; e o mână sfioasă. Ar trebui să nu-mi fie frică de un om care ciocănește așa. Rămân totuși lipit de zid, până ce aud chemând de afară, un glas tot atât de sfios ca și ciocănitul:

— Sașa! Sașa, dieschidi, tie rog!

E o ființă rătăcită târziu, sub geamul lui Sașa, cel care a plecat. Ies în sală și deschid ferestruica zăbrelită, din ușă. Un pardesiu negru, cu gulerul ridicat, un obraz rotund, cu gropițe, și o bască albă, trasă pe frunte. Nu mă poate vedea, în întuneric.

— Dieschidi repedie, Sașa, că m-a udat!

Are un glas dulceag, plângător.

— Domnul locotenent s-a mutat, îi spun prin zăbrele.

Nu se miră; este sigură că mint.

— Lasă pie mine, tie rog, înăuntru!

— Domnișoară, sunt singur; locotenentul a plecat.

— Lasă pie mine, tie rog, înăuntru!

Când deschid ușa, devine și mai sfioasă.

— Bună seara! spune, în prag, clipind, neîndrăznind să intre udă de ploaie.

Pe urmă face un pas și bagă numai capul, în odaie. Schimbarea dinăuntru, în sfârșit, o surprinde; se întoarce spre mine, puțin rătăcită:

— Domnu lăcătinient chiar a pliecat?

Mă privește măsurându-mă cu ochii de sus până jos, puțin înciudată, ca și cum eu i-aș fi alungat locotenentul.

— Și nu știi dumniata undie a pliecat?

Ridic din umeri: îmi pare rău; nu știu. Apoi îmi amintesc de fotografia uitată la oglindă.

— Dumneata ești Șura? o întreb, intrând în odaie.

Mă urmează, ca la ea acasă, și nu se miră de întrebare.

— Nu. Eu sunt Vera. Șura iești altă fată. Ai făcut dumniata cănăștință cu ea?

Viața curge, pe sub garduri, pe sub copacii desfrunziți, prin umbră, își caută drumul, pătrunde pe uși sau pe ferestrele oblonite, și te găsește oriunde te-ai ascunde. E peste putință să i-o iei înainte, sau să-i rămâi în urmă. Ea are nenumărate fețe; acum a luat chipul acestei fete, a ciocănit în oblon și a intrat, aducând frigul umed de afară. Nu-i cu putință să te gândești în urmă, sau înainte; trebuie să te gândești numai la ea.

— Și lăcătinientul unde a pliecat? întreabă Vera.

— Nu ți-am spus că azi am sosit aici? Nici nu-l cunosc.

Șade pe scaun, lângă oglindă, cu cotul rezemat pe măsuță.

Pare gata de plecare: nu și-a scos nici basca, nici pardesiul de pe care picură apă; dar nu pleacă. Dă cu ochii încă un înconjur odăii.

— Aici este frămos; nu ți-a plăcut dumitale pat care a fost?

— N-aveam loc în el.

Afară se aude ploaia, țârâind în burlane. Vera mă privește surprinsă; caută desigur să vadă ce anume din ființa mea mă împiedică să pot dormi într-un pat ca toată lumea. Pe urmă, renunță să dezlege misterul și întoarce capul spre oglindă, unde fotografia Șurei a rămas neclintită, ca un obiect care aparține pentru totdeauna încăperii.

— Șura crede că lăcătinientul ia pe ia die nievastă! râde, cu o răutate neascunsă.

Apoi, după o pauză, în care a dat iarăși roată cu ochii camerei, oftează, plictisită:

— Radio nu iești?

— Nu.

— Nici patifon?

— Nici.

— Nici cănfieti?

— Ce să fie?

— Bănboane.

— Nu.

Oftează:

— Păcat!

După o clipă însă, se înflăcărează:

— Spune-mi, atunci, despre București!

Un val de vânt zgâlțâie oblonul; Vera se strânge puțin, înfiorată, dar elanul ei nu este încă înfrânt. Îmbujorarea o face atrăgătoare; pe sub poala pardesiului ud i se văd genunchii înveliți în ciorapi groși, și începutul coapselor, care trebuie să fie calde.

— De ce nu vii aici? o întreb, cu glasul puțin tremurat, făcându-i loc alături.

Ea se ridică, fără o vorbă și se apropie simplu, de pat.

— Nu-ți scoți pardesiul?

Îl scoate și-l agață în cuiul de lângă ușă, cunoscut dinainte. Pe dedesubt are o bluză cafenie, de lână împletită, strâmtă, care îi turtește sânii mari și poate moi. De la șolduri în jos seamănă cu Liuda; doar fusta o face mai plină.

— Nu-ți spun nimic ai tăi, dacă întârzii? o întreb, în timp ce se așază sfioasă la picioarele divanului.

Face semn din cap: nu.

— De ce nu vii mai aproape?

Vine. Îi apuc întâi mâna și i-o mângâi; stă, nepăsătoare.

— Bascul nu ți-l scoți?

Și-l scoate; cu capul gol pare o copilă; numai buza de jos, atârnând, îi dă un aer de plictiseală, făcând-o mai matură.

— Păcat că nu iești patifon! spune, pe gânduri.

Îi cuprind genunchiul aspru, cu palma fierbinte; când o ridic în sus, peste nodul ciorapului și întâlnesc pielea goală, tresare. Nu-i dau răgaz să se opună; mă aplec peste ea și-i caut nasturii fustei. Îmbrăcămintea ei miroase a cârpă veche, neaerisită. Și când rămâne goală, încearcă, prea târziu, să se ridice într-un cot, parcă supărată, parcă nedumerită:

— Dar cie-i vrea acuma? Asta nu sie poati! Nici n-am făcut cănăștință, noi doi…

*

Și dacă aș ști măcar cum a arătat acest locotenent Sașa, plecat în altă garnizoană, a cărui gălăgioasă moștenire am luat-o, fără să vreau! Când a aflat unde locuiesc, Ronsky s-a prăpădit de râs:

— Casa cu maimuțe! Ia te uită Nagavișka, unde te-a băgat!

Sașa a plecat pe furiș, și a avut motive; vin datornicii, unul după altul.

— Două costumuri noi, nouțe! se văicărește Freiberg, croitorul, smulgându-și cu ciudă perii din barbă. Două costumuri faine, furnitură prima! De unde să scot acum pe lăcătinient?

— Și cizmele, cine le plătește, mama lor de cizme?! înjură oltenește Lache, cizmar craiovean, pripășit de curând în oraș. Cizme de lac „șanti”, domnule; numai carâmbii m-au costat două mii de lei.

Vine și-un băiat de la Pancoff să ceară o datorie, pentru băutură; și cofetarul are de luat bani pe două torturi, de la ziua ofițerului; și cămătarul Lobel, cel mai opărit dintre toți, fiindcă a rămas în buzunar cu o poliță de zece mii de lei, pe care se teme s-o sconteze.

— De la el nu poți să iei bani decât cu binișorul! spune cămătarul. Cine se poate pune cu lăcătinientul ăsta? Dacă bag polița la Bancă și mă află, se urcă nebunul pe tren și vine să-mi tragă două pălmi, tocmai la cafinea, unde ne vede lumea!

După ce pleacă datornicii, se face seară; atunci, în liniștea care cuprinde curtea, se aud ciocăniturile încete, sfioase, în oblon.

— Vera?

— Nu, eu sunt Mania; Vera ești altă fată. Ai făcut dumneata cănăștință cu ea?

De la un timp, se află, în sfârșit, peste tot în oraș, că locotenentul a plecat, dar ciocăniturile în oblon nu contenesc. Poate fetele continuă să vină numai din obișnuință, ca la un vad, la această casă cu maimuțe, pe care o cunosc de atâta timp. De cele mai multe ori, însă, nu sunt acasă, sau dorm, trudit.

Am început lucrul la uzină. Hala mașinilor e friguroasă; stau toată ziua îmbrăcat cu pardesiul, sub un luminator de sticlă, spălat necontenit de ploaie. Pe fereastra largă, jos se vede Limanul, răscolit de vânt, plin de mâl, aruncând îndesat, cu mânie, valuri mici și dese pe țărmul pustiu. La sfârșitul primei săptămâni au sosit în gară cei doi cilindri verticali ai motorului; betonul pus la postament nu se întărise încă și a trebuit să așteptăm.

Îmi petrec tot timpul în hală, de dimineața până seara. Câteva zile nu știu nimic din ce se întâmplă în oraș. Odată, urcând la birou, o întâlnesc pe Liuda, în colțul unui coridor; aproape n-o mai recunosc. Mi se pare ciudat că, atât de necunoscuți cât suntem, mâna mea i s-a plimbat pe coapsele pline, care se văd sub rochie cum ar fi dezgolite. Mi-e atât de la îndemână, încât încep să o confund cu un obiect. Obrajii ei s-au îmbujorat puțin, dar pudoarea pornește poate din altă parte, nu de la picioare.

— Ai fost dumneta la Pancoff? mă întreabă, cu teama că o voi repezi.

Pancoff e un restaurant; toate fetele pomenesc de el, acolo se dansează și ele tânjesc după dans.

— Nu, n-am fost.

— Niciodată? se minunează Liuda, făcând ochii mari.

— Niciodată; n-am timp.

— O, păcat! Trebuie să te duci.

După o săptămână, ploaia continuă; cilindrii sunt montați și piesele celelalte nu mai sosesc. Ronsky a prins de veste că n-am de lucru; coboară în uzină, ținându-și pântecele în mâini. Cum e îmbrăcat în haine cenușii, seamănă ciudat de bine cu un greiere de câmp, un greiere borțos, care-și duce abdomenul prin miriști, pe picioarele subțiri. Zâmbește mulțumit.

— Acum trebuie să bei un pahar! mă îmbie, ca și când ar spune: „Haide, n-ai încotro, te-am prins!”

Din ziua sosirii, când m-am îmbătat, n-am mai gustat un strop de vin. Amintirea oțetită a acelei beții îmi stăruie dezgustător în măruntaie. N-am înclinare pentru asemenea patimă.

— Iartă-mă, nu pot să beau!

— Dar ce faci dumneata toată ziua? întreabă, înciudat.

Acum îmi dau seama că, deși noaptea se lasă mai repede, aici ziua e mai lungă decât în alte părți. Cum am umplut spațiul cenușiu al unei săptămâni ploioase? Sunt într-o insulă pustie. Oamenii din jurul meu îmi sunt străini; nu mă pot apropia nici de ei, nici de obiceiurile lor. O altă săptămână va începe și alte tone de apă se vor scurge pe acoperișuri… Simt că începe

teama. Voi telegrafia la București, îi voi ruga, îi voi implora să trimită piesele, să se termine mai repede, să mă scoată din acest oraș, pe care toamna îl turtește cu tăvălugul ei ud.

— Domnule Ronsky, spun, palid, simțind cum cutele din colțul gurii mi se adâncesc, iartă-mă, nu pot să beau!

E zadarnic să-i explic ceva. Înțeleg că mă disprețuiește și plec spre casă, cu sentimentul că am suferit o condamnare fără să fiu vinovat. Străbat ograda sfâșiată de toamnă, în care numai crizantemele mai înfloresc, ude, ude și triste. Deschid geamantanul, iau cartea dăruită de comandorul Maximov, mă trântesc în pat și citesc: Singur în jurul lumii…

Joshua Slocum sau comandorul Maximov a făcut această călătorie? În cameră se lasă întunericul; picăturile de ploaie curg adormitor pe burlane. Ce voi face săptămână viitoare? Și deodată, aceste picături de ploaie care se aud afară, mi se pare că se scurg prin cutele creierului meu, să spele de acolo toate amintirile. Aprind lumina și sub lumina albastră văd toate amănuntele încăperii, așa cum am lăsat-o de dimineață. Șura continuă să zâmbească, cu gropițe în obraji, din rama oglinzii.

„Dar cine este fata asta? mă întreb după un timp, când parcă mă cuprinde somnul. Ce caută fotografia ei aici? E sora sau iubita mea?”

Din rama neagră, aflată pe un perete umbrit, războinicii, cu sulițele în mână, par gata să coboare în odaie.

„Dar eu ce caut aici?” mă întreb toropit.

Afară ploaia continuă să picure pe burlane, scoțând cântecul ei monoton, care te adoarme. Și mi-e teamă că dacă aș adormi acum, aici, aș pierde toate legăturile mele cu trecutul. Nu știu dacă am ceva de regretat în urmă, dar nu vreau să mă pierd.

Deschid ochii mari și-mi spun: „Eu nu sunt de aici! Sunt doar un trecător. Lumea mea este în urmă…”

*

Pe placa de onoare a unei uzine construită în munți, este trecut și numele meu, între altele. Acum îmi dau seama, zâmbind cu o ușoară mâhnire, că va fi singura mărturie a existenței mele. Mă gândisem și altădată, mai puțin stăruitor ca azi, că nu am o dotație deosebită, că deci nu pot aspira decât la un ideal mijlociu. Atunci aș fi vrut să renunț la orice năzuință. Îmi era teamă că trebuie să am vreuna, nemărturisită, și mă cercetam bănuitor, căutam să mă surprind, pentru a mi-o găsi și a-mi arăta zădărnicia ei. Îmi plăcea viața; o socoteam un bun de care n-aș fi vrut să mă

lipsesc, fiindcă era un spectacol necunoscut, cu nenumărate surprize. Gândeam că merită să-l privești, chiar dintr-un loc ieftin. Nu credeam însă în putința mea de a mă urca pe scenă, în văzul lumii, să-mi conduc destinul și să-l târăsc pe al altora după al meu. Înțelegeam că oamenii care ajung acolo sunt într-o continuă întrecere, fiindcă unde vin doi inși, locul întâi trebuie disputat. N-aș fi îndrăznit să compar vreodată oamenii între ei, dar știam că dacă apar mai mulți alături, într-o arenă sau pe același drum, luptând pentru același ideal, trebuie să se vadă că unul e mai puternic și altul mai slab. Nu vroiam să mă iau la întrecere cu nimeni, nu mă interesa locul nimănui. Dacă vreunul ar fi vrut locul meu, i l-aș fi dat, fiindcă nu înțelegeam de ce l-aș apăra.

Abia acum, departe de casă, văd că n-am lăsat în urmă puncte de reper, nici albe, nici negre, după care să mă întorc.

„Eu nu sunt de aici!” continui totuși să-mi spun, cum m-aș apăra de o obsesie.

Ploaia îmi adoarme încet cugetul, cu țârâitul ei plângător. Și, de la o vreme, golul din urmă nu mă mai sperie; mă simt împăcat cu mine, cu războinicii din cadru, cu ploaia de afară și cu întunericul trist care se lasă peste fereastră. Iau cartea lui Joshua Slocum, o privesc fără gând și o bag la loc, în cufăr.

Se înserează. Îmi îmbrac haina de ploaie și ies pe stradă. Felinarele au început să se aprindă; în pâlnia lor proiectată în jos, spre caldarâm, picăturile de ploaie, bătute de vânt, încearcă un joc vesel, neconvingător. Străbat orașul pustiu și mă opresc la Pancoff.

*

Cârciumile aici sunt la tot pasul; cele mai multe sub pământ. În stradă se vede numai o dâră de lumină, și fumul de tutun, urcându-se în valuri, pe trotuar. Coborând treptele, ajungi într-o încăpere umedă, cu tavanul proptit pe stâlpi de lemn îmbrăcați în hârtie colorată. În fund, după tejghea e un negustor bărbos, cu șapca neagră dată pe ceafă, sau o femeie grasă, unsuroasă, cercetând cu ochii răi mușterii care chefuiesc. Aceștia de fapt stau cuminți în jurul meselor murdare, de lemn nevopsit și deșartă, cu o mulțumire tăcută paharele, pe gâtul lor nesățios. Acolo se bea vinul bun de Șaba cu douăzeci de lei litrul, ca să se poată îmbăta omenește și cel mai umil gospodar.

Deasupra capetelor lor, abia luminate de lampa cu petrol atârnată în tavan, un aparat de radio cu baterii, vechi, din cele dintâi vremuri ale lui,

toarnă, horcăind, vorbe și cântece, pe care băutorii le ascultă, evlavioși.

Sunt asemenea cârciumi pe ulița Soborului mai ales, unde vin pescarii să bea, în fiecare zi, câte un aldămaș. Beau atunci când vând ceva, ca și atunci când cumpără. Beau când își iau o pereche de bocanci noi, sau numai o pereche de potcoave, pentru bocancii vechi; beau când le naște nevasta și când le moare copilul, când dau pe apă o barcă nouă și când repară fundul bărcii vechi. Beau, dimineața sau seara, la amiază sau la miezul nopții, sau mai spre ziuă, când zorile tulburi încep să coboare în beciurile lor; beau în zile de lucru, ca și la sărbători, după ce se întorc smeriți de la liturghie. Beția lor e totdeauna cuviincioasă; dacă îi urcă în stradă și le dau vânt să plece, nu se leagă de lume, nici nu fac gălăgie; își caută drumul, cuminți, sprijinindu-se cu grijă de garduri, iar când nu mai pot, se întind jos, într-o margine a trotuarului, ca să nu încurce drumul. Rar se întâmplă câte o gâlceavă, sau câte vreo bătaie. Dacă au întâmplător un cuțit la brâu, îl țin doar ca să spintece cu el peștele, sau ca să taie pâine; în aproapele lor nu-l vâră niciodată. Ei seamănă atât de bine cu Limanul pe malul căruia s-au născut! Mâniile lor nu trec niciodată peste maluri, cum nici mâniile Limanului nu trec, oricât l-ar bate vântul.

Dar cârciumi se găsesc pe toate drumurile. Poate, trăind înconjurați din trei părți de apă, oamenii iubesc mai temeinic vinul. Acolo chercheleala este o obișnuință obștească, a boierilor ca și a mujicilor. Beau și arendașii durdulii, cu obrajii roșii, și muncitorii palizi, cu pomeții ascuțiți. Patima lor nu are nimic murdar, fiindcă ei știu să cinstească vinul, oricât ar bea. Sunt unii care beau așa de mult, încât sfârșesc această viață fericită cu vinele sclerozate și cu ficatul făcut piatră. Dar cine știe dacă o astfel de moarte nu chezășuiește dobândirea vieții de apoi?

La Pancoff, în locul aparatului de radio, cântă orchestră, cu vioară, acordeon și pian, ca în orașele mari. Acolo se găsesc o sumă de bunătăți vestite, ca mâncare și băutură, și ce bețiv sau ce mâncăcios din cei ce coboară în subsolul acela binecuvântat ar putea să plece nemulțumit?

Cum intri, pe un bufet mare, în față, sunt o sută de farfurii, dacă nu mai multe, în care se înșiră toate soiurile de gustări, de la chefalul sărat, făcut cu oțet și cu ceapă, până la pâinișoarele date cu unt și icre negre, moi. Acolo poți să-i vezi pe mâncăcioși aplecându-se deasupra farfuriilor și alegând cu nesaț felurile pe care poruncesc chelnerului să le dea la masă. Mesele sunt așezate de-a lungul zidurilor, de jur împrejur, în firide tainice unde te poți îndestula netulburat de nimeni. În mijloc, cine are poftă poate să danseze și

nu se găsește nimeni să ceară socoteală cuiva dacă, amețit, își înlănțuiește partenera nu tocmai cuviincios. De altfel e și greu să se știe de unde începe necuviința, deoarece lumea în oraș nu cunoaște ultimele dansuri. Când vin în vacanță studenții și studentele, de la București și de la Iași, aduc figuri noi de foxtrot sau de tangou; localnicii le urmăresc uimiți și timizi, neîncumetându-se să le dezaprobe, chiar dacă sunt mai deșuchiate, fiindcă împotriva obiceiurilor aduse din orașele mari, nu se cârtește.

Când am coborât în beciul lui Pancoff, era lume puțină; mulți se duceau acum alături, la „Ural”, alt restaurant, unde cânta din gură o artistă negricioasă, Ilona, venită tocmai de la Arad, cu putere de atracție apuseană.

La o masă stăteau două perechi, curând am aflat că erau primarul și avocatul primăriei, cu nevestele lor, dar nevestele nu li se potriveau defel, ai fi zis că le-au schimbat între ei, din greșeală. Pe când primarul, cu ochii de miop ascunși sub ochelari cu ramă groasă care-i dădeau ceva de scafandru, se pierdea în spatele mesei, primăreasa, înaltă și puternică, părea pusă acolo ca să-i păzească pe toți patru. Chiar și avocatul, cât era el de voinic și de gros, nu izbutea s-o întreacă, dar, oricum, intra în competiție; deocamdată se lupta cu mâncarea și cu băutura, mânca și bea mult, cu voie bună, iar când râdea burta îi juca sub masă cu atâta amplitudine că se mișcau paharele de deasupra; din când în când se întorcea spre nevastă, ca s-o ciupească părintește de obraz și atunci părea un bătrân elefant care își dezmiardă puiul.

Un grup de ofițeri stăteau într-un colț; alături, câțiva civili îmbrăcați și foarte gravi, poate președintele tribunalului sau procurorul și alții de-o seamă întrețineau o convorbire serioasă, ca într-o cancelarie. Mai departe, în celelalte firide, nu se vedea, dar fumul de tutun, care se înălța deasupra, dovedea că mai sunt și acolo alți oameni.

La masa de lângă orchestră, un locotenent mititel, negricios, cu un smoc de mustață zbârlită, stătea cu capul în piept și cânta pe nas, subțire, ca un țârcovnic, un cântec plângător, cu tonuri puține:

Niii-istrule, pe malul tăă-ău…

Vioristul îi ținea isonul, aplecat cu arcușul la urechea lui, iar ceilalți muzicanți îl însoțeau fără tragere de inimă.

Deasupra acestui cântec, pe care locotenentul îl îngâna încetișor, ca și când s-ar fi temut să nu-și tulbure vecinii, din firide se rostogolea zumzetul subsolului încălzit de băutură. Câte un clinchet de pahar ciocnit, sau câte un râs cristalin de femeie, se ridica spre tavan, în triluri.

În clipa când am intrat, ofițerul tocmai își termina cântecul și căuta în buzunarul pantalonilor strânși pe picior, un ban, pentru muzicanți. Văzându-mă că umblu cu ochii după o masă, îmi făcu semn, prietenos, să mă apropii.

— Locotenent Ilinca! se prezentă, ridicându-se în picioare, drept, și izbind carâmbii cizmelor cu o politețe militărească.

Apoi, în timp ce se așeza clătinându-se, la locul lui, după ce mă poftise să stau pe scaunul din față, continuă:

— Te rog să bei un pahar cu mine. Nu te uita că sunt cam turtit; mi-am pus în gând să mă fotografiez în seara asta și eu nu pot să mă fotografiez decât beat.

Acestea zise, își lăsă capul în piept și își reluă isonul, cu glasul de țârcovnic:

Niii-istrule râu blestema-at…

Chelnerul îmi turnă în pahar din sticla locotenentului, fără nici o vorbă, ca unul care știa dinainte ce trebuie să facă.

Adusesem de afară, pe chipul încruntat, toată umezeala și tristețea toamnei, dar eram hotărât să le spulber. Toate piedicile sufletești fuseseră îndepărtate, numai teama fizică de băutură, amintirea acră a primei beții care mă dezgustase, lăsându-mi o săptămână urmele ei acide în creier și în sânge, mă făcea să șovăi. Băusem de atâtea ori până acum, dar niciodată băutura nu mă silise să cuget la rostul ei. De data aceasta, paharul din față căpăta o altă semnificație, devenea simbolul unor renunțări, al unor adaptări, al unei înfrățiri cu oamenii din partea locului, cu firea, cu mentalitatea lor de grăniceri.

Am dus paharul la gură cu teamă, dar vinul mi-o luă înainte, peste gest, și peste intenție, alunecând cu o fluiditate neașteptată. În gură mi se răspândi o aromă de fragă, aducându-mi deodată în minte imaginea colorată a unei podgorii însorite, cu ciorchini de chihlimbar și cu flori pe răzoare, ca într-un colț de rai. Am privit uimit paharul, pe care urmele licorii se scurgeau la vale, lăsând în urmă dâre trandafirii, transparente și volatile.

Nu trebuia să întreb, nu trebuia să explic nimic; locotenentul își cunoștea vinul. Se întoarse doar, să spună, cu o superioritate categorică deși calmă, cum ar fi lipit pe conștiința mea o etichetă:

— Muscat, de la Efleri!

Vru să continue cântecul, apoi se răzgândi și, întorcându-se mai mult spre mine, mă privi cu luare aminte:

— Ești inginerul de la uzină, nu?

Am ridicat ochii, mirat:

— Da; de unde mă cunoști?

Locotenentul lăsă să-i cadă mâinile pe genunchi și oftă:

— Dar ce nu se știe aici?! Crezi că scapă cineva nebăgat în seamă? Stai la baba de lângă liceu, la Gutulenka, în locul lui Alecu, locotenentul Petrache, Sașa, cum îi spun ei; a plecat la Focșani; gata, a scăpat. Haide, bea un pahar, nu te necăji! Să ne fotografiem împreună, dar să arătăm bine.

Apoi, amintindu-și ceva, și aplecându-se peste masă, râse încetișor, pe sub mustața lui zbârlită:

— Cum te simți cu maimuțele? Te înțelegi cu ele? Alecu le cam încurca. Bine c-a scăpat de aici, c-o apucase rău. Vezi, nu le căuta în coarne.

Și, din senin, locotenentul mă lăsă, ca să-și reînceapă cântecul:

Niii-istrule, pe malul tăă-ău…

O mare tristețe i se așternuse pe chipul negricios. Părea că în cântecul acesta monoton, își plânge o durere amară și nesfârșită. Și deodată, cum cânta, cu capul în piept, lacrimi mari i se desprinseră din ochii roșii, alunecându-i pe obraz, până în cutele din colțul gurii. Le șterse cu dosul mâinii cu silă, apoi își întrerupse cântecul, ca să mai deșerte un pahar.

— E un cântec care mă face să plâng, mărturisi, puțin rușinat, în timp ce lăsa paharul pe masă. Mi-aduce aminte de taica; de la el îl știu.

Și după o clipă, căutându-și batista în buzunarul unde umblase adineauri după bani:

— Pe taica, săracul, l-au ucis dușmanii, cu toporul, la pădure…

Mi-era teamă că-l va cuprinde iarăși plânsul. Dar locotenentul își revenise și zâmbea, privindu-mă cu ochii lui roșii. Numai mustața îi mai rămăsese supărată.

— Ești un om deștept, spuse. Te-am văzut, cum ai intrat; eu cunosc oamenii. E bine să fii inginer? Spune-mi, dumneata te pricepi, nimeni n-a putut să-mi explice, cum umblă curentul electric pe fir. Eu știu ce-i aia pozitiv și negativ și că merge de la unul la altul, dar ce nevoie are să meargă? Dumneata, care lucrezi la uzină, știi mai mult decât ei toți de acolo; ei bine, dovedește-mi dumneata că merge curentul pe sârmă.

Am zâmbit, căutând un răspuns pe înțelesul lui.

— Dar ai o dovadă sigură: când sucești butonul, se aprinde becul; înseamnă că între buton și bec, pe firul care le unește, s-a întâmplat ceva.

— Erezii! Erezii! se apără el, lovind aerul cu palmele, în fața ochilor. Mai bine să bem un pahar. Cu vinul ne împăcăm altfel. Muscat, ține minte.

De la Efleri!

Căldura mi se lăsă în vine, îmbrăcându-mi corpul într-un început de fericire, ca o plasă caldă. Am văzut perechi, ieșind de după perdeaua de fum din fund și venind în mijloc, să danseze. Orchestra începuse un cântec repede, care dădea prilejul pianistului să trântească, înfuriat, niște groaznici pumni în clape. Zgomotul drăcesc îl făcu pe Ilinca să tresară.

— Ar fi o idee, spuse, ducând degetul la frunte, s-o fac pe primăreasă un dans. Haide, să-mi spui la urmă dacă știu să dansez.

Se sculă și alunecă, în zig-zag, parcă patinând, până la masa primarului, unde, sprijinindu-se de marginea tăbliei îi spuse ceva femeii celei mari, fără ca măcar să fi cerut mai întâi îngăduința bărbaților. Femeia își privi soțul, înveselită, slobozind un val de fum albastru de țigară pe gura vopsită cu roșu. Se vede însă că tovarășul meu nu le făcea impresie bună celorlalți, căci drept răspuns, fără să țină seama cât era de mic, primarul scoase mâinile de sub masă și îl împinse în lături.

— Du-te, domnule locotenent, bolborosi, el însuși cherchelit. Du-te, nu vezi că ești beat? Cum ai să dansezi cu nevasta mea în halul în care te afli?

Ilinca se dădu un pas înapoi și își înfipse mâinile în șolduri, izbutind să-și găsească echilibrul, ca prin minune.

— Asta-i nevasta ta, mă, primarule? rânji cu dispreț. Păpușa asta, nevasta ta? Păi te-ai uitat în oglindă, să vezi cum arăți? Ți-ai văzut mutra, mă, primarule?

Vorbind astfel, întinse pe negândite mâna spre el, cu o îndrăzneală de om beat, și-i răvăși părul gălbui, tocit, adunat cu grijă în creștet, dezvelindu-i chelia, rotundă și lucioasă.

— Ți-ai văzut chelia, primarule? urmă, râzând. Păi dacă ți-ai văzut-o, cum poți îndrăzni să spui că păpușa asta e nevasta ta?

Mă așteptam, înmărmurit, să înceapă un scandal și nu înțelegeam de ce întârzie. Femeile râdeau, înveselite. Avocatul ridică mâna și-l bătu pe primar pe umăr, prietenește.

— Ți-a spus-o, bădie, ți-a spus-o! hohoti, zgomotos. Mai zi ceva, dacă poți!

Cum se aplecase, am văzut că și capul avocatului era pleșuv, întocmai ca al primarului. Am înlemnit: dacă Ilinca se va lega acum și de el? Cine îl va mai scăpa din mâna lor?

Dar nenorocirea nu veni. Dimpotrivă, primarul începu să râdă, încetișor, un râs puțin cam strâmb, e drept, dar destul ca să înlăture orice urmare

neplăcută. Ba chiar întinse mâna spre locotenent, și-l trase lângă dânsul, făcându-i loc alături, cu un gest afectuos. Ilinca se așeză, bucuros să nu se mai chinuiască pe picioarele lui nestabile. Când să ciocnească paharul cu noii comeseni, își aduse aminte de mine, se ridică și veni să mă ia la ei. Nu înțelegeam de ce m-aș împotrivi, din moment ce toți ceilalți patru mă așteptau zâmbind, cu capetele întoarse.

Când m-am ridicat, am simțit muscatul căzându-mi cu furnicături plăcute în genunchi, pe urmă în fluierele picioarelor și mi s-a părut că pașii îmi alunecă mai elastici, ca și când cineva mi-ar fi pus niște arcuri sub călcâie. Cred că îmi era foarte cald în seara aceea și mă simțeam foarte bine. Din clipa în care m-am așezat la masă, la căldură, între coapsele celor două femei, nu mai știu prea limpede ce s-a întâmplat. Se poate să fi ciocnit prietenește paharul, cu primarul și cu avocatul. Mi-e că, apoi, așa amețit cum eram, am dansat cu nevestele lor, după o muzică foarte veselă, care cânta în capul meu, nu știu dacă în același ritm cu muzicanții. Dar femeile zâmbeau, mulțumite. Nevasta avocatului era prea măruntă și firavă pentru starea în care mă aflam; îmi era frică să nu mă prăvălesc cu ea. A primarului în schimb putea să mă sprijine, ceea ce și făcea cu bunăvoință. Avea un miros îngrijit de cucoană, care la început m-a intimidat.

— Să mă scuzați, doamnă, am spus, împleticindu-mă, mi-e teamă că m-am îmbătat.

Ea m-a strâns zdravăn cu brațul peste omoplați. Am simțit că pot să mă încred în sprijinul ei.

— Nu-i nimic! a zâmbit îngăduitoare. Am eu grijă de dumneata.

Pe urmă și-a dat capul înapoi și m-a privit în ochi cu un interes care mă zăpăcea.

— Noi am făcut mult haz de întâmplarea dumitale cu divanul, a spus râzând. Nagavișka, misitul, a umblat mult timp până l-a găsit. Ești mulțumit acum de el?

Am clipit repede, mirat, și fiindcă nu înțelegeam nimic, am râs ca și ea, cu gura în gura ei. Ce s-a întâmplat apoi, cu greu îmi mai aduc aminte. Primăreasa mă ținea în brațele ei calde, puternice, și parcă mă legăna, ca să mă adoarmă, ori ca să mă facă să-i uit pe ceilalți, să rămân cu gândul numai la ea.

Mai târziu m-am pomenit la masă, lipit de șoldul ei mare, cald și promițător. Ilinca îmi turna întruna în pahar, arătându-mi eticheta sticlei, de fiecare dată:

— Muscat de la Efleri, nu uita!

La urmă am alunecat fericit pe sânii primăresei, mari și moi ca o pernă și-am adormit, ocrotit de ea, ca la pieptul mamei.

*

Ronsky citește ziarul în spatele biroului; când intru îmi aruncă o privire piezișă: a renunțat să-și mai bată capul cu mine.

— Au sosit două lăzi în gară, mormăie, reluând lectura. Am trimis camionul după ele.

Înaintez spre el zâmbind, un zâmbet puțin dulce și misterios.

— Gospodin Ronsky, spun, smulgându-i cu familiaritate ziarul din mână, vreau să beau un păhăruț cu dumneata.

Parcă i-aș fi dat un pumn sub bărbie: capul îi cade descentrat, pe spate.

— A! îngână, privindu-mă cu ochii măriți, fără să înțeleagă, crezând poate că am înnebunit.

— Un Muscat de la Efleri vreau să beau cu dumneata. Ce te uiți așa la mine? Dă-le dracului de mașini!

Dar cum ar putea să mă înțeleagă Ronsky? El e un burdihan desfundat, în care poți să torni băutura fără teamă că va plesni. Mai mult pântec decât creier, aducând a gorilă câteodată, a greier borțos alteori, bea fără pricină și fără să-și facă socoteli. El nu poate ști ce-i revelația beției, fiindcă s-a născut bețiv. Mi-e milă de acest biet stăpân de uzină și totuși mi-a devenit, pe neașteptate, necrezut de drag.

Când m-am deșteptat azi dimineață, prin crăpăturile oblonului intra o dâră de soare, aurie, atât de nesperată, încât un timp am continuat să cred că dorm, dus de vise într-o țară fără toamnă și fără ploi. Nu puteam să-mi adun gândurile. Îmi aminteam înserarea tristă și drumul în oraș, și cele patru trepte sub pământ, de la Pancoff. Vedeam un ofițer negricios, pe care uitasem cum îl cheamă, cântând încetișor, cu capul lăsat în piept, isonul lui plângător, și de acolo înainte doar obrazul mai ținea minte, neclar, perna moale și caldă, pe care se odihnise.

Acum capul îmi era limpede; recunoșteam oblonul, oglinda de lângă fereastră și abajurul de hârtie, atârnând în mijlocul odăii. Recunoșteam totul, care mi se părea mai prietenos decât ieri. Dar nu îndrăzneam să mă mișc; îmi era teamă că alcoolul mocnește undeva, în mădulare, și că n-aștepta altceva decât să explodeze. Nu credeam într-o trezire atât de luminoasă. Mă mira mulțumirea calmă a întregului meu organism; îmi

simțeam fruntea netedă și ochii luminoși, iar mădularele se odihneau în cearșaf, fericite, ca după un masaj meșteșugit. Și mă miram…

M-am ridicat uimit; o vigoare nouă îmi pulsa în vine, nu recunoșteam nimic din ființa mea de ieri. Am coborât din pat, am alergat la fereastră mânat de un avânt tineresc și-am deschis oblonul. Lumina pătrunse în odaie, veselă. M-am aplecat peste oglindă: ochii, clari, mă priveau zâmbitori; pe obraz, barba crescută peste noapte pusese o umbră brună, dar pielea era netedă, respirând plină de viață.

— Gospodin Ronsky, spun, așezându-mă cu o libertate firească pe biroul lui, vreau să beau un pahar cu dumneata. Poruncește să ne aducă o sticlă cu Muscat de la Efleri.

Nu poate să-și revină.

— Râzi de mine!

Și rămâne înțepenit, cu capul pe spate.

Nu-mi mai spune „dragul meu inginer”. Râd, râd și m-aplec înspre dânsul, bătându-l cu palma pe umăr, ca pe un bun prieten. Bietule Ronsky, mă gândesc, nu râd de tine; râd fiindcă a ieșit soarele, fiindcă sunt sănătos, fiindcă am găsit un scop zilelor pe care va trebui să le pierd aici, așteptând să vină piesele mașinilor. Un scop foarte anatemizat dar dulce și luminos ca obrazul ultimei iubite.

După capul meu, continui în gând, sărmane Ronsky, bețiv de duzină ce ești! nimic nu-i mai nobil acum decât acest minunat Muscat de la Efleri! Te întinerește și te face mai bun. Pe tine, ieri nu te suferеam; astăzi te bat pe umăr, ca pe un prieten. Aș vrea să fac o faptă care să-ți placă, să-ți transmit o parte din mulțumirea mea. Și pe ceilalți aș vrea să-i pot mulțumi; pe Walter, omul tău de încredere, pe Păuca, slăbănogul, calicul: să-l duc la mezelar și să-i dau zece kilograme de tobă, cu sânge: „Uite, să-ți legi zilele tale ticăloase!”

Și Liuda, cu picioarele ei scorțoase, și ea are drept la un pic de mulțumire; s-o chem, să-i spun: „Liuda, pune-ți rochia ta cea mai frumoasă, spală-te la subțiori, încrețește-ți părul, și haide să dansăm diseară la Pancoff. Îți voi da să bei Muscat cu miros de fragă, din via fermecată a lui Efleri!”

— Gospodin Ronsky, îi spun, de astădată nu doar în gând, apăsându-l cu mâna pe umăr și privindu-l adânc în ochii lui mari de buhnă, încă nedumeriți. Gospodin Ronsky, nici nu știi ce simplu și ce bine este să te îmbeți! Dumneata mi-ai spus odată o vorbă înțeleaptă, în care n-am crezut: „Trebuie să dai de vinul cu care te potrivești!” Dar ce potriveală, gospodin

Ronsky! Parcă vița lui a încolțit sub capul meu, când eram copil și umblau ursitoarele să-mi găsească un rost…

A rămas înțepenit pe scaun și mă privește, cu gura căscată. Cum stă așa, prostit, mi se pare că-i sunt dator o explicație lungă, care să-l lumineze. Și cum am un ciudat chef de vorbă, încep, luând-o pe departe, ca pentru capul lui:

— Gospodine, spun, dacă gândul meu nu e prea îndrăzneț, eu cred că toate nenorocirile în viață vin de acolo că nu știm cum să ne potrivim pasul cu al celor din jurul nostru, sau că nu-i căutăm pe aceia care au pasul ca noi. Vezi dumneata, gospodine, ca să-ți spun o pățanie de a mea, mie, când m-am urcat prima dată în aeroplan, mi-a fost o teamă cumplită: încăpusem pe mâna unuia care și-a făcut de cap, mă ducea când pe-o aripă, când pe alta, cu botul când spre pământ, când spre cer. Și-așa am rămas încredințat că nu-i de mine o asemenea treabă, și nici de vreun alt om sănătos. Până ce, odată am fost nevoit să plec undeva în grabă și ca să nu mă fac de râs, am plecat în aeroplan. Dar nu-ți spun cu ce teamă! Și când colo, la fel ca în autobus!

Ronsky continuă să mă privească nedumerit de pe scaun, unde stă, ca la început, tot cu gura căscată. Peste ochii lui mari, mirați, pleoapele se bat repede, îmi dau seama că se silește să mă înțeleagă. Îmi iau un scaun, mă așez alături, cu mâna pe umărul lui, apăsându-l cu blândețe, ca pe un școlar întârziat, și reîncep, plin de bunăvoință:

— Gospodin Ronsky, îndrăznesc să spun că la fel se întâmplă cu tot ce încercăm în viața noastră. Gândește-te că, în fața dumitale, se învârtește o podea mare, rotundă, de acelea pe care se zbenguiește lumea la bâlci. Deși dumneata nu vezi roata, fii sigur că ți se cuvine pe ea un loc însemnat dinainte, pătrățelul dumitale, pe care nu ți-l ocupă nimeni. Dar parcă poți să-l știi care-i? Îți faci curaj și pui piciorul la nimereală; și cum se învârtește, roata alunecoasă îți face vânt și te dă de dușumea. Întocmai ca la bâlci gospodin Ronsky. O dată, de două ori, îți dă brânci, de trei, or de cine știe câte ori! Numai când îți găsești locul adevărat, cu numele tău scris acolo, nu te mai poate arunca roata afară, fiindcă, pe fața ei alunecoasă, e săpată dinainte forma ființei tale. Și atunci te așezi bine, îți ștergi fruntea de sudoare, îți potrivești hainele boțite și te miri că toate îți merg bine!

Razele soarelui blând de toamnă, intrând pe ferestrele mari ale biroului, după ce s-au plimbat leneșe în lungul dușumelei, se urcă încet pe piciorul scaunului, pe genunchiul lui Ronsky, pe brațul care îi atârnă în jos, îi ajung la umăr, la grumaz și deodată i se împrăștie pe figură, îmbrăcând-o într-o

lumină veselă, tremurătoare. Acum capul lui, cu fruntea pleșuvă, cu pielea tăbăcită, plină de crețuri pe care lumina le înmulțește, pare înconjurat de un nimb, ca al sfinților.

— Gospodin Ronsky, urmez, împins de un alt val de voioșie, dacă acest exemplu nu te indispune pe dumneata, îmi iau libertatea să-ți mai spun că femeile care nu cunosc bucuria dragostei, n-au avut parte de bărbatul dorit de ele; nu că le trebuie unul mai frumos, mai deștept și mai voinic; adesea poate să vină unul strâmb și netot și să le transmită, Dumnezeu știe de unde, scânteia de care are nevoie corpul lor amăgit… Dar, ce să pierdem atâta vreme! Dumneata, gospodine, ai spus totul mai pe scurt: „Trebuie să dai de vinul cu care te potrivești”.

Aici, Ronsky, în sfârșit, zâmbește. Cred că a priceput ceva, deși ochii lui mai păstrează o urmă de îndoială. E un om bănuitor; tot se teme să nu-mi bat cumva joc de el. Ca să-l liniștesc pe deplin, mă ridic și apăs pe butonul soneriei:

— Haide, gospodine, dă poruncă să ne aducă vinul! După atâta vorbărie, avem dreptul să bem împreună o sticlă din acelea minunate, cu Muscat de la Efleri.

*

M-am apucat de lucru, cu sârguință; după o zi de desfătare am coborât în uzină, mulțumit să ajut celor doi mecanici nu prea pricepuți, să văd adăugându-se, una după alta, fiecare parte a motorului.

Despre acel timp îmi amintesc, senin, că a însemnat o epocă de liniște și de echilibru. Mă sculam dimineața, în zori, netulburat de vremea mohorâtă, îmi luam pardesiul sau haina de ploaie, ocoleam o parte a orașului ca să ies pe malul Limanului, la Cetate, îmi umpleam nesățios plămânii cu aerul curat și rece, apoi, pe strada portului, mă îndreptam spre uzină. Până la amiază lucram, alături de oameni, schimbând prietenește glume și țigări, cu ei. Nu mă îndoiesc că au rămas mulțumiți de mine, cum am rămas și eu de ei.

La prânz nu mai îmi aduceau mâncarea acasă, ca în primele zile. Începuse să-mi placă orașul, cu casele lui mici și cenușii, pitite pe după garduri, cu lumea care se plimba, puțin neliniștită de apropierea iernii, cu ochii pe cer, să vadă schimbările norilor. Ploile se răreau și, în locul lor, se lăsa o răceală uscată plină de prevestiri rele.

Ieșeam în strada principală și străbăteam orașul, până la piațetă. Întâlneam mulți oameni, cu care mă salutam, fără să-mi amintesc de toți. Cunoștințele acestea mă făceau să mă simt cetățean al orașului și nu-mi mai părea rău că mă adaptasem la ceva repudiat înainte. Mâncam la Pancoff, cu multă poftă, mâncăruri gustoase, pește pregătit în nenumărate feluri și mai ales mâncam „bef stroganoff”, ceva ce nu am mai putut mânca în altă parte, fiindcă, de fapt, nici nu știu ce era. Beam cu multă plăcere un sfert de litru de vin, după care mai ceream unul, și oricine trebuia să admită că nu era mult. După masă îmi făceam drum pe la cafenea, unde ofițerii mai tineri și funcționarii fără familii veneau să joace table sau biliard. Nu am putut să deprind niciunul din jocurile acestea, dar nici nu mi-am dat prea multă silință, fiindcă mai mult îmi plăcea să bag de seamă ce făceau și ce vorbeau ceilalți.

Jucătorii vorbeau despre întâmplările din târg, despre fete și despre pățaniile lor, precum și despre unele treburi ale lumii, dar nu spuneau cine știe ce, fiindcă nici nu știau mare lucru.

Am ascultat uneori convorbiri despre muzică și literatură, unii dintre ei citeau cărți sau ascultau simfonii la patefon și țineau să-și lărgească, prin discuții, priceperea în artă, pe care lumea cealaltă o prețuia cu un respect intimidat. Cu medicul regimentului, un maior tânăr, blond, cu fruntea

împinsă de pleșuvie până spre creștet, nu prea priceput în medicină, dar altfel cel mai cult dintre toți, vorbeam uneori filosofie, nu fiindcă mi-ar fi plăcut, dar el citise ceva prin cărți și vroia să vadă dacă și alții le-au înțeles ca el.

Pierdeam astfel vremea până înspre ora patru când, fără deosebire de ceilalți, beam un ceai nevinovat. Pe urmă, înainte de a se face întuneric, dădeam o fugă la uzină să văd ce este de făcut a doua zi. La căderea serii mă plimbam, odată cu toată lumea, pe trotuarul dinspre grădina publică al străzii principale și prilejuiam astfel celor care nu mă văzuseră încă, să afle cine sunt.

Pe la ora opt, o parte din târgoveți se duceau la cinematograf, iar alții, fiindcă începea să se simtă frigul, dispăreau prin cârciumi sau prin casele lor. Un timp mai continuau să se plimbe câte unele fete, toate cu bască albă, ținându-se de braț două câte două, spunându-și șotii cu glasul subțire, îndulcit de accentul rusesc, cu i-uri prelungite și chicotind în spatele câte vreunui trecător bârfit.

Atunci coboram iarăși la Pancoff, sau la „Ural”, unde cunoscuții, gata încălziți de băutură, mă primeau cu strigăte prietenești. Mă așezam la o masă, sau la alta și luam parte cu tragere de inimă la veselia lor. Acum știam cât trebuie să beau ca să pot ajunge acasă pe picioare, dar această reținere nu îmi făcea serile mai puțin fericite. După miezul nopții, când plecam, duceam în cârcă de fiecare dată un alt paradis ca să-l bag sub pernă, să-mi încânte somnul.

Din acel timp păstrez credința că nu-i nevoie să te naști cu viciul în tine ca să ajungi bețiv, ci trebuie doar să-ți dai silința. Căci isprăvisem de mult cu Muscatul lui Efleri, vinul aromat, pentru cucoane. Vedeam uimit că unele băuturi îngrozitoare, zubrowka, belogalowka, și altele ca și ele, spirt curat, care odată îmi otrăviseră organismul, acum le dădeam pe gât fără ezitare, fără o grimasă, și eram mândru, ca după o biruință. Tovarășii de băutură nu mă mai priveau indulgent, ca pe un ucenic sârguincios, ci ca pe o calfă învechită.

După petrecerile cuviincioase din fiecare seară, sâmbăta, ca salahorii care își iau simbria, prelungeam cheful fără oră și atunci s-a întâmplat adesea să trec peste cumpătare și să nu știu ce pozne mai fac. A doua zi mă trezeam spre prânz, cu capul limpede după un somn greu, cu o mare sete de viață. Uneori găseam alături, fără să mă mir, câte una din fetele acelea triste și tăcute, cu picioarele lor groase și cu pielea aspră. Le îmbrățișam cu o

pornire sănătoasă, pe care o primeau aproape nepăsătoare, gândindu-se la cine știe ce nevoi. Mirosul lor de rufă veche îmi străpungea nările, trezindu-mi în vine un nesaț primitiv, sălbatic, căruia îi dădeam drumul, dezlănțuit, ca unei fiare, să-și sfâșie prada.

Dar nu mi se făcea silă, nici după aceea. Ele se sculau, tăcute și cuminți, și se îmbrăcau să plece, fără să ceară nimic, nici măcar un încălțător de pantofi. Când rămâneam singur, mirosul lor aspru, de menajerie, îmi rămânea în nări și îl păstram ca pe un act de legătură cu viața adevărată.

Restul zilei se scurgea în liniște, era o perioadă de purificare înaintea noii săptămâni. Nagavișka îmi aducea în sală un hârdău mare, pe care îl umplea cu apă caldă, ca să mă îmbăiez. În timp ce îmi trecea mănușa cu săpun pe spate, îmi povestea ultimele întâmplări din târg.

Parcă îl văd și acuma, cu capul lui mare, ca un cap de cal, cu trupul mătăhălos, abia încăpând între pereții sălii, cu mânecile sumese ca spălătoresele, încrețindu-și pielea din coada ochilor, într-un nevinovat râs lingușitor:

— Da ai făcut-o, căcoane, astă noapte!

— Ce-am făcut?

— Nu știi ce-ai făcut? Hî, d-apăi toată lumea știe!

— Spune, măi, ce am făcut.

Trăgea odată cu mănușa pe spinare.

— Mai întâi și mai întâi, ai fost dumneata la Pancoff.

— Am fost; și?

— Și păormă la Armean.

— La care Armean?

— La „Ural”, n-ai fost dumneata?

Mă întorceam răstindu-mă:

— Nagavișka, ai de spus ceva sau doar mă bați la cap? Ai început să vorbești mult, ca jidovii!

— Văleu, lasă-mă căcoane cu vorba asta, că nu mi-o crescut încă perciuni. Ducă-se pe pustii de jidani! Din patru, trei fac misitie în târg, c-am ajuns băeș, de răul lor!

Tăcea îmbufnat și mă săpunea mai departe pe spinare, apăsând dușmănos mănușa aspră. De la un timp însă, îl prindea iarăși râsul:

— Fie, căcoane, da mi-a plăcut cum ai petrecut!

— Spune, haide, nu mă sâcâi!

— Spun, iacă, spun tot! Mai întâi ai băut dumneata la Pancoff; de cât ai băut, nu știu. Pe urmă a venit Clănțău, și-a spus…

— Care Clănțău?

— Da' nu-l știi dumneata? Ceasornicarul.

— Klentzer!

— Așa; și v-a poftit pe toți la „Ural”, că l-a trimis…

— Nagavișka, dacă mai mă bați la cap îți bag săpunul pe gât. Spune-mi ce s-a întâmplat la urmă.

— La care urmă, căcoane? Când a cântat femeia lui Clănțău, la contrabas?

— Ce spui, măi, la contrabas?

— Să mor dacă mint, căcoane, chiar la contrabas.

— Dar Klentzer ce zicea?

Nagavișka se punea pe râs:

— Clănțer, ha, ha, Clănțer bătea tactul din mâini, ca lăcătinientul de la muzica militară…

— Și ce-a cântat madam Klentzer?

— Asta n-aș putea să spun căcoane; la toate sunt priceput, numai muzică n-am mai avut vreme să învăț.

— Spune, și p-ormă, ce s-a mai întâmplat?

Nagavișka ieșea în curte și aducea căldarea cu apă rece, pentru limpezit.

— Păormă, hm! păormă, când ai fost la coafăr, mai știi dumneata?

Mă înfioram sub ibricul de apă pe care mi-l turna în cap; dâra ei rece îmi îngheța ceafa, pe urmă se despărțea fulgerător în două: o parte cobora ascuțit pe șira spinării, alta ocolea gâtul și se lățea peste piept.

— Ce spui, ciolovece, la ce coafor?

— La Malinsky, pe Mihai Viteaz; ai ciocănit în oblon, ai făcut gălăgie mare să deschidă prăvălia, dar Malinsky n-a deschis.

— Nu mă minți? Ce dracu vroiam la coafor?

Încă o cană cu apă rece în cap; mă scuturam. Nagavișka râdea, ca de o poznă cu haz.

— Ai vrut să-ți vopsească părul roșu; na, să crăp în două dacă mint!

Râdeam și eu. Îmi punea halatul în spinare și-mi ajuta să ies din hârdău.

— Roșu, mă?

— Roșu, căcoane!

— Bine că nu mi l-a vopsit!

— Aași! făcea Nagavișka. Malinsky e un om cu scaun la cap. Cea mai bună coafări.

— Cel mai bun, că-i bărbat; când ai să vorbești ca lumea?

Treceam înăuntru și misitul mă urma, bătându-mă cu palmele pe spinare.

— Da pe urmă știi unde-ai fost?

— Spune!

— La Danea, croitoreasa.

— Unde vine asta?

— Nu știi dumneata casa lungă, lângă spital? Nevasta lui Tudosea, perceptorul, a scris peretele cu păcură: „Hotel pentru golani”.

— Ce golani, mă?

— Ce golani? Fiindcă Danea are fată la liceu, lasă c-ai văzut-o, Katiușa, aia slabă, și Tudosea umblă după ea.

— N-am fost eu la Danea, mă ciolovecule!

Nagavișka râdea ușurel, sigur pe informația lui, în timp ce-mi potrivea ciorapii în picioare.

— Ba chiar acolo ai fost, da nu te-ai luat nici de Danea, nici de fată; de mașina de cusut te-ai luat, și cum ai învârtit iute cu piciorul, ai betegit suveica, să știi.

— Mă, astea le scornești tu acuma!

— Bine, dacă le scornesc; da' când o veni Danea, să plătești suveica și mosorelul de ață, ce-o să zici? O să zici: Mă, al ciorilor ciolovec, cât e el de prostănac, pe toate le-a aflat!

Îl lăsam să deretice odaia și plecam la plimbare, pe strada principală, unde întâlneam tovarășii de aseară, senini, reculeși, cu ochii luminoși și cu sufletul împăcat, de parcă în acea zi de sărbătoare, când sunau pravoslavnic clopotele Soborului, harul sfânt venea să curețe tot orașul de păcate. Mai târziu ieșeau femeile de la biserică, femei necăjite, îmbrăcate în negru, și ele, cu resturile de lumânări în mână, sau cu sticluțele de agheasmă, răspândeau încă un val de reculegere și de bunăcuviință pe străzile orașului.

După amiază citeam ziarul sau începeam, fără tragere de inimă, vreo carte greu de urmărit, și așteptam, cu ochii pe ceasornic, să se facă seară, ca să mă duc la cinematograf. Acolo vedeam filme foarte vechi, și chiar dacă nu-mi plăceau, așteptam să se sfârșească; îmi lipsea tăria să mă ridic de pe scaun înaintea celorlalți. Pe urmă intram la cofetărie, ocolind dinadins

piațeta unde se auzea muzica de la Pancoff și de la Ural, ispititoare; beam un pahar cu lapte și mă întorceam către casă, cuminte și mulțumit.

Uneori întâlneam pe stradă câte o fată, care tremura de frig, în paltonașul ei subțire. Îi cuprindeam umărul, cu o tandrețe calmă, ca unei prietene foarte vechi, și-o duceam acasă, la căldură.

— Tu ești Olga?

— Nu, eu sunt Genka. Olga este altă fată; ai făcut dumneata cănăștință cu ea?

O așezam pe scaun, lângă zidul încălzit și privindu-i chipul palid căutam să văd, ce are în el de ființă ușuratică și ce de madonă. Mi-o închipuiam într-o capelă, pură, îngenunchiată sub icoane, cu mădularele lumești pierdute, fără formă, în haina neagră, monahală. Atunci mă gândeam la viața călugărilor și-mi aduceam aminte de o carte cu poeme, pe care o aveam în cufăr. Și în timp ce fata mă privea uimită, luam cartea, mă așezam în fața ei, și începeam să-i citesc, încet, transfigurat:

„Ich habe viele Brüder în Soutanen,
im Süden, wo în Klostern Lorbeer steht…”

Mă gândeam atunci, cu adevărat, la frații mei, și la surorile mele, din afara acestei vieți desfrăbălate și mă cutremuram.

— Genka, șopteam, nu vrei să te duci la mănăstire?

Dar fata nu știa ce trebuie să răspundă la ceea ce credea că este o bătaie de joc. Și eu citeam mai departe, cu glasul tremurat:

„Ich weiss, wie menschlich sie Madonnen planen,
und träume oft von jungen Tizianen,
durch die der Gott în gluten geht…”

Atunci, fata nu mai putea să rabde; se ridica, pregătindu-se de plecare:

— De ce nu iei dumneata radio? spunea, cu adâncă părere de rău.

După plecarea ei mă culcam împăcat și adormeam repede, zâmbind, ca un prunc uns cu mir.

*

Într-o zi, pe strada portului, îl întâlnesc pe comandorul Maximov; o lună de zile s-a scurs de când am sosit și nu m-am dus să-l văd.

Acum mi se pare, deodată, că sunt aici de o viață întreagă. Nimic din oraș nu-mi mai e străin, cunosc străzile, casele, oamenii, obiceiurile și patimile lor. Aștept senin venirea mașinilor în gară și în locul lor vine iarna de pe Liman.

Au trecut, după ploi, furtunile cu nisip; zile întregi vântul rece a ridicat nisipul din stepă și l-a aruncat mânios peste oraș. Îl găseam atunci la tot pasul: pe trotuare, în copaci, pe ziduri, în frunzele albe ale crizantemelor din curte; intra pe sub prag în casă și se așeza pe pat, pe masă, pe oglindă. Îl găseam în buzunar, în urechi, în dinți, trosnind.

Acum văzduhul s-a liniștit. Cerul stă de dimineața până seara ascuns într-o pătură de nori, compactă, cenușie. Apa Limanului curge pașnic la vale, însă în mersul ei domol se simt avangărzile iernii. O teamă grea plutește deasupra orașului; oamenii merg acum mai repede și se feresc unii de alții, ca și când s-ar teme să nu afle vești rele. La ferestrele caselor s-au lipit fâșii de hârtie albă, în lungul giurgiuvelelor, ca să oprească frigul. Femei bătrâne au orânduit, cu mâinile uscate și fricoase, pe pervazuri, suluri de pânză umplute cu vată, proteguitoare, înflorate cu ciucuri de arnici. Pe ele se așază câte o pisică neagră și privește afară, cu ochii cenușii, trecătorii grăbiți. Din sus încep să vină șiruri de căruțe cu stuf. Snopii grei și lungi, îngălbeniți, atârnă pe caldarâm și fâșâitul lor stăruie monoton în aer, de dimineață până la înnoptat. În urmă, pe străzile orașului rămân fire scuturate, ca un reper pentru celelalte căruțe care vin. Pe același drum va sosi și iarna.

Comandorul Maximov urca strada, dinspre port, în mantaua lui neagră, lungă, pe care o cunosc. E târziu să mă întorc, fiindcă m-a văzut și vine spre mine încercând să ridice, din sufletul lui bun, un zâmbet pe chipul palid. Mergem o bucată de drum împreună; vorbim despre faptele întâmplate în lume, despre uzină, despre iarna care se apropie.

— Te prinde timpul rău aici! spune, și simt că umerii căzuți i se înfioară.

— Domnule comandor, am vrut să trec pe la dumneata…

— O, mă întrerupe blajin, mi-am închipuit că n-ai avut timp. Știu ce de lucru este la uzină.

E cu putință să nu fi aflat nimic despre mine? Întorc puțin capul și îl privesc pe furiș, să descopăr pe chipul lui gândul adevărat. Chipul îi e palid și neclintit, cum l-am văzut mereu; în fălcile încleștate strânge o durere sau o amărăciune.

— Ai citit cartea lui Slocum? mă întreabă după un timp.

Mă înroșesc și mint:

— Da, aproape toată.

Întoarce capul înviorat:

— Dacă ți-a plăcut, am să-ți dau alta; vrei să mergi să cauți în biblioteca mea?

Comandorul Maximov stă pe strada portului, în sus, lângă pichetul de grăniceri, într-o casă de piatră înnegrită, cu ferestrele spre Liman. El simte vântul venit din toate direcțiile, fugărindu-se pe sub streșini, și aude valurile, spărgându-se jos, de mal. Sub ochii lui se scurge întruna Limanul, schimbându-și fața în fiecare anotimp. Primăvara: plin de mâl galben, și de ramuri verzi, smulse cu furie din lunci. În miezul verii, albastru, toamna cenușiu, iar iarna, până dă înghețul, vânăt și încruntat. Vede, de dimineață până seara, bărcile negre, ale pescarilor, cu pânzele lor cenușii coborând spre mare, și barcazurile încărcate cu grâu, înfundate adânc în apă, plecând în zori de zi spre Sulina, sau spre Galați, de unde se întorc greu, abia după o lună, aducând marfă grosolană și ieftină, pentru negustorii de rând.

Ce răni taie, oare, aceste plecări și aceste sosiri, în sufletul lui de marinar bătrân?

Când ajungem la poartă, umerii i se înfioară de frig.

— Am să-ți dau un ceai, să te încălzești.

Mă gândesc la singurătatea din casa lui.

Trecem printr-o sală, apoi printr-o încăpere mare, rece, cu ferestre largi, ca un geamlâc și ne oprim în fund, într-o odăiță scundă, prietenoasă. Pe masa din mijloc, un samovar, sub care mai dogoresc câțiva cărbuni trecuți, sâsâie încetișor muzica lui caldă și adormitoare. Comandorul toarnă ceaiul în cești, îmi face loc pe un jilț lângă sobă, iar el se urcă în fundul divanului și își acoperă picioarele cu mantaua groasă.

Ne sorbim ceaiul, în tăcere. El șade rezemat cu capul în covorul din perete; cum duce ceașca la gură, din mânecile hainei mâinile îi ies prelungi, fine, cu degetele frumoase, albe, ca de fildeș. Aburii îl învăluie, estompându-i trăsăturile, scoțându-l parcă din realitate, făcându-l să semene cu un chip răsfrânt într-o apă mișcătoare.

— Sunt cumplite iernile aici, spune, trăgându-și friguros mantaua, pe genunchi.

În cameră e cald, dar pe fereastră se vede cum vine iarna, adusă de apele vinete ale Limanului.

— De ce nu pleci de aici, domnule comandor? întreb, înfiorat.

Face un semn vag, de indiferență sau de resemnare. Apoi, visător, întoarce privirea în altă parte a încăperii.

— Am atlase și hărți din toată lumea; dacă vreodată te plictisești, vino să le vezi; poți să începi oricând, în zilele friguroase, o călătorie, la gura sobei.

Mă ridic și mă apropii de dulapul cu cărți, să privesc de aproape volumele în legătură albastră. Deasupra dulapului văd un glob pământesc, de dimensiuni mari, pe care sunt trase cu creionul roșu, linii șerpuite, ca un altfel de paralele și meridiane.

— Sunt drumurile mele.

Are în glas o umbră de melancolie.

Alături, într-o ramă neagră, o fotografie veche înfățișează o copilă, cu ochii mari, privind la mine puțin uimiți, cu părul lung dat pe spate peste gulerul alb al rochiei.

— Ludmila, fata mea, spune comandorul, aproape în șoaptă.

Apoi se ridică, lasă ceașca pe masă, își ia mantaua pe umeri și trece la fereastră, să privească afară, în lungul Limanului, peste care cade înserarea. Dincolo, pe malul rusesc, la Ovidiopol, au început să se aprindă lumini mici, pâlpâitoare, ca un pumn de stele.

— Au înecat-o la Sevastopol; pe mama ei au împușcat-o alții, în aceeași zi.

Nu înțeleg cum poate încăpea în aceste cuvinte, pronunțate liniștit și simplu, o atât de cumplită tragedie. Privesc încă o dată fotografia fetei, și o clipă, cu mintea împăienjenită, aștept să coboare din ramă, să bea o ceașcă de ceai cu noi. Comandorul Maximov și-a lipit fruntea de fereastră și continuă să privească jos, apa vânătă rostogolindu-se la vale.

— Avea șaisprezece ani. Era cea mai bună înotătoare din Crimeea și cel mai bun secund al meu. Întindea pânzele pe vergi, în vârful catargului și cobora pe șarturi în mâini. Cunoștea hărțile de navigație mai bine decât ofițerii mei…

Acum se întunecă repede; fără să prind de veste, înserarea acoperă fereastra pe care comandorul continuă să privească, nădăjduind parcă să vadă ceva venind pe apă, de pe malul celălalt.

Când plec, mă conduce până la poartă. Vântul, pornit rece de la nord, îi fâlfâie dușmănos poalele mantalei.

— La noapte o să fulguiască, spune, privind încruntat norii care se rostogolesc pe cer. Mă gândesc la barcazul lui Cristu; a plecat ieri de la Sulina și n-a ajuns încă la Bugaz; dacă îl prinde viscolul pe drum, nu mai poate să intre în port.

Termină tușind, încet, și pare rușinat că nu-și poate învinge boala:

— Vino, când vrei, să mai stăm de vorbă; nu primesc niciodată musafiri.

Are mâna puțin fierbinte și asudată.

Îl văd dincolo de gard, ducându-se încet, cu vântul în spate, spre casa pustie unde îl așteaptă morții lui, și rămân câteva clipe în drum, nehotărât, ca la o răscruce. Apoi îmi scutur gândurile, și mă îndrept spre oraș, să intru în viața lui, ca într-o apă tulbure și călduță. La colț simt pe obraz primii fulgi de zăpadă; îi primesc, fără nici un gând. Doar întorc capul și mai privesc o dată în urmă; peste casa mohorâtă a comandorului norii plumburii se zbat ca niște aripi înghețate.

*

A nins două zile, frumos, ca în copilărie; orașul s-a îmbrăcat în poleiala festivă a iernii. Străzile, casele, copacii au luat o înfățișare artificială, ca niște piese de decor, presărate cu scamă albă. Au apărut sănii, cu zurgălăi cristalini. Caii lor slabi alunecă obosiți, cu trapul mic, dintr-un trotuar în altul. Mă opresc și mă uit după ele, cu o sfâșiere greu de a fi explicată. Unde-i troica, troica nebună aducând domnițe cu diademe albe și cu obrajii palizi, de peste stepă? Unde sunt surugiii spătoși, cu șuba mare, cu barbă sură, surugiii bețivi și cu inima largă, mânând caii ca pe năluci în vârtejul de zăpadă?

Săniile alunecă alene, de la un colț de uliță la altul; caii strănută și vizitiul înghețat pe capră, cu mâinile în sân, tușește, speriat de iarnă. Fetele se plimbă pe strada pustie, palide ca domnițele de peste stepă, dar n-au diademe, nici mantie albă, ci paltoane subțiri, roase de sărăcie, și bascuri micuțe, trase până deasupra ochilor.

A fost o sărbătoare tristă venirea acestei ierni frumoase.

Apoi, ninsoarea a contenit; cerul s-a ridicat mai sus, lăsând să scape sub boltă, de la orizont, o lumină mai albă. Și s-a abătut gerul; într-o noapte, Limanul a înghețat, simplu, cuminte, fără să-l ajute nimeni. Atunci iarna s-a statornicit.

Stăteam zile întregi jos la uzină, chinuindu-mi mecanicii să monteze piese care nu se potriveau. Lăzile venite de la București mărturiseau dezordinea unei societăți în lichidare. Aproape că nu-mi păsa; refăceam lăzile, le trimiteam la gară, și așteptam.

Nu mai știu dacă zilele acelea au fost urâte. Stăteam rezemat de fereastră privind în lungul Limanului înghețat șirul de sălcii, chinuite de vânt, fără odihnă. Căutam să prind în ochi semne de viață, dar cât se vedea

în zare și gheața și malul rămâneau pustii. Numai departe, peste coline, din cine știe ce sat nevăzut se ridica uneori câte un fuior de fum, pe care vântul îl împrăștia într-o clipită. Alteori, din aceleași locuri se ridicau stoluri negre de ciori; croncănitul lor sec se răspândea ca o jelanie deasupra câmpului înzăpezit; pe urmă se făceau și ele nevăzute, și atunci rămâneau din nou, ceasuri întregi, numai vântul și sălciile desfrunzite.

Când mă lua frigul, urcam sus în birou la Ronsky, îl găseam citindu-și ziarul, în spatele mesei. Beam câte un păhărel din sticla lui pântecoasă, spirt aromat cu scorțișoară, apoi îmi spunea noutățile din ziare. Ar fi greu să-mi aduc aminte dacă mă interesau cele ce se întâmplau atunci în lume. Se vorbea de război în niște țări îndepărtate, unele spre apus, altele spre răsărit, dar ceva mă oprea să le cred adevărate. În țară se schimbau guverne, se făceau legi, se țineau lungi cuvântări la radio, sau la întruniri, unde adesea se isca bătaie. Ronsky ținea socoteala tuturor acestor întâmplări, scrâșnea când auzea de una, izbucnea satisfăcut când auzea de alta și era mereu nemulțumit că nu și-a pus capul în politică.

— Ah, să fiu acum deputat, ce i-aș mai răspunde secăturii!

Și bătea cu dosul palmei, mânios, în ziar, acolo unde se vorbea de secătură. N-am știut niciodată cine erau oamenii pe care îi hulea.

Câteodată mă apuca îngrijorarea și-i spuneam:

— Ce facem, că întârziem? Ar trebui să trimiți dumneata o scrisoare la București…

— Ia dă-l dracului de motor! Asta-i acum! Ți s-a urât la noi?

Nu, nu mi s-a urât; dar nici nu mai știu cum îmi e. Zilele se scurg, toate în același fel, fără să-mi aducă vreo nemulțumire. Câte o fată care bate la geam, câte o petrecere la Pancoff, câte vreo ispravă, de care vorbește pe urmă orașul.

— Căcoane, da când te-ai urcat pe monument, mai știi dumneata? întreabă duminică dimineață, Nagavișka, în timp ce-mi toarnă apa rece în cap.

Mă scutur, fiindcă apa din găleată prinde acum pojghiță de gheață.

— Ce spui, mă, ciolovece?!

— Hî, uite așa, să-mi cadă dinții dacă te mint; în vârful monumentului te-ai urcat.

Ascult și încep să mă simt trist. Nagavișka, însă, nu ia seama, continuă să-mi povestească întâmplările din afară. Pe urmă, în casă, în timp ce-mi încheie pantofii, prinde să râdă ușurel:

— Căcoane, am să-ți spun dumitale o vorbă.

— Spune.

— O știi dumneata pe căcoana lui Agopian?

E o georgiancă sprintenă, cu picioarele lungi, cu șoldurile rotunde și cu talia subțire. Sclipirile de oțel ale ochilor săi negri s-au oprit odată pe mine, astă-toamnă și am simțit, sfâșiat, o durere în inimă.

Nagavișka râde, șiret:

— Și dacă te place căcoana pe dumneata?

Într-o seară la „Ural” stătea aplecată puțin peste masă, cu umerii aduși înainte, începutul gestului de a te lipi de cineva, și, în timp ce strivea țigara în scrumieră, pieptul i se zbătea, agitat, cu respirația pripită. Atunci mă gândeam de multe ori la ea. Atunci.

— Ia lasă-mă în pace! spun. Nu mă mai plictisi!

Nagavișka se trage înapoi nedumerit și supărat:

— Atunci n-o știi pe căcoana lui Agopian!

O știu, dar a rămas într-o lume de care mă îndepărtez, pe care o uit.

După o săptămână zăpada începe să se topească; pe trotuare apar pete cenușii, ca niște răni. Și atunci, nevăzut, nesimțit, fără să adie o urmă de vânt, fără să clintească o creangă, un alt val de ger se abate într-o noapte peste oraș, greu, consistent, ca placa de fier a unei prese uriașe. Este peste putință să te lupți cu el. Nagavișka s-a transformat în fochist: de dimineața până noaptea târziu șade chircit la gura sobei și îndeasă înăuntru snopi de stuf. Stuful uscat trosnește de parcă ar fi bastoane de artificii, dar veselia lui nu se răspândește în odaie, rămâne în gura sobei, nereală, ca într-o pictură. Pe chipul asudat al lui Nagavișka, funinginea aruncată din sobă se așază straturi, straturi; pare un diavol ațâțând ucigătorul foc al iadului. Și, la jumătate de metru mai departe, aerul e înghețat:

— Văleu, văleu! se plânge Nagavișka, nădușit în obraz. Văleu, mi-au degerat picioarele!

Nu adie un pic de vânt, nu se clintește un nor pe cer, nu mișcă o ramură de copac; o liniște de moarte. Orașul pare o așezare încremenită, de pe alt tărâm.

Stau în casă, în vârful patului, cu spatele rezemat de peretele cald, și, cu toate păturile puse pe genunchi, tremur de frig.

Acum prea puțină lume mai umblă pe străzi; fetele nu mai ciocănesc la geam. La uzină nu se lucrează, multe zile, fiindcă în hala mașinilor e ger ca afară, și mâinile mecanicilor se lipesc pe fierul înghețat.

Ronsky stă acasă, de o săptămână încheiată, și acum în biroul lui e frig. Într-o zi o întâlnesc pe Liuda, ieșind de la contabil; îi apuc mâinile, poate cu dorința să simt că mai e ceva cald pe lume, dar mâinile ei sunt reci, ca moarte.

Nici la Pancoff, nici la „Ural” nu mai vine acum lumea. Doar câțiva necunoscuți, care stau la masă cu șubele pe ei și cu căciulile în cap.

Într-o seară mă apucă disperarea; îmi simt creierul stâlcit, în neputință de a aduce o lumină, de a căuta marginile suferinței, spre a ieși din ea. Am uitat de unde am venit aici și pentru ce. Nu știu dacă sunt un om liber, sau un deportat, nu știu când voi avea dreptul să plec, și mai ales nu știu unde aș putea să mă refugiez.

Lângă dulap sunt câteva sticle; le văd luciul rece, sub lumina lămpii, și le privesc fix, până ce sticlirea lor îmi dă o altă amețeală. Atunci mă ridic, țeapăn, mă târăsc până la ele, ridic una, îi smulg dopul, grăbit, tremurând, și o răstorn pe gât fără să cuget; mă simt blestemat. Îmi vin în minte pionierii ținuturilor sălbatice, de la tropice, oameni abrutizați, pe jumătate nebuni care își înving singurătatea și frigurile cu whisky, băut fără socoteală. Soarta lor acum nu mă întristează; aș vrea să am și eu o sticlă cu băutura lor, s-o deșert pe nerăsuflate. Și deodată simt alergându-mi prin vine căldura tropicală în care trăiesc ei. Mi se pare că sunt acum în altă parte a lumii, în țările lor calde; dacă aș deschide fereastra, în locul vișinilor din grădină, desfrunziți, cu zăpada înghețată pe ramuri, ar trebui să văd alți copaci, verzi, viguroși, neînvinși, împletiți cu liane, în vegetația dezlănțuită a tropicelor. Mă pomenesc râzând; îmi înțeleg beția și știu că râsul e bolnav, ceea ce însă nu stinge jarul care îmi arde măruntaiele și mă încălzește ca soarele de pe alte latitudini. Mă duc în fața oglinzii și văd un străin, cu sticla într-o mână, cu ochii roșii, cu chipul desfigurat de un zâmbet strâmb, artificial, subuman.

Sunt fericit, fiindcă înainte de a-mi pierde cu totul judecata, îmi dau seama de nebănuita putere dinlăuntrul acestei sticle pe care o țin strâns în mână. Ea face mai mult decât toate căruțele de stuf de pe Liman; nu am decât s-o salt de fund și spirtul coboară pe gât în stomac, ca un elixir capabil să dezlege cel mai mare secret al vieții.

Simt acum, în sfârșit, căldura, așa de bună, așa de dulce, legănându-mi ființa chinuită. Uit dintr-odată toată suferința, o fericire violentă îi ia locul. Și atunci, transfigurat, apuc condeiul de pe masă ca să scriu, mare, apăsat,

convins, pe peretele dinspre răsărit, acolo unde ar trebui să fie o icoană: „Numai băutura – restul e deșertăciune.”

Dar acum e o altfel de beție; ea nu poate prinde oricând, și în organismul oricui. Nu-i numai alcoolul, nu-i numai frigul, nici singurătatea; e un climat intraductibil. E beția dincolo de care se întinde zona stearpă, cenușie, a disperărilor. Când te trezești, ai de dat atâtea socoteli nenorocitei tale conștiințe! Dar mai sunt destule sticle care așteaptă să fie destupate!

Mă privesc în oglindă și în clipa când chipul cu părul căzut în ochi mi se șterge în apele ei tulburi, îmi mai spun o dată, hotărât, semnând un legământ cu mine însumi: „Voi bea! Voi bea, orice ar fi să se întâmple, și nu voi renega niciodată această seară fericită din viața mea”.

*

În aceste zile când străzile, sub gerul uscat și pătrunzător, rămâneau pustii, când urmele vieții nu mai puteau răzbate în afara zidurilor, când orașul părea o așezare moartă, din era glaciară, în fiecare casă se pregătea ceva important și grav. De la Cetate până la gară, din marginea portului până la cherhana, peste tot locul unde era o locuință de oameni cu dare de mână sau de calici, la lumina candelabrelor sau a opaițelor afumate, în fața căminelor întesate cu lemne aduse din cine știe ce depărtări, sau lângă sobele abia dezmorțite cu un braț de stuf, femeile și fetele coseau. O neliniște ciudată le stăpânea pe toate; frunțile lor erau cutate, ochii îngrijorați, buzele arse ca de friguri și mâinile alergau pe stofe, ducând acul și ața după ele, cu o grabă înfrigurată: se pregăteau rochiile de bal.

Jurnale de modă aduse de la București erau întinse pe podele, unele peste altele, amestecate cu valuri de mătase, cu panglici, cu mărgele, cu flori artificiale, cu ornamente scumpe sau ieftine, dar toate strălucitoare. Croitoresele și ucenicele lor nu mai conteneau cu lucrul, de dimineață până în noapte. Unele cucoane erau plecate înadins la București, de unde se întorceau cu toalete noi; jumătate din oraș ar fi vrut să știe ce se află în cutiile mari, albe, pe care le coborau din tren. Până să se întoarcă, servitorii erau câștigați cu viclenii sau cu bani să spună, cu o zi mai devreme, cum va veni îmbrăcată la bal stăpâna lor…

Zeci de fete necăjite, vânzătoare în prăvălii, lucrătoare la fabrica de conserve, ori fără nici un căpătâi, înghețate sau flămânde, erau cuprinse de aceeași fierbere. Seara, când se întorceau trudite de la lucru, se aplecau peste cârpe și descoseau și iar coseau, silindu-se, cu lacrimi de ciudă în ochi, să facă dintr-o vechitură o rochie frumoasă de bal.

Profesoarele de la liceu, nevestele slujbașilor și ofițeresele se adunau câte mai multe la un loc, și se ajutau, cu sfatul, cu acul, cu foarfeca, probându-și unele altora toaletele noi, în fața oglinzilor și admirându-se fără sinceritate, oricât ar fi fost de prietene.

Era, sub liniștea orașului înghețat, o muncă migăloasă de furnici, o întrecere mută, îndârjită, o luptă aprigă, din care nimeni nu voia să iasă învins. Cele bogate se bizuiau pe croitorese, cele sărace pe frumusețea lor, cele urâte pe tinerețe, cele trecute pe șiretenie și astfel niciuna nu dădea alteia locul întâi.

Bărbații, molipsiți de orgoliul femeilor, priveau pregătirile acestora și, când se întâlneau unii cu alții la slujbe, la cafenea sau la un pahar de vin, se priveau cu un început de dușmănie, ca și cum în curând aveau să împartă ceva între ei. În acest timp, gerul crâncen nu slăbea deloc. Urmele zăpezii vechi stăteau, murdare, pe la colțurile străzilor, pe acoperișuri, prin curți, ca niște petece hâde pe spinarea unui oraș în care femeile își făceau rochii de bal.

Bal la prefectură, cu câteva zile înainte de Crăciun, când au rămas acasă numai bătrânii, bolnavii și copiii. După căderea serii, sub gerul ucigător, o mare de lumini începe să se reverse pe străzi, pornind din fiecare colț al orașului încremenit, îndreptându-se toate spre bal. E o procesiune stranie: femei și fete, în rochii lungi până în pământ, măturând praful vânăt al străzii, cu umerii goi înveliți într-o umbră de palton, cu respirația înghețată în nări, cu genunchii tăbăciți de frig, ținând în mână capete de lumânări aprinse, ca la înviere, se scurg spre prefectură. Vin trăsuri cu șine de fier la roți, rostogolindu-se gălăgioase pe caldarâm, speriind tăcerea străzii.

Vin căruțe și poștalioane, cu protipendada rurală din județ și dau drumul în fața prefecturii unor oameni prăpădiți de ger, după un drum lung. Când, amestecați cu orășenii pătrund în sala mare de jos, la fel de friguroasă ca strada, unde trebuie să se dezbrace de paltoane, nu mai pot scoate un cuvânt. Dar își adună ultima putere, trec în fața oglinzilor întunecate de frig, își aranjează cu mâinile înghețate femeile părul, bărbații cravata, își pun pe chipul schimonosit un zâmbet fabricat anevoie și, braț la braț, cu pașii rari, cumpăniți, ca pe o mare scenă, în văzul a mii de spectatori, încep să urce scările, spre sălile de bal.

Trei saloane imense sunt pregătite sus, pentru dans. Din tavane, candelabrele, împodobite cu ghirlande de hârtie tricoloră și cu ramuri de brad, răspândesc o lumină albă, țipătoare, ca de acetilenă. De jur împrejur,

pe lângă pereți sunt așezate mese rotunde, balul trebuie să fie un prilej de mulțumire pentru tinerii dornici de dans, dar și pentru cei vârstnici, înclinați mai mult spre mâncare și spre băutură. Mese mai sunt așezate și în alte încăperi, ca și pe coridoare, iar în fund, o aripă întreagă a clădirii servește de bufet. Acolo, pe mese înguste și lungi, așezate în rânduri ca paturile la cazarmă, este adunată mâncare pentru tot acest popor. Sferturi de vițel sau de porc fript sunt atârnate pe cârlige, curcanii stau în stive, cazane întregi cu salată rusească și butoiașe cu murături umplu locurile goale dintre mese. În alte odăi se ține băutura, mii de sticle puse, care în rafturi, care în jgheaburi, la gheață, cu tot gerul de afară. Iar într-o altă încăpere, cu pereții îmbrăcați în covoare, zece femei, cu șalvari și cu cercei mari în urechi, vrând să creeze o atmosferă turcească, fierb cafea în ibrice de alamă.

În sălile de dans cântă câte o orchestră, aduse de la Pancoff și „Ural”; o seară, toate restaurantele din oraș sunt închise. La mijloc, așteaptă să-i vină rândul fanfara regimentului, cu trompetele, tromboanele și toate instrumentele de alamă lucind sub lumina candelabrelor.

În sobe s-a făcut focul de o săptămână, dar răceala din pereții încăperilor imense n-a apucat să se înmoaie. Respirațiile scot aburi, frigul învinețește umerii goi ai femeilor. Curând însă, peste mulțimea învălmășită, vinul, tinerețea, veselia, simțurile răscolite varsă un val de căldură. Perechile se învârtesc pe parchet, înghesuite unele în altele, și din frecarea lor, din corpurile lor întărâtate, din capetele amețite, din sufletele împăcate, se ridică triumfătoare în aer, până la tavanul împodobit cu ghirlande, valuri de fericire și miros cald de nădușeală.

Lângă ușă, într-un chioșc de carton pictat primăvăratic, o femeie blondă, mare, voinică, plesnind de sănătate și de veselie, vinde crușon, în pocale mari. În față are un borcan uriaș de sticlă, din care scoate băutura cu polonicul și o toarnă, râzând, în pahare. Fiecare, cum intră și-l primește pe al lui ca pe o porție de bucurie. Beau pocalul, cu obișnuință, urmărit de zâmbetul femeii, care așteaptă cu polonicul plin:

— Mai bea unul; e pentru orfani.

Îl beau și pe acesta, pe urmă trec mai departe și beau pentru Crucea Roșie, pentru spital, pentru vagabonzi, cu pornirea generoasă de a face bine. Cineva mă strigă, de la o masă, și-mi întinde paharul plin; îl beau, în picioare, ca un călător grăbit, și plec plutind, parcă spre rai. Trec pe lângă oameni care îmi zâmbesc, deși îi văd prima oară, pe lângă fete îmbujorate, cu sânii palpitând sub rochiile subțiri, care îți stau în cale și nu se feresc

când, înghesuit, te freci de trupul lor. Nu mai știu pe cine cunosc și pe cine nu cunosc, dar acum toată lumea mi-e prietenă. Simt că nu trebuie să mă tem, să mă feresc de nimeni și trec printre ei cu gândul că toate dușmăniile din lume au pierit. Într-un colț îl văd pe Păuca, șeful contabil al uzinei, îmbrăcat în haine negre, cum au venit mai toți bărbații la bal. Își urmărește fata cum dansează cu un ofițer, și îndrăzneala dansatorului îl face vânăt de mânie. E zgârcit și cu ceea ce fata ar putea pierde în brațele ofițerului. Îl trag după mine, pe coridor.

— Haide, domnu' Păuca, nu te mai ține după ea, îți faci sânge rău degeaba!

Mergem la bufet, aleg o ciozvârtă de porc, un hartan mare de curcan fript, o farfurie de salată, un clondir de vin și le așez în fața lui, pe masă.

— Domnu' Păuca, dacă vrei să-mi faci o plăcere, stai jos și mănâncă tot, chiar dacă o fi să crăpi.

Nu se supără; de la miezul nopții înainte, nimeni nu-și mai caută cuvintele.

Mă întorc la bal; fumul de tutun de pe coridoare pătrunde pe toate ușile înăuntru, îmbrăcând dansatorii în văluri albăstrii. La o masă, lângă zid, Ronsky, în frac, cu pântecul rezemat pe genunchi, cu ochii mari și blânzi, scăldați în fericire, îmi face semne să vin.

— Ce zici de lumina asta? mă întreabă, arătând încântat candelabrele strălucitoare.

Într-adevăr, dacă stai să te gândești, lumina e a lui; motoarele lui o trimit aici pe fir. Ar putea să se ducă jos, la uzină, să dea o poruncă, și balul ar rămâne în întuneric. Dar lui Ronsky nu-i trece prin cap o asemenea idee, pe el îl încântă lumina.

— Îți place? Așa-i că arde frumos? mă întreabă îmbătat de sticlirea cristalelor.

Mă așez alături și golim repede o sticlă de vin.

— Nici nu te mai recunosc! face Ronsky uimit. O să cer în consiliu, la primărie, să te facem cetățean de onoare al orașului; pe onoarea mea că nu glumesc.

În sală, numărul dansatorilor s-a mărit, cei de pe margini sunt împinși peste mese. Și vin alții, mereu. Se amestecă aici toți oamenii orașului, de la bogătașii în redingote negre, până la ucenicii de fierărie cu funinginea nespălată sub cămașă. Acum nu se mai sfiesc unii, nu se mai feresc alții și

când, în înghesuială, bocancul unora calcă peste pantofii de lac ai celorlalți, își zâmbesc cu prietenie.

Și cu toate că nu știi unde au să mai încapă, alți dansatori se revarsă pe ușă, venind de la bufet, râzând, ținând fetele de mijloc, slobozind pe nări, înainte de a se pierde în mulțime, ultimul fum al țigării. O fată împinsă cu spatele spre noi își așază o clipă pe masa noastră fesele care, sub rochia verzuie, dungată, par două pepenoaice. Ronsky se joacă pe ele cu cuțitul, cum ar vrea să taie o felie.

— Unde-i nevasta dumitale? îl întreb.

Râde ștrengărește și-mi face cu ochiul:

— Acasă, n-am luat-o la bal!

Apoi, ca nu cumva să-l cred în stare de atâta cruzime, începe altă explicație, puțin încurcat, parcă neavând la îndemână cuvintele trebuitoare:

— Nu i-a ieșit rochia bine, spune, cu privirea în jos, pe fața de masă. Înțelegi dumneata, nu i-a ieșit rochia bine, de aceea nu a venit; a apucat-o durerea de cap. Știi dumneata ce înseamnă o rochie pentru cucoane!

Dar din felul nervos cum bate toba cu degetele pe fața de masă, înțeleg că altceva trebuie să se ascundă sub aceste cuvinte și mă simt încurcat că am pus o întrebare nepotrivită. Schimb vorba:

— Frumos arde! spun, ridicând ochii spre candelabre.

Ronsky încuviințează din cap, dar s-a făcut negru la față. E mai bine să-l las singur.

— Iartă-mă, gospodin Ronsky, vreau să mai dau o raită pe dincolo.

Plec să văd dacă Păuca și-a terminat mâncarea. În ușă, primăreasa, cu care am dansat atunci la Pancoff, mă prinde de braț; o clipă, n-o recunosc, dar mă las moale peste sânii ei, și-o înghesui între dansatori, ca pe un sac fără identitate. În spate, îi simt sudoarea curgând șuvițe fierbinți, pe sub rochie. Mă strânge zdravăn, îmi freacă piciorul între coapse, mă suge cu corpul ei, ca o ventuză, ar vrea să mă consume până la sfârșitul dansului. Simt o plăcere ciudată să mă las așa, devorat, într-o delăsare pasivă, ceea ce o nemulțumește, așteaptă un răspuns la strânsoarea și la căldura ei; izbutesc să rămân insensibil, ca și cum aș avea în brațe o saltea, nu o femeie. La sfârșit îmi dă drumul înciudată, și pleacă fără un cuvânt, pierzându-se în mulțime.

În sala din mijloc fiind lume mai puțină, e mai frig. Fumul de tutun este rece și umed, luciul instrumentelor de alamă ale fanfarei a dispărut; muzicanții cântă însă mai departe și bătăile tobei arată câte secunde trec. Nu

se mai gândește nimeni la ceasornic, nici la calendar. Toți au uitat ce-i dincolo de ziduri, și ce începe la sfârșitul sărbătorii.

O fată se apropie cu un pahar în mână, mi-l întinde râzând și mă silește să-l beau; dar nu până la fund: ultima picătură o soarbe ea, dând capul pe spate. Cum stă așa, gâtul i se vede, subțire, cu pielea străvezie sub care sângele pulsează în artere. Mă aplec, înfierbântat, peste gâtul ei; fuge, râzând, să ofere altuia un pahar. O urmăresc, nehotărât. În dreptul ferestrei mari din fața scărilor, simt o răbufnire rece de vânt și mă opresc, surprins, parcă mi-a pus cineva o mână mare și grea în piept.

Un om vine de jos, cu umerii strânși de frig, gonit parcă din urmă, se oprește în capul scărilor, gâfâind, și dă alarma:

— Gata, a început să viscolească!

Muzicile se opresc; în liniștea care se lasă, se aude vântul, la ferestre, șuierând înfricoșător. Oamenii ascultă, speriați. Pare că și luminile candelabrelor au început să tremure, făcând umbrele să se miște pe pereți. Dar după o clipă un dop de șampanie pocnește undeva și atunci, ca la un semnal, toate trei muzicile încep să cânte, deodată, acoperind cu explozia lor de sunete șuierul de la ferestre. Oamenii se regăsesc în locul de mai înainte și sângele lor în care se amestecă alcoolul, prinde iarăși să fiarbă. Petrecerea reîncepe cu o forță nouă, cu o furie în care omul își ascunde, crispat, teama de dezlănțuirea iernii. Acum oamenii beau și dansează, gâfâind, silindu-se să se scufunde cât mai adânc și mai deplin în apele amețitoare ale balului. E o risipă în tot ce se face: risipă de muzică, de vin, de veselie. Câteodată geamurile bufnesc, zgâlțâite mânios, dar nimeni nu le mai aude, fiindcă acum toți vorbesc tare, cântă în cor după muzică, și râd gălăgios.

Fata de adineauri trece pe lângă mine, rătăcită, cu paharul în mână, gol. Chipul i s-a făcut acum palid; abia o recunosc. Nu mă vede și mi-e peste putință să-mi dau seama unde se duce așa, ca o frunză luată de vânt. Urmărindu-o cu privirea, o văd pe Liuda, nepoata lui Ronsky, într-o rochie albastră care dă chipului ei alb și speriat o distincție de prințesă. Dansează cu medicul regimentului; fiindcă nu suferă băutura, e singurul om aici, care nu s-a îmbătat. Dansează cu seriozitate, conștiincios, ținând brațul fetei la distanță, ca pe al unei paciente căreia îi numără pulsul. Și această palidă principesă în rochie albastră va veni mâine, nu mâine, luni, la uzină în fusta ei aspră, pe sub care mi-am vârât odată mâna ca într-un coș cu cumpărături

personale, și va scrie la mașină încă un rând de somații de plată, pentru cei cinci sute de abonați, cărora li s-a tăiat curentul electric acum un an.

Lângă ușă, femeia blondă și voinică râde, neobosită și continuă să vândă crușon pentru orfani. Tot orașul a dat ceva pentru ei și acum, tuturor acestor suflete miloase, binefacerea li s-a urcat la cap. Nu e nimeni trist, după cum nu-i nimeni treaz, toți sunt beți dacă nu de vin, de veselia celorlalți, de fumul de tutun, de aburul acid al alcoolului, așezat în straturi, din dușumea până în tavan.

Mă duc după Păuca, la bufet, și-l găsesc chinuindu-se cu hartanul de curcan; friptura de porc a dat-o gata. Bărbia lui ascuțită lucește de grăsime. Ridică ochii și mă privește puțin amețit, și foarte fericit, cu privirea galeșă a dobitocului mângâiat.

Îl las în primirea unui chelner:

— Când termină, să-i mai dai; dar să-i dai până n-o mai vrea.

Pe coridor, îl întâlnesc pe locotenentul cel mic și negricios, cu mustăcioara zburlită, Ilinca, tovarășul de beție de la Pancoff. Avem prilejul să fim din nou foarte prieteni; mă ia deci de gât și mă sărută ud, pe obraz.

— Inginerule, sunt gata de fotografiat! bolborosește, cu limba împleticită. Haidem împreună la fotograf. Vreau să avem o amintire frumoasă de la bal.

Cineva ne aruncă un pumn de confeti în cap; mica lor ploaie ni se oprește gingașă în păr. În sălile de dans s-a dat drumul la serpentine; nenumărate panglici trandafirii și albastre se înfășoară după grumajii dansatorilor, unindu-i într-o urzeală care simbolizează destinul lor comun. Pe undeva pocnesc dopuri de șampanie, canonada continuă.

Ilinca tresare, deodată, și mă târăște după colțul coridorului.

— Stai aici, că vine!

— Cine vine? întreb, neînțelegând spaima lui.

— Primăreasa, mă, Mili, o știi din seara aia, de la Pancoff.

O fată trece râzând pe lângă noi și ne lasă o nouă ploaie de confeti în cap. Ilinca se ferește, cu gândul la altceva:

— Mă, nu mai pot să scap de ea; ține tu fișicul, altfel mă sugrumă.

Scoate din buzunarul strâmt al pantalonilor lipiți pe picior, gata să plesnească, un fișic mare de bani.

— Am luat solda azi, explică, și porcul de casier mi-a dat numai fișicuri; două le-am măritat, am rămas cu unu în buzunar. Când am dansat cu Mili, mă, a simțit fișicul, nebuna!

Nevasta primarului se aproprie, tiptil, pe lângă zid, căutând ceva, hotărâtă să-și găsească prada.

— Măi, și nu-i urâtă, dar sunt prea plăpând pentru ea, mă omoară, se plânge Ilinca. Dracu' m-a pus să uit fișicul în buzunar!

Au cântat cocoșii înghețați pe afară, în viscol; peste ferestre se lasă o lumină murdară și tristă; becurile electrice pălesc, dar petrecerea continuă; dopurile de șampanie pocnesc, chemând la o nouă veselie pe cei toropiți; serpentinele plutesc încă în aer, încolăcindu-se după umerii dansatorilor, prelungind contopirea acestor sute de oameni pe care în curând viscolul îi va împrăștia spre cele patru puncte cardinale unde locuiesc.

Prin ușă o mai văd o dată pe Liuda, dansând încă, palidă, cu maiorul. În jurul lor perechile se răresc. Ca un vârtej trece Mili valsând, ducându-l pe Ilinca în brațe, învelit în poalele rochiei ei largi și lungi. Primarul s-a întovărășit cu Ronsky și beau împreună, la o masă, în fund. Din când în când primarul ridică privirea și, văzând-o pe Mili dansând, surâde, mulțumit.

„Cum o fi nevasta lui Ronsky?" mă întreb. Și fiindcă stau împreună la masă, îmi vine gândul, neîndoios, că nevasta primarului trebuie să semene cu a lui Ronsky: Tamara.

„Oare nu mi-a spus Nagavișka o istorie, despre ea? Dar cine ține minte toate istoriile din oraș?"

În timp ce lumina vânătă a dimineții pătrunde rece, pe ferestrele înghețate, se scurg ultimele sticle în pahare, se desprind ultimele hălci de carne de pe oase și chelnerii fac socotelile acestei nopți de fericire.

Zorile intră pe ferestre, reci, triste, chinuitoare, ritmul muzicilor e obosit; fumul de tutun miroase acru. În lumina dimineții amestecată cu a candelabrelor, pereții sălilor capătă umbre ostile. Amăgirea se termină aci, în această lumină neclară care descompune și chipurile, și sufletele. Și atunci, așa cum au venit, perechile pornesc pe rând să coboare scările, în sala mare de jos, unde paltoanele, făcute scoarță, așteaptă în cuiere. Oamenii încep să se privească indiferenți și grăbiți, ca niște străini. Se mai uită o dată în oglinzi și nu se recunosc. De la ușa pe sub care viscolul a împins înăuntru o pătură albă de nea, ca un covor la intrarea amarnicei lui împărății, începe pentru fiecare o altă viață. Unii mai au pe umeri fâșii de serpentine și confeti în păr; ele se pierd însă, sub paltoane, sub pălării și când sunt gata, îmbrăcați, ultima amintire a balului se șterge.

E dezlănțuirea iernii, afară. Într-o singură noapte, orașul, îmbrăcat în troiene, a pierdut toate liniile lui vechi. Casele par mai mici și strâmbe, aplecate într-o rână, deasupra străzii. Prin unele locuri zăpada se ridică până spre streșini, acoperind ușile și ferestrele, despărțind oamenii, ca două lumi, de o parte cei care au fost la bal, de alta cei rămași acasă. La colțurile străzilor, afurisite vânturători drăcești sfâșie neaua cum ar sfâșia niște pânze albe, și scama o repede în garduri, îndesat, zidind în lungul lor parapete înghețate, acoperind porțile în panică, de parcă ar pregăti orașul pentru asediu.

Când cei de la bal își fac curaj și se reped afară, cu capul în piept, orbiți de așchiile zăpezii, viscolul îi prinde cu furie și îi poartă amețiți, ca pe niște păpuși de cârpă, dintr-un troian în altul. Femeilor le ridică poalele rochiilor lungi și le șfichiuiește, vârându-le pe sub rufărie pumni de ninsoare în intimitatea lor caldă. Și în timp ce-i scarmănă așa și-i mână, ca pe o turmă speriată, singur stăpân pe oraș, șuierând și pocnind din miile lui de bice, vântul pare că spune rânjind, răzbunat: „V-ați făcut voi de cap, o noapte întreagă, dar ia să vedem, cine vă scapă acum din mâna mea?”

*

Acum nu mai am nici o grijă: trenul s-a înzăpezit în gară, mașinile nu mai vin și eu nu mai pot pleca. Viața a luat altă înfățișare. Oamenii se închid în case, de unde nu ies săptămâni întregi decât după pâine, după rachiu și după tutun. La ferestrele ferecate astă toamnă, viscolul încearcă să rupă hârtia lipită în lungul giurgiuvelelor și mânios că nu poate, se izbește răzbunător în geam. Înăuntru, neprimenit, îngroșat de fumul tutunului, de aburii băuturii și de răsuflarea grea a oamenilor, aerul se așază pe dușumele în straturi vâscoase, în care mișcările și vorbele se încleiesc, bolnăvicios.

Orașul pare o insulă pierdută dincolo de calea vapoarelor, o arcă înțepenită în oceane nordice. Nu mai vin jurnale, nici scrisori, și nimeni nu știe ce s-a mai întâmplat în lume. Pe urmă se aude că undeva au ieșit lupii; oamenii nu îndrăznesc să mai plece pe Liman după stuf și atunci, în multe case sobele îngheață. Unii încep să rabde de foame. Într-o dimineață, la capătul răbdării, o gloată de pescari înfruntă viscolul, coboară pe malul apei, sparg gheața cu toporul și vâră undițele în copci. Ore întregi stau aplecați deasupra spărturii, încremeniți, cu mustățile și barba albite de gheață, fără să miște, ca niște stane de piatră, hotărâți să aducă mâncare acasă, sau să moară.

Acum nu mai am treabă la uzină; încep o viață fericită. Colind fără griji casele, unde judecătorii și ofițerii joacă zile întregi pocher, ca să-și ia unii altora niște bani cu care nu au ce face; nicăieri nu se simte mai bine deșertăciunea avuției, dar ei joacă, și strâng sub coate hârtiile albastre sau metalul alb, bucurându-se când sărăcesc pe altul, uitând că sunt toți la fel de săraci.

Intru în case unde n-am fost niciodată, și peste tot sunt bine primit. Viscolul, care înspăimântă lumea, o face mai bună. Trimit să aducă vin și ciocnesc, din pahare năclăite, cu gazdele întâmplătoare. Sunt femei ai căror bărbați au plecat sau au murit; au câte o fată pe care o cresc din greu, ținând-o la școală ca să-și facă un rost mai bun. Le ajut fetelor să-și scrie lecțiile în caiet și le descurc problemele grele, dar știu că bunăvoința mea și a lor e zadarnică, fiindcă ele vor sfârși școala în altă parte, acolo unde într-adevăr vor izbuti să învețe ceva, în stufărișul de pe Liman, primăvara, când miroase a iarbă verde și fierbe sângele puber.

Acum umblu tot timpul amețit și nimeni nu mă disprețuiește; desigur nici Dumnezeu. Între oameni găsesc o primire din ce în ce mai caldă. Drumul de acasă la Pancoff mi-e cel mai cunoscut drum din viață și nu mă voi lepăda niciodată de el. În băutură găsesc tot ce căutam altădată zadarnic, în cuget, în suflet sau în cărți.

Zilele trec repede. Așa trece Crăciunul, apoi Anul Nou. Și nu știu nimic din ce se întâmplă pe lume. Duminica dimineața, în timp ce cu tot frigul, continui să mă îmbăiez în hârdău, Nagavișka îmi istorisește ultimele întâmplări din oraș. La dentistul Bugusky au intrat hoții nopțile trecute și i-au furat toți cleștii de dinți; hoți nenorocoși.

— Ptiu! face Nagavișka, frecându-mi spinarea cu săpun, dar mai proști hoți n-am văzut. Ce să facă dânșii cu cleștele de dinți? L-a durut pe careva măseaua? De ce n-a venit ziua, să spună că doară Bugusky-i om bun! Crezi dumneata că hoțul o să-și poată scoate singur măseaua? Ce, el e dentist? Pune-l pe Bugusky să spargă o ușă, cum s-o spargă, dacă n-a învățat? Fiecare cu meseria lui!

Joi seara, aflu, a fost joc de cărți, mare joc, la Miriassof, lângă sinagogă. Pezevenghiul a adus o masă verde, lungă și a pus să joace un joc nou, șmen de fier. A fost maiorul de la cercul de recrutare, Beni, cu cinematograful, procurorul, acela cu barbișon, Ganea, de la Bancă, toți cu cucoanele lor. Cum vine jocul, vine cu folos pentru gazdă, fiindcă din câștig îi pică și lui ceva, care cum ia potul, îi dă lui Miriassof o parte, cum e știut.

— Mare pungășie! spune Nagavișka. Masa armeanului e întocmai ca o sită; curge mălaiul prin ea. Se bat ca orbii între ei și armeanul adună de pe lături. La urmă, când pleacă, stau să facă socoteala în sală: maiorul a pierdut, Beni a pierdut, prăcurorul a pierdut, Ganea a pierdut. Cum vine socoteala asta? Armeanu și-a bătut joc de ei!

Și pune mâna pe armean, și dă-i, și dă-i după ceafă, să-i piară pofta de șmen.

— Da' știi dumneata ce-a pățit Ronsky, în noaptea când o fost bal, la prefectură?

Stau să-mi aduc aminte, dacă l-am mai văzut pe Ronsky de atunci, dar nu-mi dau seama. Cât Dumnezeu a trecut de la bal?

— Ia spune, Nagavișka!

— Vrei să râzi dumneata de mine! Parcă nu știe tot târgul că și-a găsit Ronsky femeia cu ofițerul de la pompieri, când a venit dimineața de la prefectură. Pompierul avusese foc o noapte înainte, știi dumneata, la Mailachi, lângă pușcărie, a ars cotețul câinelui și o magazie și casa, dar Mailachi și câinele n-au ars. Apa a fost înghețată în saca, de aceea n-a putut să stingă nimic. Acu', pesemne că ofițerul a fost tare trudit, și l-a luat somnul la Ronsky în casă, lângă femeia lui, altfel nu-l prindea dimineața în pat.

Așa trec zilele; după un timp aud că trenurile au pornit; acum vin scrisori și jurnale, dar pentru mine nu vine nimic. Amestec zilele săptămânii, în toate sunt la fel de mulțumit; trec fără să le număr. Viscolul a contenit de mult; în locul lui peste troiene s-a lăsat iarăși gerul. Oamenii mai ies câteodată pe stradă, tot în fugă, uitându-se cu teamă în lături, să vadă dacă nu-i pândește vreo primejdie. Fetele bat din când în când, la geam, și dacă se întâmplă să mă găsească, intră bucuroase, la căldură.

— Tăt nu iesti radio!

— Nu-i!

— Nici patifon!

— Nici.

— Da' cie fiel de om iești dumniata?

Trec zilele, fără să le număr, fără să mă întreb de rostul lor. Și, într-o dimineață vânătă, după ce ultimii cheflii au fost izgoniți afară, mă pomenesc pe un scaun, la Pancoff, cu bărbia în piept, îngânând încetișor un cântec monoton, cu tonul subțire și prelung:

Niii-istrule pe malul tă-ău…

Atunci îmi vin în minte, ca foarte de departe, unele seri de primăvară, la București, când înverzește Cișmigiul și femeile ies să se plimbe, proaspete și curate, mirosind frumos, în rochii subțiri de mătase, care le fac să semene cu niște tulpini de flori. Îmi sună în ureche niște acorduri gingașe, pe care le auzeam, pe înnoptat, peste drum, la o fereastră unde cânta, în surdină, un clavir. Mi-aduc aminte o nocturnă de Chopin, clară și gravă, care făcea să-mi vibreze dureros și dulce niște strune adânc în suflet. Dar cel mai des îmi amintesc ceva de Grieg, descrierea unei primăveri calme, suave, peste care se abate furtuna plină de violență și de veselie. Aud fâșâitul copacilor bătuți de vânt, și primele picături de ploaie, mici, rotunde, armonioase; pe urmă dintr-un registru grav se ridică încet și cresc, neliniștile, fugărindu-se din octavă în octavă, ajungându-se, suprapunându-se, acoperind toate clapele, ca furtuna să izbucnească victorioasă peste biata primăvară covârșită. Pe urmă liniștea revine, se regăsește în acordurile gingașe de la început. Din când în când, mai cade o picătura de ploaie, un ram care se scutură, ca o înfiorare; și cântecul adoarme împăcat…

În sala mare și pustie a lui Pancoff, intră murdară, dimineața. Stau pe scaunul pe care poate odată a stat locotenentul Ilinca și cânt, fără gând, cu capul în piept, cântecul subțire și plângător:

Niii-istrule pe malul tă-ău…

Deodată simt că pe obrazul înroșit de băutură mi se scurg lacrimi. Nu știu de unde vin, nu știu cum li s-a rupt zăgazul; curg fără durere și fără înțeles. Prin pânza lor golul din jur începe să se lărgească și să înghețe; văd sala pustie, mesele așezate una peste alta, estrada și instrumentele muzicanților, părăsite, bufetul unde au rămas farfuriile slinoase, ferestrele mici, aproape de tavan lăsând să pătrundă, de sus, de pe trotuar, lumina tulbure a dimineții. Nu mi-e nici frig, nici cald; nu mă simt nici vesel nici trist. Numai un nod mi se lasă în inimă, ca un ghem de sânge închegat. Și lacrimile îmi curg șiroaie pe obraz.

Atunci mă ridic, îmi iau fără gând paltonul pe umeri, ies în strada înghețată, cu capul gol, și pornesc în neștire. Ferestrele caselor sunt oblonite și orașul pare pustiu; numai dinspre cazarmă vine, hurducăind, căruța să ia pâine pentru soldați. De peste Liman, încearcă să iasă soarele, prin norii înroșiți.

Merg fără să știu unde, fără să memorez drumul, ca unul care n-are de gând să se mai întoarcă. Străbat tot orașul gol și chinuit, ajung la Cetate,

unde antena de radio a marinei, ridicată deasupra zidurilor, șuieră sinistru sub bătaia vântului.

Ținutul e încremenit până la orizont. Peste apa înghețată, satele de dincolo, cu conturul șters de zăpadă, se pierd sub greutatea albă a iernii care a simplificat peisajul înglobându-l în trei tente, ca niște benzi orizontale: cenușiu cerul, alb pământul, vânăt Limanul.

Cobor pe strada portului. Câțiva lucrători ies din case și pornesc grăbiți la treabă: în urma lor rămâne doar golul. Numai departe, un om înalt, cu spinarea adusă, îmbrăcat într-o manta neagră, lungă până în pământ, merge încet de-a lungul Limanului. Grăbesc pasul, pe urmă alerg să ajung această ființă rătăcită ca și mine.

Comandorul Maximov, cu căciula trasă peste urechi, cu gâtul înfășurat într-un șal mare, negru ca mantaua, își ia nevoia zilnică de aer curat pentru plămânii lui obosiți. Mă opresc lângă el, cu picioarele înfipte strâmb în zăpadă, cu umerii coborâți, cu paltonul atârnându-mi pe spate, gata să cadă, și-l privesc, prin perdeaua de lacrimi înghețate.

— Numai cu dumneata n-am băut niciodată! îi spun, ca un reproș. Nu vrei să ciocnești un pahar cu mine?

Pe fața lui trece un val de compătimire; întinde mâna și-mi apucă brațul, cu un gest plin de bunătate.

— Ai să răcești, îmi spune ridicându-mi paltonul pe umeri. Haide să te duc la căldură!

Îl urmez, supus, fără să înțeleg unde mă duce; abia când intru în casă, recunosc samovarul, dulapul cu cărți, globul pământesc de deasupra și fotografia fetei.

Cad strâmb în jilțul de lângă sobă, cu bărbia în piept, neînțelegând de ce am venit aici. O clipă mi se pare că în locul comandorului, care așteaptă să mă liniștesc, cu mâna pe umărul meu, stă locotenentul Ilinca. Nu el oare m-a învățat să beau? Revăd sticla, din care îmi turna: „Muscat de la Efleri, să nu uiți!” Îl revăd pe locotenent, căzând cu capul în piept, ca să-și înceapă isonul lui îngrozitor:

Niii-istrule pe malul tă-ău…

Prin fereastră, pe malul celălalt se vede soarele, străpungând norii vineți. O dâră de lumină roșie pătrunde în odaie, schimbându-i înfățișarea. Iar mie, această lumină îmi face ființa străvezie, ca să pot vedea acum tot ce-a fost ascuns și de neînțeles, în sufletul meu. Cu respirația oprită, cuprins de frigul pe care săptămâni întregi l-am înșelat, mă ridic în picioare tremurând. Acum

nu mai pot să mă amăgesc, înțeleg că totul trebuie plătit în viață, care nu se lasă înșelată de nimeni. Aflu, în lumina roșie și rece a dimineții, prețul fericirii mele iluzorii. Știu locul de unde se ridică lacrimile și le înțeleg dintr-o dată înțelesul.

— Domnule comandor, spun privindu-l rătăcit, cu ochii înroșiți, sunt un bețiv. Un bețiv!

Simt pentru mine o milă amară.

— Sunt un bețiv, un bețiv! îngân, cu ochii în soarele răsărit pe malul celălalt.

Mâna comandorului mi se lasă blând pe umăr. Din ramă fata lui mă privește, cu ochii mari, uimiți.

*

Dar câte fețe are viața! Gândești repetat că ultima e cea adevărată și te disprețuiești că ai putut să crezi în cele dinainte. Oare nu te vei lepăda și de aceasta, cum te-ai lepădat de toate? Într-una schimbător ca toate în natură (panta rei), dai binelui și răului, de la un ceas la altul, sensul care îți convine și crezi cu deplină convingere în el.

Numai când m-am mutat, m-a străbătut o părere de rău. Încolo, mă scuturasem de amintirea celor trei luni petrecute aici, cu o ușurință de care nu m-aș fi crezut în stare.

Comandorul Maximov ar fi fost bucuros să locuiesc la el, dar nu avea mobilată decât o cameră, singura care se putea încălzi. Sub celelalte două încăperi erau pivnița și magazia, cu ușile înspre țărm, frigul de pe Liman pătrundea înăuntru, străbătea dușumeaua și făcea casa rece ca o ghețărie.

M-am mutat pe strada portului, lângă o biserică mică, și vecinătatea ei mi s-a părut că e un îndemn la pocăință. Eram aproape și de comandor și de uzină, așa că în drumurile mele nu mai trebuia să străbat orașul. Mult timp am rămas izolat de oameni și, dacă n-ar fi fost Nagavișka să vină din când în când, să-mi povestească întâmplările din târg, aș fi uitat că alături continua să trăiască o lume ale cărei bucurii și necazuri le cunoșteam atât de bine și ale cărei patimi fuseseră și ale mele.

Acum mă lepădam de toate, cu aceeași convingere și tragere de inimă cu care mi le însușisem. Nu mai întâlneam pe nimeni din vechii cunoscuți; în casa singuratică, de pe strada mărginașă, n-a putut sau n-a vrut nimeni să dea de mine. Lumea mă uita așa cum o uitam și eu și în privința felului cum ne despărțim de oameni, nu trebuie să punem nimic la inimă. Nici pe

Ronsky nu-l mai vedeam; auzisem că bolește, dar socoteam că boala lui nu mă privea deloc.

La jumătatea lui ianuarie sosise ultimul transport de piese ale motorului; mai trebuia să vină generatorul și aparatele de măsurat, pentru tabloul electric. Lucram acum cu tragere de inimă, fiindcă vedeam apropiindu-se eliberarea. Prima explozie în cilindrii motorului avea să însemne pentru mine semnalul de plecare. Aflasem că societatea lichidează, ceea ce se potrivea cu planurile mele.

După dezlănțuirea de nervi, când comandorul Maximov mă adunase din stradă, venise o perioadă de liniște, în care mă regăseam firesc, fără nici o mirare și fără dispreț pentru faptele mele. Nu mă stânjenea să-i povestesc comandorului întâmplările de peste iarnă, ca să căutăm împreună înțelesurile lor atât de umane. Mă asculta cu multă răbdare și cred că niciodată nu m-a judecat fără indulgență, nici nu m-a socotit slab de fire; căci nu fusesem mai slab decât altădată în viață, ci împrejurările îmi depășiseră puterea.

— Totuși, spunea comandorul, gânditor, e mult mai nobil să rămâi totdeauna lucid, oricât te-ar copleși viața. Ești totdeauna mai puțin om, când te îmbeți, indiferent cum, și dacă fuga de realitate nu-i chiar o decădere, rămâne în orice caz, o înfrângere… De ce nu te duci pentru o săptămână la București? Și așa nu se lucrează prea mult la uzină.

Zâmbeam; abia acum înțelegeam deșertăciunea acelui miraj care este metropola, oricum s-ar numi ea, București, Paris sau Londra. Fiindcă locuiesc într-o cetate luminoasă, cu străzile asfaltate și canalizate, în case confortabile, fiindcă în loc să se spele în hârdău se spală în baie de faianță, fiindcă au biblioteci, teatre, muzee, concerte și toate instituțiile de distracție sau de cultură, oamenii din marile orașe se socotesc privilegiați. Dar în muzee nu intră decât rar, și numai unii dintre ei; la concerte merg o sută de inși dintr-un milion de locuitori, la teatre văd o piesă, din cincizeci și niciodată pe cea mai bună, la biblioteci se duc doar studenții care sunt niște trecători. Nu doar omul nevoiaș de la barieră, ci chiar acel cu dare de mână, care locuiește într-o casă civilizată, pe una din marile artere ale orașului, nu cunoaște adesea alt drum decât cel dintre căminul lui și locul unde își câștigă existența; încolo celelalte bunuri ființează zadarnic pentru ei. Dacă părțile orașului care nu i-au interesat niciodată s-ar închide după paravane, unde n-ar avea dreptul să intre sau să privească, atunci abia ar râvni la ele și s-ar simți nenorociți că le-au pierdut.

N-aveam aici, nimic mai puțin decât oamenii aceia. Aveam un pat curat, o sobă care, acum când iarna se înmuia, izbutea să mă încălzească și un hârdău în care să fac baie. Citeam cărțile pe care n-aș fi avut timp niciodată să le citesc la București și descopeream în ele noi rosturi ale vieții, ceea ce viața trăită nu îmi arătase. Vecinătatea unei lumi halucinante, cunoscută pe deplin de mine fiindcă făcusem parte din ea, continua să mă țină legat de realitate, ca să nu mă confund cu personajele din carte.

După iarna petrecută aici, îmi era aproape silă și rușine să mă mai întorc în locul de unde plecasem, să mă statornicesc într-un oraș unde viața nu e niciodată adevărată, unde sufletul oamenilor este deformat, fiindcă natura este izgonită din jurul lor, la zeci de kilometri, fiindcă nu simt niciodată pământul sub picioare, ci asfaltul, fiindcă plantele, buruienile și arborii au etichetă smălțuită, în parcuri și grădini botanice. Între zidurile lor nu intră nici viscolul, nici gerul, și ei nu tremură niciodată de frig, fiindcă stă unul de ai lor jos în beci și bagă păcură în cazan, ca să le trimită căldură pe țevi în apartamente. Ei nu văd zăpada decât uneori, dimineața, înainte de a o ridica primăria; nu simt mâlul sub picioare, primăvara, nu simt suflul câmpului, nu simt arșița verii, când se coace grâul, ci simt doar miasmele asfaltului încins. Ei au uitat mirosul florilor, au la îndemână alte parfumuri, concentrate în sticluțe de cristal ce-i drept, cu mult rafinament. Stau închiși într-o cușcă, străini de lumea din afara gratiilor, și sunt mai nenorociți decât animalele robite; acestea, dacă ar putea să evadeze ar ști să regăsească drumul spre libertate, pe când oamenii nu, dimpotrivă, ei își dau necontenit silința să intre mai adânc în sclavie, așa cum se învață din primii ani de școală.

Îmi pusesem în gând ca odată cu primăvara să plec într-o călătorie lungă, spre niște ținuturi pe care nu le aveam încă în minte, undeva unde să nu umble turiști, unde oamenii să-și trăiască viața simplu, cum le-a fost dată. Nu lăsam în urmă pe nimeni ca să întrebe de mine și să-mi ducă dorul. Îmi aminteam cu indiferență de părinți, erau despărțiți de mult, încă din copilăria mea și nu știam altceva despre ei decât că se urau, după ce se iubiseră ca să-mi dea viață. Când terminasem școlile, le pierdusem urma. Vroise fiecare în parte să-mi arate o dragoste mai mare, numai fiindcă erau dușmani, așa încât obosiră și sfârșiră prin a mă uita. Îmi aminteam de niște neamuri clevetitoare, dar nu le căutasem urma, fericit că nici ele nu o căutau pe a mea. Un avocat, fost coleg de școală, îmi administra necontrolat, poate cinstit, averea lăsată de bunici și îmi trimitea de două ori pe an câteva zeci

de mii de lei, venitul nestrălucitor al unei case sau al unor pământuri, pe care le văzusem când eram prea mic, ca să-mi mai amintesc de ele.

Nu trebuia să vând această avere care îmi era indiferentă, ca să pot pleca pentru mult timp; pentru planurile mele, venitul ei avea să-mi ajungă. Mă gândeam la o călătorie cu vaporul, cu cel mai încet și mai ieftin vapor, fără cabină, ca emigranții. Comandorul Maximov îmi povestea călătoriile sale și în acel timp ele găseau în sufletul meu cea mai înfierbântată înțelegere. Așa am cunoscut o lume nici măcar închipuită până atunci, o lume mai mare decât cea din atlase și cărți, pe care acum o vedeam, o simțeam, ca și când globul pământesc de pe dulap ar fi fost însuși pământul, desfășurat sub ochii mei.

Așa s-au scurs ultimele luni ale iernii. Comandorul stătea în fundul divanului, rezemat de perete, învelit pe genunchi cu mantaua, veșnic friguros. Povestea cu glasul liniștit, cu tonul egal, fără să se înfierbânte, cum ar fi citit dintr-o carte o epopee monotonă, care în realitate era palpitantă. Îl ascultam ceasuri întregi fără să obosesc, fiindcă în monotonia lui glasul avea un suflu ciudat, care dădea consistență oamenilor și locurilor evocate de el. Aceste locuri și acești oameni atât de îndepărtați treceau prin fața ochilor mei reali și vii, și când imaginile lor animate mă uimeau, mă gândeam că și la cinematograf o sumă de imagini capătă viață pe ecran, fără nici o sforțare, prin învârtirea monotonă a unor rotițe.

Vedeam în fața ochilor corabia cu trei catarge, „Meduana” pe care comandorul se îmbarcase prima oară, la șaisprezece ani, ca să se facă marinar. Vedeam pe acest adolescent, înalt și slăbuț, tăcut și nu prea vesel, trăgând cu mâinile lui plăpânde parâmele, pe covertă, urcându-se în vârful catargelor să întindă în vânt cele mai de sus pânze, rândunicile, vii ca niște aripi, scoțând apă din mare cu ghiordelul și spălând puntea, ținând cârma în orele de cart, aplecându-se peste hărți, peste instrumente, peste cărți și table de navigație, urmărind noaptea stelele pe cer, ca să le cunoască tainele și să învețe de la ele conducerea corăbiei. Și în acest timp corabia înainta pe mare, dusă de vânt, tăind meridianele, dintr-un port într-altul, de o parte și de alta a ecuatorului, întâlnind mereu alte ape, alte țărmuri.

În lunile de iarnă am făcut un fascinant înconjur al pământului. Am străbătut Pacificul, spre răsărit, după o lungă crucieră în mările Chinei, de la Vladivostok la Nagasaki, cu niponi ageri, buni înotători, buni scufundători, buni marinari; am ocolit pe la răsărit insula Formoza apoi, luând alizeul și curenții marini în față, cu vântul când într-un bord când în celălalt, am

călătorit, între ecuator și tropic, la insulele Mariane, unde jumătate din echipaj s-a îmbolnăvit de friguri; am ocolit insulele Gilbert, salutându-ne cu marile vase de linie britanice, care patrulau în imperiul Maiestății sale, iar de acolo am pus capul către sud, spre Tahiti, și am trecut ecuatorul.

Comandorul Maximov stătea mereu la locul știut, în fundul divanului, învelit cu mantaua pe genunchi, cu ceașca de ceai aburind în mână, și povestea. Cu fiecare vorbă a lui imaginea corăbiei îmi apărea și mai clară și, adesea, inima mi se strângea, știind dinainte, că înainte de sfârșitul călătoriei avea să naufragieze. Patru corăbii schimbase comandorul și toate patru dormeau acum în portul navelor pierdute.

Uneori, povestind, în ochii lui se citea o oboseală tristă.

— Acum, spunea, mâhnit, în locul corăbiilor cu pânze au venit vapoarele, care merg regulat, ca niște trenuri, și așa toată poezia mărilor a pierit. Ce poate să știe despre mare, cum poate să o simtă, să-i audă glasul, călătorul de pe transatlantice? Dar și-ar putea el închipui vreodată ce profunzime de simțăminte ți se nasc în suflet, într-o noapte când te culci la prova, cu capul pe parâme și etrava tăind valurile trimite până sus, în murmurul ei, cântece pline de vrajă? Și ce leagăn din copilărie te-a putut legăna mai dulce, decât te leagănă o corabie? Și când ai mai avut vreodată timpul să privești atât, nemărginirea cerului și s-o înțelegi? Acum, vapoarele străbat oceanul cu treizeci de noduri; nici nu ai timp să te dezmeticești, și te debarcă în altă lume. Acum pe vapor vin telegrame și se tipăresc ziare. Călătorii nu mai au răgazul să privească marea și nici nu-și amintesc de ea, decât dacă e furtună. Altfel stau la bar, sau în saloane, unde vin îmbrăcați în haine negre, ca la bal. Căpitanul, doamne Dumnezeule! ce-a ajuns acum căpitanul?! El umblă bărbierit ca un lord, are veșnic guler scrobit și cravată neagră, se îngrijește de călători ca o gazdă de musafirii săi, patronează călătoria ca pe o reuniune, stă în capul mesei, ține discursuri și dansează. Ce-ar mai râde mateloții mei să vadă un asemenea căpitan!

Așa, în fiecare zi, pe nesimțite, comandorul mă ducea într-o altă lume. Îl urmam fermecat în drumul lui, mai departe, străbătând Pacificul spre sud-est, la Tahiti, de acolo la Tuamotu, la Valparaiso în Chile, unde făceam o lungă escală, la insula Sfânta Ines, unde ne-a prins furtuna și ne-a rupt arborele artimon, ocoleam capul Horn, ne opream o săptămână în Georgia de sud, să reparăm urmele altei furtuni, pe urmă începeau lungile zile de navigație în Atlantic.

Când gheața de pe Liman începu să trosnească, străbătusem și Atlanticul și Mediterana, trecusem prin insulele stâncoase ale Mării Egee, cunoscusem porturi orientale, unde femei vopsite crunt se tocmeau de la distanță cu mateloții plecați rânjind peste copastie, ajunsesem în Marea Neagră, la Sevastopol. Într-o după amiază cețoasă de toamnă, luasem iarăși drumul către sud, și peste două zile lăsasem și ceața și toamna, în urmă. Acum navigam prin Bosforul de smarald cu palate albe oglindite în apă, mărginit de dealuri tivite cu măslini, în lungul cărora mergeau dimineața asini în caravane, ducând poveri, cuminți și resemnați. Ne oprisem la Larnaca, în Cipru, unde vinul se bea din chiupuri de pământ, cu fundul rotund, ca să nu se poată lăsa pe masă decât după ce s-a deșertat; aruncasem ancora în portul murdar al Alexandriei, cu mulțimea lui de cerșetori orbi, și de acolo, după Port Said, apăreau apele ciudat colorate al Mării Roșii, cu legende pline de cruzime.

Într-o zi la sfârșitul lui martie, când comandorul, cu glasul lui calm pe care îl auzisem parcă o viață întreagă, îmi povestea întâlnirea cu furtunile Oceanului Indian, la răsărit de Locative, cele mai înfricoșătoare furtuni din câte cunoscuse, am simțit brusc primăvara intrând pe fereastră, cu suflul ei suav. Era o adiere umedă, puțin caldă, puțin aspră, cu miros de iarbă încolțită, care venea din sus, de la gura Nistrului.

Atunci am simțit că toate mădularele mă dor; m-am ridicat din jilț, m-am dus la fereastră și, după ce am tras cu nesaț aerul în piept, mi-am dat seama că de aici începea altă viață. Eram la sfârșitul unei călătorii fabuloase și acum începea alta, nu știam nici cât are să fie de minunată, nici ce tragic avea să se sfârșească.

— Domnule comandor, am spus, haide să coborâm jos, la apă, să vedem ce știe Limanul să povestească!

*

Și într-adevăr, viața care a început a fost minunată.

Îmi amintesc de niște zile calme și senine, cu cerul înalt și albastru, care făceau de nerecunoscut acest colț de pământ, unde pătimisem o toamnă și o iarnă îngrozitoare. Copacii înverzeau repede, prin curți, pe străzi, pe malul apei și orașul, înconjurat de caiși înfloriți căpăta culori ireale. După multe luni petrecute în case sau în cârciumi, oamenii veneau acum să se plimbe pe malul Limanului; erau aceiași oameni pe care îi cunoșteam prea bine, dar vederea lor nu-mi amintea întâmplările de peste iarnă. Și chiar oamenii păreau acum alții, fiindcă lepădaseră hainele lor mohorâte, îmbibate cu fum

de tutun și cu mirosuri stătute. Fetele, în locul paltoanelor negre îmbrăcau rochii subțiri, înflorate, care le schimbau înfățișarea, cum schimbau caișii înfățișarea orașului. Sub cârpa subțire lipită de trup, picioarele lor păreau mai puțin groase, păreau că se alungesc, iar sânii se rotunjeau, înviorați de venirea primăverii.

Dimineața, după ce vedeam cum merge lucrul la uzină, porneam în sus, pe malul Limanului, în lungul străzilor locuite de pescari, cu năvoadele întinse la uscat pe garduri, treceam de cherhana și mă pomeneam în pădurea scundă de trestii și stuf, pe unde venea primăvara, verde și umedă. Mă așezam pe câte o buturugă putredă, lângă țărm și priveam apa în care sticlea soarele, până îmi lăcrămau ochii. O sumă de gâze se trezeau și scoteau ochii la lumină din pământul jilav. Mai departe, în smârcuri se auzeau buhaii de baltă mugind, atât de gros și de pătrunzător, încât te minunai că o gânganie cât o nucă, poate avea atâta glas. În sălcii păsările își începeau și ele ciripitul, iar pe Liman, în acest golf ferit de vânt veneau să se încălzească la soare stoluri de rațe sălbatice. Se lăsau pe apă ca niște hidroavioane pântecoase, apoi, în așteptarea vreunuia din vânătorii nedibaci ai orașului, ridicau o aripă, apoi alta și se ciuguleau ud și indecent, la subțioară.

În vremea aceea am cunoscut-o pe Iris, nu tot atât de pură ca numele ei, fata unui funcționar bătrân, puțin cam romantic, cu bune maniere anacronice.

Iris mă însoțea în plimbările pe malul apei, recitându-mi versuri cărora știa să le dea intonația corectă. Nu cred că era frumoasă dar în alte locuri și în alt timp ar fi putut să-mi încălzească un mic loc în suflet. Avea bucle mătăsoase, castanii, pe care le-am mângâiat adesea cu tandrețe, ochi căprui, cam obosiți și nu tocmai expresivi, obrazul străveziu, foarte gingaș. Cam subțire, trupul ei, cu oase mici, ascundea sub pielea netedă și moale un tremur care, fără să ajungă la dezlănțuire era foarte feminin.

Îmi vorbea cu aceeași ușurință despre treburile casei, mama ei murise demult, ca și despre cărțile citite, și tot atât de ușor se răsturna în bălării, unde îi găseam pe sub rochie pielea curată și răcoroasă.

M-am gândit adesea cu melancolie la această bună camaradă care a știut să nu mă stânjenească niciodată și căreia i s-ar fi cuvenit măcar una din bătăile inimii mele. Dar atunci s-a întâmplat ca ea să plece. Și-mi vine un râs trist pe față gândindu-mă că viața mea a luat o altă cale și una atât de dramatică nu datorită unui oracol malefic, ci poate doar acestei plecări întâmplătoare.

În sufletul meu era loc pentru o patimă; cum blânda și dulcea Iris n-a apucat să-l ocupe, l-a ocupat Limanul, apoi Marea și Nadia…

*

Într-o zi, stăteam pe verandă, cu ochii spre sud, acolo unde Limanul se varsă în mare și insula Carolina se vede ca un fir de nor la orizont.

Comandorul era alături, în jilț, acoperit, ca totdeauna, cu mantaua lui mare pe genunchi. De câteva minute tăcusem și, sub lumina alb-verzuie a amiezii de primăvară, priveam departe.

— Ce este dincolo? am întrebat, arătându-i fâșia de pământ de la orizont.

— Marea.

— Nu știu de ce, am adăugat, peisajul neclar de la orizont, îmbinarea cerului cu pământul și cu apa nu par de pe latitudinea noastră. Acolo parcă începe altă lume…

Și iarăși am tăcut o bucată de vreme. Jos, o barcă pescărească aluneca pe lângă țărm, cu pânza ei triunghiulară umflată de vânt.

— Oare un pescar ar vrea să mă ia și pe mine până la mare? am întrebat.

— Poți să te duci cu trenul, răspunse liniștit comandorul. Pleacă în fiecare dimineață un automotor.

Dacă Iris ar fi rămas! Dacă aș fi plecat cu automotorul! Iată ce întâmplări ne pot schimba viața!

— Nu! am spus. Aș vrea să mă duc cu o barcă.

Dar nu știu cât de clară era atunci această dorință și ce chemări tainice o determinau.

Comandorul tăcu un timp, apoi se întoarse încet și mă privi atent.

— M-am gândit la ceva, spuse. Cât crezi că ai să mai rămâi aici?

— Treizeci-patruzeci de zile. Sper că la începutul lui iunie să pot preda lucrarea. Ne-a făcut ridicoli un motor de patru sute de cai.

— Atunci, am să pun cuterul meu pe apă și o să mergem împreună.

L-am privit întrebător, nu știam ce este un cuter.

Mai târziu, când mânuiam singur pânzele iahtului pe mare și uitasem de cât timp eram marinar, ignoranța mea inițială mă făcea să zâmbesc, îmi aminteam că începusem de la cea mai deplină necunoaștere. Comandorul îmi explică:

— Este un mic iaht cu pânze. Dacă vrei, mergem după masă să-l vedem. O să avem de făcut ceva reparații; te va distra.

Iahtul comandorului, de care se lega amintirea dramatică a fugii lui de la Sevastopol, în noaptea revoluției, stătea de mulți ani tras pe uscat, în port. Am înțeles, din melancolia cu care venea acolo, că renunțase la el. Ne-am apucat însă de reparații și a fost pentru amândoi o plăcere. Lucram singuri, fără ajutoare, curățind cu rașcheta vopseaua veche, înlocuind scândurile putrezite, înfundând golul dintre ele cu câlți răsuciți, chituind pe deasupra și netezind, cu glaspapir, ca bordul să rămână neted. Cel puțin unele din aceste reparații nu poate să le facă bine decât un om de meserie; comandorul avea o pricepere și o îndemânare depline.

— De aici începe matelotajul, spunea el, cu voie bună. Dar nu-i o treabă pentru cei care se tem să-și bătătorească mâinile.

Așa am făcut o foarte apropiată și strânsă cunoștință cu această corăbioară, cum îi spun ca să ocolesc denumirea adevărată, iaht, cam prețioasă. Ea avea să însemne atât de mult în viața mea, amintindu-mi atâtea întâmplări frumoase și tragice. Cercetând-o palmă cu palmă, am aflat toate detaliile construcției ei; încetul cu încetul mi-am însușit limbajul marinăresc și atunci am înțeles cât trebuie să i se pară de ciudat un alt limbaj, unui marinar. Atâți termeni întâlniți prin cărți, luau acum formă concretă și de multe ori alta decât aceea pe care mi-o închipuisem din descrieri.

— Noi, marinarii, suntem o lume, și cei de la uscat alta, spunea comandorul. Cei care nu se apropie de noi cu sinceritate, cine nu trăiește viața noastră, nu ne poate nici cunoaște, nici înțelege. Despre noi se scriu o mulțime de cărți, dar niciuna nu-i convingătoare, decât dacă autorul ei a fost marinar.

„Corabia” comandorului nu măsura mai mult de nouă metri lungime și în apă intra numai un metru, dar putea să înfrunte orice vreme pe mare, ceea ce am văzut eu însumi. La mijloc avea o cabină, lungă de doi metri, ai cărei pereți se ridicau câteva palme deasupra punții, formând un dreptunghi acoperit, căruia constructorii îi spun roof (noi citim ruf). Înăuntru lumina intra prin patru hublouri, ferestre mici, rotunde, în ramă de alamă, aflate în pereții rufului, câte două într-un bord și în altul. O altă cabină, mai mică, la prova, folosea ca magazie pentru parâme și pânze. La pupa, în spatele rufului, era bara cârmei și cockpitul, locul de unde se manevra vasul, aflat cu jumătate de metru mai jos decât puntea, dar deasupra liniei de plutire, așa ca valurile care trec peste bord, să se poată scurge în mare printr-o simplă tubulatură.

— Alte iahturi, îmi spunea comandorul, au pereții cabinei în tăblii de palisandru, iar puntea de mahon. Dar acelea sunt pentru marinari mai bogați.

Al nostru – am început să-l numesc așa, mai târziu urma să fie al meu, pentru scurt timp, iar la urmă al nimănui – avea puntea de stejar înnegrit de vreme, iar pereții cabinei de brad vopsit în alb, ca și bordajul.

Se apropia ziua când trebuia să-l dăm la apă.

— Cum îl botezăm? întrebă într-o dimineață comandorul.

— Dar are un nume!

În lădița cu scule erau cele patrusprezece litere de bronz, pe care le desprinsesem de la prova, când vopsisem bordajul. Sub vopseaua albă, urmele lor se mai vedeau, de o parte și de alta a etravei: „Ludmila”.

Comandorul nu răspunse.

— Nu-i lăsăm numele vechi? am întrebat, și numaidecât mi-a venit în minte chipul fetei din rama de pe dulap, al Ludmilei, înecată la Sevastopol.

Comandorul care strângea un șurub la pana cârmei, se ridică și își șterse fruntea de sudoare. Acum avea un pic de sânge în obraji.

Ar fi trebuit să înțeleg din prima clipă de ce trebuia schimbat numele; fiindcă era al unei ființe moarte. Comandorul se aplecă, scoase literele din lădiță și le alese, două câte două, pentru un bord și pentru celălalt.

— Să vedem cum are să-l boteze soarta, spuse, cu un zâmbet împăcat.

Și luă literele, una după alta, ca să le prindă în holțșuruburi, în bord, la prova, acolo unde fusese numele vechi. Cei care mai târziu căutau un sens, și uneori izbuteau chiar să găsească unul, absurd, acestui nume inexplicabil, inexistent în nici un dicționar sau enciclopedie, n-aveau de unde ști cum se născuse el. Comandorul scoase pe M apoi pe I, apoi pe L, destrămând cu bună știință, zâmbind puțin crispat, numele Ludmilei. Și, din întâmplare, corabia se numi de atunci înainte „Miladul”, așa cum fu înregistrată și la căpitănia portului. Era un nume căruia numai noi îi știam înțelesul, dar niciodată n-am vorbit despre el. Și sub literele de bronz, înșurubate în această ordine ciudată, urmele celuilalt nume niciodată nu s-au șters. Ele mi-au amintit într-una, uneori devenind obsesie, chipul frumos, cu ochii mirați și cu părul dat pe spate, al nefericitei Ludmila Maximov.

La sfârșitul lui mai, într-una din zilele însorite care anunțau statornicirea verii pe Liman, „Miladul” fu pus pe apă. Plutind, părea neînsemnat de mic; valurile îl săltau, ca pe o coajă de bostan, chinuindu-l fără milă în ancoră. L-am lăsat două zile să i se umfle bordajul, apoi, după ce ne-am încredințat că

nu ia apă pe nicăieri, l-am tras la chei să-i punem catargul, și velele, să-l „armăm”, cum spunea, cu oarecare ceremonie, comandorul.

Catargul era din lemn de pin, lustruit, lung de aproape doisprezece metri; mă așteptam că, odată fixat în punte, corăbioara își va pierde echilibrul; dar când am văzut că se legăna pe valuri cu mișcări cumpănite, am înțeles că în corpul ei înfundat în apă ascunde o putere mult mai mare decât ar fi putut să se bănuiască.

În timp ce lucram, învățând cu tragere de inimă îndatoririle celui din urmă matelot, comandorul îmi explica rostul fiecărei părți a micii lui corăbii.

— Catargul nu folosește atât pentru ridicat pavoazul în zile de sărbătoare, spunea, încercând să glumească, ci mai ales pentru a susține pânzele; ai să vezi îndată. El se consolidează deasupra punții cu cabluri de oțel, prinse în patru direcții: cel din față este straiul, cele din părți sarturile, iar cea dinspre pupa, pataraţina. Acest fel de vas, cu un singur catarg, e ceea ce se cheamă un „cuter”. Al nostru este cel mai simplu model; l-am ales așa, ca să poată fi manevrat de un singur om, pe orice vreme.

„Miladul” avea numai două vele, amândouă triunghiulare: un foc, în fața catargului, care se ridica pe strai și o randă în spate.

— Parâmele care folosesc la ridicarea velelor, îmi explica mai departe comandorul, în timp ce continuam treaba, sunt botezate fungi, ele se petrec prin scripeți, în limba noastră palancuri, fixați în vârful catargului. După ce velele se ridică, fungile se leagă strâns pe tacheții de la bază.

Mă familiarizasem astfel cu numele ultimelor părți ale corăbiei. (Îi spun când corabie, când corăbioară, după cum pică mai bine în frază). Vergeaua orizontală de lemn, articulată pe catarg, putându-se mișca dintr-un bord în altul, pe care se fixa baza randei, era ghiul, școte erau parâmele legate la colțurile de jos ale velelor, ca să le poți manevra. Bara cârmei, avea alt nume: eche; intrarea în cabină, acoperită să nu poată intra înăuntru valurile sau ploaia se numea tambuchi; apa care pătrundea totuși înăuntru se scurgea, prin canalizări făcute anume, într-un locaș, pe fundul navei, santină, de unde putea fi dată afară cu o pompă de mână, așezată la intrarea cabinei. Și, în sfârșit, tot ce se ridica deasupra punții, de la baza catargului până în vârful lui, șarturile, scripeții, fungile, toată mulțimea de cabluri și parâme, tot ce folosea la întinderea și manevrarea velaturii, se numea greement, partea care dă viață unei corăbii.

Curând toate aceste numiri au început să trăiască; am văzut vela ridicată pe catarg, în bătaia vântului, am văzut școtele întinzându-se, și corabia aplecându-se suplu pe un bord, ca o pasăre care desface deasupra apei aripa ei mare, am auzit șarturile trosnind și scripeții scârțâind muzical, ca un țârâit de greier. Dar sunetul cel mai vorbitor, mai caracteristic și mai obsedant pe un vas cu vele, care navighează în liniște, netulburat de trepidația motorului, era foșnetul ritmic al etravei tăind valurile.

Ieșeam din port în zilele frumoase, cu vântul potolit. Comandorul stătea la cârmă, puțin friguros, în mantaua lui neagră, cu gulerul ridicat, pe care nu îndrăznea încă să o lepede, deși venise vara. Conducea calm, cu mișcări încete, elegante. Manevrând școtele și cârma, mâinile lui albe păreau mâinile unei dansatoare, schițând un joc ritmic și armonios. Apoi alegea o direcție, în sus, spre gura Nistrului, sau spre mare și mergeam mult timp așa, fără nici o vorbă, ascultând murmurul valurilor și șuieratul vântului în șarturi. Atunci în ochii lui se aprindea o lumină ciudată, ca și când peste orizontul nostru mărginit de stuf, vedea un alt orizont, mai îndepărtat, sub alte constelații; nările subțiri, străvezii, i se lărgeau, palpitând, și el trăgea cu nesaț în pieptul obosit, aerul umed cu miros de salcie verde.

Începusem să prind taina alunecării pe apă; vântul devenea al treilea tovarăș în plimbările noastre; el căpăta acum formă consistentă, începeam să-l simt, să-l cunosc, și mai ales să-l înțeleg. Îl simțeam venind, de departe, după înfiorarea apei. Dimineața, când mă sculam și deschideam fereastra, nu mai priveam întâi cerul, ca altădată, ci frunzele copacilor, ca să văd în tremurul lor ce face vântul. Îl vedeam în pavilionul care fâlfâia peste garduri în curțile școlilor, pe stâlpi înalți, și tricolorul devenea acum pentru mine un alt fel de simbol. Vântul se vedea pretutindeni, în praful de pe uliți, în fumul din hornuri, în rufele întinse pe frânghii. Când mă apropiam de port. Îl simțeam rece pe obraz și-l auzeam în antena postului de radio al marinei, pe care veșnic o făcea să se tânguiască. Atunci am început să simt goliciunea zilelor calme, fără vânt, când copacii dormeau prin curți, pavilioanele atârnau pe stâlpi, praful stârnit de roțile trăsurilor sau al căruțelor plutea nemișcat deasupra uliței, iar Limanul părea mort sub lumina albă a soarelui. În zilele acelea îmi făceam de lucru, plictisit, pe la uzină, unde se monta, în sfârșit, generatorul, apoi mă duceam la comandor. Îl găseam în jilț, pe terasă. Aduceam un atlas, din casă, îl deschideam pe genunchi și, tăcut, reluam pe hartă vechile călătorii visate.

*

Despre Ludmila n-am mai vorbit niciodată, dar în orele noastre de singurătate, pe apă, am simțit că e prezentă totdeauna între noi, ca adierea vântului. Atunci, îmi aminteam că numele ei tot nu fusese șters de pe această mică navă care, după cum înțelesesem, îi aparținuse. Intram în cabina scundă, unde mirosul de vopsea proaspătă stăruia, încercând să șterg amintirea ei. Aș fi vrut să-l întreb pe comandor cum fusese orânduită cabina, acum goală, ce obiecte avusese ea în acest mic domeniu plutitor; dar n-am îndrăznit să-l întreb niciodată. Am încercat să cobor chipul ei blând din fotografie, să-i găsesc locul aici, și uneori l-am și văzut, neclar, alunecând pe pereții albi. Atunci simțeam o stare ciudată, voluptatea unei intimități secrete; o vedeam zâmbindu-mi, de după văluri și întinzându-mi o mână frumoasă, bronzată de vântul mării. Pe urmă îmi aminteam că azi ar fi fost o femeie, aproape de-o vârstă cu mine dar n-am putut niciodată să mi-o închipui ca pe o ființă matură, și de atunci, chipul din fotografie a devenit și mai puțin clar, nenumărate ecrane s-au interpus între noi, estompând-o. Ea a rămas întotdeauna aici, gata parcă să devină reală.

Mai târziu, când ieșeam singur în larg, prezența ei căpăta alt înțeles, mi se părea că ne leagă o intimitate și gândul se accentua atât, încât uneori îmi simțeam obrajii arzând. Atunci mă simțeam vinovat și mă temeam să nu afle tatăl ei. Umbra Ludmilei se ridica de pe puntea din față, ca și când ar fi ieșit din valuri, aluneca pe lângă catarg și se topea pe pânzele albe. Nu izbuteam s-o văd, cu obrazul ei ars de soare, cu părul dat pe spate, fluturat de vânt, cu brațele rotunde și cu picioarele lungi, de înotătoare, dar o simțeam atât de aproape, încât uneori foșnetul unui val spart în etravă mi se părea că îl face rochia ei. Ea se apleca spre mine, privindu-mă uimită, neînțelegând ce caut aici. Aș fi vrut să-i vorbesc, să-i spun un cuvânt tandru, dar știam că nu mi-ar înțelege limba. Odată, într-un amurg călduț, când toropeam la cârmă, cu ochii pierduți în gol, m-am pomenit șoptind:

— Draga mea Ludmila!

Atunci am tresărit, neliniștit și rușinat. Dar Ludmila a continuat să fie prezentă pe corabia ei, între mine și comandor, așa cum era prezent și vântul, fără să-l vedem.

*

Eram un matelot ascultător și harnic; nu mă dădeam în lături de la nici o treabă, nici chiar de la acelea care s-ar fi putut socoti plictisitoare. Am învățat să arunc apă, cu ghiordelul, în fiecare dimineață, pe punte, ca să n-o dogească soarele și veneam să-mi fac datoria, chiar dacă aveam altă treabă.

Am învățat să croiesc velele și să le cos, să matisesc o parâmă ruptă, îmbinând cu îndemânare firele celor două capete așa fel ca înnăditura să nu se mai cunoască; am învățat să mă urc fără frică în vârful catargului, ca să petrec prin scripeți o fungă nouă sau ca să văd în zare dacă vine vântul. Și toate tainele acestei meserii s-au destrămat, de la sine, încetul cu încetul. Peste un timp mă mișcăm atât de firesc pe puntea îngustă încât mi se părea că m-am născut aici, din niște părinți rătăcitori pe apă.

Comandorul îmi încredințase manevrele corăbiei și niciodată n-a trebuit să mi le mai ia din mână.

Jumătatea lui iunie ne-a găsit pe apă, brăzdând Limanul în toate sensurile. În timp ce țineam cârma, el se întindea la soare, pe puntea din spate, învelindu-și picioarele cu mantaua și continua să-mi explice taine, pe care gândul meu le depășise. Ascultându-l și îndeplinindu-i comenzile, m-am pomenit făcând mișcările mecanic, urmărind cu mâinile sensibile pe școte și pe cârmă fiecare schimbare a vântului, luând din forța lui tot ce se putea lua, nelăsând să scape nefolosită nici o șuviță, strunindu-l, cum un călăreț își strunește calul în frâu.

Soarele se ridica la zenit, răspândind peste apă lumina arzătoare a amiezii, sau se apleca, roșiatic, peste sălciile de la capul Limanului. Vântul bătea, uneori de la Nistru, aducând miros de stuf verde, alteori de la mare, mirosind a iod și algă putrezită. Dimineața sau seara, pe apă era totdeauna aceeași răcoare umedă, ca într-o baie cu aburi reci, și comandorul se învelea îngrijorat, cu mantaua lui groasă. Aceste lungi exerciții, în care el își punea întreaga pasiune de fost corăbier, îl oboseau. Sub ochii lui cearcănele se adânceau, privirea îi devenea sticloasă, și sângele îi fugea din obraz. Atunci ne îndreptam spre port, unde adesea ajungeam o dată cu amurgul.

Respirând greu, aproape sfârșit, comandorul mai găsea o dată prilejul să mă învețe câte ceva:

— Nu acostezi niciodată, decât cu vântul în față, fiindcă altfel, te lovești de chei. Dacă debarcaderul nu este orientat convenabil, întorci prova în vânt, arunci ancora și apoi filezi parâma până ce pupa ajunge la mal.

Urcam încet strada, spre orașul peste care se lăsa întunericul, adesea fără să scoatem un cuvânt. Îmi era atunci o milă dureroasă de omul acesta, bolnav și singur, care își târa viața, ca o corabie cu catargele rupte. Dar îndată ce îl lăsam la poarta casei lui posomorâte, toate umbrele din suflet mi se destrămau și mă revedeam pe Liman, manevrând pânzele după vânt, legănat de valuri, fermecat de murmurul lor. Mă lăsam stăpânit de această

patimă sublimă, dăruindu-mă ei cu tot sufletul, cum peste iarnă mă dăruisem unei patimi dezonorante.

E plină de farmec amintirea zilelor când comandorul îmi îngăduise să ies singur în larg. Erau amiezi călduțe, molcome, când pe Liman vântul sufla leneş, căutând nehotărât în ce parte să-şi schimbe drumul, sau erau dimineți reci, învelite într-o pâclă umedă. Dar mai frumoase mi se păreau serile, înaintea apusului, când Limanul respira obosit, ca o vietate trudită care se întinde să doarmă.

Atunci, când ieșeam în larg, clopotele Soborului sunau pravoslavnic și răspândeau peste apă muzica lor profundă, de aramă. Era ceva solemn în glasul grav al clopotelor. Vedeam, din depărtare, linia cenușie, crenelată, a Cetății încă neruinate, proiectându-se pe cerul violet în amurg. Jos, în port, marinarii se adunau în careu pentru coborârea pavilionului. În vârful catargului de pe chei tricolorul flutura ușor, bătut de vânt… Caporalul de cart sufla în siflie; era un sunet subțire, pătrunzător, care se întipărea adânc în ureche. Oamenii prezentau arma și pavilionul cobora încet pe stâlp. Pe malul celălalt, la Ovidiopol se aprindeau luminile, sclipind, atât de multe și de îndepărtate că nu păreau reale…

Și în timp ce clopotele continuau să-și răspândească peste apa liniștită sunetele lor armonioase, ca niște acorduri de orgă, mă gândeam că în oraș sunt oameni care acum, în clipa amurgului, îngenunche în fața peretelui dinspre răsărit, acoperit cu icoane, și se închină. Îi vedeam, puțin cam încruntați, cam negri la față, ducând degetele bătătorite la frunte și ținându-le îndelung. În numele Tatălui! Uneori nu au pâine, alteori le e femeia bolnavă, sau e năvodul rupt. Ei se închină rar, tot atât de rar și de grav cum bat clopotele mari ale Soborului… În numele Tatălui și al Fiului! Alteori le e capul plin de rachiu; ei se închină gânditori, lent, apăsat, dând lui Dumnezeu tot ceea ce i se cuvine…

În serile acelea calme, rămâneam în larg până se întuneca. Legam velele, fixam cârma și mă culcam pe punte, rezemându-mi capul pe parâmele cu miros aspru de catran. „Miladul” naviga singur, cuminte, în penumbră. Etrava tăia apa domol și valurile ridicau un murmur mic, fermecător, ca un cântec de sirenă…

După un timp clopotele conteneau și peste oraș se lăsa tăcerea. Atunci știam că din mahalalele colbuite, din casele strâmbe și murdare, o lume amestecată se revărsa în întuneric, adulmecând patimile ieftine ale nopții: dragostea și beția; în beciuri luminate cu opaițe, unde vinul se vinde nu doar

cu douăzeci de lei ocaua, ci și cu zece, și chiar mai ieftin; pe maidane, în bălării, în fundul carierelor de nisip, unde fetele își dezgolesc ritual coapsele, urmărind răsăritul stelelor pe cerul albastru.

Mă gândeam, înfiorat, că odată căzusem în această viață, trăgând în plămâni, cu o pornire nestăpânită, toate izurile ei. Dar poate acel timp fusese un purgatoriu, înainte de a intra în împărăția de astăzi a seninătății.

Uneori vântul trimitea câte o rafală, făcând velele să fluture, neliniștit. Fâșâitul aspru al pânzei se unea cu murmurul valurilor și atunci tot farmecul vieții noi și curate se contopea cu această simfonie cunoscută numai de mine.

Îmi veneau uneori în minte chipuri și întâmplări de peste iarnă dar se topeau repede, o cămașă fermecată mă apăra de atingeri impure. Vedeam fotografia Șurei, în colțul oglinzii, așa cum a rămas până când m-am mutat de acolo. Îl auzeam pe Nagavișka, Pantera Neagră, căinând-o: „Ei, Șură, Șură! Acu ți-a plecat lăcătinientul…”

Apoi venea acel lung cortegiu de fete necăjite și scorțoase, ca să bată la geam. „Dumneata ești Șura?”. „Nu, eu sunt Vera. Șura ești altă fată. Ai făcut dumniata cănăștință cu ea?”

Dar cine poate să le țină minte numele? Vera, Mura, Jenea, Mania, Olea, Mila, Tania… Nu sunt toate la fel, cu picioarele cam scurte și cam groase, în pantofi cu tocul scâlciat? Nu au toate același palton negru și aceeași bască albă, trasă pe ochi? Și nu vorbesc la fel, dulce și plângător: „Nu iesti radio? Nici patifon? Nici cănfieti? Haide, atunci spunie diespre Bucureșți…”

Și deodată, pe pânza albă, deasupra acestui cortegiu cenușiu, apărea pentru o clipă chipul Ludmilei. Părul ei dat pe spate flutura mătăsos în vânt, apoi totul aluneca și cădea în apă. Dar duhul fetei rămânea cu mine. O simțeam, lipită de catarg, privindu-mă întrebător, neînțelegând ce caut pe domeniul ei. Atunci mă ridicam într-un cot, silindu-mă, obsedat, să-i mai deslușesc o dată în umbră, chipul de înger. Și în timp ce corabia ei aluneca pe apă, cu pânzele albe, îi șopteam, în gând, transfigurat: „Îți mulțumesc, Ludmila, că amintirea ta e atât de pură!…”

*

Intram în port târziu, după ce apele se înnegreau. Când aruncam ancora, începuse de pe atunci să mi se pară că o rup din suflet. Lăsam pânzele încet, gânditor, și le înfășuram pe ghiu cu gesturi mângâietoare, de rămas bun. Comandorul mă aștepta pe mal, stând pe o bancă, ascuns în mantaua lui

groasă, și tușea încet, apăsându-și palma pe piept, parcă își dădea silința să nu tulbure murmurul valurilor.

Apoi plecam împreună cu pașii rari. De sus, mai priveam o dată, Limanul. Spre sud, farul de la Bugaz clipea alene, făcându-mi semne largi, cu brațele lui de lumină. Jos, în port, „Miladul”, cu pânzele strânse, părea o pasăre tristă, rătăcită.

*

De la sfârșitul lui mai, de când începusem să fac baie în Liman, Nagavișka găsea rar prilejul să-mi spună ce se mai întâmplă în oraș, și așa mă simțeam și mai izolat de lume. Acum oamenii pe care-i întâlneam mi se păreau din ce în ce mai străini. Singurii cunoscuți erau lucrătorii de la uzină, și comandorul Maximov. Pe la birou nu mai treceam niciodată. Nu știam nimic de Ronsky, nici de ceilalți. Se instala tabloul electric; peste câteva zile totul avea să fie gata, dar îmi era indiferent, nu mă privea pe mine.

Îmi continuam drumurile obișnuite, între uzină, port și casa lui Maximov, care era la câțiva pași de a mea. În zilele de lucru, portul rămânea părăsit; grănicerul patrula pe chei, cu pașii leneși, înmuiați de soare, cu pușca atârnând strâmb de curea. Câte cinci-șase oameni pe zi veneau să se urce în vaporașul alb care își făcea regulat și aproape zadarnic drumurile, întâi spre gura Nistrului, unde sunt câteva așezări de pescari, apoi în jos, la Bugaz. Îndată ce acești călători plecau, portul rămânea iarăși pustiu.

Duminica însă, o mulțime de târgoveți se strângeau să prindă pește, cu undița. Se așezau jos pe chei, cu picioarele atârnând deasupra apei, unul lângă altul, cu umerii lipiți, îndurând ceasuri întregi sub soarele dogoritor, unul căldura celuilalt. Cum stăteau așa, aduși de umeri, cu undițele în mână, atenți și nemișcați, suferind muți arșița, păreau că ispășesc o pedeapsă, sau că împlinesc un ritual necruțător.

Prea rar prindea câte unul din ei un pește, care se zbătea în undiță, cu solzii lucind în soare. Ei continuau însă să aștepte, de dimineață până după amiază, când îi răpunea foamea și căldura. Atunci își luau în mână găleata în care înotau câțiva morunași speriați, își strângeau undițele la subțioară, își trăgeau pălăria pe ochi, să se ferească de lumina prea puternică, și plecau, cu pașii târșiți, spre mahalalele orașului.

Mai sus, aproape de Cetate, veneau alți târgoveți, să facă baie, bărbați și femei, în costume largi și urâte, de ață. Nu stăteau niciodată să-i ardă soarele. Îndată ce se săturau de răcoarea apei, își luau îmbrăcămintea în spinare și se trăgeau la umbră, sub sălcii, unde ciocneau câte un păhărel de vin, ori plecau și se ascundeau în case întunecoase. Pielea lor rămânea toată vara albă, ca a bolnavilor ieșiți din spitale. Erau însă bucuroși că soarele dă căldură de ajuns, că încălzește apa și face să se coacă holdele.

Dincolo de Cetate, înspre cherhana, o puzderie de bărcuțe, de cele mai felurite forme, vopsite în toate culorile, brăzdau apa de dimineață până seara. Acolo, pe malul golfului, trăiau vreo trei-patru lemnari care știau să

facă, pe bani puțini, asemenea bărcuțe. Feciorii negustorilor și ai celor cu dare de mână aveau fiecare una. Cei mai săraci, una la trei-patru, în tovărășie; o foloseau cu schimbul. Iar cei care nu puteau nici măcar atât, cumpărau scândură proastă și o lucrau singuri, cu fierăstrăul și cu tesla, mai rar și cu rindeaua. Bărcile făcute așa, cu fundul plat, ca niște troace, alunecau greu pe apă și stăpânii lor trebuiau să tragă un ceas la rame, ca să străbată tot golful, până la Ceair, unde se duceau toți de obicei.

Acolo, printre sălcii și stuf, se vedea o căsuță scundă, cu pereții văruiți albastru și cu două ochiulețe negre de fereastră. Unul, Pavel, pescar fără noroc, gândise că ar fi mai bine să se facă negustor. Așa că, vânzându-și năvoadele și barca, cumpărase două poloboace cu vin și le vârâse în căsuța albastră. În bătătura mărginită de trestii, la umbra sălciilor pline de freamăt verde, făcuse mese înguste și bănci, pe pari înfipți în pământ. Apoi adusese din piață vreo douăzeci de pahare cu buza groasă, vreo zece carafe și câteva farfurii, ca să aibă în ce da mușteriilor chefal sărat, cu oțet.

Vinul lui Pavel era mai prost decât cel din târg; un fel de borș tulbure, care parcă nu se trăgea din vița de vie, ci din pătlăgele roșii. Dar tinerilor le plăcea să străbată golful, cu bărcile greoaie, ca să bea un clondir sau două la umbra sălciilor.

Câteodată, venind din sus, mă încrucișam cu această flotilă multicoloră, pe lângă care, vântul umflând velele din plin, mă ducea repede. Vreo câțiva aveau pânze, croite la voia întâmplării, întinse strâmb pe catarge scunde, dar uneori căpătau ceva viață, se aplecau icnind peste valuri și atunci păreau niște fluturi greoi căzuți în apă, zbătându-se să-și reia zborul.

Câteodată furtuna îi prindea la Ceair. Cunoșteam răbufnirile mânioase ale Limanului, care ridicau de pe fundul lui de mâl, valuri scurte și îndesate, mai primejdioase uneori decât pe mare. Atunci tinerii navigatori, puțin amețiți de băutură, trăgeau bărcile pe uscat, și dacă furtuna se prelungea mai mult decât până spre seară, le luau pe umeri, ca pe niște năsălii, și se întorceau acasă ocolind golful pe uscat. Nu-i ardea nimănui să râdă de ei, toată lumea știa ce este Limanul în stare. Nici pescarii bătrâni, care aveau altfel de bărci și altă îndemânare, nu îndrăzneau să iasă în larg pe asemenea vreme.

După ce furtuna se liniștea, a doua zi, cu valurile încă tulburi, băieții porneau iarăși pe apă, de data asta spre locuri mai îndepărtate, spre satele dinspre gura Nistrului. Pe fundul bărcilor îngrămădeau coșuri cu mâncare și sticle cu vin, care se cloceau încet, sub bătaia soarelui. Pe drum puneau

patefoanele să cânte, cântece aduse cine știe de unde, care nu se potriveau deloc cu malul pustiu, acoperit cu stuf și lipsit de orice viață. Echipajele se opreau undeva, la umbră și coborau pe uscat, să petreacă, așa cum debarcau odinioară pirații, pe vreo insulă nelocuită, să-și împartă prada. Când cădea seara, soseau și ei la marginea orașului, beţi și osteniți, și după ce-și priponeau bărcile la ţărm, porneau cântând spre casele lor, pe ulițele tăcute.

De mult nu mai știam ce se întâmplă cu cealaltă lume din oraș. Uneori, seara, vântul aducea în lungul străzilor sunetele vesele ale muzicii militare, care cânta în grădina publică. Uitasem unde era grădina, așa cum îi uitasem pe toți cei care se plimbau seara pe stradă. Un lucrător de la uzină îmi spusese că lumea nu mai petrece vara la Pancoff, fiindcă în beciul lui e prea mare năduf, ci la un restaurant făcut de primărie, chiar între copacii din grădina publică. Nu mă interesa nici Pancoff, nici restaurantul nou.

Într-o după-amiază, coborând în port, l-am găsit pe Nagavișka așteptându-mă pe chei. Îmbrăcase un tricou vărgat, sub care se vedeau mușchii lui, de luptător, moleșiți. Își făcea vânt, cu o șapcă marinărească, și părea amărât.

— Ce e, Nagavișka?

Își lăsă umerii în jos, arătându-și mai evident amărăciunea.

— Prost, căcoane!

— Dar ce-ai pățit? l-am întrebat, pregătindu-mă să sar pe puntea corăbioarei, pe care valurile o legănau ușor lângă chei.

— Nu mai merge, căcoane! oftă Nagavișka. Vară ticăloasă ca asta n-am pomenit. Nu trebuie la nimeni casă, nu vine nimeni în javra asta de oraș. Nu cumpără nimeni nimic și nu vinde. Adică, de vândut, ar vinde ei mulți, dar cui dracu să vândă! Lui Nagavișka, Pantera Neagră, campion european? Și ce dacă sunt campion? Îmi dă cineva să mănânc pentru asta?

— Măi Nagavișka, dacă-ți merge rău, de ce ești atât de gras?

— Asta-i grăsime, căcoane? se căină Nagavișka. Să dea Dumnezeu grăsimea asta la cel mai mare dușman al meu! Na, c-am ajuns să mă jur și ovreiește, numai să mă crezi! Nu vezi dumneata cum curge nădragul de pe mine? Ptiu, vară păcătoasă! Că astă iarnă am trăit și eu pe lângă dumneata!

Apoi, după o pauză, înclinând capul într-o parte, și privindu-mă cu un singur ochi, ca gâștele care se uită în soare:

— Da' de ce te-ai supărat dumneata pe noi, căcoane și umbli toată ziua pe apă, parcă n-ar mai fi străzi în oraș?

— Ascultă Nagavișka, nu lungi vorba. Ce vrei de la mine?

— Căcoane, când ai venit dumneata la noi, știi bine că m-ai găsit misit. Că doară eu ți-am căutat casă și acu n-ai să te plângi că n-a fost casa bună. Pe urmă, căcoane, m-am făcut valet de șambr, și dac-a fost nevoie m-am făcut și băieș. Ba de două ori, când n-a venit strâmbu cela, bărbierul, cum fusese vorba, și bărbier m-am făcut, că nu puteai dumneata căcoane, să pleci la plimbare, cu țăpi pe obraz. Dacă m-ai fi trimis să-ți aduc lapte de fată mare, lapte ți-aduceam; ba ți-aduceam și fata pe deasupra, ca să nu crezi că te păcălesc. Căcoane, după cum se vede, de toate celea am făcut, numai doică și marinar n-am fost. Doică, nici c-aș putea să mă fac vreodată, că iacă, în așa mare minune nu cred, dar marinar, n-am încotro, și mă fac.

Acum înțelegeam rostul șepcii și al tricoului vărgat. Mi-a venit să râd, fiindcă Nagavișka părea foarte nenorocit în noua lui îmbrăcăminte.

— Și nu ți-e teamă, Nagavișka?

Închise ochii și strânse din fălci, ca să-și arate starea de spirit.

— Ba îmi este, păi ce crezi dumneata! Tare frică!

După o clipă își reveni și mă privi, nedumerit.

— Ia stai! De ce să-mi fie frică? Eu nu vreau să mă fac marinar pe apă, eu pe uscat vreau să fiu. Ce, săldații de jos, de la marină, umblă vreodată pe apă? Nu fac toată ziua instrucție în praf, un-doi, un-doi, stânga-n pre', ca la reghiment?

Și deveni deodată, hotărât:

— Căcoane, eu de aici nu mai plec! Când ai venit dumneata în târg, m-ai găsit samsar. Acuma sunt șomer, dacă ai auzit vorba asta. Șomer, adică golan! Iaca asta am ajuns, eu care l-am făcut de două ori dublu-Nelson pe Selim, la Constantinopol! Și n-ar fi nimic, da nevasta mă lasă, că nu vrea să stea cu un golan… Și tot n-ar fi nimic, da Leibu s-a urcat ieri în copac, și-a alunecat, și-a căzut; și când a căzut, s-a prins nădragu în cracă, și s-a sfâșiat… Leibu este băietul meu; nu te uita la nume, s-a întâmplat să fie naș-su jidov, și i-a dat numele lui. Altfel, Leibu al meu îi rus, și creștin; să-l vezi numai cum se-nchină, când simte că m-apropii cu bătaia! Eu i-am spus: „Leibu să nu te mai urci în copac!” Dar crezi dumneata că ascultă vreodată? Acu, gata, a căzut, și dacă a căzut, și-a rupt nădragul, în cracă. Și asta tot n-ar fi nimic, că un nădrag mai găsim noi undeva, da și-a rupt și osul; osul de la picior, și-i băietul acu la spital… Și asta încă n-ar fi nimic…

— Nagavișka, îți pun piedică și te arunc în apă!

— Vai de mine, numai una ca asta să nu faci, că nu poți să mă mai scoți; ca toporul mă dau la fund. Și fratele, tot așa s-a înecat… Și bunicu, a căzut

în gârlă și acolo a rămas… N-avem pe nimeni în neam cu noroc la apă.

— Spune, acu ce vrei?

— Căcoane, să mă pripășesc și eu pe lângă dumneata. Cu corabia asta frumoasă și mică nu pot să umblu, că-mi face rău înăuntru, la stomac. Am pățit-o odată, când m-au urcat pe vapor și m-au dus la Constantinopol. Ferească Dumnezeu, altă dată nu mă mai urc! Da îți grijesc corabia, căcoane, ca pe o fimeie. Ca pe o fimeie faină, ai să mă vezi dumneata.

Așa s-a pripășit Nagavișka în port. Mare lucru n-a apucat să facă, de treburile de la bord mă ocupam singur. Odată l-am pus să curețe santina și după câteva minute a ieșit din cabină, galben, cu ochii mari și cu fruntea asudată, ținându-se cu mâna de burtă. Simțea răul de mare, oricât de puțin s-ar fi legănat vasul. De atunci nu s-a mai încumetat să pună piciorul pe punte, dar nici nu și-a socotit misiunea terminată. Îl găseam dimineața pe chei, așteptându-mă statornic, ca să mă salute militărește. Purta întotdeauna costumul lui de marinar, pe care nu l-a mai lepădat până am plecat de acolo. În timp ce desfăceam vela de pe ghiu și întindeam fungile, făcând cu îndemânare, cu o singură mână, noduri marinărești pe tacheți, mă privea atent de pe chei, dându-mi să înțeleg că-l interesează treaba, ca s-o facă și el odată. Din când în când, izbucnea, minunându-se:

— Vai de mine, vai de mine! Mult am umblat în lume și multe am văzut! Da' dumneata mă dai gata! Iacă, dumneata pe toate le știi!

Când mă întorceam din larg, îl găseam în același loc, pe chei, așteptându-mă cu răbdare și salutându-mă iarăși, militărește, cât se poate de solemn.

— Căcoane, acu am văzut și minunea asta! Să mergi cu vântul, cum ai merge cu motorul! Așa minune nu mi-a dat prin gând.

Și după o clipă, privindu-mă bănuitor, o bănuială care trebuia, firește, să devină măgulire:

— Da ia spune drept, n-ai dumneata un motor ascuns acolo, dedesubt? Că prea merge iute năzdrăvana asta de barcă! Și în toate părțile se duce, nu-i pasă de unde vine vânt, din spate, sau din față.

— Ascultă, Panteră Neagră, nu umbla să mă faci dublu-Nelson pe mine, că eu nu sunt Selim! Ce mi te prostești așa?! Bărcile pescarilor, cum merg? Ele nu au tot pânze?

Își lăsa capul în jos, nu că s-ar fi socotit prins cu șoalda, ci recunoscând cât e de prost, atât de prost încât, vezi, nici nu s-a gândit la pârliții de pescari. „Adevărat, adevărat”, părea că spune, legănând din cap, cu părere

de rău pentru neghiobia lui. „Adevărat, parcă pescarii n-au tot pânze?” Pe urmă schimba vorba cu nevinovăție, tot legănând din cap:

— Vai de mama lor, bieții pescari! Că toată viața numai pe apă umblă! Și ce câștigă? Tot de pământ au parte! Doi metri, nu mai mult.

Câteodată mă întorceam împins de furtună, cu puntea și cu îmbrăcămintea udate de valuri. Acum nu îmi mai era frică de vreme rea; micșoram la nevoie velele, dar mai mult îmi plăcea să le las pline în furia vântului și să intru în port, la adăpost, împins vijelios din urmă, cu șarturile șuierând. Atunci Nagavișka era cu adevărat îngrozit: își lua capul în mâini și își strângea tâmplele, de teamă să nu-i plesnească. Când îi aruncam parâma pe mal ca să acostez, mâinile îi tremurau atât de tare, încât nici nu o putea prinde.

— Vai de mine, vai de mine, căcoane! gâfâia, alergând după ea prin praful cheiului. Să nu mai faci una de asta, că mă bolnăvesc de tot. N-ai văzut cum era să te răstoarne, colo după colț? Să pățești și dumneata ca bietul frate și ca bunicu! Da nu-i păcat să mori pe apă, când poți să mori la fel de bine și pe pământ?

Mă obișnuisem să-l văd mereu în port, ca pe unul din obiectele nemișcate, ca pe una din babalele de fontă ruginită, de care se legau vapoarele altădată. În ziua când nu l-aș mai fi văzut, cu capul lui mare de cal, pe care șapca stătea țugui, cu umerii largi și cu picioarele subțiri, îmbrăcat în tricoul vărgat, întins peste musculatura topită acum în grăsime, umblând cu brațele puțin depărtate de corp și îndoite din cot, ca atleții, aș fi simțit o sinceră părere de rău, nu mai mică decât dacă aș fi văzut că unul din salcâmii piperniciți de pe strada portului, s-ar fi uscat și ar fi fost tăiat de la rădăcină.

Din păcate însă, Nagavișka n-a mai apucat să fie mult timp marinar în portul fără mateloți și fără vapoare. Nu că ar fi găsit o meserie mai bună, dar foarte curând am plecat, și l-am lăsat fără căpătâi, ca pe un orfan.

*

De un timp, vântul bătea aproape regulat: dimineața de la nord, după amiaza de la sud. Pescarii se foloseau de el ca să plece în zori la mare, de unde se întorceau în amurg. Le urmăream plecările cu o curiozitate din ce în ce mai vie. Pe urmă, la acest sentiment s-a adăugat nerăbdarea și pe urmă, o melancolie în creștere. Bugazul se zărea, la douăzeci de kilometri; știam că pescarii nu fac până acolo, cu vânt bun, mai mult de două ore.

— Când ieșim în mare? îl întrebam uneori pe comandor.

El privea departe, cu ochii micșorați, spre insula Carolina, cum ar fi așteptat răspunsul cuiva de acolo, apoi întorcând capul încet, îmi răspundea:

— De ce te grăbești? Marea e altfel decât Limanul. Dacă nu ești pregătit destul, o să te dezamăgească.

Într-o zi, către sfârșitul lunii, o furtună năprasnică s-a abătut peste Liman. Două bărci cu pescari au fost azvârlite pe țărm și unul din oameni, șchiopul Matia, s-a înecat, zdrobit de stâncile ascunse sub apă, în dreptul pichetului grăniceresc. Această nenorocire, la care am privit neputincios, și furtuna, în creștere, mi-au dat o îndârjire dușmănoasă, un fel de revoltă bolnavă împotriva mea însumi, împotriva orașului și împotriva comandorului, care privea neclintit, de la geam.

Am coborât fără o vorbă în port, am ridicat pânzele cu mișcări nervoase, dezlănțuite ca furtuna, și mi-am dat drumul spre larg, cum m-aș fi aruncat într-o prăpastie. Știam că „Miladul” nu s-ar fi răsturnat, dar vântul putea să-i sfâșie pânzele, să-i rupă catargul, apoi să-l împingă, fără putință de a-l mai manevra, spre malul rusesc. Mi-am fixat picioarele sub bancheta din față, mi-am trecut o parâmă peste mijloc și așa, cu școtele într-o mână, cu mâna cealaltă înțepenită pe cârmă, făcând un singur corp cu vasul prins de furtună, am plecat în larg, în timp ce ultimele bărci de pescari se refugiau în golf. Această dezlănțuire a mea nu semăna cu niciuna din dezlănțuirile trecute, cu nimic din ce mi-aș fi putut vreodată închipui despre mine. Vântul ridica de pe crestele valurilor trombe de apă și le arunca, furios, peste bord; la fiecare lovitură simțeam catargul trosnind și cârma smucindu-se să-mi scape din mână. Dar de fiecare dată, îmi simțeam îndârjirea crescând; era o întrecere nebună între ființa mea insignifiantă, și natura magnifică scăpată de frâie.

Nu trecuse mult de amiază; peste apă, însă, norii grei lăsau o umbră înfricoșătoare, o noapte cenușie, biciuită de vânt, de valuri, de vedenii macabre. Deodată am văzut răsărind din întuneric linia albă, stâlcită de furtună, a vaporașului care se întorcea de la gura Nistrului. (N-a putut să intre în port, și vântul l-a dus, de capul lui, până la Bugaz). Am avut timpul să-l ocolesc și i-am trecut cu viteză uluitoare prin prova acoperită de valuri. De pe puntea de comandă, cineva îmi făcea semne disperate. Peste câteva clipe l-a înghițit întunericul; nu se mai vedea nimic, doar se auzea zgomotul mașinii, amestecat cu șuierul vântului și cu mugetul valurilor sparte în bordaj.

Mai târziu, când m-am gândit la această întâmplare, mi-am dat seama că lupta cu furtuna nu dovedea nici o bravură; era numai o rupere de nervi, tot atât de firească într-un organism uman, ca dezlănțuirea furtunilor pe mări și oceane. Am văzut însă cât pot rezista, a fost o învățătură bună, pentru totdeauna.

Când, după o lungă luptă cu valurile, am izbutit să fac o voltă și să intru în port cu sforțări uriașe, funga focului se rupsese și pânza atârna în apă ca o aripă frântă; îi simțeam durerea în trup, ca și când mi-ar fi aparținut organic, și cred că îmi aparținea într-adevăr în acele clipe. N-am mai putut manevra să acostez; am lăsat ancora în mijlocul bazinului, la adăpost și aruncându-mă în apă îmbrăcat, cu o voluptate incontrolabilă, am venit înot până la chei. Aveam doar o bluză și pantaloni de doc și nimic nu putea să mă ude mai mult decât mă udaseră valurile.

Comandorul venise neliniștit în port și mă aștepta, bătut de vânt. Credeam că are să mă mustre și avea dreptul. Dar ce puțin îl cunoșteam eu pe acest bătrân marinar!

Mi-a întins mâna fierbinte, ajutându-mi să mă ridic pe chei. O, dacă aș fi putut atunci să citesc în întregime gândurile lui!

— Du-te și te schimbă! îmi spuse, neizbutind să-și ascundă îngrijorarea. Ar fi păcat să răcești!

Peste îngrijorare, în tonul lui era admirație.

Spre seară, servitorul căpităniei îmi aduse o sticluță cu rom și un bilet: „Când te culci, toarnă-ți romul în păr. Așa se face, după furtună”.

Citind aceste rânduri cred că am roșit, fiindcă nu era atât de îndepărtată încât s-o fi uitat, ziua când comandorul mă găsise pe stradă, răpus de beție.

Mai departe, adăuga: „Dacă mâine până în prânz, pânzele sunt reparate, după-amiază ieșim în Mare”.

Unde s-a dus acum, acel entuziasm? Știam că n-o să afle niciodată comandorul, și atunci, febril, am răsturnat pe gât sticluța lui caldă cu rom; dar era un gest de adolescent zburdalnic, nu de bețiv, alcoolul nu-mi mai amintea niciuna din întâmplările de peste iarnă, părea că ne întâlnim acum prima oară, fără să știm atâtea istorii, unul despre altul.

Și n-am avut răbdare până în zori. În aceeași noapte, după ce furtuna trecuse, am coborât în port. Pe cer, vântul împingea obosit, spre sud, ultimii nori negri, sfâșiați. Între ei își arăta fața argintie luna, palidă și curată, îmbrăcând într-o scânteietoare lumină rece, portul părăsit.

Cu sfâșietoare melancolie mă revăd acum, ghemuit în fundul cabinei, cu vela pe genunchi, cu guardamana în mână, împungând cu acul, la lumina lămpii cu petrol. Din nefericire, întâmplarea nu se va repeta niciodată! Fiindcă destinul nostru, sfâșiat, nu poate fi cusut cu acul și cu guardamana, ca o pânză de corabie.

În zori, când lumina dimineții își făcea loc pe hublourile aburite, coseam încă, mărunt, ochi lângă ochi, și vorbeam încă, așa cum vorbisem toată noaptea, în gândul meu exaltat, cu Ludmila Maximov: „Azi ieșim în Mare, înțelegi? În Marea aceea nemărginită. Dar tu o cunoști, ce-aș putea eu să-ți spun despre ea?…”

*

Ne-am întors luni înspre seară, cu vântul larg de la sud. Purtam în suflet o nemulțumire surdă; marea mă obosise și eram crunt dezamăgit. Niciuna din închipuirile pe care le țesusem în cugetul meu exaltat despre această călătorie, nu s-a potrivit cu realitatea. Dormisem în prima seara la Bugaz. A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, plecasem în lungul coastei, la jumătate de milă de țărm. Un curent invizibil făcea să mă simt nesigur pe cârmă; mi se părea că ghiul joacă și nu mai știam cum să întind școtele, ca să prind bine vântul. De la un timp, impresia de nesiguranță a dispărut, dar am rămas tot timpul cu părerea că pe valurile largi, „Miladul” nu înainta destul de docil, că era gata în orice clipă să treacă prova prin vânt, ca să se întoarcă în Liman, la el acasă.

Am mers întins până la Burnas, unde am sosit după prânz. N-am văzut nimic din peisajul coastei basarabene, a cărei frumusețe aveam să o descopăr mai târziu. Nu vedeam decât marea, când verde, când albastră, când neagră, nemărginită și pustie, în care soarele punea o pată sticloasă, obositoare.

Seara am rămas pe bord, la ancoră, în fața Burnasului și n-am dormit toată noaptea de teamă să nu se ridice furtuna. Comandorul se dusese să doarmă la pichet și simțeam o revoltă surdă împotriva lui, că putuse să mă lase singur în mijlocul unei mări ale cărei taine nu le cunoșteam. În zori, când l-am văzut coborând pe plajă, purtând pe umeri aceeași îngrozitoare manta de astă iarnă, mi-am simțit ochii sticlind de ură, și acest simțământ nici măcar nu m-a mirat.

Am făcut drumul înapoi repede, cu un vânt care a bătut toată ziua de la sud. Trebuia să ne oprim la Cordon, să mâncăm, dar am renunțat, cu gândul să ajungem mai repede acasă. Am băut numai o cafea fiartă de comandor, la

lampa cu spirt, în cabină. Orele s-au scurs greu, în mijlocul mării verzi, care nu-mi spunea nimic; îmi dădea o continuă iritare în nervi și-o sfârșeală leșioasă în capul pieptului. Lumina soarelui răsfrântă alb din valuri îmi sfredelea ochii și-mi punea pe retină stele colorate, clipind dezordonat, răspândindu-mi în creier furnicături insuportabile.

Am intrat în Liman la trei ore după prânz și-am continuat drumul, fără să-l mai întreb pe comandor. Dacă mi-ar fi vorbit atunci, cred că i-aș fi răspuns necuviincios. Dar comandorul stătea tăcut, pe punte. Soarele arzător îi scosese pe fruntea palidă broboade de sudoare; și le ștergea din când în când cu batista, privind într-una stăruitor, ca și la venire, malul rusesc, pustiu și sterp.

Din apa Limanului soarele, căzând în față, se răsfrângea mai puțin supărător ca pe mare, însă ochii tot mă mai usturau și, în mod ciudat, nu regăseam în aceste ape cunoscute, liniștea de altădată.

Când am ajuns în port, am coborât pânzele în grabă, dezordonat și le-am legat la întâmplare, cu mâinile tremurând, gândindu-mă să ajung cât mai curând acasă, să-mi torn o găleată cu apă rece în cap și să mă trântesc în pat. Comandorul mă privea de pe chei, îngăduitor, bunătatea privirii lui acum mi se părea prefăcută, și mă scotea din fire. Am avut însă puterea să mă stăpânesc și nu i-am spus nimic. La poarta casei când mi-a întins mâna, am simțit că frigea, și-am înțeles că este bolnav. Am plecat fără să mă gândesc că ar putea avea nevoie de vreun ajutor. Acasă mi-am văzut chipul în oglindă, desfigurat de soarele și de vântul mării, care două zile mă arseseră neîntrerupt. M-am întins în pat, am închis ochii; pleoapele îmi frigeau, ca sub comprese fierbinți. Am căzut într-un somn întrerupt de spasme; m-am liniștit abia spre dimineață. După câteva ore, când am deschis ochii, eram trist și dezorientat, neînțelegându-mi rostul. M-am îmbrăcat, și cu sufletul prăbușit am alergat la uzină, cuprins de panică.

*

A doua zi, motorul era gata; prima probă s-a făcut de cu vreme, apoi l-am chemat pe Ronsky. Când a venit, cu Walter, ochii lui mari, de buhnă, aveau culoarea galbenă, semnul bolii de fiere, și picioarele subțiri, crăcănate, îi duceau pântecele cu greu, mai mult târându-se.

Motorul a fost pornit de față cu el și a mers neîntrerupt două zile, luminând orașul ca de sărbătoare. Agenții uzinei au umblat din casă în casă refăcând legăturile acolo unde erau tăiate, ca să nu rămână nimeni pe întuneric. După două zile aveau să fie tăiate din nou, din porunca nevestei

lui Ronsky, fiindcă el unul nu mai putea să dea nici o poruncă. Dar două zile, tot orașul a avut lumină din belșug, pe străzi felinarele ardeau neîntrerupt, nu se stingeau nici dimineața. Ronsky, cu toată boala, s-a urcat în trăsură și a mers să vadă cu ochii lui lumina, să se asigure că nu se face economie. În fața regimentului, la închisoare, la monument și în colțurile grădinii publice, a dat poruncă să se pună becuri mai mari. S-a dus apoi la cimitire, la cel evanghelic, pe urmă la cel ortodox, la cel armenesc și chiar la al evreilor. Fiindcă nu i s-a îngăduit să pună becuri pe alei, a pornit să pună câte două la fiecare poartă, cele mai mari becuri care existau. O zi întreagă a colindat orașul în trăsură, cercetând străzile cu ochii lui mari și galbeni, făcând semn cu bastonul:

— Și aici să puneți un bec! Și aici unul! Și aici!

A pus becuri la biserici, la cișmele și în copacii de pe strada gării. S-a întors pe ulița prăfuită a Soborului, unde locuiesc pescari săraci, și a cerut să se pună la fiecare curte, câte un bec. Ar fi pus poate și în alte părți, răspândind fără zgârcenie lumina motorului nou, dacă spre seară, n-ar fi căzut răpus la pat.

Când am venit să-l văd, fiindcă trimisese să mă cheme, nu l-am mai recunoscut. Chipul lui era galben și uscat, ca păpușile de tutun, după ce se strâng toamna, de pe câmp și se usucă întinse pe garduri.

Mi-a zâmbit ironic, bătându-și joc de boală.

— Ce crezi despre doctori? a spus, silindu-se să-și întoarcă într-o parte, sub plapumă, pântecul lui mare cât un hârdău. Sunt niște proști! Auzi, să nu beau! Dar cum își închipuie că pot să trăiesc așa?

O dâră de sudoare i se prelingea de pe tâmplă, în lungul obrazului țepos, spre gâtul ascuns sub plapumă. Și-o șterse cu mâna, plictisit că își simțea existența lumească, de bolnav căzut la pat.

— Cum aș putea să trăiesc, dacă nu beau? reluă, de astă dată cu revoltă, cu obrazul galben crispat. Dragul meu inginer, continuă apoi gâfâit, mărturisindu-și isprava, le-am făcut-o, mama lor de doctori! O vadră am dat de dușcă, numai azi. Acum, dacă vrei, hai să mai bem un păhăruț, împreună.

— Ar trebui să te liniștești, am îngăimat.

Ronsky mă fulgeră mustrător cu ochii lui îngălbeniți.

— Adică mă refuzi!

Alcoolul înghițit de el fără întrerupere în cursul bolii îl răpunea acuma, repede. Chipul lui galben se făcea pământiu, moartea care îl pândea pe

aproape nu avea răbdare să-l vadă mai întâi sfârșit și pe urmă să-i dea culoarea ei.

După un timp deschise ochii și fixă stăruitor lustra din tavan. În cele cinci brațe ale ei ardea un singur bec, luminând slab încăperea. Peste ferestre noaptea cădea repede.

— Dragul meu inginer, murmură privindu-mă rugător, fii bun, învârtește întrerupătorul; mi-e frică de întuneric. Încă o dată dragul meu; vreau să ardă toate luminile.

Întinse apoi mâna și apăsă întrerupătorul lămpii de pe noptieră; becul se aprinse la capul lui, ca o lumânare.

— Totdeauna mi-a plăcut lumina, continuă, puțin mai liniștit, privind becurile aprinse în jur. De aceea am făcut și uzina. Eu singur am făcut-o, fără primar; când am venit aici, ardeau lămpi cu gaz și pe stradă era beznă ca pe câmp. Dragul meu, vrei să te uiți puțin pe fereastră? Ard toate luminile?

Strada se vedea, în lung, până în mijlocul orașului, luminată ca la zile mari. Fu mulțumit.

— Eu sunt polon, urmă Ronsky, privind becurile din tavan. Când am venit aici, acu treizeci de ani, n-am crezut că am să rămân multă vreme.

Zâmbi amar:

— Dar parcă-i după gândul nostru! Mi-am legat capul de gard; eram tânăr, n-aveam burtă, dar nici minte; eram tocmai bun de însurătoare.

Se ridică greu într-un cot, silindu-se să se întoarcă spre mine și continuă, cu o însuflețire nouă:

— Noi, polonii, suntem îngâmfați. Așa suntem noi! Fiecare neam își are păcatele lui. Îngâmfați! Ăștia, sunt altfel; și ele, muierile de aici, din neamul lor cu care m-am încuscrit sunt niște…

Căzu în perne, icnind:

— Niște desfrânate! scrâșni, cu ură, adunându-și ultima putere în gâtlejul contractat. Desfrânate!

Apoi un alt gând îi aduse o nouă undă de viață; izbuti să se ridice, iarăși, în cot și să mă privească pătrunzător.

— Inginerule, gâfâi, e un oraș blestemat. Ai să simți! Ai să înțelegi. Un oraș care te omoară încet, de care nu te poți desprinde, în care te cufunzi, ca în beznă. Un oraș de bețivi și de femei desfrânate! Toate neamurile s-au amestecat aici, toate plodurile s-au încrucișat, și au rodit… De cât timp ești la noi?

Aștepta răspunsul privindu-mă fix, cu ochii lucioși, cu pieptul agitat, gâfâind. Hohoti:

— De opt luni! Ți-am făcut socoteala! În curând, are să vină toamna, și are să fie un an… Dar n-ai să poți pleca! Ai să vezi; niciodată n-ai să poți pleca! Nu te teme, are să se găsească un loc și pentru dumneata în cimitirul de pe Liman.

Apoi, cu o dispoziție neașteptată pentru umor, urmă, calmat, abia stăpânindu-și râsul:

— Din partea mea, eu am cavou, cavou în toată legea, cu pereții de marmură și cu ușă de fier. Pentru un polon îngâmfat, nici că se putea altfel! Și cu un glob mare de alabastru, înăuntru; dă o lumină dulce, ca în rai, ai să vezi…

Ridică ochii și mă privi, dar înfățișarea mea îl supără.

— Dragul meu inginer, uite ce te rog, nu face mutra asta de înmormântare, că încă nu am crăpat. Aș vrea să bem un păhăruț împreună; haide, ce Dumnezeu, parcă n-ai fi bărbat! Întinde mâna, aici sub pat am sticluța, o știi dumneata. Îmi pare rău că nu sunt o gazdă bună, dar nu mai izbutesc să ajung până la ea.

Am făcut gestul mecanic, privind de foarte departe întâmplarea la care aveam părerea că nu iau parte eu, ci o ființă străină de mine, întâlnită poate în alte vieți, uitate. Am ridicat sticla și i-am dat-o, Ronsky luă păhăruțul de pe noptieră, îl umplu, mi-l întinse cu mâna tremurând, apoi, fiindcă nu mai avea încă unul, își potrivi sticla la gură, cu un zâmbet pișicher, și-i împinse cu multă plăcere fundul în sus. L-am lăsat să bea până la fund, apoi am băut și eu păhărelul; era spirt, cu scorțișoară. M-am cutremurat. Pe figura lui Ronsky se lăsă însă un val proaspăt de viață. Zâmbi mulțumit.

— Dragul meu inginer, mi-am luat porția pentru astăzi; acuma am să dorm fericit. Nu-ți fie teamă, nu mor în noaptea asta; simt eu cât mai am. Când oi muri, vreau să mor beat; pentru un polon trufaș nu-i prea mult.

Întoarse capul spre ușă, cu teama că-l ascultă cineva, apoi făcu cu mâna un gest de nepăsare:

— Tamara Kalinova, dulcea mea nevastă, joacă dincolo pocher, cu pompierul și cu nepoată-sa. Dacă nu crezi, deschide ușa și uită-te! Dar te asigur că i-ai deranja degeaba; poți să te bizui pe cuvântul meu. Ei bine, ai să spui că nu se cuvine să vorbesc așa; dar trebuie să știi și dumneata, să nu-ți închipui că Tamara mea e mai desfrânată decât altele. Nu, dragul meu inginer! Că joacă pocher, în vreme ce eu bolesc? Doar n-o să-și închipuie că

o să mă ia moartea, duhnind a rachiu! Și apoi, ce vrei, e o biată femeie; cum să-și petreacă vremea acestei triste și lungi vieți? Eu din partea mea, sunt bucuros că se desfată.

Se opri un timp, apoi îmi făcu semn să mă apropii și spuse mai încet, trecându-și cuvintele printre dinții încleștați:

— Numai de ceva mi-e teamă: să nu mă lase pe întuneric. Dragul meu, vrei să te mai uiți o dată afară, ard toate luminile?

Ardeau. Ronsky fu mulțumit.

— Numai de nu mi le-ar stinge! Inginerule, merge bine motorul? Nu m-ați păcălit voi? O, nu te supăra, dar în viața asta, toată lumea m-a păcălit, începând cu bietul meu părinte, care mi-a dat numai jumătate din mintea care mi s-ar fi cuvenit și terminând cu dulcea Tamara, care mi-a îmbrobodit și jumătatea cealaltă.

Apoi porni să râdă încetișor, cu o mică răutate întipărită pe figura lui galbenă:

— Dar încaltea, i-am tras și eu o păcăleală: i-am băgat pe gât un motor nou! Asta înseamnă cinci milioane, într-un condei. Societatea voastră este o societate de șnapani, să știi. Dar tocmai de asta v-am ales pe voi, fiindcă mi-ați făcut prețul cel mai scump. Buna mea nevastă trebuie să se aleagă cu un motor ca lumea, nu?

Râse diavolește.

— La timp l-ai terminat! Tocmai la timp! Iată ce înseamnă să fii un inginer bun!

El știa, tot așa cum știam și eu, de ce se terminase montajul motorului abia acum. Însă l-am lăsat să vorbească, mulțumit că eu, ajutat de providență îi făcusem un serviciu. După o pauză, reîncepu:

— Ca să vezi că e cineva, undeva, care mă sfătuiește, un diavol, pesemne, că Dumnezeu nu s-o amesteca în treburi ca astea. Când am comandat motorul, nu știam că am să mă îmbolnăvesc. Ce boală curioasă! Ai auzit de ea? Închipuie-ți că fierea, adică amăreala din corpul meu păcătos, și-a dat drumul în sânge, și acuma umblă în voie prin inimă, prin creier, prin plămâni. Curioasă boală, oricum! Acu', că s-a vărsat fierea, nu neg, vina mea o fi: dacă nu m-am astâmpărat, și-am tot băut! Dar să știi că amăreala, de la Tamara s-a strâns!

Închise un ochi și mă privi cu celălalt, în care se adunase însă răutatea drăcească din amândoi.

— Sunt bucuros că i-am lăsat Tamarei, pentru amăreala asta, un motor nou-nouț. Nu mă gândeam c-o să mă ia naiba chiar așa de repede. Dacă știam, mai comandam unul. Cinci milioane și cu cinci milioane, rămânea Tamara tocmai bine cu zece mii de lei, pe care-i are Păuca jos, în casa de bani. Să-și facă, săraca, rochie de doliu! În schimb îi lăsam lumină, câtă poftești!

Râse în hohote, apoi, brusc, un nou val galben i se vărsă pe față; o clipă, colțurile gurii i se strâmbară îngrozitor. Închise ochii și rămase așa, cu figura chinuită. Pe urmă mă privi, ca foarte de departe:

— Inginerule, șopti, te rog, acum du-te! Gândesc că nu m-oi sfârși, doar m-a luat oboseala. Lasă-mă să dorm! Și ai grijă de motor, să nu se oprească toată noaptea, nici mâine. Să ardă lumina pe străzi, tot timpul. Vino mâine, să mai bem un păhărel.

Apoi închise ochii. Putea tot atât de bine să doarmă sau să fi murit, dar și una și alta îmi erau la fel de indiferente. Înainte de-a pleca, am mai privit încă o dată încăperea, luminată viu de becurile candelabrului. Am ocolit patul și fără să știu de ce am aprins și lampa de pe noptiera cealaltă; acum, chipul lui Ronsky, galben-pământiu, era luminat din toate părțile. M-am simțit mulțumit.

*

Pe sală, când să plec, m-am lovit de Liuda; ieșea, râzând, ducând un val de fum după ea, dintr-o încăpere unde se auzea gălăgie. Văzându-mă, chipul ei se întristă, deodată.

— Ce face unchiu? întreabă, smiorcăind.

Fără să-i răspund, i-am apucat brațul și am tras-o afară, în strada albită de becurile electrice.

— Liuda, haide să ne plimbăm! am spus, și fără să-i mai dau timp de gândire, am tras-o după mine, de braț.

Mă urmă, moale, puțin nedumerită, dar nu îndrăzni să întrebe nimic. Apropiind-o de mine am simțit, prin rochie, căldura șoldului ei osos, și a coapsei groase, care în mers se freca de piciorul meu. I-am trecut mâna pe după umeri și am lipit-o mai strâns; nu s-a împotrivit. Acum, când din gesturile mele începea să înțeleagă ceva, să găsească un scop acestei plimbări, pașii ei căpătară o elasticitate nouă, mai femeiască. După un timp își lăsă capul pe umărul meu, cu tandrețe. Apropierea corpului cald, care fremăta, nu-mi trezea însă simțurile bărbătești, ci o ascuțită dorință de beție.

Îmbrăcămintea ei îmbibată cu fum de tutun mirosea stătut a cârciumă. Abia acum am simțit alergându-mi prin vine paharul cu spirt băut la Ronsky.

— Liuda, am spus, oprindu-mă și privind-o în ochi, nu ți-e sete?

— Nu, răspunse, scuturând nemulțumită capul.

— Eu vreau să beau un păhăruț. Du-mă într-o cârciumă necunoscută, într-un beci, unde să nu ne tulbure nimeni.

— Dar ce ți-a venit?! scânci, scuturându-mi mâinile, ca să mă aducă la alte gânduri. Haide, și-ai să bei acasă!

— Liuda, vreau să beau numai o sticluță din acelea rotunde și frumoase, într-o cârciumă, într-o cârciumă adevărată, unde să miroasă a spirt și a bețivi.

Am târât-o, pe sub becurile strălucitoare, în lumina cărora roiau mii de gâze, și am ieșit în strada regimentului. Câțiva soldați stăteau de vorbă cu o femeie, în umbra unui copac. Liuda îmi strânse brațul, întărâtată de ceea ce își închipuia că se pune la cale acolo.

— Haide, și n-ăi mai bea! scânci, atârnând greu, în urmă.

M-am întors și i-am apucat bărbia în mână, mângâind-o cu afecțiune prefăcută:

— Liuda, Liudeica, doar o sticluță vreau să beau; nu mă lipsi de o mică plăcere!

Și deodată i-am trecut brațele după umeri, cu o pornire violentă, lipind-o strâns de mine.

Se înmuie, deodată.

— Haide, spuse gâfâind, este aici o cârciumă; și eu vreau să beau cu tine!

Am coborât treptele unuia dintre beciurile acelea înecate în fum, unde muncitorii așezați la mese murdare, beau în tăcere rachiu prost. Ne-am oprit în picioare, lângă tejghea și am cerut zubrovkă, o sticlă cu gâtul lung, ca o retortă, bună să o ții în palme când ești necăjit. În ochii Liudei se citea un început de dezmățare; luă paharul și-l dădu dintr-odată pe gât, apoi râse prostește:

— Vreau să mă îmbăt, cu tine, să văd cum e când ești beat.

Am fixat-o rece și entuziasmul ei rămase suspendat în fumul de tutun care ne cădea peste capete. Continuă însă să bea, un pahar, apoi încă unul, ca și mine. Când am scos-o în stradă, târând-o de braț, se împleticea.

— Liuda, tu știi unde-i cimitirul? am întrebat-o, lipind-o iarăși de mine, cu gândul nu la ea.

— E foarte departe, răspunse, ridicând capul și privindu-mă, cu ochii tulburi, nedumerită.

— Nu vrei să mergem până acolo?

— Dar e dincolo de închisoare, tocmai afară din oraș.

Și deodată începu să se alinte:

— Merg acolo dacă vrei, consimți, agățându-mi-se de braț, dar să mă duci tu pe sus, că nu mai pot.

Am privit-o câteva clipe, cu un amestec de silă și de ură, apoi m-am aplecat și i-am ridicat trupul scorțos în brațe. Se lipi de mine, fericită, lăsându-mi-se greu peste piept, cu capul dat pe spate:

— Chiar mă duci, chiar mă duci! se bucura prostește. Am crezut că n-ai putere… Ah, dacă mă strângi, leșin…

Mergeam tăcut, cu o îndârjire surdă, ducând trupul ciolănos în brațe, ca o penitență. Strada largă, cu case mici și rare, luminată de becuri puternice trecea pe lângă regiment, apoi pe lângă închisoarea împrejmuită cu zid de lut, deasupra căruia se vedeau santinele, și se pierdea în câmpul răcoros. Departe în întunericul care acoperea câmpul gol, luceau cele două becuri din poarta cimitirului.

Deodată Liuda tresări și mi se smuci în brațe:

— Dar unde vrei să mă duci?

Într-o parte și alta a șoselei, se simțea mirosul verde, puțin umed al ierbii. Se smuci iarăși, și-mi alunecă la picioare.

— Haide aici, nu merg mai departe. Unde vrei să mă duci?

Priveam luminile din poarta cimitirului. Dincolo de ele noaptea era atât de neagră încât oprea până și gândul de a o străbate.

— Liuda, am spus, mângâindu-i umerii înfiorați, nu te teme, hai cu mine să ne plimbăm în cimitir.

— E întuneric, mi-e frică!

— Tu crezi în duhuri necurate? Haide, nu-i nimeni în cimitir, nu te teme, morții au grijile lor, nu se gândesc la noi.

Era nehotărâtă; i-am apucat mijlocul și mai mult târând-o, strâmbându-ne picioarele pe drumul gloduros, am intrat pe poarta cimitirului. Îi simțeam sub braț bătăile speriate ale inimii și-i auzeam răsuflarea gâfâită. În cimitirul întunecat nu se ridica nici un zgomot, nu clintea nici o frunză; dădusem de nisip, pașii nu ni se mai auzeau. Totul părea încremenit.

— Liuda, am întrebat după un timp, în șoaptă, parcă speriat de propriul meu glas, tu știi unde este cavoul lui Ronsky?

Acum aleea cimitirului cobora încet, spre apă; mi se părea că ne ducem spre altă lume. Jos se auzea Limanul, clipocind.

Liuda se opri puțin, tremurând, privind nehotărâtă de jur împrejur, în noapte.

— Nu știu unde este, răspunse, cu glasul speriat. Mi se pare că l-am lăsat în urmă.

Am întors capul; în spatele nostru, pe deal, cimitirul era acoperit de întuneric, dar deasupra lui, cerul, luminat de miile de becuri aprinse în oraș, părea incandescent.

— Pe tine tot acolo au să te îngroape? am întrebat-o, târând-o mai departe. Ce neam ești tu cu Ronsky?

— Nu sunt nimic cu el, răspunse fata, tremurând. Doar Tamara, mi-e mătușă.

Am rânjit, cu un început de răutate, pe care n-o înțelegeam. Băutura mi se aprindea în cap.

— Atunci n-ai dreptul la cavou! Auzi tu, n-ai ce căuta acolo. Au să te îngroape în pământ și-au să te mănânce viermii, auzi tu?

Mă urma, tremurând; acum nu mai trebuia s-o târăsc, venea singură după mine, grăbind pasul, de teamă să nu mă piardă și să rămână singură, în întuneric. Jos, aproape de apă, aleea cotea într-o parte. Liuda se împiedică în marginea șanțului și alunecă în iarbă.

— Stai, stai, gemu, nu mă lăsa aici!

Îi recunoșteam toată spaima, în glasul cuprins de tremur, dar nu simțeam nici o remușcare că o târâsem după mine.

M-am apropiat și am îngenuncheat alături de ea, în iarbă. Era o iarbă mare, grasă, puțin umedă, care mirosea a sevă; se hrănea dintr-un pământ bogat.

— Liuda, am reînceput, cu vocea schimbată, mai blândă, dar pe mine unde crezi că au să mă îngroape? Unde se fac mormintele pentru străini?

Întinse mâna rece și-mi cuprinse brațul tremurând.

— Te rog, nu mă speria! Te rog, scoate-mă de aici! Fie-ți milă, scoate-mă de aici!

Vocea ei gâfâită, speriată, îmi răscolea în suflet un adânc și de neexplicat val de răutate sau ură. Între vorbe, auzeam jos apa Limanului, șoșotind lângă mal, ca și cum ar fi vrut să-mi aducă aminte că sunt înconjurat de bariere din toate părțile.

— Liuda, am șoptit, printre dinți, pe mine n-o să mă îngropați aici. Să-l îngropați pe Ronsky, bețivul, și pe neamul vostru. Pe mine n-o să puneți mâna voi, n-o să puneți mâna! Acuma plec, nu mai am ce căuta aici!

— Te rog, liniștește-te! scâncea. Te rog, liniștește-te! Te-ai îmbătat și mă sperii! Te rog, nu mai spune așa!

Mâinile ei umblând în întuneric îmi prinseră brațele și se agățară de mine, convulsiv, trăgându-mă spre ea. Am alunecat în iarbă, în lungul trupului ei speriat. Atunci o nouă furie mi-a cuprins ființa. Am împins mâna pe sub rochie, în lungul picioarelor ei aspre pe care le cunoșteam, și cu o smucitură am dezgolit-o, sfâșiindu-i rufăria. Prin gestul brutal cu care mă prăvăleam apoi deasupra mi se părea, în clipa aceea de beție, că lichidez o veche socoteală cu întreg orașul.

*

Se apropia miezul nopții când am adus-o acasă, cu rochia mototolită, cu părul despletit, tremurând, încă speriată. La ferestrele lui Ronsky lumina tot mai ardea. Am lăsat-o în poartă, fără o vorbă de rămas bun și m-am îndreptat spre oraș. M-am pomenit mergând atât de sigur, cu pașii atât de hotărâți, încât m-a prins teama să nu mă trezesc; la prima cârciumă întâlnită în drum m-am oprit și am băut pe nerăsuflate încă o sticluță de zubrovkă, privind prostește la cei doi zimbri înfuriați care se iau în coarne, pe etichetă. Am plecat pe străzi, în neștire, dar pașii care tociseră multe pietre pe aici, mă duceau tot în locuri cunoscute. Am intrat în grădina Gutulenkăi, unde locuisem o iarnă grea. Căsuța dormea între vișini, cu pereții lucind la lună. Am ciocănit în oblon, până ce baba speriată s-a încumetat să deschidă.

— Vreau să mai văd o dată odaia!

Nu înțelegea. Am tras-o de mână și am dus-o la ușa din față.

— Deschide! i-am spus, și i-am făcut semn cum se răsucește cheia în broască.

— Nu sie poati! Ești lăcătinient!

— Ai iar un locotenent acuma?

— Da, da, ești lăcătinient.

Făceam prea multă gălăgie ca să nu trezim pe nimeni; o umbră albă se desprinse dinspre chioșcul din fundul grădinii și se apropie, pe potecă.

— Lăcătinient! Uiti lăcătinient! pițigăi baba, mulțumită că scapă de mine.

— Dar ce-i bre, domnule inginer? întrebă omul, care mă recunoscuse, după glas. Ai venit să te fotografiezi aici?

Era Ilinca, locotenentul negricios, cu mustața zbârlită, pe care nu-l mai văzusem poate tocmai de la bal. Peste izmenele albe îi atârna, lungă, cămașa de noapte cusută cu arnici. În grabă, uitase să-și ia papucii în picioare și călca cu talpa lată, în praf.

— Vreau să intru în casă, am spus, legănându-mă. Vreau să văd ceva!

— Măi dar strașnic te-ai fotografiat! se minună, invidios, Ilinca. Asta zic și eu că-i poză serioasă! Pe unde dracu ai umblat? Stai să aduc cheia, c-am lăsat-o în chioșc.

Peste câteva clipe se întoarse târșâind picioarele pe potecă.

— Nu știu unde e putoarea de ordonanță, mormăi, în timp ce se chinuia să deschidă ușa. De când a dat căldura, își face de cap.

Îmi făcu loc să intru. În cameră, aerul cald, stătut, duhnea. Am sucit întrerupătorul și sub abajurul albastru de foiță, am recunoscut încăperea, așa cum o lăsasem. Numai divanul lipsea; în locul lui, baba pusese patul cel vechi, îngust și înalt.

Ilinca se aplecă și scoase de sub masă o sticlă, apoi rândui două pahare.

— Acum, dacă ai venit, barem să știm ce facem, spuse turnându-mi.

N-aveam nici un motiv să mă dau în lături de la băutura lui. Locotenentul mă privea, minunat.

— Măi, da să știi că m-ai dat gata! Habar n-ai cât ești de fotografiat. Eu, de când cu căldura asta, am lăsat-o mai moale; mă făcea praf. Dar să știi că-mi placi. Să te duci la fotograf și să-i bați în geam, să-ți mai scoată un clișeu, că merită, pe cinstea mea!

Aici scrisesem astă iarnă, pe peretele de la răsărit, ceva. Scrisul nu se mai vedea; de Paști, odaia fusese văruită. Dar mi-aduceam aminte, cuvânt cu cuvânt, ce fusese scris, și priveam zidul, prostit…

— Hai în chioșc, dacă vrei să mai bem, spuse Ilinca, aplecându-se să ridice încă o sticlă. Sunt cu una Tania, o știi, aia de lângă cofetar, da n-o să se supere că-i duc un musafir.

Nu, nu mai aveam de ce sta.

— Mă duc; noapte bună, Ilinca!

În prag m-am oprit și m-am înclinat adânc:

— Transmite-i domnișoarei Tania, întregul meu respect!

— Măi, dar strașnic te-ai fotografiat! râse încă o dată Ilinca, plecând cu picioarele goale, prin praf.

Am ieșit în stradă, printre două rânduri de flori albe, cu miros suav. Aș fi vrut să mă trântesc peste ele și să le strâng la piept, ca pe o iubită frumoasă

și curată. Dar pașii beți mă târau înainte. Recunoșteam acum fiecare caisă, fiecare colț de stradă, fiecare cârciumă pe care de atâta timp nu le mai văzusem. Mi se părea că revin în oraș după o călătorie lungă.

Am mers așa, până la piațetă. Grădina publică era pustie; la Pancoff, ușa încuiată. Peste drum însă, de pe gura unui beci, ieșea o dâră de lumină și fum. Am coborât și-am mai băut un pahar. La urmă m-am pomenit la casa lungă de lângă spital. Abia acum vedeam literele murdare, de păcură, pe care nimeni nu le ștersese de pe zid: „Hotel pentru golani”. Am ciocănit la geam:

— Katiușka!

Un obraz încruntat a apărut în cadră.

— Katia doarme!

— Dania, tu ești? Deschide-mi!

Înăuntru s-a aprins o lumânare și s-au auzit vorbe: „Ascunde mașina de cusut! Repede, bag-o sub pat!”

Am plecat mai departe, fără să le aștept. Îmi aminteam aerul greu dinăuntru; o vedeam pe Katia, în cămașa de noapte cenușie, ca un halat scorțos, pitită sub pătură, în fundul patului. Și-o știam și pe mama ei, pe Dania: „Ia mâna de pe fată! Nu ți-i rușine? Ei, doamne, ce om cu școală ești dumneata?!”

Am plecat mai departe pe străzi; duceam în nări mirosul stătut din case, cunoscut de astă iarnă; îl simțeam în plămâni, clocind. Și-aș fi vrut să-mi mai bag o dată capul pe ferestre, în toate casele, să aspir din nou, cu o plăcere bolnavă, mirosul acid de fructă fermentată, să-mi îmbăt plămânul cu miasme.

*

La colț, unde se întretaie strada regimentului cu strada portului, sub becul uriaș care luminează caldarâmul, ca ziua, mă întâlnesc cu maiorul medic. Duce la subțioară, dându-și ifose, deși n-are cine să-l vadă, o trusă medicală. E un moment potrivit să discutăm puțină filosofie. Ceva despre deșertăciune. Maiorul are în privința asta teoria lui. Îl strig:

— Hei, maiorule!

Dar el, acum e foarte grav.

— Vin de la un bolnav, spune, neîncăpându-și în piele.

— Ce vorbești? Sunt bolnavi pe aici?

— Ia ascultă, mie nu-mi arde de glumă!

Mă clatin pe picioare și-mi vine deodată să râd, așa, fără nici un motiv.

— Și ce-ți face bolnavul, doctore? întreb, izbutind să rămân serios.

— Mulțumesc, e mai bine; a avut o criză de cord. I-am făcut o injecție cu morfină, să-l liniștesc.

— Mare lucru!

E indignat:

— Crezi că e ușor? Dacă greșești doza poate să moară!

— Și n-a murit?

E probabil prima injecție pe care o face în acest oraș, unde nimeni n-are nevoie de știința lui medicală.

— Lasă gluma! Cum o să moară?

— Bravo, maiorule. Ai scăpat un bolnav de la moarte?!

Nu-și dă seama dacă îmi bat joc de el, de aceea nu știe: să-mi ia mâna pe care i-o întind?

— Uite ce este, spune, poate glumești, dar să știi că medicina nu-i de luat peste picior!

Iată ce minune! Peste noapte, un bolnav cheamă pe acest sceptic la căpătâiul lui, să-i facă o injecție sedativă. Și odată cu bolnavul, înaintea lui, și mai temeinic, se vindecă medicul de scepticism.

— Înțelegi, continuă maiorul, strângându-și trusa la subțioară, noi avem un rol bine stabilit în societate; fără noi, societatea…

Da, maiorul are acum alte teorii… Spun:

— Doctore, cred tot, de la început; știi că niciodată nu te-am contrazis. Hai să bem un păhăruț împreună!

Se trage înapoi, cu multă demnitate.

— Nu ești serios! Dacă mă caută cineva acasă?

— Așa-i, acum ai clientelă! Un medic nu se cuvine să umble prin cârciumi. Ia spune, unde ți-ai găsit bolnavul?

— E căpitanul portului. Cred că-l cunoști.

— Comandorul?

— Comandorul! Ce vorbă-i asta? Comandorul! A fost comandor la ei, acolo, la ruși, dac-o fi fost!

— Așa, așa, foarte bine! îl aprob. Ai toată dreptatea, domnule maior.

Și mă prinde o mânie surdă împotriva acestui comandor, care toată ziua privește stăruitor malul celălalt. De ce n-a rămas acolo, să-l înece, sau să-i rupă epoleții, cum au rămas atâția? Toți generalii și toți comandorii țarului, au plecat în lume?

— Nu trebuia să-l îngrijești! spun, privindu-l pe maior cu un amestec de convingere și ironie.

Mă contrazice, destul de calm:

— Ei, nu, nu! să nu exagerăm. Noi medicii avem anumite datorii. Înțelegi, noi avem datoria să îngrijim un bolnav, chiar dacă ne-ar fi dușman.

Mi-ar plăcea mult să beau un pahar, cu acest doctor minunat care acum știe să facă teorii atât de frumoase. Dau să-l apuc de braț.

— Doctore, hai, zău, să-i tragem o dușcă!

Mă respinge, nu tocmai cu blândețe. Și deodată, îmi aduc aminte că l-am văzut dansând la un bal, astă iarnă, cu Liuda. Ea era îmbrăcată într-o rochie albastră, și, cu obrazul palid, părea o prințesă venită de peste stepă. Acum probabil gemea, în vreun fund de pat, cu vânătăi pe coapse și pe pântec, cu fesele tăvălite prin iarbă, înțepate de ghimpi.

— Maiorule, hai să bem un pahar, rânjesc, și am să-ți spun ceva, despre o fată pe care o iubești.

— Se vede că n-ai de lucru, face doctorul, strângându-și iarăși trusa la subțioară. Nu vezi că vin de la un bolnav? Dumitale ți-e gândul numai la prostii!

Nu știu de ce vorbele lui mă mulțumesc adânc. Aș fi fericit dacă maiorul le-ar repeta; dar el îmi întinde mâna, cam disprețuitor și se pregătește să plece.

— Noapte bună, doctore! Ce injecție spui că i-ai făcut?

— Morfină!

— Așa? Iată ce înseamnă să fii un medic priceput.

După câțiva pași îmi amintesc ceva și mă întorc. Maiorul se duce repede, puțin încovoiat, cu trusa la subțioară, pe sub becurile care luminează strada, strălucitor.

— Doctore! îl strig, hei doctore! Mai este un bolnav în târg. Pe cuvântul meu că nu te mint. Ronsky, de la uzină. Suferă de ciroză și n-o mai duce mult. De ce nu vrei să-i faci și lui o injecție cu morfină?

Maiorul face semn cu mâna, să-l las în pace și ca să nu-și mai pună mintea cu mine, o ia la pas pe sub felinarele puternice.

Apuc la stânga pe strada portului. Pe aici sunt felinare mai puține, dar cu becuri tot atât de mari. În jos, dinspre uzină, se aude motorul cel nou, al cărui sunet îl cunosc, pufăind înfundat în eșapament.

„Ronsky poate să fie mulțumit, gândesc: Va avea toată lumina dorită. O să moară fericit.”

Casa comandorului e cufundată în întuneric. Mă opresc la poartă, nehotărât și câteva clipe rumeg în minte, cu răutate, mulțumirea de a-l ști bolnav.

„Drumul pe mare i-a făcut rău! Soarele, care arde în creștet, și vântul care te seacă, și valurile care te zgâlțâie!”

E răul pe care l-am simțit și eu, răul care mi-a deconcertat ființa, răul care încă mai stăruie în fundul creierului și în nervi. O ură mă împinge să-l văd, să-i confrunt boala cu răutatea mea.

Intru în curte și apăs clanța de la intrare; ca de obicei ușa e deschisă, casa n-o păzește nimeni, servitorul căpităniei doarme vara în odaia de jos, dinspre Liman. Străbat cele două încăperi goale, ale căror podele putrezite pârâie sub fiecare pas. Când deschid ușa din fund, la camera comandorului, se aude dintr-o curte vecină un cocoș țipând, parcă speriat; alții îi răspund din depărtare: lumina puternică le-a aprins capul și i-a zăpăcit.

Comandorul stă în fundul patului, cu fruntea udă, cu ochii mari, sticlind. Nu-l miră câtuși de puțin vizita mea târzie; privirea calmă cu care mă întâmpină, mă scoate din fire. Înaintez spre el cu genunchii țepeni, târșâindu-mi încordat piciorul pe podea, ca și când m-aș lupta cu mine însumi să nu-l gâtui.

Atâta spirt îmi fierbe în cap! Cum aș putea să-mi mai înțeleg cuvintele?

— De ce n-ai rămas la ruși? scrâșnesc, apropiindu-mă de el. Vagabond pe ape, corsar, pirat ce ești! De ce-ai venit aici, să-mi tulburi viața? De ce nu m-ai lăsat în pace? De ce mi-ai făcut vânt pe apă? Mi-e frică de apă și o urăsc! Nu vreau să iau drumurile tale, sceptrul tău de vagabond, pe care nu-l mai poți duce! Să crăpi aici, fără urmași! Nu vreau să mă las înfiat de tine!

Mă arde ceva înăuntru, nu știu unde, în creier, în inimă, în toate măruntaiele, de parcă prin vine mi-ar alerga vitriol. Dacă aș putea să beau ceva, încă o sticluță, să mă potolesc!

Comandorul nu spune nimic; mă privește cu milă, privirea de astă iarnă, când m-a ridicat, într-o dimineață, din zăpadă, și m-a adus la căldură, în casa lui. Casa lui! Această peșteră de vrăjitor, unde trebuia să primesc încet, încet, în sânge, otrava din sângele lui, ca să-și perpetueze prin mine, viața de vagabond. Iată, samovarul de pe masă al cărui țârâit armonios trebuia să mă adoarmă, iată, globul pământesc de pe dulap, care trebuia să mă vrăjească, iată, cărțile de călătorie care și-au picurat încet, otrava în ființa mea.

Îmi sfârâie ceva în creier, poate un fitil a cărui flacără va ajunge la un detonator, să-mi azvârle capul în aer. O! Ce bine ar fi, să mă eliberez, să plesnească toate arcurile care îmi stâlcesc craniul! Să mă liniștesc!

— Nu vreau să fiu vagabond! îi șuier. Marea mă omoară! Mi-e frică de ea, înțelegi? Mi-e frică! Vreau o casă albă, liniștită, cu zorele la ferestre și cu regina-nopții lângă poartă. Să nu fie nici o apă pe aproape!

Mă întorc și-mi târșâi pașii spre dulap.

— Nu vreau să știu ce formă are pământul! scrâșnesc.

Și, cu furie, ridic globul pe care dungile roșii arată drumurile comandorului, și-l trântesc pe dușumea. Nu se sparge; încerc să-l zdrobesc cu piciorul dar alunec și mă prăbușesc peste dulap. În față, din rama neagră, mă privesc nevinovați și uimiți, ochii Ludmilei. Ridic fotografia, cu mâna tremurând.

— Cât e de frumoasă! șoptesc, puțin îmbunat, întorcându-mă spre comandor. Câtă nevinovăție în ochii ei uimiți! Și ce pur e părul ei, și gulerul ei alb!

Apoi privirea mi se face rea; colțurile gurii coboară, crispate.

— Comandorule, scrâșnesc, apropiindu-mă de el, cu fotografia în mână. Într-o noapte, am visat că m-am culcat cu ea. Cu fata ta neprihănită. Da, am visat tot, de la început până la sfârșit!

— Liniștește-te! șoptește blând comandorul, întinzând mâna lui slabă și asudată, să-mi ia fotografia din mână.

Rânjesc:

— Și dacă era aici, crezi că nu s-ar fi întâmplat? Crezi că ar fi fost ea altfel decât toate celelalte? Decât Tamara, nevasta lui Ronsky, care joacă pocher cu amantul ei, în timp ce alături bărbatu-său trage să moară? Decât nevasta lui Agopian, care se culcă cu pescarii? Decât toate celelalte, care ajung într-un culcuș, înainte de a se fi răcit culcușul din care au plecat?

— Liniștește-te! mă roagă comandorul.

Las să-mi scape fotografia din mână și mă întorc spre fereastră. De jos, Limanul trimite o undă de răcoare umedă. Pe malul celălalt, înspre răsărit, o geană albă clătește orizontul. Mă cutremur.

— Nu mai vreau pe apă! strig. Vreau o casă liniștită și curată!

Și mă prăbușesc cu pieptul pe glaful ferestrei, cu mâinile încleștate în lemn.

Jos, Limanul peste care dimineața își varsă lumina neclară, murmură încet, netulburat.

*

M-am trezit cu oasele zdrobite, cu năprasnice dureri de cap, în jilțul larg de pe terasă. Soarele se ridicase spre zenit, pe un cer fără nori, și îmbrăca zarea într-o lumină clară, albă. O briză ușoară, de la nord, făcea să fluture încet ramurile salcâmilor și împingea spre mare câteva bărci leneșe cu pescari.

Comandorul, foarte palid, slăbit, cu vinele gâtului ieșite, ca după boală, mă priveghea, din celălalt jilț. Nu-mi aminteam tot ce se întâmplase dar simțeam că trebuie să mă rușinez; sufletul îmi era amar și veșted. După o tăcere lungă, am lăsat capul în piept, descumpănit:

— Domnule comandor, am spus în șoaptă, cred că sunt bolnav, nu știu ce otravă am băut, ce blestem s-a împlinit. Nu mă mai pot rupe de amintiri. Am trăit aici, pe deplin, viața tulbure a orașului; îi știu toate cârciumile, toate patimile, toate blestemățiile. Sunt liber să plec și nu știu încotro s-o iau…

Comandorul vorbi, ridicând încet ochii spre mine:

— Trebuie să pleci! Nu ești nimic dator aici! Dumneata vii dintr-o lume, aici e alta; nu te confunda cu ea. Aici este hotarul nu doar între două popoare; este hotarul fierbinte, convulsiv, dureros ca o rană mereu deschisă, între două lumi. Dumneata vii din lumea senină, surâzătoare chiar dacă e agitată, a latinității; dincolo e lumea slavă, sumbră chiar când se veselește. Pleacă de aici, până nu uiți drumul înapoi.

O înfiorare îi scutură umerii încovoiați. Își trase mantaua pe genunchi și urmă, cu un tremur ca de frig în glas:

— Nemărginita, nepătrunsa, imprevizibila lume slavă! La noi totul e mare, neînțeles și posomorât. Trenurile noastre merg pe altfel de șine decât merg celelalte trenuri; vagoanele noastre sunt largi, ca niște biserici și necurățate, ca niște grajduri. Scriitorii noștri sunt întunecați și tragici. Gânditorii noștri își pun întrebări nu ca să le lumineze ci ca să intre mai adânc în beznă, să arate oamenilor nu armonia universului, ci disperarea. Cântecele noastre vesele sunt cântece de beție, fiindcă noi căutăm în băutură tot ce mintea noastră nu poate cuprinde și tot ceea ce viața nu ne poate da… Altminteri suntem foarte triști și foarte greu de înțeles. Uită-te pe malul celălalt; acolo sunt totdeauna pe cer nori negri și amenințători… Ei se întind peste o împărăție la fel de amenințătoare. Avem pământ mult și nicăieri nu cresc mai multe buruieni și mai multă zădărnicie, ca pe pământul nostru. Pleacă de aici, de la acest hotar, din marginea acestei lumi slave,

care nu știe prea bine ce deosebire este între fericire și nenorocire, între noapte și zi, între diavol și Dumnezeu. Nu ești făcut din lutul răbdător din care suntem făcuți noi. Pe noi viața ne încovoaie și trăim așa, încovoiați, continuăm să răsuflăm, cu fruntea lipită de țărână. Pe dumneata te năruie; nu cunoști măsura de mijloc, a resemnării. Noi aplecăm capul și spunem: Nicevo! În ce limbă din lume mai există un cuvânt cu un atât de larg și deprimant înțeles? Nicevo: nu-i nimic, lasă, nu-ți face inimă rea, ce-ți pasă!

Întoarse capul spre malul rusesc și rămase așa, cu ochii pierduți în depărtarea cenușie.

— Nicevo! murmură, Nicevo! Iată tot ce știm despre sufletul nostru. Iată un cuvânt care ne cuprinde pe noi toți, de aici până în fundul Siberiei, pe noi toți, cu pământul și viața noastră. Trebuie să pleci de aici!

Se întoarse, cu privirea obosită.

— De-ai ști câte locuri senine sunt în lume! De ce nu te duci să cauți unul? Toate drumurile sunt libere… Du-te pe mare; în singurătatea ei ai să găsești tocmai ce îți lipsește; ai să găsești alte înțelesuri ale vieții, ai să te vindeci de tot ce ți-a rănit sufletul aici.

După o clipă continuă, cu tristețe:

— Mă gândisem la o crucieră pe care s-o facem împreună; ai spirit de marinar, știu, ai fi mers… Din nenorocire eu nu mai pot pleca!

Zâmbi, cu colțurile gurii lăsate amar, în jos:

— Marea la început te obosește, dar pe urmă, când intri în ritmul ei… Ai putea să pleci, de la Bugaz, la Sulina, pe lângă coastă. Dacă ar fi furtună, te-ai refugia la Zibrieni. De la Sulina la Constanța, cu vânt bun, ai face numai o zi. De-acolo ai putea să mergi mai departe, tot pe lângă coastă, la Caliacra, Burgaz, până în Bosfor. Pe drum ai să înveți navigația; îți dau de aici, tot ce-ți trebuie: busolă, hărți, table, cronometru. Numai sextantul trebuie să-l iei, de la Constanța; dar n-o să ai nevoie de el, decât în Mediterană. Toamna are să te prindă la Pireu. Nu poți să-ți închipui ce frumos e arhipelagul toamna! Și de acolo, ți se deschid atâtea drumuri: poți să pornești spre apus, pe lângă coastă, să ocolești insula Cerigo și să intri în Adriatică; sau spre răsărit, printre Keos și Syra, pe la miazănoapte de Naxos, să atingi insulele de pe coasta Asiei Mici, pe urmă Rhodos. Să mergi mai departe spre frontiera siriană, sau, dacă te încumeți, să părăsești aici coasta și să încerci o traversadă către sud, la Alexandria. Când aici vine crivățul de pe Nistru, ai fi pe coasta egipteană, unde atunci înfloresc portocalii!

Îl priveam înmărmurit, fiindcă simțeam cum vorbele lui izbeau în sufletul meu o membrană cu vibrații profunde. Zâmbind blajin, comandorul se ridică greu din jilț și se întoarse cu fața către sud, unde, în lumina albă a amiezii, se vedea, neclar, pe orizont, firul subțire, cenușiu, al insulei Carolina și farul de la Bugaz.

— Nu te mai atrage marea? mă întrebă, zâmbind.

Acum câteva zile mă întorsesem de acolo, răpus. Acum, mirosul de sare, de iod și de algă putredă pe care încă îl aveam în nări, murmurul valurilor rare, sparte leneș în bordaj, pe care continuam să le aud, obsedant, legănatul lor larg, prelung, vântul aspru arzându-mi obrazul, lumina soarelui răsfrângându-se lucios din unde, și orizontul, mai ales orizontul acela circular, atât de continuu, și de promițător, orizontul dincolo de care e iarăși numai apă, exercitau din depărtarea unde privea comandorul zâmbind, o chemare irezistibilă.

— La început marea te obosește, spuse el, întorcându-se. E și firesc: suntem prea mici pentru măreția ei.

Apoi se apropie, și-mi puse ușor mâna pe umăr, privindu-mă fix, în ochi:

— Când vrei să pleci?

— Cât de curând! am șoptit, după o pauză, cu simțământul de teamă și de plăcere, de eliberare, pe care îl ai când te arunci de undeva de sus, în valurile reci.

*

E o după-amiază liniștită, la începutul lui iulie; vara s-a statornicit caldă, pe Liman. O boare de vânt se joacă alene în pavilionul care atârnă pe catargul marinarilor. Soarele coboară îmblânzit pe partea de apus a cerului și trimite peste apă o lumină calmă, odihnitoare. După o săptămână de vreme liniștită, Limanul e în sfârșit albastru, un albastru pal, curat, ca al cerului la amiază. De sus se vede, atât de limpede și atât de liniștit, încât pare emailat.

La chei, „Miladul” doarme, cu puntea lucind în soare. Îl privesc cum se leagănă ușor în parâme și am o clipă impresia că ne cunoaștem de multă vreme, că mi-e un foarte vechi prieten. O undă de duioșie îmi străbate sufletul; aș vrea să mă aplec, să-i mângâi bordajul, să-mi lipesc buzele de etrava lui, să-l îmbrățișez, ca pe o ființă iubită.

În această după amiază când portul părăsit doarme cum doarme și orașul, tăcut, sus pe mal, între salcâmi, îmi fac ultimele pregătiri înainte de

plecare. Cred că toate sunt gata; acest mic iaht de curse a fost transformat acum, pentru călătorie. În magazia de sub punte, în fața catargului, am pus un rezervor în care încap o sută de litri de apă. Prea mult; nu mă mândresc că voi rămâne vreodată pe mare un timp atât de îndelungat, încât să am nevoie de toată; comandorul a hotărât să iau de cinci ori câtă îmi trebuie. Sub rezervor este lada pentru alimente, cambuza, pe care o voi umple chiar în astă seară: zahăr, ceai, pesmeți, marmeladă, ciocolată, cafea și câteva cutii cu carne conservată. În partea opusă a cambuzei, într-o altă ladă, am parâme de rezervă, câțiva metri de pânză pentru reparații, ace, sfoară de cusut și mici unelte de bord. Capacul acestei lăzi poate folosi ca masă de gătit, pentru zilele când va trebui să-mi pregătesc mâncarea la bord. Deasupra, suspendată de o traversă a punții, stă în echilibru o mașină de gătit, cu petrol, care rămâne orizontală când vasul nu se leagănă prea tare. Între aceste mobile, îmi rămâne numai locul în care să mă învârtesc, nu cu prea multă libertate.

În cabină, pe o latură se află acum o banchetă lată, de lemn; în față, pe latura cealaltă, mi-am făcut patul, o sofa fără teluri, pe șipci elastice, cu salteaua din stofă albastră, umplută cu iarbă de mare. La mijloc este o masă fixă pe care vor sta hărțile și cărțile de navigație împreună cu samovarul comandorului.

— E o tovărășie plăcută, ai să vezi. Ia-l cu dumneata, eu nu mai beau ceai!

Se îngrijea să nu-mi lipsească nimic, ca într-o casă de zestre.

Pe pereți, deasupra banchetei și patului, sunt două polițe, pentru cărți, rămase în bună parte goale, căci, afară de volumele dăruite de comandor, n-am prea avut altele. Dedesubt sunt lăzi pentru haine și rufărie, iar pe peretele din față o oglindă, deasupra unei cutii în care îmi voi pune obiectele de întrebuințare zilnică. De spălat va trebui să mă spăl pe punte, ceea ce voi face cu plăcere; în cabină nu mai încăpea aproape nimic. Ultima mobilă, acolo, este un mic dulap cu medicamente, pe perete, în colțul din fund.

În timp ce făceam aceste pregătiri, am luat de la comandor lecții de navigație astronomică; deși nu voi avea nevoie de ele decât mai târziu, când voi părăsi coasta, mi-a plăcut să le urmăresc și mi le-am însușit cu ușurință. Cunoșteam dinainte hărțile, cu sistemul lor de proiecție, ca și principiile după care vapoarele își stabilesc locul pe glob, în grade de latitudine și longitudine. De altminteri, lectura cărților de specialitate îmi era foarte

ușoară și știam că în timpul drumului mă voi putea instrui singur. Îndată ce aveam să găsesc un sextant, puteam să încep exercițiile și mă gândeam de pe acum, cu plăcere, că știința aceasta nouă mă va câștiga și va fi încă una din bucuriile călătoriei singuratice, pe mare.

Nu-mi lipsește nimic pentru a pleca. Nu mă interesează soarta societății mele; acum o săptămână, după ce am primit de la uzină banii care mi se cuveneau, am trimis o scrisoare de demisie; cred că era inutilă, fiindcă după toate semnele, societatea nu mai are mult până la lichidare. La începutul lui august un om mă va găsi la Constanța, pentru a-mi aduce ultimii bani ce mi se mai cuvin pe acest an. Fiindcă aici nu am avut de făcut cheltuieli, cred că-mi vor ajunge, într-o călătorie modestă, pentru mult timp. Nu-mi vor trebui, de altfel, decât pentru mâncare și pentru reparațiile corăbiei, acelea pe care nu le voi putea face singur.

Mă mai gândesc o dată în urmă, să văd dacă nu am uitat ceva; am credința că nu. Nu mă mai leagă nimic de oraș; întorc capul și privesc în sus zidurile lui cenușii și acoperișurile roșii, printre salcâmii legănați leneș de vânt. La ora aceasta de după prânz nu se vede nimic mișcând. Grănicerul a adormit, pe chei, în umbra gheretei, cu bărbia căzută în piept. Limanul albastru e pustiu; pescarii sunt plecați toți, din zorii zilei, la mare și nu se vor întoarce decât seara.

Stau mulțumit, pe chei, cu picioarele deasupra apei, urmărind mișcările ușoare ale corăbiei. Am mai spus, o numesc când într-un fel, când în altul, dar corabie îmi place mai mult, deși se potrivește cel mai puțin. Căldura blândă a soarelui mă cufundă într-o toropeală dulce; mi se pare deodată că bordura de piatră se mișcă, se leagănă ușor, să mă adoarmă și zâmbesc împăcat; nu mai doresc nimic și am răgazul să-mi mistui în tihnă mulțumirea. (Sau fericirea?)

Târziu mă trezesc pașii îndesați ai lui Nagavișka. Vine la vale, pe strada bolovănoasă, călcând în tocuri, cu două coșuri în spate.

— M-au răpus, căcoane, nu mai pot!

Sunt proviziile. Trebuie să le duc singur jos, fiindcă răul de mare al lui Nagavișka a luat forme necrezute: chiar apropierea apei îl îmbolnăvește, de aceea în port stă cu cozorocul șepcii peste ochi, ca să nu vadă mai mult decât metrul de pământ peste care trebuie să pună pasul. Continuă însă să poarte tricou marinăresc și nu-l poartă cu nepăsare. Leibu, băiatul lui, care de o lună șade la spital, cu piciorul în ghips, are credința că taică-su e

marinar, și de-abia așteaptă să se facă bine, ca să-l ia, să-l plimbe cu vaporul pe Liman.

— Las' că n-apucă el plimbarea! se liniștește singur, Nagavișka. Un împielițat ca el, până să ajungă acasă, mai găsește un copac să se suie, să-și scrântească și celălalt picior. Nu îndrăznește să se ducă cu gândul la o nouă fractură; piciorul scrântit e la jumătatea drumului, între dragostea lui de părinte și demnitatea de marinar.

Desfac coșurile și duc pachetele pe punte, unul câte unul. Nagavișka s-a așezat jos, pe chei, în praf, cu spatele la apă și își șterge, gâfâind, sudoarea de pe ceafă.

— Uff! da tare-i cald, căcoane, vai de mine, tare cald!

— Dezbracă-te și bagă-te în apă, nu te mai plânge atât!

Nagavișka se scutură, străbătut de un fior:

— Văleau! Vrei să nu mai ies de acolo? De acum nu mai ai dumneata treabă cu mine?

Și deodată se oprește, mirat.

— Iacă, numai cât m-am gândit la apă, și mi-a luat căldura, parcă mi-a băgat gheață la subțiori. Da' știi, că tot îi bună și apa la ceva? Iacă, să te minunezi!

În timp ce așez lucrurile în cambuză, îl aud pe Nagavișka, reflectând:

— Da' de ce adică trebuie să fie vara așa cald și iarna așa frig? De ce nu se face o tocmeală, omenește: să mai las eu, să mai dai tu, iarna și vara, să nu fie nici cald, să nu fie nici frig; să fie cum îi mai bine?

Apoi fără să se întoarcă, mă strigă:

— Da' de ce nu mergi dumneata niciodată la tenis?

Îmi văd mai departe, de treabă, în timp ce Nagavișka trăncănește:

— Fimeia primarului și nevasta lui Agopian joacă toată ziua cu mingea albă, în curte, la Cetate; a pus primarul, pe jos, praf de cărămidă și seara vine Ivan cu furtunu, că dacă nu plouă se face praf; și p-ormă trage cu tăvălugu pe deasupra. Și fata lui Gherghel, cu moara, vine; aia care este studentă, la București. N-o știi dumneata? Numai franțuzește vorbește. Și când vede pe Ivan, cu nădragu peticit în dos, vai-vai, cum strâmbă din nas! Da parcă lui Ivan îi pasă! Că el, când îi vine, tot pe linia albă, unde joacă căcoanele, își scuipă mucii lui de mujic.

Ce sânge amestecat, ce ovrei, ce armean, ce grec au intrat în rândul strămoșilor lui, să-l facă atât de vorbăreț? Câte nații s-au contopit în el?

— Căcoane, da' știi dumneata ce s-a întâmplat astă noapte, la șeful gării? Hă, o daravelă cu haz s-a întâmplat!

Și spune, spune… Ascult pentru ultima oară întâmplările din târg: La „Ural” a venit o cântăreață nouă, o poloneză din Lemberg și mor ofițerii după ea; dar ea nu vrea ofițeri, c-a avut destui la ea acasă; vrea un moșier, cu brișcă și cu doi cai albi, s-o plimbe seara, pe strada principală și pe câmp, prin lanuri, cum a văzut la cinematograf.

Katia, fata Daniei croitoreasa, nu mai este la liceu; au dat-o afară chiar de la examen, la sfârșitul anului de școală, fiindcă nevasta lui Tudosea perceptorul, a făcut plângere, tocmai la București, la minister. A venit de acolo un inspector și a aflat multe fapte rele. Acum, degeaba, Katia n-o să mai fie studentă, cum s-a ambiționat Dania; tot la mașina de cusut o să rămână.

Locotenentul Ilinca are zece zile de arest, fiindcă l-a pus pe fotograf să-l scoată în poză, călare pe butoi, cu mâna în șold și cu sticla la gură și poza s-o așeze în geamul mare, pe Mihai Viteazu, unde-s fotografiați colonelul cu nevasta.

— Da' ieri când l-a îngropat pe Ronsky, n-ai fost dumneata, spune Nagavișka. Păcat, a fost frumoasă înmormântare. Cu muzica militară. Vai, vai, amarnic a cântat! Și au venit toate trăsurile din târg. La urmă au dat pomană la calici. La becuri, pe stradă, au pus cârpă neagră și a ars lumina toată ziua.

Am terminat treaba în magazie; când ies pe punte, soarele coboară spre apus. Pe chei, așezat în țărână, Nagavișka tot mai trăncănește:

— Frumoasă înmormântare, n-am ce să zic! Păcat că nu ai fost să vezi! Fimeia lui, Tamara, a avut pânză neagră, până în pământ, și-a mers pe jos după dric. Lumea spune că până n-a murit, l-a cam batjocorit pe Ronsky… Da acuma, tare a plâns; din inimă a plâns, căcoana, am crezut că nu mai ajunge la cimitir. Și tot drumul a răcnit: „Văleu, văleu, oameni buni, nu-mi luați pe Bliț!” c-așa nume pocit a avut bietul Ronsky! „Nu-mi luați pe Bliț, că rămân singură fără el, și n-am pe nimeni pe lume!” Că parcă lăcătinientul de la pompieri a plecat din târg! Da ea săraca, din suflet o răcnit; întâi pe rusește: „Oi, oi, dobrâe liudi, ne zabiraite moego Blița! Ne berite moego Blița! Bez nego ia ostanusi odna odioșenica nu svete!” Pe urmă pe românește, să înțeleagă toată lumea. „Văleu, văleu, oameni buni!”… Pe urmă și-n polonă a răcnit: „Bliț, Bliț, dia cego zostavil meu? De ce mă lași? Ratuiție, dobri ludzie!” că era limba lui bietu Ronsky. În alte limbi n-a mai

spus nimic, d-apoi eu acolo eram, s-aud, și să crezi dumneata, căcoane, că atâtea limbi câte știu eu, nu știe nimeni din târg. Așa, biata fimeie, vai de tinerețea ei, că tot drumul a plâns și s-o văicărit: „Bliț, Bliț, de ce mă lași? Văleu, oameni buni”. Și când termina pe românește, răpide-i trăgea și pe rusește; numai polonește a uitat de vreo două ori să traducă, da las' că afară de Ronsky și de mine, n-avea cui să mai spună. Și dacă mie nu mi-a păsat, crezi dumneata că lui Ronsky i-a păsat mai mult?

Îl las pe Nagavișka să trăncănească și plec spre oraș. Mai are să-mi spună că la cafenea au adus un biliard nou, și cum l-au adus, grefierul a și băgat bățul în pânză, încât trebuie să-și facă acum cu ea, pantaloni verzi. Așa; e vorba, pe urmă, să vină alt prefect, fiindcă pe cel vechi vor să-l facă subministru. Pe urmă… La „Ural” s-a tras cu pistolul în oglindă, astă-noapte; dar în care noapte nu s-a tras? Barcazul lui Manole, care a plecat de la Sulina acum trei săptămâni n-a mai ajuns nici până azi la Bugaz, și nevasta omului umblă nebună pe străzi… La Tănăsică au intrat niște derbedei în pivniță, nopțile trecute și după ce s-au îmbătat, au scos cepurile la butoaie și au lăsat vinul să curgă, de-a surda…

Trec pe lângă uzină cu o mică strângere de inimă; de nimic nu te poți despărți, fără emoții. Ocolesc zidul ei roșu și intru la birou. Încăperea în care lucra Ronsky, e pustie; pe ferestrele mari, intră lumina roșie a amurgului, punând pete însângerate pe pereți. Pe masă a rămas, goală, sticla sferică, din acelea din care am băut adesea, iar alături, paharul năclăit. Îl mai văd o dată pe Ronsky în spatele biroului, unde acum scaunul e gol, cu fruntea pleșuvă și zbârcită, cu ochii de buhnă, cercetători și buni, cu pântecul susținut de mâinile păroase. Când a murit avusese grijă să-l umple cu spirt, ca pe un rezervor, să-i țină pe cea lume, în cavoul lui de marmură cu glob de alabastru.

„Dragul meu inginer, îl aud, nu vrei să bei un păhăruț cu mine?”

Deschid ușa din fund. Păuca, străveziu, lucrează aplecat peste registre, urmărind cifrele cu ochii lui de miop, ca un avar care-și numără arginții. Îmi iau rămas bun de la el și mi-e atât de milă că îl las pentru totdeauna în această încăpere, unde va muri, cu nasul în registre! Dar n-am nici cum să-l scot, nici unde să-l trimit. Și, sigur, el înțelege viața mai bine decât o înțeleg eu.

Trec mai departe, în biroul lui Walter.

— Ești mulțumit de motor? îl întreb. Cum a mers în ultimele zile?

— Bine! Dar acum nu-l mai pornim, până n-o plesni celălalt; și n-o să plesnească așa curând.

Apoi, când să plec, adaugă, supărat, vrând parcă să mă supere și pe mine:

— Nu ți-am spus că n-avem nevoie de motor? Ți-ai pus capul cu nebunul de Ronsky! Uite, acum ne-a lăsat cinci milioane băgate în fier! Un motor ne era de-ajuns!

— Domnule Walter, îi spun, de ce-ți faci inimă rea? Suntem mult mai mici, dumneata decât cele cinci milioane, eu decât motorul pe care vi l-am instalat. N-au fost banii dumitale și n-a fost motorul meu. Dacă eu, care am stat opt luni aici, nu mă gândesc la zădărnicia lui, de ce te gândești dumneata, care, oricum ai fi stat? Noi suntem mult mai mici decât întâmplările la care luăm parte. Motorul n-a fost nici pentru dumneata, nici pentru Ronsky, nici pentru oraș; a fost poate, numai ca să mă aducă pe mine aici… Și, dacă mă întrebi de ce trebuia să vin aici, iată, închei zâmbind, deschizând ușa, iată domnule Walter, asta-i dincolo de gândul nostru; dar dincolo de gândul nostru este întotdeauna gândul altcuiva, care, și când ne iubește, și când ne urăște, se îngrijește de noi.

În ușă o întâlnesc pe Liuda. A îmbrăcat rochie neagră de doliu și pare palidă. Glasul îi tremură ușor, cu un fel de teamă:

— Mătușa Tamara te roagă să nu pleci, până n-o vezi.

De ce a trebuit s-o înspăimânt pe această biată fată? Când îi strâng mâna rece, îi aud dinții că încep să clănțănească. Iată în câte feluri te pot cunoaște alții! Mai bun, sau mai rău și niciodată așa cum ești!

Ajung la casa lui Ronsky o dată cu amurgul. O femeie bătrână, cu mâini de vrăjitoare, îmi deschide ușa și mă duce într-o încăpere mare, la Tamara. Pe Tamara n-am văzut-o niciodată; acum mă opresc în prag, uimit. E o femeie tânără, pare aproape o fetiță, cu trăsături pure, cu privirea atât de nevinovată sub genele grele, încât seamănă cu îngerii aceia care se pictează pe tăbliile trandafirii ale pătucurilor pentru copii. Mici bucle mătăsoase, cu luciu auriu, îi acoperă fruntea, zboară pe tâmple, îi dezgolesc urechile delicate și se opresc pe ceafa albă, îmbrăcându-i chipul într-o lumină plină de nevinovăție.

Numai când se ridică să-mi iasă înainte, se vede cât e de femeie. Poartă o rochie neagră de catifea, desfăcută în față până între sâni, unde pielea se subție, mai întinsă și mai albă, neizbutind să ascundă freamătul vieții care pulsează dedesubt. Cum înaintează, șoldurile se desenează sub catifeaua

strânsă, arcuite în prelungirea coapsei lungi. Înțelege uimirea mea, o aștepta, și-mi întinde zâmbind, mâna albă cu degetele subțiri. Nu poartă nici o bijuterie, nici o piatră strălucitoare; gâtul, urechile, degetele sunt goale; numai catifea și piele.

Mă conduce în colțul celălalt al încăperii, luminat de o lampă japoneză. Înainte de a mă așeza, mă măsoară o dată de sus până jos, cu privirea ochilor verzi, care continuă să fie foarte nevinovată.

— Domnule inginer, spune apoi, încetând să zâmbească, cu o gravitate care face chipul ei și mai copilăros, suntem foarte mulțumiți de priceperea dumneavoastră.

Aștept cu respirația oprită, să continue. Ea își așază, sub rochie, piciorul peste picior și genunchiul i se vede prin catifea, rotund.

— Dacă ați vrea să rămâneți aici, am fi foarte bucuroși să vă lăsăm conducerea uzinei.

Vorbește cu accent rusesc și acum observ în glasul ei un timbru strident, care îl face vulgar. Mi-o închipui, deodată, în urma dricului, strigându-și disperarea, în toate limbile asistenței: „Bliț, Bliț, nu mă lăsa!”

— Ar fi foarte bine, dacă ați rămâne; dumneavoastră ați putea să faceți ordine…

Deodată vocea ei devine plângătoare:

— Eu sunt o femeie singură, nu știu ce trebuie să fac. Nu mă ajută nimeni…

Cu fiecare cuvânt, chipul i se schimbă; trăsăturile se aspresc. Câți ani poate să aibă? Și cu ce efort și-i ascunde?

— Doamnă, spun, îmi pare foarte rău, dar chiar mâine plec.

Un val de ciudă îi întunecă privirile verzi; nu mai are nimic din ceea ce m-a fascinat la început. Buclele blonde lucesc, la fel de curat, dar pielea, pe frunte și pe gât, unde inelele lor se fugăresc, și-a pierdut culoarea pură, de petală trandafirie.

— Unde plecați? întreabă mai mult cu răutate decât cu părere de rău. Walter mi-a spus că societatea dumneavoastră s-a închis. Noi vă oferim aici un post foarte bun.

— Vă mulțumesc, doamnă, dar mi-e peste putință să rămân.

Și tac, cu capul în piept, așteptând momentul să mă ridic, ca să plec. Sub marginea rochiei îi văd piciorul, încălțat în pantof mic de mătase, agitându-se nervos. Mișcările lui transmit catifelei un tremur care îi face apele să vibreze până în șolduri, ca și când sub ea întregul corp ar fremăta.

— Îmi pare foarte rău! șoptește, cu alt glas.

Ridic ochii și pe chipul ei descopăr un zâmbet, puțin trist, care îi dă înfățișarea nevinovată de la început. Pare iarăși o copilă. Ce se ascunde în această privire, în acest suflet, în acest trup?

— Îmi pare foarte rău! repetă, și mă privește fix, stăruitor, cum ar vrea să-mi transmită un gând pe care nu-l poate spune.

De data asta, respirația mi se oprește în gât. Chipul ei este pur, luminat de o nevinovăție îngerească, în timp ce între pleoapele întredeschise, s-au aprins flăcări provocatoare.

Orașul mai întinde un braț, să mă oprească. O privesc, cu respirația gâtuită. S-a lăsat pe spate, în coate, peste maldărul de perne din fundul canapelei. E toată un freamăt, din tălpi până în creștet, în glezna subțire, nervoasă, în genunchii rotunzi desenați sub rochie, în coapsele prelungi, în mijlocul subțire, în sânii care stau sub catifea la pândă și-n brațele goale, captivante. Parcă dogorește.

Și atunci, cum o privesc, cu ochii înțepeniți, cu gâtul contractat, chipul lui Ronsky apare alături, așa cum l-am văzut ultima oară, galben, în pernă, când ea juca pocher în camera vecină. Îl văd întorcându-se spre ea, hâd, cuprinzând-o cu brațele lui de gorilă, lăsându-și pieptul îngust și păros peste sânii ei și pântecul plin cu vin pe coapsele ei, stăpânind-o, cu dreptul lui de soț, cum a stăpânit-o o viață întreagă.

„Unde și-a ascuns anii, Dumnezeule? mă întreb, înmărmurit. Și cum a putut să rămână atât de curată, după ce pe trupul ei s-a scurs atâta murdărie? Dar ce se ascunde sub rochia ei frumoasă, sub pielea ei îmbăiată, în sufletul ei nevăzut? Ronsky, și locotenentul de pompieri, și alții, alții, cine poate ști câți?”

Mă ridic, cu mâinile reci.

— Doamnă, trebuie să plec.

Spun „doamnă” și gândesc: Târfă! Târfă în rochie de catifea! Târfă, cu părul buclat! Târfă, cu pielea parfumată! Târfă, fiindcă te-ai născut din sămânță de târfă, fiindcă ai crescut pe un pământ care le priește târfelor, și e atât de nedrept cu făpturile curate.

Când ies în stradă, noaptea s-a lăsat neagră peste oraș. Toate becurile lui Ronsky sunt acum stinse, ca după o serbare la care toată lumea a obosit și vrea să doarmă. Și astfel, ultimul drum, spre port, îl fac pe întuneric, fără să mai văd pe cineva de la care să-mi iau rămas bun.

*

A doua zi am plecat. Orizontul era acoperit de neguri și soarele întârzia să se arate. Comandorul, foarte palid, tușea încet și-și apăsa mâna pe piept, gestul lui cunoscut. Vântul puternic, aducând de la gura Nistrului răcoarea umedă a dimineții noroase, îi flutura dușmănos poalele mantalei.

Prin fața portului treceau, una după alta, duse de vânt din spate, spre Bugaz, bărcile negre ale pescarilor. Oamenii stăteau îngrămădiți pe bancuri, cu privirea ațintită înainte, nemișcați, gravi.

— S-ar putea atât de ușor să nu se mai întoarcă diseară! spuse comandorul, privindu-i pe gânduri.

M-am înfiorat. Era poate numai frigul dimineții.

— Gândește-te la ei, și la atâți alții, care trăiesc pe mare. E o voluptate să accepți riscul.

Am sărit pe punte și cu mâinile tremurătoare am început să desfac de pe ghiu vela umezită de rouă. „Miladul” se mișca, puțin neliniștit, în legăturile care îl țineau cu prova la chei.

— Gândește-te numai la plecare, reîncepu comandorul, urmărindu-mi mișcările cu ochiul lui de marinar bătrân. Sosirile nu sunt niciodată prevăzute… Se poate să te lase vântul…; sau să te prindă furtuna…

Am desfăcut funga randei de pe tachet și am început să ridic pânza, repede; vântul o scutura, pe o parte și pe alta, ca și când, sprințar, ar fi vrut s-o trezească din somn. Fâșâitul ei îmi amintea cearșafurile albe și calde, cu urmele dulci ale nopții întipărite în țesătură, pe care le scutură femeile, dimineața, la ferestre.

— Se poate să nu mai ajungi niciodată… La asta să nu te gândești; de-ajuns este că ai plecat.

O ultimă privire pe bord: ancora era la locul ei, pe puntea din față, parâmele strânse, colacii de salvare fixați pe șarturi. Pânzele ridicate fluturau, nerăbdătoare, și bara cârmei trepida. Eram gata de plecare. Am revenit pe chei, să-mi iau rămas bun de la comandor. Mâna lui mare și bună, de prieten, frigea, umezită de febră și în ea simțeam întreaga lui tristețe.

— Curând plec și eu, la sanatoriu, la Timiș. Dacă vrei să-mi scrii, două luni sunt acolo.

Apoi zâmbi:

— Sunt foarte fericit că pleci în locul meu. Mă voi gândi tot timpul la dumneata. Te aștept la toamna viitoare, să-mi povestești.

Și deodată, chipul lui se făcu grav:

— Sper că n-ai să renunți!

Iar după o pauză:

— Când ai să fii singur și ai să te simți descurajat, gândește-te la bătrânul Maximov.

Apoi ridică mâna cu degetele unite, cum ar fi vrut să mă binecuvânteze. I-am apucat umerii cu o duioșie de copil și l-am privit o clipă cu ochii umezi. Ochii lui sticleau.

— Te las cu bine, domnule comandor! am îngăimat, și m-am întors spre apă.

Când am desfăcut legătura de la chei, am avut un moment presentimentul că nu voi mai arunca niciodată ancora în acest port părăsit. Inima mi s-a strâns, nu de teamă, ci de o îndoială ciudată… Apoi „Miladul” a prins vântul în coastă și a pornit repede, spre larg. De pe țărm, comandorul, profilându-se pe cerul noros, îmi făcea semne de rămas bun, cu mâna. Și așa, cum îl lăsasem singur, pe chei, vântul îi flutura cu furie poalele mantalei.

De la capul digului, când am luat vântul larg, din pupa, nu l-am mai văzut. Am privit sus, pe mal, casele cenușii ale orașului încă adormit, salcâmii verzi din curți, cele două cimitire cu cruci albe, de pe țărm. La cazarmă o trompetă suna deșteptarea; peste câteva minute soldații coborau, în cămăși, să se spele la Liman. După ce orașul s-a ascuns în neguri, pe ei i-am mai văzut încă un timp, ca niște pete albe pe malul cenușiu al apei.

Apoi am întors capul către sud. Eram încredințat că multe zile nu mă voi mai opri între oameni. N-aveam de unde să știu că, de la prima escală, apariția Nadiei, cu înfățișarea ei stranie, cu părul arămiu, căzut în ochi, cu obrazul ars de soare, cu pardesiul mohorât stropit de valuri, cu picioarele goale vârâte în sandalele albe, cu privirea candidă și cu sufletul de vagabond, avea să dea călătoriei în care mă căutam pe mine, cu totul alt sens decât cel întrevăzut.

PARTEA A DOUA

În acest loc, la umbra șlepului negru, în spuma albă pe care o făceau valurile lovindu-se de chei, acostasem nu de mult, când ieșisem prima oară pe mare, cu comandorul Maximov. Aici dormisem într-o noapte răcoroasă, și calmă; de aici plecasem în zori, puțin neliniștit, în lungul geamandurilor, spre larg. Pe aici trecusem, în după-amiaza următoare, cu vântul tare din spate, gonind spre casă, zdrobit, fără să mai privesc în urmă.

Acum nu mai recunoșteam nimic; sub lumina veselă a soarelui, cheiul mi se părea mai curat, șlepul mai puțin urât, magaziile din port, căpitănia, vama, pichetul cu pereții lui proaspăt văruiți nu mai aveau nimic din liniile lor sumbre, de rândul trecut.

— E timpul să mă duc la sanatoriu, spuse Nadia, privind ceasornicul de la mână. Trebuie să văd ce face Ștefănel. Aseară avea febră; l-a operat ieri dimineață doctorul Mieluș, la genunchi. Pe urmă trec pe acasă, să-mi iau costumul de baie; mă aștepți să mergem împreună la plajă?

Și, înainte de a-i răspunde, sări pe chei, ducând pardesiul cenușiu la subțioară.

— Dacă nu mă aștepți, mă supăr!

Își aminti ceva și se opri.

— Mi-ai promis un pachet de ciocolată, fiindcă ți-am ajutat. Te rog să mi-l dai!

Vorbea cu o minunată seriozitate. Am coborât zâmbind în magazie, să iau ciocolata din cambuză.

— Dacă nu e bună, mai bine să nu-mi dai! i-am auzit glasul copilăros de pe chei. Ba nu, să-mi dai în orice caz; e dreptul meu, am muncit pentru ea.

Aștepta, ca unul din hamalii aceia din porturi, neîncrezători în vătaful lor. I-am aruncat pachetul și l-a prins cu o mână, apoi a plecat în fugă, lipăind cu sandalele printre magazii, pe poteca mărginită de ciulini.

Vântul care mă adusese din susul Limanului și gonise norii în mare, dincolo de orizont, se potolea. Limanul, vânăt în zori, își lua acum încet culoarea albastră-pală, a zilei de vară; pe malurile lui, până departe, se vedeau sălciile și stuful dormind deasupra apei. În partea cealaltă, peste limba de nisip a Bugazului, marea continua să murmure domol, rostogolind pe plajă valuri mici, albe, cum ar fi deșertat niște coșuri cu lână.

Departe, în lungul căii ferate, printre salcâmi, se vedea gara, unde dintr-un tren abia sosit cobora un furnicar de oameni, amestecând pe peron

nenumăratele culori ale îmbrăcăminții lor de vilegiaturiști. Din vilele tăcute și micuțe, alți oameni, în halate țipătoare, cu capul sub pălării largi de soare, plecau spre plajă. Pe malul mării se înșirau până departe corturi tărcate și umbrele, printre care mișuna lume, în costum de baie. Năvala acestor orășeni cu maniere civilizate, mișcându-se aici tot atât de firesc, cu aceeași libertate, ca pe străzile lor citadine, sfâșia zgomotos, agresiv, linia simplă, curată, a peisajului mai înainte pustiu. Privită chiar de departe, mulțimea mă speria și mă obosea; simțeam acum, poate cu o umbră de tristețe, că n-am să mă pot contopi cu ea și că va trebui într-adevăr să ridic pânzele, spre alte țărmuri. Dacă aș fi avut vânt, oare nu aș fi plecat numaidecât? Atunci călătoria s-ar fi desfășurat altfel. Dar pot să spun cum ar fi fost mai bine?

În vârful catargului, flamura triunghiulară, violetă, atârna fără viață. Ea simțea înaintea mea, de unde bate vântul. Când se apropia vreo rafală, fâlfâia, neliniștită ca aripile pescărușilor când vin din larg, goniți de furtună. Pentru fiecare fel de vânt avea un sunet, pe care îl cunoșteam, cum îmi cunoșteam felul de a-mi bate al inimii, diferit de la o stare sufletească la alta.

Limanul adormise, albastru, sub lumina albă a soarelui care se urca repede, strălucitor, înspre zenit. Pe mare, deasupra orizontului răsăreau fire de nori, albi, ușori, ca niște voaluri destrămate. Cât se vedea, de jur împrejur, până în zări nimic nu clintea sub acest cer de iulie, foarte înalt.

Trebuia să mă duc la căpitănia portului, să-mi vizez actele, dar am întârziat pe bord, căutându-mi de lucru în cabină, în magazie, strângând parâmele pe punte și privind din când în când pe potecă să văd dacă vine Nadia.

Mi-am petrecut așa tot restul dimineții, ca într-o pușcărie, puțin nemulțumit de așteptare, nemulțumit de lipsa vântului și de întârzierea fetei. Am cercetat încă o dată, pe hartă, kilometru cu kilometru, litoralul basarabean, alegându-mi punctele de oprire, nerăbdător să trag o linie reală, în largul mării, peste linia pe care comandorul mi-o însemnase pe hârtie.

Nadia veni îndată după prânz, alergând, și când mă văzu îmi făcu semn cu mâna, de departe, bucuroasă că o așteptasem.

— Iartă-mă, spuse, lui Ștefănel nu i-a fost bine, de aceea am întârziat.

Îmbrăcase costumul de baie peste care își strânsese, cu cordonul alb, o rochie de plajă, înflorată, fără mâneci și cu spatele gol până în talie.

— Nu mergi la plajă? mă întrebă, mirată.

Aveam încă pe mine tricoul și pantalonii de doc, așa cum sosisem azi-dimineață. Plaja, unde la această oră mai era încă foarte multă lume, nu mi se părea potrivită pentru mine.

— Vrei să mergem?

Se vedea că n-am tragere de inimă.

— Nu-ți place? Atunci trecem pe insulă.

Dincolo de canal, între apă și sălcii, lucea în soare un colț argintiu de nisip.

— Știi să înoți? am întrebat, măsurând din ochi depărtarea până la țărmul de dincolo.

Drept răspuns, zâmbi, într-un fel care mi se părea ironic.

— Vrei să ne luăm la întrecere? spuse apoi, cu tonul la fel ca zâmbetul.

Era o deosebire frapantă între atitudinea ei de azi-dimineață, când îmi urmărea mișcările intimidată, și cea de acum, căci mă privea cu o superioritate provocatoare.

— Înoți bine? am întrebat șovăind, neștiind cum să primesc provocarea și dacă să-mi pun mintea cu ea.

Ca să nu mai lungească vorba, Nadia sări pe punte, cum ar fi sărit într-un careu de șotron, și desfăcându-și cordonul, lăsă rochia să-i alunece de pe umeri.

— Încercăm! Trecem până dincolo, vrei? spuse, apucându-mă de braț, ca azi dimineață, și privindu-mă de aproape în ochi.

Mă simțeam, iarăși, puțin tulburat de apropierea ei. Avea o mână caldă, care îmi transmitea un fluid ciudat, o tinerețe năvalnică, fierbinte. Dar ce apropiere se putea face între mâna aceasta stăruitor apăsată pe brațul meu, și ochii ei deschiși mari, căutându-mi complicitatea cu o nevinovăție copilărească?

Spre a-mi ascunde starea, am râs, silindu-mă să-mi iau un aer de camarad mai mare, protector:

— Haide, încercăm! am spus.

— Bravo! se bucură Nadia. Du-te și-ți ia costumul de baie.

Când am revenit, am găsit-o muncindu-se să-și adune buclele de pe frunte sub o bonetă de pânză. Dacă n-ar fi fost linia gâtului, foarte pură, rotunjimea umerilor și a șoldurilor și sânii curbând cald linia costumului, care să-i ateste feminitatea, ar fi semănat cu un adolescent sportiv, gata să se arunce în apă.

— Unde te-ai bronzat așa? mă întreabă, cu o invidie care nu acoperea admirația. Ai o culoare splendidă, nu mă așteptam! continuă, înaintând și privindu-mă de aproape, fără sfială. Credeam că nu e nimeni mai bronzat ca mine… Lasă că am să te ajung… Faci plajă de mult, nu-i așa? Eu n-am avut timp… Haide să trecem dincolo! Dar e greu de sărit de pe vaporul dumitale.

Căuta să-și găsească pe marginea punții un loc unde să-și fixeze picioarele.

— Haide, fii gata! Să nu spui că am trișat; număr până la trei. Una…

— Nu vrei să-ți dau colacul de salvare?

— Ține-l pentru dumneata. Două…

— Dacă ai să te îneci?

— Vezi mai bine că ai să rămâi în urmă. Trei!

Nu mă preocupase tehnica acestei sărituri de plecare. Era o zvâcnire, o destindere, prin care corpul, proiectat înainte aproape balistic, întins la maximum, lua dintr-odată, în lung, contact cu apa, forțând inerțiile, pornind din prima clipă cu toată viteza. Surprins, am văzut-o alunecând într-o spumă de apă, depărtându-se neașteptat de repede. Nu știam dacă sunt un bun înotător, însă în nici un caz, nu mă gândeam că o fată putea să mi-o ia înainte. M-am zvârlit în apă, urmând-o, fără să mă grăbesc, încredințat că din câteva mișcări o voi ajunge. Am văzut însă îndată că distanța între noi se mărea, necrezut de repede și atunci mi-am dat seama că mă înșelasem, că fusesem atras într-o cursă în care mica mea parteneră vroia cu tot dinadinsul să mă învingă. O clipă mi s-a părut rușinos să mă iau la întrecere cu ea, plecam să ocolesc Mediterana, să înfrunt singurătatea și furtunile mării, după ce înfruntasem atâtea singurătăți și furtuni, și acum, sub soarele luminos al acestei zile calme, îmi puneam mintea cu o fată zvăpăiată, ca și când aș fi putut să mă întorc la vârsta și la cugetul ei. Dar, fără să-mi dau seama, m-am pomenit luptându-mă să o ajung, întrebuințându-mi întreaga forță, încordându-mă, cuprins de o ambiție care îmi era improprie, de parcă ar fi trebuit să apăr sau să cuceresc un trofeu de primă importanță.

Am ajuns dincolo aproape în aceeași clipă cu ea, sfârșit, gâfâind, cu inima zbătându-se suprasolicitată. Mai târziu mi-am dat seama că întrecerea aceasta neprevăzută nu făcuse altceva decât să mă ducă într-o altă lume și mă luptasem să ajung la ea de parcă ar fi fost tocmai lumea atâta timp căutată.

Nadia era dezamăgită, se așteptase la o victorie certă. Mă privi, înciudată.

— Ia intră în apă, să văd cum înoți! spuse, cu un glas poruncitor.

M-am supus, râzând, fiindcă într-o astfel de împrejurare împotrivirea m-ar fi făcut ridicol. După câteva mișcări, mă chemă înapoi.

— Înoți îngrozitor! Nu înțeleg cum ai putut să te ții după mine!

Făcu un pas și mă privi iarăși, mai de aproape, cu aceeași ciudă, în care acum însă se amesteca o admirație, ce-i drept cam perplexă.

— Ești mai înalt, hotărî apoi, mai mult pentru sine. Altfel înotul dumitale nu face nici doi bani. Iată, ai și obosit! Ai un stil îngrozitor!

Vorbind, mă trase de mână spre plajă, ca pe un elev dezorientat de mustrări. Ne-am așezat pe nisipul fierbinte, în bătaia soarelui, încă arzătoare. Începea să se ridice briza de la sud; în lungul insulei linia stufului se unduia, neliniștită, aducând un fâșâit modulat, crescând și descrescând, ca respirația parcă speriată a unei vietăți uriașe. Din sus, de pe Liman, venea un șir lung de bărci negre, cu pânzele strânse; pescarii trăgeau la vâsle, rar, cadențat, cu mișcări cumpănite; păreau plecați la un drum lung.

Un timp, vântul care începea să bată nu-mi aduse nici un gând, ca și când nici nu l-aș fi simțit. Nadia se ridicase într-un cot și mă cerceta, cu un mic necaz care îi dădea înfățișarea de copil burzuluit.

— Dacă ai ști să înoți, spuse, cu înălțimea și cu forța dumitale ai fi campion. Nu înțeleg cum nu ți-ai făcut un stil. E o nelegiuire să chinuiești apa inutil.

Am văzut-o înflăcărându-se, ridicându-se în genunchi, pe urmă în picioare, făcându-mi un agitat curs de natație, care era totodată o batjocorire continuă a neștiinței și delăsării mele.

— Înțelegi, spunea, există un secret, o cheie, trebuie să știi un singur lucru: să te întinzi pe apă. Simți cuvântul? Să te întinzi pe apă, cum te-ai întinde pe o masă; să-ți forțezi organismul, să faci, cu brațele, cu trunchiul, cu picioarele, o linie dreaptă, să simți că tendoanele au ajuns până la limită, că sunt întinse și degetele de la mâini și de la picioare, că nu există nimic chircit.

Odată cu aceste cuvinte se ridică pe vârfuri, întinse brațele în sus, paralele, ca doi vlăstari gemeni, desprinși din linia armonioasă a umerilor. Încercând să materializeze elanul din cuvinte, corpul ei înfățișa acum, în adevăr, un resort destins la maximum, printr-o zvâcnire superbă, care îl ridica deasupra propriei lui materii.

O priveam uimit, stăpânit de un sentiment neclar, amestec de încântare și melancolie, cum simțisem uneori în viață trecând pe lângă lucruri

frumoase, fără să mă pot opri la ele. Mă gândeam la soarta mediocră pe care putea s-o aibă fata asta, al cărei elan și-a cărei tinerețe fermecătoare, nu era exclus să se piardă, cum se întâmplă adesea cu multe ființe bine dotate.

Așa cum stătea, înălțată, corpul ei alungit, subțiat, avea o frumusețe rece, o frumusețe de oțel încordat. Dar se simțea că după destindere, curbele acum pierdute, ale umerilor, ale sânilor și șoldurilor aveau să se refacă, pentru ca feminitatea ei să se regăsească în ele întreagă și caldă. Părea cast și provocator în același timp, acest corp de sportivă, cu pielea întinsă, bronzată, respirând nevinovăție, pe care numai părul de la subțiori punea, sub brațele ridicate, umbre femeiești. Era greu să-ți dai seama ce avea de copil, ce de adolescentă și ce de femeie, fata zglobie pe care o întâlnisem vagabondând prin port, care sărise pe punte ca un ștrengar fără ocupație. Gesturile ei, uneori stângace, de copilă, alteori degajate, de sportivă, descopereau câteodată, când nu te-ai fi așteptat, mișcări unduioase, caline, ca niște mângâieri, sau ca niște alintări. Atunci vocea ei căpăta inflexiunile feminine, din murmurele de dragoste. Numai ochii rămâneau așa cum erau de dimineață, nevinovați și luminoși, privind lumea cu deplină încredere.

În timp ce o urmăream, am văzut vântul jucându-se în buclele ei de pe frunte; abia atunci l-am simțit, îmbrăcându-mi umerii cu dulcea lui răcoare mirosind a algă, și dându-mi o tresărire. Întorcând surprins capul, m-am pomenit în fața unei mări care se schimbase pe neașteptate; o pătură vânătă, ușor încrețită, o acoperise până la orizont. În port, în vârful catargului, flamura violetă care flutura neliniștită, părea că mă cheamă.

Am aplecat capul în jos, nehotărât.

— Ce este? întrebă Nadia, lăsându-se în genunchi, în fața mea.

— Trebuie să plec! am răspuns.

Îmi aduc aminte că ea n-a spus nimic; o cumințenie gravă i s-a întipărit pe față.

— Te duci departe?

Și atunci m-a străbătut un val de revoltă: Dar unde mă duc? Și când trebuie să ajung acolo, în acel loc necunoscut?

Mi-am adus aminte cuvintele comandorului, care îmi sunau în cuget ca un catehism: „Când te oprești, nu lua prea mult seama la bucuriile de pe uscat. Fii gata să ridici pânzele, în orice clipă!”

De ce această teroare? Ce crimă trebuie să ispășesc? Mă simt bine, în acest loc însorit, în tovărășia acestei fete, cu farmecul ei simplu, nevinovat, odihnitor. Îmi place s-o ascult cum vorbește; nu m-a întrebat cine sunt și în

jumătate de oră mi-a povestit jumătate din viața ei. Vreau să mă duc pe punte, să îmbrac un pantalon alb și un tricou albastru, ca vilegiaturiștii, și să mă plimb spre seară cu ea, pe malul mării, ținând-o de mână ca pe o soră mai mică, pe care totdeauna mi-a părut rău că n-am avut-o. Am să plec mâine, sau peste zece zile, sau n-am să plec niciodată. Rămân acolo unde mă simt bine. Când mă va supăra ceva, voi ști să plec, la timp.

— Nu mai plec astă seară, am spus, cu încă destulă îndoială, ridicând capul și încercând să transform încruntarea în zâmbet.

Ea înțelese că este o renunțare; rămase cu genunchii în nisip, în fața mea, cu capul puțin aplecat, neștiind ce trebuie să facă.

— Haide, vorbește, nu mă lăsa singur! Explică-mi cum ai învățat să înoți!

O lumină veselă i se aprinse în ochi.

— Te interesează? spuse, apucându-mi mâinile și apropiindu-și obrazul de al meu. Ah, dacă ai sta mai mult, te-aș învăța și pe dumneata! E cuceritor, cuceritor! Mi-e silă și milă de oamenii care nu iubesc apa.

Am stat până spre seară, pe plajă, unul lângă altul, ca niște prieteni vechi. Eram stânjenit, fiindcă pe măsură ce timpul trecea și ne împrieteneam mai mult, nu știam cum trebuie să mă port cu această fată, care îmi lua mâinile și mi le strângea, ca unui mic tovarăș de joacă, își lăsa spontan capul spre mine să mă privească de aproape în ochi, până ce simțeam parfumul părului încălzit de soare, care făcea totul cu o nevinovăție de copil și care era, totuși, o mică femeie.

— Am mai fost o dată aici, la Paști, spunea. Atunci nu era lume și marea, singură, părea foarte tristă, dar mult mai frumoasă.

Când, în primăvară, Ștefănel, fratele ei mai mic, fusese adus aici, la sanatoriu, cu dureri în genunchi și în coloana vertebrală, venise cu el, fiindcă în familie numai ea știa să-l iubească. Stătuse în spatele ușii negre unde se developa placa radiografică, privise pata albicioasă pe care i-o arătase medicul în colțul unei vertebre, îl văzuse pe Ștefănel intrând în sala de operații, și așteptase tremurând să-l vadă scos afară, pe cărucior, împachetat în ghips, ca într-un sicriu.

După o săptămână trebui să se întoarcă la școală. Pe urmă își dăduse bacalaureatul; între timp citise cărți de medicină. Când se înapoie la Bugaz, la începutul verii, își închipuia că știe tot ce știu și savanții, despre tuberculoza oaselor. Acum cunoștea sanatoriul, se împrietenise cu medicii și cu surorile și era încredințată că Ștefănel se va face bine. Numai pe

vilegiaturiști nu-i suferea. Nu înțelegea, cum puteau oamenii aceștia sănătoși și veseli, să umble în voie, pe picioarele lor tefere, să râdă, să petreacă, să se joace cu mingea pe plajă, fără să fie stânjeniți că alături, numai la câțiva pași, dincolo de gardul scund, de sârmă, patru sute de trupuri schiloade erau înțepenite în ghips și așteptau mântuirea de la același soare, de la același aer, de la același cer sub care ei trăiau din plin.

Pe Ștefănel îl găsise tot în corsetul îngrozitor de ghips, imobilizat în pat, pe terasă, în rând cu alte câteva zeci de copii suferinzi. Îi purta o dragoste maternă pe care părinții nu aveau timp să i-o arate băiatului, cum nu i-o arătaseră nici ei. Avusese o copilărie rece, petrecută la călugărițe, departe de ai săi, și izgonirea în loc s-o facă sălbatică, aspră, neîncrezătoare, o făcuse contemplativă, sensibilă și foarte miloasă, cum se întâmplă adesea cu unii oameni care devin buni, prin suferință.

Tatăl ei era un savant (sau așa ceva, spunea Nadia cu neîncredere), doctorul Leon Rabega, de la Chișinău. În orice caz, un om despre ale cărui comunicări se ocupau uneori revistele străine de specialitate, fiindcă savanții de la noi nu-l băgau în seamă. De altfel, și doctorul, era din cale afară de ursuz, își petrecuse mulți ani într-o leprozerie basarabeană, pe malul Dunării, fără plată, și urmărise, cu o stăruință neostenită, procesul acestei boli ciudate.

Era un om negru, mare, cu ochii lucioși și reci, cu o barbă de Rasputin, bogată și sălbatică. Nu-i plăcea nici să vorbească, nici să râdă…

— Dar crezi că-i place ceva în lumea asta? spunea Nadia.

Își amintea cu inima strânsă, serile de iarnă petrecute acasă. Fiindcă în camera lui de dormit doctorul nu îngăduia să se facă foc, venea, înainte de culcare, să se încălzească la căminul din salon. Se așeza pe un butuc, în fața focului și rămânea așa, ore întregi, fără să vorbească, fără să miște, parcă fără să respire.

În serile acelea, mama ei, Luisa Antonovna, după cum îi spuneau toți în casă, stătea într-un colț al încăperii, într-un jilț vechi și dădea pasențe, întinzând cărțile pe genunchi; era un colț întunecos, însă ochii ei aveau facultatea să vadă fără greutate figurile din cărți în ale căror prevestiri credea nezdruncinat.

— Are ceva de rusoaică, spunea Nadia. Un fatalism față de tot ce ni se întâmplă în viață.

Apoi, stânjenită:

— Și apoi, îi place să și bea.

Mă văzu roșind, fiindcă mărturisirea ei candidă mă intimidase, și îmi apucă mâinile:

— O, nu, să nu crezi că-i bețivă! Numai vorba, mă și îngrozește. Bea mai mult sirop, dar din când în când soarbe și câte un păhărel cu lichior slab. Are totdeauna o sticlă, lângă jilțul ei. Și-l face singură din coji de portocală pe care le pune să se mureze în spirt. Am gustat și eu; e apă chioară. Chira bucătăreasa noastră, are grijă să i-l subție, până își pierde toată tăria. Luisa Antonovna nu bagă de seamă. Bea din sticlă ca un mujic însetat și e încredințată că se chercheleşte…

Acum doctorul Rabega rămăsese la Chișinău, cufundat în tăcerea de criptă a unei locuințe cu multe încăperi goale, unde era stăpân un dog uriaș, singurul lui prieten, poate și el sălbăticit. La Bugaz Nadia venise cu Luisa Antonovna și cu bucătăreasa, o văduvă pripășită pe lângă casa lor. Locuiau aproape de gară, într-o vilă construită de Leon Rabega, nechibzuit cu tot ce nu însemna medicină, o casă mare, rece, urâtă, cu odăi inutile.

Într-una din încăperile acestei vile mai mult goală, așezată într-un jilț, în colțul cel mai întunecos al odăii, Luisa Antonovna își continua pasențele, oprindu-se după fiecare numai cât să bea o dușcă din sticla cu apă chioară pusă alături, dacă în cărți se arăta bine, sau două duști dacă se arăta rău. La sanatoriu venea o dată pe zi și stătea puțin. Când îi spunea că băiatului îi merge bine, dădea neîncrezătoare din cap, cărțile îi arătau altfel și în prezicerile lor se încredea mai mult decât în medici.

— La pensionul ei din Odesa, au omorât-o cu pianul, cu dansul și cu Dostoievsky, pe care îl citeau seara fetele sub plapumă în loc să-l citească pe Turgheniev, fără să se ascundă. Pe urmă, n-a mai dansat, n-a mai cântat și n-a mai citit nimic. Pe mine nu mă supără; acum sunt mare și m-am obișnuit cu ea. Uneori îmi pare bine că nu mă întreabă nimic. Dacă aș vrea, (aici râse cu nevinovăție) aș putea să fiu o haimana!

Ziua era foarte lungă, la Bugaz. Nu putea să stea în apă tot timpul. Și apoi, fără bazin și fără un mediu sportiv nici nu se putea gândi la un înot metodic. Deținea un record regional feminin și spera să ia și altele dar, din păcate, în toamna următoare nu putea să concureze. Acum se mulțumea să-și revizuiască forțele, ieșind în fiecare dimineață în larg, atât de departe încât pentru lumea de pe plajă trecea, demult, drept un fenomen. Mamele, mai ales cele care atunci când nu e vorba de fiicele lor, au păreri foarte ciudate despre buna-cuviință, socoteau că pentru o fată de vârsta ei, cu

liceul abia terminat, căci toate îi cunoșteau biografia, asemenea isprăvi trebuiau disprețuite.

Este adevărat, mărturisea Nadia, fără să-și plece privirile, că în jurul ei se învârteau câțiva băieți, dar ea se purta cu ei camaraderește, le spunea pe nume, îi tutuia, le scornea porecle, lua parte la jocurile și poznele lor, fără să-i pese ce spun alții din moment ce ea n-avea ce să-și reproșeze. Era, de altfel, atât de preocupată de idealul ei sportiv, încât avea un dispreț secret pentru toți cei care credeau că pot să-i vorbească despre altceva. Urmărea rubricile de specialitate ale ziarelor, cunoștea toate recordurile, se interesa de campionatele din toată lumea, avea simpatii și antipatii între concurenți și se bucura, sau se înfuria, când câștigau unii, sau alții. Știa biografiile campionilor mondiali, cărora le urmărea etapele gloriei, scoțând învățăminte din victoriile sau din înfrângerile lor.

— N-am să mă mărit decât cu un campion de înot; să ne facem o piscină și să lucrăm toată ziua.

M-am simțit stânjenit și poate mi s-a aprins puțin obrazul, fiindcă vorbele ei mă puneau, indirect, într-o inferioritate supărătoare. Dar, ca și când și-ar fi dat seama, după o pauză în care mă privi dezorientată, Nadia reîncepu, cu o însuflețire nouă, ca să mă reantreneze în entuziasmul ei:

— Nu poate fi nimic mai perfect decât înotul! Și este așa de ușor să-l înveți! Nu se cere să ai talent; numai curaj, bunăvoință, și să fii sănătos.

Îl învățase abia de câțiva ani, la școala lui Suru, din Iași, în joile și duminicile când, trecând peste vigilența călugărițelor și având un eventual apărător în chiar Leon Rabega, gata să dea oricând încuviințări, izbutea, în orele destinate plimbării la Copou, să ajungă la ștrand. Nu era nici la Iași un mediu sportiv, și nici Suru nu-și pierdea prea multă vreme cu puținii lui elevi; Nadia își descoperise singură aptitudinile și își făcuse din înot o pasiune precoce.

— Celelalte fete făceau muzică, sau brodau; multe scriau bilete de dragoste la liceeni, (roși puțin), sau învățau poezii pe dinafară, îmi plăcea să cânt la pian, dar nu puteam să stau atâta timp nemișcată și nici cine știe ce talent nu aveam. Când mă puneau să brodez, parcă îmi umblau furnici prin vârfurile degetelor, n-am izbutit niciodată să fac mai mult de zece ochiuri fără să le încurc.

Amintindu-și această penitență, își scutură umerii, ca de un fior.

— Dacă mi-ar fi plăcut școala cum îmi plăcea înotul, aș fi luat toate medaliile călugărițelor… Am să te învăț să înoți… De ce nu rămâi mai mult

aici? Cu puțină tragere de inimă, în câteva zile poți să prinzi ceva.

Ținea de altfel să treacă numaidecât la treabă. Mă împinse, fără pierdere de vreme în apă și veni după mine, ca într-un domeniu al ei, unde avea dreptul să mă supună la orice caznă. Mă apucă de păr și mă dădu la fund, arătându-mi, în primul rând, cum să-mi reglez respirația.

— Pe nas nu mai ai voie să respiri. Te ridici deasupra, inspiri pe gură, apoi te bagi la fund și dai drumul la aer. Trebuie să te obișnuiești cu apa care îți intră în gură, numai să n-o înghiți.

Un sfert de oră am repetat acest exercițiu, simțind cum îmi lărgește plămânii. Începea să mă intereseze școala ei; mă întrebam, cu părere de rău, cum putusem să înot atât de mult timp în felul meu dezordonat și nerațional. Mă puse apoi să mă întind pe apă, cu capul la fund, ca să echilibrez corpul, cu brațele întinse, cu încheieturile moi. Când fu mulțumită, veni alături, îmi luă mâinile și îmi arătă primele mișcări, descompunându-le în fragmente corecte. Îi simțeam deasupra apei respirația umedă și caldă și mă lăsam, pe nesimțite, cucerit de lecție. De câteva ori, întâmplător, picioarele mele le atinse pe ale ei; le-am simțit catifelate și mai calde decât apa. Când îmi purta brațele ritmic, pentru a le întipări cursa corectă, i-am atins, fără voie, în treacăt, sânii elastici de sub costum. Ea însă nu observă nimic, își continuă lecția, firesc, cu stăruință, până ce mă văzu făcând fără greșeală primele mișcări. Atunci se arătă mulțumită, mă scoase afară, trăgându-mă de mână ca pe un copil și pe mal îmi mai făcu încă mult timp teorii, pe care le ascultam zâmbind, cucerit și intimidat, privind-o cu încântare.

Când traversam canalul înapoi, soarele cobora spre asfințit. În susul Limanului se întindea o dâră ruginie, jucată de valuri domol. Linia stufului de pe țărmuri, învelindu-se în răcoarea umedă a serii, prindea umbre tainice.

Fiindcă trebuia să treacă pe la sanatoriu înainte de a se înnopta, Nadia nu putea să aștepte până când i s-ar fi uscat costumul de baie, mai ales că soarele, aproape asfințit, avea prea puțină putere.

— Pot să mă schimb în cabină? mă întreabă, roșind puțin.

Ezitase, îmi dădeam seama, dar nu avea altă soluție.

Am așteptat-o sus, înfiorat de frig, sau de gândul că se dezbrăcase și rămăsese goală, între cei patru pereți ai mei; poate se așezase pe pat, fiindcă pe banchetă erau aruncate parâme. Închipuirea aceasta îmi umplea sufletul de o emoție mult mai puternică, mai vie și mai intensă, mai naturală decât cea pe care o simțeam altădată visând-o pe Ludmila Maximov în spațiul meu. Fără nici o sforțare, refăceam imaginea ei în interiorul cabinei, ca și

când aș fi văzut-o aievea, o goliciune pură, castă dar femeiască, deși intangibilă.

Când Nadia ieși, în rochia subțire de plajă, cu costumul în mână, am simțit din nou ușoara electrocutare de mai devreme; îmi era peste putință să uit că sub pânza înflorată, era cu desăvârșire goală.

— Să nu răcești, am spus, căutând să-mi ascund tremurul glasului.

— Nu, am să merg repede.

Am pornit împreună, pe poteca dintre magazii, ca să ieșim apoi pe plaja goală, învăluită în umbra tristă a apusului. Din larg, de pe fața neagră a marii, întunericul părea că se înalță ca niște văluri sumbre, pe care vântul le flutura, și le aducea spre țărm. De deasupra pâlcului de salcâmi se ridica fum alb de la vile și răzbea un zumzet potolit, confuz, ca undeva la țară, când satul se pregătește de culcare.

Ne-am despărțit la poarta sanatoriului, puțin încurcați, fiindcă la sfârșitul unei după-amiezi petrecute împreună, nu găseam ce cuvinte de rămas bun să ne spunem, să nu meargă prea departe, dar nici să fie goale. Nadia îmi întinse mâna, care tremura puțin de frig, apoi se întoarse și porni repede, spre intrare.

Eram contrariat că nu hotărâsem nimic pentru mai târziu, și în clipa aceea m-am gândit că ar fi foarte bine să nu mă mai găsească mâine în port. Când dispărea pe ușa mare a sanatoriului, din spatele clădirii se auzi sunând clopotul, pentru masă. Pe terase se aprinseră, luminile. Tot atunci farul începu să clipească și îndată cerul se făcu mai negru.

Am pornit înapoi încet, descumpănit. Briza de noapte, aspră, îmi străbătea veșmintele, dar simțeam în mângâierea ei rece o voluptate ciudată. Și pe măsură ce pașii mă duceau pe nisip, în lungul țărmului peste care se rostogoleau ușor valurile albe, sufletul mi se curăța de neguri. Aș fi vrut să am un drum lung deschis înainte, să merg toată noaptea, să refac în gând întâmplările de după-amiază, care acum, când rămăsesem singur, căpătau culori mai vii și semnificații mai neliniștitoare.

*

În seara aceea am rămas pe bord, cu toate că sunetele jazzurilor din stațiune se auzeau până în port, aducându-mi aminte de o viață la care mi-ar fi plăcut să iau parte, ca să mă mai văd o dată în epoca naivă și puțin nebunească a primelor dansuri și-a primelor fete strânse în brațe, cu timiditate și fără rafinament. Dar îmi era teamă să fac o incursiune acolo, lipsea cineva să mă ducă de mână în acea lume uitată de mult. Întins pe

punte, legănat ușor de valuri am ascultat cu melancolie muzica îndepărtată, amestecându-se cu scârțâitul scripeților mișcați de parâme. Mi-au trecut prin minte, ca în ajunul unei spovedanii sau al unui duel, întâmplări foarte vechi, din copilărie, mi-am urmărit în fugă firul vieții, ca pe a unui străin, trecând de la un an la altul, cum ai întoarce în fugă filele unei cărți citite de prea multe ori; m-am revăzut în iarna trecută, în orașul de pe Liman; o sumă de figuri omenești mi s-au amestecat în minte și deodată, peste ele a răsărit, luminoasă, imaginea Nadiei. Întâmplările din viața ei, pe care mi le povestea după-amiază, cu accente spontane și sincere, ca unui camarad bun, îmi veneau acum în minte mai puternice decât întâmplările din viața trecută. O vedeam stând în genunchi, pe nisip, cu părul căzut în ochi, cu mâinile mobile, ca și când și ele ar fi avut ceva de spus, povestindu-mi întâmplări mai vechi sau mai noi, din copilărie, despre casa lor, despre Leon Rabega, „Ursul negru”, cum îl poreclea, despre viața de la internat, unde făcea în fiecare zi câte o poznă. Vorbea despre Ștefănel, despre isprăvile lui, cum pleca de acasă, desculț, ca un pui de țigan, să spargă cu praștia ceștile de porțelan care țin firele electrice pe stâlpi; cum se întorcea în goană, urmărit de gardist, o matahală cât o butie, abia putându-se mișca de gras. Copiii se apropiau pe la spate și îl înțepau cu bolduri, siguri că n-are să-i poată ajunge. Odată gardistul s-a înfuriat și a tras cu pistolul în aer. Au vrut să-l dea afară din poliție; doctorul Rabega l-a scăpat și de atunci, Ștefănel era liber să facă orice blestemății, în sectorul sergentului cel gras.

Nadia își amintea, apoi, de serile petrecute la vie, lângă Chișinău. Stătea jos, pe treptele de piatră ale casei, învelită într-un șal negru și greu, urmărind mersul repede al lunii, printre nori. Nu se îndoia că umbrele care se vedeau în lună erau, după cum spunea Luisa Antonovna, o turmă de oi cu ciobanul lor sprijinit în bâtă și se mira că în fiecare seară oile pășteau iarbă din același loc. Într-unele seri doctorul cobora din pridvor și se așeza și el alături, pe scara de piatră, cufundându-se în gânduri. Cum îl privea, dintr-o parte, Nadiei uneori i se părea că are un chip nespus de blând, ca al lui Dumnezeu, alteori atât de aspru și rău, încât se temea de el.

La Leon Rabega nu veneau bolnavi. Doctorul era ursuz și nu primea pe nimeni, nici chiar pe cei săraci, pentru care arăta milă. Timpul și-l petrecea în bibliotecă, citind și scriind, cerând să nu fie tulburat de nimeni, decât pentru mâncare, o dată pe zi. După masă se ridica, se închina rar, apoi ieșea în curte, își hrănea câinele și pornea cu el prin parc, unde hoinărea câtăva vreme, înainte de a se întoarce în bibliotecă.

O moșie mare a lui, de lângă Vaslui, despre care Nadia își amintea prea puțin fiindcă se duceau rar acolo, o îngrijea fratele doctorului, Eusebiu, un om tânăr, cu patima jocului de cărți și cu alte patimi. În scrisorile pe care le trimitea la Chișinău, Eusebiu trebuia să se plângă întruna de câte ceva, împotriva lui Dumnezeu: sau de secetă, sau de ploaie, sau de frig, sau de arșiță, dar n-ar fi fost nevoie să născocească nimic, fiindcă Leon Rabega nu-i cerea niciodată socoteală de mersul semănăturilor. Veniturile pe care le primea toamna prin Banca Moldovei prisoseau întotdeauna. Gospodăria lor nu avea cerințe mari și doctorul mai trimitea o bună parte din bani la București, la un depozit de medicamente, să se cumpere ulei albastru, pentru leproșii de la Tirchilești.

Îmi vorbise de unele amintiri ale ei, care o făceau să roșească puțin, despre o iubire avută la doisprezece ani pentru un actor de cinematograf, un meridional cu turban de șeic, slăbiciunea tuturor inimilor de femeie, într-un timp.

Avea un fel cuceritor de a prezenta oamenii și lucrurile. Mă pomenisem ascultând-o cu interes, trăind odată cu ea amintirile ei și acum le trăiam încă o dată, surprinzător de viu. Figurile lui Ștefănel, a doctorului, a Luisei, a lui Eusebiu, „excrocul familiei”, cum spunea ea râzând, îmi veneau în minte, ca și când i-aș fi cunoscut pe toți, de multă vreme. Vedeam chiar și casa lor, mare și întunecoasă de pe strada Ștefan cel Mare, de la Chișinău, și parcul sălbatic și chiar pe Stan, dogul doctorului.

— Are o mutră de Stan, spunea Nadia, prezentându-l. E mare și bleg. Și blagoslovit cu niște urechi cât două foi de lipan. Alt nume nici nu i se potrivea. Închipuie-ți: ne jucăm cu el, eu și Ștefănel, cu toate că nu ne prea dă atenție. Eu îl mângâi pe cap și deodată, Ștefănel, îl apucă de coadă și i-o răsucește ca pe o manivelă de automobil. Ce crezi că face dogul tatălui meu? Se repede la mine, mârâind! Noroc că nu știe să muște!

Ultimele umbre roșii ale apusului se șterseseră de mult și ea continua să-mi povestească, în gând. Peste Liman se lăsase același întuneric, ca peste mare. Sclipirile rare, prelungi, ale farului, răzbeau până departe, trimițând pe apă dâre de lumină cețoasă; dincolo de ele noaptea se întindea, vastă și rece, fără nici un clipit de stele. Țărmurile, cu tainele lor, cu freamătul de stuf, cu murmurul valurilor, cu pașii furișați ai grănicerilor, intrau în întuneric ca într-o apă neagră, potolită, sub care toate urmele vieții se înecau. Dintre vile, mai răzbăteau sunetele slabe ale jazzului, stranii în liniștea peisajului sălbatic, adormit și pustiu.

Am coborât în cabină, înfiorat de profunzimea nopții încremenite. Mi-am aranjat culcușul, m-am acoperit cu păturile până sub bărbie, fiindcă mă simțeam pătruns de frig și am stins lumina. Atunci, numaidecât, imaginea fetei se înfățișă, surprinzător de clară, aproape reală. Am revăzut-o în pardesiul mohorât, stând udă de valuri, speriată pe chei de dimineață; apoi, râzând, pregătindu-se să se arunce în apă; apoi, dincolo, pe nisip, în bătaia arzătoare a soarelui, ridicându-se zveltă pe vârfurile picioarelor. Mi-am amintit iarăși glasul ei, povestind isprăvile lui Ștefănel, pasențele Luisei Antonovna și tăcerile lui Leon Rabega. Am revăzut-o întinsă pe nisip; avea picioarele prelungi, armonioase, cu glezna subțire, cu genunchii rotunzi. Purta un costum de baie albastru-marin, simplu, foarte strâns, sub care șoldurile se curbau delicat și cald, înscriind în prelungirea coapsei, până în talia subțire, o linie mlădioasă.

Am mângâiat cu mâna pledul pe care stătuse ea, așteptându-mă să găsesc în moliciunea lânii urma caldă a corpului ei gol. Mi s-a părut atât de prezentă, cu părul ei arămiu, lucios, căzându-i buclat în ochi și dându-i un aer burzuluit, cu umerii rotunzi, cu brațele mobile, cu sânii vibrând sub rochia subțire, am văzut-o atât de clar între pereții cabinei încât m-am temut că imaginea ei nu mi se va șterge ușor din gând. Și m-a cuprins o întristare neclară, amestecată cu speranță și bucurie; îmi dădeam seama că aștept dimineața nu ca să ridic pânzele, ci ca s-o văd pe ea.

Pe urmă mi-am amintit că o lună mai înainte, când țărmul mării era pustiu, dormisem o noapte, în acest port. Atunci, am închis ochii, cu un fel de teamă, așteptând să văd dacă imaginea Ludmilei nu va ieși din vreun ungher al cabinei care îi aparținuse. Dar ea nu se mai arătă, ca să ia locul Nadiei și, uitând întristarea, am adormit, zâmbind.

*

Privit de departe, de pe Liman sau de pe mare, Bugazul, așezat pe limba de nisip fără înălțime, dintre cele două ape, era atât de colorat, cu salcâmii verzi, cu acoperișurile roșii ale vilelor, cu pereții lor albi, ascunși între ramuri, încât părea o pictură plutitoare, o închipuire. Apropiindu-te descopereai stepa, prelungită până în inima lui. Pământul nedomesticit pătrundea printre case, traversa străzile pavate, își întindea vegetația lui sărăcăcioasă dar plină de o vigoare îndârjită prin curți, prin grădini, pe alei, dând locului un aer de sălbăticie pe care prezența oamenilor n-o învinsese; stepa era mai puternică decât ei și decât casele. Dacă n-ar fi fost clădirea gării, sanatoriul, farul și cele câteva magazii din port, care se impuneau în

peisaj ca o realitate puțin stridentă, orășelul, cu vilele lui mici, puse ici-colo, ar fi semănat cu o construcție de cuburi colorate, făcută în joacă.

Toamna, când vilegiaturiștii plecau, acest colț de lume rămânea pustiu, iar când se scuturau frunzele copacilor și se usca toată vegetația, părea părăsit pentru totdeauna. Cei câțiva oameni care rămâneau pe loc, trăiau în port ca pe o insulă abia populată; erau grănicerii, un funcționar de vamă și căpitanul portului, cu familia. Mai departe, ca pe altă insulă, în gară, erau doi acari și un impiegat care stăteau mai mult degeaba; șeful gării, cu copii și nevastă plecau până primăvara. La jumătatea drumului, între port și gară, ținea un fel de dugheană una, Crasavița, femeie fără bărbat, care, după semne în tinerețea ei fusese frumoasă, după cum spunea chiar numele. Dar și ea pleca înainte de venirea iernii.

Micul port al Bugazului, unde acosta câte un barcaz pe săptămână, ca să încarce grâu, avea un chei lung de piatră, jumătate în mare, jumătate în Liman. La mijlocul lui, într-o baracă, era vama și căpitănia, iar puțin mai departe pichetul grănicerilor, la intrarea căruia stătea necontenit de pază un câine ciobănesc, făcut colac pe nisip, sau, iarna, pe zăpadă.

Pentru vapoarele rare care veneau acolo, portul n-ar fi avut nevoie de un căpitan; dar fiindcă îl avea, acesta își făcea datoria cu multă tragere de inimă, și mai mult decât atâta, de pildă, trecea zilnic în registre bărcile pescarilor care ieșeau, sau se întorceau de pe mare. Pescarii erau siliți să tragă la chei, să coboare și să se prezinte cu hârtiile la căpitănie, unde căpitanul, după ce-i cerceta îndelung, îi trecea în scripte, cu scrisul lui meticulos, apăsat, foarte caligrafic. Pentru fiecare luntre care părăsea portul, își îmbrăca haina cu două rânduri de nasturi galbeni, marinărești, își punea șapca împodobită în față cu o ancoră brodată în fir și ieșea măreț pe chei, să salute, ca la plecarea unui transatlantic. Sunt sigur că visa un alt port, pe unde să treacă toate vapoarele mari din lume, despre care citea în ziare. Uneori, după ce-și termina treaba la cancelarie, rămânea pe gânduri, în fața registrului deschis, în care operase foarte conștiincios trecerea vreunui barcaz cu pânze, care se încumeta să ducă, la voia norocului, câteva vagoane cu grâu la Galați sau la Brăila. În asemenea momente de reverie se închipuia trecând în registru nave de mii de tone, cu zeci de oameni echipaj, ai căror comandanți să fie lupi de mare adevărați, cu bărbuță neagră și cu kilograme de aur pe cozorocul șepcii.

Patima marinăriei o dobândise din copilărie, când, stând pe malul Dunării, la Turnu-Măgurele de unde se trăgea, văzuse atât de multe vapoare

trecând în sus și-n jos, încât nu mai visa altceva, decât să poată călători cu ele.

S-au văzut marinari care, când au ieșit la pensie, și-au făcut casa să semene a vapor; membrilor familiei le-au impus vocabularul lor, au dat multor obiecte casnice, denumiri marinărești; soțiile și le-au tratat drept secunzi, copiii drept matelotți, iar ei, plimbându-se pe pridvor, cu șapca în cap și cu pipa în colțul gurii, s-au crezut încă pe puntea de comandă.

Dar oare, când se întâlnesc, în toate colțurile lumii, despre ce vorbesc bătrânii mateloți, dacă nu despre întâmplările lor pe mare? Și când nu mai au ce-și spune, ce fac, dacă nu să-și arate tatuajele, semnele celei mai credincioase înfrățiri cu meseria?

Din mai multe pricini, căpitanul portului nu putuse să intre în marină. Se făcuse însă slujbaș de port și ajunsese, după o muncă sârguincioasă, la o treaptă care îi dădea dreptul să poarte uniformă cu două trese pe mâneca hainei, și șapcă de ofițer, ceea ce corespundea într-o bună măsură idealului său marinăresc.

Avea un nume mai mult de chirigiu decât de căpitan, Ioniță Ghinea, din cauza căruia suferea destul, dar pe care nu îndrăznea să și-l schimbe, ca să nu-și supere părinții, negustori de barieră la Turnu-Măgurele. În orașele pe unde umblase, unii îi spuneau Ioniță-Corabie, poreclă care îl scotea din fire, alții, Ioniță-Pachebotu, mai suportabil, dacă nu chiar măgulitor. Când ajunsese la Bugaz, unde nu avea cunoștințe, porecla i se pierduse și el rămăsese pentru toată lumea căpitanul Ioniță, nume care îl satisfăcea pe deplin.

Căpitanul Ioniță era un bărbat încă tânăr, cu toate că lăsase în urmă o droaie de copii, cât să echipezi cu ei o corabie cu două catarge. De pe urma lor avusese să sufere mai mult nevasta, cucoana Mira, grecoaică de la Brăila, puioasă ca o iepuroaică de prăsilă, care făcea un copil pe an, cum ai face o pâine pe zi.

Comandorul Maximov îi telefonase că am să vin. Căpitanul mă văzuse ieri, pe fereastră, poate din clipa când sosisem și fără îndoială că așteptase toată ziua la căpitănie, cu registrul deschis în față, ca să mă înscrie în rubricile lui, după regulile portului. Fusese probabil foarte urâtă pentru căpitan, ziua când un navigator, călcând peste regulamente, în loc să se prezinte la căpitănie, lua lecții de înot, pe malul insulei Carolina, la două sute de pași, în nasul lui. Prietenia mea cu comandorul îl punea în

încurcătură; simțindu-se obligat să-mi rezerve o parte din respectul datorat șefului său, nu îndrăznea să trimită după mine.

De aceea, a doua zi de dimineață, când mă văzu intrând, fu foarte bucuros.

— Nu știu dacă v-a telefonat comandorul Maximov, despre mine.

Ochii lui Ioniță se făcură întâi foarte mari, ca de mirare, apoi foarte mici, de plăcere. Obrazul lui rotund era bărbierit proaspăt, ca de inspecție și părul galben, pieptănat într-o parte, avea o cărare aleasă cu multă grijă. Cu fața lucioasă scăldată într-un zâmbet încântat, confirmă din toată inima, lăsând să i se vadă aurul din gură, în timp ce se repezea de după birou să-mi apuce mâinile.

— Cum să nu, cum să nu! Domnul comandor mi-a vorbit de dumneavoastră! Sunteți cu „Ludmila”? Frumoasă ambarcațiune, o cunosc. (Nu văzuse alta). Se comportă bine?

Vorbea ca despre o persoană respectată.

Cancelaria căpităniei era o încăpere nu prea mare, cu pereții albi, puțin afumați în partea sobei și cu tavanul scund. O ușă vopsită roșu dădea direct afară, înspre chei. Alături era o fereastră largă, ca un geamlâc, cu ochiuri multe, prin care se vedea tot portul. Într-un colț stătea strâmb dulapul arhivei; lângă el, pe o masă înclinată, ca un pupitru, era deschis un registru mare. Biroul căpitanului, de brad vopsit cu baiț cafeniu, se afla în partea cealaltă a încăperii, lângă ușa care dădea în dormitor. Pe un perete atârnau tablourile familiei regale, pe altul o fotografie îngălbenită, cu un vapor uriaș, probabil într-un port oceanic, iar lângă fereastră era prinsă o hartă hidrografică a Limanului.

Harta și nasturii ca de aur ai căpitanului, erau singurele lucruri frumoase.

— Aveți hârtiile în regulă?

Tonul lui devenise oficial.

I-am întins mapa de pânză impermeabilă:

— Aici e rolul de drum. Nu vă temeți, nu-i lipsește nimic.

— O, nici o teamă, nici o teamă, vai de mine, doar este iahtul domnului comandor! Ne facem numai datoria, știți, aici, lângă frontieră… Chiar domnul comandor ne-a spus… O, i-ați schimbat numele? Mi-la-dul… Miladul? Ce nume! Și ce vrea să însemne?

Mă privea nedumerit și neîncrezător. Dar fiindcă își dădea seama că n-avea ce să suspecteze renunță să mai facă un mister din numele nou, trecu

în fața registrului deschis pe pupitru și, cu vădită plăcere, se pregăti de scris.

— Nu vreți să luați loc la biroul meu? spuse întorcând capul peste umăr. Scuzați-ne că n-avem alt scaun la îndemână. Nu primim des musafiri ca dumneavoastră.

Sigur, pe ceilalți îi ținea în picioare.

Cercetam încă o dată cancelaria, cu privirea plictisită, când l-am auzit pe Ioniță, vorbind cu nasul în registru:

— Domnul comandor pleacă astăzi în concediu, știați? Îi țin locul de altfel, portul principal e aici.

— Da, știam, am răspuns, dându-mi silința să fiu cât mai nepăsător.

Nu credeam că va pleca atât de repede. Am simțit că mi se lua o greutate de pe inimă: dacă el pleca, puteam să mai rămân, fără teama că s-ar fi interesat de mine și ar fi trebuit să-i dau socoteală. La Timiș nu putea să afle ce se întâmpla aici; dezlegarea venea pe neașteptate.

— Astăzi plecați? întrebă Ioniță, scoțând capul din registru.

Nu mai aveam nici un motiv să mă simt încurcat.

— Nu, domnule căpitan, mai rămân câteva zile; nu știu cum e vremea pe mare, în iulie. Ați putea să-mi dați o statistică meteorologică, pe câțiva ani în urmă?

— Cu multă plăcere! Peste o oră, dacă treceți pe aici, găsiți hârtiile care vă trebuie; am să le caut în arhivă.

Eram sigur că n-o să le găsească, dar nici nu mă gândeam să le mai cer. Când am ieșit pe chei, lumina soarelui mi s-a părut deodată mai veselă, marea mai frumoasă, murmurul valurilor mai armonios. Mă simțeam ușor, cu sufletul limpede, de parcă aș fi avut de încasat un cec mare, liber să fac cu banii orice mi-o da prin gând. Era încă devreme, lumea abia începea să iasă la plajă. Am aruncat instinctiv o privire pe poteca nisipoasă care se pierdea printre magazii, înspre sanatoriu, dar nu se vedea nimeni; câteva flori roșii se legănau de vânt, printre mărăcini. Încă nu știam ce să fac în această dimineață începută atât de frumos. Mă mulțumea cerul, aerul, vântul ușor de la nord care încrețea puțin Limanul, făcându-l cenușiu, mă mulțumea mirosul de stuf verde, adus din sus, de la gura Nistrului, amintire atât de pregnantă.

Am plecat fără să aleg drumul, în sus, de-a lungul căii ferate, ca să vizitez mica localitate acoperită de salcâmi. În gară tocmai sosise un tren și cobora o mulțime de oameni, orășeni de toate felurile, din toate părțile țării, dezorientați într-o gară fără hamali și fără trăsuri. Erau supărător de albi în

peisajul unde se simțea briza și se auzeau valurile mării răsturnându-se pe plajă. Soarele, fără să dogorească prea tare, avea multă strălucire. Am trecut cu grabă prin mulțimea speriată, care se agita ca un mușuroi de furnici intrat în panică. Nici o figură nu mi-a atras luarea-aminte; am plecat mai departe, pe drumul gloduros din marginea căii ferate. În stânga erau magazii vopsite maroniu, în dreapta pâlcuri de salcâmi, printre care, mai sus, se vedea cherhanaua, o hală de scânduri înnegrite. Am mers așa până la ultima casă, unde calea ferată apuca spre miază-noapte, spre locurile de unde venisem. În partea cealaltă se vedea marea, sticlind sub bătaia soarelui. Alături se întindea un lac, cu apele verzi-negricioase, ținându-se de-a lungul mării, numai la câțiva zeci de metri de țărmul ei înspumat, până se pierdea în zare. Între aceste două ape, atât de neînrudite, se întindea o șuviță de nisip, dreaptă ca un pai, albă și lucioasă, cum se văd din avion șoselele pe un câmp înverzit.

M-am întors pe plajă înspre port. În fața sanatoriului m-am gândit că poate Nadia mă căutase și am pornit repede pe poteca dintre magazii, pe unde o însoțisem ieri. Cheiul era însă gol; numai grănicerul care patrula, se ducea cu pași rari, spre far. Eram nemulțumit că aseară nu hotărâsem nimic cu ea, pentru astăzi. Pe urmă m-am simțit rușinat și nemulțumit că mă gândeam atât de mult la întâmplările din ajun; începute în primul port, trebuiau să se termine cum începuseră; nu se legau prin nimic de mine și de drumul meu.

Am coborât pe punte și, fără să-mi regăsesc bucuria de altădată când ieșeam în larg, am ridicat pânzele, încet, șovăind, gata să le cobor la loc. Însă când vântul le prinse și începu să le fluture, foșnetul lor mă învioră pe loc. Am și acum acest sunet în ureche și fiindcă niciodată n-am să-l pot uita, știu cu ce coarde armonioase mi s-a legat de suflet.

Am desfăcut prova și am lăsat-o să alunece sub vântul slab, ca să ocolesc șlepul, spre mare. În clipa când mă desprindeam de chei m-am întrebat, speriat, dacă nu cumva plecam definitiv, dar îndată mi-am adus aminte că rolul de drum îl lăsasem la căpitănie și trebuia oricum să mă întorc. O dulce lașitate m-a făcut să zâmbesc, ca după un vis rău.

*

Vântul căzuse ducându-mă spre larg și la nici o milă de țărm mă oprisem între apele adormite. Era prima mea călătorie singur pe mare și începea puțin cam plictisitor. Când m-am convins că pe mare nu se vedea venind vântul din nici o direcție și m-am văzut izolat, atât de departe de

oameni, m-a străbătut o urmă de neliniște, apoi una de tristețe. Începea să-mi fie teamă că nu voi putea trăi în imensitatea apei, departe de pământul unde îmi aveam rădăcinile omenești, departe de semenii mei pe care nu puteam nici să-i părăsesc nici să-i reneg, chiar dacă pe unii îi disprețuiam, cu alții nu aveam nimic comun; dar populau și ei lumea. Mă gândeam că în această aventură mă atrăgea doar noutatea ei, frumusețea mării ca peisaj, nu ca mijloc de viață, liniștea ei doar ca prilej de repaus, și forța doar fiindcă îmi trezea îndrăzneala s-o înfrunt. Mă amăgisem, nu aveam vocația aventurii, altfel nu m-aș fi uitat în urmă.

Soarele se ridica spre zenit și marea dormea; încă nu vedeam venind vântul. Pe malul îndepărtat distingeam numai salcâmii și zidurile albe ale sanatoriului lucind în soare. O clipă m-am gândit la Nadia, așa cum o văzusem ultima oară, aseară, dispărând în întuneric. Aici, în largul mării, imaginea ei îmi apărea mai puțin clară, de parcă apa și depărtarea ar fi pus între noi văluri, peste văluri. Când chipul i se șterse sub aceste pânze, gesturile ei continuară să se vadă. Îmi aminteam cum stătusem alături pe nisip, cum îmi făcuse vânt în apă, cum intrase în cabină să își scoată costumul. M-am gândit deodată că poate gesturile ei, pe care le credeam copilărești, erau în realitate, provocatoare. Acolo de unde veneam, fetele începeau să cunoască viața și bărbații de la paisprezece ani. Mă întrebam, ce ar putea-o opri pe Nadia, să fie la fel? Îmi vorbise cu nevinovăție despre viața ei, dar sinceritatea se oprește totdeauna la un punct, nu merge până la capăt, relațiile între oameni ar deveni inconfortabile sau chiar imposibile. Era greu să cred că între camarazii ei de sport nu se găsise niciunul pe care să-l privească altfel. Și apoi, ea trecuse de vârsta când natura începe să vorbească; ar fi fost atât de firesc să aibă o dragoste, încât a crede altfel era o naivitate.

Cu o insistență care devenea iritantă, căutam să-mi închipui cum ar fi putut să arate omul plăcut de ea, ce cuvinte ar fi putut să-i spună, ce gesturi ar fi putut să facă. Așa cum o văzusem ieri, copilăroasă, mi-o închipuiam, pe rând, tandră sau pătimașă, mângâind sau încordându-se, cu buzele ei roșii umezite de sărutări, cu corpul fremătând. Pe urmă, aceste imagini mi se părură false și m-am rușinat de ele. Ar fi trebuit să mă gândesc la privirea ei, căci privirea nu înșală, decât pe cei care se supun înșelăciunii, o acceptă ca pe o condiție de viață. În ochi poți citi, odată cu dorințele prezente, toate dorințele consumate. Privirea ei era tot ce ea avea mai nevinovat, așa cum îmbrățișa cu nevinovăție spațiul, găsind pe fiecare metru pătrat un lucru și

în fiecare clipă un fapt, care să o uimească. Dacă nu înțelegea ceva, pleoapele i se zbăteau repede și ochii, cu pupila mărită ca la pisici noaptea, îi dădeau cel mai convingător aer de candoare.

Dar toate aceste gânduri contradictorii mă oboseau și îndată, ca și când un zăgaz s-ar fi rupt în creier, peste imaginea ei se rostogoliră altele; am văzut-o pe Liuda, despuiată, cu picioarele groase, cu vânătăi pe pântec; pe Iris, făptură dulce, cu pielea moale și răcoroasă care, cu urmele ierbii încă întipărite pe coapse, spunea inspirată, poezii, pe malul Limanului; pe Katia, fata croitoresei, urcată în vârful patului, sub pătură, în cămașa ei de noapte cenușie și scorțoasă; pe Tamara în rochia neagră de catifea, cu sânii pe jumătate dezgoliți și gata să explodeze…

Trebuia să plec de aici, cum plecasem și de acolo; dar nu mă îndepărtasem destul, amintirile continuau să mă urmărească. Purificarea începea în altă parte, în alt punct geografic.

Am coborât în cabină, am desfăcut atlasul și mult timp am stat adâncit în filele lui, urmărind pe hartă, înfrigurat, drumurile viitoare. Pe urmă mi-am amintit cărțile de călătorie; m-am urcat în genunchi pe pat și le-am luat pe fiecare la rând, răsfoindu-le, absorbind ca pe un balsam aerul dintre paginile lor. Când am ieșit pe punte, soarele ardea, în vârful catargului. Atunci mi-am adus aminte că va trebui să mănânc și m-a cuprins bucuria la gândul că îmi voi pregăti singur masa. Foamea e o senzație optimistă, pentru cine are ce mânca. M-am gândit că niște guvizi ar putea să înlocuiască peștii zburători pe care căpitanul Slocum îi găsea dimineața pe punte, în Atlantic. După culoarea neagră a mării, dedesubt, fundul era stâncos. Am aruncat câteva undițe, în borduri și peste câteva clipe, trei guvizi sfârâiau jos, în tigaie. Au fost și singurii, fiindcă nu vroiam să mă lăcomesc, deși ei se lăcomeau la undițele mele.

Nu mă socoteam un bun bucătar, dar izbutisem să spintec cei trei guvizi, singuri vinovați de soarta lor, îi spălasem în apă de mare și le dădusem drumul în undelemnul încins. În bucătăria strâmtă, mașina cu petrol făcea în amiaza de iulie, o căldură de nesuferit. Era poate numai cu puțin mai bine decât în tigaia unde sfârâiau guvizii. Părul îmi căzuse pe frunte și sudoarea mi se scurgea gârlă pe obraz, mă simțeam însă bine. Eram în casa mea, singur, și n-aveam nevoie de nimeni. Mă gândeam să mănânc pe punte, lângă catarg, la umbra velei mari, legănat de marea adormită. Guvizii căpătau o culoare arămie, plină de promisiuni și mirosul proaspăt, de pește

prăjit, care umilea magazia încinsă, îmi amintea zilele foarte frumoase când eram mic și la ora prânzului veneam să pândesc cratițele, în ușa bucătăriei.

Acum îmi părea rău că nu îmi luasem actele, să pot pleca la prima adiere de vânt; să nu mă mai întorc în port…

Tocmai ridicasem tigaia, ca să întorc guvizii, fiindcă deasupra focului nu izbuteam, când o lovitură în bord mă făcu să tresar, speriat prin exagerare; mi-a venit în minte întâmplarea căpitanului Slocum, care se crede că a pierit în ocean, lovit noaptea de un vapor, în timp ce dormea sub punte. Tigaia mi-a căzut din mână sunând infernal pe podea și câteva picături de ulei încins mi-au pișcat picioarele.

— Heei! strigă cineva de afară, bătând cu pumnul în bordaj.

Mă dezmeticisem, nu putea să fie decât un pescar, care se întorcea din larg. Mă irita însă vizita nedorită și picioarele stropite cu undelemn începeau abia acum să mă usture. M-am agățat furios de scară și am scos capul deasupra punții, gata să scap printre dinți una din înjurăturile învățate peste iarnă. De jur-împrejur marea era pustie, cum o lăsasem mai înainte. Numai soarele se mișcase, alunecând din vârful catargului. Și totuși, cineva mă strigase, un om sau un duh, și izbise atât de tare cu pumnul în bordaj, încât mă și văzusem scufundat. Atunci am auzit o voce udă, venind de sub bord:

— Bună dimineața!

O mână bronzată se ținea de marginea punții.

— Ce este? am strigat, ieșind repede pe punte, cuprins de neliniște.

Un chip ieșit din apă, cu părul strâns sub o bonetă de pânză care îmi era cunoscută, cu genele negre, ude, îmi zâmbea dintre valuri, intimidat de precipitarea mea. Dar după o clipă, când mă văzu mai bine, cu părul căzut pe frunte, cu obrazul transpirat, plin de funingine și mai ales, cu șorțul de bucătărie prins peste costumul de baie și stropit cu undelemn, pufni în râs. Atunci am recunoscut-o, dar eram încă zăpăcit, fiindcă nu știam de unde răsărise în mijlocul mării pustii, ca o sirenă, ca să nu spun ca un diavol al apei.

— Nadia! Cum ai venit aici?

Își scoase boneta și o aruncă udă, pe punte; buclele arămii îi căzură în ochi.

— Băieții îmi spun Naiada, râse. Au învățat și ei puțină mitologie, altfel sunt niște proști! Credeau că n-am să pot înota atât de departe.

— Dar cum ai venit?

— Ce întrebare! Am înotat!
— Bine, dar e o distanță…
— A fost vorba de un pariu.
— Și?
— Cum, și? L-am câștigat!
M-am gândit la guvizii care înotau în undelemn, pe podeaua magaziei, și am dat să cobor, zăpăcit, apoi m-am întors, cuprins de o nouă grijă:
— Ai mâncat?
— Nu.
— Ei drăcia dracului! am făcut, scărpinându-mă în cap, ca oamenii aflați în încurcătură.
Eram obligat s-o invit la masă.
— Știi, am reînceput, negăsindu-mi cuvintele, după toate, am scăpat și guvizii pe jos. Din cauza ta, bineînțeles. Altădată, când vezi o barcă în larg, să strigi de departe; să nu mai sperii lumea, în sfârșit, acum o s-o scoatem la capăt, dar alți guvizi nu mai prind.
— Am înțeles că putem vorbi fără ceremonie; îmi place, spune-mi pe nume… Acum îmi dai voie să mă urc pe punte?
— Bineînțeles! Eu mă duc jos să văd ce mai pot salva din guvizi.
— Nu vrei să mă ajuți? Nu ajung până sus.
— Fă-ți vânt și ai să reușești! am sfătuit-o, în timp ce coboram grăbit, sub punte.
Am auzit-o râzând de această politețe prea marinărească, apoi, după câteva clipe, pași goi trecură pe punte și capul ei apăru deasupra, în gura magaziei.
— Toți trei sunt în stare bună, am spus, bucuros, privind în sus. Dacă nu ești pretențioasă, masa noastră s-a aranjat.
— Vrei să-ți ajut?
— Nu vezi că abia am loc eu aici?
— Dar mie ce treabă îmi dai să fac?
— Nimic; stai să ți se usuce costumul.
— Nu mă lași să-ți aranjez cabina?
— Am aranjat-o singur, azi dimineață.
— Ei! ce poate să aranjeze un bărbat!
— Uită-te, să vezi dacă nu-ți place!
Se duse să privească înăuntru.
— De ce n-ai fotografii pe pereți?

— Nu-mi plac fotografiile.

— Dar nu ți-e urât, așa singur, cu pereții goi? La ce te gândești când ești pe mare? Fotografiile îți aduc aminte de ceva. Nu ai nici în sertare? Eu am o cutie plină. Dacă vrei am să-ți dau fotografia lui Stan.

— A cui? am întrebat, râzând.

Își băgă iarăși capul pe gura magaziei.

— Stan, dogul tatălui meu, ți-am vorbit despre el. E foarte prost, dar în fotografie nu se cunoaște; are să-ți placă.

— Bine, am spus, râzând, să-mi dai fotografia lui Stan.

— Și ai s-o prinzi în perete?

— Sigur!

— Mă bucur. Credeam că dacă umbli singur pe mare, nici n-ai să-ți pui mintea cu mine.

— Dar tu, care ai înotat doi kilometri până aici, cum ți-o pui cu mine?

— Va să zică, a rămas că vorbim fără ceremonie.

— Vrei să-mi spui pe nume?

— Sigur! Spune-mi și tu!

Ezită.

— Trebuie să-mi fac curaj.

Apoi schimbă vorba:

— Sunt doi kilometri până aici?

— Cred că da.

— Înseamnă că am un pic de antrenament. N-am obosit deloc, aș putea să plec numaidecât înapoi.

— Bine, dar acum stai să mănânci guvizii.

Mă deruta și mă întrista gândul că ar putea să plece; era cam mult, dar nu puteam și nu vroiam să dau înapoi.

— Nu glumești? Chiar îmi dai să mănânc?

— Nu ți-e foame?

— Ba da, cum să nu! Mor de foame. Ce-mi dai să mănânc?

— Nu ți-am spus? Guvizi!

Făcu un cap amărât:

— Trei guvizi la doi oameni?

Chipul ei necăjit mă făcea să râd.

— Ești mâncăcioasă?

— Da.

— Bine, atunci am să-ți dau doi guvizi și eu am să mănânc unu.

— Ai să slăbești pentru mine!

Vorbise cu o mâhnire atât de comică, încât am pufnit în râs, amândoi deodată.

— Haide, ai vrut să faci treabă; ajută-mi să pun masa!

În timp ce ea așeza un șervet pe punte, lângă catarg, am scos farfurii de metal cromat și tacâmuri, deși aveau să rămână fără întrebuințare.

— Afară de pește nu pot să-ți dau decât cașcaval și marmeladă, am spus, ieșind pe punte, cu brațele încărcate. Și n-am pâine. Poți să mănânci pesmeți? Dacă nu, pune-ți boneta și înoată până la mal, să aduci pâine proaspătă.

Mai mult am râs, decât să mâncăm. Pe Nadia, masa neobișnuită și neașteptată o făcea să se bucure, încântată. Toate erau altfel aici decât pe uscat, începând cu peisajul, cu pustietatea mării calme, cu izolarea pe care n-o tulburau nici măcar pescărușii, căci zburaseră toți spre țărm, și terminând cu existența noastră simultană.

— Ești un om foarte ciudat, spuse, privindu-mă cu seriozitate. Nu știu când ai de gând să râzi, și când să te încrunți; parcă ai sta cu un picior în zăpadă și cu altul în nisip fierbinte.

Stătea la umbra velei mari, rezemată de catarg, în locul unde, înainte de venirea ei, credeam că voi sta eu.

— Ai plecat de mult, azi dimineață? Când te-am căutat în port nu mai erai. Mi-a părut foarte rău.

Era o mărturisire involuntară; se făcu roșie.

— Dacă știam că vii, te așteptam.

Era tot o mărturisire, dar nu involuntară. Ridică genele și lăsă să i se vadă bucuria în ochi:

— Adevărat? spuse, apucându-mi mâna. Știam eu că ești un camarad bun. Nu mă înșel niciodată…

Apoi, după o pauză, urmă, cu însuflețire.

— Am fost pe plajă și te-am văzut în larg. Când a stat vântul m-am gândit să vin să-ți țin de urât. Senegalezul spunea că sunt cinci kilometri până aici. Puc e mai deștept, dar și el, a dat trei kilometri. Nu-i știi, pe Puc și pe Senegalezul? Ai să-i cunoști… I-am lăsat să-mi păzească lucrurile. Puc e cavalerul meu servant; îl știu de la Chișinău; pe Senegalez l-am cunoscut aici; e bronzat și are părul creț, de aceea îi spun așa. Am făcut prinsoare cu ei că nu-mi trebuie mai mult de o oră să înot până aici. S-au

uitat cu binoclul; sper că au văzut când am ajuns. Nu cred că am depășit o oră.

— Crezi că se uită și acum cu binoclul?

Scoase capul pe sub pânză, ca să privească spre țărm.

— Trebuia să fi pus masa în partea cealaltă, să le facă în necaz guvizii noștri, spuse râzând. În binoclu n-ar fi văzut că erau afumați.

— Acum, după ce i-ai mâncat, râzi de mine?

— Doamne ferește, mi-au plăcut foarte mult. Chira noastră îi afumă mai rău.

Îmi ajută, râzând, să strâng masa, apoi am trecut în cockpit, să bem ceai.

— Ascultă, spuse Nadia, privind flacăra albastră a spirtierei, când e vânt și valuri, înțeleg. Dar când nu bate vântul, ce faci?

— N-ai văzut? Frig guvizi.

— Nu, fără glumă. Nu te plictisești singur, în barca asta?

— De ce? N-ai stat niciodată singură, într-o odaie? N-ai văzut la câte poți să te gândești, ce lume ai în cap? Ce tovarăș mai bun și mai inteligent poți avea, decât pe tine însuți? Și aici, mai e și marea cu care poți vorbi. Valurile sunt mereu aceleași, orizontul rămâne totdeauna neschimbat, circular. Nimic nu se schimbă, minute, ceasuri, zile întregi. Dar marea e mereu altfel, în fiecare clipă. Nu te-ai gândit că are o viață a ei, vizibilă și pentru noi? N-ai stat niciodată nemișcată, pe țărm, să o privești? Nu ai simțit atunci, în murmurul ei neîntrerupt, un puls, ca un puls omenesc, o respirație, ca a unui om bătrân și obosit? Dar vântul? Nu ți l-ai închipuit ca un nor care se rostogolește pe cer? Ia uită-te în zare, ridică-te, vezi o dungă neagră, spre orizont?

— Da, cred că e din cauza luminii.

— Nu, e din cauza vântului. Când vine, marea își schimbă culoarea. Aici are să ajungă abia peste o oră; atunci ai să-l simți, pe obraz, și-n păr; acum îl vezi cu ochii. Dar ce poți să știi despre el, până nu v-ați luptat unul cu altul? Sau dacă n-ai auzit niciodată velele tresărind la venirea lui? Cum să-ți înfioare sufletul când nu știi cum împinge cu umărul la catarg? Dar pescărușii? Ai auzit vreodată țipătul lor îndepărtat, răspândindu-se trist peste valuri, amestecându-se cu scârțâitul scripeților, cu murmurul apei în bordaj, cu fâlfâitul velelor, ca al unor aripi? Pe ce partitură, și cine ar putea să noteze o simfonie atât de inedită?

Atunci nu mă gândeam la zilele de acalmie, pe mări unde vântul se oprește cu săptămânile și apa se preface în asfalt albastru. Dar poate le-aș fi

găsit și lor un farmec, zilelor când te arde soarele în creștet, când gâtul ți se umflă de arșiță și în jurul corăbiei rechinii așteaptă, ca niște ciocli. Acum uitasem toate îndoielile, chiar pe acelea de azi dimineață și eram gata să întind pânzele, pentru o călătorie lungă. Vântul care se apropia, îmbrăcând fața apei într-un fel de neliniște, îmi deștepta în suflet toată patima pusă acolo de comandorul Maximov, când îmi vorbea despre mare.

— Cum poți să mânuiești singur niște pânze așa mari? întrebă Nadia.

Intimidată de exaltarea mea, simțea nevoia să se întoarcă la ceva mai tangibil.

— Mult mai ușor decât crezi. Ai să-ți dai seama îndată, când o să vină vântul.

— Știi, continuă ea, rotindu-și capul pe domeniul meu de nouă metri, a cărui mulțime de scripeți și parâme o zăpăcea, mi-ar plăcea mult să învăț meseria asta. Dacă aș fi fost băiat, m-aș fi făcut marinar. Crezi că ar fi fost greu?

— Dacă îți place, nu-i greu. Dar dacă nu simți că într-adevăr îți place, mai bine să nu încerci; ai să renunți de la prima bătătură care îți iese în palmă.

Își privi palmele mici, cu pielea trandafirie și fină.

— Cum, trebuie să-ți facă bătături? întrebă, dezamăgită. Ia dă mâna! Vezi, râzi de mine! N-ai niciuna.

— Am avut; acum pielea s-a obișnuit.

— Ei bine, să știi că nu mi-e frică; vreau să învăț și eu. Haide, spune, îmi arăți? Cred că aș fi un elev bun. Eu te învăț să înoți, dar să știi că te învăț bine și… (să spun tu?), învață-mă cum se conduce corabia. Vrei, spune-mi?

— Vreau, dar nu e ușor totdeauna, ține seama!

— N-are a face. Dacă învăț, îl conving pe tatăl meu să-mi cumpere și mie o corabie ca asta, cum îi spui. Crezi că pentru o fată merge? Haide, te rog, explică-mi ce-i cu pânzele? Nu înțeleg, cum mergi în toate direcțiile, când vântul bate dintr-o singură parte? Hai, arată-mi, care e secretul?

În așteptarea vântului, am început să-i explic, așa cum în primăvară comandorul Maximov îmi explicase mie. Eram acum atât de familiarizat cu toate, încât mi se părea că sunt matelot de o viață întreagă. I-am arătat apoi cum se manevrează cârma și școtele, pentru a prinde vântul în pânze.

— Ia arată-mi ce-ai înțeles. Vezi de unde vine vântul?

— Da.

— Portul îl vezi?

Soarele cădea înspre apus și în lumina lui, țărmul înverzit și clădirile scăldate în apă, nu mai aveau contur.

— Văd numai farul.

— Întoarce-te cu fața acolo; închipuie-ți că s-a întors și prova. Din ce parte o să cadă vântul?

— Din coastă… adică, stai, cum i-ai spus? Din travers.

— Bine! Acum ridicăm focul.

— Randa de ce ai lăsat-o ridicată?

— I-ai ținut minte numele?

— Spune-mi, de ce n-ai coborât-o?

— Fiindcă dacă nu bătea vântul era totuna să stea ridicată, sau strânsă.

— Atunci pe cea din față de ce-ai coborât-o?

— Pentru un motiv foarte important: nu puteam să frig guvizii. Nu vezi că-i tocmai deasupra bucătăriei?

O înfiorare, ca un fâlfâit de aripi, trecu prin aer; vela flutură. Vântul aducea, în răcoarea lui proaspătă, un miros de algă și de iod. După el marea venea neliniștită și întunecată, verde închis, aproape neagră, fierbând, alungând spre nord cealaltă apă, albastră.

Am văzut atunci pe chipul Nadiei trecând o înfiorare și am înțeles-o, fiindcă și pe mine mă înfiorau aceste ape care se alungau una pe alta. Am trecut la catarg să întind funga focului; pânza se ridică pe strai fluturând, cu vârful triunghiului ei în sus, ascuțit, ca o săgeată albă. Am revenit apoi la cârmă, unde Nadia aștepta, urmărindu-mi atentă manevrele, și am întins școtele, să aduc pânzele în bătaia vântului. Sub apăsarea puternică „Miladul” se aplecă brusc pe o coastă și porni imediat cu o viteză neașteptată; era mai degrabă un salt, o zvâcnire, decât o alunecare. Înfățișarea lui se schimbă deodată, părea că în cablurile și în parâmele întinse, în etrava care tăia apa scoțând un fâșâit învingător, ca al coasei în fin, s-a trezit o viață până atunci adormită. Toate părțile lui, mai înainte amorfe și independente unele de altele, ca niște accesorii disparate într-o vitrină, catargul, șarturile, parâmele, pânzele și corpul plutitor, părea că abia acum se leagă unele de altele, că se contopesc într-un acord puternic, devenind un tot zvelt și elastic, un albatros care își ia zborul cu aripile larg întinse. Se simțea că se dă o luptă, că se consumă o forță trepidantă, dând naștere alunecării noastre victorioase.

Nadia stătea pe marginea cockpitului, încordată, luând parte cu întreaga ei ființă la această izbândă, pentru ea încă inexplicabilă și poate incertă. Avea obrazul palid, și ochii mari, plini de uimire. După o clipă își puse mâna fierbinte peste mâna mea, pe cârmă, și se aplecă să mă privească de aproape. În obraji îi venise o culoare nouă, aprinsă.

— Te rog să nu pleci! a spus, temătoare, și teama îi mărea farmecul, făcându-l aproape patetic. Spuneai că nu ești niciodată grăbit. Închipuie-ți că nu mai ai vânt…

Se retrăsese puțin și căută argumente.

— Spune-mi, dacă te rog mult, ai să rămâi? M-am îndrăgostit de corabia… Să spun corabia ta?

M-am simțit emoționat, ca și când declarația de dragoste mi-ar fi fost adresată mie.

— Așa-i că rămâi? întrebă Nadia, strângându-mi mâna.

Am înclinat capul, pe jumătate convins, în timp ce așteptam să se convertească și jumătatea cealaltă.

— Îmi pare bine, izbucni. Mă iei matelot? Sunt foarte ascultătoare. Dacă am să te supăr vreodată să mă spânzuri de catarg!

În urmă, marea se ridica, tulbure și pustie. Valurile erau acum cenușii, o culoare urâtă, amenințătoare, dar în imensitatea lor goală părea că se află mai multă căldură și mai multă liniște decât pe țărmul însorit.

Deodată, pe chipul Nadiei trecu o umbră de îngrijorare: numai o clipă, fiindcă repede, râsul ei tineresc și sănătos o alungă.

— Să vezi ce-i fac lui Puc, spuse, dacă o fi plecat și m-a lăsat fără rochie!

*

Și iată-mă începând o altă viață, în acest port, între mare și Liman.

Dimineața când mă sculam și ieșeam pe punte, departe, pe țărmul cenușiu, zăream pierdute în neguri, ruinele Cetății și orașul de unde plecasem, ascuns sub straturi vaporoase de pâclă, ca de fum, dar nu mă mai gândeam acolo, de parcă aș fi venit aici din altă parte. Nici la comandorul Maximov nu mă mai gândeam.

Cu copiii căpitanului, în port trăiau cincisprezece oameni; eu am venit al șaisprezecelea între ei. Dacă n-ar fi catargul care să se legene deasupra cheiului, nici nu s-ar băga de seamă prezența mea. Aici lumea umblă pe furiș; se ascund de soare, de vânt, sau de ochii cine știe cui! Pe chei umblă numai grănicerul, căpitanul portului și câinii pichetului, în afară de cel care

stă de pază la ușă, cu schimbul. În spatele căpităniei se aude uneori larmă; sunt copiii lui Ioniță, cărora cucoana Mira le face educație, cu coada polonicului. Câteodată, după ce vreo locomotivă din gară ajunge până aici și își golește focarul între șinele ruginite din port, răsar câțiva copii desculți, Dumnezeu știe de unde și culeg, cu degetele arse, cum se culeg castanele din foc, cărbunii din cenușă. La fereastra vămii perdele stau tot timpul trase, iar la pichet, grănicerii, când nu sunt în patrulare sau de sentinelă, dorm pe paturi de fier, cu saltele de paie, rotunde ca niște suluri. În bătătură câinii rod oase mari, albe, de vită, până îi apucă somnul; atunci se strâng colac pe nisip și ațipesc.

Mai e un om în port: Nail, paznicul șlepului. Îl văd rar, dar știu că el mă vede tot timpul. E un bătrân arțăgos, gata să se mânie din nimic, alergând, mereu înciudat de ceva, de colo până colo, pe puntea încinsă de soare. Târâie după el, cu necaz, un picior de lemn pe care îl izbește în toate pietrele, să le scoale din somn; l-ar izbi cu plăcere chiar în capul oamenilor, dacă ar avea putința. În tinerețe umblase cu o corabie până pe la Alexandria, și acolo își lăsase un picior în gura unui rechin.

Infirmitatea l-a făcut bănuitor și rău. Are un cap rotund, ca un bostan, cu ochi galbeni, parcă afumați de tutun, cu priviri agere, de veveriță; nu-i clipă în care să nu aibă de văzut ceva, chiar în acest port unde nu umblă nimeni, și nimeni nu face nimic. Nasul lui, lipit în mijlocul figurii, pare un boț mare de cocă, zvârlit de departe și întâmplător oprit acolo, deasupra mustății sure, zbârlită și rară, cu firele tocite, ca părul năpârlit de la dosul maimuțelor.

Când scoate capul deasupra punții, ca să privească iscoditor în jos, pare o sperietoare din acelea puse pe arcuri în cutii de păcăleală, de unde țâșnesc comic, când deschizi capacul.

Îl aud noaptea și ziua, bocănind cu piciorul lui de lemn, pe puntea de fier a șlepului. Când se oprește, îmi dau seama că pândește pe cineva, și aș fi curios să știu ce poate să vadă în portul pustiu.

Dincolo de magaziile goale, prin care guzganii slabi și flămânzi aleargă ca niște umbre, e prăvălia Crasaviței; ea face legătura între Bugaz și port. Are acolo o baracă de scânduri, cu șopron, sub care se află două mese lungi, de scândură nedată la rindea, puse pe picioare bătute în nisip. Ca lucruri de vânzare în prăvălie nu se găsesc prea multe: cvas în culori felurite, în sticle mari expuse la fereastră; apoi semințe de floarea soarelui, câteva capete de salam înnegrit, un butoiaș cu brânză, mai mult pentru muște decât pentru mușterii, precum și mărunțișuri casnice, rămase de mulți ani în cutiile lor:

nasturi de tablă, ruginiți, copci, ace de siguranță, șireturi de piele scorojite și o mașinuță de râșnit piper. Mușterii Crasaviței sunt cei cinci hamali care n-au de lucru în port și care toată ziua dorm pe mesele ei, sub șopron. Când vine vreun barcaz la încărcat, muncesc în schimb cu tragere de inimă și banii câștigați îi lasă Crasaviței în păstrare, ca să le dea de-ale gurii până or găsi iar de lucru.

Băuturi, Crasavița nu ține, nici măcar pe sub mână, dar nici hamalii nu cer. Ei dorm cuminți, de dimineață până seara, pe mese, și prea rar dacă deschid un ochi ca să se uite în strachina cu ciorbă a Crasaviței. Duminica însă, după ce se închină creștinește, la răsăritul soarelui, se bărbieresc, se spală în Liman, își pun haine de sărbătoare, de dimie neagră și tocmesc o barcă pescărească, să-i ducă până la Șaba. Acolo au ei un elvețian cu vinuri bune, un om de înțeles, care pentru cincizeci de lei de căciulă îi lasă să intre în pivniță și să rămână, fără priveghere, cât le-o plăcea. Pe la timpul prânzului, podgoreanul coboară la dânșii și îi scoate în cârcă, unul câte unul, după ce îi întreabă, cinstit, dacă s-au săturat într-adevăr de băutură. Firește că musafirii nu mai sunt în stare să răspundă, dar elvețianul, fiind un om cu frica lui Dumnezeu, înțelege să nu-l înșele pe aproapele, nici când e beat turtă.

Seara, pescarul vine să-i ia, după înțelegere, îi întinde pe fundul bărcii unde ei dorm împăcați, și-i dă pe mâna Crasaviței; aceasta îi trage de subțiori unul după altul și-i culcă pe mese, sub umbrar.

Puțin trecută, dar frumoasă femeie Crasavița, după cum spune și numele. Despre faptele ei de dragoste, din trecut, umblă multe vorbe, care ar face cinste oricărei femei. Și acum, plutonierul de la grăniceri, cu mustața bălaie, răsucită, și cu pinteni sunători la cizme, îi dă târcoale. Dar unde și la ce ore se întâlnesc, numai Nail ar putea să știe.

În unele zile sosește în port câte un barcaz, de la Sulina să încarce grâne. Sunt corăbii negre, cu două catarge, cu pânze puține pe care le mânuiesc anevoie chiar stăpânii lor, cu câte un om de ajutor, fiindcă nu prea se găsesc marinari, sau, mai ales, din economie. Uneori, plecând, nu se mai știe nimic de ele; vin altele în loc. Căpitanul Ioniță își pune șapca în cap, iese pe chei și le arată unde să acosteze, dincolo de șlep, înspre far, ca pleava, când se încarcă grâul, să nu vină la Căpitănia portului. A doua zi, locomotiva aduce din gară cinci vagoane cu grâu. Un vătaf de la moșie, cu cizme roșii și cu biciușca în mână, ars de soare și cu ochii răi, după ce schimbă hârtiile trebuitoare cu stăpânul barcazului, pleacă să caute oameni pentru încărcat.

Cei cinci hamali dorm, la Crasavița. Ei nu joacă nici în cărți nici în zaruri ca hamalii fără lucru din alte porturi; dorm și Crasavița are grijă ca nimeni să nu le tulbure somnul.

— Am venit să-i luăm la lucru, surată, spune vătaful, cu vocea lui spartă, ca un lătrat de cățea, bătându-și carâmbul cizmei cu coada biciuștii, nervos.

— Vezi dacă-ți convine prețul, răspunde Crasavița, târându-și papucii prin fața prăvăliei.

Pe talpa bocancilor, hamalii au scris de cu seară cu cretă, după obiceiul locului, prețul pe vagon, cum se pune în piață, pe tăblițe, prețul la kilogramul de cartofi.

Vătaful se apleacă și privește:

— Da' ce-s nebuni? De unde să le dau o mie de lei la vagon? Rândul trecut am plătit pe jumătate.

Femeia ridică din umeri:

— Degeaba vorbești cu mine; tocmește-te cu ei.

Dar vătaful știe obiceiul, nu încape tocmeală: sub prețul scris, hamalii nu muncesc, zadarnic să le strici somnul.

— Hai! Hai, la lucru! răcnește, lovind cu codirișca în scândura mesei.

N-are ce face; le va plăti atât cât scrie pe bocanc. Și lucrul în port, începe. E o treabă aspră, îndârjită. Nu sunt cinci oameni: e o mașină cu zece mâini, ca zece ochiuri de lanț, care leagă vagonul de barcaz. Pentru un vagon, fiecare om are de dus peste o sută treizeci de saci. Țin sacul la gârliciul de sub vagon, până se umple, îl iau la spinare, urcă schela și-l varsă în gura barcazului. La prânz, Crasavița le aduce ciorba. Golesc străchinile, în soare, plini de praf, fără un cuvânt, și iar dau drumul la mașină. Dimineața, schela care leagă cheiul de barcaz era ridicată mult, că abia o urcai: acum a ajuns orizontală, după prânz coboară spre apă. Seara barcazul nu se mai vede deasupra cheiului. Atunci se duc la vătaf și spun:

— Avem gata trei vagoane: dă-ne banii!

Trei mii de lei! Și fiecare om a cărat patru sute de saci, într-o zi; e de necrezut. Sunt bani munciți din greu, bani plini de pleavă și sudoare. După ce-i cercetează, pe o parte și pe cealaltă, sută cu sută, spun:

— Noi ne legăm să mântuim treaba acum; să stai aici, să ne plătești restul!

Lucrul continuă, la lumina fanarelor, până după miezul nopții. Sus, pe șlep, Nail, pe care puntea încinsă de soarele zilei, încă nerăcorită, nu-l lasă

să doarmă, bocănește de colo până colo, cu piciorul lui de lemn. Vântul îi aduce în mustața zbârlită pleava vânturată de hamali, și îl face să pufnească pe nas, înciudat. Din când în când se apleacă peste bord, în lumina cețoasă a fanarului și mârâie la ei:

— Ruski, ruski, puturos! Nu lăsam nici noaptea dormeam!

Dar oamenii nu-i răspund; numai leneși nu-i poate socoti cineva, imprecația turcului e absurdă. Lanțul lor leagă neîntrerupt vagoanele de barcaz care, sac după sac, coboară mai adânc. Când mijește prima geană de lumină, printre neguri, dincolo de orizont, puntea a ajuns la două palme de apă. Atunci abia, lucrul e terminat; prin vagoanele goale, bate vântul scuturând ultimele urme de pleavă.

— Ruski puturos! mârâie de sus Nail, care toată noaptea n-a dormit. Ruski puturos! Mergem acum culcam, o săptămână nu mai sculam, bre!

La răsăritul soarelui, barcazul ridică pânzele și iese din port, greoi, printre geamanduri, cu vântul slab de la nord; dacă ai mai pune pe el un sac de grâu, s-a îneca. Și portul rămâne iarăși singur. Cu toate măsurile de prevedere ale căpitanului Ioniță, pe ferestrele căpităniei vântul a lipit peste noapte un strat de pleavă cenușie, ca o perdea. Îndată, nevasta căpitanului va veni cu un șomoiog, s-o șteargă. Pe șlep, Nail, a dat Dumnezeu și-a adormit, răpus, în umbra cabinei de scânduri de la cârmă, cu mâinile înțepenite pe piciorul lui de lemn, ca pe un ciomag destinat inamicilor. Dorm și hamalii acum, pe mesele Crasaviței, după ce au mai sorbit o strachină de ciorbă, ca să le țină toată ziua, și după ce au pus, ca în mâna unei mame, cele cinci mii de lei luate de la vătaf pe optsprezece ore muncite mai greu ca în iad. Pe talpa bocancului au tras cu creta o linie albă în lung și alta cruciș, adică: azi nu mergem la lucru! Dar nici nu are cine-i tocmi, fiindcă vor trece multe zile până să vină un alt barcaz ca să încarce grâne și poate să se înece pe drum.

Când străinii din Bugaz se scoală și ies din vilele lor însorite, ca să plece la plajă, portul s-a chircit, între magazii și chei, tăcut și gol; numai grănicerul se plimbă, până la far, iar în ușa pichetului, câinele de pază doarme făcut colac, pe nisip.

*

Aveam nevoie de un om ca să-mi curețe santina și să verse, din când în când, în lipsa mea, câte un ghiordel cu apă pe puntea încinsă de soare. L-am rugat pe căpitan să mi-l găsească. Nu știu de unde l-a scos; poate de dincolo

de lac, de la Sergeivka, unde venise să se bage argat. Așa s-a pripășit în port Ifim Mihailiuc, ucrainian de la Hotin.

La două zile după sosirea mea, dimineața, l-am găsit dormind pe chei, ca un câine căruia i s-a dat ceva în pază. Era un flăcău voinic, negricios, cu fața rotundă, cu ochii cercetători, dar nu vicleni, în care te puteai încrede. Plecase din satul lui sărac, odată cu multe surori și mulți frați, să caute de lucru în țară, ca să-și cumpere pământ. Unul ajunsese la București, la abator, unde căra jumătăți de porc în spinare, la camion; nevasta lui spăla rufe. Altul era la drumul de fier, altul la fabrica de săpun, altul tăia lemne, la depozit, în Chișinău. Nevestele lor spălau rufe. Ifim vroise să se bage paznic de vie, la Șaba, dar nu găsise loc și cheltuise banii de pomană. Acum se pripășise în port; era prieten cu Crasavița, și cu hamalii.

— Îți place la noi, Ifim? îl întrebau ei, dându-i să soarbă din ciorba lor de pătlăgele roșii.

— Place, da!

Apoi rămânea pe gânduri, privind oamenii care, printre vile, se duceau la plajă.

— Păcat că n-am nevastă! ofta. Aici sunt multe rufe de spălat!

Numai cu Nail nu se împăca. Turcu scotea capul cu nasul lui bоțit, deasupra șlepului și îl vedea pe chei, de dimineață până seara, cu picioarele deasupra apei, fumându-și gânditor țigara. Mustața tocită i se zburlea, cu răutate și pufnea:

— Rusky, rusky, nu făceam rădăcină în țiment, bre!

Uneori omul își pierdea răbdarea, zvârlea țigara în apă și sărea în picioare:

— Mă turcule, eu nu sunt rus, mă! Sunt ucrainian, mă. Zi-mi hohol mă, dacă vrei. Altfel să taci că arunc cuțitul după capul tău!

Lui Ifim, treaba în port îi plăcea. Nu era grea și putea să fie toată ziua, curat. Numai apa și nisipul nu-i plăceau. Ofta. Aici nu erau păduri, ca la el acasă, la Hotin. O, ce mult iubea el copacii! Copacii mari, care întunecă soarele și fac noapte dedesubt! La el în curte creștea un tei, numai un tei, dar dădea umbră pentru toată casa. Era atât de întuneric la rădăcina lui, că ai fi putut să omori acolo un om, ca în codru, fără să te știe cineva. Primăvara curgeau din copac flori parfumate și se așezau în curte, ca un covor de fată mare.

Aici mirosea a stuf, a ierburi clocite. Marea aducea uneori miresme de cimitir, de la peștii morți și putreziți în adâncuri sau, mai rău, pe plajă, la

aer.

Ofta:

— Unde nu este pădure, nu-i bine să trăiești!

Atunci scotea din sân o armonică mică, de gură, și începea să cânte ținând-o ascunsă în pumni, ca să-i înăbușe sunetele triste. Cânta același cântec mereu, un cântec de stepă, cu sunete prelungi, în care își spunea toate dorurile lui. Pe banca din fața pichetului, câțiva grăniceri moțăiau; alături câinii lor rodeau oase.

Pe urmă Ifim contenea și rămânea gânditor, cu picioarele atârnând deasupra apei. Se gândea la Zina, sora lui mai mică, rămasă acasă să vadă de bătrâni. „Păcat! gândea. Dacă Zina venea aici! Aici sunt multe rufe de spălat!”

*

Privesc uneori țărmul, spre sud, unde ar trebui să plec și simt un val de frig străbătându-mi inima, ca în diminețile din copilărie când mă trezeam cu lecția neînvățată și trebuia să mă duc la școală. Nu știu cât am să rămân aici; nu știu pe cine aștept.

Căpitanul Ioniță însă știe, și zâmbește cu îngăduință: pentru un marinar neîncercat, nu e timpul să plece pe mare. Două barcazuri s-au înecat săptămâna trecută. E un an ciudat, dezminte statisticile meteorologice, pe mulți ani în urmă. În mijlocul lui iulie, furtunile vin din senin. Deunăzi, zece bărci pescărești au fost prinse în larg și purtate de valuri până aproape de Constanța. Cinci oameni s-au înecat, un al șaselea a înnebunit; ceilalți sunt în spital.

— Să mai stăm, să mai stăm! spunea căpitanul, cu îngăduință. Un marinar adevărat trebuie să asculte barometrul…

Și stăteam, fiindcă bătrânul Maximov era foarte departe.

— Hai să vedem ce arată barometrul! continua căpitanul, râzând prietenește, cu gura lui largă plină de aur.

Era un om căruia îi plăcea să citească și nu se sfia să-și dezvăluie în fața oamenilor această slăbiciune. Citea nu numai gazetele, care vara veneau în fiecare zi, iar în restul anului o dată, sau de două ori pe săptămână, ci și romane, precum și tot felul de scrieri, dacă se întâmpla să-i pice în mână. Slăbiciunea cea mare, însă, o avea pentru almanahuri, le strângea într-un dulap din dormitor, de unde le scotea din când în când să le consulte, ca pe niște oracole. În ele găseai de toate, ca într-un ghiveci bine gătit: găseai și istorioare duioase, și snoave, și cimilituri și oleacă de politică, tocmai atât cât îi trebuia lui, dar mai ales găseai o sumă de sfaturi, toate la fel de folositoare: cum să faci dintr-o farfurie spartă o farfurie bună, lipind cioburile cu niște clei miraculos; cum să fabrici în casă crema de ghete, sau cerneala, sau lumânările de ceară, ce întrebuințări se pot da cutiilor goale de conserve, cum se scot petele de pe haine, și câte altele.

Când își termina treburile căpităniei, Ioniță se ascundea în magazia de lemne, unde-și făcuse atelierul, și meșterea câte unul din obiectele casnice descrise în almanahuri. De mult, casa lui era plină cu astfel de născociri, unele într-adevăr folositoare, multe încurcând locul degeaba.

Însă obiectul cu care se mândrea căpitanul cel mai mult, era barometrul său cu brotăcel, și avea de ce să se mândrească, fiindcă arăta mersul vremii mai bine decât barometrul celălalt, cu tub în spirală, al căpităniei. Acela, la

drept vorbind, nici nu se mai putea spune că arăta ceva, fiindcă acul lui se oprise de mult la „Vreme frumoasă”, nu se mișca nici când afară ploua cu găleata.

Ioniță știa că unele vietăți au darul să prevestească schimbarea timpului; că, de pildă, dacă umblă porcul cu paiul în gură, e semn de ninsoare, că dacă pisica se spală în urechi, ori dacă rândunelele zboară neliniștite pe lângă pământ, se apropie furtuna, că dacă, dimpotrivă, se înalță drept spre cer, arată vreme frumoasă. Dar toate nu făceau doi bani pe lângă cele ce scria almanahul despre brotăcel.

Brotăcelul este o ființă mică, un soi de broscuță verde, foarte delicată, cu pielea netedă ca de catifea, nu buboasă cum o au celelalte broaște, o vietate de care poate să-i fie drag celui mai grețos om. Fără a pierde multă vreme, căpitanul plecă în stufăriș, umblă o dimineață întreagă, găsi brotăcelul care îi trebuia, ba găsi chiar doi, dar unul îl pierdu pe drum, și se apucă să-și facă barometrul, după cum scria în almanah. Anume, luă un borcan de sticlă, îngust și înalt, în care fusese bulion, îi așternu un strat de nisip pe fund, turnă puțină apă, ca să fie umezeală, puse deasupra frunze și crenguțe mici de salcie verde, o altă creangă mai mare o fixă să stea în picioare, vârî brotăcelul înăuntru și se așeză să-l vadă cum prevestește timpul.

Pe semne că, într-adevăr, broscuța avea simțuri deosebite. Nu o nimerea chiar totdeauna, dar de cele mai multe ori arăta tocmai ce-o să fie cu vremea. Dacă, de pildă, se afunda în nisipul umed, nelăsându-și afară decât spinarea verde și rămânea astfel nemișcată, era semn neîndoios de secetă. Când simțea sfârșitul uscăciunii, scotea capul din nisip, își umfla gușa ei mică, verzuie, cu aer proaspăt și se cățăra zglobie pe crenguță cu atât mai sus cu cât avea să fie mai multă umezeală. Ioniță o urmărise, minunându-se de deșteptăciunea ei și-o lăudase la toată lumea. Curând ajunse să-i interpreteze obiceiurile ca și când ea i-ar fi vorbit, ca oamenii, și atunci, ca să nu lase lucrul neterminat, gradă cu cerneală violetă peretele borcanului, înscriind semnele vremii, cum sunt înscrise pe orice barometru.

Brotăcelul se urca, sau cobora, se oprea într-un anume loc, pe o frunzuliță verde, privea de jur împrejur cu ochii mirați, respirând repede din delicatele foaie ale gușiței și, fie că lua în seamă cerneala violetă a lui Ioniță, fie că n-o lua, făcea aproape totdeauna să vină tocmai timpul scris pe borcan în dreptul lui. E adevărat însă că, uneori o mai încurca și el, ca barometrul stricat. Așa, de pildă, într-unele zile cu năduf, când s-ar fi căzut

să șadă cu capul în nisip, acolo unde pe borcan era scris „Secetă”, cuteza să se urce pe scara lui înverzită, nesocotind toate gradațiile, trecea de „Timp schimbător”, de „Ploaie”, ba chiar și de „Furtună”, care se afla aproape de gura borcanului, iar de acolo făcându-și vânt peste buza de sticlă își dădea drumul în țărână, (borcanul era pus afară, pe o poliță sub șopron) și se pierdea pentru totdeauna în stufărișul de pe Liman, chemat de freamătul naturii.

Văzând faptul, Ioniță se gândea că, la urma urmei, și ceasornicelor le mai sare câteodată arcul, sau li se strică o rotiță. Așa încât pleca pe malul apei să-și caute altă broscuță. Iar noul venit, îndată ce-i dădea drumul în borcan se așeza pe crenguța verde, tocmai la locul potrivit, ca și când o viață întreagă n-ar fi fost altceva decât barometru. Căpitanul se mândrea cu brotăceii, de parcă el i-ar fi învățat să prevestească timpul, nu scăpa nici un prilej să-i laude: îl scotea pe șeful vămii de la vamă, pe plutonier de la pichet, pe Crasavița din prăvălia ei, pe Nail îl dădea jos de pe șlep, și-i aducea să vadă barometrul, ca să fie cu toții martori la schimbarea vremii.

Brotăcelul era respectat în port ca și stăpână-su, care reprezenta acolo cea mai înaltă autoritate. Nimeni n-ar fi cutezat să se îndoiască, mai ales pe față, de deșteptăciunea lui. În ceea ce-l privește pe Ioniță, el, dacă n-ar fi avut frica lui Dumnezeu, ar fi putut să creadă că însuși cel împielițat se făcuse brotac, așa, pentru a arăta oamenilor, că deși nu el stăpânește vântul și ploile, rostul lor tot îl cunoaște.

Acum brotacul înțepenise pe gura sticlei; nici nu mânca, nici nu bea apă. Stătea cuminte, cu ochii pe jumătate închiși, respirând rar, mulțumit, aerul în care simțea furtuna.

— Să mai stăm, să mai stăm, spunea căpitanul, nu-i vreme de plecat!

Și astfel, îmi dădea în fiecare zi motivul să-mi amân plecarea. Dimineața, când mă trezeam legănat de valuri și ieșeam pe punte, în față vedeam Limanul. În sus, pe malul lui cenușiu înotau în neguri zidurile atât de cunoscute, ale orașului. Și, cu toate că erau atât de aproape, uitasem că de acolo am plecat. Fiindcă, pe același meridian, numai cu douăzeci de kilometri mai la sud, lumea era alta. Iar între aceste lumi, cugetul meu ridicase, pe nesimțite, un zid foarte înalt.

*

După prima lecție de matelotaj, seara, Nadia veni să mă ia la restaurantul gării, unde se ducea uneori la dans.

— Am un pluton de recruți, pe care îi muștruluiesc. Vino să ți-i arăt.

Îmbrăcase o rochie albă, de pichet, strânsă pe talie cu același cordon îngust, băiețesc, de piele neagră, purtat mereu. În picioare avea tot sandale, dar unele cu tocul înalt; fără să-i răpească libertatea mișcărilor ei de sportivă, această încălțăminte îi făcea mersul mai studiat, dându-i ceva de domnișoară. În timp ce mergeam alături, în lungul căii ferate, am băgat de seamă, în lumina amurgului, că își dăduse o umbră de roșu pe buze și fiindcă se vedea cu câtă neîndemânare folosise fardul, cochetăria ei neexersată mă măgulea, era neîndoios adresată mie. Buclele de pe frunte, lăsate de obicei în voia lor și le aranjase îngrijit, și în locul pieptenului alb, care îi strângea părul în creștet, avea unul negru, mai potrivit seara. Coafura mi se părea de inspirație japoneză; peste câțiva ani avea să fie foarte la modă; ea o adoptase nu ca să frapeze, ci în scop practic, să-și poată aduna mai ușor părul sub bonetă, când intra în apă. Ceafa dezgolită făcea ca linia gâtului să se prelungească grațios, dându-i o fragilitate de figurină prețioasă, a unei alte epoci, când stilul consta în finețea trăsăturilor.

Îi dădea un pic de emoție întâlnirea pusă la cale, fiindcă era vorba să vadă ce impresie vor face unii altora, prietenii de pe plajă, și profesorul ei de matelotaj. Când am ajuns la gară, acești tineri, șase sau șapte, toți la fel de bronzați, în cămăși asemănătoare, cu mâneci scurte, cu basmale de mătase legate la gât, cu pulovere pe umeri, așteptau la o masă, sub salcâmi. Pe chipurile lor de adolescenți se putea citi o dușmănie inocentă; părea că așteaptă să se ia la harță cu cineva și mi-am închipuit ușor că eu eram cel de care s-ar fi legat, să nu-i fi oprit buna creștere.

O lume îmbrăcată de vilegiatură ocupa celelalte mese de sub salcâmi și de pe peronul gării. Nadia mă apucă de mână, să mă conducă în înghesuială. Îndată ce intrasem în lumină, își luase o altă înfățișare, de gazdă, dar mai mult de protectoare și cred că în mijlocul acestei lumi, unde mă simțeam dezorientat, aveam într-adevăr nevoie de cineva, să mă protejeze.

Restaurantul nu semăna deloc cu cele obișnuite din gări. Aici, seara, după ce pleca ultimul tren, șeful gării îngăduia să cânte muzica și lumea venea să danseze, pe o platformă de scândură, care se aducea în mijlocul peronului. Jazzul se așeza chiar pe treptele din fața biroului de mișcare și telegraf, unde telegrafistul nu mai avea de ce să intre, până în zorii zilei.

La Bugaz nu erau nici cazinou, nici restaurante mari, nici alee asfaltată pe malul mării, pentru promenadă. Oamenii care veneau aici erau mai modești, mai liniștiți, mai sfioși decât în alte părți. Ei își căutau sănătatea,

sau se odihneau, în liniștea acestui colț de țară unde toată lumea era cuviincioasă și tăcută. Dimineața, când ieșeau din case, se pomeneau dintr-odată pe nisip; plaja venea să-i ia din prag. În urma lor, vilele cubice rămâneau tăcute, pustii, dormind albe, sub arșița soarelui. Pe străzi nu se plimba nimeni. Nu se găseau nici cafenele, nici cofetării, nici magazine, ai fi zis că oamenii trăiau din nimic, ca păsările cerului. Cele câteva restaurante, unde mesele se așezau afară, sub salcâmi, pe pământul nisipos, erau mici, curate și tăcute. Seara, jazzurile cântau în surdină muzică de dans pentru câteva perechi de tineri cuminți și intimidați. Un pic de gălăgie se făcea la gară, unde perechile erau mai exuberante, poate datorită numai toboșarului, un virtuoz dinamic care, când se înfierbânta, își zvârlea accesoriile instrumentelor sale gălăgioase, în aer, scoțând strigăte sacadate, ca muzicanții negri, inventatorii jazzului. Dar muzica se pierdea în mai multe perdele de salcâmi până să ajungă între vilele unde ceilalți dormeau. Pe străzi luminile se stingeau repede, lăsând în întuneric o tăcere misterioasă, întreruptă rar de lătratul leneș al câte unui câine, ca în nopțile de la țară.

Plutonul de recruți ai Nadiei mă așteptase cu o curiozitate ostilă, era vizibil. Mai târziu, curiozitatea lor tinerească de a mă cunoaște avea să-mi ierte venirea aici, ca să ne despărțim prieteni. În timp ce Nadia dansa cu Puc, se strânseră în jurul meu, cerându-mi să le istorisesc întâmplări de călătorie. Unii citiseră o carte a unui navigator solitar, celebru atunci, și fiindcă în ea era vorba, într-adevăr, de o călătorie extraordinară, se așteptau să afle de la mine întâmplări tot atât de mari. Îmi părea rău să-i deziluzionez, dar a trebuit să mărturisesc că nu cunosc decât Limanul, frumoasă apă și cu multe taine, dar că în călătoria adevărată voi pleca abia de-acum înainte.

„Când?” mă întrebam, urmărind rochia albă a Nadiei, între dansatori. Ea nu mă vedea; avea uneori momente de slăbiciune pentru dans, care într-un fel e înrudit puțin cu înotul.

Mi-am petrecut seara fără să știu cum, nici mulțumit, nici nemulțumit, vorbind cu băieții despre „Miladul”, despre felul lui de construcție și despre navigația cu pânze.

— Ai văzut lista de mâncare? mă întrebă Senegalezul.

Era singurul căruia îi reținusem porecla, fiindcă și-o merita cu prisosință.

— Ia uite ce de specialități feroviare! continuă, întinzându-mi hârtia trasă la șapirograf.

Lista era cunoscută între toți vizitatorii și unii veneau la gară anume, ca să facă haz de ea, fiindcă restauratorul, cu umorul lui, dăduse mâncărurilor numiri luate din vocabularul căii ferate. Așa era „omleta vintileanca”, imagine mai mult macabră, fiindcă ouăle sparte trebuiau să evoce un accident groaznic, întâmplat într-o gară de lângă Buzău. Vinurile se numeau „accelerat” și „rapid”, după calitate. Țuica era de asemenea de două feluri, ca trenurile de marfă: „mică” și „mare viteză”. Băuturii aceleia gălbui, numită „zabrovkă”, tare să te ucidă, i se spunea „carambol”. Alte mâncăruri sau băuturi se intitulau: „vagon lit”, „pe linia doua”, „încet la macaz”, „un minut oprire”…

Aproape de miezul nopții, când am plecat, m-au condus cu toții până în port. Pe potecă, Nadia a trecut lângă mine și brațul ei rece s-a lipit de al meu. Se lăsa frigul umed de peste Liman; simțeam că lângă mine căuta o ocrotire. Aș fi putut să întind mâna și să-i cuprind umerii, ca s-o încălzesc; ar fi fost un gest cam tandru, și m-am gândit la băieții care veneau în urmă, adolescenți de seama ei, cu zece ani mai tineri ca mine, atunci mi-am dat seama, cu resemnare și cu orgoliu, că eram prea bătrân pentru o asemenea seară. Dacă n-aș fi fost dezorientat, satisfacția mea era să plec îndată, să nu mă mai găsească a doua zi nici Nadia, nici recruții ei.

„De ce și-o fi dat cu roșu pe buze?” mă întrebam, după ce rămăsesem singur, înainte de a mă cuprinde somnul. Și multă vreme m-am gândit că în seara asta ea nu semăna deloc cu fata cunoscută de mine. Dar gândul nu mă duse la nici o hotărâre, și se pierdu odată cu somnul, căci a doua zi nu mi-am mai amintit de el.

*

Încă nu mă trezisem, când Nadia sări pe punte și-mi ciocăni în acoperișul cabinei. Prin hubloul aburit am văzut-o, în pardesiul ei cenușiu, din ziua când o cunoscusem.

— Haide să ieșim pe mare, îmi strigă, aplecându-se să mai ciocănească o dată. Pescarii trag năvoadele.

Când am ieșit pe punte, încă somnoros, cu părul căzut în ochi, își dezbrăcase pardesiul și se chinuia să desfacă vela de pe ghiu.

— Lasă-mă pe mine să ridic pânzele; să vezi că am învățat ceva.

Nu erau nici cinci ceasuri de când ne despărțisem.

— Ce ți-a venit să mă scoli cu noaptea în cap? N-ai mai putut să dormi?

Abia acum răsăreau țărmurile din întuneric, desfășurându-se încet spre zarea apăsată de neguri. Peste stelele care păleau, vântul rece al dimineții fugărea către sud crâmpeie vinete de nori. Deasupra mării farul mai clipi de câteva ori, nehotărât, apoi se stinse și atunci scheletul lui luă dintr-odată o înfățișare mai materială.

— Ce fel de marinar ești! îmi răspunse, mustrându-mă. Acum e frumos să ieși pe mare; pescarii sunt de mult în larg.

Era o dimineață neguroasă și rece, neobișnuită în miezul verii. Pânza mohorâtă a norilor lua, spre răsărit, o culoare nemaiîntâlnită, între violet și roșu, care parcă se ridica dintr-un cuptor încins dincolo de linia orizontului. Marea, în loc să se lumineze, se făcu dintr-odată mai vânătă. Numai înspre răsărit, crestele valurilor se pătară de lumina roșiatică și o clipă semănară cu spinările unei turme, care se pierdea în zare ca pe un drum de aramă.

— Mai departe n-am curaj, mărturisi Nadia, luându-și înfățișarea supusă din primele zile.

Vântul smucea furios velele ridicate, răspândind în aer un început de panică. Am desfăcut legătura de la chei și am împins prova sub vânt, lăsând-o dusă de curent spre mijlocul canalului. Nadia îmi urmărea mișcările puțin intimidată fiindcă de pe Liman veneau valuri mari. Eram însă obișnuit cu Limanul și cu valurile lui.

— Vrei să ții cârma?

— Dacă m-ajuți.

Se așeză lângă mine, atât de aproape încât în răcoarea dimineții i-am simțit căldura, ca într-o îmbrățișare.

— Să observi că dacă împingi bara cârmei în tribord, îi explicam, prova vine în babord. E greu până te deprinzi; pe urmă faci mișcările mecanic. Alege-ți o direcție și silește-te să nu te abați de la ea.

În larg, în lumina roșiatică pe care răsăritul o vărsa peste valuri, se vedeau bărcile negre ale pescarilor, trăgând încet, spre țărm, cu mișcări rare de vâsle, năvoadele lăsate pe mare, de cu seară. Plasele lungi de zeci de metri, agățate pe bucăți de plută, adunau o lume întreagă de pești, și o împingeau din val în val spre uscat. În fața acestei greble care răscolea viața mării, apa fierbea, și pe măsură ce năvodul se apropia de țărm, alte vietăți marine erau adunate în capcana uriașă din care nu mai puteau să scape.

Am ocolit pe departe procesiunea acvatică, deasupra căreia sute de pescăruși se roteau, scoțând țipetele isterice. Uneori se repezeau în apă și,

băgându-și fulgerător capul la fund, furau din năvodul pescarilor câte un pește argintiu, apoi fugeau, bătând aerul cu aripile ude.

— Sunt niște pasări lașe! exclamă Nadia, indignată. E o vânătoare neloială.

— Dar pescarii nu vânează și ei?

— Este altceva: ei riscă. Îi poate prinde furtuna, se pot îneca, pot pierde năvodul. Pescărușii sunt ca hoții care fură când arde o casă. Vrei să mergem la țărm, să vedem ce-au prins?

— Nu ne putem apropia; dăm de fund și nu are cine să ne mai scoată.

— Dar mergem înot.

— Ai costumul de baie?

— Sigur, îl am totdeauna.

Am aruncat ancora la o sută de pași de țărm și ne-am dat drumul în apă. Nadia îmi urmărea mișcările, gata să mă corecteze. Aici îmi era superioară, recunoșteam.

— Ești un elev bun, spuse, când furăm pe țărm. Să nu mai înoți niciodată ca înainte.

Mă prinse de braț, cu mâna udă, și mă duse după ea, în lungul plajei.

Pescarii se apropiau încet, trăgând rar la vâsle. Ne-am așezat pe nisip să-i așteptăm. Umărul Nadiei îmi atingea brațul și ea nu se ferea, se rezema firesc de mine. Mi se părea că se naște între noi o intimitate neîngrădită, fiindcă eram singuri, ca pe o insulă pustie; departe de oameni, gestul ei părea un început de dăruire. Calm, involuntar, pielea ei o căuta pe a mea, pentru a se cunoaște și a-și vorbi, cu sfiiciune, cu teamă, inconștient și irezistibil.

Deși abia ieșisem din apă nu simțeam răcoarea dimineții noroase. Vântul de la nord trecea pe lângă noi, fără să ne atingă. Nadia își scoase boneta de pânză și-o aruncă pe nisip; buclele îi căzură luminoase, pe frunte. Era atât de tânără, atât de copilă, atât de nevinovată, încât gândurile care o clipă mai înainte îmi aduseseră un început de freamăt în inimă, mi s-au părut vulgare. Aș fi vrut să mă ridic ca o umbră și să plec singur pe țărm, trist, dar să plec, fiindcă nu mai găseam în sufletul meu nici un colț unde să fac loc acestei făpturi pure. Mi se părea imaterial de curată și de frumoasă. Am privit-o cum stătea, cu călcâiele înfipte în nisip, cu coatele pe genunchi și cu bărbia sprijinită în pumni, uitându-se pe mare. Vroiam poate, să găsesc la ea ceva să nu-mi placă, să-mi fac un reazem, ca să nu alunec la vale. Aseară, când dansa, mi se păruse banală, pe de-o parte, puțin provocatoare

pe de alta; multe fete, la vârsta ei, se simt măgulite să placă, indiferent cui și prin ce mijloace. Acum nu mai avea nimic asemănător cu fata de aseară; somnul de peste noapte și apropierea mării, o purificaseră.

Primele bărci ale pescarilor se opriră la țărm, lângă noi. Oamenii săriră în apă, cu pantalonii lor groși, negri, sumeși până la genunchi și ieșiră pe mal, trăgând greu capătul năvodului. La o sută de pași mai departe, alții trăgeau capul celălalt, desfășurându-se pe plajă într-un lung șir negru și așa cum târau plasa grea, încordați, aplecați înainte, păreau că vor să scoată din adâncimi unul din tenebroasele mistere ale mării. Cercul de apă fierbând, se apropia încet de mal; puzderie de vietăți se zbăteau înăuntru, disperate.

Nadia alergă să vadă sfârșitul. De pe malul lacului unde pescarii își aveau colibele, femeile și copiii veneau peste plajă, cu coșuri mari de nuiele, să deșerte năvodul. Plasa ieșea încet pe nisip, și între ochiurile ei, o lume marină înnebunită se zbătea de moarte. Erau mii de pești, argintii, galbeni, cenușii, negri, stavrizi, zargani ca șerpii, scrumbii cu reflexe de oțel, cu ochii mici, ca doi fluturași de ie, guvizi cu capul monstruos și cu ochii bulbucați, calcani rotunzi, turtiți, cu spinarea țepoasă, crabi arămii, mișcându-se lent de-a latul, singurii nepăsători în această mulțime agitată. Așezați în genunchi în nisipul ud, femeile și copiii își înfigeau mâinile, ca niște lopeți, în grămada vie și o trăgeau în coșuri cu o grabă de ființe hămesite, de parcă le-ar fi fost teamă să nu vină cineva să-i alunge, sau că marea se poate ridica, vânătă și mânioasă, să-și ia înapoi vietățile ei răpite. Deasupra plasei desfăcute pe nisip, se ridica mirosul greu de pește și de algă putrezită în iod. Femeile și copiii îl trăgeau în piept cu aceeași lăcomie cu care trăgeau prada în coșurile negre.

— Acum nu-mi mai place! spuse Nadia. Mi-e milă și de pești și de pescari.

Era una din diminețile acelea cenușii, cu cerul foarte scund și greu, care pe malul mării sunt mult mai triste ca oriunde. Vântul bătea dinspre nord, de peste lac, de aceea, la adăpostul țărmului marea rămânea liniștită. Mai departe însă, în larg, prindea umbre tot mai închise, până ajungeau de un negru înfricoșător. Când soarele scăpa printre nori câte o rază de lumină, tentele negre ale mării se descompuneau și atunci se vedeau valurile, unele cenușii, altele vinete, fugărindu-se pe orizont. Mugetul nu li se auzea și frământarea lor părea ireală.

Ne-am plimbat un timp pe plajă, sub cerul acoperit. În sus, înspre Bugaz, se vedeau corturile întinse pe nisip, bătute de vânt, și lumea, în

costume multicolore; îmi părea bine că nu suntem între ei. Aş fi vrut să ştiu ce-i în sufletul acestei fete care mergea cuminte lângă mine, ţinându-mă de mână, potrivindu-şi paşii după ai mei, dar îmi simţeam sufletul prea veştejit ca s-o poată înţelege.

— Vrei să mergem la Ştefănel? spuse, oprindu-se deodată şi privindu-mă rugător, cu genele bătându-se repede, cu teamă.

În ochii ei era toată lumina pe care în ziua aceea n-o avea cerul. Aş fi vrut să-i mângâi obrazul.

— Nadia, am spus, sunt trist când nu-i soare. Într-o dimineaţă ca asta, am să plec.

Ea îmi strânse mâna, încet, şi zâmbi blând.

— De ce trebuie să plec şi tu să rămâi? am urmat, fără s-o privesc.

Mâna i se crispă pe mâna mea şi am simţit că se face deodată foarte rece. Când am întors capul, ochii ei mă priveau speriaţi. Pe urmă un fior îi străbătu umerii.

— Mi-e frig. Vrei să mergem? şopti, lăsându-şi capul în jos, fiindcă altfel nu-şi putea dezlipi privirea de a mea.

După starea ei simţeam că îi spusesem ceva grav şi-mi era teamă că greşisem. Dar nu mă putusem opri să-i mărturisesc ce aveam în suflet.

Se aruncă în mare şi înotă repede, luându-mi-o înainte. Mă aştepta în apă, agăţată de parâma ancorei şi ne-am urcat pe punte amândoi odată. Peste o clipă, când întindeam şcotele, mâna ei se aşeză lângă a mea, pe cârmă, ca la venire. Atunci am simţit că niciodată nu va fi supărată pe mine, fiindcă bara cârmii va sta între mâinile noastre, ca o trăsătură de unire.

— Nadia, i-am spus, în timp ce vântul ne înclina pe un bord, ducându-ne repede spre port, cred că eşti o prietenă bună.

Ea ridică umerii şi întoarse capul în vânt, lăsându-şi obrajii biciuiţi de bătaia lui rece.

— De ce-ţi pare rău că pleci? spuse, fără să mă privească. Ţi se deschide în faţă un drum lung şi extraordinar, de care au parte puţini oameni. Trebuie să fii fericit! Eu, dacă aş putea să plec, nu m-aş gândi la alţii.

Am întors capul, uimit. Chipul ei, bătut de vânt, era grav şi părea, deodată, matur. Credea ce spune, fiindcă până acum nu se despărţise niciodată, de nimeni.

*

Când am ajuns la sanatoriu, ceasornicul de la intrare arăta ora 9 şi jumătate. Vizita medicilor făcându-se foarte de dimineaţă, se terminase. În

fața sălii de operație însă, era o mișcare neobișnuită.

— Se pregătesc să ciopârțească pe cineva, spuse Nadia.

Mă apucă de mână, cu gestul ei obișnuit și mă trase repede pe scări, în sus, temându-se parcă de ceea ce se întâmpla în urmă.

Ștefănel fusese dus înăuntru, nu putea suporta soarele, avea febră și era palid. Semăna atât de bine cu Nadia, încât îmi fu, dintr-odată foarte drag. Ochii lui măriți de boală, în care se vedea suferința și resemnarea, erau înduioșător de blânzi. Stătea de patru luni în ghips, și avea să rămână așa până la toamnă. M-am gândit, cu inima strânsă, la copilăria lui, cum mi-o povestise Nadia, la vremea când fugea de acasă desculț, cu praștia în mână. Mi-am amintit de sergentul cel gros, de la Chișinău, protectorul lui, la Stan, pe care îl chinuia învârtindu-i coada ca pe o manivelă de automobil.

Nadia, speriată de paloarea lui, alergă după infirmieră, întrebă de doctorul Mieluș, se întoarse cu alt medic, plecă din nou să mai caute ceva. Acum semăna cu o mamă afectuoasă și speriată, nu mai era cea de pe plajă.

— Am văzut cuterul dumitale, spuse Ștefănel, încercând să se ridice din pernă.

Avea o voce clară, dulce, de fată; începutul adolescenței nu i-o alterase.

— Când am să mă fac bine, am să merg și eu pe mare. Nadia mi-a vorbit de dumneata.

Mă cerceta de sus până jos, cu o curiozitate neascunsă, sinceră, camaraderească. Înțelegeam că mă confruntă cu descrierea făcută de sora lui și m-am simțit emoționat, ca un copilandru, că Nadia îi vorbise despre mine.

Curând, ea se întoarse, nemulțumită. Sora Ana, îngrijitoarea de până atunci a lui Ștefănel, fusese mutată la alt serviciu, la maturi. Cineva o pârâse că se poartă urât cu copiii.

— Fiindcă este cea mai bună dintre toate, spuse Nadia, mâhnită. Celelalte sunt rele și nemiloase, aproape că îi urăsc pe bolnavi.

M-am gândit la femeile acestea, singure într-un colț de țară, scoase din lumea lor, trăind între trupuri schiloade. Timpul le veștejea sufletul, le făcea poate rele, invidioase, gata să pârască, să lovească; erau doar niște infirme. M-am gândit la lungile lor luni de iarnă, închise între zidurile sanatoriului, ascultând, ziua și noaptea, urletele mării și ale viscolului, sculându-se la aceeași oră în fiecare dimineață, ca niște mașini în halate albe, ca să îngrijească bolnavii și să nu facă nimic altceva. Nimic altceva, zile întregi, săptămâni, luni fără măcar să poată aștepta, pentru mai târziu, altă viață.

Sub ochii lor, bolnavii veneau cu trenul în gara pustie, erau duși în sala de radiografie, apoi alături, ca să fie operați sau puși în ghips, apoi erau scoși pe terasă, ținuți luni în șir cu fața în sus, nemișcați. Era îngrozitor să te gândești la zilele lor, dar ei, după un an, după doi ani, după un lung șir de ani, plecau; cu un corset care să le susțină șira spinării șubredă, cu un picior mai scurt, cu un genunchi înțepenit pentru totdeauna… întregi, sau jumătăți de oameni, se urcau în tren și plecau în lumea lor, departe de mugetul fără odihnă al mării, departe de orizontul vânăt și gol, departe de zidurile îngrozitor de albe ale sanatoriului. Medicii se schimbau; plecau în alte orașe, sau la școli, în străinătate. Administratorii se schimbau și ei de câte ori se schimba ministrul sănătății; odată cu ei plecau, contabilul, casierul, și ceilalți funcționari; și bucătarul chiar. Toate se schimbau: copacii înverzeau în fiecare an; alte flori răsăreau, în fiecare primăvară, flori sărace, de stepă; potecile vechi erau astupate de ierburi și pe nesimțite, apăreau altele; nici vizitatorii, vara, nu erau mereu aceiași. Numai marea, vânătă, Limanul cenușiu, zidurile albe și infirmierele, nu se schimbau niciodată.

Am stat tot restul dimineții la sanatoriu. Febra lui Ștefănel scăzuse și el ne povesti, râzând, întâmplările cu haz ale bolnavilor, fiindcă în trupurile schiloade sentimentele omenești nu puteau fi sugrumate de acel îngrozitor morb al lui Pott, care le rodea vertebrele. Pe terasele unde erau imobilizați ei își continuau viața, ca pe o stradă, ca într-un oraș, unde se petrec atâtea fapte, vesele sau triste, bune și rele.

Spre prânz, veni Luisa Antonovna, sub o umbrelă de soare, din alte vremuri; toată ființa ei părea scoasă dintr-o ramă de la începutul secolului. Era cât Nadia de înaltă și avea ceva din mersul ei; dar încolo nu i-am găsit nici o altă asemănare. Păstra încă un aer tineresc, deși dragostea ei de întuneric și zilele petrecute deasupra cărților de joc, nemișcată, ar fi putut s-o năruie. Nu se înfrumuseța; poate nu cunoscuse niciodată cochetăria, sau nu avusese cui să placă. Obrazul ei fără culoare, cu pielea străvezie, avea o grație firavă, puțin bolnăvicioasă; semăna cu o fată de pension îmbătrânită în bancă.

Nu putea să fie o mamă bună, m-am gândit, și numaidecât m-a cuprins înduioșarea, gândindu-mă la copilăria Nadiei, petrecută lângă această femeie străină.

Când mă văzu la capul lui Ștefănel, scoase din geantă o lorgnetă mică, montată în aur cizelat, și mă privi prin lentile, cu o curiozitate de care n-ai fi crezut-o în stare. Nadia îi vorbise și ei despre mine; aș fi vrut să-i mângâi

ușor brațul, dar era în partea cealaltă a patului de unde ne urmărea, puțin îmbujorată.

— Chira a jumulit azi doi pui, spune Luisa Antonovna, lăsându-și lorgneta să cadă în geantă și îndreptându-și privirea, indiferentă, în altă parte. Dacă vrea, Nadia să te invite la masă. Nu te invit eu, fiindcă sunt prea bătrână ca să fiu gazdă. Îți plac puii cu smântână? Dacă nu-ți plac, să se descurce Nadia, cum o ști.

Se ridică, sprijinindu-se în umbrela cu mâner lung de os.

Am urmat-o eu într-o parte, Nadia în cealaltă și, cu toată vârsta mea, păream amândoi copiii ei. Eram înduioșat, mă gândeam la o mamă pe care nu o însoțisem niciodată așa; și cu toate că între noi Luisa Antonovna nu era o mamă, nici pentru mine, nici pentru Nadia, ci un personaj străin, ținând locul mamelor noastre, ca o figurantă, ne regăseam, amândoi în același timp și cu aceeași duioșie, o copilărie mai caldă.

După ce am traversat plaja și am ajuns la poteca îngustă, am lăsat-o să treacă înainte și atunci Nadia mi-a apucat mâna, lipindu-și umărul de brațul meu.

— Să știi că s-a întâmplat o minune cu Luisa Antonovna, îmi șopti, veselă, la ureche. De când o știu, n-am avut musafiri la masă.

A urmat o altă minune: când am intrat în casa ascunsă sub salcâmi, pe drumul gării, Luisa Antonovna ne lăsă în sufragerie și se duse, ceea ce nu se întâmpla niciodată, să vadă de masă, ciorovăindu-se cu Chira, în bucătărie. Era o revoluție.

— Mama mă face geloasă, spuse Nadia, în timp ce-mi turna apă să mă spăl pe mâini.

Cu toate că era numai o glumă pripită, am roșit amândoi deodată.

— Nu glumesc deloc, reluă ea, după o clipă, puțin confuză, căutând să dea un sens mai convenabil primei afirmații, care acum, după purpura din obraz, înțelegeam că i se părea de proporții alarmante. Zău că nu glumesc; îți dă o atenție pe care nouă nu ne-a arătat-o niciodată.

M-am gândit că nu făcusem nimic ca să câștig simpatia Luisei Antonovna; nu spusesem nici măcar un cuvânt. Dar observasem că oamenii pe care îi cunoșteam, mă iubeau sau mă antipatizau, fără să doresc una sau alta și nu-mi arătau niciodată sentimente de mijloc. Nu mă simțeam răspunzător nici de unele sentimente, nici de celelalte și știu că nici nu trebuia să fiu, fiindcă părerile bune sau rele despre noi, prea rar pot fi motivate de gesturile noastre, voite sau involuntare.

Masa era pusă în mijlocul sufrageriei; Luisa Antonovna mai aduse un tacâm și ne-am așezat, de o parte și alta a ei. Mi se părea că îmi regăsesc aici o familie, și fiindcă pe a mea o pierdusem din copilărie, gândul îmi încălzea sufletul care suferise adesea de frig și singurătate.

Sufrageria, neobișnuit de mare, avea o singură fereastră, către apus, prin care intra prea puțină lumină, cu toate că afară soarele, scăpat de nori, strălucea vesel în ramurile verzi ale copacilor. În jurul mesei, prea mari numai pentru noi trei, erau scaune cu spătarul înalt, de stejar sculptat, ca niște strane. Într-un colț se vedea, în penumbră, un bufet vechi, iar lângă el, în colțul cel mai întunecos al încăperii, jilțul gazdei. Pe o măsuță, alături așteptau cărțile de joc, răvășite. Restul încăperii era gol, ca un hambar primăvara. O scoarță țărănească în culori vii, pusă pe jos, ca să acopere o parte din dușumeaua înnegrită, nu înveselea interiorul posomorât. Vesel aici erau numai rochia albă a Nadiei și ochii ei luminoși, care mă priveau tot timpul, mulțumiți de a mă vedea în casa ei.

Chira, făcută din rotunzimi de pepene, apăru, cu o farfurie purtată misterios deasupra capului.

— Să știi că sunt guvizi! râse Nadia. Nici aici nu scap de ei.

— Acu i-am prăjit, domnișoară, se îmbufnă bucătăreasa. Ia să-i mănânci, că n-am găsit alt pește.

— Nu mănânc guvizi!

Luisa Antonovna întoarse capul spre mine.

— Uite ce copil rău este, îmi spuse. Așa-i că în străini nu face atâtea nazuri?

Nadia roși și atunci am înțeles că ea povestise acasă întâmplarea de deunăzi, când mâncase guvizii mei afumați. M-am simțit, fără să știu de ce, stânjenit și restul mesei s-a scurs în tăcere. Cât o privește pe Luisa Antonovna, făcuse un efort prea mare ca să mai poată rămâne mult timp prezentă între noi; privirea ei se fixă într-un punct îndepărtat al sufrageriei ca și când ar fi vrut să străpungă acolo pânza opacă a destinului; și astfel ne lăsă singuri, până la sfârșit.

Prima se ridică Nadia.

— Vino cu mine, mă chemă, părând că se grăbește să mă scoată din încăperea întunecoasă. Am să-ți arăt fotografia lui Stan.

Mă duse în camera ei și mă așeză pe un scăunel, lângă divan.

— E foarte urât la mine, spuse, în timp ce cotrobăia într-un cufăr. La Chișinău am o odaie mai frumoasă, deși mult prea mare. Tatăl meu parcă ar

fi rus, în loc de un metru, pune unu și jumătate.

Camera era, și aici, atât de mare, încât părea goală ca sufrageria. Avea două ferestre înguste și înalte, care răspundeau între salcâmi, spre calea ferată. Pereții văruiți o făceau luminoasă dar îi dădeau ceva de școală sau de spital. Numai în partea de lângă ușă, unde era divanul, Nadia izbutise să facă un colț mai prietenos. Pe zidul alb atârna o scoarță mare basarabeană și una la fel, dintr-o lână mătăsoasă, moale, îmbrăca divanul. Deasupra, între perne brodate, dormea aruncat strâmb un motan de catifea neagră, cu ochi lucioși de sticlă și cu mustăți albe țepoase, înfipte comic deasupra gurii pictate cu roz.

— El e Năstase, spuse Nadia, văzând că îl priveam, și veni din fund ca să-l ia și să mi-l pună în brațe. E în foarte proaste raporturi cu Stan, continuă apoi, așezându-se pe covor lângă divan, la picioarele mele. Odată a căzut de pe fereastră în grădină și câinele l-a scărmănat așa de rău încât mi-a trebuit o jumătate de metru de catifea, ca să-l repar. Uite, se cunoaște pe unde-i cârpit.

Își răvăși în poală un vraf de fotografii pe care le adusese într-o cutie, din cufăr.

— Vino să-ți arăt pe Stan, spuse, întinzând mâna și trăgându-mă jos, lângă ea.

Mă regăseam ca în zilele de iarnă ale copilăriei când mă jucam pe covor la gura căminului. Îmbrăcămintea mea de bord, pe care o purtam peste tot, un tricou de lână albă, cu mâneci scurte și pantaloni de doc, strânși pe gleznă deasupra pantofului de tenis, fără ciorap, îmi îngăduia să iau parte nestingherit la această scenă. Mi-am adus aminte că de dimineață, la sanatoriu, mă socotisem prost îmbrăcat, fiindcă doctorul venise în haine elegante.

Stăteam amândoi cu spatele lipit de divan, umăr lângă umăr. Nadia îmi întindea pe rând câte o fotografie și de fiecare dată când întorcea capul, buclele ei de pe frunte îmi atingeau obrazul.

— Asta-i toată familia noastră, încheie; numai pe tatăl meu și pe Stan nu-i știi; pe ceilalți i-ai văzut. I-ai făcut o impresie bună Luisei Antonovna, adăugă, râzând. Are să te cheme cât de curând, să-ți ghicească viitorul. Să n-o asculți, fiindcă prevestește numai rele.

— Îi spui toate Luisei Antonovna? am întrebat-o, cu un fel de imputare.

Râse.

— Te-ai supărat că i-am povestit întâmplarea cu guvizii? Ai văzut că și ai Chirei erau afumați.

— Dacă ai avea un secret, unde l-ai păstra?

Întoarse capul și mă privi, cu ochii mari, surprinsă. Era atât de aproape încât îi simțeam căldura obrazului. M-am aplecat până ce părul ei de pe tâmple mi-a atins buzele. Nu-i mai vedeam ochii, dar simțeam că au rămas tot așa de mari, cu aceeași privire, nedumerită.

— Îi spui toate, Luisei Antonovna? am repetat, în șoaptă, cu inima oprită.

— Ei poftim! Vino să vezi, Nadia! se auzi de dincolo, izbucnind, glasul Luisei Antonovna. Vino să vezi! Să spui că mint cărțile. De trei zile cade la fel: șaptele de treflă lângă asul de pică; necaz, fată dragă. Trebuie că s-a întâmplat ceva cu Rabega, la Chișinău.

Nadia se ridică și deschise ușa. Vântul dezlănțui un curent vesel, jucându-se cu rochia ei, cu perdelele, cu scoarța de pe jos, cu fața de masă, ducând o mică panică zglobie între pereții mohorâți ai sufrageriei.

— Închide ușa, că ne ia pe sus, ce stai! țipă Luisa Antonovna, păzindu-și cu o mână cărțile, cu alta ținându-și șalul pe umeri și înghesuindu-se în fundul fotoliului, speriată ca de un taifun.

Nadia întinse mâna și mă trase în sufragerie, ca să închidă ușa.

Luisa Antonovna stătea în colțul ei, în fundul jilțului vechi, cu cărțile pe genunchi și arăta, cu degetul, bătând insistent cartea, asul de pică lângă șaptele de treflă.

— Vino să vezi! Vino, să nu spui că nu s-a arătat. De trei zile cade la fel.

Și întinzând mâna, luă de pe măsuță, emoționată, păhărușul, ca să-l deșerte pe gât.

— S-a întâmplat ceva cu Rabega, la Chișinău, să știi, fată dragă. Dacă n-o veni telegramă, mare minune!

— Vrei să mergem? mă întrebă Nadia.

Era nemulțumită de întâmplare. În timp ce ne îndreptam spre ușă, întoarse capul în urmă.

— Mamă, noi ne ducem. Îți mulțumim pentru masă!

Iar afară, adăugă, mai încet, fără să-și fi recăpătat voia bună: „Și pentru prevestire!”

Când treceam prin dreptul ferestrei de la bucătărie, Luisa Antonovna se auzea țipând dinăuntru, cu vocea ei de cobe, care ar fi putut fi atât de armonioasă:

— Chiro! Vino să vezi, Chiro, lasă-le naibii de vase! Vino să vezi ce-a căzut în cărți. Iară a căzut la fel, să nu spui că nu s-a arătat.

În drum spre gară Nadia se mai însenină.

— Vezi în ce casă tristă locuiesc? spuse, cu o mâhnire dată la spate. De-aia umblu toată ziua haimana! Vrei să ieșim pe mare?

— N-ai obosit azi dimineață?

— Nu m-am simțit niciodată obosită. Sunt prea tânără.

Am ieșit în larg, în fața sanatoriului și pe o briză plăcută a învățat să facă voltele. Simțeam o adevărată bucurie când vedeam că „Miladul" asculta de mâinile ei, ca de ale mele. Apoi m-am întins pe punte, cu mâinile sub cap și am lăsat-o să conducă singură, în lungul coastei, spre sud. Priveam numai velele și cât timp nu fluturau, știam că ține direcția bine. Am mers așa mult timp cu briza ușoară, uitând de noi, până ce în urmă farul a început să clipească. Abia atunci ne-am dat seama că se face noapte, și ne-am întors. Am intrat în port odată cu lumina lunii care răsărea, roșie, deasupra mării.

— Astăzi am stat toată ziua împreună, observă Nadia, în timp ce legam vela pe ghiu. Nu mi-am văzut recruții.

— Îți pare rău?

— Nu, dar să nu creadă că m-am înecat.

Când să plecăm, se opri o clipă în ușa cabinei și privi în jos, întunericul cald dinăuntru.

— Mai ai și altă casă afară de asta? întrebă, mai mult îngândurată decât curioasă.

— Nu.

— Știi, mi se pare groaznic să nu te poți duce cu gândul undeva, într-un loc fix, să te odihnești, când ești obosit, sau amărât. La școală, dacă eram tristă, mă gândeam la odaia mea de la Chișinău, mă refugiam acolo ca într-o cetate, unde nu mai putea veni nimeni să mă necăjească. Când mergeam cu trenul, noaptea, știi nopțile lungi și urâte din tren, îmi spuneam: Casa mea nu e aici, casa mea e acolo… Și mă gândeam la patul meu, la plapuma mea, la covoarele de pe pereți, la perdele, la fotografii. Iarna când ți-e frig, spui: Să ajung acasă, la căldură, să mă așez la gura sobei și să beau un ceai fierbinte. Și vagabonzii se gândesc la fel. Să aibă o bucățică de acoperiș, sub care să-și deșerte sacul lor cu boarfe și cu amintiri. Nu crezi că e sufletul nostru făcut așa, să avem un adăpost într-un loc?

— Casa mea, acum e aici, am spus înfrângând o îndoială, trădată de tremurul glasului.
— Nu, o casă trebuie să fie altfel, să aibă repere fixe, să știm unde ne putem întoarce; vagabondajul nu-i o condiție normală, la oameni; poate doar la șătrari, deși nu sunt sigură.
Mergeam alături, în lungul căii ferate luminate de lună. În jurul nostru, salcâmii bătuți de vânt, fremătau. Pe chipul Nadiei, lumina palidă punea o gravitate sub care nu recunoșteam nimic din copilăria ei. Un fior de frig îi străbătu umerii.
— E un eroism, continuă ea, să pleci în lume, pe o corabie ca asta și să nu ai în urmă o casă, la care să te gândești, la care să-ți spui că o dată ai să te întorci.
Apoi deodată, schimbă vorba:
— Vrei să-ți dau o iconiță? spuse, întorcându-se spre mine. Am o Sfântă Maria, în argint. Vrei? S-o pui în cabină?
I-am strâns mâna mișcat.
— Are să-ți poarte noroc! Sfânta Maria protejează pe marinari.
Ne-am despărțit la poartă, sub pâlcul de salcâmi. Am stat câteva clipe, față în față, aproape lipiți unul de altul, fără să știm ce să ne spunem. Nu-i vedeam chipul, fiindcă intrase în umbră, dar simțeam că mă privea cu ochii cu care mă privise după amiază, înăuntru, când o uimise o întrebare a mea. Și, parcă aducându-și aminte întrebarea, șopti, ca o dezvinovățire:
— Știi, n-am avut niciodată un secret. Te rog să crezi că nu te mint.
Apoi, speriată de această mărturisire, îmi atinse mâna, ca din greșeală, în treacăt, și plecă repede, fără alt cuvânt.

*

Războiul între Nail și Ifim a început; astă-seară a fost primul scandal în port.
L-am găsit pe Ifim, înfuriat. Se plimba pe chei, dezlănțuit, cu șapca dată pe spate, cu mâinile înfundate dușmănos în buzunarele pantalonilor. Sus pe șlep, în ușa cabinei de la pupa, ardea un felinar afumat. Alături, ascuns în umbră, aplecat peste balustradă, Nail își sfârșea luleaua, cercetând cu ochii lui iscoditori ascunzișurile întunecoase ale portului. Încă de departe îl auzisem pufnind, cu vocea aceea subțire, veșnic nemulțumită:
— Ruski, ruski lenevos!
— Ce-i, Mihailiuc, n-ai plecat la culcare?

Ifim îmi făcu un semn cu brațul vrând să arate că nu-i vorba de dormit acum, și continuă să se plimbe mânios pe chei. Abia mai târziu, când îmi făceam patul, l-am auzit sărind pe punte și chipul lui negru, înfuriat a apărut în lumină, sus, la intrarea cabinei.

— Domnu, sunteți aucat dumneavoastră?

Chipul lui mânios mai înainte, acum luase o înfățișare tainică.

— Avocat? Nu, Mihailiuc. Dar ce pricină ai?

Clătină din cap dezamăgit.

— Eu am crezut că dumneavoastră sunteți aucat!

— Ai vreun proces?

— Nu, eu vreau doar să vorbesc cu aucat.

În clipa aceea se auzi iar, de sus de pe șlep, râsul rău al turcului, subțire ca un nechezat de cârlan:

— Ruski, ruski puturos. Mergeam culcam, nu muream de somn, bre!

Ifim strânse pumnii pe marginile scării; o mânie crâncenă îi întunecă obrazul. Vru să se întoarcă, să-i răspundă ceva lui Nail, apoi se răzgândi.

— Domnu, scrâșni printre dinți, eu omor pe turc! Nu mai stau cu turc aici.

Și coborând scările, în cabină, se desfăcu furios la piept, să-mi arate cămașa albă, sub haină.

— De ce mă face turcu pe mine puturos? Eu spăl cămașa în fiecare zi! La noi așa e, multă curățenie; și surori și cumnate, toți, spălăm cămașa în fiecare zi. Noi suntem curați și vrednici, de ce face turcu puturos?

Se opri o clipă să-și refacă mânia și urmă, cu ochii scăpărând:

— Domnu, nu noi suntem puturoși. Turcu este puturos. Dumneavoastră nu știți, nici domnu căpitan din port nu știe, nici grăniceri, dar eu astăzi am văzut: casa turcului, pe șlep, este plină cu păduchi de lemn. Pentru aia nu doarme turcu fiecare noapte: păduchii nu lasă să doarmă. Fiecare scândură are păduchi, și patu și masa… Domnu, eu nu văzut astăzi, și piciorul turcului, ăla de lemn, are păduchi. Eu am văzut cum a stat la umbră și a turnat gaz pe el și lighioi au ieșit din crăpătură și au fugit.

Iarăși se auzi de afară, râsul subțire, al lui Nail:

— Ruski, ruski, lenevos!

— Păduchi nu lasă să doarmă, pentru aia caută pricină, mârâi Ifim, strângând pumnii.

Apoi, continuă, pornit:

— Domnu, dacă mai spune ceva eu omor pe turc.

Avea o hotărâre surdă întipărită pe chipul negricios, pe care mânia îl făcea să scapere, ca oțelul lovit.

— Liniștește-te, Mihailiuc! Mâine o să ne plângem căpitanului.

Scutură capul, dispreţuitor:

— Ce poate face căpitanul? Ăsta este căpitan? Ăsta cârciumar! Ce cârciumar? Găzar! Eu știu ce-i căpitan: care știe carte și nu are frică, nici de mare, nici de furtună, nici de jandarm. Eu am văzut căpitan, când am mers cu Boris, fratele, cu vapor de la Galați la Sulina și pe Marea Neagră, la Constanța. A fost furtună, dar ăla a fost căpitan! Când vezi pe el, scoți șapca și spui: „Să trăiți, domnu căpitan!” Eu, Ifim Mihailiuc, hohol de la Hotin, scot șapca și spun, da: „Să trăiți, domnu căpitan”. Da ăsta este căpitan? Ieri a plecat cu barca, cu pescari, să prindă scrumbie, și cum a ajuns la butoi negru unde vine vânt tare și valuri sunt mari, a strigat: „Duceți înapoi, eu nu mai vreau!” Și p'ormă a stat până diseară în casă și a mâncat lămâie… Ăsta căpitan?

— Ruski, ruski, unde am intrat bre? nechează Nail de afară, înciudat că nu-și mai vede victima.

Ifim tresări.

— Domnu, întrebă, puțin misterios, dacă omor pe turc, bagă pe mine la pușcărie?

Aștepta cu atâta nevinovăție răspunsul, încât m-am pomenit râzând.

— Sigur că te bagă. Cum poți să întrebi una ca asta?

— Trebuie să-l las pe turc sănătos? continuă dezamăgit.

Apoi oftă:

— Hei, dacă dumneavoastră nu sunteți aucat! Este la noi, la Hotin un aucat! Cel mai bun aucat! Toate legile știe.

Stătu un timp pe gânduri, negru, cu capul aplecat.

— He, urmă mâhnit, dacă dumneavoastră nu sunteți aucat! Omoram pe turc și scoteați dumneavoastră din pușcărie!

— Ruski, bre ruski, nechează Nail de afară, haidem bre la culcam, că mâine estem treabă multă, hi, hi, hi!

Ifim strânse pumnii și se repezi pe scări, sus. Urmă o tăcere. Doar pașii lui se învârteau în loc, furioși; căuta ceva, pe chei, îmi dădeam seama. Pe urmă se auzi o icnitură îndesată, și un pietroi bubui pe șlep, în peretele cabinei. Sticla felinarului sări țăndări, risipindu-se cu sunete cristaline, pe puntea de fier.

— Să taci, turcule, să taci! răcnea Ifim. Să taci că destul te-am răbdat toată ziua azi!

Am ieșit în capul scării, neliniștit. Pe șlep nu se mai simțea nici o mișcare; Nail tăcea chitic, pitit pe burtă, după un lădoi. Un grănicer râdea zgomotos, în ușa pichetului; altul patrula spre far, cu pașii rari, netulburat, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Ifim se mai plimbă un timp, bocănind furios cu potcoavele pe chei, pe urmă dispăru bombănind, în întuneric, ducându-se, printre magazii, la Crasavița, să doarmă. În port se lăsă liniștea deplină de la miezul nopții. De pe Liman vântul de la nord începea să sufle, rece, gonind mirosul de algă și aducându-l pe acela de luncă verde.

Luna, în primul pătrar, asfințea, învelind cheiul într-o umbră roșiatică, tristă.

*

Am plecat în zori și ne-am întors seara, târziu, pe întuneric. De dimineață vântul ne dusese așa de repede, încât ajunși în dreptul Cordonului, unde începe faleza basarabeană, abia răsărea soarele. Sus, pe mal, vilele dormeau încă, în răcoarea de peste noapte; nu se vedea nici un om.

— Ne oprim?

— Haide, n-am fost niciodată aici.

Am aruncat ancora, la o sută de metri de țărm și am ajuns la plajă înotând alături. Nisipul era rece și soarele care se ridica greu printre norii matinali de la orizont, abia începea să se încălzească. Ne-am așezat pe plajă, cu fața în jos, unul lângă altul, cu umerii lipiți. Valurile rostogolindu-se pe țărm, îmi dădeau o ciudată senzație de frig, de parcă mi-ar fi atins picioarele, ciudată fiindcă nu-mi displăcea, și acest murmur neîntrerupt, nu știu ce farmec îmi transmitea în toată ființa.

Era o dimineață rece; am simțit-o că tremură și i-am trecut brațul peste umeri, ca s-o încălzesc. Stătea atât de supusă sub îmbrățișarea mea protectoare, încât mi se părea că o stăpânesc, că suntem înțeleși, să nu se mai dezlipească niciodată de mine. Am întins capul și mi-am lipit buzele pe mâna ei care era în fața mea, pe nisip. A întors-o încet și mi-a apăsat palma pe gură, cu o sfială seducătoare.

Am stat așa, fără să spunem un cuvânt, până ce au început să coboare primii oameni, la plajă. Soarele învingea norii de la orizont și apărea deasupra mării, strălucitor. Ne-am aruncat în valuri ca niște sălbatici care

fug de lume, am înotat, luându-ne la întrecere, ne-am urcat pe punte, am ridicat pânzele și, cu vântul care continua să bată de la nord, ne-am continuat drumul.

Nadia stătea la cârmă, puțin încordată, temându-se să nu facă vreo greșeală. M-am așezat pe banchetă, cu fața spre cerul luminos, lăsându-mi capul pe piciorul ei ars de soare; ni se părea la amândoi firesc. După un timp, când, depărtându-ne de mal vântul a devenit constant, a fixat școta randei pe tachet, ca să-și lase mâna eliberată pe fruntea mea. Am simțit-o mângâindu-mi părul, încet, sfios și am știut că nu face altceva decât să-mi mulțumească pentru acest drum. Atunci am ridicat ochii și am privit-o. Cerceta zarea, puțin încruntată din cauza luminii răsfrânte din apă. Întâlnindu-mi privirea, chipul ei cu buclele căzute în ochi, se lumină. Mi se părea că o cunosc de o viață întreagă, că am început această călătorie fără sfârșit, de mult, că vom rămâne tot timpul împreună, aici, departe de țărm și de oameni. Nu știam din ce timp îndepărtat, chipul ei îmi stătea în minte, așa cum îmi stătuse în suflet, ascunsă, dragostea pentru mare. Mi-a venit în gând prima călătorie făcută cu comandorul Maximov, când soarele, vântul și valurile mă înfrânseseră. Fiecare dragoste are o durere la început și una la sfârșit, mă gândeam. Dacă s-ar putea ca dragostea începută acum să nu se termine niciodată! Să nu mai trebuiască niciodată să încep altă viață!

— Ești mulțumită?

Drept răspuns mi-a apăsat ușor mâna pe frunte. Am închis ochii și am rămas așa, mângâiat de mâna ei și de briză, și legănat de valuri. Atunci, ca înaintea unei beții în care simțeam că mă cufund, m-am gândit la ultima mea iarnă și la tot șirul ei de disperări. Ele sau eu, eram acum dincolo de real.

Zâmbeam, cu ochii închiși. „Cât de murdară, de rece și de tristă ar fi viața în urmă, îmi spuneam, și cât de puțin ai avea de sperat înainte, ea tot are de ce să fie trăită. Chiar numai pentru acest cer, pentru această mână de pe frunte, pentru acest neîntrerupt fâșâit al valurilor sparte în bordaj. O singură zi, le poate plăti pe toate celelalte.”

La prânz, când vântul contenea, eram la capătul de sud al falezei, acolo de unde se întinde la nesfârșit o altă coastă de nisip, între lacuri și mare. Dar mai întâi, o mică localitate de vilegiatură, Burnas.

Aceleași căsuțe albe, sus pe mal, între salcâmi și flori. Lumea de pe plajă urcă pe potecă, într-un șir multicolor.

— Burnas? se miră Nadia, cu ochii mari. Eusebiu, fratele tatei, vine vara la Burnas.

Mă întristez. Nadia îmi apucă mâna, cald.

— Nu te teme, spune râzând. Nu mergem la el, nu ne suferim unul pe altul. Dar, din partea lui, el n-are nici un motiv.

Dezvinovățirea ei mă face să râd.

— Cum poate cineva să nu te sufere? o întreb, apucându-i mâinile și apropiindu-mă de ea.

Pălește puțin, în timp ce ochii mă privesc mari, uimiți. E puțin speriată, dar simt că nu după mult timp nu va mai fi; trebuie doar să aștept, să nu fac nici un gest.

— Nadia, îi spun, grav, cu sufletul pe buze, niciodată n-am să te supăr, n-am să te jignesc; dacă am să te nemulțumesc în vreun fel, va fi fără voia mea. Te rog de pe acum să mă ierți.

O nedumerire i se arată în ochii mari:

— De ce vorbești așa?

Și fiindcă tăcerea devine stânjenitoare, trece pe puntea din față, lângă catarg, să coboare pânzele. Le legăm împreună, pe ghiu, apoi ne aruncăm în apă și înotăm spre țărm, cu mișcări rare, ca să prelungim cât mai mult plăcerea alunecării prin apa care este un catalizator între noi.

— Crezi că ne primește la masă în costum de baie?

Cum o să ne primească? Abia acum ne dăm seama, și pufnim în râs.

— Ce facem? întreabă, Nadia.

— Mergem pe punte și prindem guvizi!

Știe să-și ascundă dezamăgirea:

— Vrei? face, cu glasul înmuiat.

— Da, o să mâncăm guvizi! hotărăsc, cu gândul să o necăjesc, deși nu merită și mă doare inima.

Înotăm iarăși, alături; o las să se urce pe punte, apoi desfac un colac de salvare de pe șarturi.

— Te absolv de guvizi! o vestesc, bucurându-mă de bucuria ei. Ne punem lucrurile pe colacul de salvare și le ducem pe mal.

Se luminează:

— E o idee strașnică, spune, repezindu-se să coboare în cabină ca să scoată îmbrăcămintea.

Aduce și hainele mele. Când o văd, cu ele în brațe, mi se pare că gestul ei e atât de intim, încât mă înfior.

Pe mal stăm să ni se usuce costumele de baie, apoi ne îmbrăcăm pe deasupra lor și, ducând colacul, unul de o parte altul de alta, ca pe o tavă cu colivă, urcăm poteca, spre faleză. De sus, marea adormită se vede albastră-palidă, acoperită de o pâclă subțire. Spre sud, firul nisipos al coastei se duce până la orizont. Jos, „Miladul" se leagănă lent în ancoră; puntea curată, albită de apa mării, lucește în soare.

— M-ai întrebat dacă am o casă, spun. Uite-o!

— Ce linie nobilă! îl admiră Nadia. Ce calm așteaptă acum și cum se încordează când vine vântul! Îl iubești? Dacă s-ar îneca ai fi trist? Eu aș plânge.

Pornim pe stradă ducând comic, colacul, între noi.

— Miladul! Mi-la-dul! silabisește Nadia. Ce înseamnă, de la ce vine?

— Hai, hai, mor de foame!

Miladul? Cine își mai aduce aminte de comandorul Maximov și de biata lui Ludmila?

*

Am mâncat la o masă mică, într-o grădină mare, umbrită de salcâmi. O mulțime de polonezi, cu nevestele și copiii, ocupau celelalte mese. Un aparat de radio vorbea ceva pe limba lor și ei ascultau tăcuți, cu capetele blonde aplecate deasupra farfuriilor.

Aceste familii liniștite veneau aici de la sute de kilometri, în trenuri încinse de soare, străbătând câmpii pline de praf. După o lună care trecea în tăcere, se urcau în aceleași trenuri, ca să se întoarcă în țara lor de atâtea ori urgisită. Mă gândeam cu milă la acest lung și trist drum al întoarcerii. Cum poți să mergi două zile cu trenul, când o lună ai stat pe malul mării? Cum mai poți să te întorci în orașul secetos, cu străzi prăfuite, cu copacii ofiliți, cu flori decolorate, unde nu se mai simte briza sărată, nici mirosul de algă și de iod al mării, și unde, în locul murmurului ei, dimineața te trezesc birjarii, mânându-și trăsurile ponosite, pe caldarâmul străzii și ea ponosită, căci totul e ponosit când te întorci de la mare.

Erau palizi, tăcuți și mi se păreau triști. Copiii lor așteptau, cuminți, să li se pună mâncarea în față apoi începeau să mestece, încet, gânditori, ca niște persoane mature. Nu întrebau nimic, nu se mirau de nimic. Blânzi ca niște îngeri și triști… Bărbații ascultau pe vorbitorul de la radio; femeile ascultau, de asemenea, cu privirea plecată. Părul lor era blond-albicios, ochii albaștrii, obrazul palid, buzele nefardate. Și în mijlocul acestui lan de grâu prăfuit, chipul Nadiei, ars de soare, îmbujorat, cu părul arămiu,

atârnându-i pe frunte în bucle cu luciu de mătase, răsărea viu, colorat, ca o floare de mac spălată de ploaie.

M-am aplecat peste masă:

— Nadia, să mergem repede de aici!

Am colindat străzile, până spre seară, cu colacul de salvare după noi. Am ieșit în marginea de apus a satului, unde începea stepa și am tras în piept aerul câmpului cu miros de fin cosit.

— Nadia, am spus, n-aș mai putea să mă întorc într-un oraș, să trăiesc într-o casă cu pereți de jur împrejur și cu tavan deasupra, ca într-o pușcărie. De ce să respirăm numai atât aer cât intră pe o fereastră?

Către seară am plecat înapoi, cu briza de la sud. Era un vânt liniștit, plin, care întindea pânzele egal și ne ducea repede spre casă. În dreptul cotului de la Balabanca, unde țărmul se abate puțin înspre nord, am văzut soarele coborând printre arbori, deasupra unor case acoperite de umbră. De acolo înainte, faleza a început să pară neagră; încet, noaptea se întindea spre larg. La Cordon, luminile erau aprinse și lumea se plimba pe faleză; nu putea să ne vadă, în întuneric, și nici să ne bănuiască. Un timp am auzit în urmă muzica militară care cânta un vals tânguios. Când am ieșit din umbra falezei, deasupra satului se mai vedeau pe cer urmele roșii ale apusului. De pe mare, în față, ne întâmpina luna, în creștere, și farul de la Bugaz începea să clipească.

— Azi dimineață, când am plecat, spuse Nadia, încă nu se stinsese; mi se pare că ne-a așteptat toată ziua.

Stătea pe puntea din spate, culcată pe o parte, sprijinită în cot, cu capul aproape de umărul meu. Am ales o stea la orizont și îndreptând prova într-acolo, am fixat cârma, lăsând barca să meargă singură, cu vântul plin. Nadia mi-a făcut loc alături, ca pe o bancă în parc, unde e dreptul oricui să se așeze.

— Două zile n-am fost pe plajă, spuse. Vrei mâine să mergem, să-mi inspectez recruții?

Nu am răspuns: după o zi petrecută împreună, departe de oamenii cunoscuți, aceste cuvinte care îmi anunțau apropierea sfârșitului, mă nemulțumeau. Nadia credea că sunt obosit și vreau să dorm, de aceea își întoarse capul înainte, să supravegheze marea luminată palid de lună. O priveam, în penumbră, cum stătea ridicată în coate, cu bărbia întinsă, adulmecând în întuneric. O legănare a vasului mă împinse înspre ea; nu se

feri. Cum obrazul meu îi atingea brațul rece îmi simți pe piele genele clipind.

— Nu dormi? întrebă, în șoaptă, temându-se parcă să nu tulbure pe cineva în mijlocul mării pustii.

— Nu.

Apoi după o clipă, am urmat, cu obrazul încă lipit de brațul ei:

— Îmi pare rău că ajungem.

Îmi citi mâhnirea în glas, se întoarse și îmi mângâie obrazul.

— Și mie îmi pare rău, șopti.

Era toată căldura de care aveam nevoie, și în mâna ei, și în glas.

Pe urmă capul ei se aplecă încet spre mine, parcă vroia să-mi spună ceva la ureche, sau să-mi cânte, să mă adoarmă, în timp ce degetele îmi mângâiau părul. Avea ceva bun și curat, de soră castă. Nu o mai vedeam, dar îi simțeam căldura; apoi mâna îi coborî încet, aproape nematerială, pe tâmple, pe urechi, pe gât. Dacă aș fi avut o plapumă ar fi tras-o, să-mi învelească umerii. Erau gesturile ei vechi cu care îl mângâia pe Ștefănel în copilăria lor tristă. Și deodată, i-am auzit glasul, cum mă gândisem, un murmur, sau un cântec, încet, lin, ca o închipuire. Dar era un cântec într-adevăr pe care îl îngâna încet, fără cuvinte, cu gura închisă, îl mai auzisem o dată foarte demult și niciodată după aceea, nu știu unde și de la cine. Imagini din copilărie mi se rostogoliră în minte, sunând cristalin, ca o bilă de argint care sare din lamă în lamă pe un xilofon cu toate tonurile percepute de urechea omenească. Și în loc să rămân la copilăria mea, mi-am amintit de a ei: casa mare, și parcul sălbatic, de la Chișinău, pe doctorul Rabega, negru și ursuz, cu barba lui de Rasputin, pe Ștefănel care acum stătea în ghips, acolo unde clipea farul, pe Luisa Antonovna căutând fericirea copiilor în cărți, și uitând să-i binecuvânteze, seara, la căpătâiul pătucului unde dormeau singuri, ca niște orfani. Mi-am închipuit-o pe Nadia, copilă, în șorț mohorât de școală, ca de orfelinat, cu cosițele pe umeri, aplecându-se, cum se apleca acum peste mine, la căpătâiul fratelui mai mic, și cântându-i, să-l adoarmă, cum alte fete cântă păpușilor.

Era un cântec necunoscut, dulce și mângâitor, cu tonuri puține, o melodie naivă dar cu putere de farmec. Încetase să fie un cântec de leagăn, mi se părea o vrajă, un descânt de dragoste, premergând un gest care trebuia să vină, pe nesimțite, ca prima adiere a brizei de seară. Încet, cu o mișcare imperceptibil de ușoară, brațul ei mi s-a lăsat pe umeri, cum o ținusem eu de dimineață, iar murmurul dulce mi s-a oprit lângă ureche. I-am simțit

buzele, tremurând pe obrazul meu, aproape fără să-l atingă. Un timp n-am mai auzit foșnetul valurilor sparte în bordaj, n-am mai simțit vântul, nici răcoarea nopții, ci numai căldura Nadiei, suavă, ca a unei flori de câmp ținută în sân. Atunci am întors capul încet, lăsându-mi obrazul să alunece sub buzele ei care palpitau cu teamă, întâmpinându-mi apropierea. A fost un drum lung, pe care l-am străbătut încet, cu religiozitate, vrăjit tot mai mult cu fiecare clipă, și speriat că vraja ar putea să se rupă, până ce colțul buzelor mele a întâlnit pe ale ei, calde. Atunci am simțit-o că freamătă, că în tremurul ei, peste uimire și teamă mai puternic era un simțământ înnăscut: dorința care nu putea fi decât răsfrângerea dorinței mele. M-am dăruit acestui freamăt beat de voluptate. Și am avut atunci senzația dumnezeiască a contopirii, prin schimbarea inimilor noastre, inima Nadiei bătea acum în pieptul meu, și în pieptul ei bătea inima mea.

*

Ne-am ridicat amândoi în aceeași clipă, speriați de fâlfâitul aripilor; o pasăre neagră, uriașă, răsărind din întuneric a trecut dezorientată pe deasupra noastră, a izbit pânza și s-a pierdut pe dâra argintie a lunii. M-am aruncat peste bara cârmei, împingând-o brusc, cu tot trupul, în bordul de sub vânt. „Miladul” s-a înclinat în loc, pe o coastă, alunecând cu ghiul prin apă, și prova, sărind încordată peste valuri, s-a întors într-o singură clipă, către sud. Un pilon înfipt în nisip, pe fundul mării, aici apa nu e adâncă, ne-a atins bordajul, hârșiindu-l.

— Ce s-a întâmplat? întreabă Nadia, înlemnită.

Se ține strâns cu mâinile de eche, lângă mâinile mele; nu știu cum ne-am desprins din îmbrățișare.

Spre țărm se vede clipind fanarul cherhanalei din Serghievka. De acolo pornește până departe, în larg, o taliană de prins pește, o plasă lungă întinsă pe piloni de lemn, ancorați puternic. Păsările de mare, care vin să fure peștele din plase, adorm adesea pe câte un pilon, deasupra apei.

Cu mâinile încă tremurând, manevrez pânzele să ieșim spre larg.

— Era să intrăm în plasă, spun, silindu-mă să-mi recapăt calmul. Dacă nu se speria pescărușul de noi, n-aș fi băgat de seamă.

Nadia coboară în cockpit și se așază lângă mine.

— Ce s-ar fi întâmplat?

— Dacă ne loveam în plin de un pilon, putea să ne spargă bordajul.

— Ne scufundam?

— Nu știu, poate nu; depinde cât de mare ar fi fost spărtura. Dar era grav oricum; putea să ne rupă catargul, să ne sfâșie pânzele, să ne rănească…

Nadia se înfiora; o simt tremurând. Mă întreb dacă știe că e vina mea; noaptea, lângă țărm, nu se lasă cârma din mână, pentru nici un motiv.

„Pentru nici un motiv!” mă gândesc, încercând s-o readuc din amintirea apropiată, cum stătea pe punte, aproape îmbrățișându-mă, cu buzele ei speriate pe obrazul meu.

— Mi-e frig.

— Să-ți aduc un pulovăr?

— Nu, să nu mai lași cârma.

— Ți-e frică?

— Nu. Nu mi-e frică de ce ar putea să mi se întâmple mie; îmi place prea mult marea, ca să mă tem de ea. Ideea unui naufragiu mă îngrozește pentru tine; n-ai putea să pleci mai departe!

Mergem spre larg, să ocolim pilonii.

Cum aș pleca mai departe? Nici pe mine nu mă îngrozește naufragiul, ci întâlnirea cu comandorul Maximov.

*

Am intrat în port aproape de miezul nopții. Pe drum, în lungul căii ferate, între vilele adormite, nu am scos nici un cuvânt; eram amândoi obosiți. Când ne-am despărțit, la poartă, sub salcâmi, Nadia tot mai tremura. A plecat repede, după ce mi-a strâns amândouă mâinile, în fugă. Rămas singur, m-am întors pe același drum pustiu și m-am culcat fără gânduri. Numai când să adorm, mi-a venit în minte odaia ei, divanul moale, lângă care, pe covor, era aruncat motanul de catifea; m-am gândit la cămașa de noapte, lungă, cămașă albă, de fată cuminte. Atunci în colțul gurii i-am simțit buzele tremurând iar în nări am recunoscut mirosul ei cald, de buruiană ținută în sân. M-am simțit foarte părăsit și foarte trist că trebuia totuși să plec.

*

Acum se știe; operația lui Ștefanei, n-a reușit. Așchia de os scoasă din coapsă și grefată la rotulă, nu s-a prins, ca să-i anchilozeze genunchiul. Este stupid, vindecarea lui înseamnă o infirmitate definitivă. Înțepenirea piciorului trebuie să dea oaselor, la încheietură, putința de a se odihni. Operația n-a reușit; genunchiul e încă liber, boala roade mai departe, dedesubt; despre vertebră nu se mai spune nimic, a trecut pe un plan

secundar, sau, poate, s-a vindecat. În timp ce Nadia aleargă după infirmieră, doctorul Mieluș m-a tras de-o parte și mi-a spus. Nu știe cum s-o anunțe: la început a avut credința că va scăpa. Și-au dat toată silința.

— Mai mult decât silința, spune, mâhnit. Am încercat să facem imposibilul, dar prea puțini pleacă de aici pe deplin vindecați.

Pentru Ștefănel mâhnirea doctorului este altfel decât pentru ceilalți bolnavi condamnați. În ochii lui cenușii, veșnic aplecați, ochi de băiat timid, de îndrăgostit, nu de medic mai mare peste miile de microbi ai lui Pott, care rod aici vertebrele, acum citești tot ce altminteri pleoapele se silesc să ascundă; o iubește pe Nadia. Înțeleg tremurul mâinilor lui, îmbujorările de adolescent, privirile pe care i le aruncă uneori, pe furiș, speriat și vrăjit de fiecare mișcare a ei. Peste acest cap care închide atâta știință despre misterele bolilor, peste mâinile acestea care umblă cu bisturiul la vertebrele omenești, cum ar umbla un ceasornicar cu șurubelnița între rotițele ceasornicului, peste nervii care unesc știința cu îndemânarea, creierul cu degetele, acum e mai mare și mai puternic un simțământ incontrolabil, despre care nu scrie, decât vag, în cărți, despre care nu se învață clar, în facultăți, care nu are un microb, ca să te vaccinezi împotriva lui și care nu-i o tumoare, ca să poată fi extirpat.

— Nu știu cum să-i spunem Nadiei.

Ochii lui cenușii, mâhniți și speriați, caută un reazem în privirea mea.

Nadia vine de jos, îmbujorată. A cerut un vas ca să pună în el, la capul lui Ștefănel, florile de câmp culese azi dimineață. Bolnavul îi zâmbește din pernă, cu ochii lui negri care azi sunt mai mari. Obrazul străveziu, are o gingășie de statuetă tăiată în alabastru. Nadia îi pune mâna pe frunte și îl mângâie, aplecându-se deasupra lui, plină de dragoste. Mă înfior; e mâna care m-a mângâiat pe mine, și gesturile sunt aceleași.

— Ce complotați acolo? întreabă apoi, veselă, ridicând capul înspre noi.

Pe acest colț de terasă, în cei câțiva metri cubi de aer în care ne aflăm noi patru, în lumina limpede a unei dimineți ca de sărbătoare n-ai crede că plutește o nenorocire. Obrazul doctorului devine mai palid decât al bolnavului, dar Nadia nu-l vede, cum nu va vedea niciodată dragostea lui.

— Dumnealui își bârfește colegii, spun. Uită-te la el, nu l-ai crede în stare.

Doctorul roșește, nu fiindcă l-am nedreptățit, ci de teama că voi dezvălui un adevăr care trebuie să rămână ascuns.

— Doctore Mieluș! exclamă Nadia, prefăcându-se scandalizată. Cum ești în stare să bârfești?

Între noi e patul lui Ștefănel; băiatul întoarce capul, cuminte, când într-o parte, când în alta, urmărind conversația stupidă. Pe gâtul subțire, slăbit, cu pielea întinsă, a apărut, prematur, mărul lui Adam, ca un nod care i s-a oprit în beregată, și poate să-l sufoce.

— Să nu te iei niciodată după aparențe, răspund, iarăși stupid, în locul doctorului, zvârlind cuvintele ca pe niște mingi de tenis, peste o plasă care e patul bolnavului.

Sub pled, genunchiul lui mic, imobilizat în aparate, refuză să se sudeze, refuză să se vindece cu prețul unei anchilozări atât de nedrepte pentru tinerețea lui. Ce va face boala din micile lui oase răzvrătite? Cu ce furie va roade din ele? Ce alt sfârșit va pregăti, dacă resping îngrozitoarea vindecare? Îmi vine în minte un singur gând, izolat, dar clar și persistent, că sergentul cel gros, de la Chișinău, îl va aștepta zadarnic pe Ștefănel să se întoarcă la joacă, pe stradă, cu praștia în mâini.

— Nadia, spun, ca să curm convorbirea fără noimă, trebuie să-l lăsăm pe Ștefănel să se odihnească.

Mă apropii de capul băiatului și-l mângâi, cum o clipă mai înainte îl mângâia ea.

— Nu-i așa, Ștefănel, că trebuie să plecăm?

El își poartă ochii neștiutori, ochi de victimă, de la unul la altul apoi întinde mâna cuprinsă de febră și-o strânge prietenește pe a mea.

— Duceți-vă! Îmi pare bine că ați venit! Sunteți foarte buni.

Mulțumirea lui, pe care trebuie s-o împărțim între noi, ca pe o pâine bună, mi se pare că ne apropie, pe mine și pe Nadia, întinzând de la unul la altul o legătură caldă și intimă.

Pornim, împreună cu doctorul, pe terasă, spre ieșire. Aproape toate paturile sunt scoase afară, la soare. Camerele rămase cu ușile deschise stau scufundate într-o umbră tristă și grea. La capătul scărilor ne despărțim de doctor și el se întoarce la bolnavi. Îl vedem depărtându-se, puțin adus de spate, cu mâinile atârnând, printre paturile albe, aliniate ca niște sicrie. Pașii lui sună sec pe pardoseala betonată și cum se pierd, încetul cu încetul, mă fac să văd abia acum, ce vastă este terasa.

Nadia e veselă, o veselie de vânt matinal, care scutură, zglobiu, așternuturile scoase pe fereastră, la aer. Aleargă înaintea mea, pe potecă, rupe două flori galbene din iarbă, ca să le prindă la cingătoare; pe urmă se

gândește că una trebuie să mi-o dăruiască mie. Încearcă să-mi transmită odată cu floarea și veselia ei, dar mi-e peste putință s-o primesc.

Îi apuc brațul, cu strângere de inimă.

— Nadia.

— De ce ești urâcios? mă dojenește, oprindu-se în mijlocul potecii și privindu-mă cu ochii pe jumătate întunecați de o dulce burzuluială.

— Nadia, încep iarăși, cu teamă, și cu mâhnire.

Ezit, mângâindu-i brațul, îngândurat.

— Ești urâcios, mă mustră ea, trăgându-mă mai departe pe potecă, înspre plajă. Ți-am spus că vreau să-mi văd recruții. Haide, nu te pun în front cu ei. Trebuie să-i muștruluiesc puțin, ce Dumnezeu, nu înțelegi?

Ei ne văd de departe și ne ies înainte, grămadă, râzând toți cu aceiași dinți albi. Într-o clipă au înconjurat-o.

— Unde ai fost? Te-am căutat acasă; tu nu spui niciodată unde pleci?

Au nume de gangster: Jim, Dillinger, Tom, Baxter, Bill, cum i-a botezat Nadia. Numele lor adevărat și l-au uitat chiar ei. O apucă de mâini și pornesc într-o goană care revoluționează plaja. Oamenii pașnici, cărora le aruncă nisipul în ochi se ridică scandalizați dar nu au ce face, și se trezesc râzând de nebuniile lor. Într-o clipă au ajuns departe ridicând un nor de nisip în urmă, că nu-i mai văd. Mă găsesc singur, în mijlocul unei lumi necunoscute, fără să înțeleg ce caut aici. Îmi fac drum printre corturile bătute de vânt, printre cearșafurile întinse pe jos, dar nu știu încotro mă duc. Mă așez, stingher, într-o margine a plajei, cu senzația că o vijelie mi-a smuls cortul sub care mă adăposteam și m-a lăsat gol, în fața lumii.

Nadia își face cursa de fond, cu băieții, lipăind pe nisipul ud de lângă țărm, până la cherhana, apoi se întoarce, pe același drum. O văd, cu boneta în mână, cu părul fluturat de vânt, cu obrazul aprins.

— De ce-ai rămas aici? spune, de departe, gâfâind.

Întrebarea îmi trezește un început de revoltă. Dar nu-i răspund și privesc, cu ochii răi, un punct departe, un val rostogolindu-și coama albă.

— De ce mă superi? continuă, venind lângă mine și aplecându-se să-mi pună o mână pe umăr.

Gestul ei este evident împăciuitor, dar prezența celorlalți așa cum s-au oprit în spate, ca o armată gata s-o apere, asistând la o scenă care nu-i privește, îmi aduce un nou val de îndârjire în inimă.

— Hai să jucăm capra! spune, trăgându-mă de mână, să mă ridice de pe nisip.

Socotesc că asemenea invitație este o umilire. Ceilalți râd și dinții lor albi, de băieți tineri, mi se par niște colți de buldog.

Stăruie:

— Hai, te rog, nu fi urâcios!

Îi arunc o privire dușmănoasă.

— Nadia!

Tresare; acum a simțit că nu-i glasul meu.

Îi vorbesc printre dinți, încet, să audă numai ea, apăsând pe fiecare cuvânt, cum apeși cu degetul pe trăgaciul unui revolver:

— Nadia, genunchiul lui Ștefănel nu se face bine. Mi-a spus doctorul azi dimineață.

O paloare de moarte îi acoperă obrazul; numai ochii mai rămân vii, opriți asupra mea. Dar nu mai sunt ochii ei, nu-i mai recunosc. Umerii încep să-i tremure încet, ca de frig. Se lasă ușor, în genunchi, în fața mea, continuând să mă fixeze, cu ochii aceia mari, în care a înghețat tot sufletul ei. Buzele abia i se mișcă:

— Adevărat?

Acum pare îngenunchiată în fața unei icoane, așteptând mântuirea.

Înclin capul, fugind de privirea ei.

— Da.

Îi aud respirația lungă și grea. Pe urmă liniște; pe urmă se ridică, încet.

— Vino! spune rugător.

O urmez pe potecă, sub soarele arzător, până între primele magazii din port. Acolo, la adăpost, se oprește și se întoarce încet, să-mi întâlnească iarăși privirea, pe care o feresc.

— Ți-a spus doctorul Mieluș?

Las capul în jos:

— Da.

Îi văd numai genunchii cum încep să-i tremure; apoi se înmoaie încet, ca o luminare la flacără.

— Ți-a spus doctorul Mieluș?

Nu mai este un glas; sunt cuvinte sfâșiate în gât și înecate de lacrimi. Întinde mâna și-mi ridică bărbia, să-mi întâlnească ochii, să caute în ei un reazem sau o povață.

— O să rămână la sanatoriu? repetă, sfâșiată.

Apoi mai încet, din ce în ce mai stins:

— La sanatoriu? La iarnă, când are să ningă? Să stea singur, aici, în pustiu?

Și deodată, se prăvălește în buruieni, cu fața în jos, hohotind.

Mă aplec lângă ea și-i cuprind umerii zguduiți.

— Nadia, spun, Nadia!

Nu găsesc alte cuvinte. Ea plânge, cu fața îngropată în buruieni:

— Ștefănel! sărmanule!

Îmi sfâșie inima. Îmi îngrop capul în bălării, lângă al ei, îmi lipesc obrazul de obrazul ei ud și mă pomenesc plângând alături, amestecându-ne lacrimile.

— Nu mă minți? suspină. Ți-a spus doctorul Mieluș?

Îmi lipesc buzele de ochii ei uzi; simt gustul sărat al lacrimilor ca o împărtășanie blestemată.

— Ștefănel, sărmanule! suspină. Să rămâi la iarnă singur, aici!

Apoi se întoarce, greu, și cu ochii rătăciți, înecați în lacrimi, mă privește, ca pe un străin.

— Tu de ce plângi? mă întreabă, neînțelegând ce caut lângă ea.

Întind mâna să-i mângâi obrazul, lăsând să mi se scurgă prin degete toată mila pe care o poate simți ființa mea. Se ridică spre mine, nedumerită, apoi, după o clipă, ochii umezi i se îndulcesc de parcă m-ar recunoaște abia acum.

— Iartă-mă, n-am vrut să te supăr!

Îmi cuprinde grumazul cu brațele reci, se apleacă plângând pe pieptul meu. O bretea i-a căzut de pe umăr lăsând costumul să alunece în jos. Nu-și simte sânul strivindu-se, gol, pe pieptul meu. E alb, neatins de soare, cu pielea subțire, întinsă și seamănă cu pieptul unei columbe care respiră speriată.

Îi mângâi umerii, neștiind cum s-o liniștesc.

— Nadia, fii cuminte, te rog, liniștește-te! Poate doctorul Mieluș se înșală.

Se ridică, deodată.

— Vreau să merg acolo! Adu-mi rochia de pe plajă.

Acum își vede sânul gol, alb, palpitând în fața mea, ca o a treia ființă, care ascultă convorbirea noastră. Și-l acoperă încet, fără să tresară, firesc, cum s-ar îmbrăca în odaia ei. Lacrimile pe care le-am plâns împreună ne-au dus dincolo de orice prejudecată.

— Nadia, să nu mergi la sanatoriu, acum, așa plânsă.

— Vreau să-l văd pe Ștefănel.

— Nu, Nadia, ai să-l sperii. Lasă întâi să te liniștești.

Își șterge lacrimile de pe obraz, cu dosul mâinii, apoi mă privește, cuminte și recunoscătoare.

— Adu-mi rochia, te rog!

— Dar nu mergem la sanatoriu!

— Nu, mergem unde vrei; trebuie să umblu, să umblu, să merg oriunde, să mă duc departe.

O las cu ochii roșii între magazii și plec spre plajă. Soarele se ridică arzător, spre zenit, topind ultima putere a brizei. Deasupra mării plutesc nori albi, străvezii, punând pete lăptoase pe cerul gol. Îi găsesc pe băieți jucându-se în locul unde i-am lăsat. Iau lucrurile de jos, fără un cuvânt și plec, sub privirea lor nedumerită și dușmănoasă.

O tristețe calmă a îmbrăcat obrazul Nadiei. Își strânge cordonul băiețesc peste rochia albă și mă apucă de braț, așteptând supusă să o iau după mine. Pășim rar, cu capetele aplecate, ca după un car mortuar, pe străzile nisipoase, și ieșim printre vilele tăcute, dincolo de cherhana, unde coasta se întinde către sud, pustie. Între mare și lac, firul de nisip se pierde în zare, ca o potecă de argint. Deasupra ei se înalță boarea fierbinte a amiezii.

Ne oprim o clipă să privim ținutul gol pe care miezul zilei îl îmbracă într-o lumină incandescentă. Pare o cale de purgatoriu ducând, printre cazane încinse, într-un colț al infernului, care nu se vede, care nu știm cât de departe este și pentru ce păcate destinat, dar care se bănuiește la orizont, unde aerul încins e vânăt, ca la gura unor furnale drăcești.

Pornim, cu capul în piept, cu pașii rari, intrând până la gleznă în nisip. Soarele amiezii ne arde în creștet.

*

Marea a adormit, albastră, abia murmurând lângă țărm, cu fire de nori deasupra, ca niște scame albe. Din lacul negru, sub care dracii de pe celălalt tărâm ațâță focul, se ridică aburi otrăviți. Părul mi-a căzut, ud și năclăit, în ochi, îl ridic cu mâna și-mi simt fruntea murdară de nisip. Pe sub haine sudoarea se scurge în șuvițe fierbinți, ca într-o baie de aburi. Mergem fără un cuvânt, hotărâți să ajungem undeva, dar nu știm unde. Bugazul a rămas în urmă, între copacii lui verzi, și pare o oază în pustiu. O altă oază se vede în zare, unde faleza se ridică în linii geometrice pe cerul gol; o alta, spre apus, dincolo de lac: e un sat acoperit cu olane roșii, între salcâmii mici, de

stepă. Te aștepți să vezi copacii pălind, otrăviți de miasmele pe care lacul le ridică în aerul încins.

Mergem, neîntrerupt, un ceas, poate două ceasuri – și acum parcă stăm pe loc, sau merge și nisipul odată cu noi. Nu-i nici o barcă pe mare, nici o pânză, și pe limba de nisip nici o ființă omenească. Numai la capătul talienelor care ies departe, în larg, în jurul pilonilor negri, o armată de păsări hrăpărețe roiește, bătând aerul încins cu aripile lor mari. Par niște corbi rămași deasupra unui câmp de luptă, după ce armatele au plecat.

Întorc capul și o privesc pe Nadia, din mers. Pășește greu, târându-și pașii prin nisip. Pe chipul scăldat în sudoare, desfigurat de lacrimi și de truda drumului infernal, i s-a întipărit o îndârjire cruntă, ca o mască de fier; nu o recunosc.

— Mai poți? o întreb.

Întoarce capul și încearcă să-mi zâmbească, în timp ce pașii o duc înainte, pe nisip.

O colibă de pescari, neagră, afumată, ne închide drumul. Prin fundul ei spart se văd bălăriile de pe malul lacului. În ușă a fost o vatră, pe care au mai rămas câțiva cărbuni, acoperiți de nisip. Coliba părăsită întristează peisajul. Ne așezăm, arzând la umbra ei.

— Mi-e sete, vorbește Nadia, stins, cu gâtul uscat.

O mare imensă murmură la picioarele noastre și n-avem nimic de băut.

— Intru în mare, spune apoi, desprinzându-și rochia de pe umeri. Poate îmi trece setea.

O urmez. Înaintăm încet, pe un fund nisipos care coboară lin. Apa sărată crește, până la genunchi, până la șolduri; deasupra, aburii ei nevăzuți mi se așază pe piele, ca un cearșaf jilav, răcoritor. Nu ne aruncăm înainte; o lăsăm să se ridice încet, pe piept, la subțiori, peste umeri, pe gât, până la bărbie, consumând prelung plăcerea atingerii ei mântuitoare. O las să-mi intre în gură, în urechi, în ochi, să-mi spele părul de sudoare și de nisip. Acum simt ce ușor și cu ce voluptate ai putea să te îneci, odată. Un vâjâit confuz îmi stăruie în ureche. Dacă aș lăsa brațele moi și nu m-aș mai gândi la nimic, nici în urmă nici înainte, aș adormi ca într-un pat, legănat de valuri.

Înotăm mult timp în larg, cu mișcări cumpănite, în trei timpi rari, ca niște mișcări de vals. Pe toată întinderea scânteietoare a mării suntem numai noi, în largul unui țărm de insulă nelocuită.

Când ne întoarcem, soarele cade din înaltul cerului parcă domolit. În lumina lui, trupurile noastre bronzate, ude, au străluciri de metal. Apa a

șters de pe obrazul Nadiei urmele plânsului și o regăsesc. Numai ochii ei au umbre viorii, care îi dau o fragilitate de convalescentă.

— Nu ți-e foame? o întreb.

Ca și mine, n-a mâncat nimic de azi dimineață, dar corpul zbuciumat n-a avut răgaz să simtă foamea. Face din cap semn: nu. Și pornim, îndată ce putem să ne îmbrăcăm peste costumele zbicite, pe același drum, înapoi. Soarele continuă să coboare încet, spre apus, deasupra țărmului înverzit de peste lac. Găsim urmele pașilor noștri și călcăm în ele, ca pe un fir care trebuie să ne conducă unde trebuie să ne întoarcem. Linia nisipului, argintie la prânz, a căpătat acum reflexe roșiatice de la soarele care apune. E un drum straniu, această potecă de nisip sângerie, între lac și mare. Pășim în lungul ei, fără hotărâre, parcă nu știm de unde am plecat. Suntem niște străini rătăciți? Căutăm un adăpost pentru la noapte?

La marginea Bugazului sosim odată cu umbrele serii. Nadia se oprește în fața mea și în lumina potolită a amurgului o văd privindu-mă cu milă. Suferă, pentru Ștefănel și pentru mine; numai după aceea, pentru ea.

— Ce-a trebuit să ispășești, ca să te târăsc după mine? spune, luându-mi mâna.

Apoi îmi netezește părul căzut în ochi. E un gest pe care mâna ei, învățată cu duioșii, îl face instinctiv.

— Nu poți să pleci așa. Să mergem întâi acasă la noi, să te aranjezi puțin.

Casa lor a adormit, în întunericul de sub salcâmi; nu se vede nici o fereastră luminată. Mă ia de mână și mă trage după ea, în curtea întunecoasă, plină de taine.

— Să umbli încet în sufragerie, spune. Poate Luisa Antonovna a adormit în jilț. Să n-o trezim; are grijă Chira s-o ducă în pat, mai târziu.

Deschide ușa încet, temându-se că va scârțâi, și mergând în vârful picioarelor, înaintea mea, mă conduce în camera din fund, pe care o cunosc. Aprinde o lampă de pe noptieră, apoi peste ferestrele înguste trage storurile albe; în încăpere s-a răspândit o lumină albăstruie, ca într-un dormitor de copii unde arde o candelă de veghe. E o lumină tristă și odihnitoare.

— Cât te-am chinuit! spune Nadia, venind din nou să-mi mângâie obrazul. Șezi, întinde-te pe divan, să te odihnești. Îți aduc apă să te speli aici.

Mă las peste pernele moi, în care mă îngrop ca într-o apă caldă; abia acum simt oboseala, ridicându-se din vârful picioarelor, peste genunchi,

spre șolduri, din vârful mâinilor spre umeri, spre piept, întâlnindu-se în dreptul inimii, într-un vârtej care o strivește. Dacă aș închide ochii aș dormi în patul acesta străin, liniștit și împăcat, cu mirosul de floare încălzită al Nadiei, în nări. Îmi dau încă o dată seama, că tot atât de simplu cum aș adormi, aș putea să mor, fără durere și fără păreri de rău, doar aș trece dintr-un vis în altul, unde aș întâlni-o din nou pe Nadia. E atât de mult în mine și în jurul meu, încât în starea de vis, mi se pare că nu voi mai putea să plec undeva, fără ea.

Nu o simt când vine cu apă de spălat. Mă ridică de mână, ca pe un copil care a ațipit înainte de a fi îmbăiat și îmi conduce pașii adormiți în colțul celălalt al încăperii unde a pus ligheanul alb, pe un cufăr. Îmi toarnă apă, multă, rece, în pumni și mi-o arunc pe față, amintindu-mi diminețile de școală când îmi alungam dulcele somn al copilăriei în acest chip nemilos. Dar apa îmi face bine; mă ridic înviorat, cu ochii limpeziți. Nadia îmi întinde prosopul, cu o grație de domniță care își întâmpină pețitorul, apoi mă piaptănă ea singură cu pieptenele ei. Mă las ocrotit și aș vrea ca starea de vis să țină cât mai mult, să nu mai trebuiască niciodată să-mi port singur de grijă.

Mă părăsește câteva minute, și se înapoiază cu altă rochie și cu altă înfățișare; și-a pieptănat buclele de pe frunte.

— Cât e ceasul? mă întreabă.

— Opt și jumătate.

— Vrei să mănânci la noi? Cred că ești sfârșit; te-am alergat toată ziua.

— Nu știu dacă mi-e foame; dar n-aș putea să mănânc aici; mă înăbuș. Să mergem în altă parte, dacă vrei.

Când ieșim în drum, pe cer mai stăruie lumina roșie, stinsă, a apusului. E o seară caldă, fără briză, plină de zăpușeală.

— Are să plouă? mă întreabă Nadia.

— Poate că da.

Simt că ploaia, dacă ar veni, mi-ar făcea bine, ca apa cu care mi-am limpezit ochii.

Pornim în lungul căii ferate. Nadia mă oprește:

— Nu la gară; nu vreau să-i întâlnesc pe băieți.

Mi se strânge inima pentru renunțarea ei, dar oare nu sunt fățarnic? Nu eu am urmărit să-i despart?

— Nadia, spun, ca să dau un preț gestului ei, hai să-l vedem pe Ștefănel.

Mă privește cu ochii mari:

— Vrei?

— Da; te rog numai să nu plângi! Dacă ți-e teamă că nu poți să te stăpânești, mai bine să nu mergem.

Îmi strânge brațul, cu hotărâre:

— Nu; să nu-ți fie teamă!

Îl găsim pe Ștefănel dormind, în patul lui, pe terasă. Luna s-a ridicat deasupra mării și îi îmbracă obrazul într-o paloare cu umbre pământii. Nadia se sprijină de marginea patului, aplecându-se deasupra lui; pare un înger, venit să-i redea bolnavului sănătatea, într-o sărutare de sacrificiu, pe urmă nemaiputând să se întoarcă în cer.

Când am plecat de aici, azi dimineață, în locul lunii era soarele. Acum soarele s-a dus în alte părți ale lumii, unde luminează alte terase de sanatorii. Cât trebuie că seamănă un colț de lume, cu altul! De ce mai e nevoie să plec? Câte fete, cu ochii mari și negri, arși de lacrimi, nu se apleacă acum peste chipurile palide ale unor bolnavi, care le sunt frați, sau iubiți? De ce mă aflu lângă cea de aici, și nu lângă alta, la fel ca ea, în altă parte a lumii, unde acum răsare soarele?

Pieptul lui Ștefănel se mișcă, liniștit, ritmic, respirând adânc.

— Ce frumos doarme! șoptește Nadia.

Totdeauna dorm frumos ființele pe care le iubim. Plecăm în vârful picioarelor pe terasa lungă, ca pe o alee de cimitir. Jos pe nisip, ne oprim, față în față. Luna îi luminează obrazul.

— Dacă Ștefănel nu se face bine, nu mai am altă bucurie în viață.

Îi apuc umerii și o apropii de mine, negăsind nici un cuvânt de mângâiere.

— Dacă ai ști cât suntem de singuri! șoptește. Cât suntem de singuri…

Lumina lunii îi face ochii și mai triști. Glasul i se îneacă în amărăciune:

— Când eram mici, cineva a tăiat cu sapa, în grădină, piciorușul unui puișor de găină. Nenorocitul a trăit… Sărea într-un picior, printre ceilalți; îi spuneam: șchiopul.

Începe să plângă, încet. Aș vrea să-i șoptesc, la ureche: „Nadia, ai un prieten, care ține la tine. Te iubește. Aș vrea să împărți cu mine durerea ta!”

Clatină capul cu deznădejde și plânge. Și parcă îi aud răspunsul, picurând printre lacrimi: „Dar tu, nu-i timpul să pleci?”

*

Brotacul căpitanului era, într-adevăr, o ființă înțeleaptă. De câteva zile coborâse în fundul borcanului și se oprise pe o creangă, puțin deasupra

nisipului, nu acolo unde scrie „Secetă”, dar nici la „Timp schimbător”, ci la mijloc. Ioniță îl privea dimineața, când dintr-o parte, când din alta, cerceta apoi cerul senin, albastru și înalt, își cobora ochii pe zarea scăldată într-un abur subțire, străveziu, vedea copacii legănându-se sub bătaia vântului domol și iar se întorcea la barometru.

Brotăcelul stătea cuminte, cu ochii pe jumătate închiși, respirând rar, parcă obosit. Nici nu mânca, nici nu bea apă. Din ce-o fi trăind? se întreba Ioniță.

S-ar fi putut crede că-i bolnav, dacă n-ar fi deschis din când în când gura lui umedă, trandafirie, căscând a plictiseală, ca oamenii, ceea ce nu face un suferind.

Ce legătură tainică era între mica vietate și marile întâmplări ale naturii? Nu se mai vedeau acum decât nori alburii, prea sus și prea destrămați ca să-ți facă teamă; în calea soarelui se fereau, sau se topeau, așa că niciodată nu puneau umbre vinete pe pământ. Marea era acum mereu limpede, albastră-verzuie, cu pete albe de soare. Vântul începea să bată, înainte de miezul nopții, dinspre miazănoapte și tot creștea, până la ziuă. Apoi, din zori până la amiază, încetul cu încetul, scădea; părea atunci că se odihnește și el, ca salahorii. După o oră, sau două, se ridica domol din partea cealaltă, dinspre miazăzi, luând-o de-a lungul țărmului, zburdând încet pe nisip, până seara, când pescarii se întorceau la mal. După apus, abia mai rămânea o briză slabă, care să aducă noaptea, din larg.

Rareori se întâmpla altfel dar și atunci vântul își păstra măsura și nu ridica niciodată valuri primejdioase pe mare.

Pescarii coborau acum de pe Liman în șiruri lungi, cu bărcile lor negre, date proaspăt cu smoală. Ieșeau în larg pe mai multe zile, rămâneau nevăzuți dincolo de orizont. Barcazurile încărcate cu grâu ajungeau acum toate, în liniște, la Sulina, de unde se întorceau cu tricolorul fluturând vesel pe catarg. O săptămână nu se auzi nici o veste rea de pe toată marea. Intrasem în august cu voie bună.

Dimineața, căpitanul își privea brotacul, privea cerul, privea orizontul apoi își făcea de lucru, pe chei. Mă găsea adesea spălându-mă afară, pe punte, sau bărbierindu-mă, într-o oglindă prinsă pe catarg.

— Azi avem vreme frumoasă! îmi spunea.

Vreme frumoasă, într-adevăr.

— Nu v-a scris nimic domnul comandor? mă iscodea Ioniță.

Unde să-mi scrie? Mă credea la Constanța, sau în largul coastei, înspre Istambul și aștepta să-i scriu la Timiș.

— Acum e bine de plecat, spunea căpitanul, insinuant, privind cerul, de jur împrejur. După Sfânta Maria o să fie mai greu; de obicei se schimbă vremea.

Dar mai era mult, până la Sfânta Maria! Și nici nu-l priveau planurile mele.

Zilele treceau repede. Soarele răsărea de pe mare și apunea pe Liman. Nadia venea dimineața în port, ridica pânzele și ieșeam în larg. Adesea, obosit, mă trezeam legănat de valuri, în mijlocul mării; vremea fiind bună făcea manevrele singură și din inițiativă proprie. O găseam la cârmă, puțin încruntată, dar sigură pe ea, ca un matelot cu vechime.

În momentul în care lumea începuse să vorbească despre acest lup de mare feminin, vizitatorii se schimbară și noilor veniți le trebui un timp, până să înceapă șoaptele lor de sezon; nu țineam seama de ei. Am colindat împreună Bugazul, de la un cap la altul, ținându-ne de mână. Cunoșteam potecile, desișurile, dunele, gropile cu scoici. Eram prieteni cu pescarii, pe care îi însoțeam în larg și le ajutam să tragă năvoadele la țărm. Știam acum toate misterele meseriei lor și ne miram că ei sunt nemulțumiți de ea, fiindcă nouă ni se părea frumoasă. Ne urcam în turla farului, la o înălțime de unde peisajul se vedea altfel decât de jos: marea părea neagră, brăzdată de curenți verzi și cenușii; deasupra ei se ridicau aburi albi, ca o ceață subțire; orizontul părea mai depărtat și mai întunecos. Coboram apoi pe plajă; plutonul de adolescenți care exista încă, nu mă mai supăra acum; făceam împreună cu ei cursa zilnică de fond, lipăind pe nisip, alături de Nadia, în fruntea lor, ca doi comandanți. Alteori înotam alături, numai eu și ea, până departe în larg, cum ne-am fi plimbat pe un bulevard. Uneori, seara, când lumea mergea la culcare, ridicam pânzele și cu briza liniștită, de noapte, porneam, în întuneric, către sud. Adesea băieții mergeau cu noi; veselia lor mi se părea acum fermecătoare; nu mă puteam contopi cu ea, dar mă făcea să zâmbesc cu îngăduință, și-mi era bine. În timp ce Nadia stătea la cârmă, iar eu, atât de aproape încât îi simțeam căldura, de la umeri până la gleznă, ei se întindeau toți laolaltă, pe puntea din față, ca niște călători de altă clasă. Jim sau Bob, sau Bill sau cine mai știe care dintre ei, cânta la acordeon, melodii languroase și ceilalți îl acompaniau încet, din gură, fiecare pe alt ton, într-o armonie care se unea cu murmurul mării, și el pe mai multe tonuri. Câteodată, Puc spunea versuri, poeme și balade despre

mare; glasul lui avea o sensibilitate care mă transfigura. Stătea în picioare, la prova, ținându-se cu mâna de strai și începea să recite lungile balade ale lui Kipling, sau poemele lui d'Annunzio, pe care nu știam încă să-l judec.

Spre miezul nopții ajungeam la Cordon, unde zvârleam ancora în larg. Un pescar venea cu lotca să ne aducă la țărm și urcam în fugă poteca, până sus pe faleză, unde restaurantele mai erau deschise și unde o lume mai gălăgioasă decât la Bugaz continua să petreacă. Băieții beau doar sirop, sau cvas și luam parte la cheful lor temperat, uitând chefurile adevărate, din urmă; ei nu aveau nevoie de alcool, la vârsta lor le era de-ajuns tinerețea.

După ora două din noapte, când luminile se stingeau, pescarul ne aducea înapoi, la corabia noastră, și plecam cu vântul potrivnic, de la nord, în volte, ieșind atât de mult în larg, că nu mai auzeam valurile răsturnate pe plajă. Băieții se culcau obosiți, pe punte, umăr la umăr, cu capetele sprijinite pe parâme, încălzindu-se unii în alții.

Schimbam locul la cârmă, cu Nadia, din oră în oră; când manevra ea mă așezam, pe banchetă, cu capul pe genunchii ei, învelit cu mantaua, fiindcă spre ziuă vântul era rece. Ea își lăsa mâna pe fruntea mea, să mă mângâie, ca și când ar fi fost una din datoriile cartului ei. Mai vie decât mine, când o schimbam, nu se culca, ci rămânea alături, transmițându-mi căldura, cu capul pe umărul meu, și visa, legănată de valuri. De multe ori zorile ne găseau pe mare și intram în port odată cu răsăritul soarelui. Atunci, după ce băieții plecau, Nadia mai rămânea un timp cu mine. Dacă nu eram prea obosiți ne aruncam în apă și înotam până la țărmul insulei Carolina, acolo unde stătusem o după amiază împreună, în ziua sosirii. În unele dimineți ea nici nu se mai ducea pe acasă.

— Luisa Antonovna nu te ceartă?

— Mama nu știe nimic din ce se întâmplă în lume, afară de ce cade în cărțile ei.

Spre prânz treceam pe la sanatoriu. Surprinzător, lui Ștefănel îi mergea acum mai bine; medicii se mirau și ei, era posibil să-i scoată corsetul de ghips la începutul toamnei. Speranțe se iveau și pentru piciorul bolnav, împotriva pronosticului vechi; natura face surprize, medicina de asemenea. Speram să nu fie doar iluzii.

— Via de la Chișinău e a mea, spunea Nadia, însuflețindu-se. Am să-l rog pe tata s-o vândă și am să-l duc cu banii mei la cei mai mari medici din lume, la cel mai bun sanatoriu.

Cine plânge mult, uită repede; e o rânduială a firii. În ochii Nadiei, în locul lacrimilor, vedeam numai bucurie.

— Am să-l fac bine! spunea, ridicând fruntea, curajoasă. Am să dau tot, tot ce am, până la ultima mea răsuflare, numai să nu rămână cu o infirmitate.

Treceau zilele; soarele se ridica de pe mare, și apunea pe Liman. Pe catarg, deasupra tacheților, lucea mica iconiță de argint a Sfintei Maria, pe care mi-o dăruise Nadia. În cabină, când mă deșteptam, din față mă privea capul de vițel tărcat al lui Stan, dogul doctorului Rabega. N-aveam altă fotografie decât pe-a acestui personaj comic; el îmi amintea de Nadia, de copilăria ei, de veselia ei contagioasă și mă făcea să zâmbesc, luându-mi de pe suflet orice greutate.

Acum veneau barcazuri după grâu, în fiecare zi; portul devenise o mare de pleavă. Hamalii munceau de dimineață până după miezul nopții și tot nu dovedeau. Pereții șlepului erau albiți. Sus, pe puntea încinsă de soare, Nail își împărțea furia între hamali și Ifim, zvârlind-o peste bord, în capul lor, cum ar fi zvârlit găleți cu lături.

— Ruski, ruski lenevos, tot anul nu munceam și-acum grăbeam! mârâia, către hamali.

Apoi fugea în partea cealaltă a șlepului, la pupa și se apleca spre Ifim:

— Ruski puturos! Nu făceam rădăcini în țiment!

Într-o zi, din înălțimea farului, l-am văzut pe Nail, despăduchindu-se. Era în umbra cabinei, așezat turcește, cu luleaua stinsă în colțul gurii; își scosese piciorul de lemn și îl ținea pe genunchiul teafăr, cercetându-i crăpăturile, cu ochii lui de veveriță, în căutarea ouălor de ploșniță. Când descoperea o urmă, înșfăca repede clondirul de-alături și turna benzină deasupra, rânjind subțire, satisfăcut.

După ce și-a curățat astfel piciorul, și l-a prins la loc în curele și a ieșit în marginea punții, ca să strige la hamali, cu glasul lui afurisit:

— Ruski lenevos!

Și într-o bună dimineață, când soarele a ieșit din nori, sus, deasupra orizontului, șlepul lui Nail, murdar de pleavă, plecase din port. Fluierul unui vaporaș mă trezise în zorii zilei. Era un remorcher cu pavilion francez, al unei societăți de navigație care își amintise că are un șlep gol, la Bugaz. Pe bordul lui scria, cu litere mari, albe: „Alliance”. Actele au fost iscălite cu pompă la căpitănie, Ioniță a ieșit grav pe chei, parâmele au fost desprinse și „Alliance” a plecat în larg, trăgând șlepul după el, lăsând în locul lui un val

de fum negru. Când fumul s-a risipit în vânt, cheiul a rămas gol și parcă îndoliat.

Nail stătea aplecat peste bord, la pupa, și nu mai spunea nimic; trecuse printr-o pățanie care îl înspăimântase. La Alexandria, lăsase piciorul cel bun, iar aici îl lăsase pe cel de lemn. Dar s-ar fi putut prea bine să-și lase viața.

*

Cu două zile înainte, când mă întorceam seara, în port, se întâmplase așa: Ifim îmi ieși în cale, puțin misterios, cum era el totdeauna, după apusul soarelui.

— Domnu, dumneavoastră sunteți doctor, medic? mă întrebă, privindu-mă pe sub sprâncene.

— Nu, Mihailiuc, dar ce s-a întâmplat? Ești bolnav?

Făcu semn că nu.

— Dar ia spune, despre ce-i vorba? Am doctorii.

— Degeaba, dacă dumneavoastră nu sunteți medic… Eu cu medic vreau să vorbesc.

Dădu să plece, dar nu avea unde găsi medicul. Stătea nehotărât, cu mâinile atârnând moi pe lângă trup.

— Turcu este bolnav, spuse, milos. Săracu, a ars la picior, și-acum ustură rău. Dumneavoastră aveți doctorie pentru foc?

Am adus din cabină cutia cu feși și medicamente și ne-am urcat împreună, pe șlep. În cabina de scânduri de la pupa, în aerul fiert, la lumina fanarului, Nail, cu hainele sfâșiate, învelit într-un cearșaf murdar, era întins în patul lui îngust. Ciotul piciorului drept îi sângera, iar în sus, restul coapsei era plină de bășici cu apă, gata să spargă. Pe chipul lui se vedea mai mult spaima decât suferința.

— Dumnezeu a pedepsit pe Turc, spuse Ifim, trăgându-mă într-un colț. Dar acum, fiindcă și-a luat pedeapsa, trebuie să avem milă de el.

După prânz, venise locomotiva să aducă în port cinci vagoane cu grâu și dăduse drumul la cenușă, între șine. Copiii pescarilor, care pândeau de după magazii, s-au repezit cu coșurile să adune cărbunii arși incomplet, cum fac întotdeauna când simt că a venit o locomotivă. Nail tocmai se dădea jos de pe șlep; mergea să-și aprindă luleaua, la pichet. Cum nu poate suferi pe nimeni, s-a legat și de copii: „Ruski lenevos, mergeam munceam, nu furam cărbuni!” Și fiindcă între șine mai fumega un cărbune ici-colo, a dat să-și aprindă luleaua, să nu mai meargă până la pichet, fiindcă el era cel lenevos. Dar n-a apucat Turcul să se așeze pe șină, ca să scormonească în cărbuni, că l-a cuprins vâlvătaia; abia își turnase benzină pe piciorul de lemn.

— Domnu, povestea Ifim, când a răcnit păgânu o dată, am crezut că a venit vapor, așa tare a răcnit.

Atunci a început o goană de groază prin port; zăpăcit, cuprins de flăcări, Nail fugea pe chei, mai mult sărind într-un picior, târându-și piciorul de

lemn ca pe o torță. Nimănui nu-i dădea prin minte cum să-i sară în ajutor. Noroc că i-a venit gândul bun lui Ifim; s-a repezit după el, l-a înșfăcat în brațe și până să înțeleagă Turcul ce se întâmplă, i-a și făcut vânt de pe chei, în apa limpede a Limanului. A sfârâit, ca un cui înroșit; deasupra a rămas lemnul ars. Au venit pe urmă pescarii și l-au tras afară, de păr. Flăcările îi arseseră sprâncenele și mustața, îl lăsaseră spân, ca un bostan. Dar tot el a fost cu harțagul; când îl urcau în barcă și-a adus aminte de Ifim: „Ruski, ruski ticălos. La ce zvârleam în apă, hai?” Pe urmă a început să-l usture și s-a potolit.

— Domnu, se scutura Ifim, cu greață, povestind, până seara a mirosit în port a stelniță arsă.

Apoi, râzând:

— Da' acu, încaltea, a scăpat Turcu de păduchi!

Când peste două zile a venit remorcherul și cheiul a rămas gol, Ifim s-a uitat trist peste mare, unde rămăsese doar dâra neagră de fum.

— Domnu, a spus, pe gânduri, eu asta nu înțeleg, ce oameni suntem noi; toată vara a râs Turcu de mine, și-acu, când am scăpat, îmi pare rău după el!

Dar cum ar fi putut Ifim să-și explice acest simțământ, dacă de atâtea zile eu însumi nu puteam să mi-l explic? Fiindcă aveam și eu în urmă o durere de neînțeles. De câtva timp, când mă trezeam dimineața și ieșeam pe punte, să privesc malurile Limanului în sus, îmi părea rău după orașul acela de acolo, unde îmi fusese atât de greu.

*

Ploaia a venit, fără ca barometrul căpitanului s-o prevadă. A început să cadă spre ziuă și m-a găsit la ancoră, în mijlocul canalului. Seara fusesem la restaurantul gării, cu Nadia și cu plutonul ei. Prima dată când mi-a dat în gând să dansez cu ea; mi-am acordat aceeași indulgență pe care le-o acordasem în alte seri, dansatorilor de pe ring. Nadia dansa numai cu Puc. Pe băiatul acesta, cu sensibilități feminine, cu pielea obrazului netedă, subțire, cu ochii albaștri, mari, îl cunoștea de mult timp, de la Chișinău. În vacanțe se vedeau în fiecare zi, se plimbau prin parc, mergeau la vie împreună, se întorceau seara pe întuneric, singuri, și duminica după amiază, la reuniuni familiale de adolescenți învățau să danseze, după patefon. Nadiei nu-i plăcea dansul, dar uneori îi acorda simpatie.

O uimise invitația mea.

— Tu, tu dansezi?

Era poate mai mult decât o uimire, era o deziluzie. Am dansat totuși, dar fără entuziasm. La sfârșit îmi spusese, cu franchețea ei de totdeauna:

— Nu-ți stă bine! Tu trebuie să rămâi matelot și călător; e rolul tău!

Întorcându-mă pe bord mă apucase rușinea de mine însumi și ridicasem pânzele, să plec fără să înștiințez pe nimeni, fără să-mi iau rămas bun de la cineva; de astă dată actele erau la mine. Vântul începuse să sufle, umed și rece, de la nord. Desfăcusem hotărât legătura de la chei și-mi dădusem drumul în curent, însă mă aflasem în fața unei mări atât de întunecoase, încât mă temusem să nu intru cu prova în geamandurile neluminate care marcau ieșirea din port, și aruncasem ancora în mijlocul canalului, unde rămăsesem bătut de valuri, până dimineața.

Ploaia a venit fără s-o fi așteptat cineva. M-a trezit bătaia ei pe punte, ca pe un acoperiș de mansardă. Este nespus de tristă ploaia pe apă; într-un port gol e ucigătoare. Barăcile de scânduri cu pereții înnegriți de umezeală, cheiul pustiu, șinele căii ferate cu luciul lor rece, grănicerul ascuns sub o streașină, câinii uzi de ploaie, acum strânși cu toții în ușa pichetului, fumul alb luat de vânt din hornul bucătăriei de la căpitănie, toate liniile peisajului strivit de neguri, dădeau portului o înfățișare de toamnă pustiitoare.

Atunci am simțit pătrunzându-mi în suflet toată răceala singurătății. Am tras la chei, în nădejdea că așa voi fi mai aproape de oameni, apoi am aprins lumina și am încercat să citesc. Dar flacăra lămpii cu petrol tremura și punea pe pereții cabinei umbre pâlpâitoare și reci. Lumina cenușie de afară colora palid cele patru hublouri mici, rotunde, făcându-le să semene cu niște răsuflători de cavou.

Mi-am luat mantaua de ploaie, m-am acoperit cu gluga și am plecat, fără scop, pe calea ferată, printre vilele atât de încremenite încât păreau pustii. M-am abătut pe la cherhana, sperând că voi găsi pescarii, să stăm de vorbă dar cherhanaua era goală. Atunci m-am întors pe bord și mi-am petrecut restul dimineții întins în pat, cu ochii închiși, ascultând ploaia și valurile, silindu-mă să nu-mi dau seama de cadența înceată și de monotonia timpului. Poate că într-un târziu ațipisem, sau ieșisem din realitate fără să dorm, când am auzit pași pe punte. În ziua aceea îmi dădusem într-atât silința să nu mă gândesc la Nadia încât văzând-o, sus la intrarea cabinei, o clipă nici nu am recunoscut-o. Era îmbrăcată cu pelerina de ploaie iar pe cap avea o glugă de celuloid, străvezie și lucioasă, care dădea chipului ei îmbujorat un aer de păpușă pusă într-un ambalaj festiv.

Pentru ea ziua ploioasă însemna să stea închisă între pereții sufrageriei mari și friguroase, numai cu Luisa Antonovna și cu tăcerea ei aplecată deasupra cărților de joc. Fusese de dimineață la sanatoriu, dar nu putuse să rămână mult. Restul timpului și-l petrecuse în bucătărie, încurcându-se între picioarele Chirei, încercând să facă un tort, după indicațiile cărții de bucate. Nu știa dacă îi reușise, dar mi-l adusese, fiindcă îl făcuse pentru mine. Scoțând pachetul din sân, unde prăjitura se turtise, avea ceva de țărăncuță care-i duce de mâncare ibovnicului, pe ascuns.

— Am prădat căminul părintesc, spuse râzând, în timp ce cobora scările. Ți-am adus un tort, ca să ai ce-mi da în loc de guvizi.

— Norocul guvizilor!

— Ba norocul meu!

— Bine, n-am să te mai invit niciodată la masă.

— Și eu care abia așteptam!

— Așa? Am să păstrez tortul până la o invitație viitoare, când am să pescuiesc guvizi.

— Ce vrei să spui? Nu-l mâncăm acum?

— Crezi că e comestibil?

— Încearcă. De otrăvit n-ai să te otrăvești.

— Și nu i-ai pus nici farmece? am întrebat-o, râzând, în timp ce ea, după ce își scosese pelerina, se urca în fundul patului, să se reazeme de perete.

Își plecă ochii, roșind.

— Nu mă pricep la farmece.

Această după amiază urâtă căpăta, cu venirea ei, un farmec care ștergea toată nehotărârea și mâhnirea din mine.

— Te-ai supărat aseară? mă întrebă, sfioasă, ținând încă ochii în jos.

Mă supărasem? Știu eu?

— Să nu mă judeci rău, urmă Nadia, cu aceeași sfială. După ce ne-am despărțit, mi s-a părut că am spus prostii; dar eu spusesem gândul meu adevărat. Tu ești altfel decât noi; nu vreau să iei obiceiurile noastre. Sunt foarte mândră că am un prieten atât de serios. Să nu te schimbi pentru noi…

Picăturile de ploaie, lovind monoton puntea, păreau acum un cântec dulce, adormitor, ca un țârâit de greier. Lumina cenușie filtrată de hublouri învelea cabina într-o penumbră calmă și valurile spălând bordajul trimiteau înăuntru un fâșiit asemănător cu freamătul copacilor înfiorați de vânt.

Pe măsuța din mijlocul cabinei ardea samovarul comandorului; flăcările albăstrii ale spirtului care înlocuia jăraticul răspândeau o adiere caldă, o

simțeam pe obraji și îmi sugera un cămin înțesat cu lemne, toamna, când se aprinde prima oară focul în casă.

Nadia stătea în vârful patului și își bea ceaiul încet, parcă meditând. Avea întipărită pe figură o cumințenie puțin gravă, care o făcea să pară, cu chipul ei foarte tânăr, un copil preocupat de gânduri prea grele pentru vârsta lui. Purta o rochie neagră, de stofă, închisă până în gât, cu guler și cu manșete albe, ca o fetiță de școală.

— Nu știu de ce, spuse, privind în penumbră, printre genele grele, mă înduioșează întotdeauna samovarul aprins.

Țârâitul mic al samovarului, amestecat disonant cu plânsetul ploii, îi amintea poate după-amiezile de toamnă, în casa lor de la Chișinău, când se strângeau toți patru în salon să-și bea ceaiul, tăcuți, cum s-ar fi rugat în biserică. Acum însă, în locul salonului, prea mare și prea gol numai pentru ei patru, cămăruța mea îngustă, bătută de valuri și de ploaie, îi trimitea în suflet o mulțumire calmă, pe care părea că o filtrează încet, să nu obosească și să nu o termine prea repede. Penumbra cabinei nu putea fi asemănătoare cu întunericul din odăile lor, căci era caldă și prietenoasă.

Lăsă ceașca pe masă și se întoarse la locul ei, ca să se reazeme de perete, cu ochii închiși.

— Ce-ar fi să adorm, șopti și casa ta să plece, prin ploaie, să meargă, să mă trezesc în altă parte a lumii?

În lumina slabă, obrazul ei se vedea, palid; numai buzele roșii, umede, parcă vibrând, erau pline de viață.

— Nu ți-ar părea rău după ce lași în urmă?

Ridică umerii, încet și răspunse, cu ochii închiși:

— Nu știu; încep să cred că sunt multe care se uită… Când aduc flori proaspete în casă, le pun în cel mai frumos vas, dar a doua zi le schimb în altul, și în locul lor pun unele, proaspete. Sau, mă gândesc la păpușile mele. Nu prea m-am jucat cu păpușile, când eram mică, dar vreo câteva tot am avut. Pe ultima o iubeam cel mai mult. Când primeam alta, o uitam pe cea dintâi; îi luam pătucul, plăpumioara, pernițele, cearșafurile, într-un cuvânt, toată zestrea, ba chiar, dacă avea o rochie mai frumoasă o dezbrăcam, ca să i-o pun celei noi.

Știam, e totdeauna ceva gata să ne placă mai mult decât ce-a fost înainte. Pasiunile nu sunt definitive, decât la oamenii fără imaginație și fără aspirații.

M-am gândit cu emoție că ar fi așa de simplu, așa de omenesc, să plec mai departe împreună cu fata asta, să nu întreb pe nimeni, să nu dau socoteală nimănui. Să ies pe punte, în ploaie, să întind pânzele. Și ea, când o deschide ochii, să se găsească, într-adevăr, în altă parte a lumii.

Am privit-o cum stătea ghemuită în fundul patului. De sub marginea rochiei negre, picioarele ieșeau goale, desenate armonios, cu glezna subțire, cu gambele alungite, bronzate, cu pielea netedă și întinsă. În intimitatea cabinei acest început de goliciune devenea tulburător, lăsa să se bănuiască restul, coapsele, șoldurile, prelungindu-se sub rochie, cum un candelabru aprins în plafon lasă să se bănuiască firele care aduc lumina pe sub zid. Ar fi așa de firesc, să mă apropii de ea, să-mi lipesc obrazul de al ei, să absorb nesățios parfumul, cunoscut, al corpului ei tânăr.

Într-un amurg ne întorceam din larg pe o mare agitată. Țărmul părea foarte departe, în întuneric. Nadia ținea cârma și cum stăteam alături de ea, ca să-i ajut la nevoie, îi simțeam căldura ridicându-se, transmițându-mi prin veșminte, de la umeri până la coapse, o chemare imperativă. Avusesem pornirea să o cuprind în brațe, să-mi lipesc gura pe ceafa ei cu pielea bronzată, poate încă fierbinte de soare; părul ridicat în creștet o dezgolea, era o ispită irezistibilă.

După un timp, când mă regăsisem, o întrebasem cu glasul tremurat:

— Nu ți-e frică, singură, cu mine, aici, pe mare?

Îmi aruncase o privire repede, plină de nevinovăție.

— De ce să-mi fie frică? Marea e sora mea!

O priveam cum stătea, respirând liniștită în fundul patului, ca într-o cameră cu păpuși. Dar, oare, sub candoarea ei, corpul tânăr, împlinit, nu avea niciodată, nici o tresărire?

Brațul meu, atunci când îi cuprindea umerii, respirația mea care îi mângâia obrazul, buzele mele care într-o noapte pe mare, le găsise pe ale ei, nu-i dezvăluiau nimic? Ce uimitor gust avea colțul gurii ei! Mi-a rămas până acum în simțuri, gustul unui fruct dulce și aromat, amintind de o țară de pe alte latitudini, reală dar netrecută pe hartă.

Afară ploaia și-a schimbat ritmul; vântul o prinde neregulat, când dintr-o parte când din alta, ca să o izbească, rece, în hublouri.

Nadia deschide ochii somnoroși și mă privește pe sub gene.

— Ce-ar fi să ieșim acum pe mare? îmi propune, nu fără speranță, dar și cu îndoială.

— Plouă, nu vezi?

— Nu-mi pasă!
— Are să ne ude.
— Ne îmbrăcăm pelerinele de ploaie.
Și fiindcă n-a întâmpinat opunerea la care se aștepta, în ochii ei, în locul îndoielii se ivește însuflețirea. Parcă a descoperit un joc nou. (O păpușă nouă?)
— Hai, hai să mergem! spune, cu bucurie, dându-se repede jos din pat, ca să-și îmbrace pelerina.
A urcat scările, în fugă, înaintea mea. Prin tambuchiul deschis, vântul împinge ostil înăuntru o scuturătură de ploaie. Ies pe punte și o găsesc desfăcând randa. În gura portului apa aleargă spre mare, cenușie, bătută de ploaia prin a cărei pânză deasă nu se vede nici până la o aruncătură de piatră; țărmul insulei Carolina e acoperit de neguri; numai fâșâitul sălciilor chinuite de vânt, răzbate până la noi, câte o clipă. Peste ape, întunericul s-a lăsat, vânăt, ca un amurg de toamnă.
— E o copilărie, să știi! o mustru pe Nadia, în timp ce ea se pregătește să înalțe vela udă.
Dar totodată mă simt mic în fața îndârjirii ei. Mă apropii și-i ajut, mâinile noastre se întâlnesc reci și ude pe parâmele înmuiate de apă.
O clipă Nadia se oprește și se ridică, să mă privească în față. În ochii ei strălucește bucuria, ca niște cristale.
— Toți s-au ascuns în case! strigă, să acopere zgomotul ploii, al valurilor sparte în bordaj și al pânzelor fluturate. Spune, nu te simți acum mai mare decât ei toți?
Barăcile din port, căpitănia, vama, pichetul grănicerilor, sunt pe jumătate șterse de pânza ploii; dincolo de ele nu se mai vede nimic. Știu însă unde încep vilele mici și albe, ascunse cu teamă sub salcâmii scuturați de ploaie și de vânt. În odăile lor pătrate, cu dușumelele goale, oamenii, scârbiți de ploaie, au acoperit ferestrele cu transperante groase și la lumina becurilor aprinse timpuriu își joacă norocul în cărți.
Trec la cârmă; Nadia desface legătura de la chei, împinge prova afară ținându-se cu mâinile de strai și când focul prinde vântul, se aruncă pe punte, făcând un salt îndemânatic. Mă uimește siguranța cu care își îndeplinește rolul de matelot. Acum o lună, nu știa nimic.
— Cât e ora? strigă, făcându-și loc pe sub pânze, să vină la pupa.
— Patru.
— Oho, până diseară avem destul timp!

— Trebuie să fim cu grijă, spun, puțin neliniștit. Abia se vede la o sută de pași. Dacă ne depărtăm prea mult, n-o să mai știm unde-i țărmul.

— Dar farul?

— Farul se aprinde diseară, la opt.

— Ne întoarcem diseară.

Se bizuie pe mine; o simt din fiecare cuvânt și din fiecare gest. Dar eu, de data asta, nu știu pe ce mă bizui.

Ne căutăm cu teamă drumul, în lungul geamandurilor negre, care arată ieșirea din port, și după valurile deodată mai largi, simt că am ieșit în mare; vântul bate nehotărât din toate direcțiile, făcând manevra foarte grea. De nenumărate ori trec ghiul, dintr-un bord în altul, și după fiecare mișcare, vântul se schimbă din nou. Dar curentul ne duce totuși repede, spre larg; în curând valurile sparte la țărm se aud foarte încet. „Miladul" se bandează mult, când pe un bord, când pe un altul, aproape atingând valurile cu catargul. De câteva ori ghiul intră adânc în apă; atunci orice manevră e imposibilă, trebuie să aștept ca barca să se redreseze singură. Știu că nu ne putem răsturna, dar mă gândesc îngrijorat că șarturile, care trosnesc îngrozitor la fiecare smucitură ar putea să plesnească și catargul să se rupă. Atunci n-am mai avea nici o putință de a reveni la țărm și am rămâne în mijlocul mării.

Nadia stă lângă mine, cu mâinile încleștate pe marginea cockpitului. Ploaia continuă să cadă și i-a udat picioarele, de la genunchi în jos. Sandalele ei, negre, sunt îmbibate de apă ca niște bureți.

— Ai să răcești, îi spun, chinuindu-mă cu ghiul și cu cârma. Nu vrei să ne întoarcem?

Un val se ridică din întuneric și înainte de a-l mai putea ocoli, se sparge năprasnic în bordaj; jumătate din spuma lui albă trece peste punte. O clipă, în cockpit apa se ridică până la genunchi, apoi repede dispare prin canalele de scurgere; îmi simt stofa aspră a pantalonilor lipindu-se rece, de picior. Nadia râde, exaltată.

— Mai vreau o dată! strigă, aplecându-se spre mine, apucându-mi strâns brațul cu care întind școta. Încă un val! Nu e minunat?

Marea începe să mă neliniștească; după atâtea volte nu mai știu în ce direcție mergem și valurile nu se mai aud deloc, spărgându-se la țărm.

— Nadia, spun, ca să împart neliniștea cu ea, nu mai știu unde suntem.

— Ne-am rătăcit?

— Nu știu în ce parte e portul.

— Adevărat?

De jur împrejur, întunericul crește repede.

— Spune, ne-am rătăcit? strigă Nadia, exaltată, apropiindu-și obrazul ud de al meu. Dar e minunat! Minunat! Ce poate fi mai frumos?

Vântul continua să bată nehotărât, dintr-o parte și din alta, dar parcă a început să se liniștească, în schimb valurile cresc. Mă gândesc deodată, cu teamă, că fără vânt riscăm să rămânem în mijlocul mării huloase, și, curentul să ne împingă în apele rusești.

Mă aplec să deslușesc cadranul busolei, care dansează bezmetic, făcând dificilă orientarea. Țărmul este spre nord-vest, dar acum nu mai caut țărmul; acum o singură teamă le-a acoperit pe toate; să nu ajungem la ruși; mă lupt cu valurile din răsputeri să pun prova în direcția opusă, spre sud.

Vântul slăbește mereu și cum pânzele încep să se zbată în gol, mă cuprinde panica.

— Nadia, strig, nu mai putem manevra. Ne duce curentul…

Ea îmi strânge brațul și, sub mâna ei, simt mâneca flanelei lipindu-mi-se udă, de piele. Pe sub gulerul desfăcut ploaia a pătruns și m-a udat de sus până jos.

— De ce ți-e teamă? îmi strigă în ureche. Spune, nu e minunat? Uite, uite, uite!

S-a ridicat în picioare, imprudentă sau nesocotită. Un val uriaș vine din bord, e peste putință să încerc o manevră, îl aștept neputincios, prostit, cu mâinile pe cârma și pe școtele moi. O văd pe Nadia, aplecată înainte, râzând, beată și peste o clipă valul spart în bord i se prăvălește în cap. Când apa se retrage, chipul ei apare râzând, cu părul ud lipit pe față, cu ochii lucind; gluga i-a fost smulsă.

— Ai să te îmbolnăvești! strig, cuprins de furie.

Dar ea continuă să râdă, nepăsându-i nici de ploaie nici de valuri.

Îmi dau seama că nici o manevră nu mai e posibilă. Ghiul se zbate în suportul lui de pe catarg, scoțând sunete aspre; mi-e teamă că se va rupe, trebuie coborâte pânzele.

— Vino să-mi ajuți!

Dă drumul la fungă, în timp ce eu, ținându-mă de catarg, trag în jos pânza care nu mai alunecă. Valurile ne întorc acum în toate părțile și la fiecare lovitură transversală, catargul trosnește, chinuit. Trebuie să punem o ancoră plutitoare, ca să ne țină prova în direcția valurilor. O las pe Nadia să lege vela pe ghiu și cobor în cabină. Prin tambuchiul rămas deschis, sau

prin magazia de la prova, apa a intrat înăuntru, până la genunchi. Dulapurile de sub pat, unde țin hainele și rufăria, sunt inundate; câteva obiecte, plutind, se lovesc de pereți; fotografia lui Stan a căzut în apă și nu am timp s-o scot. Ies în gura tambuchiului și-o strig pe Nadia. Tot nu-și dă seama de ce se întâmplă; când vede apa din cabină, izbucnește în râs.

— Încetează! strig, înfuriat. Toate te distrează? Pompează apa afară!

Se supune numaidecât și, puțin nedumerită, încetează râsul. În timp ce mânuiește din greu pârghia pompei de mână, încerc să înjghebez o ancoră plutitoare. N-am văzut niciodată una, dar nu e greu să mi-o imaginez. Dintr-o velă veche croiesc un sac lung, apoi încep să-i cos marginile, anevoie, fiindcă acul abia intră prin pânza udă. Stau în apă până la genunchi. Nadia pompează de o jumătate de oră și suntem tot inundați.

— Cât e ceasul? mă întreabă, ștergându-și nădușeala de pe frunte.

E șase; rătăcim de două ore pe mare, fără să știu unde e țărmul. Ies pe punte, târând sacul după mine; ploaia continuă să cadă, mai liniștită, aproape verticală. E întuneric ca noaptea. Mă târăsc pe puntea udă, până la prova, leg de gura sacului o parâmă și un colac de salvare, fiindcă nu am altă plută și-i dau drumul în valuri. Sacul, ținut la suprafață, se umple repede cu apă, parâma se întinde și numaidecât, mișcările dezordonate ale bărcii încetează. Prova se îndreaptă pe direcția valurilor, trasă de sacul plutitor, ca de o ancoră. Am răgazul să privesc acum busola: alunecăm spre sud, ne îndepărtăm de apele rusești. Răsuflu, ușurat.

La intrarea cabinei Nadia continuă să pompeze, tăcută, și-a pierdut exuberanța. Cobor în cabină și aprind lampa în clipa când panourile dușumelei apar de sub apă. Totul e ud; deschid dulapurile și dinăuntru năvălește un nou val. Nu mai avem nici o haină uscată să punem pe noi.

Nadia, care și-a sfârșit treaba, coboară în cabină, cu obrazul aprins, și cu toate că pe frunte i se preling broboane de sudoare, o văd că tremură.

— Ai să răcești, spun, îngrijorat.

Pe fața ei încearcă zadarnic să treacă un zâmbet. Simt că ochii îi ard de febră. Își duce mâna la frunte.

— Am obosit! murmură, căutând un loc unde să se așeze.

Afară ploaia se aude încă, bătând în punte, în timp ce valurile lovesc în bordaj. De pe rochia ei lipită pe corp, apa se scurge pe picioarele goale.

Nu am să-i dau nici o haină uscată, nici măcar o cămașă. Tremură și mă privește cu ochii lucind.

— Nadia, spun, poruncitor, dezbracă-te și urcă-te în pat; păturile nu sunt ude.

Ca să o las singură, ies iarăși pe punte. Ploaia slăbește; la orizont, printre norii sparți, se vede un colț roșu de cer; apune soarele. Într-acolo e țărmul, dar fără vânt nu ne putem mișca din loc.

Cobor în magazie și cu greu izbutesc să aprind sobița cu petrol; și în cambuză a intrat apă; ar trebui să fac ordine dar nu am timp, aștept să fiarbă ceainicul și țin mâinile pe pereții lui fierbinți, ca să mă încălzesc. Când, mai târziu, ies iarăși deasupra punții, spărturile norilor s-au lărgit, lăsând să se vadă bucăți de cer. De pe mare, unde e încă întuneric, încearcă să răsară luna. Câteva clipe, razele ei palide scapă printre nori, aruncând pe valurile vinete raze argintii, neverosimile.

Cercetez încă o dată busola; valurile ne împing înspre sud-est; ne îndepărtăm de țărm; nu-i nici o primejdie, o dată cu vântul vom putea să venim înapoi.

O găsesc pe Nadia, cu obrazul aprins, ascunsă sub pătură până la gât. Și-a pus îmbrăcămintea udă pe banchetă, strânsă sul, să ocupe cât mai puțin loc, să se vadă cât mai puțin, rușinată de a fi dezbrăcată la un pas de mine.

Trebuie să-i duc lucrurile sus, să le întind pe șarturi. Nadia scoate o mână de sub pătură, ca să mă oprească, de astă dată cuprinsă de spaimă; acolo e rufăria ei intimă, dar nu e timpul să-i iau în seamă pudoarea.

Afară aerul începe să se usuce; cerul se limpezește; numai valurile nu slăbesc. Catargul scârțâie la fiecare balans și mi se pare că vrea să se rupă, să scape de zbucium. Când să cobor, văd, foarte departe, înspre nord, aproape de orizont, o scânteie răspândindu-și razele deasupra apei; este clipitul rar și lung al farului de la Bugaz, pe care îl recunosc; suntem la cinci-șase mile de țărm.

Nadia toropește, îi pun mâna pe frunte și simt că arde. O silesc să ia chinină cu aspirină, și în ceaiul fierbinte îi torn un păhărel de rom.

— Și hainele tale sunt ude, șoptește.

Hainele îmi sunt ude, însă se usucă pe corp, fără să le simt răceala. E prea multă treabă de făcut, ca să mai țin seama de mine. Dar iau aceleași medicamente ca ea, pe urmă după ce o învelesc până la gât, scot hainele din dulapuri și le duc pe punte, la uscat. Marea e acum foarte neagră; doar farul sclipește rar, în depărtare și luna scapă din când în când printre nori, în partea cealaltă, luminând crestele valurilor, făcându-le să pară mai mari. Un ceas întreg îmi trebuie până să usuc cambuza și să scot la aer pânzele de

rezervă, din magazie. Valurile scad, dar deasupra aud încă trosnind catargul. Scot lucrurile afară, chinuindu-mă pe scara îngustă; nu am timp să mă gândesc la înțelesul acestei aventuri. Corpul înfierbântat face să se ridice aburi din îmbrăcămintea mea jilavă. Când, târziu, cobor în cabină, răpus de oboseală, Nadia a ațipit, liniștită, cu fața în sus. Îi pun mâna ușor pe frunte; nu mai arde ca la început. Mă întind pe banchetă, cu mădularele frânte. Masa, care stă între noi, împarte cabina în două, ca un perete simbolic, dar de netrecut. Nu mai pot să mă gândesc la nimic; fruntea și ochii îmi ard; prin brațe și prin picioare mi se scurge o oboseală care parcă vrea să mă țintuiască pe scândura tare. Peste o clipă nu mai știu de mine; adorm cu gândul că mă aflu, copil, într-un scrânciob și vin amețit la vale.

*

M-a chemat, în șoaptă. De câteva ori mi-am auzit numele în vis și mi s-a părut că e cineva care îmi veghează somnul. Pe urmă, încet, am deschis ochii; m-am găsit în întuneric și am continuat câteva clipe să cred că visez. Îmi simțeam corpul frânt, dar era o senzație dulce, plăcută, de convalescență. Pe urmă am auzit valurile sparte în bordaj și catargul scârțâind. M-am ridicat speriat. Lampa agățată în tavanul scund al cabinei se stinsese. Prin hublouri intrau, albe ca zorile, razele lunii. Nadia se ridicase, în fundul patului, învelită în pătură și mă chema în șoaptă. Am tresărit, îngrijorat de soarta noastră.

— M-ai chemat?

Era tristă ca la sfârșitul unei serbări obositoare și nereușite.

— Vino, te rog! șopti.

— Îți mai e rău? Mai ai febră? am întrebat-o, apropiindu-mă îngrijorat.

— Nu, nu am nimic.

Am simțit după glas, că încearcă să zâmbească. M-am așezat alături, pe pat. Stătea rezemată de perete, ținându-și pătura, cu mâinile pe piept. În întuneric, nu i se vedea decât conturul obrazului și ochii, lucind.

— Ești supărat pe mine? mă întrebă, scoțând de sub pătură o mână, și apucându-mi brațul, strâns.

— De ce să fiu supărat?

— Fiindcă s-a întâmplat așa.

— Nu ești tu de vină.

— Ba da; nu trebuia să fi plecat. Eu nu cunosc marea. Ți-a udat toate lucrurile!

— N-au nimic, se usucă.

Un nou gând, acela care în mod ciudat nu venise întâi, o făcu să tresară:

— N-am putut să intrăm în port? Ne-am rătăcit?

Dar ideea nu o înspăimânta; avea numai teama să nu o cert.

— Nu, farul se vede, am răspuns, însă n-avem nici un pic de vânt.

— Suntem departe de țărm?

— La câteva mile.

Făcu un gest, să se ridice:

— Vreau să ies pe punte. Îmi aduci lucrurile?

Apoi se rușină deodată la gândul că sub pătură era dezbrăcată, și își lăsă capul în piept, cum ar fi vrut să se ascundă; gestul îmi amintea mie însumi goliciunea ei. M-am gândit, cu respirația oprită, că eram numai noi doi aici, în mijlocul nopții, pe mare, la câțiva kilometri de țărm și sub pătură ea nu avea nici o îmbrăcăminte, ca una din fetele de astă iarnă, care, când dădeau de căldură, erau mulțumite să rămână, și își agățau singure veșmintele în cui. Între valurile sparte în bord, îi auzeam respirația, parcă speriată. Ce căuta aici cu mine? m-am întrebat deodată, ca trezit dintr-un vis. Ce căuta aici și ce știam despre ea? Câte chipuri avea și care era chipul ei adevărat? Acum câteva ore, stătea pe punte și primea valurile în obraz, râzând exaltată. În alte zile se purta ca un matelot disciplinat, care îmi asculta comenzile cu pricepere și cu supunere. Pe plajă era autoritară, acasă devenea cuminte, ca o fetiță de școală care mai păstrează încă păpuși prin fundul cufărului. La sanatoriu părea o mamă îngrijorată, încercând să citească în ochii medicilor ceea ce nu era scris pe foaia de observație. Iar când dansa nu mai avea nimic din celelalte înfățișări ale ei: atunci era prețioasă ca o domnișoară cu mulți paji. Odată plânsese, zbuciumată, în fața mea, cu capul în bălării și lacrimile noastre se amestecaseră. Altădată mă mângâiase cu o duioșie de soră mai mare și îmi murmurase la ureche un cântec ciudat, care era un cântec de leagăn și părea de dragoste. Buzele ei îmi tremuraseră pe obraz și când întorsesem capul stătuse, așteptând urmarea, cuminte și supusă. Ce trebuia să însemne cântecul și răsuflarea ei pe obrazul meu, și tremurul buzelor când s-au atins de ale mele? Acum se ascundea sfioasă, sub pătură, cu bărbia în piept, înțelegând, desigur, ce reprezenta pentru mine nuditatea ei.

M-am aplecat deasupra ei, încercând să-i disting chipul în penumbră.

— Nadia, am șoptit tremurat, la ce te gândești acum? Ce crezi despre noi, despre întâmplarea noastră?

Tăcea, și în întuneric nu puteam să-mi dau seama dacă mă privește.

— Spune, Nadia, ce crezi? Nu te miră, nu te sperie?

Apoi deodată, am trecut la alt gând, cu o liniște rece, în care nu mă recunoșteam:

— Acolo de unde vin, fetele știu totul despre dragoste, de la paisprezece ani.

A tresărit, și-a lăsat mai mult bărbia în piept, trăgându-și cu mâinile pe dedesubt, pătura, peste umerii goi.

— Ele umblă din casă-n casă, am continuat, cu aceeași voce; ciocănesc la obloane, și intră unde li se deschide. Nu trebuie să aibă rochia udă, ca să se dezbrace. Tu…

Întind mâna și-i ridic bărbia, silind-o să mă privească în slaba lumină trimisă de lună pe hublouri.

— Tu ce știi despre dragoste?

Se zbate, să coboare iarăși capul, dar mă împotrivesc și mă aplec mai mult deasupra ei.

— Tu, ce crezi tu, despre dragoste? Ce înseamnă ea în capul tău? Spune! Când stai lângă mine, te gândești că eu sunt altfel făcut decât tine? Când mă mângâi, simți că sub piele sângele meu arde? Odată m-ai sărutat; de ce? Știi ce te-a îndemnat? Și ce-ai simțit? Spune, ce știi despre ceea ce o să fie odată? Acum, dacă aș smulge pătura de pe tine, ai rămâne goală, în fața mea și atunci… Spune, ce crezi despre dragoste?

Nu pot să-mi dau seama dacă tremură, sau dacă plânge, dacă bărbia pe care i-o țin în sus, mai încearcă să scape din mâna mea. Acum, cu o singură mișcare aș putea s-o dezgolesc; n-ar avea cum să se împotrivească.

Și nimic n-ar fi mai firesc în lume, decât să-mi aplec buzele peste ea, să o dezvelesc cu ele, într-o procesiune caldă și atât de omenească, de la umeri, peste sânii care tremură speriați, peste mijlocul subțire, peste pântecul mic de fată, peste coapsele prelungi, peste genunchii rotunzi, să descifrez, pentru ea și pentru mine, pe pielea subțire și bronzată, cu miros de buruiană, toate tainele care se ascund în ființa ei nedumerită. Nimic nu m-ar opri; ea așteaptă sub pătură, fără nici o apărare în suflet sau în mâini.

Dar, iată, între noi se află un zid de netrecut. Acum abia, îl simt; fruntea, pieptul, mâinile, sufletul mi se izbesc de el, și aud sunetul sec, pe care îl scot. Acum știu numele tuturor ezitărilor mele; știu de ce niciodată nu i-am spus un cuvânt hotărâtor, de ce nu am limpezit imaginea ei în inima mea. E un demon, care mă mână din urmă, care îmi numără zilele opririlor și mi le umple de neliniști. Nu știu unde este demonul: în sufletul meu, sau în afară?

Acum înțeleg: Nadia nu înseamnă nimic în acest drum; e o escală. O escală prelungită prea mult, pe care va trebui s-o înscriu în inima mea, ca în jurnalul de bord, fără să-i păstrez mai multe pagini decât unui port unde ai acostat întâmplător. Acum știu: va trebui să ridic pânzele, curând, până nu vine toamna, până nu se întoarce comandorul. Va trebui să desfac toate legăturile care m-au ținut aici, la acest chei; niciuna din ele nu trebuie să fie definitivă. „Ce știi tu despre dragoste?” am întrebat-o. Dar eu, ce știu? Ce știu, în această noapte, când suntem singuri în mijlocul mării, când corpul ei tânăr, atât de seducător tremură, despuiat, sub pătură, în patul meu, în locul care mi se cuvine? Când mâinile ei, ținând pătura pe umeri, au încetat de mult să se mai apere, fiindcă pătura le-a scăpat și a căzut la vale, pe sânii dezgoliți. Ce știi tu despre dragoste? Dar eu, ce știu? În sertarul mesei sunt hărți și cărți de navigație. Când va bate vântul voi ridica pânzele și voi pleca, gonit de demonul meu. Iată tot ce știu.

Mă aplec, și cu o tristețe amară ridic pătura să-i învelesc umerii goi. Apoi alunec în genunchi lângă pat și-mi las capul obosit, pe perna ei. Șoptesc:

— Nadia, cât e de când ne-am cunoscut?

— Cinci săptămâni.

Îmi simt ochii umeziți. Îi apuc mâna și i-o mângâi încet, cald:

— Acum trebuie să plec. E de neînțeles de ce trebuie să plec, când lângă tine a fost atât de bine!

Rămân mult timp, cu capul lângă ea, pe pernă, mângâindu-i mâna încet și trist, ca pe un peron de gară, în minutele dinaintea despărțirii. Lumina lunii în hublouri pălește; o altă lumină, mai crudă apare în bordul celălalt: sunt zorile. Mă străbate un fior de frig. Întind mâna și-i mângâi obrazul, apoi o cobor peste pătură în jos, oprind-o unde i se simt bătăile inimii.

Și fiindcă mi-e teamă de cuvintele mele, îi spun în gând, înfiorat: „Nadia, o noapte întreagă am stat singuri, aici unde nimeni nu știa de noi; tu ai dormit goală în patul meu și aș fi putut să dorm alături de tine, în brațele tale, cu capul pe pieptul tău. Dar fiindcă demonul meu mă mână să plec, această minunată noapte poartă semnul celei mai absurde inutilități…”

Se face ziuă; simt briza dimineții aducând, în curmeziș, alte valuri în bordaj, peste valurile de astă noapte, care se potolesc încet. Fața mării se schimbă, cum se schimbă cerul. Ies pe punte și-i aduc îmbrăcămintea, uscată. Sunt niște cârpe; apa care s-a evaporat din ele le-a făcut impersonale: niște cârpe.

Când Nadia vine sus, palidă, cu umbre violete sub ochi, ca după o noapte de dragoste, „Miladul” alunecă peste valuri, către țărm. Spre răsărit, dincolo de neguri, cerul se împurpurează. E o dimineață tristă și rece, ca și sufletele noastre bătute de vânt. Se așază alături de mine, pe banchetă, dar nu-i mai simt căldura, ca altădată: între noi a rămas loc să treacă suflul umed al dimineții, și gândurile cate ne despart.

Până la țărm soarele biruie norii și se suie vesel pe cerul curat. De departe, Bugazul se vede, albastru, roșu și verde, foarte mult verde, proaspăt, tineresc. Intrăm în port, cu velele fluturate vesel de vânt; numai între noi golul a rămas, până la sfârșit. Mâinile nu ni se mai întâlnesc pe parâme, ca la alte sosiri; Nadia a rămas în cockpit, absentă. Nu vede când las vela, când o leg pe ghiu. Tresare abia la urmă, când o strig, și vine pe puntea din față, zâmbindu-mi șters.

— Aș vrea să mai stau puțin la soare, să mă încălzesc, spune, cu glasul obosit.

Se așază pe parâme, unde stătuse în dimineața sosirii mele; atunci avea o rochie înflorată și râdea; acum rochia neagră o face să pară îndoliată.

— Când pleci? mă întreabă, fără să înalțe capul.

— Nu știu, poate la noapte.

Mi-aduc aminte că toate vapoarele pe care le-am văzut plecând din vreun port, s-a întâmplat să plece seara, în amurg.

După câteva clipe ridică ochii sfioși; în obraz i-a venit o undă de viață.

— Aș vrea să-l văd și eu pe comandorul Maximov! spune, privindu-mă cu teamă, de parcă ar aștepta un răspuns brutal.

Dorința ei nu mă miră, mi se pare că trebuie să-mi fie cu totul indiferentă, ca și când nu mi-ar fi cunoscuți, nici ea, nici comandorul.

— Comandorul e plecat la sanatoriu, în munți, răspund, privind spre căpitănie, unde s-a ridicat o perdea.

Nadia întoarce capul în sus, pe Liman, cum ar urmări cu ochii drumul pe care am venit acum cinci săptămâni. În zare, pe malul cenușiu, orașul se vede, acoperit de neguri. Sunt într-adevăr trist că mă despart de el?

— Cât ai stat acolo? mă întreabă.

— Trei anotimpuri.

— E un oraș urât?

— Nu, dar te descompune. Nu oricine poate trăi acolo.

— Comandorul cum trăiește?

Îmi scapă un râs rău:

— Comandorul nu trăiește în oraș; trăiește în casa lui, cu hărți și cu cărți de călătorie. Când vrea să respire adânc, se întoarce spre răsărit, ca să-i vină aer de pe malul celălalt.

— E un om ciudat?

— Poate.

— Și tu ești un om ciudat…

Ridic umerii, și o privesc cu un fel de milă. Nu! îmi spun, neștiind ce apăr din mine. Nu sunt un om ciudat! Sunt un om slab, atât; slab și prea sincer, cu mine, cu ceilalți, cu viața… Nu pot să lupt; mi-e teamă că dacă lupt jignesc pe cineva; nu pot refuza nimic, nici dacă mi-ar cere cineva să beau otravă. Nu sunt un om ciudat. Sunt un laș!

(Aceste gânduri nu mă reprezentau, dar atunci credeam în ele, datorită întâmplărilor din ultima vreme, și mai ales a celor de peste noapte.)

Fiindcă înțelege altfel tăcerea mea, Nadia lasă capul în pământ și îmi șoptește:

— N-am vrut să te supăr!

Apoi după un timp, o înviorare neașteptată o face să-mi înfrunte privirea.

— Vreau să merg și eu odată, acolo!

Arată cu mâna în sus, orașul de pe Liman.

Tresar. Ține fruntea ridicată, privindu-mă cu îndrăzneală, îmi trec într-o singură clipă prin față toate chipurile de acolo, și încerc să le confrunt cu al ei. Toate se rostogolesc, uluitor de repede în minte; niciuna nu-i absentă: Șura, Liuba, Tania, Olga, Iris, Tamara… Tamara avea bucle blonde pe frunte, pieptănate ca ale ei. Nu, Nadia e altfel. Mă aplec spre ea, uimit:

— Vrei să mergi cu mine?

Și-mi vin în minte anotimpurile de acolo, toamna tristă, cu ploi și cu nori de praf, iarna cu troiene, cu viscol, cu ger; primăvara, când fetele ies pe malul Limanului și se trântesc în bălării să facă dragoste, plimbându-și picioarele scorțoase pe cerul înstelat. Îmi vin în minte cârciumile, cu bețivi, cu miros de rachiu, cu fum de tutun și cu aparatul de radio hârâind de sus, de pe dulap.

Îi apuc mâna, înfrigurat și o ridic în picioare:

— Nadia, da, vreau să mergem, să vedem orașul împreună!

Da, vreau să mă întorc cu ea alături, să confrunt chipul ei cu celelalte chipuri de acolo, să străbat străzile ținând-o lângă mine, ca pe un scut. Pe ea, care-i atât de pură… Să meargă acolo, cu mine; să ocolim orașul, din

port, până la cherhana, să ne întoarcem pe strada principală, când iese lumea la plimbare, și când fetele cu basca albă chicotesc în spatele trecătorilor.

— Nadia, mâine e Sfânta Maria, acolo se fac serbări.

Îi e teamă să fie veselă, dar înclină capul, bucuroasă.

— Plecăm mâine în zori, continui, strângându-i mâna. Nu știi ce frumos e Limanul, dimineața.

Și înviorat sar pe chei, târând-o după mine. Sunt împăcat. Voi putea să-mi continui drumul cu inima liniștită, după ce Nadia îmi va fi dat tot de ce aveam nevoie, fără să fi sacrificat nimic din ea.

*

Între două trenuri, Ifim a fugit la oraș și a cumpărat pânză colorată; roșie, neagră, galbenă, albastră, albă… Mâine e Sfânta Maria și pe catarg vom ridica marele pavoaz de sărbătoare.

O după amiază întreagă stăm pe punte, eu și Nadia și croim înfrigurați, pavilioanele codului. Fluturarea lor multicoloră va face un triunghi festiv, din prova, pe strai, până în vârful catargului și de acolo, pe balansină, până la pupa.

Ne pregătim de serbare. Ifim coboară în apă și spală bordajul, cu cârpa îmbibată în săpun; sub ea, vopseaua albă își reia strălucirea din primăvară. Freacă apoi puntea, cu șomoiogul, cum se spală sâmbăta dușumelele, în gospodăriile curate. Spre seară ne despărțim, după ce mai trecem pe la sanatoriu, să ne luăm rămas bun, pentru o zi întreagă, de la Ștefănel.

Mă întorc în port și privesc în susul Limanului, orașul unde au început să se aprindă lumini. Am un bulgăre rece în inimă, ca înaintea unei bătălii. Dacă aici ar fi o capelă, m-aș duce să îngenunchez în fața icoanelor, să-mi petrec noaptea în reculegere, ca surorile din mânăstiri în preziua sacrificării ființei lor lumești. Aș vrea să lepăd în noaptea asta toate amintirile; când vom ajunge să nu întorc capul, nici spre cimitirul de sub țărm, unde lucește marmura neagră de la cavoul lui Ronsky și unde într-o noapte de beție și de tristețe am chinuit-o pe Liuda, în bălării, nici spre casa comandorului, părăsită sus pe mal, nici spre uzina cu pereții roșii, unde motoarele nu merg. Să ajung ca într-un loc nou, în orașul care se ascunde cu atâta teamă, sub salcâmii bătuți de vânt.

Ațipesc câteva ore, după miezul nopții. Când mă trezesc, vântul suflă rece, de la nord. Nadia mă găsește ridicând pânzele. E îmbrăcată în pardesiul pe care îl purta în dimineața când am sosit aici.

Îmi vine să-i spun: „Dacă îmi ajuți, îți dau un pachet de ciocolată!” Dar acum nu mai pot glumi.

Plecăm înainte de a răsări soarele. În prova, valurile Limanului, pe care nu le-am mai înfruntat de atâta vreme, aduc mâlul cenușiu de pe Nistru. Regăsesc cu emoție, în tresăririle cârmei, ritmul lor mai strâns. Vântul, desfăcut în rafale de sălciile care îmbracă țărmul, smucește pânzele mânios. Peste apa tulbure răsăritul aruncă o lumină roșu-cenușie.

— Ce apă ciudată! spune Nadia, gânditoare.

Sigur că se gândește la trecutul meu. Ochii mi se duc în zări, unde cerul coboară în stuful verde de pe Liman. O flotă de bărci pescărești este ancorată la intrarea portului. Nu avem pe unde să intrăm, de aceea ocolim malul circular și acostăm la cherhanaua pustie, unde ne primește numai grănicerul care se plimbă plictisit, pe mal.

— Păcat de munca noastră! face Nadia, mâhnită, privind pavoazul multicolor, fluturat de vânt.

Pășesc pe uscat cu o emoție care este zadarnic să mi-o ascund. Strada Soborului se deschide largă și plină de colb, pe sub marginea orașului, cu casele ei rare și sărace. Nu se vede pe nicăieri vreo ființă omenească, nici măcar vreunul din copiii care se jucau de obicei în praf.

— Sunt toți la serbări, ne lămurește grănicerul.

Nadia și-a pus sandalele albe, cu tocuri înalte, încălțări mici și delicate, ca niște conduri de domniță. Aș vrea s-o iau în brațe, să nu calce în praful unde sunt urmele atâtor picioare chinuite și unde fiecare piatră știe o întâmplare urâtă. Mă apucă de braț, dezorientată de locurile noi, și pornim repede, în sus. În capul dealului, unde se întretaie cele două străzi mari, alcătuind piațeta orașului, ultimii oameni se grăbesc spre port. Sunt toți îmbrăcați în haine curate, de sărbătoare. În urma lor porțile rămân închise, obloanele trase, curțile pustii. Numai câte un câine, care privește de după gard și simte că suntem străini, latră după noi, fără hotărâre.

De după primul colț iese repede un întârziat; e un ofițer, cu ordonanța după el. Când l-am văzut ultima oară? Mi se pare că ieri m-am despărțit de el, în zori, la un bal unde ne îmbătasem și Mili, nevasta primarului, umbla să-l prindă la dans. Cum dau întotdeauna peste acest locotenent Ilinca? În urma lui, soldatul duce, gâfâind, un coș greu, în spinare. Ilinca n-are timp să se mire că mă vede din nou aici; poate nici nu știe că am plecat; poate i se pare, mai mult decât mie, că ultima dată ne-am văzut ieri. Se întoarce din

mers și, vesel, saltă coșul din spinarea soldatului, făcând să se audă sunet de sticle.

— Azi fiind sărbătoarea apei, strigă de departe, râzând, toate cârciumile sunt închise. Ordin de la colonel!

Și mai saltă o dată coșul ca să aud muzica sticlelor.

— Ce are în coș? mă întreabă Nadia, nedumerită.

— Sticle cu vin, răspund râzând.

— Și ce face cu ele?

— Le bea, în cinstea Sfintei Maria!

Oare ce vin o fi luat Ilinca? mă întreb. După câte se pare, ieșea din pivnița lui Titorenco. Mai țin minte oare vinurile lui Titorenco? Sunt vinuri puțin acrișoare, dar sănătoase, cum să nu le știu! Oare o fi luat Aligote, gălbui, sau Pinot, cenușiu? Câte denumiri! Țin minte un vin rubiniu, al lui Titorenco; când îl deșertai pe gât, înțepa ușor și lăsa spumă în gură; fermentație naturală, Titorenco nu umbla cu doctorii.

Mi se pare așa de ciudat să-mi amintesc toate acestea și să merg pe străzile orașului, cu Nadia alături. Dar merg într-un oraș nou, și amintirile sunt nu ale mele, ci ale cuiva care mi le-a povestit odată, demult.

Toate casele sunt părăsite, toate ulițele sunt pustii, toate prăvăliile au obloanele lăsate. Numai în piață, câțiva cai moțăie, cu urdori la ochi, între hulubele birjelor jupuite. Birjarii moțăie, mai la vale, la umbra unui gard putred.

— Hai în port, o zoresc pe Nadia, aici n-ai ce vedea. Toată lumea s-a dus la serbare.

Soarele se ridică limpede pe cerul curat, albastru. Sfânta Maria are o zi frumoasă. Când ajungem pe mal, se văd jos, cheiurile, gemând de lume. Se îngrămădesc acolo toate sufletele orașului, tot ce-i ființă omenească între marginile lui, de la regiment până dincolo de gară, din marginea circulară a Limanului până la spital, unde începe câmpul de pe care s-a secerat grâul.

În fața bazinului principal, unde valurile nu ajung și apa mângâie leneșă piatra cheiului, cinci preoți în odăjdii strălucitoare fac slujba Domnului, cu fața înspre răsărit. Glasurile lor, unite într-o armonie gravă se ridică până sus, adus de vânt:

Doa-a-mne, la lima-nul pocăi-inței…”

E o slujbă necunoscută de mine, poate pentru mântuirea celor înecați. În jurul lor, o mulțime de femei îmbrăcate în rochii negre, cu capetele

îmbrobodite până peste ochi, au îngenuncheat și, cu o cucernicie chinuitoare, stau ghemuite pe pumni, cu fruntea lipită de țărână.

Nadia se oprește sus, uimită.

— De ce plâng?

— Cine?

— Preoții.

— Nu plâng, se roagă.

Dar cântecul lor e un plânset sfâșietor, pe care vântul îl prinde, odată cu fumul de tămâie și-l înalță spre cerul Sfintei Marii:

… aici ro-o-bii tăi s-au pocăit.”

Cât se vede cu ochii, până unde malul cotește, mulțimea e încremenită, cu capetele descoperite, cu mâinile strânse pe piept. În fața lor, valurile cenușii ale Limanului se duc încet spre mare, cum s-ar duce la Dumnezeu, să-i repete rugăciunea aceasta, pentru sufletele pescarilor înecați. Și deodată, de sus, de peste oraș, deasupra capetelor lor descoperite, se varsă, ca la un semnal, toate în același ritm, clopotele cu sunete grave și prelungi, de la biserica Soborului. Oamenii îngenunche pe țărm ca o turmă însetată, care s-ar apleca să bea apă. Deasupra capetelor plecate clopotele se rostogolesc, cu dangăte prelungi, țintuindu-i cu fața la pământ.

Ne facem loc prin spatele acestei lumi cucernice, și ajungem în capul cheiului principal, care înaintează în Liman. De acolo se înșiră, într-o lungă linie neagră, bărcile pescarilor, închizând intrarea în port. Îi recunosc, îngenuncheați pe fundul luntrelor lor negre, cu aceleași capete bărboase, chinuite și cuviincioase, cum îi știam din primăvară. Am trecut adesea cu „Miladul” prin mijlocul lor, când erau la pescuit, dar s-au ferit de mine, fiindcă pânzele mele erau albe, iar ale lor murdare și peticite. Iată-l pe Stiopa, cel cu nouă copii, care a prins odată o păstrugă de trei metri. Poartă o cămașă vânătă, închisă până la gât, cămașa lui cea mai frumoasă. Lângă el, în barcă, stau îngenuncheați copiii cei mici, și nevasta; ceilalți copii mai mari, flăcăi, au barca lor, mai încolo.

Îl strig:

— Hei, Stiopa, ai mai prins vreo păstrugă mare, ca atunci?

Nu răspunde; își lasă capul mai jos și începe repede să se închine, cu multă evlavie.

Toți pescarii stau îngenuncheați în capul luntrei iar în spatele lor îngenunche femeile și copiii. Valurile îi leagănă încet, neîntrerupt și

clopotele li se rostogolesc în creștet până se termină slujba. Glasul preoților se aude de pe mal, până sus:

„… la li-i-manul pocăi-i-nții,… în numele Tatălui… Amin.”

Primarul, ai cărui ochelari lucesc la soare, îmbrăcat în haine negre, din material subțire, lustrin îi spune, tare nepotrivite aici, se urcă pe podeaua unde au slujit preoții și ține o cuvântare. Îl ascultă doar cei din jurul lui, fiindcă vorbește prea încet ca să i se poată auzi vorba mai departe. Pescarii se ridică, înțepeniți și, în tăcere, cu toată bunăcuviința, scot din buzunarele largi ale bluzei câte o sticluță de rachiu, pe care o potrivesc însetați la gură și apoi o saltă de fund. Rachiul li se rostogolește pe gât gâlgâind, cum se rostogolesc la vale apele Limanului.

— Stiopa, strig, ce-ți fac copiii?

Stiopa întoarce o clipă capul, trudindu-se să-și dea seama de ce-l iscodesc, apoi fiindcă în capul lui bănuitor nu licăre nici o lumină, pune iarăși clondirul la gură și-l saltă de fund.

— Ce se întâmplă aici? întreabă Nadia, uimită de tot ce se întâmplă.

Îmi vine să râd, cu ironie și să spun: „Dar voi n-ați învățat, la călugărițe, tot ce se cuvine să știi despre lume? N-ați avut dascăli pricepuți, care v-au arătat, câte meridiane și câte paralele are pământul? N-ați aflat câte rase trăiesc pe cele cinci continente? N-ați învățat toată istoria omenirii: despre faraoni, despre împărați, despre regi și domnitori? N-ați aflat toate misterele pământului? Nu vi s-a spus despre vânturile alizee, despre tropice, despre ploile de la ecuator, despre liane, despre animalele care împânzesc pământul? N-ați învățat, unde pe glob se găsește fier, petrol, cărbune, aur? N-ați învățat ce e frumos și ce e urât în lume? Nu ați citit atâtea cărți, recomandate de profesorii voștri, cărți minunate care vă arată în cuvinte fermecătoare viața semenilor voștri?”

Ce se întâmplă aici? Nu se întâmplă nimic deosebit; e o zi de sărbătoare în viața orașului. Dar viața acestui oraș, în cele patru anotimpuri ale anului, cum ar putea fi scrisă în cărțile pe care le citiți voi? Profesorii voștri! Dacă ar veni aici și ar privi pe acești oameni, cum beau, ca să-și uite necazurile, și se obișnuiesc cu băutura într-atât încât apoi trebuie s-o bea mereu, chiar când sunt veseli; pe aceste fete cum umblă din culcuș în culcuș să se încălzească și se obișnuiesc într-atât că umblă apoi prin acele culcușuri, chiar când nu mai este frig profesorii s-ar întoarce spre voi și v-ar spune: „Viața acestor oameni produce dezgust; ea nu poate fi scrisă, fiindcă omoară credința despre frumos, în care trebuie să vă creștem. Viața acestor

oameni care se închină și apoi sorb un clondir întreg cu rachiu, ca și cum s-ar împărtăși, îți întoarce inima pe dos de silă”.

O mișcare se produce în port; primarul și-a terminat cuvântarea și acum, pescarii urmează să se ia la întrecere. Departe, în larg, a fost ancorată o plută pe care este înfipt un steag mare alb. Până acolo trebuie să meargă fiecare, să ocolească semnul și să se întoarcă. Un marinar vine pe cheiul celălalt, cu un pistol în mână.

— Hei! strigă, așa ca să audă toți pescarii. Fiți gata de plecare. Când auziți împușcătura, dați drumul!

Oamenii au ridicat pânzele, și vântul slab le flutură leneș. Bărbații stau la cârmă, copiii la prova, cu mâinile pe parâmă, gata să tragă ancora, femeile scot apă cu găleata și stropesc pânzele, până sus.

— De ce fac așa? întreabă Nadia.

— Ca să se îndesească pânza. E vântul slab și nu trebuie să scape nici o adiere prin țesătură.

— Și câștigă mare lucru?

— La o întrecere, și un metru câștigat e bun. Dacă o parâmă atârnă în apă, te poate frâna destul, ca să-ți ia alții înainte.

Lumea vine acum repede spre capul cheiului, ca să vadă plecarea.

— Bate Colea, Colea Marmeliuc! spun unii, care cunosc puterile pescarilor.

Colea e în prima barcă, lângă chei; barca lui seamănă cu ale celorlalți, dar după felul cum el zâmbește, se vede că se bizuie pe ceva. E un băiat tânăr, ars de soare, cu ochii albaștri, adânci și blânzi; i-ar sta bine să fie preot și să vorbească din amvon, despre Dumnezeu. Nu are nici mamă, nici tată, ca să-i ia în barcă; îl ajută doar o soră, o copilă nevârstnică, semănându-i întru totul. Ea a udat pânzele cu apă și acum stă la prova, gata să tragă ancora.

— Colea a scos astă-noapte barca pe mal și a dat-o cu smoală, spune unul.

— Ce vorbești, parcă Ivanov n-a scos-o?

— Și Alexei a dat-o cu smoală.

— Da' cine n-a dat-o, mă? se amestecă altul. Poate doar Stiopa, că aseară l-am văzut beat.

— Că Alexei și Ivanov nu au fost beți!

— Hei, fiți gata! strigă marinarul de pe cheiul celălalt.

Și cum termină vorba, pistolul se descarcă în aer, pocnind ca o sticlă de șampanie la banchet.

Într-o învolburare albă, sub greutatea corpurilor care trag de parâmele ancorelor, bărcile se lasă toate odată cu prova în apă și pornesc, cu pânzele întinse, ca un roi de fluturi cenușii.

Sunt poate două sute de bărci, și se zbat, fiecare vrând să taie vântul celorlalte, ca să iasă în frunte. Bord lângă bord, fiecare pescar trage nădejdea că va fi el cel dintâi. Copiii s-au întins pe burtă în fundul bărcilor, să nu fure vântul. Femeile se apleacă, scot apă cu ghiordelul și o aruncă în sus, pe pânze; apa trece dincolo și-i udă pe ceilalți, dar acum nimeni nu se mai gândește la hainele de sărbătoare. Toți au numai un gând: să câștige.

În lungul cheiului, oamenii vorbesc urmărind întrecerea:

— Ai văzut că în frunte e Colea?

— Colea? Ba uite că-i tocmai Alexei.

— Da, că îl și cunoști, de aici.

— Bine, să vezi dacă nu-i Alexei; eu l-am simțit aseară când a dat pe fundul bărcii cu smoală.

Ne apropiem de unul din ei. Ne privește cu neîncredere.

— Și ce le dă la cei care ies întâi? întreb.

Cel întrebat nu-mi răspunde; ridică din umeri: nu știe, sau nu vrea să spună. Dar iată că vine unul mai puțin sălbatic, un băietan cu haină de școală; poate acolo unde învață carte, dascălii lui l-au deprins să nu se teamă de oricine.

— Ce le dă? spune. Păi le dă: la cel care vine întâi…

— Lui Colea, strigă unu tăindu-i vorba.

— Ba lui Alexei…

Băietanul râde cu înțelegere și așteaptă să se termine sfada.

— La cel dintâi îi dă o mie de lei, de la prefect și o căldare cu vin; la cel de-al doilea, cinci sute de lei, de la primar și o căldare cu vin; la cel de-al treilea, trei sute de lei, de la Bancă și o căldare cu vin… Iar la ceilalți toți, le dă două butoaie; butoaiele sunt colo, pe mal, uite ce mari! Vine cam o căldare de om.

Pe podeaua unde au slujit preoții și unde a vorbit primarul, s-au adus acum scaune iar deasupra lor s-a deschis o umbrelă mare, ca să facă umbră tuturor. La mijloc stă prefectul, în dreapta lui primarul, în stânga directorul Băncii, cel care a dat trei sute de lei; pe alături mai sunt comandantul

regimentului, președintele tribunalului, un om cu bărbuță sură și cu privirea rea, câțiva ofițeri în haine albe, câțiva judecători și câțiva funcționari.

Cele dintâi bărci ale pescarilor, după ce au ocolit semnul din larg, se întorc, plecate de vânt pe o coastă. Deasupra nu se văd decât pânzele cenușii, ude, și capul negru al omului de la cârmă; toți ceilalți stau pitiți pe fund, ca niște bolovani, fără să miște, ca să nu taie vântul.

Lumea se grămădește spre capetele cheiurilor, ieșindu-le înainte, fluturând în aer batiste și basmale colorate.

— Colea, unde-i Colea? se aude cineva strigând din grămadă, Colea a rămas în urmă! Nu e Colea cel dintâi!

Nu, e foarte ciudat, dar cel dintâi e tocmai Stiopa, la care nimeni nu s-ar fi așteptat. Îndată după el vin Alexei și Ivanov, amândoi într-o linie, cu mâinile înțepenite pe marginile bărcii, înjurând cât îi ține gura. Stiopa se ține numai cu o jumătate de barcă înaintea lor și pe fața lui bărboasă s-a lăsat un zâmbet ascuțit, de pișicher bătrân.

— Pe Ivanov și pe Alexei, că i-a bătut, se poate, am văzut noi, le-a luat-o înainte când a ocolit semnul și pe urmă s-a ținut în fața lor, nu i-a mai lăsat să treacă, spun oamenii. Dar Colea? Cum să nu bată Colea?

Stiopa lasă cârma băiatului cel mai mare și sare pe mal. Lumea îl înconjoară, cu strigăte, și-l aduce la masă, unde stă prefectul și ceilalți, sub umbrelă.

Prefectul îi întinde peste masă hârtia albastră de o mie de lei și, cu țigara în colțul gurii, îi ține o cuvântare scurtă:

— Fiindcă ești un pescar vrednic și priceput, Stiopa, te răsplătim cu acești bani ai prefecturii, pe care ți-i dăm nu să-i bei, ci să-ți cumperi unelte pentru barca ta.

Stiopa se înclină, până la pământ, apoi, fiindcă pe podea, în spatele prefectului, îl vede pe episcop, cel ce-a slujit în fruntea preoților, își face o cruce mare, ca să mulțumească nu doar oamenilor ci și lui Dumnezeu.

— Și vinul când ni-l dați, luminățiile voastre? întreabă, privind dintr-o parte spre prefect, așa ca privirea să nu-i scape și în spate, până la episcop.

— Vinul la urmă, la urmă, se amestecă primarul. Să fii aici cu găleata. Hei, Mișa! (Mișa este paznicul portului, funcționând astăzi ca pivnicer). Fii gata să dai cep, că uite, vin mușterii!

Îndată după Stiopa, Ivanov și Alexei așteaptă să-și primească banii; au venit cu căldarea în mână și aruncă priviri înveninate tovarășului care i-a întrecut.

Acum nu se mai vede ce fac ceilalți pescari, pe Liman, fiindcă lumea a năvălit pe chei în jurul podelei unde stă prefectul. Se apropie ora prânzului și, în mod neobișnuit, vântul de la nord se întărește, aducând pe cerul albastru câțiva nori spulberați. Deasupra mulțimii, pe catarg, tricolorul fluturat de vânt, scoate sunete smucite, ca niște plesnituri de palmă.

— Fiindcă sunteți pescari vrednici și pricepuți, spune prefectul, cu țigara în mână, întinzând banii peste masă…

Dar în clipa aceea, un ins își face loc prin rândurile lumii strânse în față, surpându-le, cum se surpă pământul afânat când umblă pe dedesubt o cârtiță.

— Ia păzea! gâfâie el, înfundat.

Și îndată, Colea Marmeliuc, cu chipul lui ars de soare, cu cămașa desfăcută la piept, cu mânecile sumese peste brațele vânjoase, se arată în față.

— Fiindcă sunteți pescari vrednici, vă răsplătesc cu acești bani ai primăriei și ai Băncii, reia prefectul, fără să țină seama de omul ieșit dintre rânduri.

Stiopa așteaptă mai la o parte, cu găleata pe care i-a adus-o nevasta, gata să-și ia partea de vin cuvenită. Colea a rotit o dată capul și a dat cu ochii de el. Pornește într-acolo, cu pași îndesați, fără grabă, ca unul care știe că răfuiala nu mai poate fi zădărnicită. Și, în timp ce prefectul se lăsă, mulțumit, cu spatele în largul lui fotoliu de răchită, Colea își înfige mâna în pieptul lui Stiopa. În mâna cealaltă ține o bucată de bocanc, înnegrită de apă.

— Stiopa, ăsta nu e bocancul tău?

Chipul bătrân al lui Stiopa s-a făcut deodată galben; mâinile îi tremură și găleata cade jos, sunând gălăgios pe pietrele cheiului.

— Ce bocanc măi, ești nebun? încearcă el să se apere. Cum să fie bocancul meu?

— Stiopa, să nu minți! scrâșnește Colea, cu ură.

În ochii lui albaștri, adineauri atât de blânzi, fierb acum ape tulburi.

— Să nu minți măi, auzi! Eu știu când ai bătut ținta asta galbenă, la margine, sus, ca să nu-l încurci stângu', cu dreptu'. Este bocancul tău, îl cunosc; bocancul de acum un an, care ai purtat în piciorul drept.

Stiopa a lăsat capul în jos și nu mai zice nimic. Lângă el, găleata căzută pe o parte, încă se bălăngăne pe caldarâm. Se supune, moale, când flăcăul îl târăște, de piept, în fața podelei.

— Domnu prefect, și domnu primar, spune Colea, ridicând bocancul să-l vadă toată lumea, eu am dat aseară barca mea cu smoală, ca să meargă bine, dar a mers prost. Și acum am intrat în apă, și am găsit bocancul dedesubt; a bătut un cui în barcă și-a legat bocancul cu sfoară. Domnu prefect și domnu primar, asta numai Stiopa a făcut. Bocancul este al lui, îl cunosc, eu știu când a bătut ținta galbenă, aici.

Și întorcându-se spre Stiopa, amenințător, ridică mâna să-i dea cu bocancul în cap:

— Măi, de ce-ai făcut, măi, pe mine de râs? De ce, măi, să râdă copiii și femeile, c-am ajuns la urmă? Știi tu să duci barca mai bine ca mine? De ce să ajungi tu întâi?

— Colea, vino aici! strigă prefectul, ridicându-se pe jumătate, sub umbrelă.

Dar flăcăul nu aude. Pare că o să cadă cu amândoi pumnii grei, în capul celuilalt. Lumea s-a dat la o parte și așteaptă încremenită într-o tăcere grea; numai steagul fâlfâie deasupra pocnind cu sunete ascendente, ca niște palme aplicate pe obrazul cuiva invizibil. La brâul lui Colea se vede lucind cuțitul lui scurt, pescăresc, cu vârful arcuit. Nevasta lui Stiopa zărește fierul sub cingătoare și scoate un răcnet:

— Stiopa, păzea că te-njunghie!

Stiopa stă însă prostit, cu capul în jos, în neputință de-a mai face vreo mișcare.

Înțelegând că serbarea se poate termina sângeros, prefectul se întoarce îngrijorat spre episcop:

— Prea Sfinte, cred că este timpul să spui vreo două vorbe, Sfinția ta.

— Mai bine să vină polițaiul, intervine repede directorul Băncii, care are mai multă încredere în lege decât în Dumnezeu.

— Dumneata nu cunoști oamenii de la noi, pufnește prefectul, atât de disprețuitor pe cât îi îngăduie teama de-a nu se întâmpla o încăierare. Prea Sfinte, vino, Sfinția ta!

Episcopul e un om mare, cu umeri largi, cu pieptul ca un luptător de ring. Pe chipul lui sănătos, toate sunt mari: ochii, sprâncenele stufoase, nasul și gura, fiecare cât pentru doi oameni, își face loc cu greutate printre scaunele asistenței și iese în fața podelei, cu mâna ridicată, ca pentru binecuvântare. Dar acum, când i se vede mai bine trupul înalt și voinic, pare că mâna ridicată amenință pe cineva.

— În numele Domnului!

Nu e glas de preot ci de haiduc, e cum ar tuna o poruncă oamenilor săi răzvrătiți, în mijlocul pădurii. În mulțime toate capetele tresar. Colea rămâne nemișcat, cu pumnii ridicați deasupra dușmanului prostit.

— În numele Domnului, răsună pe deasupra, glasul episcopului, în ziua Sfintei Marii, care vă miluiește, nu păcătuiți, nenorociților!

Brațele lui Colea se lasă, tremurând, pe lângă trup. O mare tulburare se poate citi pe chipul oamenilor din mulțime. Ei privesc, puțin speriați, ca pe un arhanghel răzbunător, pe omul lui Dumnezeu, căruia vântul îi joacă barba sură, în valuri, pe pieptul nemăsurat.

— Pentru pocăință, îngenuncheați! tună episcopul, mai departe.

Amândoi în aceeași clipă, fulgerați, cei doi vrăjmași se lasă să cadă în genunchi, pe piatra cheiului, cu capetele plecate, rușinați, sau înfricoșați de puterea lui Dumnezeu. Asupra lor, episcopul face mulțumit semnul crucii, semnul împăcării și apoi se întoarce la locul lui, în spatele prefectului.

Acum se poate da cep la butoaie și pescarii, cei ce au câștigat ca și ceilalți, se apropie să-și primească partea lor de vin. Numai Stiopa și Colea rămân în mijlocul cheiului, mult timp, îngenuncheați și nimeni nu vine să-i izbăvească. La urmă, când lumea e gata să se împrăștie și tovarășii lor se urcă în bărci cu gălețile pline, ei pleacă, pe furiș, și ca niște câini bătuți se duc să-și găsească neamurile.

— Credeți că într-adevăr bătrânul a umblat cu înșelătorii? întreabă directorul băncii, pe prefect.

— Ohoho, te cred! Cine nu-l știe pe Stiopa, cât e de pungaș!

— Bine, dar atunci e nedrept să rămână el cu banii.

Prefectul ridică mâna, și face un gest de nepăsare:

— Nu-ți fie teamă, tot Colea îi va lua.

— Păi, s-au împăcat.

— Astăzi, că era sărbătoare; dar mâine, are el grijă de Stiopa.

Prefectul e de multă vreme prin partea locului; el își cunoaște oamenii cum nu se poate mai bine, de aceea nici nu-și pune prea mult mintea cu ei.

— Dar dacă până mâine Stiopa cheltuiește banii? stăruie directorul băncii, tot nedumerit.

— Ohoho! Cum o să-i cheltuiască? El nu știe că o să vină Colea, să-i ceară?

— Atunci de ce nu îi dă de pe acum, ca să scape de grija lor?

— Face și el ce faceți voi la bancă, îi mai ține o zi, cu toate că nu sunt ai lui.

— Bine, dar noi investim banii pe care îi primim; banii noștri nu stau zadarnic în casă; ci produc.

Prefectul îl bate încetișor cu palma pe genunchi, și zâmbește, ca unul care cunoaște viața dincolo de suprafață.

— Și mia de lei a lui Stiopa, produce. Nu produce dobândă, ca la voi, produce ceva mai bun, ceva ce noi nu putem să pricepem; produce o mâncărime dulce în inima lui de om pârlit. Înțelegi dumneata, hârtia aia păcătoasă, pe care i-o dădurăm noi, are pentru el altă putere decât pentru noi. Noi o iubim pentru puterea ei de cumpărare; ne face plăcere fiindcă știm că putem să luăm ceva în locul ei. Stiopa o iubește așa cum este, ca hârtie, cu desenele ei albastre, cum ar iubi o icoană pe care nu poți cumpăra rachiu. O poartă la sân, în bluza lui murdară și hârtia îi ține de cald. Dar asta nu puteți să înțelegeți voi, pentru care la fiecare ceas scurs, banul trebuie să vă aducă dobândă.

Serbarea în port nu e terminată. După ce vinul din cele două butoaie, vin amestecat, dăruit de toți podgorenii la un loc, s-a împărțit până la cea din urmă picătură, se face botezul bărcilor noi. Sunt câteva luntrii, încă nepuse pe apă, care așteaptă dincolo de chei, pe malul nisipos, să fie binecuvântate. Episcopul și preoții își îmbracă iarăși odăjdiile și merg prin soare, să le aghesmuiască. După apa sfințită, prefectul le stropește, cum e obiceiul lumesc, cu apa diavolului, vărsând în prova fiecăreia câte o găleată cu vin alb, așa cum în alte părți, la ceremonii asemănătoare se sparg sticle de șampanie.

Apoi bărcile cele noi se împing în apă și pescarii întind pânzele ca să-și ajungă tovarășii, plecați în sus, pe Liman. Se duc să petreacă pe malul de la Ceair, la cârciuma lui Pavel, unde se găsește vin ieftin, din belșug. Încet, încet portul se golește; pleacă, după prefect, primarul și episcopul și toți ceilalți, pe care îi așteaptă trăsurile, sus. Din oraș se aude cântând muzica militară.

Curând în tot portul rămâne numai grănicerul, plimbându-se pe chei, în timp ce Mișa se căznește să rostogolească butoaiele goale spre magazie, iar tricolorul fâlfâie sus, pe catarg.

De pe mal, Ilinca ne face semne și salută civil, scoțându-și chipiul.

— Astăzi fiind sărbătoarea apei, toate cârciumile sunt închise! ne anunță încă o dată, părând foarte îngrijorat de soarta noastră. Dar diseară, să nu care cumva să lipsiți de la bal!

— Ce bal? întreabă Nadia.

E încă uimită de tot ce a văzut; peste ochii ei mari, pleoapele se bat repede.

— De Sfânta Maria e bal mare în port. Uite că vin de la uzină, să pună lumini.

Lucrătorii coboară drumul, cu scări și cu colaci de sârmă la spinare, să pregătească iluminația.

— Nadia, spun, lumea se plimbă acum pe strada principală. Vrei să mergem și noi?

Pornim, ținându-ne de mână. Dar ea nu știe ce vedenii mergem să înfrunt.

Cum merge arcuită, dintr-o parte în alta a orașului, strada nu se vede în lung; copacii și casele apar pe rând, cu fiecare pas, ca decorurile pe o scenă turnantă. Merg alături de Nadia, pe trotuarul grosolan, călcat până acum doar de tocuri scâlciate. Mă uit la chipul ei și mă întreb: seamănă cu cineva, cu vreuna din fetele pe care le-am cunoscut? Nu, seamănă, cum m-am mai gândit și altădată, cu îngerii trandafirii, pictați pe tăbliile albastre ale pătucurilor pentru copii. Privește cu ochii mari, mirați, tot ce se vede în jur. Îi strâng brațul, cu teamă și cu recunoștință. Cum ar putea să știe între ce amintiri mă zbat?

Un pas, doi, trei, iată femeia care vinde semințe de floarea soarelui, la colțul străzii; stă pe un scăunel, cu coșul dinainte, de dimineață până seara. Prea rari trecători se opresc să-i cumpere marfă, de un ban. Când ajung în dreptul ei, n-o recunosc.

— Parcă nu erai dumneata.

Face din cap: nu!

— Și unde-i cealaltă?

— A trăsnit-o Dumnezeu.

Ce păcate putea să facă o femeie, care de dimineață până seara vindea semințe?

— A fost o furtună, luna trecută; a luat acoperișul de pe case; a căzut trăsnetul în multe părți; a căzut și în capul ei, uite, chiar aici, sub pom.

Trunchiul copacului are o dâră neagră, de sus până jos, ca urma unui fier înroșit.

Plecăm. Nu mai cumpără nimeni semințe; lumea se duce acum la cinematograf. Câte un străin, care nu cunoaște obiceiurile noi, zvârle în poala femeii un ban și capătă o cană de semințe. Vin doi, trei cumpărători

într-o zi. Dar femeia stă, de dimineață până seara, așteptând. Ce? Câte zile sunt până la anul, când are să trăsnească iar?

Un pas, doi, trei… Iată casa lui Atanasie, directorul școlii de meserii. Are o nepoată, sau o țiitoare, care doarme în dos, într-o cameră băgată pe jumătate în pământ. Astă iarnă m-am rătăcit odată, la ușa fetei, dar n-am mai apucat să intru. Dimineața, când s-a sculat Atanasie a ieșit din față, cu bretelele atârnând peste pantaloni, să meargă la privată, m-a găsit dormind într-o balie de zinc, uitată lângă zid. Cum de m-am mai ridicat de acolo? Pe fundul baliei zoile înghețaseră și am dormit de-a dreptul pe ele. Atanasie m-a luat înăuntru și mi-a dat să beau coniac, iar Petra, nepoata lui, a pus să fiarbă ceai. De dimineață, în părul ei nepieptănat atârnau fulgi din pernă, ca floarea albă pe care și-a pus-o Nadia acum. Mirosea cum miros lămpile cu gaz, după ce se sting.

Strâng brațul Nadiei, m-aplec peste umărul ei și aspir profund.

— Nadia, cât ești de curată!

Din spatele unei perdele afumate, două capete rotunde, cu ochii mari ca niște ochi de buhă, se apleacă și privesc în stradă.

— Crasiva! șoptesc în urma noastră, cu o admirație în care intră totdeodată întreaga amărăciune din sufletul lor nedreptățit de soartă.

— Ce-au spus?

— Că ești frumoasă.

Îmi strânge mâna intimidată.

Un pas, doi pași, trei… Iată casa unde a zăcut Marthon, fotograful; era un ovreiaș palid, cu bărbuță cafenie, ascuțită și întoarsă la cap. Umbla pe la bâlciuri, poza lumea în cutia lui de lemn fără lentile și fără clișeu și lua un leu, sau doi, sau patru, arvună, de la fiecare țăran, sume pe care poate Dumnezeu le-ar fi iertat. Până la judecata lui Dumnezeu însă, oamenii i-au făcut-o pe-a lor și în așa fel încât Marthon a zăcut mult timp în pat. Am avut o dată dorința să beau un pahar cu dânsul, dar am nimerit-o rău, fiindcă tocmai în ziua aceea fotograful se lupta să nu-și dea sufletul. Numai că nu și l-a dat și a început iar să pozeze lumea, pe la bâlciuri: „D'acu știu ce-i bătaia! N-o să mă sperii pentru câțiva ghionți!”

La colț, casa cea mare, e a iconarului Matei. Ce neam o fi zugravul, cu nume de evanghelist? Făcea icoane la biserici, și uneori le scotea tare frumos. Dar numai uneori, fiindcă altfel, sfinții lui aveau capete de bețivi.

— Meștere Matei, spuneau popii, când luau în primire comanda, da' ce-l făcuși pe sfântul Petru așa afumat, că, slavă Domnului, a fost unul din

sfinții cumpătați.

Zugravul se dădea un pas înapoi, își privea isprava printre gene și ridica din umeri:

— Nu-i vina mea, Prea Sfinte, e vina lui Ivan.

Matei își făcea sfinții după chipul lui Ivan și Ivan primea o oca de rachiu, pentru fiecare icoană.

— Ce să fac părinte? Umblă mereu pe două cărări!

Dar și iconarul avea păcatul beției și lumea spunea că icoanele cele mai frumoase le scotea atunci când el însuși era beat. Ce s-o fi ales de ființa lui acum? De dragul băuturii vânduse tot: averea, nevasta, norocul și rămăsese cu o casă mare, și cu o fată slăbuță. Prea mare casa și fata prea nevârstnică, pentru a le putea vinde cuiva.

Alături de Matei nu stătea oare Iusipenko, cel mai bun meșter la gătit păstruga? Dar morunașii copți în hârtie, nu tot el îi făcea mai bine în tot târgul? Odată am mâncat acest soi de pește, ungându-mi mâinile cu grăsimea lui, până la coate. Acum mâinile îmi erau spălate și o țineau pe Nadia de braț. Îmi privesc mâinile și o privesc pe ea. Ce caută mâinile mele pe brațul ei?

Aste mâini care au apăsat clanțe țigănești, deschizând uși putrede, la case unde, când intri, trebuie să te apleci și să-ți lași amintirile afară. Mâinile care s-au încleștat pe pahare năclăite sau pe bluze de cârpă aspră. Oare acum, în acest drum, mă purific, sau o pierd pe ea?

Un pas, doi, trei… Strada circulară își scoate pe rând, din culise, copacii și caisele atât de cunoscute. Nu-i asta pivnița Dadei Vania, care vindea legume veștejite și din când în când se mai vindea și ea, sau se dădea și gratis, pe niște lăzi, în fundul prăvăliei? Și ea, Dada Vania, cu nume bărbătesc, nu era atât de veștejită ca legumele ei!

Nu-i colo casa babei Sera, unde perechile de tineri, care nu vor să se mai ostenească până în stuful din marginea orașului, ori n-au răbdare, ori le este frig, găsesc culcuș primitor? Baba Sera are în curtea ei, între lilieci, cinci cămăruțe, ca niște chilii de mânăstire, albe și curate, toate cu icoană înspre răsărit și cu candela aprinsă, numai să îngenunchezi, și să te închini.

Și iată colțul înverzit, al grădinii publice. În această frumoasă amiază de sărbătoare, nu e nimeni în tot orașul, să nu fi ieșit la plimbare. Pe trotuarul lat care mărginește grădina, până la piațetă, oamenii se plimbă sub soarele pălit de la sfârșitul verii, umăr lângă umăr, ca pe un vapor încărcat peste măsură încât aștepți să se scufunde. Sunt contopiți unii în alții, și masa lor

care se târăște seamănă cu un șarpe gigantic; nu sunt oameni: e orașul. Dacă ai împlânta undeva un cuțit, s-ar scurge printr-o singură rană, sângele tuturor. Nu lipsește nimeni de la această întâlnire; de la această răfuială. Sunt toate capetele pe care le-am cunoscut odată, sunt tovarășii de băutură, cu care am închinat cine mai știe câte pahare! Sunt ofițerii care jucau astă iarnă table la cafenea, și judecătorii, și funcționarii, și negustorii din piață, și cei mai săraci, dinspre Sobor. Sunt profesorii care n-au plecat în alte părți, deși e vacanță, sunt profesoarele, fete sărace, fără părinți, care tot mai dau pasențe și nădăjduiesc să se mărite, tocmai aici, într-un oraș unde umblă prea multe fete și bărbați prea puțini.

Trecem pe trotuarul celălalt și așa putem să-i vedem pe toți, defilând, ca la paradă.

Un pas, doi, trei. În grădina publică muzica militară cântă un vals care m-ar deprima fără Nadia.

— Nadia, șoptesc, strângându-i brațul, să nu întorci capul la ei.

Așa cum merge cu capul înainte, văd chipul ei curat, cu ochii uimiți și nevinovați, alunecând peste capetele de pe trotuarul celălalt. Fetele cu bască albă, care în locul paltoanelor de asta iarnă poartă acum rochii de stambă colorată, se opresc s-o privească. Ea seamănă cu o prințesă coborâtă dintr-un rădvan de aur. Fetele se opresc, uimite, cu mâna la gură, ca în fața unei minuni:

— Crasiva! șoptesc.

— Spun că ești frumoasă, Nadia!

Se îmbujorează și sângele care îi vine în obraz, parcă e sânge cald, din inima mea, unde simt acum un gol.

Un pas, doi, trei… Iat-o, dincolo, nemișcată în marginea trotuarului, ca unul din stâlpii care țin firele electrice, pe Musia, cea mai frumoasă fată din oraș. Are obrazul rotund, cu pielea albă, întinsă, cu gropițe; sub buzele ei subțiri, dinții lucesc albi, mici și ascuțiți, ca de șoarec.

A vrut să se însoare cu ea procurorul și poate că s-ar fi însurat, dacă n-ar fi găsit-o umblând prin prea multe case. „Sunt fată frumoasă și trebuie să petrec!” găsea ea de cuviință să-i spună acestui logodnic cu pălărie tare, și cu obiceiuri boierești.

Am prins-o odată la un colț de stradă:

— Musia, când vii pe la mine?

M-a privit mirată, cu ochii ei de cicoare.

— Dar unde stai dumneata?

— În casa Gutulenkăi, lângă liceul de băieți.
— Și patifon ai?
— Nu.
— Nici radio?
— Nici.
— Atunci nu vin.
Peste o zi, am întâlnit-o iar:
— Musia, acuma vii?
— Ai pus radio?
— Nu; am adus patefon.
— Bine, iacă merg; vrei chiar acum?
— Acum.
Pe drum s-a oprit și m-a privit bănuitor:
— Măi, să nu mă minți. Ci patifon ai adus?
— De la locotenentul Ilinca.
— Așa? Binie! Că iesti al lui Dumitrachi, numai cutia, fără mașină; mașina s-a stricat și nu cântă diloc. Pie multe a păcălit Dumitrachi, numai pie mine, nu sie poati.

Era o seară de iarnă, când se pregătea să vină ninsoarea. I-am dat Musiei să bea rom, dar s-a împotrivit. S-a așezat lângă masă, și-a dat numaidecât drumul la patefon. Ilinca avea douăzeci de plăci, de toate felurile: hore și sârbe oltenești, romanțe vechi, cântece cu două înțelesuri, ba chiar și din acelea cu măscări spuse de-a dreptul, precum și muzică de dans, mai mult zgâlțâială decât melodie.

Pe toate la rând, fără alegere, le-a pus, pe o parte și pe alta. Stătea rezemată în coate, pe masă, cu capul ei bucălat aplecat deasupra patefonului, cuprinsă de o dulce încântare. La urmă, s-a ridicat fermecată, cu mâinile strânse pe piept, ca un copil care a văzut o minune. I-am scos paltonul și basca și am tras-o spre pat. Nu se împotrivea; pe chipul ei încântarea a rămas până la urmă. Numai când mâna mea fierbinte i-a atins genunchiul, s-a ridicat deodată, cu ochii la patefon.

— Tie rog, nu tie supăra, numai una vreau s-o mai pun o dată; pie aia frumoasă, știi tu.

Am rămas în pat, așteptând-o, puțin întărâtat. Ea a luat prima placă, fără s-o aleagă, toate erau frumoase, a dat drumul mașinii și, pe jumătate dezbrăcată, și-a rezemat coatele pe masă, aplecându-se fericită, deasupra patefonului.

Am strigat-o:

— Musia, hai!

Nu auzea, părea transportată. Așa a stat până la urmă, când s-a terminat placa. Atunci s-a îndepărtat de patefon privind în urmă și tot vrând să se întoarcă.

— Nu mă lași să mai pun o placă? a întrebat, cu ochii de copil, în marginea patului.

I-am apucat mâna și am tras-o peste mine.

— Lasă tie rog să mai pun o placă; numai una, tie rog!

Dar glasul ei plângător acum mă întărâta; i-am smuls cu furie ultimele veșminte și m-am năpustit, cu cele douăzeci de plăci urlându-mi în urechi.

— Die ce nu lași să mai pun un cântiec? miorlăia Musia, cu ochii la patefon. Die ce ești așa rău?

Iar mai pe urmă, obosită, făcea socoteli, cu ochii în tavan:

— Digiaba, tot radio iești mai bun; nu trebuie să învârtești, poți să faci dragoste dacă vriei, și el mierge singur.

Acum stă pe marginea trotuarului și ne privește uimită, cu mâna la gură.

— Crasiva! spun buzele ei.

Pe ele le uimește și le încântă rochia frumoasă a Nadiei, sandalele albe, cu tocuri înalte, cum nu se poartă pe aici, picioarele lungi, cu glezna subțire, brațele rotunde, bronzate, părul arămiu și mătăsos, cu bucle pe frunte. Și ele nu știu, ce altă prăpastie le desparte, de la suflet la suflet, de la un trotuar la altul.

Îmi aplec capul pe umărul ei și respir adânc, să-mi purific plămânul.

— Cât ești de curată, Nadia! șoptesc.

Un pas, doi, trei… Iat-o, lângă felinar, pe Lalea; poate n-are nici șaisprezece ani și abia a ieșit din casa de nebuni. Șase luni a avut vedenii; medicii nu mai credeau c-o să se facă bine. Dar cine știe dacă s-a făcut bine, cu adevărat? Anul trecut, în toamnă, când nu se răcorise vremea, a prins-o noaptea în șanțul Cetății, cu Vasia, băiatul tutungiului care o îmbătase bine și-o târâse după el, prin bălării. După un timp, amețiți de băutură au căzut într-un somn greu. Șanțul Cetății e adânc de peste șase metri, cu malul drept, prăpăstios. Pe la miezul nopții, Nichita, cel care ferecă pietrele la moară, se întorcea târziu de la lucru, fiindcă trebuise să mântuie ceva chiar atunci, noaptea. Și cum mergea cu bicicleta pe potecă, în marginea șanțului, drumul lui de totdeauna, cine ar putea ști ce diavol i-a sucit roata din față și i-a făcut vânt jos. Bicicleta a rămas agățată în rădăcini pe mal; numai

Nichita a alunecat la vale și s-a oprit pe fundul șanțului, împăcat, cu mâinile pe piept și cu fața lucind la lună. Cei doi, cum dormeau alături, nici nu l-au simțit, așa de lin s-a stins din viață norocosul Nichita.

Spre ziuă, Lalea a început să se trezească și, fiindcă o luase frigul, s-a tras, cu ochii închiși, spre trupul de alături, să se încălzească.

— Vasia, de ce nu mă ții în brațe? smiorcăia, lipindu-se de el. Ține-mă dragă băiete, că mi s-a făcut frig!

Dar ea nu-i vorbea așa lui Vasia, ci bietului Nichita, care nu putea s-o mai audă. Atunci, văzând că în loc să-i vină cald de alături, mai mult i se face frig, Lalea s-a întors și a deschis ochii, nedumerită. Și deodată, în locul lui Vasia a văzut mortul, cum înțepenise acolo, cu ochii deschiși mari, albiți, cu mustața bălaie, groasă, lăsată peste gură, cu bărbia strânsă în piept și cu mâinile încrucișate, ca pe catafalc. N-a mai avut putere să răcnească. Oamenii au găsit-o în zori, ocolind în goană șanțul Cetății cu îmbrăcămintea sfâșiată, cu obrazul zgâriat în mărăcini, plină de sânge, rostogolindu-se prin gropi. Vasia dormea beat, alături de Nichita, fără să știe ce se întâmplase.

Acum Lalea s-a oprit pe marginea trotuarului și ne privește. Cine poate ști ce valuri de întuneric se rostogolesc în capul ei?

Mergem mai departe prin fața acestui șarpe care își târâie inelele pe trotuar. Iat-o, la colțul grădinii, pe Gina, armeanca; zăcuse de tifos, la spital și îi tunseseră părul din cap și de peste tot; despuiată, cu sânii mari căzuți în lături, cu pântecul neumbrit și cu tigva cheală, lucind, părea o arătare. Dar organismului ei însănătoșit nu-i lipsea nimic; el nu se simțea mutilat și își cerea drepturile, cu înverșunare.

Un pas, doi, trei… La colțul străzii oare nu e Sonia, fata negustorului de rogojini? S-a oprit pe marginea trotuarului, ca și celelalte și ne privește uimită, cu mâna la gură.

— Crasiva! spun ochii ei măriți.

— Nu, Gina și Sonia, și altele, cum vă mai cheamă, nu! „Crasiva” nu spune nimic. E altceva, de la trotuarul vostru, până aici, ceva ce nu poate fi spus într-un cuvânt, cum spuneți voi când ceva vă place.

Sonia e acum în doliu; tatăl ei a murit, nu mai are grija lui. O iarnă întreagă umblase prin case, să strângă, de ici douăzeci de lei, de colo mai mult, de dincolo mai puțin, pentru doctorii.

Într-o seară cu viscol s-a oprit la ușa mea. Avea o haină subțire, să ți se sfâșie inima văzând-o.

— Tata e bolnav, a spus, rezemându-se de zidul cald și ștergându-și ochii, cu dosul palmei.

În părul încrețit, adusese de afară fulgi albi, mari, ca niște diamante. I-am mângâiat obrazul înghețat.

— Ce are tatăl tău?

— Se duce.

— Dar ce-l doare?

A ridicat din umeri. Cine putea să știe? Murea, cum mor toți bătrânii, răpuși de băutură; ficatul, inima, arterele, rinichii, unul din organele pe unde se scurge vinul în lungii ani ai vieții. Mai vine pe deasupra o supărare, o boală de suflet: o nevastă nărăvașă, care umblă fără rușine prin vecini, o fată care se ține pe urma ei, un fecior plecat la oștire, o găină furată din coteț…

— Moare tata…

De luni de zile murea, și ea umbla prin case, să strângă bani pentru doctorii. I-am dat o monedă albă; a strâns-o în pumn, speriată.

— Trebuie acum să stau cu dumneata?

— Nu, Sonia, du-te și cumpără-i doctorii.

Peste o săptămână s-a întors, în rochie de doliu. Scăpase.

— Acum pot să stau; vin de la cimitir; l-am dus.

Și am oprit-o, fiindcă îmi era milă să știe, acum, după ce rămăsese singură pe lume, că n-am nevoie de ea nici măcar pentru o seară.

Un pas, doi, trei… Iată orașul, la plimbare; nu mă mai cunoaște, dar eu îl cunosc. Cunosc fiecare obraz al lui și cum aș putea vreodată să îl uit? Cum aș putea să le uit pe aceste sărmane fete cu bască albă? În rai, cu sufletele lor ar fi fost îngeri.

Aici viața le silește să fie altceva, și nu au nici măcar satisfacția de a înțelege că nu-și bat joc de ele, ci de lumea în care trăiesc.

Întorc privirea spre Nadia; ei, poate numai norocul i-a hărăzit altă soartă. Dar nu pot să fiu mai bun eu decât viața; am nevoie de ea ca de o pavăză. O țin strâns de braț, între mine și oameni, și trec, învingător, pe strada unde odată, învins, m-am contopit cu ei. Iată, în piațetă, cafeneaua, unde am vorbit filosofie, cu maiorul medic, iată restaurantul lui Pancoff, unde Ilinca mi-a dat să beau; iată restaurantul „Ural”, unde am tras și eu cu pistolul în oglinzi.

Nu ne oprim; trebuie să-mi urmez până la cap drumul, să străbat orașul, dintr-o margine în alta, să consum, crispat această victorie, nu știu dacă

dreaptă și meritată.

Jos, la cherhana, catargul „Miladului” se vede dormind între pomi. Nimic nu-mi mai aduce aminte de comandorul Maximov. Un vânt blând leagănă stuful; pe fața liniștită a Limanului aleargă o înfiorare, o umbră vânătă, ca un stol de păsări mici care își iau zborul. Pe malul celălalt al golfului, unde între sălcii stă ascunsă casa albastră a lui Pavel, se văd acostate sutele de bărci ale pescarilor. Privesc cu ochii micșorați, în zare.

— Nadia, hai să vedem ce fac pescarii acolo…

Pescarii au venit de peste apă, cu bărcile lor negre, în șiruri. În mahalaua lor n-a mai rămas un suflet; nevestele și copiii, și pruncii în scutec, ținuți la sân, sunt acum toți pe malul celălalt, la Ceair, se văd printre sălcii. Pavel nu are destule mese și destule pahare, pentru toți, dar nici ei nu se grăbesc. Cei care au apucat un loc, își beau în tihnă kilogramul de vin roșu, apoi, fără vorbă, se scoală ca să-și bea și altul, partea lui. E atâta bunăcuviință în mișcările lor, încât te întrebi dacă vinul nu fierbe deloc în ei. Cine poate să știe? Se așază tăcuți, își beau măsura cerută, apoi se scoală și cu pașii cumpătați se îndreaptă spre malul apei, unde soarele se joacă leneș în Liman. Se strâng în pâlcuri, câte zece-douăzeci laolaltă, după cum se au bine, și stau unii în fața altora, cu mâinile împreunate, fără să scoată un cuvânt. O oră întreagă așteaptă acolo, tăcuți și nemișcați, ascultând fâșâitul stufului în care se joacă vântul, până ce se face iarăși loc la mese. În ochii lor blânzi și visători se citește o cumințenie pravoslavnică.

E o după amiază liniștită; Limanul și sălciile se odihnesc, înfipte cu botul în mal, luntrile negre, bătute de atâtea valuri, se leagănă alene, prinse de somn. De pe fundul lor, unde sclipesc solzi argintii soarele ridică, în boarea călduță, mirosul de pește stătut, ca o răsuflare grea a apei. Pescarii așteaptă tăcuți să își bea kilogramul lor cu vin. Nu se aude o sfadă, ori o vorbă; numai paharele ciocnite și pașii înfundați ai lui Pavel, care vine alergând, cu sticlele, din beciul casei.

Mai sus, sub alt pâlc de sălcii, sunt adunate femeile lor. Stau cuminți, așezate pe smocurile rare de iarbă, crescute în nisip, cu capetele învelite în basmale negre, cu gura rezemată în mână, ca și când s-ar feri, să nu scoată o vorbă. Numai copiii, lăsați în libertate pe malul Limanului, fac gălăgie, și glasurile lor subțiri se împletesc cu orăcăitul broaștelor din stuf și cu gemetele prelungi ale buhailor de baltă.

Mai departe, flăcăii se pierd în pădurea de papură, cu fetele înveselite, care cântă, pe multe glasuri, cântece pline de gingășie, de dragoste sau de

alean învățate de mici, când ascultă, în cele patru anotimpuri, freamătul sălciilor, al stufului, al Limanului și al inimii lor.

— Parcă sunt niște iele! spune Nadia, fermecată de glasurile lor argintii.

Am vrea să le vedem, dar ele sunt ascunse, departe de mal, în crânguri. Mergem în lungul țărmului, cu o briză slabă de la răsărit. În lumina soarelui care coboară domol și blând, Limanul capătă acum, la sfârșitul verii, o culoare nouă, plină de liniște, melancolică. În zare, stuful se vede pălit, cu luciri de aramă. De aici, de pe Liman, vin anotimpurile, mă gândesc. Am văzut venind iarna, cu nori cenușii de zăpadă, apoi primăvara, când curg ramuri verzi pe valuri, pe urmă vara, cu boarea ei călduță ridicată parcă din apă. Acum simt toamna, departe, acolo unde sălciile se leagănă deasupra luciului sticlos al Limanului. E o oboseală tristă în aer. O privesc pe Nadia, cum stă tăcută pe banchetă, cu bărbia sprijinită în pumni, cu părul aprins de soare și-mi spun: „Acum trebuie să ne despărțim”.

Aș vrea să am un cuțitaș fin de argint, o lamă fermecată, să-i deschid încet țeasta cu el, fără să simtă, fără să o doară, să văd ce gânduri se ascund acum în capul ei. Să-i deschid apoi pieptul, să-i iau inima în mână, să văd ce simțăminte se filtrează acolo. Dar nu, e zadarnic; eu singur trebuie să hotărăsc viitorul meu.

Mergem în sus, în lungul țărmului pustiu pe care sălciile scunde, cu ramurile argintate, dorm deasupra apei. Iată, în depărtare, plaja de la Războieni, pe urmă malul cenușiu de la Mologa. Luntrile pescarilor din acele locuri sunt trase pe nisip și oamenii se văd, în haine negre, adunați pe malul apei, neclintiți, privind în larg.

— S-a micșorat ziua, spune Nadia, cu tristețe, privind cum soarele coboară repede, spre apus.

Peste Liman începe să se verse lumina vânătă a amurgului; câteva valuri mici ne urmăresc, cu coama însângerată.

— Să ne întoarcem, adaugă, înfiorată. Ceva aici îmi sfâșie sufletul.

Mie, de când mi l-a sfâșiat?!

Facem o voltă largă și îndată, ca și când ne-ar fi simțit tristețea, vântul se lasă peste pânze, cu mici rafale zglobii, aplecându-ne peste valuri. Parâmele se întind, catargul tresare și prova, înviorată, își începe fâșâitul ei învingător. În față flota neagră a pescarilor a plecat de la Ceair și se îndreaptă peste golf, înspre oraș. Apusul colorează pânzele lor cenușii, pe care le întind în vânt mâinile firave ale copiilor. Părinții au adormit pe fundul bărcii, cu solzi de pește aninați în bărbiile castanii. Femeile,

îmbrobodite în basmale negre, stau tăcute cu capul în pământ și își alăptează pruncii, fără gânduri, parcă n-ar fi ai lor. Numai fetele, care au cântat în stuf cu glasurile lor cristaline, mai zâmbesc, gândindu-se la sărbătoarea viitoare, când vor veni iarăși în barcă la Ceair și se vor pierde iarăși cu flăcăii în stufăriș.

Dar păpurișul acum pălește repede; o duminică, două, trei, și va fi galben. Atunci vor veni oamenii cu secera să-l taie, să-l facă snopi, pentru la iarnă, și malul Limanului, dezgolit, va aștepta despuiat, ploile toamnei…

În oraș au început să se aprindă luminile; clopotele Soborului au sunat îndelung, de vecernie și acum glasul lor s-a stins, odată cu soarele care a căzut dincolo de sălcii, lăsând cerul împurpurat. Din casele mici înșirate în lungul țărmului, se văd fuioare de fum ieșind pe hornuri; femeile încălzesc fiertura pentru cină. Când ajungem la cotul Cetății, unde țărmul se deschide către mare, dinspre cazarmă se aude sunând prelung și trist, rugăciunea. Sunetele trompetei sfâșie parcă vălul fumuriu al serii și noaptea apare, destrămată.

*

Sute de becuri puse pe stâlpi, în pomi, pe acoperișurile magaziei, trimit în jos o lumină strălucitoare. Parcă e una din nopțile când Ronsky trăgea să moară și felinarele ardeau pe toate străzile. Așa cum se vede, în spatele digului, portul seamănă cu o scenă, cu reflectoarele aprinse, și te aștepți să vezi actorii, ieșind din întuneric, ca din culise. Pe chei s-au pus, deasupra apei, de la un cap la altul, șiruri de lampadare colorate, aruncând în valuri stele sclipinde. Dârele luminoase se întind până în larg, făcând din Liman un decor nereal, de vis, de feerie.

Nadia se ridică, încântată copilărește, și bate din palme.

— E minunat! Uite ce tablou vrăjit se poate face din întuneric și lumină!

Sus, pe stradă, se aud trăsuri; balul începe în curând. Orchestra, ascunsă undeva în umbră, își acordează instrumentele într-un amestec disonant de tonuri pe care depărtarea le face să pară o polifonie continuă, împrospătată din ea însăși, fără un sfârșit posibil, fiindcă după ea ar rămâne un gol iremediabil, neantul.

E impresia mea, Nadia în schimb continuă să bată din palme, și bucuria ei alungă toate tristețile aduse în pânzele noastre, de pe Liman.

— Să mergem și noi. Te rog! Să ne oprim.

Îmi amintesc de Ilinca și de invitația lui: „Da' diseară să nu cumva să lipsiți de la bal!”

Nadia a pus mâna pe mâna mea, deasupra cârmei și o apasă, stăruitor. Oare este nevoie să mă roage, ca să mă opresc aici, în acest port, unde toate îmi sunt cunoscute și unde încă nu sunt un străin?

În umbră, orchestra a început să cânte o melodie unduioasă, cu acorduri așa de dulci, că pare un cântec de sirene, o ademenire, împing cârma, și prova se îndreaptă spre chei, lucind în luminile colorate.

— N-am crezut că poate fi atât de frumos! Parcă-i dintr-un basm, se minunează Nadia, alergând la prova, să pregătească parâmele de acostare.

O văd în rochia ei albă, ținându-se de strai, alunecând ireală, în lumina de pe chei. Și o clipă mi se pare că eu voi rămâne în întuneric.

Slăbesc școtele; velele flutură, eliberate. La câțiva pași de mal trag cârma. „Miladul” se așază docil în lungul cheiului, cu prova în vânt. Cred că dacă ajungi în rai tot așa se acostează.

*

Lumina se oprește sus, în salcâmii de pe mal, ca în niște panouri de decor. De acolo înainte, orașul este negru și misterios; poate sute de ochi, ca într-o sală de spectacol, privesc din întuneric cheiul, jos. În mijloc, sub lumina crudă a becurilor electrice, s-a întins o mare podea de scânduri, pentru dansatori. De jur împrejurul ei sunt orânduite mese, pe mai multe rânduri. Orchestra este aranjată în umbră, sub salcâmi, iar dincolo de barăci își așteaptă rândul să cânte muzica militară, ale cărei instrumente de alamă frecate proaspăt, lucesc sub razele de lumină care le izbesc pieziș, din când în când. Cele două magazii mari ale portului, unde de mult nu s-a mai descărcat nimic, au fost transformate în bufet; într-una sunt înșiruite mâncăruri, în alta băuturi, la mijloc, între ele, un grătar cât două mese de biliard la un loc, scoate o dogoare aromată, de mangal ars peste care au curs grăsimi. Guțu, grataragiul de la „Ural”, cu șorț alb și cu tichie scrobită, unge vergelele cu cârpa muiată în seu de berbec. Cinci ajutoare stau pe de lături, gata să-i îndeplinească poruncile, dar Guțu nu are încă de dat porunci, fiindcă abia acum începe lumea să vină la bal.

Îi recunosc îndată ce, coborând pe strada portului, intră în lumină. Sunt aceiași oameni pe care i-am întâlnit pe stradă, sau în cârciumi și care au mai fost odată la un bal, astă iarnă, la Prefectură, când nimeni din tot orașul n-a lipsit. Acum doar că sunt îmbrăcați în haine de culori deschise; femeile poartă rochii subțiri, înflorate și sub ele se cunoaște că răcoarea serii le face să se înfioare.

De pe Liman, vântul aduce o umezeală rece.

— Nu ți-e frig? o întreb pe Nadia.

Scutură umerii, înveselită, și străbate cheiul, cercetând cu o curiozitate vie, această scenă luminată și actorii care coboară pe șosea. Unii vin cu trăsurile, alții pe jos; unele rochii au trenă lungă și femeile le țin cu mâna, ridicate, cu un fel de pudoare, ca pe niște cozi care ar face parte din organismul lor și le-ar rușina. Spre ziuă, când băutura le va fierbe în vine, vor uita și de pudoare și de trenele lor, și vor mătura cu ele praful de pe chei, ca niște păunițe dezmățate.

Ne așezăm la o masă, aproape de apă, de unde putem să-i vedem pe toți. Sus sosesc mereu trăsuri și din ele coboară aceiași oameni știuți. Nimic nu s-a schimbat în oraș, de astă iarnă până acum; câțiva morți au fost înghesuiți în cimitirele de pe malul Limanului, câteva fete au plecat, la Iași, la Chișinău, la București, după alt noroc; altele s-au întors în locul lor dar n-au

apucat să se întâlnească unele cu altele, ca să afle cele ce pleacă, ce poate fi găsit și ce nu, acolo unde se duc. Știu doar de una norocoasă, care s-a măritat cu un moșier și a ajuns actriță de teatru.

— Azi fiind sărbătoarea apei…

Cine poate fi decât locotenentul întâlnit de dimineață, care acum coboară pe șosea, gălăgios:

— Azi fiind sărbătoarea apei, toate cârciumile sunt închise… Să bea cine poate…

Duce la braț, sau poate îl duc ele, două fete necunoscute de mine. Ilinca își scoate chipiul, ca pe o pălărie și salută vesel, într-o parte și alta, pe toată lumea; toți îi răspund la fel.

Fetele îl târăsc la o masă mai umbrită, nu departe de a noastră. Seamănă una cu alta, parcă ar fi gemene. Blonde, cu părul tăiat pe frunte, cu ochii mari înfundați sub sprâncene stufoase, cu nasul mic, încovoiat, și cu bărbia ascuțită, au ceva de cucuvea, sau de huhurez, sau de altă pasăre care te-ai aștepta să lase fulgi cenușii pe unde umblă. De la început, înfățișarea lor mi se pare ciudată, dar poate nu e nimeni aici să nu aibă ceva ciudat. Îl țin pe Ilinca de brațe, între ele, încercând să-l potolească, fiindcă ofițerul n-are de gând să stea la un loc, umblă cu capul în toate părțile, să-și găsească prieteni și cunoscuți ca să-i salute. Salută și pe necunoscuți, pe toată lumea, la fel de prietenos.

— Azi fiind sărbătoarea apei, înseamnă că nimeni n-are voie să bea vin!

Și râde prostește, ca unui complice, paharului pe care fetele i l-au umplut repede.

Încetul cu încetul, la mesele de primprejur se așază lume; recunosc chipuri vechi și mi se pare că ar trebui să ne salutăm. Prezența Nadiei însă îi stânjenește; nu îndrăznesc să ne privească, decât pe furiș. Simt că ea mă apără și mă separă de ei, punând un zid între noi și între întâmplările noastre comune, din trecut.

Iată-l pe Agopian cu nevasta lui, ai cărei ochi de oțel m-au fulgerat odată, astă iarnă, acum nu mă vede. Iată-l pe Klentzer, ceasornicarul, cu fata lui, medicinistă la Cluj; madam Klentzer a plecat singură la băi, undeva unde se slăbește. De pe șosea coboară locotenentul de pompieri, singur, în tunică strânsă pe mijloc ca un corset și cu cizme de lac împodobite cu pinteni de argint.

Nu prea se aprind case în oraș, și când se întâmplă să se aprindă, nici nu pot fi stinse, căci sunt prea uscate și prea mici, ca să dureze până sosesc

pompierii. Locotenentul însă își muștruluiește în fiecare zi soldații să fie gata la caz de nevoie. Uneori, câte un copil desculț și speriat vine, într-un suflet, cu picioarele la spinare și se oprește la pompierie, bătând cu piatra în uluci:

— Foc, foc la baba Martinoaia, sus, în capul pieței!

Soldatul care stă de pază, pune mâna pe ciocanul de fier și începe să bată în clopotul de alarmă, prins pe un stâlp, în mijlocul curții. Pompierii se reped la grajduri; unii scot sacaua, alții pompa, alții caii, care stau tot timpul cu hamurile pe ei, să fie gata în orice clipă. Și soldații trebuie să fie gata oricând, de aceea au consemn să doarmă cu hainele pe ei, cu cizmele la picioarele patului, cu centironul la cap; dar după trei ani de militărie se eliberează, pe când caii îndură hamurile toată viața.

Când expediția e gata, vine și locotenentul, căci locuiește chiar la pompierie. În timp ce se fac pregătirile în curte, are grijă să se dichisească, de parcă ar merge la o sindrofie. Nici chiar atunci când a fost foc mare și au ars patruzeci de barăci în piață, adică toate, că una n-a scăpat, și nici chiar când s-au aprins paiele prefecturii, de au ars iarăși până s-au sfârșit, nu l-a văzut cineva pe pompier, nepudrat și fără mănuși pe mână.

Îndată ce aude clopotul de foc, își trage cizmele în picioare, peste pantalonii strânși pe coapsă, își agață pintenii strălucitori, își perie mustața castanie, își așază chipiul pe-o sprânceană și numai după ce se uită în oglindă și e mulțumit, iese în curte, se suie pe capra sacalei, lângă vizitiu, și dă ordin de plecare.

Echipajul trece pe străzi cu gălăgie, fie că e zi, fie că e noapte. Un călăreț deschide drumul, sunând din trompetă, cum sunau odinioară pristavii în fruntea caleștilor domnești. Îndată după trompetist vine sacaua, pe a cărei capră stă mândru șeful pompierilor, pe urmă pompa, trasă de patru cai, și ultima, scara pe roți, lungă să o poți întinde până la al patrulea cat, deși în tot orașul numai rezervorul cu apă de la gară e atât de înalt.

Lumea se dă speriată la o parte, în fața convoiului gălăgios; pe cepul de deasupra, al cărui dop s-a pierdut odată și n-a mai fost înlocuit, sacaua zvârle apă dintr-un trotuar în altul, de parcă nu merge să stingă focul, ci doar să ude strada, ca să nu se mai ridice praf. Fetele din oraș, care mor după pompier fiindcă are mijlocul subțire și mustața răsucită la vârfuri, ca niște țepi, îi ies în cale să-l admire. Pe urmă așteaptă, în zăduf sau în frig, să se întoarcă echipajul. Dar locotenentul după ce s-a încredințat că nu arde nimic, sau dacă a ars ceva, a ars până la sfârșit, se întoarce pe alte străzi, să-

l vadă și alte fete cum stă de mândru pe saca. Cine știe câte dintre ele, nemaiavând ce să viseze, visează incendii uriașe, care să prefacă în scrum tot orașul, și pe pompieri, să ardă sacaua, pompa, scara, caii în ham, și să scape numai ele cu locotenentul.

Pompierul își face loc, mlădiindu-se, printre mese, salută în dreapta și în stânga, ducând elegant mâna înmănușată la cozorocul chipiului și se așază la masa lui Agopian, unde e primit cu veselie. Tamara n-a venit, firește, fiindcă păstrează încă doliul. Pompierul aruncă priviri aprinse nevestei lui Agopian, dar el nu știe că ei îi plac altfel de oameni, înalți de nu încap pe ușă, cu umerii lați, cu obrazul bărbos, cu mâinile vânjoase, întocmai cum sunt unii pescari pe Liman.

Orchestra a început să cânte, perechile s-au ridicat de la mese și merg pe podeaua de lemn, la dans. Deasupra, în aer, dansează o altă lume, gâzele atrase de lumină. Uneori mi se pare că se leagănă și ele în același ritm cu dansatorii, cucerite de acordurile orchestrei. Doi fluturi mari, cu aripile colorate, fugărindu-se, descriu între lămpi figuri grațioase, ca niște balerine. Mișcările lor aeriene au un farmec care oamenilor le lipsește; pe dansatori, podeaua de lemn unde se învălmășesc, târșâindu-și picioarele, îi leagă grosolan de pământ, amintindu-le neîntrerupt apartenența lor terestră.

Ilinca se ridică de la masa lui, unde cele două fete îl țineau sechestrat, și vine spre noi, râzând, legănându-se. Până ce ele să bage de seamă, și să-l cheme înapoi, ne pomenim cu el alături.

— Dat fiind că-i ziua apei, mi-am îngăduit și eu să beau puțin, îmi mărturisește, sprijinindu-se cu pumnii în masa noastră. Dar n-am băut prea mult, nu. Doamne ferește! Uită-te la mine și spune dacă sunt de fotografiat! Când oi fi gata, te chem, să mergem împreună, să stricăm numai un clișeu.

— Vania! îl strigă una dintre fete.

Are vorba tărăgănată, plângătoare, cu accente prelungite pe fiecare silabă.

Ilinca întoarce capul, face semn că vine, apoi râde prostește la noi:

— Chiar mie îmi spune așa: Vania! Vezi ce nume frumos? Acasă mumă-mea îmi spune Ioane, de când mă știu. Astea au vorba mai dulce, ai văzut?

— Vania, de ce nu vii? îl cheamă acum cealaltă fată, la fel de plângător, și cu o vădită nerăbdare, în pofida glasului tărăgănat.

— Vin, vin! le strigă Ilinca, măgulit că ele îi poartă de grijă.

— Sunt singure, bietele, mărturisește apoi, înduioșat, către noi. N-au tată, nici mamă; i-au împușcat soldații după revoluție că s-au ascuns în pod

și-au tras amândoi într-ai noștri. Da' ele, săracele, ce vină să aibă? Erau niște copile. Până vara trecută le-a ținut un frate, Feodor, un derbedeu. Acu e dincolo, a fugit noaptea, cu o barcă; până să-l simtă grănicerii, s-a dus. Au rămas fetele singure; ți se rupe inima de mila lor!

— Vania, ci stai? strigă amândouă deodată, aruncându-ne priviri înveninate, din ochii lor de huhurez, înfundați sub sprâncenele groase.

— Iacă vin, iacă vin! Să nu te duci singur la fotograf; să mă iei și pe mine; încăpem amândoi pe un clișeu.

— Nu-mi plac fetele astea, spune Nadia, cum rămânem singuri.

Au, cu adevărat, ceva de păsări răpitoare, așa cum îl apucă fiecare de câte un braț și-l silesc să stea pe scaun, între ele.

— De ce-i dau să bea atât? urmează Nadia, nemulțumită. Nu văd că s-a îmbătat? Ce vor cu el?

Cele două fete, aplecate peste masă, îi toarnă neîntrerupt în pahar și Ilinca n-așteaptă să fie poftit, ca să-l deșerte.

— Așa se bea pe aici, spun înțelegător.

Dar mi se pare și mie acum că stăruința lor e ciudată. Ce-or fi vrând să capete de la el?

Rămân cu privirea ațintită asupra lor, stăpânit de o presimțire.

Acum unii se scoală de la mese, vin pe cheiul luminat cu becuri colorate și coboară în bărci, să se plimbe pe Liman. Dincolo de dârele de lumină trimise de becuri peste valuri, apa se pierde într-un întuneric negru, cum se pierde deasupra și orașul, dincolo de linia de salcâmi. Bărcile mici, albe, galbene, negre, vopsite în toate chipurile, se văd jucând pe valuri, ca niște străchini luate de apă, și se pierd repede în beznă. Se mai aud râsetele subțiri ale femeilor, întărâtate de legănatul valurilor, ca de o mână omenească; se aud armonici de gură cântând melodii sentimentale, sau coruri pe care depărtarea și întunericul le fac puțin misterioase. Unii au felinare cu lumânări, și cum se văd legănându-se în noapte par niște stele căzute în valuri; te-ai aștepta să se stingă și să le auzi sfârâind.

Fetele de școală, mai mărișoare, cărora li s-a îngăduit să vină la serbare în uniformele lor albastre, cu gulerașe albe, nevinovate, ca să strângă bani pentru pescarii săraci, umblă printre mese și vând artificii. Pe noi însă ne ocolesc; prezența Nadiei le intimidează sau le jignește.

„Orașul mă reneagă”, îmi spun, gândindu-mă la fetele pe care anul trecut le apucam pe după umeri și le duceam cu mine, fără ca ele să se opună. Acum trec pe alături și întorc capul. Nadia nu observă. Ea urmărește

pe cele două surori, cum continuă să-i toarne lui Ilinca de băut. În timp ce el deșartă nesocotit paharul pe gât, ele se apleacă și-i spun amândouă deodată ceva la ureche, poate o rugăminte de care el se ferește, bătând aerul în fața ochilor, cu mâinile moi.

Locotenentul îmi prinde o clipă privirea și, găsind parcă în ea un sprijin, se smulge iarăși din mâinile surorilor, ca să se târască râzând cu hohot, până la noi, să ne împărtășească năstrușnica lor dorință:

— Asta n-am pomenit-o încă! hohotește zgomotos, lăsându-se în pumni pe masa noastră și încercând să ne privească pe sub sprâncenele lui zburlite, căzute grele peste ochi. Astăzi fiind ziua apei, Niura și Pașa pretind să le duc la plimbare pe Liman.

— Vania, die cie-ai plecat? strigă cu glasul lor plângător, amândouă cucuvaiele deodată, aruncându-ne priviri dușmănoase.

— Iaca vin, iaca vin! răspunde Ilinca, făcându-le semn să se liniștească.

Și iarăși se apleacă, râzând, înspre noi:

— Care va să zică, să mă duc pe apă?! Păi eu în viața mea nu m-am urcat în barcă! Ohoho! Dacă pe Liman n-ar curge bragă cenușie ci vin rubiniu de-al lui Titorenco, m-aș duce, cum să nu! Cu mare plăcere, mă înțelegi, căci dacă s-ar răsturna barca, e altceva să te îneci în vin decât în apă.

— Vania! plâng într-un glas fetele rămase singure, străfulgerându-l cu privirea lor de păsări răpitoare.

— Mă duc, nu-i chip să le las singure! se scuză locotenentul, plecând de-a-ndăratelea, dibuind cu mâinile în aer o margine de masă inexistentă, care să-i înlesnească drumul până la ele.

— Au ceva ciudat fetele astea, spune Nadia.

Și în clipa aceea văd că mai este cineva care își ațintește privirea acolo; de aseară s-a așezat la o masă sub salcâmi și din umbră urmărește ce se întâmplă la masa lui Ilinca. E comandantul portului militar al grănicerilor, un căpitan de marină, tânăr, scund, cu privirea ascunsă sub cozorocul șepcii. O cicatrice roșie, urma unei răni abia închise, îi brăzdează fața, de la colțul sprâncenei până în falcă, despărțindu-i obrazul în două. Puțină lume îl vede în alte zile, fiindcă nu umblă niciodată prin oraș. Nici acum, în colțul lui întunecos nu poate fi observat.

Lumea petrece; mesele încep să se unească, două câte două, sau mai multe la un loc. Dopurile sticlelor cu șampanie prind să pocnească, într-un ritm zglobiu, înveselindu-i pe toți.

— Vania, mai bea și paharul ăsta! se aud cucuvaiele, plângând.

Ilinca râde zgomotos, cu capul căzut peste masă:

— Dat fiind că-i ziua apei, bolborosește, se cuvine să beau oricât.

Și continua să golească paharele, unul după altul. Numai când fetele se apropie ca să-i vorbească iarăși, în șoaptă, la ureche, se scutură, râzând subțire, cum s-ar feri de o gâdilitură.

— Cum o să merg cu voi în barcă? Ohoho! Voi nu știți că apa îmi face rău la măruntaie? Ohoho, mai bine să beau încă un pahar!

Se apropie miezul nopții; marinarii care au în grijă artificiile, pleacă spre capetele cheiurilor ca să aprindă cele două roate cu fuzee. Peste magazii, înspre mare, cerul începe să se coloreze; colțul lunii iese ud din valuri, îmi închipui cum va lumina roșiatic zidurile albe ale sanatoriului. Mă gândesc la Ștefănel care doarme afară pe terasă, învelit în pături până sub bărbie și amintirea lui îmi aduce în suflet o duioșie caldă. Aș vrea să întind mâna pe deasupra mesei și să-i mângâi brațul Nadiei. Ea a rămas gânditoare, cu ochii la cele două fete care îl îmbată pe Ilinca. Sunt numai douăzeci de kilometri până la Bugaz unde seara ne plimbam pe mare, singuri, fără să ne întrebăm ce fac semenii noștri în lume.

— Nu pot să înțeleg ce se întâmplă. De ce îi dau să bea atât?

Poate așa se întreabă și căpitanul de marină, urmărindu-le din umbră, de la masa lui, unde stă nemișcat, cu bărbia rezemată în pumni.

— Ți-e frig? o întreb, fiindcă umerii îi tremură încetișor. Vrei să-ți aduc pardesiul?

Încuviințează din cap, cu o nouă înfiorare. Îmi fac loc printre mese, până la marginea cheiului unde „Miladul” se leagănă ușor în parâme. Așa cum ne așteaptă mi se pare că-i o ființă vie, cu minte și cu suflet, care ne va scoate din mijlocul acestei lumi, ca să ne ducă în lumea noastră. Am pentru el dragostea călărețului hoinar pentru calul de care nu se desparte niciodată.

Cobor cu o mulțumire caldă pe punte, cum aș intra în casa mea adevărată, la care uneori mă gândesc cu inima strânsă, înstrăinat de ea. La douăzeci de pași, pe chei, pe podeaua de scânduri, lumea amețită de băutură se îmbrățișează de-a valma, nimeni nu mai e sigur că știe pe cine are în față.

În cabină, muzica de afară se aude mai dulce, mai îndepărtată și pare că nu e cea după care își târăsc pașii grei dansatorii. Iau pardesiul Nadiei și ies pe chei, în clipa când, la cele două capete ale digurilor, rocile cu artificii încep să se învârtească. Fuzeele se aprind pocnind, una de la alta și roțile puse pe pivoți, în vârful stâlpilor, capătă viteză din ce în ce mai mare,

răspândind în jurul lor jerbe de flăcări. Lumea se scoală înveselită de la mese și vine să privească mai de aproape. Fiecare își aprinde acum artificiile sale; unele ard sfârâind, altele țâșnesc spre cer, altele pocnesc, cum pocneau adineauri dopurile de șampanie. Cerul negru, deasupra portului, e o învălmășeală de stele căzătoare. Muzica a tăcut și se aude numai fâșâitul acestor astre efemere.

Pe Nadia o cucerește repede orice joc nou; s-a ridicat în picioare și aplaudă înveselită. Alături îl auzim pe Ilinca, râzând zgomotos:

— Dat fiind că-i ziua apei…

— Aprindi-o și pi asta, Vania! Și pi asta! plâng cucuvaiele la urechea lui, întinzându-i artificii.

Ilinca râde.

— Ohoho! fiind ziua apei…

Una dintre fete îi pune în mână un tub de carton, mai mare decât celelalte pocnitori.

— Aprindi-o și pi aista Vania, te rog aprindi-o!

Locotenentul se supune, legănându-se. Un pocnet sec se amestecă între celelalte zgomote ale serbării și, printre artificiile care brăzdează întunericul, o stea roșie țâșnește drept în sus, spre cerul negru. O clipă pare că s-a oprit în înălțime, pe urmă, când nu te aștepți, pocnește încă o dată, și se desparte în mai multe lumini colorate, care cad una după alta și se sting în apă, sfârâind.

Locotenentul, care a urmărit cu ochii beți fuzeea, se lasă pe scaun, mulțumit.

— Acum putem să mergem la fotograf; dacă nu mai avem altă treabă, haidem! O să vedeți ce bine ies în poză, n-o să vă pară rău. Dat fiind că-i ziua apei, se cuvine să ne fotografiem.

Cele două fete își aruncă o privire care mă intrigă; în aceeași clipă, fără să-mi dau seama ce neliniște mă îndeamnă, ridic ochii spre masa de sub salcâmi, și îl caut în penumbră pe căpitanul de marină. Sticla lui cu vin a rămas pe masă și paharul e alături, neatins; scaunul e gol. Mi se pare că îl zăresc pe căpitan, scund, cu umerii lați, îmbrăcat în uniformă de culoare închisă, strecurându-se pe sub salcâmi, spre dig. În întuneric, la capul cheiului, alte umbre îl așteaptă; sunt poate soldații care au aprins fuzeele. Peste o clipă dispar cu toții și în lumina neclară a cornului de lună, ridicat deasupra magaziilor, digul rămâne atât de gol, încât te întrebi dacă o clipă mai devreme au putut să fie oameni acolo și dacă au fost, unde s-au ascuns.

Jocul de artificii s-a terminat; roțile de la capul digului s-au stins și cerul deasupra portului s-a făcut iarăși negru. Luna alunecă ciopârțită pe acoperișul magaziei și pare că vrea să meargă mai repede, ca să se ascundă între salcâmi. Muzica a început iarăși să cânte; dansatorii revin amețiți să se înlănțuiască pe podeaua de scândură. Unele mese încep să se golească; o parte din lume pleacă, pe nesimțite. Un început de oboseală și de tristețe se lasă peste serbare; dincolo de vălurile negre care închid orizontul la răsărit, peste apă, se simte luptându-se să răzbată dimineața.

Cele două fete trec pe lângă noi, ducându-l pe Ilinca la mijloc. Locotenentul se împleticește, și râde, parcă gâdilat:

— Hihihi să merg cu barca! Una ca asta n-a făcut neam de neamul meu! Să nu mă înecați mireselor, că niciodată n-am putut să sufăr apa…

Ele mai mult îl târăsc decât îl duc; în dreptul nostru îl smucesc de brațe, ca să nu se mai oprească, și merg întins spre marginea cheiului unde o barcă neagră, pescărească, așteaptă, parcă dinadins. Un timp îl mai auzim pe locotenent chicotind, pe urmă barca, la care vâslesc amândouă fetele, se pierde în întuneric…

Mă înfior; vântul de la nord a început să bată, rece și umed; vine toamna atât de repede, încât nu ai timp să te obișnuiești cu ea.

— Vrei să mergem? o întreb pe Nadia, apucându-i mâna rece pe deasupra mesei.

Își privește ceasornicul de la mână:

— E două și jumătate. Să mai stăm; peste o jumătate de oră începe să se lumineze.

Și după o clipă, continuă, cu un zâmbet înghețat:

— Mi se pare că se întâmplă ceva, mi-e frică să plecăm pe întuneric.

— Îți pare rău că ne-am oprit aici?

Mă privește gânditoare. Chipul ei, puțin obosit după o noapte nedormită, mi se pare crispat.

— Știi, spune, încrețindu-și fruntea, nu-mi pare rău, dar mă întristează oamenii; dorința lor de petrecere mi se pare forțată; apoi luminile țipătoare, artificiile, vinul băut fără socoteală… Parcă ar avea în ei simțământul dezmoștenirii.

La vârsta ei, să aibă asemenea gânduri, și chiar să le exprime! O privesc și nu-mi vine a crede. Dar ce știu despre ea, la urma urmelor?

Orchestra s-a oprit și muzicanții au lăsat instrumentele jos, ca să se ducă la masă, în spatele magaziilor, unde grătarul lui Guțu s-a stins, răspândind

în aer mirosul greu al seului răcit, amestecat cu mangalul. Muzica militară începe să cânte un vals tânguios, potrivit cu dezolarea care începe. Podeaua de dans a rămas părăsită, sub becurile puternice. Bate vântul dimineții, rece; umerii femeilor se înfioară. În fund, după un stâlp care îi umbrește, aplecați cu capetele deasupra mesei, stau Liuda și maiorul medic; nu i-am văzut toată noaptea. Poate nu au dansat ci au rămas ascunși în colțul lor, vorbind în șoaptă, cu mâinile prinse deasupra mesei, ca doi îndrăgostiți, la vârsta adolescenței. Mă gândesc la picioarele groase ale Liudei, la șoldurile ei osoase, la pieptul mic, chircit deasupra mașinii de scris, unde bate în fiecare zi alte scrisori pentru oamenii care de luni de zile nu mai plătesc lumina electrică. Oare acum, fără Ronsky, cum o fi mergând uzina? Tamara cum o duce-o cu văduvia?

Îmi amintesc de ea așa cum era în preziua plecării mele, îmbrăcată în rochia neagră de catifea, rochie de doliu, decoltată, cu sânii albi pudrați, cu părul pieptănat pe frunte, în bucle, ca ale Nadiei. Întorc capul să văd ce este asemănător între ele două. Ce ciudat; sub lumina abajurului de mătase, chipul Tamarei părea uneori ca al unui copil; al Nadiei pare acum matur și aspru.

Vântul mă face să mă înfior; văd la chei catargul „Miladului” legănându-se; oare nu-mi face semne, să nu uit că trebuie să plec la drum? Mă gândesc la casa lui Ronsky, la căldura parfumată în care doarme acum Tamara, la rochia ei de catifea neagră, care acum stă aruncată pe vreun fotoliu, la sânii ei care, eliberați, palpită și doar că nu gem de dorință. Nu știu ce oboseală, ce frig, ce descurajare, mă face să mă gândesc cu inima strânsă la patul ei. Nu mă gândesc la ea, ci la patul ei cu rufărie curată și fină, în care să mă întind, să mă încălzesc, să mă odihnesc; să-mi las capul pe o pernă parfumată, să-mi întind o mână pe sub grumazul ei, nu ca s-o îmbrățișez, doar ca să simt că nu sunt singur, să vină lângă mine, să-și lipească în lungul meu trupul ei, pe care l-am văzut fremătând sub rochie, și să adorm în căldura lui.

— Nadia! spun, întinzând mâna peste masă, să-i ating brațul, să-i simt căldura, să mă trezesc din visarea bolnavă, dar simt că tremură.

— Ți-e frig?

Privește fix peste apă.

— Nu, am auzit un zgomot; se întâmplă ceva.

Și în aceeași clipă își duce mâna la gură, să-și înăbușe un țipăt.

— Uite!

Din capul digului a țâșnit, ca un fulger, lumina unui reflector. Fascicolul lui concentrat, penetrant, brăzdează întunericul, înfigându-se în apa neagră, departe, în larg. În aceeași clipă, un alt reflector se aprinde pe digul celălalt și străpunge întunericul în direcția unde se îndreaptă primul. Dârele lor orbitoare se unesc, închizând un mare triunghi de apă.

— Ce se întâmplă? întreabă Nadia, cu mâna la gură.

Muzica militară se oprește deodată și lumea se ridică, speriată.

În clipa de liniște care urmează se aude duduitul înfundat al unui motor. La capul cheiului o șalupă se desprinde din umbră ca o nălucă, și pornește spre larg fulgerător de repede, catapultată. În curând apa neagră îi înghite și conturul și duduitul motorului.

— Ce se întâmplă? repetă Nadia, scoasă din fire.

Îi strâng tare brațul; nu știu ce să-i răspund. Lumea a rămas încremenită la mese, nimeni nu îndrăznește să miște; sub luminile puternice oamenii par niște statui de ceară într-un panopticum.

Și deodată, după liniștea grea în care a încremenit Limanul, un răcnet înfricoșător se răspândește peste apă. În unghiul celor două reflectoare străfulgeră o lumină, ca un amnar și, îndată, un pocnet sec izbește în pereții magaziilor; parcă a trosnit o scândură.

— Ce este? întreabă iarăși Nadia, acum în panică.

Îi mângâi brațul, apăsat, repede, ca să o liniștesc pe ea, și poate tot atât, pe mine. Mi se pare că răcnetul a fost al lui Ilinca. Îmi vin în minte chipurile de păsări răpitoare ale celor două fete și felul cum l-au îmbătat și l-au urcat în barcă. Un nod rece, dureros, mi se așază în capul pieptului; mă simt tremurând ca de frig și mi-e peste putință să mă stăpânesc.

— Nadia, șoptesc, cred c-au vrut să-l ducă dincolo.

Poate e doar o închipuire, datorată celor două fete care mi s-au părut ciudate. Și dacă le suspectez degeaba? Dar racheta pe care i-au dat-o lui Ilinca, s-o tragă, între artificii? N-a fost un semnal?

Nu știu. Poate judec pornind de la o neîncredere veche, de la o teamă; aici e locul unde lumea se desparte în două, și nici o apropiere nu se poate face, nici o întrepătrundere între o parte și alta.

După împușcătura de adineauri, căci n-a putut să fie altceva, peste Liman s-a lăsat o liniște care ne face urechile să țiuie. Se văd reflectoarele alergând neliniștite deasupra apei, căutând în întuneric, până ce se opresc într-un loc; umbra neagră a șalupei alunecă în lumina lor; se aud strigăte,

semnale, apoi reflectoarele se sting. Și în aceeași clipă la orizont se văd zorile, izbucnind ca o explozie.

Ziua a venit fără să o simțim; totul s-a petrecut pe neașteptate. Pe mal, unde orașul încă mai doarme, umbra salcâmilor devine cenușie; luminile din port pălesc, sub cerul care se învinețește sunt triste și inutile.

Speriați de întâmplările neînțelese, ultimii oameni pleacă repede, urcând pe șosea, fără să privească în urmă. Chelnerii, ascunși înăuntrul magaziilor, ies, în sfârșit, să strângă paharele și resturile. Cheiul a rămas pustiu; numai în fund, maiorul medic și Liuda stau aplecați peste masă, cu capetele în jos, privindu-și nemișcați mâinile împreunate. Deasupra, vântul rece face să tremure ramurile salcâmilor, dar cei doi nu simt vântul, cum nu aud freamătul frunzelor pălite.

Duduitul înfundat al motorului se aude din nou, crescând, în întuneric; de sub vălurile cenușii care îmbracă Limanul în zorile reci, prova șalupei se ivește, într-o spumă albă, îndreptându-se încet spre chei, parcă obosită. Deasupra cabinei, lângă timonier, se vede capul căpitanului, cu șapca trasă în jos, peste ochi. Au ceva ireal, așa cum apar odată cu zorile, de peste apă; mi se pare că nu au plecat de aici, de la țărm, ci acum vin prima oară, dintr-o altă lume. La pupa, barca neagră a fetelor, trasă la remorcă, joacă dezordonat pe valuri și în penumbră seamănă cu un monstru marin, ucis.

Dimineața lasă să cadă pe Liman o ceață cenușie, îngroșându-se pe măsură ce se face ziuă. Șalupa vine în lungul digului, încet cu motorul abia rotindu-se, face un rondou larg, se apropie de chei, ca o umbră și se oprește încet lângă „Miladul”. Vecinătatea acestor două mici nave, una albă, alta cenușie, cu o mitralieră pe punte, mă înfioară. Câțiva marinari aleargă de la capul digului, unde au așteptat întoarcerea șalupei.

— Aduceți targa! strigă căpitanul ieșind cu pașii obosiți, pe chei, și îndreptându-și spinarea.

Alți marinari îl urmează, apărând din fundul șalupei cu un trup inert și însângerat pe care îl țin, unul de subțiori, celălalt de picioare; sunt cutremurat dar nu surprins să-l recunosc pe locotenentul Ilinca. În dreptul pântecului, vestonul lui are o fioroasă pată roșie. Capul îi atârnă pe umăr și pe obrazul, altfel aprins de băutură, din care sângele s-a scurs, acum au mai rămas doar vinișoare vinete, ca niște nervuri uscate.

Când îl întind pe mal, locotenentul își revine pentru o clipă; deschide ochii și ne privește rătăcit:

— Mama lor! scrâșnește, cu chipul închircit de durere, ducându-și mâinile spre pântec, și încercând să-și sfâșie îmbrăcămintea.

Un chelner l-a văzut pe maiorul medic la masa din fund unde el continuă să strângă mâinile Liudei, și-l aduce în fugă.

— Domnule doctor, veniți repede, un rănit!

Maiorul nu se poate dezmetici; privește aiurit cerul luminându-se și becurile pălind. De la baraca marinarilor, un soldat vine în fugă cu o cutie metalică în care sunt pansamente.

— Ce s-a întâmplat? întreabă maiorul, oprindu-se fâstâcit lângă trupul rănitului, cuprins de spasmuri.

Căpitanul îl salută, cu privirea în pământ, punând în gestul lui milităresc un fel de dispreț pe care poate nu-l înțelege decât el singur.

— Are un glonț în burtă, spune, continuând să privească în pământ; ar fi bine să-i faceți o morfină; se chinuiește zadarnic, a pierdut prea mult sânge.

— Să-l ducem la spital; nu putem să facem nimic aici, se codește maiorul, privindu-și speriat mâinile albe.

— E inutil, domnule maior; îl chinuim degeaba. Uitați-vă în șalupă, cât sânge a curs.

— Mama lor! scrâșnește Ilinca, strângând fălcile de durere.

Maiorul ia din mâna soldatului cutia cu medicamente și caută zăpăcit în fundul ei, seringa.

— Mi-ar trebui spirt, bâiguie, în timp ce desface fiola.

— Nu-i nevoie; e vorba numai să-i calmați durerile, răspunde căpitanul, aplecându-se cu briceagul deschis să facă o tăietură în pantalonul rănitului. Dedesubt pielea apare deodată, necrezut de albă; nu mai are în ea nici un semn de viață. Acul seringii pătrunde cu un mic pârâit sec, ca într-o bucată de iască.

— Făceți-i și un pansament, continuă căpitanul.

Știe că este inutil, se cunoaște după glas, dar nu-i omenește să lași în părăsire un muribund, chiar fără speranță.

Maiorul încearcă să desfacă vestonul încleiat de sânge; stofa scorțoasă îl sperie și rămâne cu mâinile roșite deasupra, mișcând fără noimă din degete.

— Scoateți-i pe ceilalți! ordonă căpitanul, întorcându-se spre chei.

Doi marinari sar în barca neagră și de pe fundul ei ridică o ființă omenească înțepenită cu genunchii la gură. Recunosc rochia albă a uneia din surori. Așa cum au aruncat-o pe mal, ca pe un sac, ea a rămas țeapănă

cu fața în jos. Din umeri i se preling pe spinare, până sub talie, dâre late de sânge închegat.

Nadia îmi strânge brațul, îngrozită; și ea are o rochie albă și un cordon la fel ca al moartei.

— Nadia, îi spun, tremurând, nu te uita. Te rog, nu te uita!

Deodată, un strigăt ascuțit străpunge liniștea sinistră:

— Pașa, Pașicica, surioară!

Doi soldați scot din fundul șalupei, ținând-o strâns de brațe, pe cealaltă fată. Seamănă într-atât cu moarta, încât pare că s-a ridicat din praf, înviată; numai că, rochia ei albă nu e plină de sânge, ca a celeilalte.

— Pașicica, unde ești? răcnește. Mi-ați omorât surioara, o să vă pedepsească Dumnezeu, blestemaților.

Când să pună piciorul pe chei, se smulge din brațele soldaților și se prăbușește peste trupul fetei moarte.

— Lăsați-o! spune căpitanul. Aveți grijă de celălalt.

Celălalt este Feodor, fratele fetelor, cel care trecuse dincolo, cu un an înainte. Pesemne, căpitanul îl pândea de multă vreme. Apare din fundul șalupei, cu mâinile legate la spate, cu bluza cenușie sfâșiată pe piept; pe brațul drept, vânjos, i se prelinge o dâră groasă de sânge.

— Și aici o să trebuiască un pansament, spune căpitanul, întorcându-se spre medicul care încearcă să oblojească cu mâinile tremurând, înspăimântătoarea rană a lui Ilinca.

— Nu vă osteniți degeaba! scrâșnește prizonierul, aruncând pe sub sprâncene priviri pline de ură. N-aveți teamă, nu pier cu una cu două.

E un bărbat tânăr, al cărui chip, poate nu urât, privirea rea îl face fioros. Cu părul nepieptănat, căzut în ochi. Cu obrazul țepos, nu are nimic care să amintească pe surorile lui. Dacă ele aminteau niște păsări hrăpărețe, el seamănă cu o fiară, cu un lup hămesit. Te-ai aștepta să găsești fâșii de carne crudă între dinții lui lungi, ca niște colți, care scrâșnesc.

Căpitanul insistă:

— Domnule maior, vedeți ce are la braț.

Feodor se smucește în legături:

— N-am nevoie de doctorii voștri și de feșile voastre. Să nu puneți mâna pe mine!

Apoi se întoarce spre fata care bocește în praf.

— Niura, vino să mă legi la mână!

— Duceți-i de aici! poruncește căpitanul, îndreptându-se spre marginea barăcilor, unde l-au așezat pe Ilinca.

Medicul îl urmează, cu desăvârșire pierdut. În urma lui vin soldații, cu targa adusă de la pichet.

— Ne-ar trebui o ambulanță, spune maiorul, privind aiurit în sus, pe mal.

— Nu e nevoie, domnule maior! repetă încă o dată căpitanul, mergând cu capul în pământ.

În marginea barăcii, Ilinca toropește, întins pe iarbă. Morfina l-a liniștit. Când ne vede, deschide încet ochii; nu ne recunoaște, nu-și dă seama unde este. Își trece limba pe buzele arse.

— Apă! șoptește. Apă!

Maiorul se împotrivește, nu se dă apă unui rănit cu intestinele perforate.

— Dați-i, domnule maior, spune căpitanul. Nu-l mai chinuiți degeaba!

Un om aduce paharul cu apă; maiorul, încă precaut și neconvins, varsă jumătate din ea pe jos, apoi se apleacă spre rănit. Ilinca vede paharul și face deodată ochii mari:

— Ce-i aici? întreabă, din gât.

— Apă.

Scutură capul, cu silă:

— Am cerut apă? Aiuresc! Dați-mi vin; n-am mai băut apă de când eram mic.

Apoi, străbătut de un val de durere, se oprește, cu fața crispată.

— Mama lor!

— Domnule maior, șoptește căpitanul, mai faceți-i o morfină, faceți-i două, trei, oricâte, să nu se mai chinuiască.

Medicul ridică ochii, zăpăcit.

— Trebuie să-l ducem la spital, îngână.

Îi e teamă să moară rănitul sub privirea lui. Vrea să-l ducă repede, să-l încredințeze altora, să asiste alții la ultimul spasm.

— E zadarnic, domnule maior, repetă căpitanul, privind în pământ. Nu ajunge până la spital. Ați văzut rana? Cred că intestinele sunt făcute praf.

După un timp, Ilinca deschide iarăși ochii.

— Dar ce s-a întâmplat? întreabă, mirându-se abia acum că se află aici, culcat, cu atâta lume necunoscută în jur.

Nu-și mai simte rana. Poate morfina îl face să se creadă numai beat.

— Dar ce s-a întâmplat? repetă stins, dând să se ridice în coate.

Ce s-a întâmplat? mă întreb și eu. Au vrut să-l răpească?

Prea multă osteneală pentru un bețiv. Să fi fost o răfuială între el și Feodor, o încurcătură mai veche? Cine a tras? Când, cum? Nu înțeleg decât că e ceva îngrozitor, și altceva, nimic.

Pe Ilinca puterile îl lasă, nu izbutește să se ridice.

— Am băut prea mult! murmură, neputincios.

După o clipă însă, tresare:

— Pașa, Niura, unde v-ați băgat?

Și deodată, ca și când aceste nume ar face să i se limpezească amintirea, un spasm îi cutremură trupul din umeri, până în vârful picioarelor. Acum își simte rana.

— M-au împușcat! bâiguie, cu ochii mari, speriați. M-au împușcat, m-au împușcat…

Căpitanul îngenunche lângă el și-i pune mâinile pe umeri, așezându-l în iarbă.

— Liniștește-te! Ai o rană ușoară, nu te teme; te faci repede bine.

Medicul se hotărăște să mai desfacă o fiolă cu morfină și i-o injectează în piciorul lui amorțit. Îndată, spasmurile rănitului se liniștesc. Deschide ochii și îi rotește amețit pe chipurile noastre. Îmi zâmbește, mi se pare că m-a recunoscut.

— Ce faci?

Bâigui, prostește:

— Bine!

— Eu m-am îmbătat, urmează Ilinca, cu o strâmbătură de neliniște în colțul gurii; dar să știi, m-am îmbătat rău!

Nu înțeleg cum mai poate vorbi, după atâta morfină; degeaba l-aș întreba pe medicul maior; poate densitatea alcoolului din sânge să fie o cauză?

Ilinca face ochii mari, cu o licărire drăcească în ei:

— Ce-ar fi să aducă un fotograf? Hai, ce spui? N-ar fi bine? Să aibă mama o fotografie de la mine?

Privirea lui inexplicabil de lucidă, se îndreaptă spre căpitan:

— De ce mă minți, mă căpitane?

Îi recunosc vocea batjocoritoare din seara când l-am întâlnit la Pancoff și s-a dus să danseze cu nevasta primarului: „Asta-i nevasta ta, mă primarule? Păi asta-i femeie frumoasă! Tu ți-ai văzut chelia în oglindă?”

— De ce mă minți mă, căpitane? urmează, cu același glas. Crezi că nu știu? Nu-mi simt eu mâinile, nu știu eu ce înseamnă asta? Și pe tata, când a murit, tot așa a fost, întâi i-au amorțit mâinile.

O înfiorare îi scutură încă o dată umerii; în trupul lui fără sânge, durerea se-ntoarce încă o dată, și-i încleștează obrazul.

— Pe tata l-au răpus unii cu toporul, la pădure; când am venit, cu jandarmii, abia mai sufla. Da' pe mine, de ce m-au împușcat?

— Liniștește-te! spune căpitanul, apăsându-i încet mâinile pe umeri.

Acum, medicul pare hotărât să-i vâre în trup toate fiolele cu morfină, din cutie. Nu mai e nevoie să-l îndemne căpitanul. Le desface una câte una, pe rând, și i le injectează în coapsă. Ar vrea ca rănitul să-i moară așa, fără să se vaite, liniștit, fără spasme, cum ar adormi. E o moarte la care ar asista mai ușor.

Cercetându-ne pe rând, ochii lui Ilinca dau de targa așezată alături.

— Dar asta de ce-ați adus-o? întreabă, privind-o la început cu un fel de teamă și cu nedumerire. A, vreți să mă duceți la fotograf cu ea? Bine, haide, duceți-mă! Chiar vreau să mă fotografiez. Cred că o să iasă o poză bună.

— Să-l ducem la spital reîncepe medicul, fiindcă rănitul se agită, morfina nu îl potolește.

Doi soldați se apropie să-l ridice.

— Stați! îi oprește Ilinca. Stați, nu merg fără lăutari!

Ne uităm unii la alții, buimăciți. Pe șosea, câțiva muzicanți din orchestră, care au întârziat la masă în spatele barăcilor, urcă spre oraș, în hainele lor negre, cu instrumentele la subțioară. Un marinar aleargă după ei și-i cheamă înapoi. Pe Liman ceața se ridică încet, ca o cortină, descoperind în larg, locul încăierării de peste noapte, unde o barcă mică neagră, se leagănă pe valuri, părăsită, și parcă ancorată. E imposibil să înțeleg cum s-au petrecut faptele, și mai ales ce-au însemnat.

Muzicanții se întorc, nedumeriți. Sunt cei doi violiști de la „Ural”. Îl cunosc de atâta timp pe locotenent; când îl văd, mâinile încep să le tremure și în ochii lor obișnuiți să se înduioșeze la fiecare cântec, lacrimile nu întârzie să apară.

— Ce-i mă, cioroilor? face Ilinca, privindu-i pieziș. Ce v-a apucat bâțâielile? Să-mi cântați cântecul meu, că merg să mă fotografiez.

Nu mai am puterea să privesc cum îl ridică să-l așeze pe targă. Îmi simt slăbiciunea, sub piept, ca un gol material care mă face să-mi par mai ușor și fără echilibru. Acum, ar trebui să mă las undeva jos, să-mi pună o pernă în

cap, să închid ochii strâns, să-mi încleștez fălcile, să nu mai aud nimic, să nu mai văd nimic, să uit tot ce se întâmplă.

O văd pe Nadia, cum a rămas părăsită, pe chei, cu pardesiul pe umeri, bătută de vânt, străvezie ca o nălucă. La câțiva pași de ea, stă Liuda, cu mâinile împreunate, cu spinarea adusă, tremurând. Ochii ni se întâlnesc o clipă, dar niciunul nici altul nu tresărim; nici eu nici ea, nu ne putem întreba acum dacă ne mai recunoaștem, dacă mai știm ceva unul despre altul și ce căutăm aici în această dimineață tristă. Mă simt sfârșit, aș vrea să întind brațele, să le cuprind pe amândouă, pe Liuda și pe Nadia, să le apropii, să le strâng lângă mine, să mă reazem de ele, cu un sentiment neclar pentru fiecare dintre ele, dar cu aceeași puternică dorință de a le simți aproape.

Soldații se apleacă să ridice targa.

— Hai, cioroilor! îi îndeamnă Ilinca pe muzicanți, nemulțumit că nu încep cântecul.

Lăutarii își potrivesc viorile sub bărbie și apasă, cu mâna tremurând, arcușul, pe coarde. Mă cutremur; au început un cântec înfiorător, nu un cântec, un plânset, un bocet, care o iarnă întreagă mi-a sunat în ureche, monoton, cu sunete prelungi, ca un cântec de strană, ca un ison. Și-n timp ce groaznicul alai pornește, spre șosea, ca să iasă în stradă, sus, Ilinca, legănat în pasul soldaților, sfârșit, cu bărbia căzută în piept, cu ochii închiși, încearcă să cânte, din pieptul lui lipsit de viață, cântecul de la Pancoff:

Niii-istrule pe malul tă-ău…

Nu mai are putere să spună cuvintele; mai mult le șoptește, dar după atenta încruntare de pe frunte, se vede că urmărește melodia cunoscută.

Rămân împietrit, privind cum convoiul urcă pe șosea, medicul merge în frunte, ca un preot, deschizând procesiunea, apoi vine targa dusă de soldați și în spatele ei lăutarii, în hainele lor negre, ca niște ciocli. O clipă, cuprinși de plâns, lăutarii se opresc.

— Zi mă, cioroilor! îi îndeamnă Ilinca. De ce plângeți, mă? N-ați mai văzut om beat?

Liuda a pornit, după maior, în urma convoiului; cum merge cu capul plecat, cu umerii aduși, cu mâinile bălăbănind pe lângă trup și cum vântul îi flutură poalele rochiei împingând-o la deal, pare o pasăre rătăcită. Aș vrea să mă duc după ea, s-o opresc, să mă așez în genunchi în fața ei, să-i sărut mâinile mari și să-i spun: „Iartă-mă, Liuda, că plec, și te las aici!”

Dar câtor fete și câtor oameni n-ar trebui să le cer iertare că nu rămân mai departe cu ei!

Nadia se apropie, tremurând, cu pardesiul bătut de vânt. Se oprește lividă, la o jumătate de pas de mine, neîndrăznind să mă atingă, urmărind cu privirea chinuită cum convoiul urcă spre oraș. O rază roșie de soare i se așază în păr; nu-mi dau seama cum a putut să treacă prin atâția nori negri și grei.

Cântecul lăutarilor, înfiorătorul scârțiit al arcușelor se aude, pierzându-se în sus, între salcâmii pe care îi scutură vântul. Apoi, după câteva clipe contenește brusc, ca și când ar fi plesnit toate coardele viorilor, deodată. Nadia tresare și-mi apucă brațul. În ochii ei mari, chinuiți, înspăimântați, se ivesc lacrimi, niște bobițe de gheață.

Mă întorc. Sus, între salcâmi, unde cântecul a contenit, licăre o luminiță; marinarii au lăsat targa jos, și s-au descoperit. Lăutarii au îngenuncheat în marginea drumului, strângându-și stingheriți viorile, la subțioară. Numai Liuda a rămas în picioare, adusă de spate, nehotărâtă, bătută de vânt, neștiind încotro s-o apuce.

Nadia își lasă capul pe umărul meu, cutremurată de plâns. O întorc încet, spre chei. Pe malul celălalt, rămas în întuneric sub norii grei, soarele s-a ridicat deasupra și trimite peste apă o lumină albă, clară, plină de strălucire, făcând Limanul să sticlească: în spatele nostru, dincolo de brâul salcâmilor, orașul continuă să stea încremenit; e adormit, sau speriat.

— Să mergem, Nadia! spun, ajutându-i să coboare pe punte.

Umerii i se zgâlțâie de plâns. Sub soarele care se ridică strălucitor, malul răsăritean nu se mai vede.

Înalț pânzele și cu vântul de la nord, nehotărât, plin de rafale, parcă și el speriat, mă îndrept spre larg. Nadia stă nemișcată pe marginea cockpitului, așa cum am așezat-o; numai umerii lăsați în jos, se zguduie din când în când, de plâns. Când ajungem la capul digului, de unde se vede în jos farul de la Bugaz și țărmul scund al insulei Carolina, subțiat de lumina puternică a dimineții, răsfrântă din apă, o înfiorare mă străbate, din creștet până în tălpi. Mi se pare că navigăm pe o apă blestemată, că în lungul Limanului, în învolburarea lăsată în urmă, se ridică duhurile atâtor morți, ale celor înecați, gâtuiți, înjunghiați, împușcați pe acest îngrozitor hotar care desparte lumea în două.

Gândul mi se duce spre orașele din apus, unde viața se scurge în tihnă, pe bulevarde largi, în case somptuoase, unde lumea la această oră se întoarce zâmbind, de la petreceri, obosită de veselie și fericire. Acolo nu ajung niciodată norii aceștia grei și negri, care de azi dimineață, de astă-

noapte, de totdeauna, plutesc deasupra țărmului de la răsărit. Nori negri, amenințători, ca un simbol, pe care vântul nu poate să-i destrame, nici soarele să-i topească. Nori sterpi: din ei nu plouă nici nu ninge, întunecă doar cerul și face soarele să răsară mai târziu.

Nadia plânge încetișor, cu capul în piept, pe marginea cockpitului. Mă așez lângă ea și-i cuprind umerii.

— Uită, Nadia! Nu mai privi, nu te mai gândi în urmă!

Pe strai și pe balansină, flutură încă, uitat, marele pavoaz. Las cârma și mă duc să-l cobor; culorile lui festive și-au împlinit rostul, serbarea e terminată.

*

Ioniță aștepta pe chei, plimbându-se nerăbdător în lungul bordurii de piatră, de la căpitănie până la far. În ultima parte a drumului vântul slăbise. „Miladul” abia mai înainta și, cum ne văzuse de departe venind, mersul acesta încet îl făcea pe căpitan să înnebunească. Abia spre ora zece am izbutit să acostăm. Ioniță se repezi spre noi, rostogolindu-se, cu nasturii uniformei descheiați, ca să nu-l înăbușe căldura, cu șapca în mână și cu părul galben lipit de sudoare pe tâmple.

— Am o surpriză pentru dumneavoastră, spuse arătându-și fericit dinții de aur. O surpriză plăcută, pe onoarea mea.

Și se propti în marginea cheiului, cu picioarele crăcănate, cu mâinile împreunate pe pântece, râzând, așteptând să ne facă mai întâi curioși.

— O surpriză plăcută, nu vă mint! reia, văzând că nu-i arătăm interes.

Era cu adevărat, o surpriză, dar nu pentru noi, ci pentru căpitan. Cincizeci de americani care călătoreau în jurul lumii cu „Princesita”, vaporul unei agenții de la San Francisco, aveau să debarce chiar astăzi, la Bugaz. Era o fantezie americană, ușor de explicat la niște oameni curioși să vadă și să înțeleagă totul, chiar și ce-i de neînțeles. Litoralul basarabean, cu apropierea lui de Odesa, unde nu era programat să meargă, îi atrăgea, ca un punct senzațional în programul călătoriei.

În ceea ce îl privea pe Ioniță, sosirea unui transatlantic la Bugaz, întrecea toate speranțele sale. Era o surpriză care îl copleșea. În port se făceau mari pregătiri pentru primirea musafirilor. Cucoana Mira, cu pântecul greu pentru a zecea oară, ștergea gemurile căpităniei; un hamal le ștergea pe cele de la vamă; câinii grănicerilor fuseseră izgoniți și cheiul se măturase. În cancelaria căpităniei, Ioniță își pregătise registrul și condeiul cel mai bun, ca să opereze în rubrici sosirea „Princesitei”. Ea se înscria în

jurnalul de port, după „Idilia”, barcaz cu două catarge, trei oameni echipaj, plecat la Sulina; încărcătura patru vagoane de grâu.

— Ei, ce spuneți de așa ceva? făcu Ioniță, privindu-ne, triumfător.

— Mă bucur pentru plăcerea dumitale, domnule căpitan! am răspuns, îndreptându-mă, cu Nadia alături, spre sanatoriu.

În aceeași clipă Ioniță îl văzu pe polițai venind dinspre gară, pe calea ferată și i se rostogoli înainte, cu haina luată de vânt, cu șapca în mână.

— Am o surpriză pentru dumneata, domnule polițai! îi strigă de departe. O surpriză plăcută, pe onoarea mea: sosește „Princesita”. Uite, chiar acum am primit telegramă.

Polițaiul ridică mâna să-l liniștească:

— Știu, știu! Stai, nu mă-nebuni! Și eu am primit telegramă. Stai, că avem treabă de făcut. Trebuie să telefonăm la oraș, după mașini. Să încercăm la prefectură; ăștia merg să viziteze ruinele Cetății. Că în altă parte n-au găsit să se ducă! Să vină cu balamucul pe capul meu!

— Cum adică, îl opri Ioniță, dezamăgit, dar dumitale de ce ți-au telegrafiat? Asta-i o treabă a căpităniei.

— Da, că n-ai vrea să lase cincizeci de nebuni de capul lor, aici, lângă frontieră. Avem și noi datoriile noastre, nu numai căpitănia.

Iată, îmi spuneam, gândindu-mă la deziluzia lui Ioniță, în timp ce mergeam pe poteca dintre magazii, spre sanatoriu, iată că totdeauna stă un diavol în umbră, pus să ne tulbure fericirea!

Ștefănel era afară, pe terasă. Ziua trecută nu venise nimeni să-l vadă.

— Doctorul Mieluș mi-a spus că peste o săptămână îmi scoate ghipsul, ne anunță, cu o fericire pe care o consumase atât, în lipsa noastră, încât se vedea că-l obosise.

Nadia se făcu o clipă palidă, dar numaidecât își reveni, ca să bată din palme, bucurându-se odată cu el. Se gândise o clipă la genunchiul operat, despre care nu știa în ce fel o să se vindece.

Ștefănel îmi apucă mâna și mă trase lângă el, privindu-mă vesel în ochi.

— Acum ai să mă iei și pe mine pe mare, spuse, bucurându-se. Am întrebat pe doctorul Mieluș și mi-a dat voie… Sunt sănătos, ca voi!

Tăceam, stânjenit. Din veselia Nadiei rămăsese numai o umbră de zâmbet, crispat pe buze.

— Acum vine toamna, urmă Ștefănel, privind soarele pălit, care dispărea peste acoperișul terasei. N-o să mai stăm mult timp aici. Trebuie să mergem la Chișinău; dar la anul o să ne întoarcem din vreme. De aici

înainte trebuie să vin în fiecare an, la mare; și mă bucur. Așa-i că o să ne întâlnim?

Ne privi o clipă, pe unul, apoi pe altul, neînțelegându-ne tăcerea.

— Haide, urmă, scuturându-ne mâinile, de ce sunteți posomorâți? Ați obosit? Așa-i că o să ne întâlnim la anul, să ne plimbăm pe mare? Nadia, dacă tu ai învățat să conduci „Miladul”, am să învăț și eu. Crezi că nu am destulă putere?

Își arătă brațele albe, slabe, de copil, pe care boala le făcuse străvezii.

— Oho, ia să vedeți ce mușchi am, continuă, încercând încruntat să-și încordeze brațul.

Stăteam la capătul patului, cu privirile plecate, ca niște vinovați. Ne gândeam că la anul el va reveni la sanatoriu, să se așeze iarăși în ghips, să-și întărească trupul cu oasele șubrede. Și poate, sănătatea noastră ne făcea să suferim.

— Ce-i acolo? întrebă, încercând să ridice capul din perne, ca să privească pe mare.

O dâră de fum trăgea o linie neagră, peste orizont.

— Vine un vapor! urmă bucurându-se, bătând din palme. Vine un vapor la Bugaz.

Ceilalți copii de pe terasă vedeau și ei acum fumul și se bucurau, la fel.

— Vine un vapor! Vine un vapor! strigau, înveseliți, ca și când vaporul care venea, trebuia să le aducă un leac nou și o nouă speranță pentru boala lor nemiloasă.

— Vine un vapor! cântau în cor, pe terasă. Un vapo-or! Un vapo-or!

Glasurile ascuțite mă iritau, fiindcă știam ce-i așteaptă. Nadia, în schimb, păru cuprinsă de aceeași bucurie ca ei.

— Asta-i „Princesita”, nu? bătu din palme înveselită. Ia să vedem cum se prezintă americanii!

Rămase surprinsă văzând că nu arătam nici un interes vaporului din larg.

— Ce faci acum? am întrebat-o, cu lipsa de hotărâre pe care o simți dimineața, după un bal, când zorile te-au surprins cu gândurile rămase în urmă, nepregătit să începi o zi nouă.

— Dau o fugă până acasă; pe urmă vin pe plajă…

Poate ar fi vrut să spună mai departe: „Vreau să-mi văd plutonul de recruți”.

Am privit-o cu un început de limpezire. Nu-i datoram nimic; după călătoria de ieri și după întâmplările de astă noapte, se regăsea aici, pe

malul mării, cum fusese înaintea plecării, firesc, fără nici o sforțare. Uita. Era prea tânără ca să se gândească în urmă. Și avea tot dreptul să se gândească numai înainte.

— Tu ce faci? mă întrebă.

Am ridicat din umeri, cu nepăsare, deși întrebarea ar fi trebuit să mă mâhnească, era tot ce putuse să mă întrebe, înainte de a ne despărți, la sfârșitul lungii noastre călătorii. Dar aveam o ciudată, o bolnavă mulțumire, să trec cu nepăsare peste toate amintirile, cum în copilărie călcam în picioare, împins de o ură inexplicabilă, castelele de nisip, după ce le facem pe malul mării, cu trudă, cu migală și uneori cu inspirație precoce.

Ne-am despărțit la ieșirea sanatoriului, sub soarele care ajungea sub zenit, fără să ne privim în ochi, fără să ne spunem o vorbă, ca doi străini. Nu eram trist; numai obosit. După ce a plecat, am privit-o din urmă, cum se ducea pe poteca nisipoasă spre casă, cu pardesiul în mână, atârnând prin buruieni. Mi se părea că întinde după ea, de la mine, un lung fir elastic care se subție și care, îndată, după un pas, după doi, poate la colțul potecii, poate la calea ferată, se va rupe și nu va mai avea nici un rost să fie înnodat. Nu, nu eram trist. Numai obosit.

Aș fi vrut să strig, după ea: „Nadia, stai! Nu vrei să ne luăm acum rămas bun? Să nu ne mai vedem, să nu ne mai cunoaștem? Să ne uităm unul pe altul, acum, cât soarele mai este pe cer?”

*

Așteptând ca „Princesita” să se apropie, îmi termin pregătirile de plecare. Fără să vreau, îmi aduc aminte de ziua când am plecat de dincolo, la începutul verii. Acum, în lumina palidă care face să lucească obosită apa Limanului, văd apropiindu-se toamna, plină de tristețe.

Ifim îmi ajută să curăț santina, să înlocuiesc școtele uzate, să astup cu câlți și cu smoală câteva crăpături pe punte. Trebuie să se gândească și el la plecare; n-are ce să mai găsească de lucru în acest port mic, unde iarna nu mai rămân decât grănicerii, căpitanul portului, vameșul și cineva la gară. Frații și surorile au să se întâlnească la Hotin, să dea fiecare socoteala de agoniseala lui, să vadă ce pământ pot să mai cumpere, pentru gospodăria lor săracă.

— Domnu', mă întreabă, în timp ce ațâță câteva găteje, pe chei, ca să încălzească smoala, la dumneavoastră este pământu' scump?

— Nu știu, Mihailiuc, nu m-a interesat niciodată.

— Așa-i, multă lume trăiește cu alte meserii. La noi nu se poate fără pământ… La noi costă zece mii de lei pogonu' și noi avem numai cinci pogoane, dar în toamna asta poate mai cumpărăm două. Fratele de la București, care lucrează la fabrica de săpun, Valodia, a strâns parale. Și Jenea, nevasta lui, a spălat rufe și a strâns… Și Simion, fratele de la căsăpie, a strâns, și nevasta lui și sora Raia și bărbatul ei, Boris Petrenko. Ne adunăm și cumpărăm două pogoane.

Oftează:

— Tare greu se câștigă banu', dacă nu-i pământ!

După o vreme, în timp ce amestecă smoala în căldare o altă idee îl face să ridice privirea spre mine, cu un interes nou:

— Domnu', dumneavoastră sunteți profesor la școală?

— Nu, Mihailiuc, dar de ce întrebi?

Face semn cu mâinile, ca să arate zădărnicia răspunsului.

— Eu am crezut că sunteți profesor. Eu am vrut să întreb pe dumneavoastră ceva.

— Întreabă-mă!

— Degeaba, asta pe profesor vreau să întreb. Să-mi spună profesoru', care știe toate și învață carte pe copii, de ce nu poate omu', fără pământ? La noi toată lumea are pământ; și cine nu are, pleacă, nu poate să trăiască.

— Bine Mihailiuc, dar oamenii de la oraș, care n-au nici măcar o jumătate de pogon, cum trăiesc?

Face semn din cap, a milă: ce, parcă trăiesc?

Apoi se întoarce să mă privească, foarte curios, mirat că nu i-a venit în minte întrebarea mai din vreme:

— Domnu', dar dumneavoastră ce meserie aveți?

— Sunt inginer, Mihailiuc.

— Inginer? face, cu neîncredere. Sunteți dumneavoastră chiar inginer? Care știe la mașini și la motoare?

Câteva clipe mă privește așa, pieziș, apoi chipul i se luminează deodată:

— Dumneavoastră sunteți inginer? De inginer am eu nevoie!

Sare bucuros de pe chei și aduce găleata fierbinte.

— Cum n-am știut că sunteți inginer? Că doar, de inginer am nevoie!

Lasă găleata de-o parte, ca să poată explica mai bine, cu brațele libere, ceea ce nu-l ajută graiul.

— Domnu', spune, muncindu-și mâinile, încurcat, dacă dumneavoastră sunteți inginer, dumneavoastră trebuie să știți ce vreau eu; este meseria

dumneavoastră. Cine poate să știe mai bine?

— Spune Mihailiuc!

— Hm! face, șovăind, străbătut de o altă îndoială, hm! Chiar sunteți inginer?

Și privindu-mă pieziș, cu un fel de nedumerire:

— Eu am văzut inginer, când am lucrat în judeţ, la drumul de fier unde a pus șină nouă, și altfel a fost ingineru'.

— Cum era? întreb, râzând.

Ifim clatină din cap, cu admirație:

— Era îmbrăcat frumos, cu haine subțiri, și umbla călare, spune, privind, cu o urmă de îndoială, îmbrăcămintea mea ponosită.

După o clipă continuă, cu mai puțină tragere de inimă, dar hotărât să-și spună păsul până la capăt:

— Domnu', dacă dumneavoastră sunteți inginer, dumneavoastră știți cum se face săpun!

— Cum se face săpunul? Dar asta știe orice gospodină.

Ifim clatină nemulțumit, din cap:

— Eu vreau să știu cum se face săpun la fabrică, unde lucrează Valodia; altfel de săpun, nu ca la voi și la noi: pui untură multă, sodă multă, foc mult, muncă multă și iese săpun puțin. La fabrică nu pune untură, pune câini morți, mi-a spus Valodia, și sodă puțină, și muncă puțină și iese săpun mult. Dumneavoastră știți cum se face săpun la fabrică?

— Asta nu știu Mihailiuc, răspund, îndeajuns de încurcat. Fiecare fabrică lucrează în felul ei.

— Vedeți, dumneavoastră nu sunteți inginer!

— Ba sunt! Dar nu sunt inginer de făcut săpun.

Ridică din umeri, ca să arate zădărnicia discuției.

— Degeaba, eu cu inginer am vrut să vorbesc.

— Mă, să nu mă scoți din fire! Inginer sunt, dar n-am învățat cum se face săpun!

— N-ați învățat la școală?

Se miră, privindu-mă nedumerit, ca și când ar vrea să spună: „Da' la ce ați mai umblat atunci prin școli?” Și după o clipă, ca să ocolească discuția supărătoare, începe să-și spună planul, cum l-ar spune unui prieten la fel de nepriceput și de prost:

— Eu m-am gândit că dacă nu e pământ, să facem săpun. Stăpânu' la Valodia face săpun, pentru toate orașele și trăiește bine, în casă frumoasă,

cu automobil și cu servitori. Eu nu vreau automobil și servitori, dar vreau să nu mai spele surori și cumnate, rufe. Să stea acasă, să pună perdele cu flori frumoase, la fereastră, să facă mâncare bună și să meargă duminica la horă. Asta vreau. Să facem săpun. Dar cine știe cum se face săpun la fabrică? Valodia nu știe, că nu-l lasă să vadă înăuntru; acolo umblă numai stăpânu' fabricii, și prietenii lui. Ei bagă câini morți și sodă proastă, da' săpun este mult și bun. Valodia cară lăzi, afară, și pune foc la cazan; nu știe cum se face săpun. Cine poate să știe? Numai ingineru' știe.

Mă privește, mustrător:

— Degeaba, dacă dumneavoastră nu sunteți inginer! Eu am știut că nu sunteți inginer. Ingineru' are treabă, la fabrică, sau la drumu' de fier; nu umblă cu barca, nu are timp de plimbare. Eu știu ce-i inginer!

Un sunet lung de sirenă, îl făcu să se oprească. „Princesita” lăsa ancora, la jumătate de milă în larg, acolo unde se termina linia neagră a geamandurilor.

Ioniță apăru, consternat, din capul cheiului, unde așteptase sosirea transatlanticului.

— Pilotul e un ticălos! izbucni, frământându-și mâinile. De ce nu i-a adus în port? Aveam adâncime pentru ei, știa doar. De ce i-a oprit în radă?

Ce fapt de nimic, poate să spulbere fericirea unui om! De ce-și mai pusese Ioniță uniforma nouă, de ce măturase cheiul, de ce ștersese ferestrele la căpitănie, de ce-și îmbrăcase copiii în haine curate, cu gulere mari, pe spate, ca marinarii? „Princesita” se legăna la ancoră, în larg. Era o navă elegantă, un fost iaht particular al unora din mulții regi americani, achiziționat de agenția care organiza călătorii colective în jurul lumii. În timp ce Ioniță se agita, opărit, pe chei, călătorii de pe „Princesita”, înghesuiți în bordul dinspre țărm, așteptau să se pună pe apă șalupa, ca să debarce.

— De ce n-au tras la chei? se întreba cu glas tare, indignat, Ioniță. Aveam doar, adâncime, pentru ei; pungașul de pilot, de la Constanța, mi-a făcut-o. Trebuie să fie vreun prieten care râvnește la postul meu!

Ar putea cineva să-l invidieze pentru căpitănia lui? Dar pentru ce colț de pământ nu sunt oamenii în stare să se bată?

— Iată-l pe Ioniță, Ioniță-Corabie, Ioniță Marinarul de Baltă! Ce faci mă, frate Corabie?

Un om mărunțel, cu capul mic, ca de șoarece, cu ochii neastâmpărați, plin de veselie, stând în picioare în prova șalupei care se apropia, îi făcea

semne căpitanului, de departe, strigându-l, ca la Turnu-Măgurele, de unde se cunoșteau și de unde îi venise lui Ioniță patima marinăriei.

— Ce faci, frate Ioniță! Te văzuși căpitan de port! Mă, fir-ai să fii! Neam de neamul tău n-a umblat pe apă și tu porți uniformă de marinar!

Un val de sânge năvăli în obrazul căpitanului. Capul lui rotund, sub șapca nouă cu ancoră brodată în fir, păru că se clatină, ca la oamenii loviți în creștet. Strânse pumnii, să-și înăbușe mânia. Prietenul de la Turnu Măgurele, om vesel și nepăsător, nu ținea seama de supărarea nimănui, fiindcă el, unul nu putea din fire să fie supărat pe cineva.

— Ioniță-Corabie! Chiar tu în persoană, căpitan de port, la Bugaz! Măi, fir-ai să fii!

Și se întoarse să explice în englezește americanilor ceva despre el, arătându-l mereu cu mâna; americanii îl ascultau cu gura căscată, curioși, hotărâți să nu piardă nimic din ce se poate vedea și auzi. În clipa când șalupa acosta, zece inși săriră pe chei, cu aparate fotografice în mână, înghesuindu-se în jurul lui Ioniță să-l fotografieze, ca pe un exemplar ciudat.

— Ce, ce înseamnă asta? bâlbâia Ioniță, roșu în obraz, cu sudoarea înghețată pe frunte, strângând pumnii, dându-se înapoi, fâstâcit. Ce înseamnă asta? Domnule Mănoiu, am să mă plâng de dumneata! Eu sunt în funcție aici, nu trebuie să-ți bați joc…

Pilotul își făcu loc printre americani, veni la el și-l îmbrățișă.

— Frate Ioniță, parcă nu mă mai cunoști! Acum îmi spui „domnule Mănoiu”, cum îi spuneai tatii… Zi-mi mă: Guță, ca la Turnu Măgurele, când jucam arșice în țigănie, ce dracu, că doar n-oi fi uitat!

— Domnule Mănoiu, dumneata uiți că aici sunt căpitanul portului și că am o datorie! Cum debarcați lumea, fără nici o formalitate? Unde sunt actele navei? Unde este comandantul? Parcă ați ancorat într-o insulă nelocuită.

— Stai măi, frate Corabie, nu te supăra! O să-ți aducem și actele, uite vine și comandantul, pleacă și el în excursie cu toată lumea.

Comandantul avea să vină cu a doua șalupă, avea să dea mâna cu Ioniță, să-i spună „What do you do?”, avea să intre chiar în cancelaria căpitanului, cu o curiozitate pe care nu era nevoit să și-o ascundă, avea să se fotografieze, în fața căpităniei, cu Ioniță într-o parte și cu Mănoiu în alta. Era un om de statură potrivită, uscățiv la față, cu nasul ascuțit, ceea ce făcea ca înfățișarea lui să pară aspră; nu reprezenta chiar chipul comandantului de

transatlantic pe care și-l închipuise Ioniță, era însă un comandant de cursă lungă și dacă înfățișarea lui ar fi lăsat vreo îndoială, aurul de pe cozorocul șepcii și de pe mânecile hainei, ajungeau să convingă pe oricine.

Ioniță ar fi putut fi, în sfârșit, din nou fericit, după atâtea supărări și deziluzii, dacă pilotul, om glumeț și neastâmpărat ar fi încetat să-l mai numească cu porecla din tinerețe, care îl supăra atât de rău.

— Frate Corabie, zi te făcuși căpitan de port! Măi fir-ai să fii!

După ce-l fotografiară pe Ioniță, curiozitatea americanilor se întoarse spre mica mea corabie. Mă găsiră matisind parâmele. Câțiva coborâră pe punte și se prezentară, camaraderește. Nu le-am ținut nici o clipă minte numele. Erau băieți tineri, înalți, zvelți, sportivi, plini de viață, cu o lumină în ochi care îți câștiga încrederea. M-am gândit la privirile piezișe, tulburi, cenușii, bănuitoare, ale oamenilor de aici, care pândesc întruna și întruna se tem de ceva… Ce curioasă undă de viață, ce sănătate primitivă, aduceau de peste ocean acești băieți, care nu știau ce-i prefăcătoria, care spuneau lucrurilor pe numele lor, cu sinceritate, cu puțină naivitate, poate cu puțină inconștiență, ca niște copii care n-au avut încă timp să învețe minciuna și prefăcătoria.

Veni apoi și comandantul, ca să îmi vadă corabia, cu o vie plăcere, surprins de existența ei aici. Se interesă de drumul pe care vroiam să-l fac, cercetă hărțile și cărțile de navigație și când află că nu am sextant, se grăbi să-mi spună că îmi va dărui unul. Nu știam cum să-i răspund, copleșit de atâta simpatie. Mai târziu avem să înțeleg dragostea pe care vechii navigatori cu vele o poartă tinerilor urmași ai lor, din ce în ce mai rari. N-avea oare ceva din comandorul Maximov, acest american comandant de transatlantic? Din două părți îndepărtate ale lumii, din două rase atât de diferite, una atât de tânără, care numai în două sute de ani își făcuse o țară și o istorie, acum pe puntea acestei mici corăbii gesturile unuia semănau cu ale celuilalt, de asemeni spiritul, comun tuturor marinarilor adevărați din lume. În așteptarea autobuzelor care să-i ducă la Cetate, comandantul se așeză pe punte, ca la el acasă, cum făcuseră și cei veniți înaintea lui.

Nadia ne găsi bând whisky din sticlele plate pe care le aveau în buzunare, nedespărțindu-se de ele, cum nu se despărțeau de aparatele fotografice. O primiră camaraderește, cu strigăte vesele. Ea se îmbujoră puțin, între atâția băieți străini, și sfiala o făcea încântătoare.

— O rusoaică? Este o rusoaică? mă întrebară, cu o vie curiozitate.

— Nu sunt rusoaică! răspunse Nadia înaintea mea, sărind pe punte, mai îndrăzneață decât o știam.

— Dar aici nu sunt rusoaice? reluară, cu un fel de nerăbdare.

— Sunt, numai că altfel decât tipul imaginat de dumneavoastră, am răspuns, ridicându-mă să-i fac loc Nadiei. N-o să găsiți niciuna ca în cărțile care v-au înfierbântat.

Se priviră, puțin încurcați și nedumeriți, apoi, vorbirăm, despre altele, despre călătoria lor, care se termina abia la anul. Le trebuia optsprezece luni să ocolească pământul, oprindu-se în fiecare țară, cercetând fiecare colț al lumii, înregistrând pe pelicule fotografice tot ce întâlneau în cale. După optsprezece luni se întorceau acasă, cunoscând toate felurile de oameni din lume, e drept că mai mult după înfățișare decât după suflet și după obiceiuri. Dar important pentru ei era să aducă în valize cât mai mulți kilometri de film.

— Sunteți logodiți? întrebă unul, căutând să ne vadă pe degete, verighetele.

Același val de sânge ne făcu pe amândoi să ne îmbujorăm.

— Nu, am răspuns, aplecând capul. Suntem…

Și mă gândeam: „Oare ce suntem? Cum de nu am căutat un cuvânt care să ni se potrivească? Am fi avut timp, într-o lună și jumătate de când ne cunoaștem.”

— Suntem camarazi, am răspuns, fără să mai știu în acea clipă ce însemna cuvântul.

Nadia ridică privirea râzând, mai sigură pe ea decât eram eu pe mine.

— Eu sunt profesorul lui de înot și el profesorul meu de matelotaj, spuse, închizând în această formulă simplă toate întâmplările prin care trecusem împreună.

Avea dreptate. Cum nu mă gândisem niciodată? Nu pornisem de aici? Și nu aici rămăsesem până astăzi? „Acum, îmi spuneam, înainte de a ne despărți ar trebui să ne dăm unul altuia câte o diplomă, cum se dă la orice școală.”

Pe șoseaua gloduroasă din lungul căii ferate se auzeau sosind autobuzele.

— Veniți diseară pe bord! ne invită comandantul. Facem o mică petrecere. Ne-ar bucura să fiți și dumneavoastră cu noi.

Am privit-o pe Nadia. Surpriza îi adusese sângele în obraz. Mă înfuria acum această mobilitate a sângelui ei, acest sistem de circulație liber, lăsând

sângele să se ducă din inimă direct în obraz, fără nici o piedică, fără să întâlnească zăgazul nici unei rațiuni, fără nici o putință de abținere.

— Eu plec diseară, am răspuns. Îmi pare rău, dar n-am să pot veni la serbarea dumneavoastră.

Nadia lăsă capul în jos, fără să spună un cuvânt, mâhnită că răspunsese înaintea mea și în alt fel decât mine.

— Nu se poate să pleci diseară! protestară tinerii americani. Ai să vii la petrecere, după aceea îți dăm drumul. Acum te confiscăm.

Intervenția lor gălăgioasă îi aduse și Nadiei un curaj neașteptat. Întoarse capul, privindu-mă în ochi, cu o îndrăzneală necunoscută.

— Rămâi, spuse, apucându-mi brațul. Te rog și eu să rămâi. Ai să pleci mâine dimineață.

Am scuturat capul.

— Ai să pleci la noapte, după petrecere! urmă, concesiv.

O priveam, uimit. Îi era totuna dacă plecam acum, diseară, sau mâine dimineață. Avea un singur gând, să meargă la distracție pe iahtul americanilor. Ce nevinovat fel de a trăi viața! Nu-și punea nici o întrebare, pentru mai târziu. Acum avea un singur gând, care le îndepărta pe toate celelalte. Așa se întâmplase când învățase să înoate, așa se întâmplase când voise să învețe matelotajul, așa se întâmplase când se îmbolnăvise Ștefănel și când toată bunătatea din sufletul ei o îndreptase numai asupra lui. Nu se gândea că mâine dimineață catargul „Miladului” nu se va mai legăna deasupra cheiului, nu se gândea că între clipa de față și plecarea mea, petrecerea era o deșertăciune.

Și atunci, eu care, în fața fiecărui gest, îmi puneam întrebări uneori chinuitoare, deși adesea fără folos, m-am simțit pentru o clipă, poate pe nedrept, deasupra tuturor acestor oameni.

— Bine, am să vin! am răspuns, cu o veselie sinceră, pentru că în sufletul meu toate amărăciunile deveniseră și ele deșertăciuni, ca petrecerea proiectată.

Americanii săriră pe chei, bucuroși, de parcă răspunsul meu, aici, pe a patruzeci și șasea paralelă și pe meridianul al treizecilea, ar fi putut să aibă vreo importanță pentru ei, care se opreau în toate punctele de pe glob, unde meridianele se întretaie cu paralelele.

— Ești foarte drăguț, foarte drăguț! se bucură Nadia, agățându-mi-se veselă de braț. Cine a spus că nu știi să fii decât urâcios? Aș vrea să te sărut!

Am întors capul și am privit-o, uimit. Era atât de tânără, atât de frumoasă, și râdea cu atâta nevinovăție, cu atâta inconștiență, arătându-și dinții albi, strălucitori, sub buzele pârguite, încât amărăciunea m-a cuprins din nou.

*

Ce brutală schimbare de decor! Aseară, la zece mile de aici, pe malul acestui Liman al cărui suflu îl simt venind de peste sălciile insulei Carolina, altă muzică, alte lumini, alți oameni… Alți oameni mai ales.

Stau rezemat cu spatele de balustradă și privesc puntea inundată de lumina reflectoarelor, sub care americanii, îmbătați mai puțin de whisky și mai mult de tinerețea lor explozivă, pe care știu s-o conserve mai bine decât noi, dansează schimbând reflecții în gura mare. Sunt niște copii în haine de oameni mari. Fiecare întâmplare e gata să-i entuziasmeze; găsesc la fiecare pas ceva să-i uimească. Pentru ei viața nu e niciodată plictisitoare, fiindcă se apropie de ea cu o sinceritate puerilă și naivă. Nu au rafinament decât în croiala hainei, în ciorapii cu careuri mari, ca țesătură scoțiană, în tocurile pantofilor, foarte late, în gulere și în papioane. Dar sunt oameni adevărați.

Câțiva se apropie de mine, patinând de parcă ar fi beți.

— Unde sunt rușii? întreabă, aplecându-se peste balustradă, ca să deslușească ceva în întuneric.

E o noapte neagră; luna răsare înspre ziuă și stelele sclipind pe cerul rece nu izbutesc să împrăștie întunericul. Suntem ancorați la marginea apelor rusești, dar Rusia e foarte departe.

Mă gândesc că aseară, dacă ar fi venit la petrecerea de dincolo ar fi putut să vadă ceva din ea.

— Cum sunt rușii? Cum sunt? mă întreabă, cu o curiozitate copilărească, privindu-mă stăruitor, ca să nu le scape răspunsul de pe chipul meu.

Cine poate ști cum sunt? Dacă s-ar fi dus la numai treizeci de mile mai spre răsărit, ar fi debarcat la Odesa și acolo ar fi înregistrat, pe câțiva metri de peliculă fotografică, tot ce nu le puteam spune eu acum. Dar ce revelator din lume ar fi fost în stare să developeze apoi, în adevărata lor lumină, aceste fotografii? Ce-ar fi putut ei înțelege din niște imagini, în alb și negru? În colecția de fotografii de pe tot pământul, ar fi avut niște chipuri noi, și atât… Ce-ar fi putut să spună fotografiile, despre viața acestor oameni, despre obiceiurile lor, despre sufletul lor, când ei înșiși nu știu prea mult, nici marii lor scriitori nu știu tot, fără greșeală?

Iat-o pe doamna Learst, strecurându-se printre dansatori, cu bloc-notesul și cu stiloul în mână, ca să vină lângă noi.

— Spune-mi, ai stat mult aici, la frontieră; cunoști vreo întâmplare cu contrabandiști? mă întreabă, gata să însemne în carnet.

Doamna Learst scrie pentru un magazin ilustrat, de la New-York. Scrie neîntrerupt, în tovărășie cu soțul ei. El se oprise acum la Constanța, ca să viziteze stațiunile de pe litoralul dobrogean. Așa își împărțeau totdeauna munca lor de reporteri; trebuiau să scrie două mii de cuvinte pe zi, fiecare. Doamna Learst se plângea totuși că nu câștigă de-ajuns. Magazinul lor ilustrat le plătea douăzeci de cenți rândul, destul ca să poată trăi cineva din plin. Ei cheltuiau însă numai un sfert, de aceea era puțin; restul îl capitalizau, în așteptarea unui moment potrivit, ca să pună mâna pe acțiunile unei societăți de editură. Visul doamnei Learst era să nu mai colinde lumea, să nu-și mai însemne impresiile, să stea într-un birou propriu și să calculeze, cu liniametrul, numărul cuvintelor scrise de angajații săi. Pentru împlinirea acestui ideal, umbla necoafată, cu părul atârnându-i în dezordine pe ceafa brună, purta pantofi bărbătești, cârpiți de mâna ei albă, seara, în cabină și rochii trainice, din piele de drac, cusute grosolan, care îi dădeau o grație primitivă, de cow-boy, sau de pionier al unui ținut american încă neexplorat.

Doamna Learst nu dansa, nu cocheta, nu pierdea niciodată vremea: scria. Poate nu cunoștea nici un sentiment. Zâmbea tuturor cu același zâmbet întreg, sincer, dar zâmbetul ei nu însemna niciodată ceva nou; era egal de prietenă cu toată lumea, cu cunoscuții și cu necunoscuții, de la bucătar până la comandantul vasului, care, cu o curtoazie neoficială, cobora din sfert în sfert de oră de pe puntea de comandă, ca să-i ofere țigarete; doamna Learst mulțumea, îl privea o clipă pe sub genele lungi și grele, zâmbindu-i cu ochii negri, mari și catifelați, apoi se apleca peste carnet și începea să scrie.

— Spune-mi, poți să-mi povestești ceva? Poți să-mi arăți un contrabandist, să stau de vorbă cu el?

— Nu! Aici nu se face contrabandă. Cunosc însă altfel de întâmplări. Aici se trag mai multe focuri de pușcă decât la alte frontiere, dar nu se știe cine le trage.

Ridică ochii și mă privește mirată:

— Dar de ce să tragă dacă nu sunt contrabandiști?

— Sunt întâmplări sângeroase, doamnă; sunt pescari, pe care îi prind noaptea, pe Liman, și-i trag dincolo, dar, fără martori, e imposibil de dovedit. Sunt spioni, sunt…

— Oh! Ce istorie banală! La noi nu mai merge; s-a saturat lumea de povești cu spioni. Nu știi chiar nimic despre contrabandiști?

Doamna Learst își cunoaște cititorii; pentru banii care îi cheltuiesc pe magazinul ei, trebuie să li se dea fotografii frumoase, de pe plajele Californiei, unde se văd femei în costume de baie, excentrice, să li se dea sfaturi de frumusețe și de dragoste, să li se povestească istorii cu sfârșit frumos și întâmplări cu contrabandiști.

Comandantul urcă scările din careu și vine să ne spună bună seara. Așa cum a îmbrăcat fracul alb, fără coadă, haina de gală a marinarilor, peste cămașa cu pieptul tare, scrobit, pare un personaj din filme. Dar, cu toată îmbrăcămintea lui de gală, este comandantul unui vapor adevărat, care a traversat Atlanticul și va pleca mai departe, în jurul lumii. M-aș simți umilit cu îmbrăcămintea mea de bord, cu tricoul negru închis la gât, cu pantalonii de dril și cu pantofii de tenis, dacă n-ar fi doamna Learst alături, mai simplu îmbrăcată decât mine. Dar la drept vorbind, nici ceilalți nu sunt toți îmbrăcați altfel decât azi dimineață. Bărbații au rămas în hainele de călătorie; câțiva și-au scos chiar sacoul și dansează în cămașă, cu mânecile sumese; par mai degrabă niște boxeri la antrenament. Unele din femei au venit îmbrăcate în rochii de seară, decoltate și cu bijuterii; fetele însă, sportive și camarade, care se tutuiesc cu toată lumea și spun „darling” oricui, cum l-au cunoscut, se simt bine în fustele lor scurte și-n bluzele subțiri, strânse pe mijlocul zvelt. Această îmbrăcăminte le îngăduie să se miște în libertate, ducând pahare cu cocktail de la un grup la altul, silindu-ne pe toți să bem, ca toată lumea să fie egală.

O caut între ele, pe Nadia, dar n-o văd. Poate este la bar.

Comandantul mă apucă de braț și urcăm împreună scările punții de comandă; îmi arată cabina de navigație și instrumentele de bord.

— Am trei sextante, spune, deschizând capacele cutiilor. Unu ți-l dau dumitale.

Nu știu cum să primesc darul lui.

— Vroiam să cumpăr unul, la Constanța, spun, ezitând.

— Te rog să-l iei pe al meu; e cel mai modern sistem.

— Domnule comandant… încerc să protestez, cu sfială.

— E un foarte modest dar pe care vreau să-l fac unui tânăr navigator, spune, silindu-mă să-l primesc.

Îmi arată apoi cum se manevrează vernierul și, după ce îi deprind mecanismul, ieșim pe puntea de comandă să caut pe cerul negru, la nord, steaua polară, ca s-o prind în oglindă și s-o cobor pe orizont. Comandantul stă alături, explicându-mi această operațiune foarte simplă, pe care de altminteri o cunosc; îmi lipsește numai îndemânarea și precizia… Dar nu văd steaua polară. Jos, pe punte, sub reflectoare, Nadia dansează, cu capul dat pe spate, îmbujorată, veselă, poate puțin amețită. Sub buclele de pe frunte, și-a prins o diademă îngustă, cu strasuri albe, sper că nu sunt briliante; cum scânteiază între șuvițele de păr, diadema dă chipului ei o strălucire care nu i se potrivește, e prea frapantă și prea rece. Și-a vopsit buzele și obrajii, cu roșu. Nu-mi vine să cred. Și nu știu în care colț al camerei ei inocente poate ține ascunse aceste vopsele. Când ne-am întâlnit pe chei, ca să venim aici, era prea întuneric ca să-i pot distinge culorile din obraz. Acum n-o mai recunosc, sub fard. Nu recunosc nimic din ființa ei, care aseară tremura, speriată, pe cheiul portului, care în zori, când locotenentul Ilinca își dăduse duhul sus pe mal, între salcâmi, plângea, zbuciumată, cu capul pe umărul meu. De unde, din ce dulap, din ce cufăr, din ce ascunzătoare secretă. – fiindcă niciodată nu le-am putut bănui. – a scos rochia aceasta lungă, de tulle, și pantofii argintii, cu tocurile înalte, și cingătoarea de fir alb, care îi strânge mijlocul și îi dezvăluie supletea?

Dansează, veselă, cu capul dat pe spate, privind în sus, în ochii partenerului, care nu contenește să-i vorbească. E unul din tinerii pe care nu știu cum îi cheamă, Bob, sau Jim, sau John, sau Tom, ca pe recruții ei de pe plajă. E înalt, cu umerii largi, de sportiv, cu gâtul cam scurt, dar mobil. Părul lui castaniu e pieptănat îngrijit, cu cărarea într-o parte, și stratul gros de gomină îl fixează, să nu se deranjeze până dimineața. Are ochii albaștri și obrazul trandafiriu, de copil. Nu poți să știi dacă și-a dat vreodată cu briciul pe față. Mișcările lui nesilite, hotărâte, îl arată însă ca pe unul care știe cum trebuie ținută viața în frâu. E poate un bussinesman de douăzeci și patru de ani, care își va struni cu mâna puternică afacerile și va rămâne în viața lui particulară totdeauna copil, până la bătrânețe, când părul fixat acum în gomină va deveni sur. Ce ar putea să-i spună Nadiei, acest tânăr mânuitor de cifre și de dolari? Nadia îl ascultă și în timp ce el vorbește, serios, puțin încruntat, ea îl privește în ochi, încântată și râde, cu capul dat pe spate…

Ridic sextantul la ochi și mă silesc să prind steaua polară.

— Acum, îmi arată comandantul, învârtește vernierul până ce oglinda aduce steaua la orizont.

Învârtesc vernierul și steaua cade, vertiginos, în întunericul mării; am mișcat butonul prea mult, și am pierdut-o. Ar trebui să mă întorc, s-o iau iarăși de sus, dar ochii mi se opresc pe diadema Nadiei, care lucește, cu același luciu și cu aceeași răceală ca și steaua polară pierdută în mare.

— Oh, mă ierți, face comandantul, văzând-o jos pe doamna Learst, plimbându-se în lungul balustradei. Te rog continuă; mă întorc într-o clipă.

Coboară treptele, câte două, tinerește, cu pași elastici, să-i ducă doamnei Learst, țigarete.

Rămân singur, cu steaua polară și cu celelalte stele. Le prind în oglindă și le răstorn în mare, cu o pornire nervoasă, cum aș vrea să le sting pe toate. Dar stelele, îndată ce scapă din oglinda sextantului, se reîntorc pe cer și clipesc, neștiutoare și nevinovate.

Comandantul întârzie jos, cu doamna Learst sau cu altcineva; nu-l mai văd. Muzica a contenit pentru o clipă, se aud strigătele fetelor care oferă tuturor pahare cu cocktail. Nadia s-a oprit în mijlocul punții, cu dansatorul ei, alături. O doamnă în rochie lungă vine în fața ei și-i mângâie obrazul cu mâna împodobită de inele. Mă gândesc la Luisa Antonovna, care n-a mângâiat-o niciodată așa, și îmi dau seama că o mamă i se poate substitui cu un singur gest. Dar nu, doamna cu diamante nu e mama tânărului american; e mătușa lui. Îmi va spune Nadia, peste câteva clipe, când ne vom întâlni la picioarele scării, întâmplător, surprinși, ca și când am fi uitat unul de altul.

Îmi dezlipesc ochii de pe punte și privesc spre țărm, unde farul, cu lamele lui mari de lumină, sfâșie întunericul ca pe o perdea pe care ar vrea s-o dea la o parte, dar care revine de fiecare dată înapoi, îndărătnică. Pe obraz simt briza de la nord, întărindu-se, aducând fâșâitul sălciilor de pe insula Carolina. Comandantul nu mai vine; pun sextantul în cutie și cobor scările punții de comandă, fără să știu încotro vreau să mă duc. Jos, o întâlnesc pe Nadia. Tresare, de parcă acum și-ar fi adus aminte că are un prieten închis, care se eliberează astăzi. Dar după o clipă își revine și ridică privirea, cu îndrăzneală. Numai zâmbetul i-a murit pe buze:

— Tommy vrea să mă mărit cu el, spune, bătându-și repede pleoapele peste ochii care lucesc în lumina piezișă a reflectoarelor.

Tommy? Îl cheamă aproape așa cum mi-am închipuit; ca pe unul din băieții de pe plajă. Ce-or fi făcând acum băieții? De o săptămână nu i-am

mai văzut. Ei își închipuie că Nadia e cu mine și poate mă urăsc. Dar, iat-o cu altcineva, cu acest Tommy, american cu umerii largi, cu sufletul curat și naiv, care știe să-și conducă afacerile, simplu și sigur.

— Îmi pare bine, Nadia.

Și mă gândesc: „Da, îmi pare bine. Sunt tineri, plini de viață, plini de sănătate. Copiii lor vor fi voinici și frumoși.”

Ea mă privește, puțin dezorientată, cu zâmbetul mort pe buze. În obrazul din care sângele a fugit, fardul lasă două pete țipătoare.

— Îmi pare bine, Nadia! repet.

Și-mi spun iarăși, în gând: „Da, îmi pare bine!” Îi trebuia acest băiat sincer și bun, cu nevinovăția din ochii lui albaștri, care știu totuși să vadă ceea ce trebuie văzut, acest băiat care știe în orice clipă ce vrea, ce trebuie să facă, nu pierde zadarnic niciunul din cele șaizeci de minute ale unei ore. „Îmi pare bine!” îmi spun. Și încerc să mă bucur, pentru fericirea ei viitoare, pentru casa ei luminoasă, pe care o și văd, într-un parc la marginea orașului, înconjurată cu glicină. Mă gândesc la odăile curate, cu mobilă albă, la florile de câmp care îi plac atât, puse în glastre, în fiecare colț al încăperilor, pe fiecare dulap, pe fiecare masă, pe fiecare poliță.

— Să mă duc cu el, tocmai acolo? mă întreabă, cu un fel de teamă.

Acum o sperie drumul lung. Celelalte temeri au trecut?

— Da, Nadia, spun; să te duci!

Și mă gândesc: „Să se ducă, în casa aceea luminoasă. I se cuvine, după ce o copilărie a tremurat de frică și de frig în temnița blândului doctor Rabega, la Chișinău. Să se ducă.” Sâmbăta vor pleca la țară, cu mașina sport, pe o șosea asfaltată, vor merge la o fermă, se vor tăvăli în fân, vor bea lapte nefiert, cu miros de iarbă grasă, vor umbla, ținându-se de mână, pe malul unui râușor cristalin, pe sub niște copaci verzi, vor culege flori, galbene sau roșii și se vor întoarce arși de soare.

— Tommy are acțiuni la niște mine de fier de la Minneapolis. Dacă se însoară, peste un an tatăl lui îi dă conducerea și mai capătă zece la sută din acțiuni, spune Nadia.

E o lecție învățată bine; Tommy știe să explice.

— Locuiește la St. Cloud, pe Mississippi în sus, cu părinții lui; sunt foarte cumsecade. Mătușa lui a spus să merg; au să fie cu toții foarte buni cu mine.

— Du-te Nadia! Te sfătuiesc din tot sufletul, să te duci.

Încet, sângele îi revine în obraji; petele țipătoare de fard se șterg și chipul, puțin crispat, i se destinde. Deasupra dinților ei albi, buzele și-au pierdut rigiditatea. Mă privește cu un fel de recunoștință care nu mă doare, fiindcă și așa îmi dă ceva al ei, în clipa când nu mai așteptam nimic.

— Spune, chiar mă sfătuiești să plec?

— Sigur!

Lasă capul pe spate, și râde, încântată.

— Știi, spune ridicând deodată pleoapele, ca să-i văd ochii plini de strălucire, Tommy e campion de tenis și de înot.

Totul e așa cum mi-am închipuit.

— La casa pe care ne-o facem lângă Duluth, o să avem un parc mare și o piscină. O să înotăm în fiecare dimineață, împreună. Spune, n-are să fie frumos? Și lacurile, sunt foarte aproape; o să facem plajă tot timpul…

Da, totul va fi așa cum mi-am închipuit. Tommy al ei e un băiat și un om de nădejde, cu toată înfățișarea lui de copil.

— Du-te, Nadia!

O umbră de îngrijorare i se lasă, deodată, pe obraz.

— Și Ștefănel? întreabă, privindu-mă cu teamă.

— Pe Ștefănel să-l luați cu voi; acolo copiii sunt îngrijiți altfel; se va face bine mai repede.

Nu-mi răspunde; dar ochii ei în care recunoștința se scaldă în lacrimi, vorbesc pentru ea: „Îți mulțumesc, spun ochii, îți mulțumesc. Îți mulțumesc, spune mâna ei, strângându-mi brațul.”

— Și doctorul? și Luisa Antonovna?

Răsuflu adânc, ca după un drum greu.

— Doctorul? El rămâne cu bolnavii lui și cu Stan. Luisa Antonovna se va gândi la tine și va da la pasențe. Tu ia-l pe Ștefănel și pe Năstase.

Amintirea motanului de catifea o face să se înveselească.

— Nu-ți bați joc de mine? Să-l iau pe Năstase în America?

Râdem amândoi, și fiindcă-i ultima întrebare, îi răspund, din toată inima:

— Să-l iei! Nu e motanul tău?

Vântul se întărește. Îl simt cum trece printre noi, ca să ne despartă cu adierea lui rece.

— Tu ce faci? mă întreabă după un timp, ținându-și privirea plecată.

Cum aș putea să-i mulțumesc pentru sfiala din această întrebare?

— Eu, bine, am să plec, îndată după miezul nopții, când răsare luna. Am întârziat foarte mult aici.

Îmi mângâie brațul.

— Îți pare rău?

— Nu, Nadia, nu-mi pare rău că am stat, nu-mi pare rău că plec. A fost o vară frumoasă. Acum vine toamna și se întoarce comandorul.

Stă cu capul plecat, urmărind cu privirea vârful pantofului care se joacă pe scândura punții.

Și nu mai pot să-i văd ochii. Comandantul vine dintr-o parte, tocmai în clipa când vine Tommy, din cealaltă, s-o ia la dans.

— Domnule comandant, spun, dumneavoastră sunteți singurul de la care îmi iau rămas bun, fiindcă mă înțelegeți și n-o să mă opriți. Mai am de făcut pregătiri.

Se duce sus, după sextant.

— Îți doresc drum bun, spune punându-mi-l în brațe.

Așa cum stă, cu spatele în lumină, acum seamănă cu comandorul Maximov, comandorul Maximov din vremea când era mai tânăr, când umbla pe mare. Mă despart cu emoție de acest om deși l-am cunoscut abia azi dimineață. O barcă mă așteaptă în întuneric, jos, la tangon. În clipa când ne desprindem de bord, îl văd pe comandant, sus, în lumină, făcându-mi semn cu mâna. Și cu toate că aud muzica, uit cu desăvârșire că Nadia e acolo și dansează, îmbujorată, cu capul dat pe spate în lumina reflectoarelor.

Îl văd doar pe comandant, rezemat de balustradă; cum simt cutia sextantului în brațe mi se pare că înăuntru, el mi-a pus un elixir, ca să uit mai ușor oamenii de care mă despart.

*

Cheiul este pustiu; ca să pot pleca pe întuneric, am ancorat barca de aseară, în mare, în fața sanatoriului, într-unul din canalele care se formează între bancurile de nisip. Nu-i nici un barcaz la chei, nu mai este grâu de încărcat, portul rămâne părăsit, până la anul. Din când în când va mai veni câte un vaporaș, să aducă fier, var și ciment pentru niște case care nu se vede unde se clădesc. Ascult pașii grănicerului, cum se duc spre far și mă întreb, ce păzește el aici? Poate vântul și sălciile, care plâng pe țărmul celălalt, pe insula Carolina. La ușa căpităniei arde un felinar afumat, singura lumină rămasă în port, după ce șlepul lui Nail a plecat. Eclaturile rare ale farului, varsă peste cheiul pustiu o lumină neclară, dezvelind din întuneric pereții magaziilor. Pe acolo e poteca înspre sanatoriu, drumul obișnuit pe

care plecam din port, cu Nadia. Mă gândesc înduioșat la Ștefănel, și la lungile lui zile de boală. Aș vrea să-i dăruiesc ceva, înaintea plecării, cum n-am putut să-i dăruiesc Nadiei, să aibă o amintire de la mine. Îmi revizuiesc în gând averea de pe bord și nu găsesc nimic.

Mă îndrept fără gând, mecanic, spre sanatoriu. Bolnavii nu dorm; cei care se pot da jos din pat, s-au apropiat la marginea terasei și, rezemați de parapet, ascultă muzica gălăgioasă care vine din larg. Luminile „Princesitei” se văd, strălucitoare; pentru ei e o feerie.

— Unde-i Nadia? mă întreabă Ștefănel, surprins că mă vede singur.

— N-a putut să vină, e obosită, mint, și mă așez pe un scăunel, la picioarele patului.

Lui Ștefănel îi este somn, dar fiindcă am venit, ține să-mi mai spună o dată, că peste două-trei zile îi scot ghipsul.

— Atunci merg și eu cu voi pe mare!

Tac; mă gândesc la atâtea deodată. La doctorul Rabega, pe care îl știu așa de bine, fără să-l cunosc; la casa lor întunecoasă, de la Chișinău, la parcul lor sălbatic, la dogul uriaș.

— Îți pare bine că te întorci acasă, Ștefănel?

— O, da, îmi pare bine. Îmi pare bine că am să pot umbla.

După o pauză în care mi-am adunat gândurile, cu capul aplecat, ca să nu-mi întâlnească privirea, reîncep:

— Luisa Antonovna a fost azi pe aici?

Se silește să-și amintească:

— Azi? A fost, ba nu, nu; ieri a fost, azi nu…

Nu-l încălzesc vizitele ei.

— Ștefănel, întreb, dacă ai pleca undeva, într-o călătorie lungă și frumoasă, nu ți-ar fi dor de casă?

Răspunde repede:

— Nu, nu; mi-ar fi dor numai de Nadia.

— Și dacă ai pleca împreună cu ea?

— O! Nu știi cât o iubesc?!

— Și ea te iubește, Ștefănel.

— Știu. Noi am crescut împreună. La noi acasă e foarte urât.

Ce familie ciudată, mă gândesc, amintindu-mi povestirile Nadiei, despre serile lor de iarnă, când tăceau toți patru, sorbindu-și ceaiul în fața căminului din salon.

— Voi aveți nevoie de soare, Ștefănel, spun. De soare, de aer mult, de lumină; voi trebuie să fiți mereu veseli.

Acum i se pare că purtarea mea are ceva neobișnuit și mă privește îngrijorat.

— Unde e Nadia?

— Doarme.

— Nu mă minți?

— Nu.

— Spune drept: v-ați certat?

Zâmbesc.

— Cum aș putea să mă cert cu ea?

— Atunci de ce n-a venit?

Mi-e silă să mai mint.

— Nadia se pregătește pentru o călătorie, mărturisesc, fără să mă uit la el, gândindu-mă la planurile pe care și le face ea acum, cu Tommy.

— Ce călătorie? întreabă Ștefănel, surprins, încercând să se ridice într-un cot. Mie nu mi-a spus nimic.

— O călătorie lungă și frumoasă; ai să pleci și tu cu ea.

— Ce înseamnă asta? Ce s-a întâmplat? De ce vorbești pe ocolite?

Ridic ochii și îl privesc, zâmbind.

— Nu s-a întâmplat nimic rău, Ștefănel. Dimpotrivă, ceva foarte frumos. Are să-ți pară bine; ai să vezi o lume nouă, luminoasă, unde nu-i frig și întuneric și unde nu umblă nimeni încruntat.

— Mergi și tu cu noi?

Clatin din cap, zâmbind.

— Nu, eu nu merg.

— De ce?

— E prea departe pentru mine; și nici n-am ce să caut acolo.

În larg se aude muzica, începând un cântec nou. E un cântec de dans, cu ritmul sacadat, îndulcit însă de marea depărtare. Doi bolnavi se prind de umeri și încep să danseze, între paturi. Unul are un picior mai scurt și cum șchioapătă, dansul lor pare o batjocură. Celorlalți însă nu le pasă, întâmplarea îi înveselește, bat din palme cu însuflețire.

— Ca la bal, ca la bal! strigă râzând, în vârful paturilor.

Alți câțiva se dau jos și, prinzându-se doi câte doi de umeri, încearcă să danseze. Sunt adolescenți care au început să învețe primii pași de dans la școală, în recreații; acum visează cu melancolie ceaiuri și serate la care nu

se pot duce, la care poate nu se vor duce niciodată. Aici, unde toți sunt infirmi, picioarele lor anchilozate, strâmbe, cu glezna sau cu genunchiul înțepenit, nu-i fac să se rușineze.

— Ca la bal, ca la bal! exclamă cu toții, bătând din palme, contaminați de veselie.

Și perechile schiloade se învârtesc, împreunate sinistru, între paturi, pe terasă. Sub pașii lor târșiți pe ciment, muzica aproape că nu se mai aude, dar ei continuă să danseze, fiecare în ritmul lui.

— Când are să-mi scoată ghipsul, am să dansez și eu, spune Ștefănel, privindu-i, cu ochii sticlind. Nadia are să mă învețe.

Strâng pumnii, cutremurat de spectacolul grotesc, și mi se duce gândul la băieții aceia tineri, de pe „Princesita”, zvelți și sănătoși, la fetele cu fuste scurte, cu picioarele lungi, bine făcute, de sportive, cum dansează la lumina reflectoarelor, amețiți de tinerețea și de sănătatea lor.

— Dacă-i bal, să ne dea vin! strigă o voce subțire, din fundul terasei.

E o voce de copil; dar de unde a putut să împrumute tonul dezmățat?

— Să ne dea vin, să petrecem! continuă să strige, cu o veselie de bețiv, bătând cu cana de fier în marmura noptierei.

Alte glasuri subțiri, devenind parcă toate deodată dezmățate, se ridică în jurul lui:

— Să ne dea vin! Să ne dea vin! Să petrecem!

Și încep să izbească toți, contaminați, cu cănile, în noptiere, iscând un zgomot îngrozitor, sec, de oase lovite între ele. După o clipă loviturile intră toate în același ritm, un ritm rar, apăsat, imperativ.

— Să ne dea vin! Să petrecem! țipă glasurile lor subțiri, îmbătate ca de orgie.

E ceva în organismul lor, în nervi, în creier, în suflet de asemenea, care se răzbună, după lungile luni de boală. E o dezlănțuire care te îngrozește și în același timp îți sfâșie inima.

— Vrem să petrecem! Să facem bal! strigă ritmat, cu glasurile unite.

Muzica din larg nu se mai aude, poate a încetat de mult. Perechile de dansatori schilozi continuă însă să se învârtească pe terasă, cu înverșunare, târșâindu-și pașii bolnavi după ritmul cănilor de fier care lovesc în noptiere.

Chiar și în ochii lui Ștefănel văd aprinzându-se flăcările sticloase ale acestei beții de nervi. Întinde mâna, cu o veselie bolnavă, apucă și el cana de pe noptieră. Îl opresc, cutremurat și mă gândesc la sora lui care acum

râde, inconștientă, la bar și bea cocktail, amețită, cu capul dat pe spate, cu diadema de pe frunte răspândind în jur fulgere și stele.

Zgomotul se întinde, contagios, de pe o terasă pe alta. Până să vină infirmierele, nebunia a cuprins toată fațada sanatoriului. Chiar bolnavii maturi, înveseliți de revoluția copiilor, bat cu cănile în noptiere, știind că nu vor putea fi pedepsiți în număr atât de mare, și strigă, cu glasurile groase:

— Să ne dea vin, să ne dea vin! Să petrecem!

Când copiii își dau seama că și cei mari s-au molipsit, o nouă furie de veselie se răspândește pe terase. Zgomotul crește, din el însuși, până la asurzire.

— Vrem bal! Vrem bal! Să ne dea băutură!

Infirmierele vin, trezite din somn, cu părul ciufulit, cu halatele descheiate, dar nu au cum potoli izbucnirea de nebunie. Bolnavii își continuă dansul monstruos, în mijlocul terasei, târându-și pe ciment infirmitățile jalnice.

Vin medicii, buimaci de somn, vin servitorii, paznicii, directorul sanatoriului, dar revoluția crește.

Acum mi se pare că prezența mea aici e o jignire pentru fiecare din acești mici schilozi, exasperați. În timp ce medicii și infirmierele aleargă de la un pat la altul, să smulgă cănile rebelilor din mână, mă ridic, zăpăcit, dezorientat, ca și când ar fi bătut cu cănile în capul meu, nu în noptiere.

Treptat se face liniște; numai creierul meu continuă să vâjâie. Nu știu ce aud: murmurul mării, sau un alt murmur asemănător, care pornește însă dinăuntrul ființei mele și mă chinuiește.

— Când mai vii? mă întreabă Ștefănel, sfârșit de oboseală.

— Tocmai la anul!

Nu înțelege; e gata să adoarmă. O clipă ochii mă mai privesc, nedumeriți, printre pleoapele întredeschise.

— La anul? murmură. De ce tocmai la anul?

Nu e o mirare, ci numai curiozitate.

— Dar la anul tu n-ai să mai fi aici, urmez. Ai să faci plajă, la Ashland, la ferma lui Tommy.

Nu-l miră Tommy; îl miră Ashland. Încruntă puțin sprâncenele, ca să-și aducă aminte.

— Unde e Ashland?

— În America.

— Știu, murmură, înseninându-se. Îmi aduc aminte. Am citit ceva, despre Ashland; și despre insulele Apostolului; n-ai auzit de ele? E o legendă… Odată am să ți-o spun.

Adoarme, împăcat. Infirmierele sting luminile pe terase; îndată sanatoriul se cufundă în întuneric. Numai farul clipește obosit, și luminile „Princesitei” se scaldă în marea neagră.

„Insulele Apostolului, îmi spun, târându-mi încet pașii, pe terasă, spre ieșire. Am învățat vreodată despre ele, în școală? În ce parte a Americii or fi?”

*

Mai trec o dată pe poteca gloduroasă, de la sanatoriu la gară, drumul pe care îl făceam seara, cu Nadia, ca să o duc spre casă. Vilele sunt adormite și la ferestrele lor salcâmii bătuți de vânt se mișcă tainic, cum ar face semne cuiva, să umble încet, să nu tulbure somnul oamenilor. La gară, jazzul a contenit și lumea se pregătește să plece. Apropierea lui septembrie a gonit mulți vilegiaturiști. Trenurile încarcă în fiecare zi zeci de ființe obosite și încetul cu încetul Bugazul se golește.

Casa Nadiei doarme, în fundul grădinii, sub salcâmi. Nu se vede la nici o fereastră vreo lumină care să arate că este cineva viu înăuntru. Luisa Antonovna a ațipit poate, în jilțul ei, din colțul sufrageriei, cu cărțile uitate pe genunchi. Mă gândesc la camera Nadiei, la mirosul florilor de câmp veștejite, la motanul de catifea, trândăvind pe divan. Acum, casa ei e cufundată în întuneric și ea dansează cu un logodnic, pe puntea „Princesitei”.

Mă întorc pe drumul gării, până la Crasavița unde se mai vede lumină. Un felinar arde în ușa barăcii. După ultimele barcazuri cu grâu încărcate în port, într-o dimineață, hamalii au plecat. Dumnezeu știe unde vor hiberna. Crasavița se pregătește să închidă prăvălia, fiindcă după plecarea lor nu-i mai rămân alți cumpărători statornici.

În timp ce la lumina felinarului ea își golește dulapurile, îngrămădindu-și resturile mărfii în coșuri, ca să le ducă la oraș, Ifim, așezat pe masa de sub umbrar, cântă încet cu armonica pe care o ține ascunsă în pumni, ca să-i înăbușe sunetele tânguioase.

— Tot n-ai plecat, Mihailiuc?

I-am dat astăzi banii, pe toată luna. Trebuie să-și întâlnească familia, la Hotin.

— Mâine dimineață plec; este tren personal și plătesc mai puțin.

Ce determină plecările și sosirile unor oameni? mă întreb. Și nu știu, când am întârziat aici cincizeci de zile, de ce nu mai pot aștepta câteva ore, ca să ridic ancora pe lumină?

— Domnu, întreabă Ifim, coborând de pe masă, adevărat că la oraș sunt mașini care spală rufe, cum spală femeile cu mâna?

— Sigur că sunt.

Mă privește, neîncrezător.

— Mie a spus Marin, de la grăniceri, dar nu a râs de mine? Cum poate o mașină să spele rufe?

— N-a râs de tine, Mihailiuc, e adevărat. Sunt asemenea mașini, știe toată lumea.

— Și spală rufa bine, așa cum spală femeia?

— Sigur, mai bine chiar, și mai repede.

Se minunează, ca un copil.

— Asta-i lucru strașnic! spune, râzând, doar cu o urmă slabă de neîncredere în ochi. Dumneavoastră ați văzut o mașină de rufe?

— Am văzut.

— E o mașină mare, cât mașina de la tren?

— Nu, Mihailiuc; e cât un butoi; încape în bucătărie.

— Și o mașină așa mică poate să spele rufa curat?

— Poate.

Iarăși își pierde încrederea:

— Asta este șmecherie.

— Nu-i nici o șmecherie, e lucru cinstit, poate să vadă oricine. O clipă mă privește atent, ca să vadă dacă într-adevăr nu-mi bat joc de el.

— Domnu, reîncepe apoi, cu glasul mai încet, puțin misterios, și cât costă o mașină?

— Nu știu, Mihailiuc.

— Costă mai mult decât un pogon de pământ?

— Gândesc că da.

(Vorbe. Nu știu cât costă pogonul, nici mașina.)

— Decât două pogoane?

— Poate.

Se scarpină în cap, încurcat. După o clipă reia, cu o hotărâre nouă, ca omul dispus să riște:

— Da' spală rufa bine?

— Spală.

— Mai bine decât cumnata, și decât sora?

— Nu știu cum spală ele.

— Spală bine, scoate rufa albă, boierii sunt mulțumiți.

Rămâne un timp pe gânduri apoi mă mai măsoară o dată de sus până jos, ca să vadă dacă merit această mărturisire:

— Domnu, eu vreau să cumpăr o mașină. Să vând pământ, un pogon, și să cumpăr mașină, pentru cumnate, să nu mai spele cu mâna. Pământ e bun, dar și mașina e bună.

— Păi nu mai vrei să faci săpun?

Oftează:

— Cu săpun e șmecherie.

— De ce-i șmecherie, Mihailiuc?

— Este șmecherie! Bagi grăsime proastă, sodă puțină și iese săpun bun. Șmecherie! Asta numai inginerul știe, și stăpânu' fabricii. Valodia nu știe; noi nu putem să facem săpun. Stăpânu' fabricii ține șmecheria pentru el. Dacă noi facem, altu' face, toată lumea face, cine mai cumpără de la fabrica lui?

— Lasă, Mihailiuc, du-te la pământul vostru. Fabrica nu-i pentru tine. Ție îți place să muncești altfel…

— Și mașina de spălat rufe?

— Nici ea nu-i pentru voi.

— Jenea și Raia și Zina să spele cu mâna, mereu?

— Da, mâinile lor sunt obișnuite să spele. Când ai să le iei mașină, n-are să le pară bine.

Am cerut o sticlă Crasaviței, ca să iau apă de la pichet și am plecat în lungul căii ferate, mai departe. Vântul de la nord se întărea și aducea din sus răceala Limanului. Am mai străbătut o dată, pe întuneric, strâmbându-mi picioarele în gloduri, aceste locuri adormite. O tăcere grea se lăsase peste Bugaz.

Când am coborât pe plajă, trecuse miezul nopții. La o jumătate de milă în larg, acolo unde le lăsasem, se vedeau încă luminile „Princesitei”, puțin șterse de negurile reci ale celei de a doua jumătăți a nopții. Petrecerea continua; știam că îi ațâță mai puțin băuturile lor tari decât vecinătatea apelor rusești. Necunoscutul slav li se părea tainic, fiindcă n-aveau să ajungă la Odesa. Acolo, cincizeci de imagini pe peliculă le-ar fi potolit curiozitatea și n-ar mai fi stat acum aplecați peste balustradă, adulmecând

pe jumătate beți, ca și când vântul care le lărgea nările ar fi putut să aducă semne de viață de la uscat.

Nadia mă aștepta ghemuită pe nisip, lângă țărm. Este ciudat că văzând-o aici, nici măcar nu am tresărit. În locul rochiei de bal îmbrăcase una de stofă neagră, strânsă pe mijloc cu cordonul ei îngust, băiețesc. În picioare avea sandale de piele, fără ciorapi. Genunchii goi și-i acoperise cu pelerina de ploaie. Tremura puțin de frig, nisipul era rece.

Când mă văzu, se ridică. Nu-i distingeam chipul în întuneric; doar buzele umede și ochii, luceau.

— Când te-ai schimbat? am întrebat-o, mirat, nu că era aici, ci, că nu mai avea rochia de bal.

— Acum; am fost acasă.

— Tommy nu-i cu tine?

— Nu.

— V-ați certat?

— Nu.

— Atunci de ce-ai plecat?

Lasă capul în jos, parcă obosită.

— Nu mi-a mai plăcut să mai stau acolo.

— S-au purtat urât cu tine?

— Nu, sunt toți foarte buni și atenți.

Apoi după o clipă ridică încet capul, în întuneric.

— Pleci chiar acum? mă întreabă, având în glas calmul omului care rămâne și nu are nimic de împărțit cu celălalt.

Vocea ei nu mă uimea, fiindcă acum, după ce ne despărțisem o dată, nu mai păstram nici un simțământ pentru o nouă despărțire. Am privit-o fără nici un gând, ca pe o străină. Era atât de aproape, încât, în mijlocul nopții reci îi simțeam mirosul cald de buruiană ținută la sân. Acum o oră încă mai dansa pe puntea inundată de reflectoare, sau bea șampanie la bar și râdea, cu capul dat pe spate. Zgomotul îndepărtat al petrecerii, sunetele șterse ale orchestrei care tot mai cânta melodii de dans, mi-o aduceau în minte cum era acolo, amețită de lumină și de veselie, în rochia lungă de tulle, cu pantofi argintii, cu obrazul vopsit, cu părul prins într-o diademă cu strasuri. (Și dacă, totuși, erau briliante?) Acum venise aici, cu înfățișarea ei dinainte, dar îmi era peste putință s-o regăsesc, s-o recunosc.

— Ai vânt bun, mai spuse, fiindcă treceau clipele, fără să-i răspund.

Era ora când vântul de la nord, puțin umed și rece, se întărea. Deasupra sanatoriului, cele două pavilioane care rămâneau ridicate toată noaptea, se zbăteau pe cerul neclar, ca niște aripi negre, fără contur, chinuite de beznă și de vânt. Fâșâitul lor aspru, de pânză sfâșiată stăruia în aer, neliniștitor, prevestind parcă apropierea unei primejdii, pe uscat sau pe apă.

Am întors capul și am privit spre mare. „Miladul” era ancorat aproape, la câțiva pași de țărm. Liniile lui se pierdeau în întuneric; numai catargul se vedea, ca o umbră mai neagră decât întunericul, plimbându-se printre stele. Dar scârțâitul parâmelor întinse, plânsetul slab al scripeților, fâșâitul ritmic al valurilor sparte în bordaj, întreg concertul acesta monoton îi preciza conturul, mi-l aducea în minte întreg, aievea, fără nici o lipsă, mai bine decât mi-l aducea în ochi lumina zilei.

Nadia mă urmărea, îmi aștepta gesturile sau cuvintele cu o stăruință care mă stânjenea, fiindcă mi se părea plină de îndrăzneală. Dacă n-aș fi fost stăpânit de aceeași îndârjire ca în clipa când hotărâsem plecarea, privirea ei mi s-ar fi părut puțin nedumerită, puțin speriată.

Văzu sticla în care luasem apă de la pichet.

— Ce ai acolo? întreabă, agățându-se în sfârșit de acest obiect.

— Apă de băut; am uitat să umplu rezervorul.

— Am și eu un termos cu ceai, spuse, aplecându-se să ridice de pe nisip săculețul de pânză colorată în care își ținea lucrurile la plajă.

Nu atât vorbele ei cât prezența acestui obiect pe care la început nu-l văzusem, mă făcu să tresar.

— De ce-ai venit? am întrebat, mirându-mă abia acum că o întâlneam aici.

Atunci am văzut încă o dată buzele ei umede și ochii lucind în întuneric, un luciu enigmatic; peste o clipă însă pe chipul ei a apărut un zâmbet banal, zâmbet de toate zilele care îndepărta dintr-odată orice urmă de mister a felului ciudat cum o găsisem pe plajă.

— Ia-mă cu tine până la Burnas. Vreau să-l văd pe Eusebiu. Mâine am să mă întorc cu trăsura.

Încercam zadarnic să văd în ochii ei ceva care să aducă o lămurire.

— Nadia, dar cum pleci așa? Ce s-a întâmplat? Ce-i cu tine?

Clătină capul, cu indiferență:

— Nimic. Vreau să plec.

— Și Tommy?

Nu-mi răspunse. După o clipă îmi apucă mâna, plină de sfială.

— Nu mă întreba nimic, spuse, rugător. Te rog nu mă întreba. Vreau să plec; vreau să văd alți oameni; nu știu de ce, nu știu de când. Nu mă întreba nimic. Mâine, pe lumină poate am să-mi dau seama de ce. Acum vreau să plec. Ia-mă până la Burnas.

Nu știam ce trebuie să fac. Plecasem de atâtea ori noaptea la drum, împreună, dacă vântul era bun. Acum mi se părea însă că începe o altfel de călătorie.

— Știi că sunt un matelot disciplinat, a stăruit Nadia, văzându-mă că ezit. Te rog, ia-mă; n-am să-ți ies din cuvânt!

Da, era un matelot bun. Am întins încet mâna și i-am mângâiat brațul rece cu un gest prietenesc în care se amesteca o ușoară tristețe prezentă, și o tristețe grea, viitoare. Era ceva amar în răspunsul pe care i l-am dat așa. Peste o clipă am șoptit:

— Bine! fiindcă înaintea acestei ultime călătorii trebuia să fie și un cuvânt, cum trebuie să fie un prag între două camere.

Apoi ne-am apropiat de țărm fără altă vorbă. Ea și-a scos sandalele, a intrat în apă înaintând cu grijă în lungul bancului de nisip și cu o mișcare elastică a sărit pe punte, fără să-și ude lucrurile. Am urmat-o, surprins de căldura mării în mijlocul unei nopți atât de reci.

Pânzele le-am ridicat împreună, fără schimb de cuvinte, ca doi mateloți care au lucrat mult timp alături și știu dinainte tot ce trebuie făcut. Trăgând ancora, mâinile mele le-au întâlnit pe ale ei, mici, subțiri, pe parâma udă, într-o intimitate veche dar tot atât de tulburătoare ca la primele lecții de matelotaj. În timp ce ea strângea parâma pe punte, am trecut la cârmă și am lăsat prova sub vânt, în direcția „Princesitei”, după cum îmi dădusem seama că era orientat canalul, ca să nu intrăm în bancurile de nisip. Eclaturile farului făceau să lucească, în stânga, linia geamandurilor, până departe în larg. Simțeam vântul pe obraz, întărindu-se, asprindu-se, cu cât ne îndepărtam de țărm, și prova, sărind în întuneric peste valurile negre, ridica din ce în ce mai puternic, mai cuceritor, fâșâitul ei ritmic, triumfal, eroic ca un marș și dulce ca o barcarolă, al tuturor plecărilor.

Aveam vântul în coastă, plin; în freamătul pânzelor întinse, aplecate peste valuri și-n tresăririle cârmei, regăseam aceeași veche senzație de siguranță și de energie care mă făcea uneori să cred că înfrâng marea cu propriile mele forțe, ca și când pânzele mi-ar fi aparținut organic.

Am trecut prin prova „Princesitei”, cu acest vânt plin. Noaptea, întâlnirile pe mare se consumă repede; cineva de sus ne văzu totuși și avu

timp să-i cheme și pe ceilalți; o bucată de vreme ne-au urmărit cu reflectorul.

Recunoscusem glasul doamnei Learst, singura care nu băuse, și căreia nu-i scăpa nimic din ce se întâmplă în jur. În timp ce intram în întuneric, am văzut-o făcându-ne semne de rămas bun, cu mâna; silueta ei se suprapunea pe decorul luminat al punții, unde perechile continuau să danseze obosite. I-am răspuns, înduioșat o clipă, ca la orice despărțire, cu același gest, fără să știu dacă ea îl mai vedea; pe urmă, tabloul lăsat în urmă, petrecerea lor zgomotoasă, luminile orbitor de albe, gâlgâitul saxofonului și țipătul trompetelor imitând barbar chemările triste ale pescărușilor, mi-au revărsat în sânge o iritare de nestăpânit. Eram în dreptul ultimei geamanduri; am adus cu o mișcare bruscă, aproape cu ură, bara cârmei în bordul dinspre vânt; prova se lăsă spre sud, alunecând după valuri. Cu aceleași mișcări nestăpânite am tras școta randei; ghiul trecu fulgerător peste punte și se opri cu un sunet sec, în bordul celălalt. Atunci vântul parcă se întări, deodată; șarturile tresăriră și prova se înfipse sub apă, cu un fâșâit sălbatic, ca un nechezat de cal. Acum abia eram pe drum, înaintând victorios cu vântul larg, spre sud.

Nadia sări de pe puntea din față, alunecă pe lângă ruf și se opri în cockpit. Valul care spălase puntea o udase până la brâu. Ar fi trebuit s-o chem, înainte de a face manevra nu lipsită de primejdie. Ea însă nu se plânse; pe mare avea totdeauna o supunere de matelot disciplinat, care nu cârtește nici atunci când ar fi îndreptățit; era obișnuită cu toate violențele acestei vieți, tot atât de firești ca însăși violența mării.

— Îmi dai ceva să mă schimb? întrebă, sfioasă și neajutorată.

Altădată aș fi zâmbit, fiindcă era fermecătoare; de data asta încordarea îmi asprea și glasul, și privirea.

— Coboară în cabină și caută ceva, am răspuns, străduindu-mă să păstrez drumul în întuneric.

Valurile care se ridicau din urmă și ne întreceau, aveau pornirea să ne întoarcă de-a curmezișul.

Noaptea continua să fie foarte neagră; luminile „Princesitei” rămâneau repede în urmă, ștergându-se; deasupra lor, eclaturile farului deveneau neterestre; semănau mai degrabă cu clipitul unui ochi de ciclop, ascuns între nori, sau cu un astru cuprins de convulsiuni. Țărmul îl simțeam în dreapta, la o jumătate de milă, după zgomotul valurilor răsturnate pe plajă, acel fâșâit obsedant, pe care micii corăbieri, obișnuiți să navigheze noaptea de-a

lungul coastelor, nu îl pot uita nici pe patul de moarte. În zare licăreau câteva lumini plăpânde, pe faleza de la Cordon, unde lumea, mai gălăgioasă decât cea de la Bugaz, continua să petreacă până târziu noaptea.

Mergeam către sud, îndepărtându-ne repede de mal ca să ocolim rețeaua talienelor de ai căror piloni era să ne ciocnim într-o noapte. Aș fi vrut să știu dacă Nadia își amintea noaptea de atunci, când stătusem îmbrățișați pe puntea din spate, lângă cârmă. Ea îmi cântase un cântec ciudat, la ureche, un murmur care semăna cu murmurul valurilor, cum se aud de departe răsturnându-se peste plajă…

Când ieși din cabină, îmbrăcată comic, cu pantalonii mei de trening strânși pe gleznă și răsfrânți deasupra, ca niște șalvari, n-am avut timp să râd, fiindcă apropierea pilonilor, cu vântul tare, din spate, era mai primejdioasă acum, decât fusese atunci. Am trimis-o la prova, să supravegheze marea. Avea ochi buni și-și cunoștea rolul, așa încât, simțind că din acel moment împart egal cu ea răspunderea navigației, încordarea mi-a slăbit.

Peste o jumătate de oră, care se scurse în tăcere, din spate răsări un colț de lună întârziată; întunericul vărsat peste apă căpătă umbre roșii, un roșu mort, de jăratic adormit, și orizontul se lărgi puțin deasupra unei mări pustii și triste.

Nadia se ridică de la prova și se apropie tăcută ca o umbră.

— Am trecut, spuse, așezându-se pe banchetă, lângă mine.

Într-adevăr, vedeam în bordul drept fanarul cherhanalei de la Serghievka, pâlpâind șters. Am slăbit puțin cârma, fiindcă nu mai era nevoie să ne depărtăm de țărm și odată cu acest gest de eliberare, veniră alte simțăminte. M-am regăsit ca altădată, în alte drumuri, al căror farmec nu puteam să-l uit. Nadia stătea alături, cuminte, puțin încovoiată, cu coatele pe genunchi și cu bărbia sprijinită în pumni. Am întins mâna încet și i-am lăsat-o pe umăr, cu un gest nehotărât, poate ca o întrebare greu de rostit. Ea a întors blând capul, dar nu atât cât să mă poată privi; pe urmă i-am simțit obrazul, catifelat și rece ca noaptea dimprejur, lăsându-se pe mâna mea, apăsat, ca un răspuns. Atunci am înțeles că nu se va opri la Burnas, nici în altă parte. Și că vom reîncepe viața de aici, din locul unde ne despărțise un pescăruș într-o noapte îndepărtată, când era să ne izbim de piloni. Ea ar fi putut să-și reînceapă cântecul întrerupt… Dar marea nu era liniștită, ca atunci, și faptele aveau acum alt înțeles.

Era puțin frig; vântul se întărea.

Așa a început, ca o halucinație, cruciera noastră de dragoste și de moarte.

PARTEA A TREIA

Acum o altă iarnă se pregătește să vină de pe Liman. Stau rezemat cu spatele de zidul încălzit și privesc pe fereastră, în grădina Gutulenkăi, vișinii desfrunziți pe care îi bate vântul. Dinspre stradă se aud căruțele, trecând în șir, chinuindu-și roțile în caldarâmul desfundat; aduc stuf pentru încălzit casele. Vârfurile snopilor atârnă pe jos, lăsând fire galbene în lungul străzii și trimițând până aici fâșâitul lor, neîntrerupt de dimineața până seara.

Cerul vânăt ar stoarce o bură de ploaie, dar aerul e prea rece și norii stau deasupra, nehotărâți. Închid o clipă ochii, să nu mai văd în cadrul ferestrei decorul plumburiu. O toropeală rece, grea, dureroasă, îmi cuprinde încet ființa. Aud pași afară și mi se pare că visez. A trecut cineva pe la fereastră, poate a privit pe furiș înăuntru, și n-a îndrăznit să ciocănească. După un timp îl simt pe Nagavișka venind din fundul curții, călcând apăsat în tocurile bocancilor, gâfâind sub maldărul de stuf pe care îl aduce în spinare.

Se apropie iarna, o simt cum se rostogolește, din sus, de la gura Nistrului, pe apa vânătă a Limanului. Vine cu pașii siguri, știe unde să ajungă, n-are să ne ocolească, fiindcă în calea ei căruțele au lăsat o lungă dâră de stuf scuturat, ca să-i arate drumul.

Ce ciudat mi se pare fâșâitul stufului uscat târât de căruțe pe stradă! Cum stau cu ochii închiși, cu spinarea lipită de zidul cald, toropind, el îmi aduce alte imagini în minte. După un timp mi se pare că încăperea se mișcă, într-o legănare ușoară, cum ar pluti pe apă ca o corabie, și atunci fâșâitul stufului de pe stradă începe să semene cu murmurul valurilor sparte în bordaj. Uit unde sunt și ce anotimp așteaptă afară, și mă văd deodată pe mare, în lungul țărmului nisipos, sub lumina soarelui care învinge norii de la orizont.

Și așa, în timp ce iarna vine din sus, de pe Liman, în timp ce Nagavișka înfundă snopii de stuf în sobă, în timp ce vișinii din grădina desfrunzită a Gutulenkăi se leagănă trist sub vânt, mai fac încă o dată drumul halucinant. Mai văd o dată coasta nisipoasă, faleza cu salcâmi și satele părăsite de vilegiaturiști. Mai simt o dată vântul rece al toamnei care ne împinge repede din urmă, către sud. E drumul vechi, făcut de atâtea ori împreună. În atâtea locuri am aruncat ancora, dar valurile mării șterg îndată locul unde altădată te-ai oprit. Mă revăd ca în zorii aceia, stând lângă ea, la cârmă, lipiți unul de altul, fără să vorbim. Cu fiecare milă lăsată în urmă, soarele se ridică mai

sus. Budachi, Balabanca, Burnas… Aici începe Cosa, fâșia îngustă de nisip, ca o șosea dreaptă, între lacuri și mare. Se pierde departe, în zare și sticlește, cu nisipul ei alb, curat, pe care apa mării îl spală la fiecare furtună. Mergem în lungul ei, către sud.

Abia când simt soarele în creștet, fierbinte, făcând să sticlească viu fața mării, îndrăznesc să întorc încet capul, și s-o privesc. Stă în același loc de astă-noapte, nemișcată, cu bărbia rezemată în pumni. De ce trebuie să vorbesc eu, dacă ea n-a spus până acum nici un cuvânt?

— Nadia, ce s-a întâmplat?

Își pune mâna peste a mea, pe cârmă și o apasă, ca să nu îmi mai dea alt răspuns.

Dar o întreb mai departe, fiindcă în micimea mea am nevoie de cuvinte; gesturile, oricât ar spune de mult, nu-mi sunt de-ajuns.

— Spune-mi ce a fost? Știe cineva că ai plecat?

Cât de puțin am cunoscut-o! Cât de puțin am învățat să citesc în ochii ei! Mă privește o clipă, cu un fel de milă; nu știu dacă mila e pentru mine, sau pentru ea. Apoi mâinile i se desprind încet de pe cârmă și mi se așază pe umeri, cu o oboseală plină de grație, ca niște aripi triste.

— De ce atâtea întrebări? șoptește, cu ochii puțin umezi.

Și își împinge brațele înainte, ca să-mi încercuiască încet grumazul, în timp ce-și lasă capul pe pieptul meu. Acum îi simt căldura și mirosul de floare sălbatică. Are un singur răspuns, la toate întrebările mele. Mi-l șoptește la ureche:

— Vreau să merg cu tine!

Asta e tot. Atât de simplu! Dar e un răspuns prea mare pentru mine. Tot, tot ce mi se întâmplă e prea mare pentru mine. Vântul e prea mare pentru mine, lumea e prea mare, apa pe care plutim prea mare.

Și-a ascuns ochii în părul meu, și îmi mângâie grumazul încet, cu amândouă mâinile, ca și cum s-ar teme să nu mă piardă.

— Nadia! șoptesc.

— Taci, să nu mai întrebi nimic!

— Nadia, spun, sunt mic, umilit și fericit.

Îmi astupă gura cu obrazul ei catifelat care, spre amiază, mai păstrează încă răceala nopții.

— Taci! șoptește, o șoaptă melodioasă. Taci, să nu mai spui nimic!

*

Cosa, Cosa, Cosa…

Vântul a slăbit și mergem în lungul acestei fâșii scânteietoare de nisip. Numai nisip, numai apă și soarele sticlind. La amiază căldura a ajuns înăbușitoare. Am legat cârma și școtele și ne căutăm un pic de umbră, la adăpostul velei mari. Nadia stă rezemată de catarg și îmi mângâie părul. Aș putea s-o țin toată viața lângă mine pentru acest gest fără de care nu știu de ce-aș mai trăi.

Apoi vântul contenește și rămânem nemișcați, în mijlocul mării.

— Ți-e sete? o întreb, cu gâtul uscat.

Clatină capul: nu.

Dar știu că suferă, cum sufăr și eu, sub soarele arzător, ajuns sub zenit. Nu mai aveam nici o picătură de apă. Îmi las umerii în jos, descurajat. Nu se pleacă la drum așa! Până la țărm sunt poate două mile. Ne-am îndepărtat, pentru a scăpa de obsesia acelei nesfârșite coaste de nisip. Dacă vântul va întârzia, vom muri de sete aici, în mijlocul mării încinse. Și dacă va veni, și dacă ne vom apropia de țărm, unde vom găsi apă pe coasta pustie?

Cosa…

Așa îi spun pescarii acestei curele de nisip, acestei fâșii de Sahară, care, lată doar de câteva zeci de metri, izbutește să dea imaginea deșertului, ca și când n-ar fi mărginită de lacuri și de imensitatea mării. Unde duce acest drum alb-sticlos, în care miliarde de cristale sclipesc sub soarele aprins? Ce lumi leagă între ele, ce destin li se pregătește călătorilor porniți în lungul lui?

Nisipul, marea și soarele, și nici o picătură de apă de băut. Sudoarea, după ce mi se prelinge de pe frunte pe obraz, își găsește un locaș la baza gâtului, deasupra claviculei, unde pulsează o vână aprinsă, și se adună acolo, picătură cu picătură, fierbând. În această lume incandescentă, numai mâna Nadiei, care îmi mângâie părul, e rece și-i singurul lucru pentru care în clipa asta de sfârșeală, nu vreau să mor.

Toropesc. Soarele s-a ridicat în vârful catargului: acum vela nu mai ține umbră. Îmi las, frânt, capul pe puntea încinsă; nu mai am putere să mă gândesc la nimic, nici înainte, nici în urmă. Toropesc. Valurile potolite, spărgându-se ușor în bordaj, scot un sunet ritmic, asemănător cu fâșâitul măturilor care curăță străzile, în zori. Mă văd într-o dimineață răcoroasă, întorcându-mă acasă după o trudă dulce. Amețit m-am trântit în patul cu cearșafuri reci, proaspăt înfățat. E un pat moale, și-o pernă mirosind a lavandă; închid ochii să dorm dar în clipa când încep să ațipesc, vin măturătorii, odată cu zorile…

Și valurile foșnesc la fel, spărgându-se în bordaj.

Am adormit greu, chinuit, bolnav, un somn care n-a putut să se prelungească sub soarele arzător. Când mă trezesc, o găsesc pe Nadia deasupra, stropindu-mi obrajii cu apă din ghiordel.

— Eram obosit, spun, rușinat.

Îmi zâmbește și, cu mâna udă, începe să-mi mângâie părul.

Cosa…

Care este rostul ei? Ce-a vrut să arate natura aici? Nici un copac, nici un fir de iarbă, nici o colibă de pescari; numai nisipul în care sticlește soarele. Încep să mă usture ochii, îi întorc în partea cealaltă să-i odihnesc pe fața albastră a mării, dar Cosa mă atrage, ca un miraj. Ce vreau să văd în lungul acestui drum de nisip încins? Ce poate să răsară din nemărginirea lui uniformă? Privesc în lung, spre zarea alburie, cu ochii pe jumătate închiși, încercând să opresc între pleoape scânteile trimise de soare, din nisip. De câteva ori mi se pare că zăresc departe, la orizont, în pâclă, contururi de copaci, dar imaginea falsă se destramă numaidecât. Pe urmă văd ziduri albe, dar și ele dispar.

Nadia se ridică în picioare; a prins în aer o înviorare care a făcut-o să tresară.

— Vine vântul, spune, privind spre larg.

Câțiva nori rotunzi, cu conturul bine desenat, nori de ploaie, gata să plesnească, vin pe negândite înspre noi. Sub ei, marea se încrețește, luând umbre negre.

Mă ridic și mă apropii de Nadia. Stăm în prova, ținându-ne de strai, absorbind cu nesaț aerul umed. Dar norii trec pe deasupra, duși repede de vânt, și nu varsă nici un strop de ploaie. În urma lor marea și cerul se luminează tot atât de repede pe cât s-au întunecat. Urmărim cu necaz umbra care fuge spre uscat, ca să treacă peste fâșia de nisip, peste lacuri și să se piardă pe câmp, în stepă. Vântul însă a coborât și peste noi; e neliniștit, nehotărât, plin de rafale. Pânzele flutură, cuprinse de îndoieli, și, chinuit, „Miladul” alunecă în lungul țărmului, spre sud.

Cosa…

Unde se termină? Cine a construit o șosea de nisip?

Într-un târziu la capătul ei, în zare, se vede un zid alb, umbrit de niște copaci încă verzi. Este poate ceea ce adineauri mi se părea închipuire.

— Ce se vede? întreabă Nadia.

— Poate că un pichet de grăniceri.

Un pichet, într-adevăr. După o oră aruncăm ancora în larg, în fața lui. Ne dăm drumul în apă și înotăm spre țărm. Un soldat cu pantalonii sumeși, în cămașă albă, pe care se văd ștampile cazone, ne primește neînțelegând de unde am venit. Pare mai degrabă un pescar, decât un grănicer. Îi cerem apă, gâfâind. Ne duce sub un umbrar, făcut din ramuri de salcie, care se usucă, lăsând în aer mirosul apăsător al luncilor, toamna.

— Acu, fiindcă ați venit, ați sta puțin să vă hodiniți, spune soldatul, cu glas blajin, de moldovean.

Apoi, întorcându-se spre ușa pichetului, merge să ia din cui o găleată albă. Un câine mare, ciobănesc, toropit de căldură, se ține pe urmele lui.

— Singur ești aici? îl întreb, fiindcă în jurul pichetului nu se vede nici o ființă mișcând.

— Amu îs singur, că un schimb îi în patrulă, iar alții s-or dus cu lotca pe lac, la pescuit. Vedeți dumneavoastră, plutonul e tare departe și acu, vara, carnea nu ține pe două zile, cum ne-o dă de acolo; o mai ducem cu peștele.

Dispare cu găleata, pe o potecă, în stuf; câinele îl urmează, cu statornicie, deși după felul cum își ferește labele de nisipul încins, se vede că i-ar prinde bine să se tragă undeva, la umbră.

— Nu prea avem apă bună aici, spune grănicerul, întorcându-se; s-o nimerit să dăm peste o țâră de izvor, dar tare e sălcie. Că nici nu se putea altfel; și așa e mare minune, aici, între mare și lacul aista clocit.

Pune găleata la picioarele mesei de sub umbrar și aleargă, cu câinele după el, să aducă o bărdacă, din care să bem. Apa e caldă și sălcie; gâtul se contractă la atingerea ei, dar ne potolim setea. O bem astăzi; ei o beau un an, fără întrerupere.

Grănicerul așteaptă deoparte, cu un fel de sfială, fiindcă el știe ce apă proastă ne-a dat. E un flăcău scund, îndesat, cu capul colțuros, negru, dar cu o privire blajină.

— Cum îți zice? îl întreb.

— Sergentul Grigore Cumpănă, răspunde, luând un glas puțin milităresc.

— Ești cel mai mare la pichet?

— Eu îs, de astă-primăvară.

— Și până când mai stai?

— Gândesc că până la primăvara cealaltă, dacă nu ne-or schimba.

— Îți place aici?

Ridică din umeri, într-un gest neclar; nepăsare, sau supunere.

— D-apoi, aici, ori în altă parte…

— Ce faceți toată ziua?

— Ia, ce scrie la regulament.

— Dar când nu aveți treabă?

— Atunci hodinim.

— Și altfel?

— Ori mergem după pește.

— Dar iarna?

Ridică iar din umeri.

— Că despre iarnă, n-am apucat niciuna pe aici. Gândesc c-o să fie mai greu.

Iar după o clipă, înviorat:

— Las' că trece și asta. N-o să murim aici, pe malul mării. Ne întoarcem noi, la treaba noastră.

— Ce sate sunt mai aproape?

— Chiar pe aici, nu-i niciunul. Tocmai Tuzla, dar e la zece kilometri. Nu prea avem drum pe acolo.

Pe urmă își aduce aminte că amiaza a trecut:

— Da' dumneavoastră nici n-ăți fi mâncat azi.

— N-am mâncat. Ne-a fost sete.

— Să vă dau o țâr de pește uscat?

— Lasă, avem de mâncare.

— Acu, dacă ați venit aici, spune Grigore Cumpănă, pornind spre pichet, cu câinele după el, se zice că ați nimerit la o casă de oameni. Că și dacă e a statului, omenia tot omenie se cade să fie. N-o să se supere statul de niște musafiri.

Aduce, într-o strachină, un pumn de aterine, cu pântecul lucios, uscate la soare. Miros a cherhana, a port, a năvod, mirosul putred, marin. Uscându-se cu sarea pe ele, s-au întărit atât, încât se sfarmă în dinți, ca pesmetul. Au gustul sărat și amărui, al apei de mare, plin de nostalgii, dar nu se pot mânca.

Sergentul ne urmărește, cam rușinat de mâncarea lui proastă.

— Noi ne-am obișnuit cu pustiile astea de aterine. Le punem în ciorbă, în loc de fasole. Da' dumneavoastră nu vă place; să nu vă fie cu supărare, azi s-a întâmplat să n-avem altceva la pichet. Doar dacă așteptați până vin flăcăii, cu lotca.

— Nu, o să plecăm.

— Așa? Și vă duceți departe?

E întrebarea pe care noi nu am îndrăznit să ne-o punem. Ridic din umeri:

— Acum, poate să ne mai oprim tocmai la Sulina.

— Văleu, dar știți dumneavoastră unde-i Sulina? Vă apucă noaptea pe drum.

— Nu-i nimic, mergem și noaptea.

— D-apoi cum mergeți pe întuneric?

Dar el știe prea bine că pe mare se merge și noaptea; în capul lui puritan întrebarea ascunde alt gând: ce caută noaptea pe mare, singuri, un bărbat și o fată?

— Frați sunteți? Parcă aduceți unul cu altul.

Clatin din cap.

— Nu suntem frați.

El ne privește, uimit.

— Că n-ăți fi cununați?! O copilă, ca dumneaei!

Mă roșesc și simt, fără să întorc privirea spre ea, că și Nadia s-a roșit.

— Ba suntem cununați, mint, cu o îndrăzneală care nu știu de unde pornește, pe care nu o recunosc ca a mea.

El ne privește cu neîncredere, întâi pe mine, apoi pe ea și observă, cu nedumerire:

— D-apăi văd că n-aveți verigi pe deget, ca pe la noi.

Iată că, în acest ținut pustiu, între mare și lacuri, la umbra acestor sălcii pălite de soare, sergentul Grigore Cumpănă, țăran moldovean, cu privirea blajină și cu glasul sfătos ca de moșneag, pune întrebări în numele lumii de unde am fugit. Acest țăran scund și îndesat, cu cămașa lui de americă pe care se pot citi matricolele cazone, ne face, cu un singur cuvânt, pe noi și întreaga natură sălbatică din jur, prizonierii lui. Cât e de nemărginit cerul, cât de nemărginită coasta de nisip sticlind în bătaia soarelui, de la un orizont la altul, singurul judecător al nostru deocamdată este Grigore Cumpănă, care ne privește cu ochii lui iscoditori.

— Ba avem și verigi, mint, dar le-am lăsat în barcă să nu le pierdem.

— Așa? face sergentul, întorcând capul spre mare, ca și când ar vrea să vadă acolo, lucind undeva, pe puntea „Miladului”, verighetele noastre de aur.

— Și de mult v-ați luat? ne iscodește mai departe.

— Nu chiar de mult, răspund, în neputinţă de a găsi o dată certă, care să evite o nouă întrebare.

— Aşa? Şi eu am făcut nuntă, înainte de oştire; acum doi ani.

Poate e tot ce vroise să spună acest biet ţăran, de aceea ne torturase cu întrebările lui.

— Da' copii n-aveţi?

Nu mă mai roşesc, şi nu mă supăr; ştiu unde vrea să ajungă.

— Dumneata câţi ai? îl întreb, ca să i-o iau înainte.

— Apăi doi am lăsat acasă şi unul trebuie să vină, cam înspre Crăciun. Am să cer puţintică învoire de la domnu căpitan.

Ne ridicăm să plecăm.

— Ce se vede în zare? întreb, privind spre sud, unde parcă disting contururi neclare de arbori şi de case, pe orizont.

— Acolo-i Zibrienii, sat de pescari. Dacă vă opriţi, găsiţi de toate ale gurii, că vara vin şi boieri, de plăcere.

După ce ne luăm rămas bun de la grănicer şi de la câinele lui, intrăm în apă, ţinându-ne de mână. Dulăul face câteva salturi vesele în valuri, ca să ne urmeze, dar apa mării îl descurajează repede şi se întoarce pe plajă, scuturându-se.

În timp ce înotăm alături, o clipă mă întreb dacă nu vom găsi, într-adevăr, pe bord, nişte verigi de aur, ca să ni le punem în deget. Când ridicăm pânzele şi pornim mai departe spre sud, privesc în urmă pichetul, ale cărui ziduri albe lucesc în soare. Grănicerul se duce spre umbrar, cu câinele după el.

*

Cosa…

Cum nu înnebunesc pescarii care merg în lungul ei? Ce rost are această lamă de foc? Cine a lăsat această urmă, ca să ştie pe unde să se întoarcă, şi de unde trebuie să vină călătorul necunoscut: dinspre miazăzi, sau dinspre miazănoapte? Mergem încotro se duce el, sau într-acolo de unde a venit?

Mergem cu vântul dinspre larg; kilometru după kilometru, catargul răzuie nisipul de pe mal, dar în urma lui Cosa rămâne intactă, nedestrămată, lucind orbitor în soare.

Nadia stă la cârmă, puţin încruntată, cum e totdeauna când are o răspundere. M-am aşezat cu capul pe genunchiul ei gol. Pielea încălzită de soare, acum nu îmi mai trezeşte altceva decât mulţumire, fiindcă în modul cel mai cert îmi aparţine. Nu întind mâna, să o mângâi, nu întorc capul, să-

mi lipesc buzele de ea. Avem atât timp înainte. Marea e nemărginită și noi suntem singuri. Faptele își urmează cursul, limpede, alunecând încet, dar neputând să se oprească sau să-și schimbe drumul, ca un val care, oricât ar veni de încet, tot trebuie să ajungă la țărm, ca la singurul lui sfârșit posibil.

O privesc, printre pleoapele întredeschise și-i văd capul cu buclele căzute pe frunte, aplecat deasupra mea.

„Acum nu mai putem fugi unul de altul, îmi spun. Noaptea va cădea peste noi; într-un loc, departe de oameni, vom arunca ancora, cum se aruncă niște zaruri, și vom rămâne singuri."

Nu mai există îndoieli. Și tot neîndoios, ea cugetă la fel cum cuget eu. Oricine ar veni acum să ne ceară socoteală de faptele care vor urma, n-ar mai putea să ne schimbe destinul.

— Ia uite, spune Nadia, de ce e apa așa acolo?

În depărtare o dungă cenușie care vine din larg și se pierde spre țărm desparte marea în două. Dincolo de ea, se vede limpede, valurile se potolesc deodată, învelite într-o pânză cenușie de mâl vărsat peste apă. Și cerul pare că e altul, și vântul; pare că de aici intrăm într-o altă împărăție. Un miros verde, de salcie, vine de peste apă, mirosul pe care-l are Limanul, câteodată, când furtuna rupe ramuri de la gura Nistrului. În față, la orizont, se desenează o linie verde, însăilând, ca un fir de ață, cerul de mare, ca pe două pânze felurit colorate. Acum abia, ochii obosiți de răsfrângerea soarelui în apă, văd sfârșitul mării în începutul cerului. Și, deodată, când întorc capul spre țărm, fără să știu cum, fără să știu unde, coasta de nisip a dispărut. Poate s-a înecat în mare, căci marea năvălește acolo peste țărm, se întinde, departe, peste lacuri, peste stepă alcătuind un golf adânc, cu valuri cenușii, deasupra cărora se ridică, puzderie, păsări de apă. Sunt pescăruși, albi-argintii, cu o urmă de funingine pe aripi, bâtlani cenușii, mari, cu gâtul și cu picioarele lungi, subțiri, întinse pe linia de zbor, bâtlani roșii, cu capul negru, cu pieptul și spatele sângerii, stârci galbeni, cu ciocul verde, ascuțit, lișițe, fundaci, cormorani, pasări de deltă, un mare fenomen al naturii care dovedește că Dunărea e aproape. De la un țărm la altul, în golful cu ape cenușii, se întind taliene de prins pește, ca niște pânze de păianjeni pe un câmp unde nu trece nimeni să le destrame. Vântul aduce dinspre țărm mirosul de luncă înverzită, împrăștiind boarea sărată a mării. Mergem parcă spre marginea unei păduri, care și-a despletit toate ramurile în vânt. Sunt sălciile Deltei, sălcii bătrâne, cu trunchiuri scorburoase, cu rădăcinile înfipte adânc în mâl, plante amfibii, trăgându-și viața și din pământ, și din apă.

Rădăcinile lor împletite fac o urzeală imensă, așa cum ramurile împletite fac altă urzeală, deasupra mării.

În fundul golfului, pe o fâșie albă de plajă, între sălciile verzi, se văd casele de la Zibrieni, cu acoperișuri ascuțite de șindrilă cenușie, surprinzător de nepotrivite cu peisajul. Ne oprim să umplem rezervorul cu apă. În timp ce străbatem golful printre plasele talienelor, vântul se întărește. În spatele nostru valurile încep să crească, și-n ele fierbe tot mâlul Europei. Marea nu-l primește; se ferește din calea lui, se apără, îi pune în față ca un scut, apa ei sărată, mai densă decât apa dulce, și-l silește să se așeze încet-încet pe fundul golfului mărginit de sălcii; abia după aceea, curățate de mâl, apele se contopesc și Dunărea se sfârșește.

Înspre ora patru, lăsăm ancora în fața Zibrienilor. Pe țărm câțiva pescari se strâng în jurul nostru, curioși să știe de unde am venit. Li se pare totdeauna ciudat că mai sunt și alții care se încumetă să plece la un drum lung, pe mare, de aceea cercetează cu multă curiozitate liniile „Miladului”, în larg, clătinând din cap neîncrezători.

Dincolo de plajă, într-una din clădirile de lemn, ca niște hambare, cu acoperișul de șindrilă ascuțit, e restaurantul vilegiaturiștilor. Vine puțină lume aici, fiindcă locul e necunoscut și are legături grele cu restul lumii. De la Galați, trebuie să iei vaporul până la Vâlcov, de acolo, cu o șalupă astmatică să străbați păpurișul Deltei, prin cel mai de nord canal al ei, să ieși în mare și să traversezi tot golful, strecurându-te anevoie, printre taliene. Pentru acești îndrăzneți vizitatori, localnicii au însă o grijă înduioșătoare, ca aborigenii unor insule binecuvântate din Pacific. Din clipa când sosesc, toată lumea, începând cu primarul și terminând cu ultimul copil care adună scoici pe plajă, le stă în mod dezinteresat la ordine, însoțindu-i peste tot, lămurindu-i, gata să îi ajute, ziua sau noaptea, sfătuind pe restaurator ce mâncăruri să gătească, ce vinuri să pună la gheață, rugându-se lui Dumnezeu când să ardă soarele și când să se potolească, îngrijindu-se statornic de bunul trai al oaspeților, tremurând pentru toate nemulțumirile lor, mai ales pentru acelea care ar putea să vină pe neașteptate, fără să le poată preveni. E neobișnuit felul de a se purta al oamenilor, aici unde ei prea bine ar putea uita de lume, izolându-se între păpuriș și apă, ca într-o insulă pe unde nu trec vapoare.

Sub umbrarul restaurantului, vântul răcoros flutură fețele de masă, atât de albe încât pare că nu fac parte din decor. Ne așezăm într-un colț, uimiți, încă necrezând că ni se va da mâncarea în farfurii, în loc de străchini. O

clipă, chelnerul care apare pe ușă în bluza lui albă, mi se pare că-i sergentul de la pichet, în cămașă și mă mir că nu-i văd matricolele cazone. E un început de confort care mă îmbie. Văd, nemulțumit, că marea mă obosește. Nu atât încât să renunț la ea, dar destul ca să mă simt bine sub acest umbrar, unde ți se aduce mâncare în farfurii de porțelan și avem înainte o față de masă, albă.

Numai apa nu e bună; trebuie să bem vin. Un vin plăcut, și prea rece ca să-mi dau seama că mă înmoaie.

Când coborâm pe plajă, după masă, vântul a crescut; valurile se ridică amenințătoare și pe fața mării încep să se vadă creste albe. „Miladul” se chinuiește la ancoră, departe de țărm; aproape mi-e milă că l-am lăsat acolo, singur.

Un pescar se învoiește să ne aducă două găleți cu apă cu barca lui; ne va fi de-ajuns până la Sulina. După ce deșertăm gălețile și el se desprinde de bord, să se întoarcă la țărm, simt, în sfârșit, oboseala. Privesc marea cenușie, răscolită adânc de vânt și îmi trece o înfiorare pe șira spinării. Ridic pânzele cu mâinile amorțite. Un somn greu îmi apasă pleoapele, umerii, pieptul; ar trebui să-mi dau drumul jos, în cabină, să mă trântesc în pat, să dorm.

Numai Nadia e zglobie ca mai înainte. A trecut la prova și se pregătește să ridice ancora.

— Haide, îmi strigă, fii gata!

Trebuie să am grijă de valurile mari, să nu ne întoarcă de-a curmezișul. Aș vrea să o ajut, să n-o las singură cu cele douăzeci și cinci de kilograme ale ancorei, dar pe valurile mari și pe vântul care crește, nu am îndrăzneala să părăsesc cârma. Mă gândesc cu un fel de descurajare la navigatorii solitari care au mers luni de zile și ani pe mări, fără nici un ajutor. Eu nu pot nici măcar ancora să mi-o ridic singur.

Mă gândesc, cu pleoapele grele și cu mâinile moleșite, că m-aș simți mai bine acum într-o altă haină, pe o altă coastă de mare, pe un bulevard asfaltat, în lungul falezei, într-o localitate internațională, plimbându-mă cu Nadia alături.

Dar nu-mi dau seama acum; curând va trebui să înțeleg limpede că ea, dacă e aici cu mine, dincolo de orice rațiune, e tocmai fiindcă drumul nostru merge pe mare.

Ancora s-a desprins de pe fund. Prova cade repede sub vânt, și cu toate sforțările, nu pot s-o aduc pe direcția care să ne scoată afară din golf. Va

trebui să facem două sau trei volte, fiindcă vântul și valurile cresc, din față. E un drum greu; „Miladul” se apleacă mult pe o coastă, sarturile trosnesc la fiecare val și cârma smucește atât de tare, încât îmi simt brațul obosit de la început.

Nadia vine însă înveselită de marea montată și își șterge mâinile ude, pe umerii mei arși de soare. O clipă mă înfior, neplăcut. Se așază lângă mine, râzând, fără să-și dea seama ce sforțări fac să merg contra vântului. Înaintăm cu o derivă atât de mare, încât parcă mergem lateral, spre fundul golfului. Fac o voltă, trecând prova printr-un val care se varsă pe punte, stropindu-ne de sus până jos.

Nadia râde:

— Mai vreau o dată! Te rog! Mai vreau!

Pe mine însă, această muncă trudnică mă face să-mi pierd firea. Acum am luat vântul în bordul drept, punând prova spre larg și pare că nu mai înaintăm deloc; ne întoarcem în derivă, spre Zibrieni. Nu pot să-mi dau seama ce se întâmplă, mi se pare că vântul aici nu lucrează după aceleași legi ca în alte părți și pânzele suportă forța lui altfel; mi se pare că în apa cenușie, aleargă curenți perfizi ascunși pe sub valuri. Fac iarăși o voltă, sparg iarăși un val pe punte și ne ducem din nou spre fundul golfului. E peste putință să înaintăm împotriva vântului. Sunt descurajat, nu știu ce manevre trebuie să fac, nu mai știu nimic despre „Milad”, despre vânt și despre mare.

— Nadia, murmur, învins, n-am ce face, cum bate vântul acum nu putem ajunge la Sulina.

Parcă nu i-am vorbit ei; privește marea cenușie, peste ale cărei valuri, soarele, coborând în spatele nostru, spre apus, varsă flăcări roșii. Spre sud, unde trebuie să mergem, orizontul e sumbru; vântul aduce dintr-acolo întuneric și neliniște.

— Nadia, spun încă o dată, nu putem să mergem la Sulina.

— De ce trebuie să mergem la Sulina? întreabă, cu nevinovăție.

Nepăsarea ei mă înfurie.

— Tu unde vrei să mergi? strig.

Crede că vorbesc tare, ca să acopăr vuietul valurilor, și se veselește. E un început de luptă cu natura.

— Unde vrei să mergi? strig încă o dată.

— Pe mare! răspunde, cu același glas ca al meu.

Da, pe mare! Nu are altă dorință. Marea, care nu duce nicăieri, care mulțumește prin ea însăși. Nu mi-e atât de cunoscut acest simțământ?! De ce trebuie să-l reneg?

Ar trebui să-i zâmbesc, dar valurile se sparg în prova trecând înspumate peste punte, și vântul smucește furios școtele… Alunecăm lateral, spre fundul golfului. Acolo, linia sălciilor are o spărtură în care lucește un fir de apă liniștită; trebuie să fie canalul Belogorod, cea mai de nord gârlă a Deltei și drumul cel mai scurt la Vâlcov. E inutil să mă mai lupt cu valurile. Slăbesc cârma lăsând prova să se îndrepte în voie spre această spărtură, unde apa se vede potolită. Acum am luat vântul aproape din coastă și înaintăm fulgerător.

Nadia se bucură de viteză.

— Unde mergem? strigă, mai tare decât ar fi nevoie, numai ca să-și dea iluzia luptei cu furtuna.

Îmi vine, cu tot necazul, să zâmbesc; de ce aș fi nedrept cu ea?

— Unde mergem? strigă iarăși.

Întorc capul și o privesc, râzând.

— Pe uscat! spun, punând în aceste vorbe, dar fără nici o răutate, ciuda de mai înainte.

Nu-și ascunde deziluzia:

— Cum, pe uscat?

Între cele două capete ale șirului de sălcii care se ridică din valuri, se vede acum apa canalului, necrezut de liniștită, ca fața unei oglinzi, lucind la soare.

— Nadia, spun, rămânem aici peste noapte. Avem vântul prost; nu putem merge la Sulina.

Și astfel, puțin înaintea amurgului, intrăm în apa odihnitoare a canalului. Ne întâmpină o simfonie nebănuită; e freamătul pădurii de stuf, în care vântul face să cânte o mie de glasuri, flaute mici, dogite, împletindu-se într-o armonie afonă și fără răsunet, ca și când fiecare fir de plantă dezacordat de celelalte, ar avea și o surdină.

Mi se pare ciudat să văd catargul „Miladului” alunecând liniștit între țărmurile gârlei, în mijlocul peisajului verde, ca pe o potecă de pădure; mă tem că va deveni copac, că-și va recăpăta ramurile, că va reînverzi, că se va opri undeva să-și fixeze rădăcini în pământ. Și deodată mi se pare că și barca și noi am căpătat caracteristici terestre. Nadia privește în jur, nedumerită. Înainte de a o câștiga multitudinea de glasuri ale stufului, în

pauzele cărora simțim liniștea vastă a Deltei, uscatul o deziluzionează. Privește în jur fără hotărâre, ca un călător căruia i se arată o cameră unde nu-i va plăcea să rămână. „Miladul” înaintează încet, pe firul îngust al apei, între stuf și sălcii. Pe deasupra noastră se întorc, spre culcușurile lor din Deltă, ca să înnopteze, păsările de pe mare. Zboară obosite, cu mișcări rare de aripi și odată cu trecerea lor, coboară și înserarea, parcă adusă din larg.

După un timp vântul se oprește în copaci și ne pomenim stând pe loc, ca o căruță ai cărei cai au obosit și s-au oprit singuri o clipă, să-și tragă răsuflarea. În timp ce numai vârfurile copacilor mai freamătă, la câteva sute de pași în urma noastră, pe mare, e furtună.

Aruncăm ancora aproape, pe țărm, la umbra unei uriașe sălcii bătrâne. De deasupra, din cuibul de găteje rămas dezgolit între ramurile pălite ale copacului, un cormoran, domestic ca o rață, scoate gâtul lui gros afară și își apleacă, foarte mirat, capul, să ne privească. Mai departe, între smârcuri, un pelican s-a oprit și ne privește de asemenea; dacă marea lui pungă galbenă de sub cioc, n-ar atârna în jos, a plictiseală, ai zice că venirea noastră îl interesează.

Nadia, pe care la început peisajul o nedumerise, și-a regăsit veselia.

— Uite mure! strigă, sărind pe uscat și alergând în lungul malului, pe potecă.

O privesc, uimit. Pentru ea, această escală forțată nu are nimic îngrijorător; parcă nu s-ar înnopta, ci s-ar lumina de ziuă. Și dezorientat mă uit o clipă la lumina roșie a amurgului, peste stuful legănat de vânt. „Ce-i acolo? mă întreb, buimăcit, ridicându-mi cu mâna părul de pe frunte. Apune, sau răsare soarele?”

*

Noaptea se strecoară prin stuf, foșnind. Mi-aduc aminte de niște înserări, dintr-o vreme îndepărtată, când mă prindea întunericul venind de pe câmp, în lungul unui lăstăriș; atunci fiecare tufă mi se părea un om, gata să-mi iasă în cale, și mă speria. Acum aud noaptea venind și mă aștept cu teamă să o văd la marginea păpurișului, ca pe o vrăjitoare învelită în pânze negre.

Nadia alerga pe mal, înveselită. O strig, îngrijorat:

— Nadia, nu putem să rămânem aici.

Se oprește surprinsă, și dintr-odată chipul ei devine grav. Pare că abia acum își dă seama cât suntem de singuri aici. S-a oprit în mijlocul potecii, cam speriată, cu mâna apăsată pe inimă. În spatele ei, un fundac, cenușiu-

roșcat, cu pieptul alb, a scos capul moțat dintre trestii și ne examinează cu luare-aminte, parcă trimis de cineva, din stufăriș, să ne spioneze.

Mi-e teamă de stuful care foșnește, de copacii care freamătă, de câmpul pe care nu-l văd dincolo de stufăriș. Mi se pare că am poposit pe un drum primejdios, la marginea unui codru de unde pot să vină atâtea spaime. E prima dată când îmi dau seama că viața pe mare e mai simplă: apa, cerul și vântul… Nimic altceva. Aici, în stuful peste care se lasă întunericul, se ascund mii de taine, și pasărea aceea ciudată, cu moțul roșcat, ne spionează mai departe.

— Nadia, trebuie să mergem de aici, să nu ne apuce noaptea pe câmp.

A rămas cu ochii plecați. Acum înțelege, în sfârșit, ce gravitate va avea noaptea care cade peste noi.

— Unde să mergem? întrebă stins.

— Nu știu. Să mergem în sus, poate găsim o casă; poate dăm de pescari.

— Dar nu mai avem vânt.

— Tragem la edec.

Am văzut în copilărie, în lungul Dunării, lungile convoiuri de pescari trăgând bărcile după ei, de pe mal, opintindu-se în parâme, ca în jug.

— O să putem?

— Trebuie să putem!

Și așa, în timp ce noaptea cade, începe acel trudnic drum, spre Vâlcov. Mă văd, în cămașa lipită de sudoare pe piele, cu parâma ancorei trecută peste piept, ca un ham, aplecat înainte, încordat, trăgând în lungul malului înverzit, corpul greu al corăbiei. „Miladul” a devenit acum odios; parcă nu mai alunecă pe apă ci se târăște pe uscat, ca o căruță cu roțile împiedicate. Nadia, înhămată la aceeași parâmă, în spatele meu, se chinuiește și ea; îi aud respirația grea.

O jumătate de oră mergem fără un cuvânt, trăgând din greu la parâmă. Nu se vede nici o casă, nici o colibă, nici o ființă omenească. Numai stuful în care fâșâie vântul și din când în când câte o salcie bătrână cu ramurile ridicate fantomatic pe cer. Canalul face câteva coturi peste câmp, ca o șosea care își caută locul printre ogoare. Apoi, în depărtare licăresc câteva lumini, după o perdea neagră de arbori, de unde se aude lătrat înfundat de câine.

Întunericul înșelător face să-mi pară foarte aproape acele lumini. Mă întorc înviorat, spre Nadia:

— Vâlcovul! Mai poți?

Nu răspunde, dar trage înainte, îndârjită.

Aș vrea să mă opresc, s-o mângâi pe obrazul îmbujorat, cu mâna bătătorită de parâme și să-i spun: „Am să-ți dau o decorație, pentru vitejie!”

Canalul face încă un cot; în față, sub cerul care mai păstrează o slabă urmă de lumină, deasupra liniei negre a arborilor, se văd lucind turle de biserică. N-am auzit clopotele bătând; poate slujba de vecernie s-a făcut de mult, când eram în gura Deltei.

Aici, în locul stufului crește porumb; frunzele lui uscate scot un altfel de foșnet, mai domestic, care nu mă mai înfioară atât. Privesc luminile din față și mă gândesc că oamenii acolo se pregătesc de cină. Aș vrea să ajung mai repede lângă ei, să mă poftească la masa lor scundă, pusă afară, în bătătură, sub plopii legănați de vânt, să sorb din strachina de lut ciorba lor de pește și pe urmă să ne dea un culcuș, pe prispa păzită de dulăi roșcați cu blana plină de ciulini.

Dar, dinspre satul la care visez atât de pașnic, se ridică deodată, pe neașteptate, un zvon agresiv. Un bâzâit subțire, neîntrerupt, cu modulații continue, se scurge deasupra capetelor noastre, din întuneric. Simt, într-o singură clipă, pe frunte, pe obraz, pe gât, pe brațele cu mânecile sumese, pișcăturile lor înveninate. E peste putință să te aperi de acești nevăzuți dușmani nocturni.

Nadia lasă parâma și își acoperă fața cu mâinile, speriată. Legiuni de țânțari, stăpânii de noapte ai Deltei, curg din întuneric peste noi. Cum ai putea să te ferești de ei? Îți chinuiesc la fel de insuportabil pielea pe care o înțeapă, ca și urechile, cu bâzâitul lor subțire, pătrunzător; te aștepți ca sunetul să se înfigă în timpan, să-l străpungă și să-l învenineze, luându-ți auzul.

Ne oprim, înspăimântați și ne apărăm fața cu mâinile. Micile bestii vin în valuri nesfârșite, ne caută ca pe o pradă sigură, ne simt pielea goală și nimeresc prin întuneric drumul până la ea, ca să-și găsească locul de unde să sugă sângele.

— Nadia, fugi în cabină, spun, continuând să mă apăr zadarnic.

Îmi cobor repede mânecile cămășii și le închei, dar mai rămân atâtea locuri descoperite, pe care ei le găsesc, în întuneric: fruntea, obrazul, gâtul, ceafa, gleznele. Nadia se întoarce din cabină cu obrazul învelit într-un prosop, cum se apără arabii de nisip, când străbat deșertul. Numai ochii i se mai văd. Mi-a adus și mie un prosop și mi-ajută să-mi acopăr capul. Acum țânțarii își caută, înnebuniți, alte locuri unde să înțepe. Îi auzim țiuind, ascuțindu-și acele în jurul nostru.

— Să mergem repede, spune Nadia. Dacă ajungem la lumină scăpăm de ei.

Deloc! Lumina îi atrage și îi face mai agresivi.

Începem iarăși drumul, în lungul canalului, strâmbându-ne picioarele în gloduri. Firul de apă intră în sat, ca o șosea. În dreptul primei case, un om scund, cu obrazul bărbos, pare că păzește poarta.

— Bună seara, spun.

— Zdravstvuite!

— Ce-a spus? întreabă Nadia, cu glasul înăbușit sub prosop.

— Ne-a mulțumit, în limba lui lipovenească.

Îmi vine să râd, fiindcă intrarea noastră în Vâlcov e plină de haz. Turiștii vin cu vaporul, prin partea cealaltă a satului și lor li se asigură un confort, căci mersul vapoarelor este organizat în așa fel ca sosirile și plecările să nu se nimerească la orele când năvălesc țânțarii.

Acum malul devine noroios: punți înguste de lemn sunt întinse deasupra smârcurilor și anevoie ne ținem echilibrul pe ele, trăgând la edec. Mergem din ce în ce mai greu, nu găsim pe nimeni care să ne dea ajutor. La fiecare poartă străjuiește câte un om, în haine negre, cu obrazul bărbos, dar ei își fumează țigara în tăcere, uitându-se nepăsători la truda noastră.

— Oare pe ei nu-i pișcă țânțarii? se miră Nadia, de sub prosop.

— Poate că sunt obișnuiți.

— Trebuie să luăm chinină; altfel ne îmbolnăvim de friguri.

După câțiva pași ne oprim: puntea se depărtează de mal. Ca să putem trage corabia noastră mai departe, ar trebui să coborâm în noroi, să ne înglodăm până la genunchi.

Țânțarii ne țiuie încă în urechi, ținându-ne în stare de alarmă. Nu-i cu putință să mai stăm mult timp în loc.

— Lăsăm barca aici și mergem să ne căutăm un adăpost.

— Dacă ne ia ceva din cabină?

— N-are cine.

Simt că oamenilor nemișcați din porți „Miladul” le este tot atât de indiferent, pe cât le suntem noi; totul, poate, le este acum indiferent. Dacă aș lăsa să cadă în fața unuia o monedă lucioasă, nu s-ar apleca s-o ridice.

Legăm parâma de un picior al punții, și pornim mai departe, în fugă, unul după altul, pe scândura îngustă. După o sută de pași locul se lărgește, ca un fel de piață. Un pod arcuit unește cele două maluri ale canalului; de acolo pornește strada principală, pe care se plimbă lumea. Sunt fete, în

rochii de stambă colorată, lungi până în pământ, cu tulpane albe căzându-le pe umeri. Se țin înlănțuite câte cinci-șase, pe toată lărgimea străzii și, alunecând în lungul ei, pe întuneric, cântă în cor pe mai multe voci, un cântec cu note argintii. Cum se pot oare plimba atât de liniștite, cântând atât de frumos, de cristalin, când în jurul lor roiesc țânțarii?

La capătul străzii se deschide o mică piață prăfuită, luminată de felinare cu petrol, aninate de jur-împrejur, pe niște pari subțiri și strâmbi. Vântul le mișcă și umbrele oamenilor, alungite, joacă pe pereți. În față se văd ferestrele mari, cu clondire colorate, ale unei cârciumi. Acolo găsim un om care să ne ducă barca până la pod și să ne-o păzească peste noapte; nu mai avem curaj să ne întoarcem astă seară pe bord, înfruntând țânțarii; cârciumarul ne va găzdui la el. Întâi ne dă să mâncăm, pe o masă șubredă, afară. Curtea miroase a fum; un băiețaș ațâță în jurul casei câteva focuri cu găteje verzi; nu ard, ci doar fumegă, ca să alunge gâzele înveninate. Iată și dulăul la care mă gândeam adineauri; așteaptă cuminte lângă masă, să-i zvârlim ceva. Are blana roșcată și plină de ciulini. Ce animal minunat! mă gândesc. Trăiește și la munte și la câmpie; poate fi prieten și ciobanului și plugarului ca și pescarului și nu arată niciodată mai puțină credință unuia, decât altuia.

În fundul curții, peste un gard cu zăbrele negre, începe grădina, în care se văd lucind, la lumina felinarelor, gutui mari, în copacii cu ramurile aplecate peste zăplaz. Acolo, între copaci, e o căsuță lungă, albă, cu pridvor de scânduri. După masă negustorul vine cu o lampă în mână, să ne arate unde vom dormi. Ne va da o odăiță, în căsuța dintre gutui. Merge înaintea noastră, pe potecă și ține lampa ridicată deasupra capului, ca să gonească țânțarii. Îi strâng mâna Nadiei, și aș vrea să înțeleagă atâtea gânduri în acest gest, dar mâna ei e rece; poate nu o simte pe a mea, sau se sperie de ceea ce îi transmit. Apoi mă apucă deodată o teamă care mă face să micșorez pașii, descurajat: dacă ne va da două camere; dacă nu va decurge totul firesc?

Ar fi așa de simplu să deschidă o ușă, pe pridvor, să intre în cameră, să pună lampa pe masă și noi să îl urmăm. Simplu, fără nici o vorbă, fără nici o întrebare și fără nici un răspuns.

Ușa scârțâie în țâțână, un scârțâit muzical, făcându-mi inima să-mi bată. Seara noastră începe de aici, cu acest scârțâit al țâțânilor, pierdut în întunericul grădinii cu gutui. Gazda se apleacă și intră pe ușa scundă, înaintea noastră, pune lampa pe masă, apoi se întoarce repede, să plece.

— Bună seara! spune, privindu-ne puțin orbit de lumina ținută în ochi. Să n-aveți nici o grijă; o să dormiți în tihnă, aici n-are cine să vă supere.

Și pleacă, fără altă vorbă, așa cum am dorit. Iarăși scârțâie ușa, în urma lui, trăgând o linie apăsată între noi și el, între noi și restul lumii.

Suntem singuri, față în față. Ce drum lung a trebuit să facem ca să ajungem aici! Simt acest drum, în mădularele care mă dor, în ochii care îmi ard, în inima sugrumată, îl simt în pielea care mă arde și în sânge, zvâcnind.

O clipă mă gândesc că am venit prea departe și că drumul a fost prea greu, pentru ceremonia care începe aici, și care nu mai păstrează nimic necunoscut, nimic neprevăzut. Văd toate gesturile care vor urma și sunt aproape deziluzionat, fiindcă ele acum mi se par împlinite. E o noapte lungă în fața noastră, destul timp ca totul să decurgă fără grabă, armonios și în liniște; e ceva prea sigur, și la acest gând emoția se șterge. Îmi pare că nu va fi nimic nou, vom da curs unui contract, încheiat dinainte.

Îmi rotesc privirile în odaie, să-mi apropii acest interior pentru care am făcut atâta drum. Patru pereți văruiți alb astru, o ușă, o fereastră mică, spre partea cealaltă a grădinii, o masă acoperită cu pânză roșie, brodată și două paturi albe, de fier, ca la sanatorii, despărțite de un preș cenușiu, pus pe dușumea, la mijloc. Care dintre ele este al ei și care al meu? Nu, unu singur trebuie să fie al nostru.

Îi apuc mâinile; ea stă nemișcată în fața mea; nu-i pot vedea chipul, la lumina slabă a lămpii. Simt numai că mâinile ei sunt reci, în timp ce ale mele ard.

— Nadia!

Nu-mi vine nici un gând ca să continui, poate fiindcă ea nu așteaptă nici un cuvânt. Mi se pare că ar trebui să fie altfel; altfel mâinile ei reci, altfel chipul împietrit în întuneric. Întind brațele și-i cuprind umerii, încercând s-o apropii de mine; se ferește, puțin speriată.

— Nadia!

În afară de numele ei, spus în șoaptă, nu găsesc nici un cuvânt pentru începutul nopții. O trag încet după mine și o așez pe pat. Rămâne nemișcată, e un loc unde nu se simte bine, de unde trebuie să se ridice, să plece. Acum lampa o luminează dintr-o parte; nu recunosc nimic din chipul ei. Mă apucă teama că poate nici ea nu mă recunoaște, că poate îi par un străin, cum îmi pare ea, mie. Mă las în genunchi în fața ei, nu știu cu ce gând, poate cu nădejdea că din acest loc o voi vedea altfel. Dar nici așa nu pot s-o recunosc. Ea mă privește într-un fel ciudat, cu ochii ficși, puțin

rătăcită, de parcă s-ar fi trezit din somn acum și se vede în această cameră străină, cu un necunoscut îngenuncheat în fața ei.

Îi apuc mâinile și i le mângâi apăsat, cu mișcări repezi.

— Nadia, spun, nu te uita așa! Te rog, nu te uita așa! închide ochii! Lumina e îngrozitoare.

Aș vrea să sting lampa, poate pe întuneric ne-am recunoaște, dar n-am îndrăzneala să mă mai ridic.

Nu știu ce gesturi să fac, ce cuvinte să spun. În fața mea sunt genunchii ei goi, rotunzi, arși de soare. Azi dimineață am stat cu obrazul pe ei, ca pe o pernă care îmi aparținea, pe care nu putea să mi-o ia nimeni. Dacă aș putea regăsi liniștea și siguranța de azi dimineață!

Îmi aplec capul și îmi lipesc buzele pe piciorul ei, deasupra genunchiului dezvelit. Tresare. Dar în pielea atât de catifelată și de rece sub buzele mele fierbinți, simt un început de liniște, un început de regăsire, ca în clipele când te închini cu credință în fața unei icoane. E un gest pe care îl fac cucernic, înfiorat nu de chemarea femeiască a pielii ei, ci de castitatea pe care o emană. Sărutând această piele de zeitate, mi se pare că mă cuminec și deodată gândurile mi se luminează.

— Nadia, îmi ești foarte dragă. Am uitat ce aștept de la tine: vreau doar să-mi simți adorația.

Nu mă aude, sau nu înțelege. Mă privește ca pe un necunoscut.

— Nadia!

Buzele i se mișcă, fără să poată articula un cuvânt.

— Nadia, ce-i cu tine?

Mă gândesc că emoția o paralizează. Tremură, ca de frig. Nu știu dacă e nevoie de un gest, sau de un cuvânt, ca s-o încălzesc, împing încet, ușor de parcă nici n-o ating, mâinile pe coapsele ei. Sub rochie, pielea care azi dimineață era dezgolită în lumina soarelui, neutră, impersonală, acum își dezvăluie sensul secret, pe care, în sfârșit îl dezleg, ca pe o enigmă, și îmi taie respirația.

Tresare, se ferește. Simte și ea că pielea ei a devenit altceva, un adevăr, și se teme de el.

Mă ridic spre ea; se trage în lături.

— Nu!

Nu aud, sau nu înțeleg. Îmi urmez drumul, înfrigurat. Se smucește.

— Nu! Te rog, nu!

Nu-i recunosc glasul. Mă opresc, nehotărât, și îi caut ochii în lumina strâmbă a lămpii. Nu sunt ochii ei. Încerc să-i cuprind umerii, să refac în gesturi vechea noastră înțelegere.

Se trage speriată, în partea cealaltă a patului. Chiar acest gest, scurt, violent, nu-i al ei, gesturile ei sunt totdeauna unduioase, ca ale unei dansatoare care se mișcă după muzică.

— Nadia!

— Nu, nu!

De unde vine acest glas și această îndârjire? Cum stau aplecat spre ea, acopăr lampa cu spinarea și capul ei se ascunde în umbră. O clipă mă văd în altă parte, văd o altă ființă în locul ei, îmi amintesc de o întâmplare, începută așa și terminată brutal.

— Nadia! scrâșnesc.

Îmi pune, speriată, mâinile în piept.

— Nu, te rog nu!

Simt sângele urcându-mi-se în cap. Înțepăturile de țânțar încep abia acum să mă usture, pe gât, pe obraz, pe frunte; mi se pare că pielea congestionată e plină de bășici. Mi se pare că veninul acestor mici bestii îmi aleargă în sânge, aprins, amestecându-se cu vinul rece de la Zibrieni, cu toxinele unei zile chinuitoare până la paroxism, până la pierderea minților.

Mă aplec peste ea, fără să mă pot stăpâni, și-i apuc umerii, întărâtat. „Ce cauți aici? aș vrea să-i scrâșnesc în obraz. Nu te-ai gândit? Nu te-ai așteptat?”

Ba da, știa ce are să se întâmple și a avut timpul să se gândească la apărare. Îi simt mâinile proptindu-mi-se în piept, cu îndârjire.

— Nadia! bâigui, căutând zadarnic alte cuvinte.

Veninul din sânge mă îndârjește, la fel ca și mâinile ei dușmănoase.

— De ce-ai venit aici, spune? Nu te-ai gândit ce-o să fie?

Tresare de parcă aș fi pălmuit-o.

— Nu fi rău! îngână cu un amestec de spaimă și de mâhnire.

Simt că umerii îi tremură; mâinile îi slăbesc. Gândesc că nu se mai poate împotrivi. Acum, când o simt moale, prăvălită în pat, la îndemâna mea, trupul ei îmi vine în minte așa cum într-o noapte stătuse gol, sub pătură, în cabina inundată, în mijlocul mării. „Noaptea de atunci trebuie plătită, îmi spun, în timp ce sângele îmi aleargă, otrăvit, în vine. Trebuie plătit timpul pe care l-am sacrificat pentru ea. Trebuie plătit, cu prețul

întreg. Oricât de urât s-ar termina, orice pată ar rămâne pe amintirea unei veri minunate”.

Și o atât de neomenească încordare, o atât de lungă și neștiută așteptare, mă fac să mă prăbușesc peste ea. A rămas speriată, cu mâinile moi date în lături, crucificată. Îi simt trupul tânăr, lipit de al meu, tremurând. Îi simt șoldul rotund, coapsele dezarmate și sânii, turtindu-se în pieptul meu, cu elasticitatea lor înnebunitoare.

— Te rog, nu! mă imploră sfârșită, mișcând mâinile ca pe niște aripi rănite. Nu, nu, nu!

Îi caut, gâfâind, gura, în întuneric; buzele mi se udă de lacrimile sărate, care îi alunecă pe obraz.

„De ce plânge?” mă întreb, exasperat.

Nu pot să mă gândesc la o noapte pe mare, când obrazul meu a alunecat încet peste obrazul ei, până ce colțul buzelor ni s-au întâlnit. Întâmplarea de atunci și cea de acum, nu au nici o legătură. Acum îi adulmec învrăjbit tinerețea care vibrează sub pielea speriată.

— Nu, spune, nu!

Nu se mai apără, se roagă. Poate de la început, nu s-a apărat, și n-am înțeles. Poate mâinile ei, care mi s-au proptit în piept, vroiau să mă mângâie, să-mi spună în limba lor ceva, ce ea nu putea spune în cuvinte. Eu m-am apăsat în ele, am schimbat, poate, gestul ei într-o brutalitate.

— Nu, se roagă, te rog, nu!

Îi găsesc gura și i-o înăbuș. Acum gura ei e rece și uscată, fără nici un gust, fără nici un parfum, ca o bucată de iască. Nu mai are frăgezimea de atunci și mirosul de fruct exotic, puțin dulce și amărui.

E o bucată de iască; dezgustat de mine și de toate, mă ridic.

Nadia își duce repede mâinile la ochi, ca să se apere de lumină și așa, cu fața ascunsă, plânge cu sughițuri. Rochia i s-a ridicat până la șold, dezgolindu-i coapsa lungă, bronzată. La sfârșitul ei se vede o margine a pantalonului alb, întins pe piele; pânza subțire și curată mi se pare că pune acolo o pată trivială. Totul mi se pare trivial: camera, cele două paturi de spital, țolul de pe jos, lampa afumată, de bordel, plânsul ei ca de fecioară dezvirginată.

— Taci, taci, taci! scrâșnesc, oprindu-mi strigătul între dinți, ca să nu audă vecinii. Taci, încetează!

Deschid ușa furios și mă reped afară. În cadra de lumină pe care lampa o aruncă din spate, în grădină se văd gutuile mari, lucind pe ramuri, ca niște

podoabe. Le privesc și îmi vine gândul că fiind pârguite, în curând oamenii au să le culeagă, e firesc, de când lumea și pământul. Ce armonie desăvârșită este în această natură, care face copacii să înflorească, să dea rod și apoi să-și lase ramurile încărcate spre pământ, ca să fie scuturate! Dacă aș întinde mâna și aș apuca o gutuie galbenă, rotundă, ea s-ar desprinde de pe ram și ar rămâne în mâna mea, ca un sân de femeie. Iar în spatele meu, întinsă pe pat, Nadia plânge, cu sughițuri. Trupul ei este împlinit și pârguit, ca gutuile din grădină. Ar fi tot atât de firesc s-o culeg, cum aș culege o fructă împlinită. Dar în timp ce copacii freamătă, așteptând să se dăruiască, Nadia plânge înăuntru… „De ce mai plângi?” aș vrea să-i strig.

Apoi, trag ușa după mine, scos din fire. Clanța se închide cu un sunet scurt și ferm ca un punct la sfârșitul unei fraze lungi, greu de înțeles.

Numai scârțâitul țâțânilor stăruie puțin în aer, înainte de a se pierde, fără ecou, între gutuii din grădină. Pare sunetul unui arcuș alunecând strâmb pe o coardă de vioară.

*

În cârciumă pâlpâie aceleași felinare afumate, ca în curte. Nicăieri nu e lumină de-ajuns. Câțiva pescari, cu bluze cenușii desfăcute pe pieptul păros, cu bărbi mari, castanii, ca ale unor sfinți, stau la o masă lângă ușă și beau rachiu în tăcere. Pe pereții afumați ai cârciumii sunt lipite afișe colorate, ale unor partide politice, care în schimbul unor promisiuni gogonate, cer votul pescarilor. Poate nu le-a citit nimeni, niciodată.

În fund, printr-o ușă dată de perete, se vede o altă încăpere, luminată mai bine și cu altfel de fețe. Acolo e așezată o masă lungă, acoperită cu hârtie albă; deasupra ei ard lămpi cu gaz, prinse de tavan, luminând capetele oamenilor. Sunt vreo douăzeci de orășeni, veniți în excursie, cu vaporul. Au vizitat mânăstirea și canalele; rămâne să afle ce este ciorba pescărească.

N-ar fi peste putință să am cunoscuți între ei dar acum, mai mult decât oricând, mi-ar fi silă și groază să întâlnesc vreunul, întorc repede capul, și mă lipesc de tejgheaua udă.

— Dă-mi un rachiu mare!

— Ați lăsat-o pe conița să doarmă! râde cârciumarul, cu un fel de înțeles.

Ne crede căsătoriți și asupra căsătoriei are o concepție dezvăluită de râsul lui înțelegător și complice.

Încerc să rânjesc la fel, în timp ce-mi primesc paharul.

— Domnule, să fie femeia cât o fi, degeaba! face negustorul, pocnindu-și degetele în aer. Degeaba!

Îl privesc prostit.

— Cum adică, degeaba?

— Degeaba! De băutură nu ți se acrește niciodată.

Și se aține cu sticla, să-mi umple încă o dată paharul. Desigur n-a privit-o pe Nadia!

Obrazul bășicat de țânțari, pe care mi-l simt arzând, îmi dă poate o înfățișare de bețiv. Aș vrea să mă uit în oglindă, să văd ce nu se mai poate recunoaște în ființa mea, să văd câte piei am lepădat până azi pe drum și câte îmi mai rămân.

— Bun rachiul? mă iscodește cârciumarul, cu ochii lucind de satisfacție.

Nu-i răspund. La lumina slabă a lămpii care atârnă în mijlocul prăvăliei, caut ceva în rafturi, în spatele tejghelei. Sticlele mi se par că seamănă cu niște cărți în bibliotecă, volume rare, incunabule.

Negustorul îmi vede privirea și se întoarce înspre raft:

— Ce-ați dorit?

Nu răspund; caut mai departe.

— Poate vreți un coniac?

Nu, caut o sticlă cu vin, din care am băut odată, foarte demult. Un vin aromat, cu miros de fragă.

— N-ai Muscat? întreb. Muscat de la Efleri.

Nu are. Mă simt mâhnit ca de lipsa unei cărți esențiale.

— Da' nu-i bun rachiul? se miră negustorul.

Poate că e bun. Gândul meu e acum în altă parte… De ce mă înduioșează oare, atât de mult amintirea acelui vin cu arome de primăvară? Ce-aș putea să regăsesc în gustul lui de fragă?

Caut mai departe, în rafturi. Nu recunosc etichetele; pe aici se aduce vin din alte podgorii. Nu-i nici Pinoul gri al lui Titorenco, nici rubiniul lui Damian, nici cupajul roșu de Bordeaux, pe care îl beam la „Ural”, spre ziuă, când ne găteam de plecare. Pe aici se beau altfel de vinuri… Dar într-un colț al raftului, tot recunosc ceva: sticlele mici, sferice, cu gâtul lor lung ca al unor piese de laborator, din care beam cu Ronsky. Întind mâna:

— Dă-mi Zubrovka!

Și beau, paharele, unul după altul. Acum mi se pare că în cârciumă s-a făcut lumină; în jurul capetelor pletoase ale lipovenilor văd cercuri

strălucitoare, ca nimbul unor sfinți. Unii sfinți nu au fost pescari? Pe sfântul Petru nu l-a luat Iisus Cristos de pe malul mării, unde își cârpea năvodul?

Negustorul îmi mai aduce o sticluță.

„E bine că beau, mă gândesc; n-am să mă îmbolnăvesc de friguri. Ea n-are decât să se îmbolnăvească!”

Cu cine vorbesc oare, în cugetul meu? Nu cumva cu Ronsky? Nu ciocnesc oare cu el, acest păhărel, cum am ciocnit de atâtea ori?

— N-are decât să se îmbolnăvească! spun.

Cine? Nadia sau Tamara?

Tamara! Tamara e ființa aceea cu chipul de copilă, pe care am lăsat-o într-o seară, rezemată în coate, pe divan, fremătând sub rochia neagră, de catifea? Dar Nadia, cine e? Fata care doarme în căsuța din grădina cu gutui?

„Gospodin Ronsky, spun în gând, care dracu ți-e nevasta? Mi se pare că le încurc numele. Nevasta ta știe să înoate? Unde a învățat? La Iași, la călugărițe? Atunci cum aș putea să le mai deosebesc în minte? Și tatăl ei e doctorul Rabega, Ursul Negru? Chiar așa? Dar atunci, gospodin Ronsky…”

— Mai dă-mi o sticluță! Negustorul mi-o aduce, cu un început de îndoială; e a treia.

— O să se supere coconița, spune, uitându-și pentru o clipă datoria lui de cârciumar.

„Care coconiță? mă întreb. Hei, gospodin Ronsky, unde sunt becurile tale luminoase? Să pui și-n această cârciumă unul, și-n grădina cu gutui altul, și-n capul meu…”

Iau sticla în mână și mă mut, de la tejghea, la masa lipovenilor; nu mă mai țin picioarele. Ei se dau în lături și-mi fac loc, cu un fel de nehotărâre și neînțelegere; li se pare că am venit la ei numai din greșeală.

— Zdravstvuite, gospoda! spun, ridicând paharul.

Se privesc, nedumeriți, apoi își pleacă frunțile deasupra mesei și nu răspund nimic.

— Zdravstvuite!

Tac, cu bărbile stufoase băgate în piept.

— Măi sfinților, măi pescarilor, ce dracu sunteți așa de sălbatici? spun, nedumerit de tăcerea lor încruntată.

Negustorul îmi face semn, de după tejghea, să-i las în pace. Mă ridic și mă târșâi spre marginea cealaltă a prăvăliei.

— Lăsați-i, spune împăciuitor negustorul, așa sunt de felul lor; se tem să intre în vorbă cu străinii. Bănuiesc de mici că toți sunt oameni de-ai poliției.

La masa lor, lipovenii au rămas așa cum i-am lăsat, cu frunțile plecate, cu mâinile împreunate pe genunchi, neîndrăznind să ridice capul, trăgând doar cu coada ochiului, ca niște câini care se tem să nu le dai cu piciorul în burtă.

— Poate c-ar fi bine să mergeți la culcare, reîncepe negustorul, privindu-mă și el bănuitor. Acum închidem prăvălia.

Să mă duc la culcare? Unde? Este undeva o casă unde să pot intra?

În ușa cârciumii, în întuneric, așteaptă dulăul cu blana roșcată plină de ciulini, care ne-a ținut tovărășie la masă. Iată, în sfârșit, un prieten. Mă îndrept spre el, clătinându-mă; mă privește cu teamă, gata să se smucească în lături. Ce-ar fi să fugă și el de mine? Aș rămâne singur, cu desăvârșire singur, rătăcit în acest ținut îndepărtat, unde nu știu pe unde am venit, nu știu ce caut.

Îi vorbesc cu blândețe. Are ochi galbeni, cu privire omenească. Poate ochii lui spun ceva, poate au o durere de mărturisit, dar cum aș mai putea citi acum în ochii lui? Întind mâna transpirată pișcată de țânțari, și îi mângâi capul. Nu se mai teme; se gudură.

Nu seamănă oare cu cineva, câinele plin de ciulini cu ochii lui mari și galbeni, atât de blânzi și de iubitori?

— Mă, câine! spun, aplecându-mă spre el, să-l mângâi. De unde te știu eu pe tine?

Coborâm treptele cârciumii, alături, ca doi prieteni care au chefuit împreună.

— Mă câine! vorbesc, mângâindu-i capul, în timp ce mă urmează spre grădina cu gutui. Mă, câine, pe tine nu te cheamă Ronsky?

Aștept să-mi răspundă, și nu înțeleg de ce tace.

— Mă, nu ești tu Ronsky? Ronsky, polonezul îngâmfat?

Deschid portița grădinii, făcând-o să scârțâie prelung; câinele se oprește o clipă, nehotărât; să mă urmeze, sau nu.

Îl chem blând:

— Hai, mă, cuțule, mă Ronsky, hai, nu mă lăsa singur!

Vine cu o bucurie care mă înduioșează.

În fața căsuței ne oprim, nedumeriți. Câinele stă alături, privindu-mă din întuneric cu ochii lui galbeni, așteptând să vadă ce am de gând. O adiere de vânt trece prin frunzele gutuilor. Sunt prea înfierbântat ca să simt frigul toamnei, dar tristețea din foșnetul frunzelor mă înfioară. Mă așez jos pe

marginea pridvorului. Câinele își lasă grumazul pe genunchii mei. Îl mângâi.

— Mă Ronsky, mă! spun în șoaptă. Vine toamna, ce ne facem?

Scheaună încetișor, de parcă mi-ar înțelege durerea. Cum aș mai bea acum încă un păhăruț cu spirt tare! Vântul se joacă rece prin ramurile gutuilor. Câtă toamnă este în fructele galbene, lucind în întuneric!

— Mă Ronsky, murmur, lăsându-mi capul să-mi cadă moale, pe pălimar. Unde ți-e acum Tamara?

Și cum am lăsat capul jos, mi se pare că pălimarul se clatină, se cufundă într-o apă rece, cu mine după el. Nu-mi dă în minte să mă scutur, să mă apăr; mi-ar părea bine să mă înec, fără nici un gând.

Aud vântul jucându-se trist în grădina părăsită, și scârțâitul muzical al țâțânilor, care se pierduse mai înainte între copaci, se întoarce înapoi, ca un ecou foarte întârziat. În spatele meu scândurile pridvorului trosnesc; nu-mi pot da seama cine a venit. Pe urmă o mână mi se așază pe umăr. O mână a cărei greutate o cunosc, cum ar fi propria mea mână. Și parfumul ei îl cunosc. Nu-i oare mâna Tamarei? Dar când a stat mâna ei pe umărul meu? În seara când am fost în odaia ei, ce s-a întâmplat?

— Mă polonezule, îngân fără să-mi pot opri capul de a se duce mai departe, la fund. Ce vrea nevasta ta cu mine?

Și-n timp ce adorm, chiar mi se pare că aud câinele vorbind, cu glasul batjocoritor al lui Ronsky: „Ce ți s-a năzărit dumitale cu Tamara, dragul meu inginer? Nu știi dumneata că Tamara acum joacă pocher cu locotenentul de pompieri și cu Liuda, nepoata? Hi! Hi! Ce te-ai mai îmbătat, dragul meu!”

*

Acum, în lumina după-amiezii, canalul are altă înfățișare, nu e drumul pe care am venit aseară. În foșnetul stufului nu se mai ascunde nici o spaimă. Știu ce este dincolo de el: smârcurile Deltei, goale, fără nici un mister.

Sălciile bătrâne, scorburoase, pe care arar le întâlnim în cale, legănându-se deasupra apei, par mai scunde, și mă mir că aseară siluetele lor negre mi-au dat fiori.

În apa canalului se vede mâlul, ca niște vinișoare cenușii, care se destramă și iar se împletesc, urzind sub valuri o țesătură efemeră. Prin spărturile stufului, apare câmpul, între smârcuri, pământ bolovănos, cu ierburi groase, pălite de toamnă.

Alunecăm la vale, cu vântul plin din pupa și cu soarele obosit, coborând pieziș din înaltul cerului. Cum stau la cârmă, cu privirea pe mal, uneori pierd din ochi firul îngust al apei și atunci mi se pare că merg peste câmp, prin stuf, cu un poștalion care saltă lin pe arcuri. Școtele mi se pare că sunt niște hățuri. M-aștept să aud trupul cailor înfundat în iarbă, și așa, clipe lungi, uit de unde vin și unde merg; mi se pare că refac un drum vechi, cine știe dacă nu din altă viață.

Nadia stă în partea cealaltă a cockpitului, nemișcată, cu privirea plecată. N-am schimbat toată ziua, o singură vorbă. Spre prânz, când m-am trezit, cu capul greu, cu ceafa înțepenită, cu mădularele frânte, nu era în odaie. Atunci mi-am amintit întâmplările din ajun și mi-am dat seama, cu silă, că mă găsise beat pe pridvor, și mă târâse în cameră. Dormisem îmbrăcat, cu fața în jos, inert. Pe genunchi îmi rămăsese păr roșcat, și mâinile îmi miroseau a câine. Nu știam unde poate fi Nadia, dar îmi dădeam seama că se ferea să fie de față, când mă voi trezi.

Pe fereastra îngustă a odăii intra pieziș o rază adormită de soare; în grădină se vedeau copacii, cu frunzele îngălbenite și gutuile lucioase, atârnând greu, pe ramuri.

Am stat mult timp în pat, ca mort. Peste o oră, când mi-am făcut curaj să cobor și mi-am văzut chipul în oglindă, m-am cutremurat. Fruntea îmi era înroșită de înțepăturile țânțarilor, peste noapte barba îmi crescuse, punându-mi o pată ca de boală pe obrazul tras, ochii, injectați, erau ascunși în fundul orbitelor cu cearcăne vinete. Am încercat să-mi netezesc părul cu degetele, să capăt o înfățișare mai omenească dar nu puteam să schimb nimic pe chipul meu, fiindcă sufletul și nervii îmi erau la fel de răvășiți.

Când am deschis ușa, o boare călduță, cu miros dulceag de toamnă, m-a întâmpinat în prag. Nadia stătea pe marginea pridvorului, unde stătusem eu aseară, puțin adusă de umeri, cu bărbia rezemată în pumni. A întors capul și a încercat să-mi zâmbească, însă zâmbetul se adresa nu mie, ci amintirilor noastre.

„Acum nu mai e nimic de explicat, îmi spuneam. E zadarnic să mă mai rușinez. Faptele au trecut într-un alt capitol al vieții; e zadarnic să le mai urmărim acolo, cu gândul, să le căutăm un înțeles. Trebuie uitate, înaintea oricărei explicații."

Trecuse amiaza. Am mâncat în tăcere, sub un umbrar de scânduri, în curtea cârciumii. Peste o bucată albă de nisetru fript pe grătar, am stors două

lămâi căutând să acopăr cu gustul lor acru și amar gustul peștelui, să nu recunosc sensul lui gastric, să-l asimilez printr-o penitență.

— Când pleacă primul vapor la Galați? l-am întrebat pe negustor.

— Mâine dimineață, la patru.

Nu puteam să mai aștept aici până mâine dimineață.

— Plecăm numaidecât! i-am spus Nadiei, fără altă explicație.

„Miladul” stătea liniștit, la picioarele podului, puțin ne la locul lui în peisajul terestru, cu case mici, albastre, ascunse după gardurile negre plecate peste apă. Câțiva străini, curioși, priveau de pe pod canalul, care se pierdea printre sălcii. Erau și câțiva copii de lipovean, despuiați, arși de soare, dând cu tragere de inimă vizitatorilor reprezentații nautice, în speranța că vor căpăta un gologan; se scufundau în apa cenușie și apăreau pe neașteptate în alt loc, mai departe, lângă trunchiul unei sălcii; sau scoteau în pumnul strâns, mâl negru, ca să arate că au atins fundul.

Am ridicat pânzele singur, nelăsându-i Nadiei timpul să mă ajute și am plecat la vale, pe canal, duși mai mult de curent decât de vânt. După un timp, întorcând capul, am văzut că pe podișca pe care venisem ieri, ne urma, la câțiva pași, câinele de aseară, de la cârciumă. Era un fel de nehotărâre în mersul și în privirea lui galbenă; credea poate că după prietenia de ieri va trebui să meargă cu mine și acum îl mira că nu l-am chemat. Am întors capul înainte, ca să-i evit privirea. După un timp, când m-am mai uitat pe furiș, să văd ce face, se oprise la cotul canalului și ne privea, cu o nedumerire tristă. Curând sălciile l-au acoperit și-am fost împăcat că nu mai trebuie să mă uit în urmă.

La marginea satului vântul s-a desprins dintre case lăsându-se plin în pânze; prova s-a înfipt în apa cenușie, și ne-am pomenit străbătând câmpul, repede, parcă mânați de teamă, să nu regăsim pe drum vreuna din amintirile de aseară…

*

Acum, în jos, dincolo de sălciile care ascund gura canalului simt apropierea mării. Deasupra, cerul este mai vânăt, răsfrânge fața ei frământată. După vântul care culcă stuful la pământ și face sălciile să se aplece până deasupra apei, îmi dau seama că marea trebuie să fie furtunoasă. Un muget surd se ridică de la coastă, ca huruitul îndepărtat al unei mori, ale cărei scocuri se întrec unul cu altul. Mă bucură adânc gândul de-a întâlni o mare montată; aș vrea să fie furtună, să ne sfâșie pânzele, să

ne arunce valuri peste punte, să-mi răcorească fruntea aprinsă și să-mi spele toate umbrele negre din suflet.

Nadia privește încruntată, înainte. Cu toate că soarele dogorește a rămas cu rochia neagră, de stofă groasă și nici eu nu m-am dezbrăcat. Acum, după întâmplările de aseară, mi se pare stânjenitor să mai stăm unul în fața altuia în costum de baie. Trupurile noastre, care altădată au respirat cu seninătate alături, acum se știu altfel, își cunosc neîmplinirea și se tem unul de altul, sau se dușmănesc.

Acum, drumul nostru mi se pare o rătăcire. Nu știu care parte a conștiinței mele trebuie învinuită. Dar sunt bucuros că o limpezire a venit, în folosul amândoura, sau al unuia din noi.

— Nadia, spun, silindu-mă să nu fiu nici aspru, nici înduioșat, iartă-mă că te-am târât după mine, aici!

Își lasă capul în piept.

— Trebuie să uiți, urmez.

Ar fi trebuit ca totul să se termine fără cuvinte, așa cum fusese începutul. Dar mai bine să nu rămână nici o îndoială între noi, să știm fiecare ce avem de făcut.

Spun, hotărât:

— Ai să mergi la Sulina; înțelegi că nu te pot duce înapoi, la Bugaz; am intrat în septembrie. Ai să iei primul vapor, până la Reni, de acolo trenul, unde vrei, spre Chișinău, sau spre Bugaz.

Stă cu capul în piept.

— Ai un plan mai bun? întreb.

Clatină capul: nu.

Între șirul de sălcii, se vede gura canalului și marea, cenușie, cu creste albe.

— Închide, te rog hublourile!

Se supune, este încă matelot. Când termină treaba revine în același loc și iarăși își lasă capul în piept.

— Mâine seară ai să fii acasă, reîncep, fiindcă simt nevoia să-i spun o vorbă prietenoasă.

Nu mi-e datoare nimic, nu am dreptul s-o pedepsesc.

Da, a fost o rătăcire! Unde plecasem? Cine avea să ne poarte de grijă, cine să răspundă de noi? Câtă nesocotință! Ea n-avea nici măcar un act de identitate, și la primul port dincolo de frontieră, poliția ar fi întors-o înapoi, ca pe o fugară. Caut să-mi amintesc din unele lecturi juridice, dacă nu port

o răspundere penală. Cu ce drept am luat de acasă această fată, ce viitor pot să-i asigur, lângă viitorul meu el însuși nesigur și fără program?

O clipă amintirea verii petrecute împreună, mă mai înduioșează. A fost o prietenie ciudată, așa cum este ciudată întreagă ființa ei. Aș vrea acum, în ultimul drum, cum mai vroisem odată, să-i deschid craniul, și pieptul, să văd ce-i în creierul și-n inima ei. Ce poate gândi, ce poate simți ea acum? Stă nemișcată, pe marginea cockpitului, cu capul lăsat în piept. O chem:

— Nadia!

Ridică ochii rătăciți. Mi se pare că privesc dincolo de mine.

— M-am purtat urât, spun. Te rog să mă ierți dacă n-am putut să te înțeleg. Și să uiți! Ești foarte tânără. Ai nevoie de un cuget curat… Să nu te mai gândești la drumurile noastre! Să nu te mai gândești la marea asta nesigură…

Întoarce deodată capul spre larg, cu un fel de trufie. Marea se deschide în fața noastră, cu creste albe, sub un cer scund, vânăt, cu orizontul înecat în neguri plumburii. Nu se mai văd nici coasta de la Zibrieni, nici talienele pescarilor. Câțiva stârci roșcați, cu aripile mari, zboară repede spre țărm, duși de vânt. O pânză de corabie se pierde în negură, la orizont. E poate ultimul barcaz care face drumul de la Sulina, la Bugaz.

Țin prova spre larg, ca să ocolim pe departe cotul împădurit al Deltei. Câteva valuri se varsă peste punte; aș fi putut să le ocolesc, dar las cu nepăsare prova să le izbească, în plin. „Miladul” se cutremură. Ce ciudat mi se pare că nu îmi e milă de el. Nu mi-ar fi milă dacă s-ar sparge bordajul și marea ar năvăli înăuntru. Mă gândesc la lucrurile din cabină, și nu știu dacă am acolo un obiect pe care aș putea să-l regret, pe care aș dori să-l salvez dintr-un naufragiu.

Gonim către sud, pe marea pustie. Nadia a rămas cu capul ridicat, privind neclintit în larg. Poate acum ea înțelege marea altfel decât mine. Poate, dacă s-ar întoarce și mi-ar spune gândurile ei, m-aș simți mic și m-aș dispreţui. Dar ea nu întoarce capul și nu găsesc nici un motiv s-o chem; drumurile noastre s-au despărțit, ea merge acum spre Bugaz, sau spre Chișinău, eu spre Mediterană; numai întâmplător ne mai aflăm alături, cum se întâmplă să fie alături, unul în fața altuia, în ferestrele vagoanelor, doi călători care se duc în părți diferite, dar ale căror trenuri au plecat amândouă odată din gară și merg un timp așa, până se îndepărtează șinele, una de alta.

Mergem spre sud, departe de țărmul împădurit; sălciile Deltei, chinuite de vânt deasupra valurilor, se pierd în zarea cotropită de neguri. Ieri era nisipul, în care se răsfrângea soarele; astăzi sunt acești copaci, cu rădăcini jumătate terestre, jumătate marine, absorbind în ramurile lor toată lumina soarelui.

Se întunecă, timpuriu.

Aștept cu îndârjire bolnavă să se întărească vântul. Nu înțeleg de ce, fiindcă tuturor întrebărilor din cuget le-am răspuns, fiindcă drumul de la Sulina mi se deschide înainte liber și clar. Am două luni întârziere, atât. Nu mă voi mai opri la Constanța, nu mai e nevoie să caut acolo sextantul. De la Sulina voi da o telegramă, să mă aștepte cineva în port, cu banii și cu actele. Voi ține drumul pe lângă coastă, ziua și noaptea, ca să nu mă prindă furtunile toamnei în Marea Neagră. Numai la Buiuk Dere, în golful însorit al Bosforului, voi lăsa ancora, să mă odihnesc.

Mergem în volte largi, înspre sud, împotriva vântului. Sulina este încă foarte departe; până acum n-am lăsat sub orizont nici cotul de la Zibrieni. Înaintăm greu, pe valurile care se sparg cu furie în etravă. Dar nu doresc altceva decât să mergem, să navigăm, indiferent când vom ajunge. Acum mersul în sine își are scopul lui. Sulina poate fi oricât de departe, nu mă gândesc, nu am nevoie de port: am nevoie să merg, cu vântul, cu valurile, sau împotriva lor.

Spre seară, îmi simt mâinile amorțite. Nadia se întoarce și îndrăznește să vorbească ținându-și capul plecat, ca mai înainte.

— Vrei să te schimb?

Este încă secundul meu; s-au scurs de mult cele patru ore de cart. Dar ea nu știe că de acum înainte voi merge singur, și carturile mele vor fi fără sfârșit.

Trec orele; curând, dinspre sud se ridică vălurile serii. Intrăm sub ele, ca sub o pătură uriașă, care să ne țină cald la noapte. Vântul încearcă nehotărât să-și schimbe direcția; trec de câteva ori ghiul, dintr-un bord în altul, în timp ce înapoi, la linia sălciilor care se pierd în mare, soarele apune într-un lac însângerat. Apoi vântul se fixează, dinspre uscat, și scade. Odată cu venirea întunericului, coamele albe ale valurilor se potolesc.

Nadia se mai întoarce o dată. Mi se pare că umerii i se înfioară de frig.

— Vrei să-ți fac un ceai? mă întreabă.

Mai este oare jos în cabină, samovarul comandorului Maximov? Nu l-am aruncat încă peste bord? Dacă vreodată ne-am duce la fund, ce

satisfacție aș simți să înghită marea acest obiect!

O privesc ca pe o străină.

— Nu vrei să-ți fac un ceai? repetă.

Clatin din cap: nu. Undeva, pe țărm, se vede pâlpâind o luminiță; este poate o colibă de pescari, pe care noaptea a acoperit-o. Nadia coboară în cabină apoi revine cu haina de ploaie pe umeri.

— Ia mantaua mea, îi spun, gândindu-mă că trebuie să-i fie frig.

N-are nimic gros de îmbrăcat; da, nu era pregătită să urmeze drumul meu.

Nu răspunde. A adus cutia cu chibrituri și aprinde felinarul, pe catarg.

Mă văd o clipă acasă, în serile copilăriei, când se aprindeau luminile și priveam, clipind din ochi, mobilele, cum răsăreau din întuneric.

Ar trebui să-i spun: „Bună seara, Nadia!” cum ne spuneam unii altora, atunci.

Ea potrivește flacăra felinarului, apoi se așază tăcută, pe puntea din față, lângă catarg. Nu-și uită niciuna din îndatoririle ei de matelot. Mâine seară îmi voi aprinde luminile, singur.

Mergem în tăcere, cu vântul descrescând. Țărmul nu se mai vede, în noapte. Țin drumul după stele, și fiindcă deriva ne scoate în larg, nu mi-e frică de uscat. Târziu, în zare apare încă o luminiță, pâlpâind între sălcii; tot o colibă de pescari. Mă înfior de frig. Noaptea, venirea toamnei se simte mai bine. Trebuie să mă grăbesc către mări mai calde.

Nu știu de ce nu mă hotărăsc să privesc ceasornicul; stau la cârmă, neclintit, încordat, în locul în care am rămas din clipa plecării. Acum nu mă mai dor nici mâinile, nici umerii; nu simt nimic rău și nimic bun. Vreau numai să merg, e singura mea grijă, singura mea dorință.

Poate să fie miezul nopții; un colț de lună răsărit sus pe cer de cu ziuă, a coborât treptat, înroșindu-se și s-a topit în valuri ca într-un cazan cu smoală; e o noapte neagră. Câteva stele clipesc sus, fără a izbuti să scoată din întuneric fața mării. Din când în când etrava izbește strâmb câte un val și atunci catargul trosnește, iar șarturile zbârnâie.

Nu știu de ce Nadia a rămas acolo, lângă catarg. Nu știu dacă veghează, sau a adormit.

O strig.

— Nadia!

Ce ciudat îmi sună acum, în întuneric, glasul, deasupra acestei mări pustii. Parcă nu se va opri nicăieri, nu va avea cine să-i răspundă; parcă sunt

singur și chemarea mea s-a dus în vânt. Dar o văd pe Nadia, desprinzându-se din umbră și alunecând, cu haina de ploaie pe umeri, în lungul cabinei, tremurând de frig. Cine știe de când tremura pe puntea udă, stropită de valuri. Mi-e teamă că ar putea să se îmbolnăvească tocmai acum, și să-mi zădărnicească planurile.

— Te rog, du-te jos! îi spun. Ai să răcești.

O clipă șovăie.

— Du-te; n-am nevoie de nici un ajutor.

Se supune, poate se teme că a treia oară voi fi aspru. În urma ei rămân singur, cu marea pustie care nu-mi poate opri gândurile. Îmi amintesc ziua când am sosit la Bugaz, dimineața când am întâlnit-o hoinărind pe chei, cu pardesiul stropit de valuri, ca o haimana din port. Îmi amintesc după amiaza, când am stat la soare, pe insula Carolina și am început lecțiile de înot; și celelalte zile, îmi vin, una după alta în minte, cu întâmplările lor, cărora acum nu le pot găsi înlănțuirea logică. Parcă am fost alții în fiecare zi, și a trebuit să uităm tot ce se petrecuse cu o zi înainte între noi. Dacă acum aș putea să uit ce s-a întâmplat în toate zilele, la un loc! Să nu-mi mai pun întrebări, să nu mă mai gândesc în urmă!

Vântul slăbește; dinspre țărmul împădurit, vin valuri de frig, cu miros umed de salcie veștejită. Îmi dau deodată seama că tremur, încetișor, ca un câine care așteaptă la o ușă, să i se deschidă și nu speră. Așa trec orele, fără să mă uit la ceasornic. După o bucată de drum, între sălciile de pe mal se văd împletindu-se limbi de foc și-n lumina lor se mișcă umbrele unor oameni. Sunt pescarii care s-au sculat, și înainte de a pleca pe mare își fierb mămăliga în ceaun. Poate se apropie dimineața; miezul nopții a trecut de mult, fără să-l simt. Însă acum, diminețile vin târziu. Acum încep să se culeagă viile și se deschid școlile…

De pe mal, focul pescarilor trimite umbre pâlpâitoare peste ape; o clipă, pânzele se colorează roșu. Le văd fluturând, moi; nu mi-am dat seama, când a căzut vântul. La orizont, spre sud, zăresc o licărire de lumină; ar putea să fie farul, sau doar o stea care sclipește de frig.

Acum, răceala mă înconjoară din toate părțile; mă simt obosit și fără apărare. Douăsprezece ore am stat neîntrerupt la cârmă. Mă gândesc, că într-un fel mi-am măsurat puterile; voi fi în stare să mă lupt cu marea, dar gândul nu mă încălzește. Mintea mi se duce la o casă mică și caldă, în care să fie un pat curat, să mă pot întinde, să-mi pot lăsa capul pe o pernă moale și să dorm.

E fără rost să mai stau de veghe; până dimineață vântul nu va veni și țărmul e prea departe ca să mă tem de el. Las pânzele ridicate și cobor în cabină, tremurând. În capul scării mă primește aerul călduț dinăuntru pe care îl cunosc; acum recunosc pe deasupra lui, parfumul Nadiei. Parfum ciudat; nu-l pot asemui cu mirosul nici unei flori. E poate mirosul întreg al câmpului, toamna, miros cald și dulce de buruiană și de fân cosit.

Ea stă nemișcată, pe marginea patului, cu mâinile pe genunchi. Seamănă cu unul din călătorii aceia care n-au găsit loc într-un compartiment și așteaptă pe coridor, pe câte un colț de geamantan, să se termine călătoria.

— Nu te-ai culcat? o întreb.

Răspunde foarte încet, sfios:

— Nu.

Apoi, fiindcă nu știe de ce am coborât, tresare, și se ridică:

— Trebuie să te schimb?

— Nu; nu mai bate vântul. Am venit să mă încălzesc puțin.

— Vrei să te culci?

— Nu, am să mă întind pe banchetă.

Mă aplec să iau o pătură și fără să vreau obrazul meu îi atinge brațul gol. Mi se pare că recunosc în căldura lui un freamăt. Când mă ridic, brațul vine după mine. Din felul în care mâinile ei, altfel atât de sfioase, îmi caută umerii în întuneric, înțeleg că a așteptat de mult să facă gestul, să împlinească în el o datorie.

Nu spune un cuvânt; își lasă capul pe pieptul meu, în dreptul inimii.

Stau nemișcat, cu mâinile în jos, neînțelegând ce se întâmplă, neștiind ce trebuie să fac. Trupul ei mă învăluie, de sus până jos, în căldura lui moale și dulce. Acum mi se pare că niște porți se deschid în față și ea mă duce, visând, în lumea la care mă gândeam mai înainte, când tremuram de frig, sus pe punte. Mi se pare că ea mă cunoaște mai bine decât mă cunosc eu, că îmi știe și durerile și dorințele, că îmi cunoaște destinul, și e așa de bine să mă las în brațele ei, să nu mă mai gândesc la nimic, să nu mă mai întreb nimic, să închid ochii, să las ca ea să mă ducă mai departe.

Simt în nări mirosul cald și moale al părului ei mătăsos. Aș vrea să ridic mâna, să i-l desfac, să-l las să-i atârne pe umeri și să i-l mângâi, cu toată palma, să nu rămână nici o părticică a mâinii, care să nu se desfete în părul ei. Dar nu îndrăznesc să fac nimic; nici să mă mișc, nici să mă gândesc la ce se întâmplă. Mi-e teamă că un gest sau un cu vânt ar risipi farmecul clipei. Nu știu dacă eu am acum vreun drept, sau toate drepturile sunt numai ale ei.

Își apasă capul mai tare pe pieptul meu și mâinile îmi mângâie umerii, căutându-le conturul în întuneric, cum ar vrea să-și dea seama că sunt acolo, neschimbat. Așa cum m-a cunoscut.

— Să nu fii rău! șoptește cu o teamă care mă umple de remușcări.

— Nadia!

A recunoscut în această chemare uimită glasul meu vechi, îndrăznește să ridice capul spre mine. Nu-l văd, dar îi simt dogoarea în întuneric. Acum, dacă m-aș apleca, știu că aș întâlni obrazul ei îmbujorat și buzele ei umede, dar nu am curaj să mă mișc.

Mâinile ei îmi mângâie apăsat umerii; nu-mi dau seama dacă acest gest nu-i o chemare.

— Cât de rău poți să fii! repetă, dar fără ton de reproș, ci mai degrabă de dragoste.

Îi cuprind încet umerii, cu grija de a nu o speria, de a nu o face să fugă, de-a nu o pierde, acum când nu mă mai pot lipsi de căldura ei.

— Nadia! șoptesc.

Apoi, încet ridic mâinile și îi cuprind capul în palme, îndreptându-l spre mine, încercând să-i văd ochii, în întuneric. Stă moale și cuminte, în mâinile mele, nimic din ființa ei nu se mai ferește de mine. Îmi aplec încet capul; întâi îi simt respirația caldă pe obraz, apoi îi întâlnesc buzele umede, cu gustul lor cunoscut. Freamătă; pare că și ele așteptau. Se destind, cu o sfială plină de farmec, uimite, ca niște petale pe care soarele le face să se dezbobocească. Simt acum în buzele ei vibrând deopotrivă trupul ei tânăr și cast, și sufletul dăruit cu toată căldura. E o înțelegere atât de deplină, între ființa ei și ființa mea, încât pare că ne-am cunoaște de totdeauna, că nu ne ascundem nimic, că în seara asta nu facem altceva decât să ne regăsim.

— De ce nu înțelegi? murmură, ascunzându-și capul pe umărul meu.

Glasul scade, se topește.

— Nu te cunoșteam acolo; îmi era frică, nu te cunoșteam. Aici ești tu… Ești tu!

Îmi mângâie umerii repede, apăsat, ca să-și arate că mă recunoaște.

— Ești tu, tu… și e marea… O auzi?

Aud murmurul stins al mării ca acordurile calme ale unui sfârșit de simfonie. Un val leneș, larg ne culcă pe o coastă. O clipă văd prin hublouri focul pescarilor, pe țărmul îndepărtat, împletindu-se printre sălcii.

*

Ninge, peste vișinii desfrunziți din grădina Gutulenkăi. Stau cu mantaua pe umeri, rezemat de zidul cald, ca într-o casă străină, unde nu-ți vine să te dezbraci și să te așezi. De aici văd, pe fereastră, copacii în care zăpada scânteiază, și o bucată de cer acoperit de ninsoare.

Ninge liniștit, frumos, ca în iernile copilăriei. Îmi sună în urechi clopoței argintii. Umblă pe undeva copiii cu Ajunul? Sau sunt zurgălăii săniilor cu cai albi, de pe stradă?

Ninge frumos, așezat, egal, din tot cerul și ramurile goale ale vișinilor se îmbracă în puf rece, sclipitor, ca pentru o serbare.

Tresar și caut în încăpere un obiect pe care să-l recunosc, să-mi amintească unde mă găsesc.

Iată abajurul de foiță albastră, care tot mai atârnă în mijlocul odăii; iată dulapul negru de nuc și masa de la fereastră și oglinda. Fotografia Șurei a rămas tot acolo, prinsă într-un colț al ramei. Iată ciudatul tablou, de pe perete: oamenii care se ospătează pe iarbă, la marginea unei păduri. Când se va întuneca vor părea niște războinici; stacanele pe care le deșartă, vor semăna cu niște coifuri, iar copacii subțiri din marginea pădurii, cu niște sulițe.

Nu s-a schimbat nimic în această încăpere, de când am văzut-o ultima oară, într-o noapte când am băut aici un pahar de vin cu locotenentul Ilinca. Numai în locul patului înalt, baba a adus iarăși, divanul.

Stau rezemat de zid și privesc ninsoarea de afară. Va conteni oare vreodată? Și vișinii din grădină, vor mai avea puterea să înverzească? Va mai sosi aici încă o dată, primăvara?

Aud pașii îndesați ai lui Nagavișka, venind dinspre magazie; aduce un maldăr de stuf, ca să-l bage în foc. În prag se oprește să-și scuture bocancii de zăpadă, apoi intră în sală, trăgând stuful după el, pe ușa îngustă. Timp îndelungat îl aud robotind la sobă, îndesând stuful înăuntru; pe urmă ciocăne la ușă și se ivește în prag, plin de funingine pe față.

— Ce-i, Nagavișka?

— Nu-i nimic rău, căcoane.

— Frig afară?

— Aș, da de unde? Îi tocmai cum nu se poate mai bine. Acuma să pui șuba pe spate și să pornești la plimbare. Știi dumneata, căcoane, că la cafinea a venit o casieriță nouă?

Îl privesc fără nici un gând cum șade în prag, mare cât ușa, cu spinarea puțin încovoiată, ținându-și împreunate pe pântec mâinile înnegrite de fum, ca muierile care trăncănesc. Și-n timp ce afară ninge, Nagavișka îmi povestește întâmplările din oraș; pe Lenka, fata care vinde timbre la tribunal și pe mama ei, le-au mâncat lupii, astă-noapte, când se întorceau de la Budachi. Ele au acolo o vilă, și-au fost să vadă dacă nu ninge înăuntru.

De Crăciun, nu se mai face bal la Prefectură, că prefectul s-a supărat cu nu se știe cine din oraș și nu vrea să mai audă de nimic. Acu umblă primarul pe la directorul liceului de băieți, poate o să fie balul la liceu. Cucoana lui Agopian a și plecat la București, să-și facă rochie, dar n-a plecat numai ea, că alaltăieri de dimineață, trenul a fost plin de cucoane. Numai de Tamara Ronsky, nimeni nu știe nimic; oare o să țină doliu, și n-o să vină la bal?

Nagavișka mă privește din ușă șiret, pe sub sprâncene.

— Să fie adevărat, căcoane, că s-a certat căcoana Tamara cu lăcătinientul de pompieri?

Și fiindcă nu-i răspund, schimbă repede vorba, parcă ferindu-se, să nu-l lovesc:

— Iar a fost foc astă-noapte; a ars la Mailachi, știi dumneata căcoane, unde a mai ars și anul trecut. Și iarăși a rămas bietul Mailachi fără acoperiș; că a ars tot, și gardul a ars; numai cotețul câinelui, acum a scăpat; se vede c-a avut potaia noroc. Lăcătinientul era foarte mânios, că înghețase apa în saca, ori dracu știe de ce era mânios.

Privesc pe fereastră cât ninge de frumos. În ramurile vișinilor, o dată cu zăpada se aștern umbrele amurgului. Nagavișka pleacă să mai aducă un braț de stuf. În urma lui în odaie rămâne o liniște atât de grea, încât mi se pare că aud afară suflul de puf al ninsorii.

Stau rezemat de zid, cu mantaua pe umeri, neîndrăznind să mă mișc. Seara mă găsește în același loc. Apoi târziu, când nu mai văd nimic afară, bate cineva la geam. Deschid ușa, încredințat c-a fost numai o părere, că-i numai iarna, care așteaptă în prag.

— Tot la noi ai rămas?

În prima clipă, nu o recunosc.

— Tu ești Iris? Când te-ai întors?

Închide oblonul și aprinde lumina, ca la ea acasă.

— Bună seara, spune, râzând, cercetând odaia de jur împrejur. Nu s-a schimbat nimic aici.

Își scoate căciulița, aruncând-o cu fulgi scânteietori de zăpadă, pe pat. Acum îi recunosc chipul palid, cu pielea subțire sub care se văd vinele albăstrii, pulsând.

— De ce te-ai pieptănat așa? o întreb.

— Nu-mi stă bine? se alintă, ducându-se să se privească în oglindă.

Are pe frunte bucle care dau chipului ei mic, speriat, cu nasul în vânt, un aer ștrengăresc. Toate aici se piaptănă acum, așa.

Astă-primăvară, când ne plimbam împreună pe malul Limanului purta cărare la mijloc, și părul îi flutura liber pe umeri. Acum l-a strâns de pe ceafă în creștet și sub el gâtul subțire pare firav, bolnăvicios.

— De ce vă pieptănați așa? o întreb, cu o nedumerire în care ea nu-mi poate citi gândul adevărat.

— Cum, dar asta-i pieptănătura la modă! răspunde, mirată că încă n-am aflat.

— Pe unde ai fost? încep din altă parte, privind-o ca pe o străină.

Colțul buzelor i se lasă cu amărăciune în jos, într-un zâmbet strâmb. Ce s-o mai întreb?! N-are să-mi spună nimic bun.

— Tata nu mai poate să umble bine. Nu știu nici doctorii ce are la picioare. Acum l-au scos la pensie, și ne-am întors aici, că aveam casa noastră.

Apoi își scutură tristețea.

— Dar tu n-ai mai plecat?

Înclin capul și privesc dușumeaua roasă.

— Ba da, răspund.

Și mă întreb: „De ce și-o fi lăsat buclele pe frunte? De ce nu o mai recunosc, așa cum era astă-primăvară, când rătăceam pe malul Limanului și ne tăvăleam prin stuf? Iris! Ce vrea să spună numele ei? Prin ce îi aparțin aceste patru litere? De ce nu o pot numi altfel?”

— Iris!

— Da.

— Cum ai fi fost dacă te-ar fi chemat Nadia?

Râde:

— Cum să fi fost? Tot așa cum sunt!

— Crezi?

Ridică umerii nedumerită.

— Am cunoscut o fată care se pieptăna așa, urmez, ridicând mâna să-i mângâi buclele de pe frunte.

Și așa cum stăm față în față, în camera cu abajur albastru, mi se pare deodată că suntem în altă parte, sub umbrarul unei ceainării, pe cheiul gol al Sulinei.

— Iris, spun, de ce-ai venit?

Peste ochii ei pleoapele se bat, nedumerite.

— Am auzit că ești aici, și-am venit să te văd. Dacă te superi, pot să plec.

— Nu, Iris, rămâi!

Și iarăși îi mângâi buclele de pe frunte, cu gândul că fac un gest vechi.

— Tu ai fost vreodată la Sulina? o întreb.

— Am trecut o dată, cu vaporul.

— Cunoști ceainăria lui Vanghele, din port?

— Nu.

Acolo ne oprisem, în dimineața sosirii.

— E o ceainărie mică, urmez; poate acum a acoperit-o zăpada. Are în față un umbrar de scânduri, sub care vin să-și bea ceaiul grecii bătrâni din port.

În dimineața aceea, soarele palid de toamnă se strecura printre scândurile umbrarului și razele lui tremurătoare se jucau în pătrățelele albastre de pe fețele de masă. Sosise un vapor în port; lumea era grămădită în jos, la capul cheiului, unde acostase, ca și când fiecare în acest orășel aștepta să i se întoarcă din călătorie vreo rubedenie.

Stăteam față în față, Nadia îmi mângâia mâinile, deasupra mesei. Eram liniștiți și senini, fiindcă, din clipa când răsărise soarele știam ce avem de făcut, și nu ne mai temeam că ar veni cineva să ne zădărnicească planurile. Acum puteam să lăsăm orele să treacă, timpul nostru mergea în același ritm al amândurora.

În fața ceainăriei, „Miladul” se legăna încet în parâme, la chei.

— N-o să-ți pară rău, să te desparți de el? mă întrebă Nadia, privindu-mă cu un fel de teamă.

Nu, nu-mi părea rău. Trebuia să mă întorc, repede, fără nici o întârziere, să-i înapoiez această corabie comandorului Maximov, să mă eliberez de el, ca de o povară, să încep alt drum, să nu mai fiu alungat din urmă de amintirea lui, să-mi recapăt independența, să merg în orice parte a pământului aș vrea, să știu că nu mă mai urmărește cu gândul, că nu mai trebuie să-i dau vreodată socoteală, jurnalul meu de bord.

În timp ce ne apropiam de port, azi dimineață, cu soarele vesel răsărind în urmă, făcusem toate planurile.

— La Sulina ai să dai o telegramă.

Nadia, ghemuită în cockpit, la picioarele mele, repeta, cu capul pe genunchii mei pe care mi-i ținea îmbrățișați:

— Am să dau o telegramă.

— Știi cui?

— Oricui vrei tu. Fac tot ce-mi spui. Eu sunt matelot, nu căpitan.

— Ai să dai o telegramă doctorului, la Chișinău.

— Ursului Negru?

— Lui.

A oftat cu tristețe, apăsându-și capul pe genunchii mei. Aș fi vrut să-i mângâi obrazul, dar mâna îmi era udă, de pe școte.

— Bietul de el!

— De ce oftezi?

— N-a primit în viața lui o telegramă. I-a fost dat să i-o trimit eu!

— Crezi că are să se sperie?

— Ursul Negru? Nu-l cunoști!

— Ai să spui așa: „În curând plec pe mare cu un prieten. Pentru lămuriri vino urgent la Bugaz!”

— Nu-și lasă el cărțile pentru atât! Are să-mi răspundă: „Treaba ta!”

Intrasem în port, cu toamna după noi, dar aveam planurile făcute, ca să fugim de ea. La Marsilia, văzusem o dată, la capul unui chei de piatră albă, o pădure de catarge: erau cutere, cu pânze vopsite roșu, ketchuri și brikuri și clippere, urmele unei minunate flote de veliere. Acolo aveam să ne căutăm o corabie mică, pe care s-o conducem amândoi, care să fie a noastră, să nu ne mai lege de amintirea nimănui. Într-o săptămână puteam să-mi vând pământurile, pe care nu le cunoșteam, pe care nu aveam de ce să le regret, și-n zece zile să fim pe malul Mediteranei.

— Nadia, când aici încep ploile reci de toamnă, Mediterana este albastră. Vrei să mergem spre sud? Să începem cu o traversadă? În cincisprezece zile, cel mult, am fi la Alger, la umbra palmierilor. Ai văzut palmieri vreodată, copacii aceia cu capul în nori, care trăiesc ca niște filosofi, meditând, la marginea deșertului?

Iar în gând îmi spuneam: „Doamne, am să scap de sălcii, de stuf și de salcâmi! Am să scap de recea lor înfiorare, pe care o simt la sfârșitul verii, când frunzele încep să pălească. Am să scap de freamătul lor plin de

neliniște. Am să fug de ramurile lor desfrunzite, pe care le chinuiește viscolul. N-am să mai aud fâșâitul stufului pe străzi, când îl târăsc în căruțe, ca să aibă ce băga în foc.”

— Nadia, știi că la Alger casele nu au sobe?

Ce minunat mi se părea, să fie case fără sobe! Și să nu simți niciodată frigul.

Acum stătea cuminte în fața mea, și îmi mângâia mâinile, deasupra mesei. Cheiul, luminat de soarele obosit, se vedea gol, până departe. Mi se părea că portul a fost făcut numai pentru noi și mă simțeam stânjenit că l-au greșit atât de mare. Dincolo, pe țărmul nordic al canalului, la șantiere, câteva vapoare erau trase pe uscat și li se vopsea carena, cu roșu. Din spatele lor se auzea păcănit de ciocane pneumatice.

— Îmi plac mai mult corăbiile, spuse Nadia, privind o goeletă care cobora tăcută, către mare. Nu se face atâta gălăgie în jurul lor. Pe ele când le repară nu știe nimeni; n-am văzut niciodată o corabie trasă pe uscat. Ele parcă se ascund, ca unele animale care nu vor să fie văzute, când bolesc.

Apoi, după ce corabia se pierduse cu pânzele ei albe, spre mare, descoperind iarăși fierăria șantierelor de pe malul celălalt al canalului, își reluă vorba.

— Nu ți se pare că vapoarele scoase pe uscat au ceva monstruos? Sunt ca niște bivoli de fier. Cum aș putea să le compar? Corăbiile mi se par niște păsări care au coborât să se odihnească pe apă. Când le vezi, cu pânzele întinse, nu ți se pare că au să-și ia zborul? Seamănă cu pescărușii. Crezi că n-au suflet, corăbiile? Nu glumesc. Nu știu unde, în pânze, în catarge, trebuie că au sufletul lor. Uneori mi se pare că sunt niște ființe, și-mi vine să le fac semn, cu mâna.

Am așteptat la ceainăria lui Vanghele, până târziu, când am aflat că s-a deschis oficiul poștal; atunci am plecat să dăm telegramele, ea la Chișinău, eu la București, ca să-mi aranjez plecarea.

— Și aici e tot stuf, am spus, înfiorat, în timp ce ne întorceam spre port.

După două-trei rânduri de case mici, așezate pe nisip, începea balta, plină de stuf îngălbenit. Poate vreodată, târziu, după multe generații, mă gândeam, oamenii care trăiesc aici, pe o fâșie de nisip lată de câteva sute de metri, între canal și baltă, vor pierde legătura cu semenii lor de pe uscat și vor crea o altă specie, un amestec de om, de broască, de pește și de bâtlan, pasărea cenușie care zboară cu aripile mari întinse, deasupra domeniului ei, stufărișul.

Restul dimineții ne-am pregătit de plecare. Am fost la căpitănie să vizez hârtiile și să cercetez barometrul. Am primit un buletin meteorologic liniștitor: cea mai apropiată zonă de depresiune era undeva, înspre Caucaz.

— Câteva zile o să avem vântul de la vest, socotea căpitanul portului. Puteți să plecați, fără frică.

— Nu mai mergem de-a lungul coastei, i-am spus Nadiei, ieșind pe chei; tăiem drumul, drept la Liman. În șaizeci de mile, chiar dacă am deriva, nu putem să ieșim de pe direcție atât ca să pierdem din vedere farul de la Bugaz și să nimerim la Odesa.

Ne-am întors în port și am umplut rezervorul cu apă. Spre amiază însă, când eram gata de plecare, vântul a stat; vaporul care sosise de dimineață ridica ancora ca să pornească în susul Dunării. Lumea s-a răspândit numaidecât pe străzile orașului, parcă suptă de stuf și de nisip, ca de un burete, și portul a rămas pustiu, sub lumina palidă a soarelui de toamnă.

Sub umbrarul unde grecii bătrâni își sorbeau ceaiul privind gânditor pe apă, Vanghele ne-a dat să mâncăm, chefali grași și scrumbii de Dunăre la grătar.

— Dacă ne grăbeam puțin acum am fi fost pe mare, spuse Nadia cu părere de rău.

— Da, și în loc de scrumbii ai fi mâncat guvizi!

Dar am fi fost singuri pe corabia noastră. Singuri! Acest gând dădea acum alt înțeles călătoriei noastre. Acum, când nu ne mai ascundem nimic unul altuia, când tainele noastre se împleteau, când „Miladul” și marea ne erau complici, ne contopeam toți patru, într-o învolburare de simțuri și simțăminte.

Abia spre seară am ridicat pânzele. Câțiva marinari bătrâni, cu bărbile sure, foști căpitani de bărci, de barcazuri, de mahoane, de corăbii sau de vapoare, ne priveau de pe chei cu tot atât dispreț cât melancolie.

— Aba, asta ce corabie este, bre, căpitan Iani? se întrebau, cu neîncredere.

— Asta nu-i corabie bre, asta coșciug este! Asta nu merge două mile pe mare! Asta scufundă la noapte, ce-ți spun eu dumitale!

Dar știu că ar fi plecat atunci cu noi, dacă îi luam, să meargă oriunde, înspre orice parte a lumii, să mai simtă o dată școtele și echea în mână, să mai audă fâlfâitul pânzelor și țiuitul vântului în șarturi, chiar dacă ar fi trebuit să se scufunde la noapte, sau în una din nopțile următoare.

Vântul bătea de la țărm, liniștit, nu prea rece, și umfla pânzele plin. Când am ieșit din port, farul începea să clipească; apoi, curând, am văzut luminile aprinzându-se în case, abia la o palmă deasupra apei și în timp ce întunericul se lăsa, am rămas cu gândul că la noapte marea se va ridica să le stingă, și să acopere pentru totdeauna orașul, ca pe un teritoriu condamnat.

*

Am îndreptat prova spre larg, cu 33 de grade la busolă, drumul drept la Bugaz. Farul rămânea încet, în urmă. Jumătate din noapte clipitul lui ne-a urmărit parcă vrând să ne arate drumul, apoi s-a stins în apă și întuneric, lăsându-ne singuri. Acum eram în plină mare, departe de uscat, și primul drum când părăseam coasta, mergând după busolă, mi se părea tot atât de simplu ca și celelalte, în auzul valurilor răsturnate pe plajă. Mi se părea că merg de mult așa, că vin de pe niște mări îndepărtate, cu Nadia alături și că nimic rău nu mi se poate întâmplă atât timp cât suntem împreună.

În legănarea leneșă a valurilor, aveam impresia că deasupra cerul basculează, ca o cupolă înstelată, și legănarea lui în jurul catargului mă amețea ușor. Mi se părea că am pierdut simțul timpului, al lunilor, al zilelor, al orelor, și-ale celor din urmă și ale celor următoare. Nu știam de cât timp ne cunoaștem; nu-mi aminteam nimic dinaintea ei, ca și când am fi pornit în lume de la început, amândoi alături, și așa trebuia să mergem până la sfârșit, pe această corabie, sau pe alta, care ne unea existențele tot atât de firesc cât le unește pe ale oamenilor aflați sub același acoperiș.

Într-un târziu mi s-a părut că vântul se încălzește; îl simțeam, blând, ca astă-vară, mângâindu-mi tâmplele și nu știam de unde mai găsea această urmă de căldură.

Îmi aminteam, cu o dulce înfiorare nopțile acelea, care ne găseau pe drum, stând unul lângă altul pe puntea din spate, lângă cârmă, cum stăteam acum. Dar de data asta drumul era altfel; și noi eram altfel și marea chiar, nu mai era aceeași. Acum o taină caldă ne lega pe toți, sub cerul acestei nopți calde de toamnă.

Am întins mâna încet și i-am cuprins umerii. Era ca o tulpină de crin, care se frânge cum o atingi. Am simțit-o, fragilă, moale și caldă, lipindu-se de mine, fără nici o sfială, cu încredere, cu dăruire definitivă, cum ar fi știut dinainte toate gesturile de dragoste viitoare.

M-am aplecat deasupra ei, încet, fără grabă, știind cât de mult era până la țărm, și am dezgolit-o în fața mării caste. Rochia ei de stofă groasă mi se părea o pânză de corabie și ridicând-o, cu religiozitate, în lungul coapselor,

al șoldurilor, al trunchiului, care rămânea dedesubt gol, bronzat, mi se părea că desfac pânzele corăbiei de pe ghiu ca să le întind în vânt. Și în timp ce eu o dezgoleam așa, o dezgolea și întunericul, ridicându-și vălul negru de deasupra nudității ei. În lumina palidă a dimineții ea stătea răsturnată pe punte, cu capul în parâme, înfiorându-se de vânt și de mâinile mele. Tainele feminității ei erau strânse în pielea albă de pe sâni și de pe pântece, pe care soarele nu o atinsese niciodată. M-am aplecat înfiorat și am urmărit cu buzele conturul acestor zone secrete, pe care acum mi le dezvăluia, dăruindu-mi-le fără șovăire. Era necrezut de fierbinte trupul ei, în dimineața de toamnă. În timp ce suflul umed și rece al mării îmi înfiora umerii, ea întindea deasupra brațele ei fierbinți, lipindu-mă de ea, să mă încălzească. Și când buzele ni s-au atins, știind tot ce va urma, dinții încleștați mai înainte i s-au destins, și ea s-a lăsat dintr-odată moale, topindu-se, pierzându-și conturul ca o bucățică de zahăr într-un pahar cu apă caldă. Și tot ce era dulce în ființa ei, se prelingea pe pielea mea înfiorată.

Soarele ne-a găsit îmbrățișați între parâme. Cârma și ghiul scârțâiau deasupra, părăsite și marea redevenea albastră.

*

— De când vroiam să înot fără costum de baie! se bucură Nadia, pregătindu-se să sară în apă.

Câte dezlegări adusese această crucieră! Și ea știa să nu piardă nici o bucurie.

Într-o după-amiază, acum două luni, stătea în același loc, gata să sară în apă, dar atunci eram niște străini. Acum ea se arăta goală în lumina soarelui, fără sfială, își plătise acest drept cu sângele ei.

O clipă mai înainte, când se ridicase în genunchi, în fața mea, privindu-mă cu o curiozitatea neascunsă cum stăteam întins pe punte, îmi spusese:

— De ce, de ce nu mă feresc de tine, deloc, parcă am fi crescut împreună? Mi-e rușine doar că nu sunt toată arsă de soare. Spune-mi, de ce să mă ascund, când tu știi tot, tot, despre mine? Îmi pare bine că știi tot, și-mi pare rău că nu mai am ceva să-ți destăinui.

Apoi chipul ei fusese străbătut de o înfiorare.

— Spune-mi, poate fi ceva mai frumos, decât să dai, să dai! O! În două zile am să mă bronzez peste tot, atunci am să fiu nou născută. Pentru tine. Când o să fim pe mare o să umblăm întotdeauna așa! Spune-mi, ce poate fi mai frumos: soarele, marea, cerul și trupul gol!

Ce albastră era marea în această dimineață de toamnă. În lumina gălbuie a soarelui care se ridica obosit pe cer, învăluit într-o pâclă subțire, albicioasă, valurile se urmăreau spre răsărit în drumul lor fără capăt. Cine poate ști, cine poate vedea, unde încep, și unde se pierd? Odată credeam că însăși apa mării se deplasează cu ele, că se rostogolește, după vânt, și nu mă întrebam cum de nu se golea marea, în urma lor! Acum, când știam că apa mării nu se deplasează odată cu valurile, acestea fiind doar o unduire înfiorată, cum, la altă scară se înfioară uneori pielea pe un trup omenesc. Dar așa, procesiunea valurilor mi se părea mai misterioasă. Cine va putea afla vreodată înțelesul ascuns al acestei tălăzuiri fără sfârșit? Cine va smulge mării taina nepătrunsă pe care o lasă să se ducă odată cu valurile, în timp ce ea de mii de mii de ani nu s-a mișcat din loc?

— Vii? mă chemă Nadia.

Vântul întindea ușor pânzele și „Miladul” tăia leneș valurile, către răsărit.

— Haide, sări! Te ajung.

Își făcu vânt și se aruncă în lung, într-o învolburare de apă. Știam cât de bine înoată, dar acum nici eu nu eram mai prejos decât ea; fusesem și unul și altul tot atât de buni ucenici. Se ducea repede, pe dâra luminoasă a soarelui în care brațele ei, când ieșeau din apă, aveau luciri de aramă. Din câteva mișcări am ajuns-o și i-am prins mijlocul în mâini.

— Știi, spuse, întorcându-se și respirând ud, acum nu mai mi-e necaz când mă întreci. Ești mai puternic decât mine, e dreptul tău.

— Dar tu m-ai învățat să înot.

— Nu, simțul înotului era în tine, în trupul tău, ești făcut pentru el. Ești făcut odată cu el. Am văzut de la început.

Am ridicat mâinile încet, pe mijlocul ei, pe tors, în sus, până la subțiori. Picioarele, călcând ritmic apa, ni se întâlniră, ca în ziua primei lecții de înot, când atingerea ei îmi transmisese un spasm în inimă. Dar acum aveam alt drept asupra ei și nu mai trebuia să-mi ascund dorința. Am lipit-o de mine în apa rece și ne-am simțit goliciunea, de sus până jos.

Nu credeam că aici trupurile noastre și-ar mai putea trimite unul altuia, căldura. M-am lăsat pe spate și am tras-o deasupra mea, într-un joc necunoscut până atunci, mângâind-o pe ea și luptându-mă fermecat cu marea, a cărei atingere mă tulbura tot atât cât mă tulbura trupul ei lăsat peste mine. Buzele ni s-au atins și s-au împreunat, sărate de apa mării. Capul mi-a alunecat la fund; ea a venit după mine. Am deschis ochii și am

văzut deasupra lumina soarelui irizându-se în valurile albastre. Nadia mă înlănțuia, cu o forță nebănuită, ca un înecat care-și înăbușă salvatorul. Apa ne intra în nări, în urechi, și, în spasmurile buzelor, se strecura sărată în gură, dar eu nu simțeam acum alt gust, decât gustul buzelor ei. Ne scufundam încet, se făcea întuneric, apa era mai rece. Urechile captau un murmur vag, îndepărtat, trimițându-mi în creier o apăsare surdă, care îl paraliza. Mi s-a părut că o să ne înecăm și am socotit că era cea mai firească dezlegare a îmbrățișării noastre. Dar după o clipă brațele Nadiei slăbiră; capul îi căzu moale pe umărul meu și deodată, în locul voluptății, m-a cuprins spaima. Mi s-a părut că marea ne întinsese o cursă, că ne vrăjise cum vrăjea odată pe navigatori trimițându-le în cale sirenele. Cu o mișcare bruscă m-am desprins din toropeală și mi-am făcut vânt în sus, trăgând-o pe Nadia după mine.

Când am respirat adânc, aerul ud de deasupra apei, am simțit capul plesnindu-mi de durere. Ea avea ochii roșii și colțurile buzelor îi atârnau în jos, cu o grimasă de oboseală și suferință.

— Am amețit, șopti, trăgând aer în pieptul cuprins de spasme.

Acum, deasupra noastră cerul părea mai mare și soarele mai luminos; pe dâra argintie lăsată de razele lui în apă, „Miladul” se ducea singur, încet, cu pânzele întinse, spre răsărit.

O clipă m-a străbătut gândul că ieșisem zadarnic deasupra valurilor, că eram destinați să rămânem aici, să ne contopim cu marea. Și am simțit nu neliniște ci, paradoxal, o părere de rău, o îndoială când m-am pomenit înotând, cu Nadia alături, umăr lângă umăr, pe urma „Miladului”.

A fost o luptă grea, aș putea s-o numesc deznădăjduită, dacă aș fi simțit deznădejdea. Ciudat, luptându-mă cu apa, poate fără speranță, simțeam o împlinire; fiindcă Nadia era lângă mine; și orice ar fi fost să se întâmple, rămâneam împreună.

— Cum se termina dacă nu l-am fi ajuns? întrebă ea, la urmă, prinzându-se cu mâna de o parâmă care atârna la pupa.

M-am agățat de marginea punții, așteptând să-mi recapăt respirația. Marea se vedea, de jur-împrejur, albastră și pustie, fără nici un coș de vapor, fără nici o urmă de fum, fără nici o pânză de corabie. Numai pânzele noastre.

M-am urcat pe punte și am întins mâna s-o ridic. Ea a ieșit din valuri, goală, cu umerii bronzați, cu sânii albi, cu mijlocul subțire, cu șoldurile rotunde, și mi se părea că se naște acum din apa mării ca Venus. Respira

încă pripit și sub sânul stâng, pielea subțire lăsa să se vadă inima bătând. Mi-am lipit buzele pe gâtul ei, apoi pe umăr, pe sâni, pe mijloc, am îngenuncheat și m-am oprit cu obrazul pe pântecele alb.

— Nadia, am spus, înlănțuindu-i șoldurile, tu ești curată ca marea.

Mă gândeam că de nimic al ei nu m-aș fi ferit, cum nu-mi era silă și nu mă feream de mare când îmi atingea obrazul, ochii, când apa ei sărată-amăruie îmi intra în nări, în urechi, în gură, învăluindu-mă în cea mai intimă și mai completă îmbrățișare.

Se aplecă și-mi cuprinse capul în mâini; am lăsat buzele să-mi alunece, pe pântecele ei pur.

— Tu ești din altă rasă, am spus, transportat, gândindu-mă la celelalte fete, pe care le îmbrățișam astă-iarnă. Trupul tău e tot atât de armonios și pur cum îți este și sufletul.

Privind-o cum stătea goală în fața mea, mă întrebam, ce îmi place mai mult: gleznele subțiri, genunchii rotunzi, coapsele lungi, cu pielea netedă și parfumată, șoldurile elastice și calde, părul arămiu, moale ca mătasea porumbului, care îi umbrea atât de tulburător pântecele?

Ea se lăsa încet, în jos, în fața mea, sub buzele mele care urmau acum drumul înapoi.

— Nadia, spuneam, pielea ta e sărată ca marea și totuși tu ești neînchipuit de dulce. De unde vine gustul pielii tale? Din suflet, sau din sânge? Ce ai tu mai dumnezeiesc? Inima, care bate aici, sau sânii, care o acoperă, sau brațele care mă mângâie, sau umerii pe care îmi reazăm capul? Ce iubesc mai mult la tine? Obrazul tău arămiu, buzele tale umede, sărate… De ce ai buzele umede și roșii? Ce iubesc: buclele mătăsoase de pe fruntea ta, sau ochii tăi negri? Urechile tale mici, ca niște scoici sidefii, sau puful tău auriu de pe fruntea dezgolită?

Stăteam acum în genunchi, unul în fața altuia.

— Să nu mai spui nimic! șopti. Tu singur, îmi ești de-ajuns.

Brațele încălzite de soare, îmi încercuiră umerii; buzele fierbinți găsiră pe ale mele, care adunaseră sarea de pe trupul ei, și am alunecat contopiți peste parâme, în toată lumina amiezii.

*

Vântul conteni îndată după prânz. Marea luase o culoare neobișnuită, lăptoasă, care o făcea să se confunde, la orizont, cu cerul. Părea că suntem prizonieri sub un imens glob de sticlă.

Am lăsat-o pe Nadia dormind, în cabină. Avea somnul cuminte, ca de copil; capul ei stătea senin, în pernă. Numai pumnul strâns, apăsat pe inimă sub sânul gol, părea că îi păzește fericirea. Am ieșit pe puntea luminată palid de soarele obosit și am încercat să-mi limpezesc în minte o metodă ca să aflu poziția unde ne găseam. Sextantul nu-mi folosea însă la nimic, fiindcă înaintea plecării nu-mi reglasem cronometrul. Și, oricum, tot nu puteam să iau înălțimea soarelui: orizontul juca neclar, în lumina lăptoasă a după-amiezii. Dacă Nadia ar fi fost lângă mine, m-aș fi sfătuit cu ea, dar ea dormea, obosită, și nu îndrăzneam să-i tulbur somnul.

Nu știam unde suntem. După șaptesprezece ore de drum, cu vântul potrivit pe care îl avusesem, mergând numai cu trei noduri pe oră, ar fi trebuit să se vadă farul de la Bugaz, la zece-cincisprezece mile spre nord-est. Încercam zadarnic să străbat cu privirea pâcla de la orizont, să deslușesc în depărtare scheletul lui vopsit alb și negru. M-am urcat de câteva ori în vârful catargului, dar n-am putut vedea altceva decât aburul în care se irizau razele soarelui.

O liniște înfiorătoare se lăsase peste ape; marea își reținea suflul, parcă se pregătea pentru o luptă, și atunci, dintr-odată, am avut intuiția că în depărtarea apăsată de pâclă se întâmplă ceva neobișnuit. Am simțit că în adâncul mării încremenite sunt forțe care se pregătesc să răzbată deasupra, ca niște vulcani care înainte de a erupe stau într-o liniște ciudată; liniștea în care încremenesc frunzele copacilor când se apropie furtuna. Și înainte de a se fi întâmplat altceva, înainte de a se fi înnegrit orizontul, înainte de a fi fluturat velele, înainte de a se fi încruntat fața mării, s-a făcut deodată, foarte frig. Nu știam de unde vine frigul; dinspre orizont ar fi trebuit să vină cu vântul, și vântul nu se simțea; din sus, ar fi trebuit să schimbe culoarea cerului; din fundul apei, ar fi schimbat fața mării. Părea că ia ființă asupra noastră din nimic, ca un duh care se prelinge nevăzut de pe pânzele albe ale corăbiei. Apoi deodată soarele a pălit și peste apă s-a lăsat o umbră cenușie. S-a întunecat nefiresc de repede, ca la teatru unde timpul nu se scurge în ritmul lui real. Și tot atunci, întreg orizontul s-a făcut negru de jur împrejur, într-o singură clipă. Pe urmă natura a încremenit, să aștepte.

M-am văzut, uimit, pe o mare vânătă dar liniștită, înconjurat de un brâu negru, ca un zid înalt prin care nu se putea trece. Nu știam dacă sunt nori, sau umbre. Deasupra, cerul se vedea ca printr-o sticlă afumată și în jurul soarelui se desena un mare cerc roșu, cu marginile estompate. Era o încremenire, marea nu respira, umbrele negre stăteau în loc și deasupra

soarele se stingea. Numai frigul continua să cadă și acum aducea umezeală, ca o ceață de toamnă.

Un timp am stat așa pe punte, neștiind ce să fac, în ce parte să mă întorc, ca să văd primejdia, cum arată și de unde vine. Dar era atât de încremenită marea, încât și cugetul meu încremenea.

Nadia se trezise, mă întrebă din cabină, mirată:

— E seară? Dar cât s-a făcut ceasul?

Era abia patru după amiază.

— Pot să aprind lumina? Nu văd să mă pieptăn.

În cabină nu intrase frigul; glasul ei era încă somnoros. M-am aplecat pe tambuchi și am privit-o. Se alinta, pieptănându-și cu dosul mâinilor sprâncenele și umezindu-și buzele roșii.

Am întors capul, neliniștit, așteptând să văd poate farul aprinzându-se în întuneric. Gândul îmi fugea înaintea ceasornicului și mi se părea că se făcuse noapte. Ochii mi se opriră pe catarg; iconița Sfintei Mării nu mai era acolo. Se vedea numai cuiul în care fusese prinsă.

— Nadia, ai luat tu icoana?

— De unde?

— Icoana ta, de pe catarg.

— Nu, n-am luat-o, răspunse, apărând mirată, în capul scărilor.

Am tresărit. Era cu pieptenele în mână, și își lăsase părul lung, pe umeri, peste gulerul alb al rochiei.

— De ce te piepteni așa? am întrebat-o, cu stupefacție.

Ce schimba în înfățișarea ei pieptănătura nouă?

— Nu-ți place? făcu, dezamăgită.

N-am răspuns; o priveam, împietrit. Ea încerca să zâmbească, trecându-și pieptenele prin părul căzut pe umeri.

— Pentru tine mă pieptăn așa, spuse. Ce te supără?

Capul ei, cu buclele arămii se proiecta pe orizontul negru. O adiere de vânt, îi flutură părul. Umerii i se înfiorară, ca de frig.

— Nu-ți place? Vroiam să înnoiesc ceva din mine; aș vrea să mă înnoiesc în fiecare zi.

În spatele ei o pată neagră răscolea marea, apropiindu-se repede, din bordul drept. Pânzele fluturară.

M-am ridicat în genunchi, cu privirea înmărmurită, neputându-se dezlipi de pe chipul ei, pe care nu-l mai recunoșteam și care-mi aducea aminte de ceva. Unde îl mai văzusem, privindu-mă cu ochii mari, puțin uimiți? Și

părul căzut pe umeri, și rochia, cu gulerul alb, care îi dădea o înfățișare atât de nevinovată?

Un fulger scurt, ca flacăra unei arme, scânteie în vălurile negre, destrămându-le.

Nadia tresări; și atunci, în clipa când zâmbetul ei împietri pe buze, am recunoscut-o. Era la fel ca în rama neagră, de pe dulapul comandorului.

— Ludmila! am bâiguit.

Ea nu auzi. Mă privea, nedumerită, cum mă apropiam de ea, cu ochii împietriți. Stătea la intrarea cabinei, cu mâinile în lături, ținându-se de marginea roofului, în locul unde altădată stătuse Ludmila Maximov. O trâmbă de vânt, ridicându-se udă de pe fața mării, îi flutură părul de pe umeri; mi se părea că-i un semn din altă lume. Sfârșeala îmi cuprinse sufletul, mă simțeam mic, slab, neputincios în fața furtunii care se apropia. M-am târât până la ea și m-am rezemat în fața ei, cu mâinile în marginea roofului. Părul adus de vânt în ochi îmi întuneca privirea.

— Nadia, am murmurat confuz, cu teamă și cu durere, fără să-mi înțeleg simțămintele. Nadia, de ce ai nume rusesc?

Își duse uimită mâna la gură, și se trase înapoi, pe scară, spre întunericul cabinei. Acum chipul ei se confunda și mai mult cu al celeilalte. Mă sileam din răsputeri să o păstrez în conștiința mea, să nu uit ființa ei reală, să nu rămân cu duhul înecatei. Îi repetam numele, în gând, ca să nu mă trezesc rostind alt nume.

O rafală de vânt ridică pe neașteptate un val, cum l-ar fi luat cu găleata și îl vărsă pe punte. L-am simțit pe obraz, ca o palmă rece. M-am aplecat în întuneric, după ea.

„Nadia, îmi spuneam privind-o amețit, de ce ai un nume rusesc? De ce iubești marea? De ce nu te temi de ea? De când ai învățat să înoți? Și de ce ai venit cu mine, pe corabia asta care nu-i a mea?”

— Vine furtuna, ce faci? strigă ea, făcându-și loc să iasă pe punte.

Capacul magaziei era ridicat și vroia să-l închidă.

I-am ținut calea:

— Tu știi a cui e corabia asta? am întrebat-o, cu nervii intrați în furtună. Știi a cui e? Știi ce înseamnă „Miladul”? M-ai întrebat odată. E a Ludmilei Maximov, pe care au înecat-o, la Sevastopol… De ce semeni cu ea? De ce i-ai luat locul, pe corabia ei?

Un alt fulger spintecă valurile negre în lungul orizontului. Atunci vijelia se năpusti deasupra mării. O vedeam venind, ridicând mari lame negre din

apă, rostogolindu-se, mugind. Nadia mă dădu la o parte și alergă să închidă capacul magaziei. În aceeași clipă pânzele se smuciră și, prinse în școte, traseră nava după ele. Ghiul se înfundă, trosnind, în apă.

— Treci la cârmă! strigă Nadia, din față, unde rămăsese agățată cu mâinile de sarturi.

Acum două zile dorisem furtuna, avusesem nevoie de ea, și nu venise. Acum, când navigam împăcat, când așteptam să se încheie în liniște această ultimă parte a ciudatei noastre călătorii, ultima latură a triunghiului pe care încrucișasem marea, furtuna venea și nu știam de ce. Stăteam cu mâinile înțepenite în marginea roofului, privind încremenit valurile, cum se înălțau mugind surd din beznă. Un brizant alb se răsturnă pe puntea din prova; „Miladul” se ridică din apă trosnind și puntea rămase albă de spumă.

— Treci la cârmă! Ce faci? strigă Nadia, neputând să dea drumul șarturilor din mână.

O lamă de apă i se vărsă peste picioare; valurile nu ajungeau încă pe punte, dar vântul le prindea și le arunca în pânze, spulberate. Șarturile, întinse ca niște coarde, scoteau un șuierat plin de spaime. În întunericul care cădea repede, am văzut părul Nadiei fluturând pe pânzele albe. Așteptam să se mai întâmple ceva; simțeam că furtuna n-a venit întreagă, că trebuie să se spargă undeva niște nori, să se reverse asupra noastră o ploaie rece. Undeva foarte departe fulgera, fulgere scurte, dese, ca tirul unei baterii de tunuri, ale căror bubuituri nu puteau ajunge până la noi. Mi se părea de necrezut că încă nu ploua, că aveam încă hainele uscate, și nu știam cine ne cruță…

O nouă rafală de vânt ne culcă pe-o coastă; Nadia își dădu drumul pe punte și alunecă în lungul roofului, pe brânci, până în cockpit. Venirea ei mă dezmetici.

— Ce faci? strigă, scuturându-mi brațul. Vrei să ne înecăm?

M-am repezit la cârmă, fără alt gând decât că trebuie s-o salvez pe ea, să n-o las pradă mării, să rup destinul ei de-al Ludmilei, să nu-l urmeze până la sfârșit. Dar regăsindu-mi locul meu acolo, așa cum mai înfruntasem și alte furtuni, siguranța mi-a revenit deodată, deplină. Acum nu-mi mai era teamă nici de mare, nici de gânduri, și halucinațiile pieiră.

— Sunt toate hublourile închise? am întrebat-o, întinzând școtele cu toată forța, în fața vântului dezlănțuit.

Nadia coborî în cabină, apoi se întoarse și închise capacul tambuchiului.

— Vezi dacă n-a mai rămas ceva deschis! am urmat, cu fața crispată de un zâmbet provocator.

Acum vroiam eu să ne luptăm cu furtuna, să nu fugim din calea ei.

— Ar trebui să micșorăm vela, spuse Nadia, înspăimântată de forța vântului.

Pânza era atât de întinsă, încât cusăturile ei se curbau, ca niște cercuri, și fiecare părea o nervură gata să plesnească.

Prinzând vântul în plin, din bordul drept, „Miladul” se avântă icnind peste valuri. Acum când școtele și cârma erau în mâna mea, când corabia asculta de mine și puteam să o îndrept într-acolo unde vroiam, furtuna nu mi se mai părea atât de puternică și nu mă mai înspăimânta. Și eu, și „Miladul”, ne regăsisem echilibrul, pe marea furtunoasă.

— Încotro mergem? întrebă Nadia, așezându-se alături, pe marginea cockpitului ud de apă.

— Spre Bugaz.

Spuneam așa, dar nu puteam să știu dacă într-adevăr mergem în direcția bună. Rafalele aduceau de fiecare dată prova în vânt și ar fi trebuit să-mi dau seama că, treptat, pierdeam drumul. Uneori cadranul busolei arăta cincizeci de grade în loc de treizeci și trei, și îmi trebuia mult timp până să-l aduc la loc.

Abia dacă se mai vedea la douăzeci de pași. Dincolo de linia neagră a acestui orizont de furtună continua să fulgere des și scurt, fără să se audă tunetele. Deasupra noastră se rostogoleau nori cenușii, destrămați, mânați repede de vânt, dar păreau mai degrabă trâmbe de fum, fiindcă nu scuturau nici o picătură de ploaie.

La ora șase, după ce mersesem neîntrerupt, cu viteză vijelioasă, duși de furtună, nu se vedea încă nimic. Ar fi trebuit să fim aproape de țărm; dar cine știe încotro ne ducea busola? Nu mai vedeam nici soarele, ca să ne îndreptăm spre apus. O clipă păru că vântul scade și în prova valurile slăbiră.

— Facem o voltă, am spus, împingând în același timp cârma.

— De ce ne întoarcem? întrebă Nadia, neliniștită.

Mă mira teama ei, fiindcă totdeauna îi plăcuse marea pe furtună.

— Nu ne întoarcem; căutăm alt drum; mi-e teamă că ne-am îndepărtat de malul românesc.

Mergeam acum spre nord-vest, cu vântul larg în bordul stâng. Așa trebuia să ajungem undeva, pe coasta basarabeană… După încă o oră de mers, nu se vedea nimic. Acum, când noaptea cădea peste întunericul furtunii, mi se părea că ne-am depărtat prea mult înspre apus, că nu voi mai

vedea farul și chiar dacă vom ajunge undeva la țărm, vom da peste acea nesfârșită Cosa, unde nu vom găsi nici un loc adăpostit ca să aruncăm ancora.

Îmi amintesc că am însemnat toate schimbările de direcție în jurnalul de bord, în timp ce o lăsam pe Nadia să țină cârma, dar jurnalul de bord s-a pierdut, și astfel fazele acestei ultime călătorii mi-au rămas doar în minte, neclar.

La ora șapte, în plină noapte, am trecut iarăși prova prin vânt și am luat vechea direcție, de treizeci și trei de grade. Mi se părea că nici cadranul busolei nu-și mai poate găsi poziția; dansa în cutie, bezmetic, ca și când pământul s-ar fi demagnetizat. O jumătate de oră am mers orbește; mi se părea doar că am izbutit să fugim din calea furtunii, fiindcă după un timp vântul începu să se potolească. În schimb, nu mai puteam să văd valurile în întuneric, ca să le ocolesc și prova le izbea sec, răsturnându-le pe punte, reci și înspumate.

Un timp am mers în tăcere, cu vântul care se stabilea, plin, dinspre larg. Din când în când, câte un val, izbind înfundat în bordaj, făcea catargul să trosnească. Fulgerele continuau să lumineze cerul, în urmă, dincolo de orizont. Apoi întunericul din față păru că se limpezește. Între șarturi se văzu, o clipă, o stea lucind. Dar acest moment de liniște mi s-a părut înfiorător.

Nu știam nimic despre poziția noastră. M-am gândit deodată că mersesem uluitor de repede, duși de furtună, că puteam fi nu la Bugaz, ci la Odesa, sau dincolo de ea. Teama a făcut să-mi înghețe sângele în vine. Mi-am simțit mâna pe cârmă, amorțind. Și chiar în clipa aceea, mi-am amintit de iconița Sfintei Marii, care nu mai era pe catarg; mi se părea ciudat că se pierduse tocmai acum.

— Nadia, am întrebat, cu glasul tremurând, de frig, sau de oboseală, sau poate de o teamă ascunsă, când ai văzut ultima oară iconița?

Nu-și amintea. La Vâlcov parcă fusese, dar la Sulina nu știa dacă o mai văzuse.

— Am să-ți dau alta, spuse. Poate a luat-o un val.

— Tu crezi în Dumnezeu?

Trebuia să vorbesc; trebuia s-o întreb ceva, trebuia să-mi răspundă, trebuia să umplem într-un fel tăcerea neagră din jurul nostru. Fulgerele dinapoia orizontului, care slăbeau, puneau pete roșii, stinse, pâlpâitoare, pe pânzele întinse de vânt.

— Cred, răspunse. Nu știu dacă în Dumnezeu, sau în altă forță, dar cred că există cineva care ne poartă de grijă; poate providența.

Cum poți să fii singur pe mare, noaptea, cu furtuna în coastă, fără să știi unde mergi și să renegi pe Dumnezeu?

Ea stătea alături, cu spatele în vânt și părul, fluturat, îi îmbrăca obrazul ca într-o broboadă mătăsoasă. N-o recunoșteam; nu recunoșteam nimic din noi; mi se părea că asist la călătoria unor străini și mă miram că trebuie să le port de grijă.

Chipul Nadiei nu l-am mai văzut niciodată; atunci semăna cu Ludmila, și așa mi-a rămas în minte.

— Voi n-aveați o capelă, la călugărițe? am urmat. Nu vă ducea duminica, să vă rugați?

— Ba da, ne ducea în fiecare dimineață.

— Și când intrai acolo, nu te gândeai la Dumnezeu?

— Nu știu, ți-am spus. Nu știu dacă la Dumnezeu, sau la altă ființă. Cred în ceva…

Un val se sparse sec, în bordaj; „Miladul” se clătină, înclinându-se pe o parte, apoi se ridică încet, cuminte, urmându-și drumul în întuneric. O clipă pânzele fluturară moi, sub vântul nehotărât și nu se mai auzi alt zgomot, decât al valurilor. Dar era ciudată această liniște a mării, parcă se pregătea altceva. De departe venea un muget înfundat, ca al unui munte care se prăvălește. În aceeași clipă am văzut farul, clipind în bordul stâng. Era nebănuit de aproape, poate fiindcă noaptea distanțele sunt înșelătoare. Mi se părea că până la țărm nu-i mai mult ca o jumătate de milă și mă miram că nu auzisem valurile rostogolindu-se pe plajă.

— Nadia! am strigat, pierzându-mi cumpătul de bucurie. Am ajuns! Privește, farul de la Bugaz!

Îl recunoșteam, nu trebuia să mai am nici o îndoială. Cunoșteam lumina lui lungă, treizeci de secunde, și eclatul scurt cu care se termina, apoi pauza de cinci secunde.

— Am ajuns, Nadia! strigam, fără să-mi pot veni în fire.

Dar cum ai putea să-ți stăpânești bucuria, când ajungi într-un port, mânat de furtună, după ce o zi întreagă ai rătăcit pe mare, fără să știi unde ești?

Nadia îmi cuprinse grumazul, cu brațele reci, îmbrățișându-mă, într-o explozie de bucurie.

— Știi, mărturisi, de data asta mi-a fost frică. Am crezut că nu mai ajungem.

Un val rece se sparse în bordaj și trecu peste punte acoperindu-ne și desprinzându-ne din îmbrățișare.

— Fii atent! îmi strigă Nadia.

În aceeași clipă, o rafală dezlănțuită pe neașteptate din întuneric, ne culcă pe un bord, cu catargul aproape de apă. Nadia căzu pe panourile cockpitului inundat de valuri. Furtuna revenea, din vechea direcție, cu o forță nouă. Acum, odată cu vântul se apropiau și fulgerele pe cer, ca niște harapnice, mânând norii, ca pe o cireada înnebunită.

„Miladul” se ridică din valuri și prinse iarăși vântul, în pânzele ude. Până să mă dezmeticesc, am văzut că alunecam spre răsărit, fulgerător de repede, goniți de furtună în lungul țărmului. La lumina fulgerelor, apăreau deasupra valurilor sălciile de pe insula Carolina, smulse de vânt. Farul rămânea repede în urmă. La forța vântului se adăuga parcă un curent ascuns, care ne absorbea cu o viteză nefirească. Văzând că ne îndepărtăm de port, Nadia îmi strigă, înspăimântată:

— Ce faci? Ne duce dincolo, nu vezi? Întoarce!

Priveam încremenit alunecarea țărmului și nu-mi găseam mișcările, nu știam ce manevră trebuie să fac.

— Ne duce dincolo! strigă Nadia, în panică.

Un muget furibund se ridica din larg. Toată mânia strânsă în fundul mării în zilele de acalmie, se revărsa acum deasupra, într-o erupție gigantică. Unul după altul câteva valuri trecură peste bord, lăsându-ne îmbrăcați în spumă.

Mecanic am slăbit școta focului, ca să încerc o voltă dificilă și primejdioasă pe o mare la ultima treaptă a dezlănțuirii.

— Întoarcem, Nadia! Ține-te bine!

Prova trecu trosnind pe sub valuri. O clipă puntea se scufundă adânc, apa ne ajunse până la brâu. Când reveni la suprafață, prinsesem vântul în bordul celălalt, și ne întorceam repede spre far, dar nu mai puteam manevra focul; vântul îl smulsese cu școtă cu tot, acum flutura pe strai, scoțând plesnituri ca de bici, mai puternice decât mugetul mării. Nu vedeam decât farul; la lumina fulgerelor, marea părea apocaliptică, rostogolindu-se spre țărm, consumând cu furie forța adâncurilor, unită cu a văzduhurilor. Un munte de apă se prăvăli peste punte; „Miladul” gemu, catargul se legănă și unul din șarturi plesni, cu un țiuit care-mi făcu inima să se oprească,

explodată. Acum nu știam ce se mai poate face; așteptam să plesnească și șarturile celelalte și catargul, rămas fără sprijin, să se rupă. O rafală, o plesnitură de cnut se despleti peste velă; ca un țipăt pânza se sfâșie, de la o margine la alta. În lungul rupturii, cele două părți se zbăteau acum deznădăjduite, cum se zbat deasupra apei mâinile unui om care se îneacă. Această ruptură ușură catargul; păru că „Miladul" își regăsea echilibrul pe valuri. Dar acum ne pândea o altă primejdie: la lumina fulgerelor, am văzut șirul negru al geamandurilor care marcau intrarea în port.

— Nadia! am strigat fără să-mi pot stăpâni groaza. Treci la prova, și vezi geamandurile.

Se ridică și porni, târându-se pe puntea udă, în lungul roofului.

— Ține-te să nu cazi! i-am strigat în urmă.

Au fost ultimele cuvinte.

La lumina fulgerelor am văzut-o la prova, culcată pe punte, cu capul în afara bordului, ținându-se cu amândouă mâinile de strai. Ochii ei se străduiau să distingă în întuneric monstruoasele butoaie de fier, ancorate pe bancul de nisip. Mergeam acum în lungul lor, cu vântul din spate, dar pânza fiind sfâșiată, mai mult ne împingeau valurile. Apoi am văzut deodată că intrasem în alt curent, care ne ducea, pe un bord, spre malul rusesc.

— Mai la stânga! La stânga! strigă Nadia.

Nu-i mai recunoșteam nici glasul.

— La stânga! Mult la stânga!

Am împins bara cârmei până în bord, dar am simțit numaidecât că era moale; cârma nu mai asculta, valurile ne duceau, în voia lor.

— Ce faci? mai strigă încă o dată Nadia.

Glasul ei fusese mai degrabă un țipăt. M-am ridicat, speriat. În aceeași clipă un fulger lung brăzdă cerul, aruncând deasupra mării o lumină albă, strălucitoare, lumină de cataclism. Nadia era la prova, încercând să se ridice, înspăimântată, să se ferească de o primejdie pe care eu nu o vedeam; știam doar că totul era primejdie în jurul nostru. Prova înainta dezordonat spre un val care se ridica cenușiu asupra noastră. Și în clipa când fulgerul se stingea, lăsând întunericul să cadă iarăși peste marea răsculată, am văzut deasupra valului, butoiul negru de fier, în proporții de coșmar, ca un fund de vapor aruncat în aer.

În clipa următoare lemnul a trosnit și „Miladul" s-a cutremurat din toate fibrele; am simțit chila trosnind; cu un pârâit slab, obosit, o bucată de catarg

s-a prăvălit pe punte, la picioarele mele, trăgând pânza după el, ca pe un steag care, învins, se înclină.

— Nadia! am strigat, cuprins de groază, repezindu-mă spre prova, peste catargul rupt, peste șarturile încolăcite pe punte.

— Nadia!

Vântul îmi lua furios glasul și îl arunca în valuri, de unde nu-mi răspundea nimeni, afară de mugetul mării.

— Nadia! Nadia! strigam, înspăimântat de propriul meu glas.

La lumina fulgerelor am văzut, o clipă, spărtura largă, din punte, la prova. Printre așchii, valurile se rostogoleau înăuntru, fierbând. M-am aplecat peste bord încercând să străbat întunericul cu privirea, să aud o chemare în mugetul mării. Acum furtuna era deasupra, dezlănțuită cu ultimele ei forțe. Fulgere dese, lungi, spintecau norii. O ploaie vijelioasă, dusă de vânt, orizontal, îmi izbi obrazul, ca o palmă. Prova intra în apă, trăgând după ea restul pânzelor fluturate de vânt. Nu știam de ce așteptam, ce trebuia să fac, ce datorie mai aveam de împlinit. M-am gândit o clipă la lucrurile rămase pe bord. Oare Nadia nu era în cabină? m-am întrebat, fără judecată. Nu, acolo era numai fotografia comică, a lui Stan. Nadia fusese aici, în locul spărturii care se scufunda.

Am mai strigat o dată:

— Nadia! nu ca s-o chem pe ea, ci ca să-mi dau seama că nu mi-am pierdut glasul.

Apoi mi s-a părut că văd departe, pe valuri, o umbră zbătându-se. M-am aruncat în apă, inconștient, înotând dezordonat în întuneric. Înotam ca înainte de a o fi cunoscut; uitasem școala ei. Îmbrăcămintea atârna greu și-mi împiedica mișcările; mă zbăteam, luptându-mă, cu apa care mi se vărsa în cap.

— Nadia! strigam. Nadia!

Un val se rostogoli deasupra și mă duse la fund, într-o volbură înspumată. Umărul mi se izbi în nisipul moale; nu eram departe de țărm. Mi-am făcut vânt deasupra și am continuat să înot, disperat, într-acolo unde mi se păruse că se ducea umbra neagră.

— Nadia! strigam, înecat, cu apa sărată în gât. Nadia!

Apoi m-a cuprins oboseala; am început să uit unde sunt și ce caut. Uitasem că în urmă „Miladul” se scufunda, uitasem îngrozitoarea lui rană, și catargul lui sfărâmat, și pânzele sfâșiate.

— Nadia! bolboroseam, cu gura plină de apă.

Și aproape visând, îmi spuneam: „Ea se duce, se duce, în apele rusești! Se duce, cu valurile, se duce, dincolo de Odesa, spre Crimeea, se duce, împăcată, spre portul unde o așteaptă Ludmila Maximov.”

Nu mă mai luptam cu valurile, nu o mai strigam.

„Dacă marea mă duce pe același drum, de ce să mă împotrivesc? gândeam ca în vis. Să mă duc după ele, să mă duc… Nadia, și Ludmila Maximov…”

Apa sărată a mării care îmi intra în gură, mi se părea dulce. Visam… Și nu știu după cât timp, am auzit glasuri; păreau glasuri din cer. O mână puternică m-a cuprins și m-a ridicat din apă; mi s-a părut că mă duc cu o luntre neagră, peste apa Styxului.

— Cine sunteți voi? întrebam.

Dar ei nu-mi răspundeau. Erau într-adevăr coborâți din cer, și nu înțelegeau glasul meu pământesc.

Când mi-au dat drumul pe nisip, am auzit freamătul sălciilor; mi s-a părut un freamăt cunoscut.

Mai departe era o colibă, în ușa ei scânteiau niște tăciuni.

„Pe aici n-a plouat? mă miram. De ce nu se mai vede farul? Unde am ajuns?”

— Voi sunteți ruși? am întrebat.

N-au răspuns; își trăgeau barca, pe țărm. O femeie se apropia, dinspre colibă, aducând un suman în brațe; era poate pentru mine. Am întors amețit capul, spre ea.

— Unde sunt? am întrebat-o, cu teama că nici ea nu mă va înțelege.

— Pe insula Carolina, mi-a răspuns, aplecându-se să mă ridice. Insula Carolina! Acum știam de unde cunosc freamătul sălciilor. În partea cealaltă a ei, înspre port, stătusem într-o după-amiază cu Nadia.

Am lăsat capul pe nisip:

— Sunt la noi! am murmurat, ultimul gând. Nu sunt la ruși! Atunci, lăsați-mă să dorm!…

*

Prin desenele fanteziste puse de ger pe fereastră, văd în grădina Gutulenkăi ramurile vișinilor, încremenite, în îmbrăcămintea lor de gheață. Un amurg trist colorează în violet cerul gol al iernii. Dintr-un horn, dincolo de garduri, se deapănă în legănarea vântului nehotărât, un fir subțire de fum. E tot ce se vede afară, pe fereastra înghețată.

Stau cu mantaua pe umeri, rezemat de zidul care se răcește. Nagavișka n-a venit să aprindă focul după-amiază, și pe măsură ce afară se lasă înserarea, simt cum mă cuprinde frigul. Nu știu cât poate fi ora; mi-e silă și de calendar și de ceasornic. Numai lumina și întunericul îmi amintesc că trec zilele.

Văd pe fereastră fumul topindu-se pe cer și mi se pare că murdărește culoarea violet-tristă, a amurgului. Curând ramurile vișinilor capătă umbre negre și marginile ferestrei, care încadrează ca o ramă peisajul sărac, își pierd conturul.

Cade repede seara de iarnă. Îmi ridic mai bine mantaua pe umeri, o închei la gât, pe urmă rămân nemișcat, cu ochii pe tabloul din perete, unde comeseni pașnici au început să semene cu niște cavaleri în armuri. Apoi se topesc și cavalerii, rămâne doar o pată neagră. Atunci aud pașii lui Nagavișka, apropiindu-se dinspre poartă prin zăpada care scârțâie sec, fără ecou, în curtea înghețată. Ușa săliței se izbește de perete, ca să facă loc maldărului de stuf. După un timp aud chibritul frecându-se pe cutie; e atâta liniște încât sunetul ajunge distinct până la urechea mea. Nagavișka se așază pe dușumea, îi recunosc toate gesturile după zgomot și începe să îndese snopii de stuf pe gura sobii. Aud tijele uscate plesnind în foc, ca niște vreascuri călcate în picioare. Pe sub ușă intră în odaie vâlvătaia lor veselă, punând umbre pâlpâitoare pe peretele din față, unde oglinda lucește rece.

Trece mult timp așa, apoi îl simt pe Nagavișka, umblând la ușă, cu sfiala lui obișnuită; nu știe dacă sunt singur în odaie.

— Intră, Nagavișka!

Trupul lui mătăhălos își face loc în ușa strâmtă, pe care e gata s-o dea jos. Are ceva pe suflet, fiindcă nu îndrăznește să înceapă vorba, ca de obicei.

— M-ai cam lăsat în frig, Nagavișka! îl mustru, numai ca să scap de o grijă.

Îmi aruncă pe sub sprâncenele stufoase o privire care e totodată vicleană și nevinovată.

— V-am cam lăsat, căcoane! mărturisește, ridicând din umăr, a fatalitate. V-am lăsat, așa-i, merit o bătaie bună, v-am lăsat.

Și își încrucișează mâinile în față, așteptând cu supunere, osânda.

În lumina pe care o aruncă din sală soba, îi văd fața asudată, plină de funingine.

— Căcoane, v-am lăsat în frig, așa-i, am toată vina. M-a pus dracu și m-am îmbătat oleacă.

— Parcă nu beai, Nagavișka.

— Că-i adevărat, nu beau, păcatele mele, dar când nu mai răzbești cu necazurile, ce să-i faci? Am dat de dușcă șase cinzece cu basamac, la Vasilenchi, colea, la colț, și m-am turtit.

— Șase cinzece nu-i mare păcat, spun, ca să-l liniștesc.

— D-apoi mai băusem șase, la Mitache, lângă grădina publică, unde a fost mortu.

— Care mort?

— Așa-i, că nici nu știți. Maioru, săracu, de la Cerc, a murit noaptea trecută; nici n-au apucat să-l împărtășească. A murit, fără popă, fără lumânare. Păi și el, dacă a murit fără să spună la nimeni! Unde s-a mai pomenit?!

Nagavișka îmi povestește mai departe cum pe maior l-au pus într-un coșciug, pe masă, în sufragerie, la răcoare, unde adusese cu două zile mai înainte bradul verde, să-i facă băiatului pom de Crăciun.

— Îl știi dumneata, căcoane, pe băiatul maiorului? mă întrebă, clătinându-se pe picioare în ușa deschisă.

Nu-l știu; de unde să știu toate sufletele din oraș?

— Vino înăuntru, spun, și închide ușa că intră fumul.

— Văleu, că tare prostănac copil! își urmează Nagavișka povestirea. Maiorul era om deștept, nu spun eu, că mi-a făcut odată un bine, spune toată lumea; și nici ea, căcoana Olga, femeia lui, nu e proastă! Ce proastă, că altfel cum l-ar fi dus pe maior de nas! Da' copilul s-a nimerit să iasă netot; se întâmplă și așa, când nu te gândești.

Nagavișka s-a rezemat de pervazul ușii, și povestește cu cugetul limpede, de n-ai crede că s-a îmbătat. Din vorbele lui înțeleg tot ce se întâmplă cu mortul, ca și când l-aș vedea eu însumi. Alături de sufrageria unde stă maiorul cu iconița pe piept, în dormitor, s-au adunat femeile, la veghe: nevasta celuilalt maior, cu sora ei, nemăritată, profesoară la liceu, nevasta șefului de gară, a perceptorului, a dirigintelui poștal, a chestorului, toate rusoaice și încă alte multe femei.

— Și ce crezi, căcoane, că pun la cale femeile acolo? Câți popi să slujească? unde să facă slujba? ce năframe să împartă? ce colivă să-i facă bietului maior, că a fost om de treabă? Ași! Nevasta chestorului a venit cu legea, că bărbatul ei are dulap de legi, și citesc în lege, și fac sfat, cum să

umble Olga să-și ridice pensia, că le e teamă să n-o înșele statul. Că dacă o viață întreagă am stat cu el, și l-am îngrijit și mi-am pierdut frumusețea, plânge căcoana Olga, se cuvine să iau acum pensia lui. E dreptul meu, nu aștept pomană de la stat; dar dacă este drept, păi ia vezi acolo în lege, cât se cuvine să iau, că nu vreau să mă înșele.

Și femeile caută în lege, tot ce scrie, și ce acte se cer, și ce trebuie făcut, și-i traduc Olgăi în rusește, că ea greu înțelege limba românească. Apoi domnișoara profesoară, cumnata celuilalt maior, trece în colțul odăii, la măsuță, să scrie cererea cucoanei Olga, către stat, cum spune în lege, că legea spune să faci cererea în pripă, altfel nu mai e bună.

Din când în când câte una se ridică și crapă ușa, să vadă ce face mortul, dincolo. Mortul, ce să facă? Stă cuminte, cu icoana pe piept și ascultă rugăciunile pe care i le citește dascălul, la ureche. Ce altceva poate să facă un mort? Femeia închide repede ușa, să nu intre frigul și fumul de lumânări, și iarăși încep sfatul.

— Diseară sosește tatăl maiorului, de la Turda, spune Nagavișka. Maiorul era de peste munți, și tatăl lui e învățător, acolo. Două zile face bătrânul, cu trenul. Vai de necazul lui!

Apoi, mutându-și greutatea de pe un picior pe celălalt, și lăsându-se ușor în tocul ușii, povestește mai departe, cum l-au luat femeile pe băiat, să-l dăscălească, să se poarte cum se cuvine cu bunicul. Băiatul nu știe românește, că mai mult cu mă-sa a crescut. Acum femeile îl învață să spună: „Bine ai venit, dragă bunicule!” El nu prea înțelege despre ce e vorba; își rotește capul, pe gâtul subțire, de slăbănog, de la una la alta, și de ce nu înțelege, mai rău i se lasă urechile străvezii în jos, de parcă i-ar sta mintea în urechi.

„Ia să vedem acum, eu sunt bunicul, ce ai să-mi spui?” face Pena, nevasta șefului de gară, ieșind pe sală, ca să intre apoi, cu altă înfățișare, cum poate ea să semene a bunic.

Copilul se trage înapoi, cu urechile blegi și nu înțelege despre ce-i vorba.

— Spune bună ziua bunicului! îl îndeamnă celelalte. Uite bunicu, bunicu! E bunicu tău. Spune-i bună ziua!

— Zdravstvuite! îngână băiatul, uitându-se zăpăcit în jur.

— Nu așa, spune pe românește, cum te-am învățat: „Bine ai venit, dragă bunicule!”

— Bigne ai vegnit, dragă bugnicule! silabisește copilul, apucat de amețeală.

Și deodată, crezând că toată lumea își bate joc de el, îl prinde plânsul.

Femeile îl dau afară, să plângă la bucătărie, căci acum domnișoara profesoară, care și-a terminat cererea de pensie, trebuie să o citească. Ea se întoarce spre fereastră, ca să aibă mai multă lumină, în timp ce femeile își mai aprind un rând de țigări. E ora cinci, și, după obicei, servitoarea intră pe ușă, cu tava, aducând păhărele și sticla cu rachiu fiert. Acum începe să se lase întunericul. În odaia mortului, dascălul a terminat de citit rugăciunile; își împăturește cartea, o bagă în buzunarul de la sân al paltonului, își caută căciula, apoi, înainte de a ieși își aprinde de la lumânare țigara, în care tutunul îndesat arde într-o parte. De dincolo se aude glasul profesoarei citind: „… Eu Olga Gherghel, văduva iubitului meu soț maior, având copilul Mihail, în viață, prin aceasta vin cu cele de cuviință să vă rog, după dreptul care mi-l dă legea…”

— Numai o clipă, căcoane, se întrerupse Nagavișka, să mai bag o țâr de stuh în sobă.

Simt, în spinare, zidul dezmorțindu-se; ar fi bine dacă s-ar înmuia puțin și gerul de afară.

— Care va să zică, o duzină de cinzeci dinainte, și cu șase de la mort, fac una peste alta…

— Și la mort ai băut?

— D-apăi? Că mi se cuvenea! Nu le-am adus eu sfeșnicele de la biserică? Te poți bizui pe dascăl, vreodată? Nu știi dumneata cum sunt dascălii, căcoane, cu gândul la pomană? Și apoi, urmează, ridicând iarăși umărul a fatalitate, și apoi, pentru necazurile mele, am băut încă prea puțin! Dumneata știi, că altfel nu beau, dar astăzi prea au fost toate din cale afară.

— Ce ți s-o fi întâmplat?

— Văleu! se jeluiește Nagavișka, apucându-se cu mâinile de cap. Văleu, dar câte nu mi s-au întâmplat! Mai întâi și mai întâi, azi dimineață, când m-am sculat, mi-am găsit nădragul rupt în tur, cum îl lăsasem de cu seară. Dreptu-i, că nu-i spusesem muierii să mi-l coasă, dar ea ce treabă are, dacă nu să-mi caute rupturile? Asta-i una, care va să zică. Pe urmă mi-a dat muierea să mănânc un ou copt în spuză. Ei iaca, să te crucești și să scuipi în sân, dacă ai mai pomenit una ca asta: ou clocit, în miezul iernii! Ptiu, uite ce noroc am eu! Atunci, ce-am spus: trebuie să-mi torn năcazul într-o înghițitură de rachiu; și am trimis muierea la cârciumă să ia o litră…

— Pe asta n-ai mai pus-o la socoteală! spun, zâmbind.

— Păi cum s-o pun, se leapădă Nagavișka, dacă nici n-am băut-o? Ca să vezi, care-i norocul meu! Că s-a împiedicat muierea în prag, și-a vărsat rachiul pe jos. Ai să crezi poate că pentru asta i-am tras vreo scatoalcă? Aşi, nu s-a pomenit! Nici pentru nădrag, nici pentru ou, nici pentru rachiu. Am lăsat-o în plata Domnului și am plecat, cu gâtul gol, numai bine să iau anafură. Da, ce să iau anafură, că la colț m-am întâlnit cu profesorul și profesorul mi-a spus, mă cunoaște, i-am tăiat lemne: Nagavișka, băiatul tău nu a venit la școală! Ca să vezi, căcoane, eu la școală l-am trimis, dar el a nimerit la ghețuș, în deal la Cetate, să prăpădească pingelele, după ce sunt foc de scumpe. Și-am spus: Fir-ai al ciorilor de băiet, las' că-ți arăt eu ție! Dar la colțul celălalt, pe cine întâlnesc? Pe perceptoru. Și spune perceptoru: „Nagavișka, revizorul ți-a dat amendă, că ți-a lipsit băietul de la școală!” „Bine, că doar numai astăzi a lipsit!” El râde: „Ehe, să fii tu sănătos, de când lipsește haimanaua!” Și-mi arată hârtia. De când crezi, căcoane? De o lună în cap! Să plătesc acum patru sute de lei pentru el. Spun: Bine! Încaltea am să-l bat de patru sute de lei! Și plec. Da' pe ulița mare, pe cine întâlnesc? Pe simigiu. Pune mâna pe mine și strigă: „Nagavișka, băiatul tău mi-a furat aseară un pumn de semințe; dacă vrei să nu-l duc la polițai, să-mi dai numaidecât douăzeci de lei!” „De ce douăzeci de lei mă, că un pumn de semințe nu face mai mult ca un leu?” „Douăzeci, ca să-ți înveți minte plodul, altfel îl bagă la beci.” Și dau douăzeci de lei. Spun: Am să-l bat și pentru cei douăzeci de lei. Da, ca să vezi care-i norocul meu: intru la Vasilenchi și beau cele șase cinzece, ca să-mi mai potolesc din necaz. Șase cinzece, treizeci de lei. Dau banu și spun: Astea tot pe pielea lui am să le scot. Căcoane, și când vin acasă, bate pe cine, dacă poți! „Unde-i băiatu, femeie?” întreb. „Nu-i!” „Nu-i? Bine, mă duc la ghețuș după el.” „Nu te mai duce, c-a venit!” „Și dacă a venit, unde mi l-ai ascuns?” „Nu l-am ascuns nicăieri.” „Femeie, cu mine să nu te joci, mă răstesc. Știi unde-i băiatul, ori nu știi?” „Știu!” „Unde-i?” „Unde să fie? La spital!” „De ce s-a dus la spital?” „Că nu s-a dus el. L-au dus alții! Că avea piciorul rupt.”

— Și-a rupt piciorul la gheață, căcoane! Ca să vezi norocul meu! Abia astă-vară și l-a mai rupt o dată, când a căzut din pom. Spun: Mă duc la spital să-l bat așa, cu piciorul rupt! De patru sute cincizeci de lei îl bat, să se învețe minte, pentru când s-o face sănătos! Da' la spital nu m-a lăsat inima să-l bat…

Glasul lui Nagavișka se pierde într-un fel de plâns, încetișor. Ridică mâna mare, murdară de funingine, și-o trece peste ochi.

— Căcoane, mi-am făcut mare păcat! suspină, cuprins de remușcări. Mi-e și rușine să spun. Iar am băut șase cinzeci.

— Acelea de la Vasilenchi, și șase de la Mitache; doar mai mi-ai spus o dată.

— Da, șase colo, și șase dincolo, dar am mai băut șase.

— Așa-i la mort.

— Nu la mort, căcoane. La mort s-a întâmplat după masă. Am mai băut șase la Patraulea și șase la jidan, lângă cișmeaua mare, și șase la dugheana de peste drum.

— Măi, dar ai întrecut măsura!

— Întrecut, căcoane! Și p-ormă am venit acasă, așa beat, și mi-am bătut muierea, până am lăsat-o jos.

Îl privesc cum plânge pocăit în ușă, și mi se pare că niciodată n-o să înțelegem cum sunt făcuți semenii noștri.

— Bine, Nagavișka, dar ce-ai avut cu femeia?

— Nimic, căcoane, nimic! Am bătut-o de pomană. Ea crede c-am bătut-o pentru nădrag ori pentru ou, ori poate pentru rachiu și socotește c-am fost în drept s-o bat. De aceea, nici pâs n-a spus. Că femeie mai ascultătoare nici n-am pomenit. Dar eu am bătut-o așa, de pomană, fiindcă n-am apucat să-l bat pe băiat. Mi-am vărsat focul pe biata muiere. De patru sute cincizeci de lei mi l-am vărsat!

Un timp îl aud suspinând, în cadrul ușii. Peste fereastră s-a lăsat întunericul; ramurile vișinilor nu se mai văd; numai pe cer, piere ultima pată violetă a apusului. E o clipă grea de tăcere; pe urmă răzbesc slab, până aici, prin ger, clopotele de bronz ale Soborului, vestind slujba de vecernie. E un sunet tânguios, care se răspândește peste tot orașul, pătrunde prin toate zidurile, prin toate ușile, prin toate ferestrele și scoală din somn toate conștiințele. Îl văd pe Nagavișka urnindu-și trupul mătăhălos din ușă. Caută, smerit, o icoană, dar nu se află niciuna, ca într-o casă de păgân. Îmi aruncă o privire încurcată, apoi se întoarce cu spatele la mine și îngenunche, ca un munte care se prăvălește, cu capul în peretele de la răsărit. Mâna lui mare, bătătorită, plină de funingine, cu degetele unite, se ridică, să facă rar, apăsat, semnul crucii. Pare că m-a uitat pe mine, pare că a uitat unde se află; se crede poate singur, într-o biserică sau într-o încăpere de rugăciune, cu pereții acoperiți de icoane. Nu se mai aude decât focul, trosnind slab, în

sală, și clopotele de bronz, pătrunzând prin zidurile înghețate. Nagavișka și-a împreunat mâinile pe piept, și cu capul plecat își murmură rugăciunea, copleșit de smerenie: „… ești în ceruri… numele Tău, vie împărăția Ta…”

Mă gândesc la rachiul care i-a înghețat în măruntaiele cucernice și la femeia lui, care zace, cu mădularele zdrobite, pe lavița tare de lemn. Nagavișka se închină, rar, apăsat, plin de credință, ducându-și mâna mare la frunte, la mijloc, la umărul drept și apoi cel stâng, în ritmul cumpănit în care bat clopotele Soborului, și bolborosește, cu capul în piept:

—… cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi…

Apoi glasul i se ridică deodată, mai clar; rugăciunea lui vibrează de o credință cutremurătoare:

— Și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri…

Cerul e acum negru și noaptea goală; numai întuneric și ger. Nagavișka și-a sfârșit rugăciunea. Se mai închină o dată, în ritmul clopotelor care se sting:

— Și ne mântuiește de cel rău. În numele Tatălui…

Se aude clopotul de bronz, pierzându-și sunetul slab, în întuneric. Nagavișka lasă mâna să-i cadă încet, măsurat, ca o cumpănă de fântână.

— Și al Fiului…

Acum poate să se ridice, iertat. Clopotele care i-au tulburat conștiința au amuțit. Iar el și-a lăsat păcatele, în seama lui Dumnezeu.

Mai rămâne o clipă cu degetele apăsate în partea stângă a pieptului, acolo unde și-a încheiat rugăciunea. Apoi se ridică și se trage înspre ușă, de-a-ndăratelea. E împăcat.

„Da, mă gândesc, există un Dumnezeu, care ne poartă de grijă și ne iartă greșelile. Noi suntem făcuți să greșim, și Dumnezeu există, ca să ne ierte. E zadarnic să ne mai întrebăm despre rosturile vieții; numai Dumnezeu i le știe. Viața trebuie trăită, fără a fi înțeleasă. Seara când sună clopotele la biserica Soborului și Dumnezeu coboară pe pământ să adune păcatele, trebuie să îngenunchem și să ne închinăm, în numele Tatălui…”

Acum, sufletul lui Nagavișka este senin, și fața limpede, ca după împărtășanie. La sfârșitul unei zile pline de necazuri, e în prietenie cu Cel de sus, și tot ce era de neînțeles în întâmplările lui de astăzi, s-a topit.

Iese să mai îndese un braț de stuf în sobă, apoi se pregătește de plecare.

Un timp rămân cu întunericul, până ce aud zăpada în curte scârțâind sub alți pași, mai ușori; o mână sfioasă ciocăne la fereastră. Numai pe aici se

poate ciocăni așa, atât de încet, de sfios, cum ar încerca geamul, cu ciocul ei mic, o pasăre înghețată.

— Este voie?

Capul Verei, cu basca albă își face loc prin crăpătura ușii. Nu-mi amintesc de când o cunosc şi nici ce prietenie ne leagă. Cred că ea e fata care a venit aici prima seară.

— Intră, Vera.

Sucește întrerupătorul lămpii, apoi clipind, cu ochii jenați de lumină, se duce să închidă oblonul.

— Bună seara! spune, zâmbind, cu gropițe în obrazul rotund.

Dă un ocol odăii, ca să-și găsească un loc unde să stea. Alege scaunul de lângă oglinda în a cărei ramă a rămas de atâta vreme, fotografia Șurei. Înainte de a se așeza, mai privește o dată fotografia.

— Știi că se mărită Șura?

— S-a întors locotenentul ei?

— Nu, lăcătinienții care pleacă, nu mai vin ei înapoi. Se mărită cu Lascăr, de la gară. Îl știi dumneata pe Lascăr?

— Nu, n-am auzit de el.

— E băiat bun. Muncește unde se repară mașini de tren și seara nu vine acasă fără o găleată cu cărbuni. Acum e bine să faci foc de cărbuni. Da și aicea ești cald, urmează, întinzându-și mâinile mulțumită, în jos, pe genunchi.

Șade în același loc ca prima oară când a venit aici. Nu îndrăznește să-și scoată nici bascul, nici paltonul. I se văd genunchii, în ciorapi groși, de lână.

— Tot nu ești radio? întreabă, ridicând ochii cu teamă și cu părere de rău.

— Nu.

— Nici patifon?

Rămân un timp pe gânduri.

— Poate că am să pun și radio, spun apoi, cu un fel de tristețe, sau de oboseală.

Vera se bucură:

— Zău? Chiar ai să pui? Nu mă amăgești?

Mă ridic de lângă zid, și-mi înfășor fularul la gât.

— Vera, trebuie să plec.

Nu poate crede.

— Dar unde te duci acu, pe întuneric? întreabă, dezamăgită.
— Mă duc la un prieten bolnav.
O iau fără milă după mine, afară, sub cerul care sticlește de ger.
— Tu în ce parte stai? o întreb.
— Sus, dincolo de regiment.
— Mergem împreună până la colț.
Strada e albă și goală. Alunecăm prin zăpadă, ca niște umbre rătăcite într-un oraș încremenit. Când ieșim la capul străzii, pe malul Limanului prins de ghețuri, vântul ridică de jos un val de ger uscat, care taie respirația. Vera tremură, în paltonul ei subțire. Mi se face milă de ea.
— Vera, spun, poți să te întorci acasă, dacă vrei. Să mă aștepți la căldură.
— Da nu stai mult?
— Nu. Am să vin îndată. Ține cheia.
— Nu poți să vii cu mine, acum?
— Nu, trebuie să mă duc. Nu stau mult, nu te teme.
— Ce să faci dumneata la bolnav? stăruie. Ce, dumneata ești doctor, ca să-l faci bine?
— Du-te, Vera, hai, du-te!
Pornesc în jos, pe malul Limanului, mânat de vântul tăios. La capătul nopții înghețate se vede farul de la Bugaz, clipind. Acum gerul îl face să aibă o lumină mai puternică, sticloasă și rece, răsfrântă parcă dintr-un cristal de gheață. Și cum merg în jos, cu lumina farului în ochi, îmi mai amintesc o dată portul și ziua când am fost chemat la căpitănie, în fața comandorului. Revăd cheiul de piatră, ud, și apa Limanului scurgându-se vânătă la vale, prin canal, ducând cu ea toate tristețile toamnei. Văd țărmul mării pierzându-se în ceață, cu valurile albe rostogolindu-se pe plajă, ca o broderie. Văd dincolo, pe insula Carolina, stuful bătut de vânt…
Era o dimineață tristă, amestec de întuneric și ploaie. La căpitănie ardea lampa cu petrol din tavan și lumina ei afumată, căzând peste lumina tulbure de afară, părea înfiorător de rece și de murdară. Părea o lampă de tavernă, dimineața, când cheflii pleacă în zori plini de ceață, și o lasă cu sticla înnegrită de fum. Comandorul stătea în față, la birou, cu gulerul ridicat și cu mâinile trase, friguros, în mânecile largi ale mantalei. Îl regăseam cum îl lăsasem astă-vară; nimic nu se schimbase în înfățișarea lui; doar lumina urâtă îl făcea să pară mai tras la față. Sosise atunci cu șalupa, chemat să

îndeplinească o formă legală. Pe mantaua lui se mai vedea încă umezeala de afară.

Căpitanul Ioniță stătea alături, într-o margine a biroului și citea monoton, ca ploaia de pe chei, începutul procesului verbal:

— În noaptea de 4 spre 5 septembrie, către orele 21, iahtul „Miladul”, de 5 tone, proprietatea domnului comandor Daniil Maximov…”

Mă oprisem în ușă, cu umerii coborâți, cu spinarea adusă, ca de oboseală. Nu recunoșteam nimic aici, nici încăperea, nici oamenii, sau totul îmi era atât de indiferent încât nu mă sileam să-mi amintesc.

Vedeam pe fereastră cheiul pe care se plimba grănicerul, prin ploaia măruntă. În ușa pichetului, câinii dormeau, făcuți colac pe bucata de nisip uscată, de sub streașină; mai departe erau calea ferată, magaziile, apoi poteca, drumul la sanatoriu, printre ciulinii veștejiți. Mi se părea că pe acolo trebuia să vină Nadia, în pardesiul ei cenușiu ud de ploaie…

Comandorul stătea nemișcat, tăcut, în spatele biroului. Nu avea nimic dramatic revederea noastră; era doar obositoare. Și Ioniță citea procesul verbal: „… izbindu-se de o geamandură, a naufragiat, la intrarea portului Bugaz. Faptele nefiind consemnate în jurnalul de bord, care nici n-a putut fi găsit, urmează să fie declarate…”

Comandorul ridică ochii și mă privi, clipind, pe sub lampa care atârna din tavan. Nu-și arăta surprinderea și consternarea, părea că pentru el cuvântul „naufragiu”, n-avea nimic zguduitor, ca pentru cei care îl întrebuințează fără să simtă înțelesul lui, ireparabil…

Priveam pe fereastra aburită cheiul cenușiu, gol. Poteca sanatoriului era pustie și dincolo, pe malul celălalt al canalului, sălciile plângeau deasupra apei.

Comandorul aștepta calm să-și scrie Ioniță introducerea procesului-verbal. Îl nedreptățeam, în realitate era împietrit. Mie însă mi se părea că regretă doar locul unde se petrecuse naufragiul, ar fi vrut să fie în altă parte, acolo unde mă credea plecat și unde odată tot trebuia să se întâmple. Am strâns pumnii, cu un început de revoltă.

În lumina murdară a dimineții credeam că îi citesc în ochi toate gândurile. Știa că naufragiul se va întâmpla, tot atât de bine cât știa că voi întâlni furtuni în cale. Era în el atâta convingere, încât nici măcar nu-și arăta dezamăgirea că se întâmplase înainte ca aventura să se fi consumat măcar în parte; era o ratare deplină. Pe câtă vreme aventura ar fi justificat orice pierdere.

Dar acum, în dimineața ploioasă, când îmi aminteam atâtea întâmplări sfârșite pentru totdeauna, nu mă socoteam în drept să-l judec și să-i caut vina, socotindu-l autorul moral al naufragiului; în afară de mine nu era vinovat nimeni.

Am lăsat capul în jos, obosit de moarte. Nu știam cine îmi vorbea, Ioniță, sau comandorul?

— Legea ne obligă să facem o cercetare, spuse unul din ei. După cum declară grănicerul și paznicul farului, care au auzit strigând, reiese că naufragiul s-a întâmplat la ora nouă seara, în plină furtună. Nu se pune la îndoială că a fost un accident fatal; acest fapt fiind stabilit, rămâne doar să mai completăm în procesul-verbal, cum s-a întâmplat.

Și după o pauză, aceeași voce necunoscută, urmă:

— Povestiți-ne clar…

Mi-am trecut mâna rece peste frunte, ca să-mi adun gândurile, să le deșert pe masa acestor inchizitori, în această cameră de tortură cu lumina ei mizerabilă.

— În seara zilei de 3 septembrie, am plecat de la Sulina la Bugaz, cu vântul de la vest, de forța 4-5, cu treizeci și trei de grade la busolă…

Am simțit deodată că o privire aprinsă s-a pironit asupra mea. Când am ridicat capul, ochii mei s-au întâlnit cu ai comandorului și atunci mi-am amintit deodată tot ce uitasem despre el. Chipul tras, împietrit, umerii încovoiați sub manta, mâinile ascunse în mânecile largi, privirea de oțel, refăceau vechea imagine a lui, cel care luni întregi îmi vorbise obsedant despre călătoria pe mările lumii.

În iarna care trecuse, în casa de pe malul Limanului, unde stătea rezemat de perete, pe divan, învelit cu mantaua pe genunchi, veșnic friguros, îmi povestise călătoriile lui; cum pierduse corabia cu două catarge la Capul Lecuvin, cum se luptase cu taifunul în Mările Chinei, cum vântul îl târâse, altădată, cu cârma ruptă, înspre apele reci din sud și-l aruncase pe insula Crozet, unde așteptase trei luni ajutoare…

Acum îi povesteam naufragiul meu și el asculta, cu o lumină parcă maladivă în ochii de oțel.

— În noaptea de 3 spre 4 septembrie, am navigat în aceeași direcție, fără întrerupere. Vântul a început să scadă către ora 6 dimineața. La prânz a căzut și am rămas în calm plat, până la ora 4 când a început furtuna…

Un val de sânge i se ridica în obraz, o flacără nouă i se aprindea în inimă și redădea fluiditatea sângelui înghețat. Se aplecase puțin înainte, cu mâinile

sprijinite în marginea mesei, atent, gata să se ridice.

— Furtuna s-a dezlănțuit din tribord, cred că era de tăria 7-8, cu rafale…

Povesteam mecanic, cu nepăsarea unuia care ar fi văzut întâmplarea din afară, fără să fi luat parte la ea. Nu izbuteam să reînviu în suflet simțămintele de atunci și mi se părea că în lupta cu marea sufletul mi se veștejise. Căci tot ce călătoria însemnase pentru mine, dincolo de faptele care se înscriu în jurnalul de bord, nu mai găsea în ființa mea nici o coardă să vibreze. Apa mării și vântul sălbatic, și fulgerele, și zbaterea pânzelor sfâșiate, și zgomotul surd al geamandurii căzând cu valurile pe punte, și pârâitul etravei sfărâmate, al catargului rupt, trosnitura seacă, înfundată, ca de os fracturat, a chilei frânte, pe care încă le mai auzeam, îmi îmbrăcaseră sufletul într-un înveliș rece, îl simțeam material, undeva în cuprinsul ființei mele, ca pe o pânză udă, și dedesubt sufletul era amorf. Mă revedeam, aproape cu nepăsare, luptându-mă cu valurile și cu vântul, ținând cârma cu amândouă mâinile, proptit cu picioarele în partea opusă a cockpitului, încercând să zăresc ceva în întuneric. Simțeam încă toată această luptă, în brațe, în umeri, în mijlocul încordat, în picioare, în ochi, în urechi, în cuget chiar, numai în suflet nu puteam să simt nimic.

Și povesteam, ca și cum ar fi fost vorba de un necunoscut:

— La ora 8 și jumătate am văzut farul; eram aproape de țărm; curentul ne ducea repede spre coasta rusească. Am făcut o voltă, să ne întoarcem și școta focului s-a rupt. N-am mai putut prinde vântul…

Mâinile comandorului strângeau marginea mesei. Pe obrazul lui se răspândise o roșeață nefirească, venită parcă nu dinăuntru, ci din afară, un abur de sânge, pâlpâind încet, ca o flacără care nu se știe dacă se aprinde, sau se stinge.

— De ce n-ai aruncat ancora? mă întrebă, străpungându-mă cu ochii.

Așa-i, trebuia să fi aruncat ancora; ar fi prins în fundul nisipos și am fi fost salvați. Așa-i, mă învățase!

Dar ce știa el despre seara aceea, despre vântul de atunci, despre fulgere, despre geamandurile negre, despre iconița Sfintei Marii luată de pe catarg, despre curentul care ne ducea spre țărmul rusesc? Ce știa el despre sufletele noastre, despre Nadia și despre mine, și despre destinul ei care-l urma, predestinat, pe al fiicei lui, Ludmila?

Așa-i, mă învățase tot ce trebuia să știu despre navigație și aștepta, cu obrazul aprins, să-i dau socoteală de învățătura lui. Dar acum, când mă

luptasem cu marea, chiar dacă eram înfrânt, nu mă mai temeam de privirea lui. Vorbeam, mai departe, cu indiferență:

— Am încercat să mă apropii de intrarea portului. Furtuna creștea: o rafală mi-a sfâșiat randa, de sus până jos; cârma n-a mai ascultat și atunci am intrat, dus de furtună, cu prova într-o geamandură…

Comandorul se lăsă să cadă, obosit, pe spatele scaunului. Sângele îi fugi repede din obraz și chipul lui redeveni palid. După o clipă l-am văzut ducându-și mâna la piept, apăsându-și mantaua deasupra ca să-și înăbușe tușea.

Pe geam încerca să intre o lumină mai curată; undeva cerul părea că se limpezește, dar deasupra portului ploaia continua să cadă. Pe canal, în lungul cheiului, vântul mâna dinspre Liman, prin ploaia subțire, neguri cenușii, destrămate.

Auzeam, și mi se părea că vine dintr-o altă lume, glasul monoton, ca de țârcovnic, al lui Ioniță, citind încheierea procesului-verbal: „… în momentul accidentului, Nadia Rabega se afla în prova; se crede că a fost lovită de geamandură și a căzut în valuri. Cu toate cercetările, corpul ei n-a fost găsit. Curentul a dus-o, probabil, în apele rusești…”

Comandorul tușea încet, apăsându-și mâinile pe piept. Lumina lămpii, amestecată cu lumina tulbure de afară, punea pe chipul lui umbre mortuare.

Afară, ploaia continua să cadă; vedeam grănicerul, cu gluga pe cap, cu pușca sub manta, plimbându-se, în lungul cheiului. Dincolo de canal, pe insulă, sălciile îngălbenite se legănau ude, bătute de vânt. Mai departe țărmul se pierdea în neguri spre apele rusești.

*

Mai trebuie să amintesc drumul făcut în ziua aceea, înaintea plecării, la doctorul Rabega. În gară, câțiva vilegiaturiști întârziați, prinși de toamnă, așteptau trenul. Nu cunoșteam pe nimeni; plutonul de recruți ai Nadiei plecase de mult, fără s-o mai aștepte; se deschideau școlile. Am mers în lungul căii ferate, pe poteca gloduroasă, printre vilele care erau acum pustii, cu ușile închise și cu obloanele lăsate. Totul era părăsit, cenușiu, ud… Frunzele uscate ale salcâmilor astupau poteca, o ștergeau, ca și cum până la anul n-ar mai fi avut nimeni nevoie să treacă pe aici. Peste dune se auzea murmurul Limanului. La capătul copacilor, înspre cherhana, câțiva pescari trăgeau o barcă pe nisip.

Casa Nadiei se ascundea în fundul curții, sub salcâmii desfrunziți. Chira a venit să-mi deschidă, fără să-mi spună un cuvânt. Avea capul îmbrobodit

într-o basma neagră, și își ținea privirile în pământ.

În clipa când am intrat, sufrageria cufundată în întuneric, părea goală. În fund, pe vatra căminului, fumega o rădăcină de copac, înnegrită de foc. Am rămas în ușă, neștiind în ce parte să înaintez. Apoi ochii mi s-au deprins cu întunericul și în colțul încăperii, lângă cămin, am văzut trei umbre, împietrite, Luisa Antonovna ședea în jilț, cu șalul ei negru strâns pe umerii plăpânzi. Alături stătea Ștefănel, în picioare, rezemându-se de brațul jilțului, iar în spatele lui, Leon Rabega.

L-am recunoscut îndată, ca și când l-aș fi știut de mult. Era un urs negru, într-adevăr, cum spunea Nadia, un urs mare și negru, care părea însă foarte blând. Doctorul purta surtuc cenușiu, larg, din alte vremuri, cu șiret negru pe revere. Manșete albe, tari, cu luciu, ieșeau din mâneci și-i acopereau până la jumătate mâinile mari. O legătură de mătase albă, îi înfășura gâtul și cobora sub revere, după o modă veche, și contrasta cu barba lui neagră.

Mă priveau toți trei, nemișcați, împietriți; o clipă mi s-a părut că nu sunt oameni, ci niște figuri de ceară. Între noi rămânea, rece, vastă, de netrecut, ca o prăpastie, toată lungimea încăperii întunecate. Pe urmă am văzut că Luisa Antonovna strângea în mână o batistă mică, albă, cum ar fi ținut o floare, o crizantemă udă adusă din grădina plouată. Un suspin potolit făcea să i se miște umărul pe care se sprijinea mâna băiatului.

Nu știam cum să mă apropii de ei, cu ce gest, și cu ce cuvânt. Prin ușa deschisă vedeam un colț din odaia Nadiei; perdeaua albă atârna la geam, peste toamna de afară, ca un voal de mireasă; alături era cufărul ei, cu amintiri; de acolo scosese iconița Sfintei Marii, pe care o luase valurile. Fotografia lui Stan, cu capul lui comic, de vițel tărcat, se pierduse și ea în mare.

„Dogul doctorului Rabega a rămas singur, la Chișinău”, mă gândeam. Și-mi închipuiam parcul mare, sălbatic, în care câinele, înnebunit de singurătate, adulmeca urme vechi, căutându-și stăpânul.

Pe colțul divanului atârna strâmb, capul de catifea al motanului Năstase, cu gura lui pictată trandafiriu și cu mustățile comice. Deasupra rămăsese, din seara plecării, ca o aripă ruptă, rochia ei lungă de tulle și cordonul argintiu, nimeni nu-i dereticase odaia. Cine și de ce i-ar fi dereticat-o acum?

Luisa Antonovna își duse batista la ochi, suspinând încetișor, ca și când s-ar fi temut să nu tulbure cu plânsul ei pe cineva, în camera întunecoasă. Doctorul își lăsă încet mâna lui mare, pe umărul ei, întâlnindu-se cu mâna mică, albă, a copilului. Părea că în acel punct se întâlnesc și se sudează

durerile lor trei. Acum Luisa Antonovna nu mai semăna cu ființa nereală, rătăcită, pe care o cunoscusem; plânsul o cobora pe pământ și o umaniza, era abia acum un suflet de mamă; dar un suflet zdrobit.

Stăteam în fața lor, cu capul plecat, neîndrăznind să mă mișc, să vorbesc, ca un străin blestemat, venind să le ceară fata lor moartă. Simțeam că mă vor alunga, că nu mă vor primi între ei, voi rămâne afară, străin de durerea care se suda pe umărul zguduit de plâns al Luisei Antonovna, unde se întâlneau durerile lor.

Am înaintat, cu capul în jos. Mă așteptau nemișcați, tăcuți. Nu aveau nici o întrebare de pus. Totul era închis, terminat, ireparabil, ireparabil…

La un pas m-am oprit, cu sângele înghețat în inimă; aș fi vrut să îngenunchi în fața lor, să-mi las fruntea pe dușumea și să spun: „Acum loviți! Loviți! Poate din loviturile voastre am să înțeleg rostul existenței mele pe pământ.”

Ochii lui Ștefănel mă priveau, mari, umbriți; erau ochii Nadiei; și obrazul ei, și gura, care doar la ea avea conturul împlinit, mai cald, feminin. Lui trebuia să-i vorbesc. În el găseam o amintire, de care să mă leg. Am întins încet mâna, să-i mângâi obrazul. S-a ferit cum te ferești de o ramură, la fereastra unui tren în mers: fără ură. Nu era nimic dușmănos în privirea lui; numai o împietrire care îl făcea să pară matur.

— Ștefănel! am murmurat, cu capul plecat, simțind abia acum că n-avusese nici un rost să vin aici. Ștefănel…

Și alt cuvânt n-am mai putut spune. Ei nu vroiau nimic de la mine; era zadarnic să mai adaug ceva: un gest sau un cuvânt. Totul era ireparabil… M-am întors, încovoiat, și am străbătut în neștire întunericul odăii. Când am deschis ușa, un val de vânt a năvălit înăuntru; am văzut în fund, în camera Nadiei, perdeaua albă fluturând și mi s-a părut că ea mă așteaptă la fereastră. Apoi curentul a izbit ușa de perete, cu un sunet grav, definitiv, cum sună ușile de fier ale cavourilor, și camera ei cu perdelele albe s-a despărțit de mine, pentru totdeauna.

Pe drum, în ploaie, mi-am amintit că piciorul lui Ștefănel era prins într-o jambieră de piele neagră, cu montură de metal nichelat, care lucea în întuneric, ca o jucărie nouă.

Plecase ultimul tren din gară; la Crasavița obloanele erau închise, cu drugi de fier puși cruciș, ca un semn pecetluit al sfârșitului.

*

A rămas să mai amintesc plecarea. În ultimul ceas petrecut acolo, m-am plimbat cu comandorul pe plajă. La amiază ploaia contenise și printre norii destrămați se arătase soarele, coborând pieziș, spre apus. Era umezeală, îmi simțeam îmbrăcămintea jilavă și sufletul la fel. Târându-mi pașii pe nisipul ud, în lungul țărmului mă întrebam cum de nu obosește marea niciodată?

O mare vânătă, mare de toamnă, pustie și rece. Nici un pescar nu ieșise în larg; nu se vedea nici o pânză de corabie, nici un pescăruș care să se întoarcă țipând, la țărm; doar murmurul valurilor.

Am mers în lungul plajei, până la marginea vilelor; de acolo începea Cosa, firul îngust de nisip dintre ape, pierzându-se în neguri. Acum părea iarăși un drum necunoscut, părea că niciodată nu-l străbătusem, că niciodată nu ajunsesem la capătul lui. Dar am știut vreodată cu adevărat unde se sfârșește? Și ce începe dincolo?

Când ne-am întors, soarele lua culoarea sângerie dinaintea apusului și amesteca pe fața vânătă a mării o lumină roșiatică. Umbrite, zidurile sanatoriului păreau cenușii; pe terase nu se vedea nici o mișcare. La o fereastră ardea un bec plăpând și lumina lui stingheră, în timpul zilei, era plină de tristețe.

Acum, când cei din urmă străini erau plecați, infirmierele rămase singure cu bolnavii, se închideau în camerele lor reci și căutau un ghem de lână lăsat de iarna trecută în fundul cufărului, ca să reia un tricotaj cu mâinile amorțite.

La cotul țărmului, spre port marea aruncase pe țărm frânturi din epava „Miladului”. Le priveam fără emoție; știam că nu avusesem acolo nici un obiect la care să țin.

Comandorul se aplecă și dădu o scândură la o parte. Dedesubt era o frântură a etravei de care se ținea o bucată albă de bordaj. Câteva din literele de bronz de la prova erau încă la locul lor ca niște semne fără înțeles. Sub ele, vopseaua ștearsă lăsa să se vadă semnele celeilalte ordini a lor, cea adevărată.

„Miladul”. Ce fără sens împerechere de silabe! Cui va aminti vreodată ceva, acest cuvânt de neînțeles?

Comandorul se aplecă să ridice o scândură de jos. Vechii marinari păstrau o bucată de lemn din copastie, când își pierdeau corăbiile. Am privit nehotărât resturile epavei care rămâneau părăsite pe țărm. N-aveam nimic de luat cu mine. Scria „Miladul” și mie nu-mi spunea nimic acest nume.

Comandorul citea altfel literele, el nu încetase niciodată de a le citi altfel, ca la origine.

Priveam în zare în lungul insulei Carolina, țărmul pierdut în neguri, cu sălciile bătute de vânt și fără să-mi pot aduna gândurile îmi spuneam: „Nadia!” Spuneam: „Nadia!” Dar numele ei nu fusese scris nicăieri.

De unde venise? Într-o dimineață de vară, când acostasem aici, se plimba pe chei, cu picioarele goale, stropite de valuri. Tatăl ei era Ursul Negru, și mama ei, Luisa Antonovna. Fratele ei stătea cu spatele în ghips, la sanatoriu. Acum i se scosese ghipsul, dar genunchiul bolnav rămânea într-o mașină de piele și nichel, care avea să scârțâie la fiecare pas. „Mă cheamă Nadia, îmi suna glasul ei, în ureche, în timp ce mergeam gânditor, cu comandorul alături, spre port. Tatăl meu îmi spune Dada; mama are alte griji…”

Da, grijile Luisei Antonovna: asul de pică și șaptele de caro: veste întemeiată cu vorbe proaste… Acum Luisa Antonovna ședea în jilțul ei, din colțul întunecos al sufrageriei, în rochie de doliu și în mâna mică ținea pe genunchi o batistă albă ca o crizantemă.

Mergeam, cu comandorul alături și spuneam în gând: „Nadia!”

Nu-i spusesem destule cuvinte de iubire; nu fusese timp nici s-o mângâi, nici s-o înțeleg de-ajuns.

Acum, în locul unde acostasem atunci, ne aștepta o șalupă cu motorul duduind. Deasupra cheiului se ridica fum negru, de motorină arsă. Așa îmi era dat să mă întorc, după ce plecasem fără zgomot și fără fum, numai cu vântul și cu murmurul apei.

Peste întunericul toamnei se lăsa lumina roșiatică a apusului. Soarele se mai răsfrângea o dată în Liman, înainte de a coborî în stuful galben de la gura Nistrului.

Ne-am așezat în careul îngust de la pupa, șalupa s-a desprins de mal. Am privit un timp, cum rămâneau în urmă, cheiul de piatră înnegrită, căpitănia cu ferestrele ei mici, pichetul grănicerilor, magaziile, canalul ducându-se pustiu spre mare. Apoi am cotit, și unul câte unul salcâmii au alunecat pe țărmul nisipos, acoperind portul cu ramurile lor desfrunzite. Numai scheletul farului a rămas deasupra, vopsit în dungi negre și albe.

Acum, pe apă, îmi era frig în îmbrăcămintea mea subțire. Un marinar mi-a adus o manta din cabină; mirosea a ulei de motor, dar era caldă. Și în timp ce mi-o strângeam tremurând pe umeri, m-am gândit că n-aveam nimic, nimic; că mă întorceam sărac, ca un călător prădat.

— Domnule comandor, am spus după un timp, când tăcerea devenea chinuitoare, am scris la București. Voi primi bani în curând și am să te despăgubesc.

A ridicat mâna albă, făcând un gest de nepăsare. Apoi a întors capul, să privească spre malul rusesc, peste care cădea seara. Ce putea să vadă în depărtarea aceea acoperită de umbre? Un cer de amurg și o linie de pământ care acum părea neagră. Iar dincolo… Odesa, Cherson, Crimea, Sevastopol… Unde, cât de departe?

Îmi venea în minte, ca un glas de înger, vocea Nadiei: „Nu sunt rusoaică, să știi; tatăl meu e de la Roman; doar mama e de la Chișinău…”

Acum zgomotul motorului însoțea într-un ritm barbar confesiunea copilărească: „… dar nici ea nu-i rusoaică. Îi spunem Luisa Antonovna, numai așa, în glumă, fiindcă a făcut școala la Odesa și a învățat rusește…”

La Odesa… Într-acolo privea comandorul.

Apoi el întoarse capul, și mă privi stăruitor.

Mă gândeam: „Oare Tamara, văduva lui Ronsky, o mai avea nevoie de mine la uzină? Și am să găsesc liberă casa Gutulenkăi? Casa cu vișini în grădină…”

— Îl știi pe Nicolae, tâmplarul? mă întrebă comandorul.

Am ridicat din umeri: nu-mi aminteam.

— A lucrat în arsenalul marinei, de la Sevastopol. E cel mai priceput marangoz din părțile noastre. La iarnă îl luăm cu noi, și începem să construim o corabie nouă; am planul unui ketch de unsprezece metri.

Deodată ochii lui căpătară o lumină vie.

— Dacă lucrăm cu tragere de inimă, urmă, înflăcărat, la primăvară putem să-i dăm drumul pe apă…

Un zâmbet crispat mi se lăsă pe față, în timp ce un val de căldură, și dulce, și amară, îmi învelea inima.

„Vagabondule, vagabondule! îi spuneam, în gând, privindu-i ochii cuprinși de febră. Vagabondule… Inimă generoasă! Când ai să-ți strângi sufletul călător de pe ape?”

De pe Liman soarele la apus își strângea cu grebla lui ruginită, ultimele pete roșii.

„Vagabondule, vagabondule, inimă generoasă, mă gândeam. Vom face corabia pe care o vrei tu; vom pune-o pe apă la primăvară, dacă ai să mai trăiești atât, voi pleca iarăși, dacă ai să mă îndemni, dacă ai să mă vrăjești iarăși, dar până atunci, până atunci…”

Cunoșteam locurile, țărmul în lungul căruia ne ducea șalupa, viile de la Șaba, șirurile de caiși desfrunziți, carierele de nisip, de la marginea orașului, cimitirele cu cruci albe care mai luceau în lumina serii… „Vagabondule! Suflet neodihnit! mă gândeam, voi pleca; dar eu nu sunt făcut din aceeași materie ca tine. Voi pleca, dacă ai să vrei, depinde de voia ta, dar până atunci… Eu am nevoie acum de o casă caldă, de un pat cu cearșafuri albe, de o pernă moale, cu miros de lavandă. Sunt atât de înghețat! Vreau să mă încălzesc și să dorm. E tot ce-mi trebuie, de neînțeles ce puțin, la sfârșitul unei călătorii mirifice și nenorocoase.”

În față, pe malul cenușiu, apăreau luminile orașului clipind încă neclar, între salcâmii scheletici.

„Până atunci! Până atunci!” îmi spuneam, strângându-mi mantaua la gât…

Și mă gândeam, la unele case, unde stau pisici la geam privind mirate pe stradă. Mă gândeam la unele beciuri, înecate în fum de tutun, unde hârâie întruna un aparat de radio și unde muncitorii beau rachiu prost. Mă gândeam la fetele necăjite, la bietele fete cu paltoane subțiri și cu pantofii scâlciați, care umblă din casă în casă, să se încălzească. Mă gândeam la nopțile din ajunul sărbătorilor, când toți oamenii se îmbată și nimeni în oraș nu mai are griji. Mă gândeam că, deși o renegasem, băutura rămânea un balsam în zile de cumpănă… „Până atunci…!”

Simțeam frigul înserării de toamnă strângându-mi umerii obosiți și îmi aminteam, cu o îmbătare bolnavă de Tamara, cu pielea albă, cu brațele primitoare… Mă gândeam la camera ei parfumată, în lumina caldă a lămpii japoneze, la căminul în care toamna se aprinde focul, atât de frumos, atât de dulce, cu atâta putere de a-ți mângâia sufletul. Și, înfiorat de frigul care se lasă peste apă, nu mai aveam alt gând decât să ajung la căldură. Aproape amorțit, îmi spuneam: „O, să-mi culc capul pe perna ei, să-mi bag mâna pe sub mijlocul ei, s-o apropii de mine, molatică și caldă, să adorm, să adorm, cu buclele ei pe pieptul meu… Să nu îmi mai simt sufletul învelit în cârpe reci… Atâtea cârpe reci…

În urmă, deasupra orizontului acoperit de întuneric, unde insula Carolina pierea în noapte, farul de la Bugaz începea să clipească, clipitul lui rar, scăpând mari lame de lumină, ca niște aripi larg întinse, ca niște brațe care fac semne departe, unei corăbii, unor suflete rătăcite pe mare.

SFÂRȘIT

UN PORT LA RĂSĂRIT,
față cu timpul și cu mine însumi

O carte care îmi aparține și mă reprezintă se retipărește după o tăcere îndelungată, la cinci decenii de la prima apariție.

Privit ca unitate de măsură a timpului istoric, o jumătate de secol, față de secole întregi și de milenii nu impresionează pe nimeni. Cu ce ușurință spunem astăzi „războiul de o sută de ani!” Dar ce vor fi însemnat anii aceia pentru lumea care s-a tot populat cu invalizi, orfani și văduve, și a fost semănată cu ruine?!

O jumătate de secol, al meu și al cărții mele, înseamnă o viață întreagă trăită zi de zi, lună de lună, an de an, și nu într-o vreme idilică, ci în cea mai zbuciumată epocă a istoriei contemporane, când s-ar fi putut, să mor, nu o singură dată, cum a murit cea mai mare parte a generației mele. Nu sunt uimit, nici nu zburd că am apucat ziua prezentă; sentimentul meu dominant acum este reținerea și sobrietatea. Mult mai mult mă emoționează că a trăit cartea, deși în cinci decenii am scris altele, prin care am supraviețuit, salvându-mi și spiritul, pe lângă ființa mea fizică.

Este o carte de tinerețe. Ea s-a datorat unei experiențe directe, surprinzătoare și inedite. Nu înseamnă că eroul cărții e inspirat de propria mea trăire; doar i-am împrumutat cunoștințele, sentimentele și convingerile mele, fără a fi dorit să-i semăn, după teoria lui Freud, care, dacă o fi valabilă în unele cazuri, poate în multe, sau chiar în cele mai multe, mie nu mi se potrivește; nimic nu mi-a lipsit, bun sau rău, din ce i-am dat eroului.

Pe lângă acumulările copleșitoare din vremea când am trăit trei anotimpuri în orașul de pe Limanul Nistrului, aveam o destul de lungă experiență a scrisului, deși nu publicasem nimic și nici nu năzuisem până atunci să public. Am început să scriu de timpuriu, fără să mă fi îndemnat cineva, fără să știu ce urmăresc, decât poate subconștient – și spun așa ca să nu par cu totul incredibil. Am scris fiindcă nu se putea altfel. E o vorbă pe care știu că am mai spus-o odată; deși nu-mi amintesc unde și când, oricum cu decenii în urmă, nu uitasem de ea, e o credință vie în mine, poate singura constantă a credințelor mele; ce am simțit atunci, simt și astăzi: Nu se putea altfel!

Scriam cu plăcere, uneori chiar euforic, așteptam nerăbdător ora când să mă așez în fața caietului. După ce am publicat primele cărți, scrisul a devenit treptat o spaimă; acum hârtia albă îmi face frică, totul îmi face frică, gândurile, frazele nescrise și cele scrise, din care arunc cu lopata; singura

bucurie o simt seara, dacă sunt mulțumit măcar de o pagină scrisă peste ziuă; dar și acea bucurie e umbrită de grija lucrului de a doua zi. În schimb, la sfârșitul unei cărți simt o bucurie adevărată, o satisfacție prelungă și caldă, cu un zâmbet pe față, chiar dacă știu că voi relua manuscrisul de la capăt, că voi arunca fraze sau pagini, renunțând la ele, sau înlocuindu-le. Gândul că am sfârșitul în mână, că știu unde am ajuns și nu mai există primejdia să mă rătăcesc prin hățișuri îmi dă încredere în mine – și atunci binecuvântez clipa când am început lucrul, și clipele când mi-am învins descurajarea, ca să merg înainte.

Un port la răsărit l-am scris repede, cu sufletul la gură, contopit cu personajele, simțindu-le în jurul meu, visându-le, în somn și în stare de veghe, ducând conversații reale cu ele. La acestea s-au adăugat retrăiri lungi și deseori repetate; căci în orele de repaus, sau în nopțile de insomnie, reluam în gând un episod, apoi altul, cufundându-mă în ele până la halucinație, ceea ce dubla, tripla, înzecea timpul elaborării, prin ridicarea lui la puterea a doua, a treia sau a zecea.

Am spus mai sus că *Un port la răsărit* se datora unei experiențe directe, trăită cu câțiva ani înainte și devenită obsesie. Între întâmplările de tot felul care mobilează o viață de om, unele mai mult, altele mai puțin colorate, și pe care un scriitor le fructifică în cărțile sale, conștient sau subconștient, după ce aparent erau uitate, sunt unele ieșite din comun, experiențe unice, neprevăzute, capabile să zdruncine nu doar sufletul unui om ci întreaga lui structură – și acelea devin obsesii.

O obsesie veche pentru mine era lumea petrolului, cunoscută în adolescență și în prima tinerețe, când m-a impresionat profund, fiindcă mă aflam la vârsta deplinei puteri de înțelegere și de receptivitate. În anii următori am încercat de mai multe ori să fac din acele impresii cutremurătoare o narațiune, dar subiectul era copleșitor pentru mine, așa că l-am lăsat în suspensie – nu pot spune că l-am abandonat, de vreme ce mă obseda în continuare. Abia cincisprezece ani mai târziu am izbutit să fac din el o carte, și nu era prima între scrierile mele publicate, ci a patra, când căpătasem curaj să mă înfățișez cititorilor. Nici atunci însă nu am construit-o cu ușurință – căci era într-adevăr o construcție. *(Flăcări, 1945).*

O altă obsesie a fost zborul, rezultatul altei experiențe directe, care m-a dus până la exaltare. Nu era o obsesie mai puțin puternică decât prima – de altfel cred că obsesiile nu comportă grade de comparație. Răsunetul ei a fost totuși mai mic în conștiința mea, fiindcă la vremea aceea nu mai reprezenta

o surpriză, ci devenise o pasiune publică în creștere, care avea să ajungă obișnuință. N-am scris cartea cu mai puțină participare, și nici astăzi nu cred că n-ar fi trebuit scrisă, dimpotrivă, o socotesc foarte apropiată de suflet, și reprezintă o treaptă în cariera mea literară, care oricum trebuia urcată. *(Anotimpuri, 1943)*

După alți ani, o experiență inedită pentru mine a fost viața unui port de la Dunăre, și ea obsedantă; nici ea n-a rămas nefructificată, mi-a prilejuit să urc încă o treaptă sau mai multe. (Deși distanțat și în timp și în spațiu, romanul zis de aventuri *Toate pânzele sus* îl datorez trăirilor mele în orașul de la Dunăre).

Și în alte cărți după aceea mi-am făcut din timp și din spațiu, adică din istorie și geografie, un bun propriu, îngăduindu-mi să le manevrez în chip fantezist, după voia mea, fără să mă sperii de profesori. (Un exemplu, *Maria și Marea*.)

Însă experiența cea mai obsedantă rămâne cea de la Limanul Nistrului, căreia îi datorez *Un port la răsărit*, prima mea treaptă și desigur cea mai importantă, părere pe care o subscriu abia astăzi, la peste cinci decenii de când am început să scriu cartea. Spre deosebire de alte experiențe, folosite cu mulți ani de întârziere, sau de gestație, cum se spune, aceasta m-a aruncat dintr-odată la masa de lucru, cu nevoia imperioasă de a povesti impresiile acumulate năvalnic, și faptele abia trăite, cu multă intensitate. *Un port la răsărit* este o carte fără gestație, sau, ca să nu greșesc, gestația s-a făcut simultan cu scrisul. (Începusem alte două versiuni și le abandonasem, după câteva sute de pagini.)

Nu trăisem o viață săracă nici mai înainte, împlinisem douăzeci și șapte de ani, trecusem prin toate întâmplările posibile la această vârstă, sufletul meu cunoștea toate sentimentele, de la tristețe până la bucurie, de la iubire până la ură, dar probabil nimic nu avea destulă adâncime și nu-mi dădeam seama, cum poate unii oameni nu-și dau seama nici la bătrânețe. Și iată că deodată m-am pomenit aruncat într-un vârtej de fapte nebănuite, o viață plină de contraste, care m-au prins și m-au scuturat până mi-a venit amețeală; iar când m-am dezmeticit eram alt om decât înainte, sau, dacă eu, cel care fusesem existam încă, se născuse o dublură a mea, urmându-mă pretutindeni. Acum știu că eul nostru, unic cum îl credem, în realitate are mai multe fețe.

Odată cu criza de dezadaptare provocată de această viață nouă, am cunoscut bucurii suculente, desfătări venite de-a gata, și ele m-au dus la o

adaptare nouă. Numai că, paralel cu toate acestea a intervenit experiența nautică, în contrast deplin cu restul, creându-mi o lume idilică, pură, căreia m-am dăruit cu pasiune, fără să uit însă ce lăsasem în urmă. Din împletirea acestor două lumi se compune substanța cărții.

Ca să fiu sincer și cu mine și cu cititorul, trăirile atribuite eroului din carte depășesc cu mult experiența mea personală, eu, unul, stăpânindu-mi mai bine și instinctele și judecata. Dar nu înseamnă că mă îndepărtez de el, ci îl socotesc un eu posibil, unul din multele euri care ne caracterizează. Știu bine că i-am fost cu totul alături, cel puțin în timpul când scriam cartea. Ca să arăt în ce măsură m-am contopit cu ficțiunea, confundând-o adesea cu realitatea, am să dau un singur exemplu:

Într-o zi când scriam și aveam o clipă bună, a venit un camion în fața casei, să descarce mobilă; se cunoștea după zgomotele caracteristice, după glasurile hamalilor. Fiind absorbit de atmosfera cărții, mi-am continuat lucrul, fără să dau atenție acelor fapte exterioare, la figurat și la propriu; zgomotele și orice intrusiune mă enervează, alterându-mi starea de spirit numai atunci când mă aflu în fața unui obstacol, un cuvânt nu-mi vine în minte, fraza nu se încheagă, o idee nu se clarifică.

Femeia care îmi îngrijea casa tocmai intra pe ușă; nici venirea ei nu m-a scos dintre personajele mele, am întrebat-o absent cine se mută; nu așteptam răspunsul, când am auzit numele: jos se muta un domn numit Maximov, abia atunci am ridicat ochii din hârtie, cu o tresărire. Aveam în față o pagină unde stăteam de vorbă cu comandorul Maximov, personaj determinant în carte. A fost o clipă când m-am gândit că tocmai el era cel care se muta la parterul casei mele; mi-a zvâcnit inima, mi s-a aprins obrazul de emoție. Clipa s-a prelungit, am apucat s-o întreb pe femeie cum arată noul meu vecin, am înregistrat și răspunsul: omul nu semăna cu comandorul Maximov al meu, acesta de altfel nici nu existase vreodată, fiind un personaj inspirat de mai multe modele, de la care luasem câte o trăsătură, restul fiind pus de la mine. Dar, iată o mărturisire hazardată, fiindcă nu oricine poate să o înțeleagă: în acea lungă clipă de halucinație am crezut cu convingere că este el, supraveghind descărcatul mobilei „în mantaua lui neagră, lungă până la pământ”, deși era miezul verii, caniculă.

Am scris cartea repede, din primăvară până spre sfârșitul verii, retrăind aproape în transă experiența consumată nu cu mult timp înainte și care mă urmărea, obsedantă. Acea trăire în anotimpuri diferite și cu fețe multiple,

aflată la originea cărții, a fost un mare câștig în viața mea, nu totdeauna la fel de dură, pe de o parte, pe de alta nu la fel de norocoasă.

Dacă am scris cartea repede este adevărat că mi-au folosit și cele două versiuni de mai înainte, abandonate pe rând din descurajare. Acum au fost ca o trambulină, m-au aruncat până la ultima pagină, fără să-mi trag răsuflarea. De altfel am și folosit pasaje lungi din ele.

La apariție cartea a fost o surpriză, pentru cititori, pentru critică și mai ales pentru mine. Mai publicasem cu un an înainte o culegere de nuvele, *Orașul cu fete sărace,* dintre care unele prefigurau în mod vădit atmosfera din *Un port la răsărit*; era un enunț făcut în mod conștient, fără să fi știut cât avea să mă ducă de departe. Cartea a apărut în timpul când monumentala *Istorie a literaturii* de G. Călinescu se afla în tipografie; dintr-o extremă conștiinciozitate, autorul, sau unul dintre secunzii săi a mai găsit timp să consemneze debutul meu: „Radu Tudoran scrie deocamdată nuvele (…) cu inspirație din toate patru vânturile”, sau „toate punctele cardinale” – nu mai țin minte. Nu se înșelau, iar acel „deocamdată” spunea multe. Am sărit peste aprecierea altminteri plăcută: „nuvele de magazin, agreabile”, sau „foarte agreabile”. Nu erau nici de magazin, nici agreabile (în conținut), decât una singură, *Foen,* o scriere de pe la douăzeci de ani, pe care o publicam după un deceniu. O alesesem ca să fac un sondaj în trecutul meu de ucenic în literatură. Altminteri nu se potrivea deloc într-un *„Oraș cu fete sărace”*, unde era multă tristețe.

Șase ani mai târziu, când l-am cunoscut, Călinescu mi-a cerut să-i trimit cărțile, ca să le citească. (Între timp apăruse „compendiul”, unde făcuse o analiză sumară a scrierilor mele.) I-am replicat: „Dar ați scris odată!”. „Eu? Nu, nu, n-am scris!”. Dacă nu s-ar putea citi negru pe alb unde scrisese, aș crede că nu știu pe ce lume mă aflu. E o întâmplare mai degrabă cu haz decât cu importanță; am amintit-o gândindu-mă că poate să aducă o notă picantă în vreo altă istorie a literaturii.

Un port la răsărit a devenit ceea ce astăzi se numește un best-seller, cuvânt fără răspândire la vremea aceea. Au apărut ediții după ediții, șase în trei ani, ultima fiind 1944, când cartea a fost înmormântată.

După ezitări și îndoieli chinuitoare m-am învoit să fie retipărită, la stăruința domnului Valeriu Râpeanu, care a devenit lectorul ei, pentru Editura Eminescu, al cărei director era în vremea aceea. În același sens a stăruit și doamna Elena Docsănescu, care, înainte de a fi îndepărtată din

Consiliul Culturii, ca indezirabilă, a susținut și a reușit să salveze de cenzură multe cărți neconformiste.

Așa cum priveam cartea, scrisă de peste cinci decenii, mi se părea că nu se potrivește cu epoca noastră, avea naivitățile vârstei, pe care nu le-aș mai fi admis astăzi. Am reparcurs-o la început fără convingere, pe urmă am acceptat-o, iar la sfârșit m-a câștigat pe de-a întregul. Am revizuit stilul, lăsând neschimbat fondul. Când a citit noul manuscris, la numai câteva luni după ce analizase amănunțit ediția inițială, domnul Valeriu Râpeanu n-a remarcat nici o modificare vizibilă. Nu am renunțat la naivitatea și candoarea din prima versiune, decât în puține locuri; le-am dat însă o expresie purificată, mai simplă și mai discretă, și în acest fel mai convingătoare. Am vrut să rămână cartea de acum cincizeci de ani, așa trebuie privită. Nu înseamnă că îi cer cititorului tot atâta indulgență câtă ar trebui pentru a înțelege și admite o scriere ca *Suferințele tânărului Werther*, ce-i drept mult mai veche.

Terminând de revizuit textul vechi, ceea ce a fost o migală lungă, o luptă grea cu îndoielile, oscilând între exigență și prudență, pe lângă bucurie m-au cuprins nedumerirea și tristețea. Nu cred că *Un port la răsărit* ar fi cartea mea cea mai bună, după cum se tot spune; poate fiindcă a fost o surpriză. Dar convin că mă reprezintă atât de deplin, încât, atunci, când am pus punct după ultima frază, m-am întrebat de ce a trebuit să mai scriu și cărțile următoare.

Bineînțeles, fiindcă nu se putea altfel!